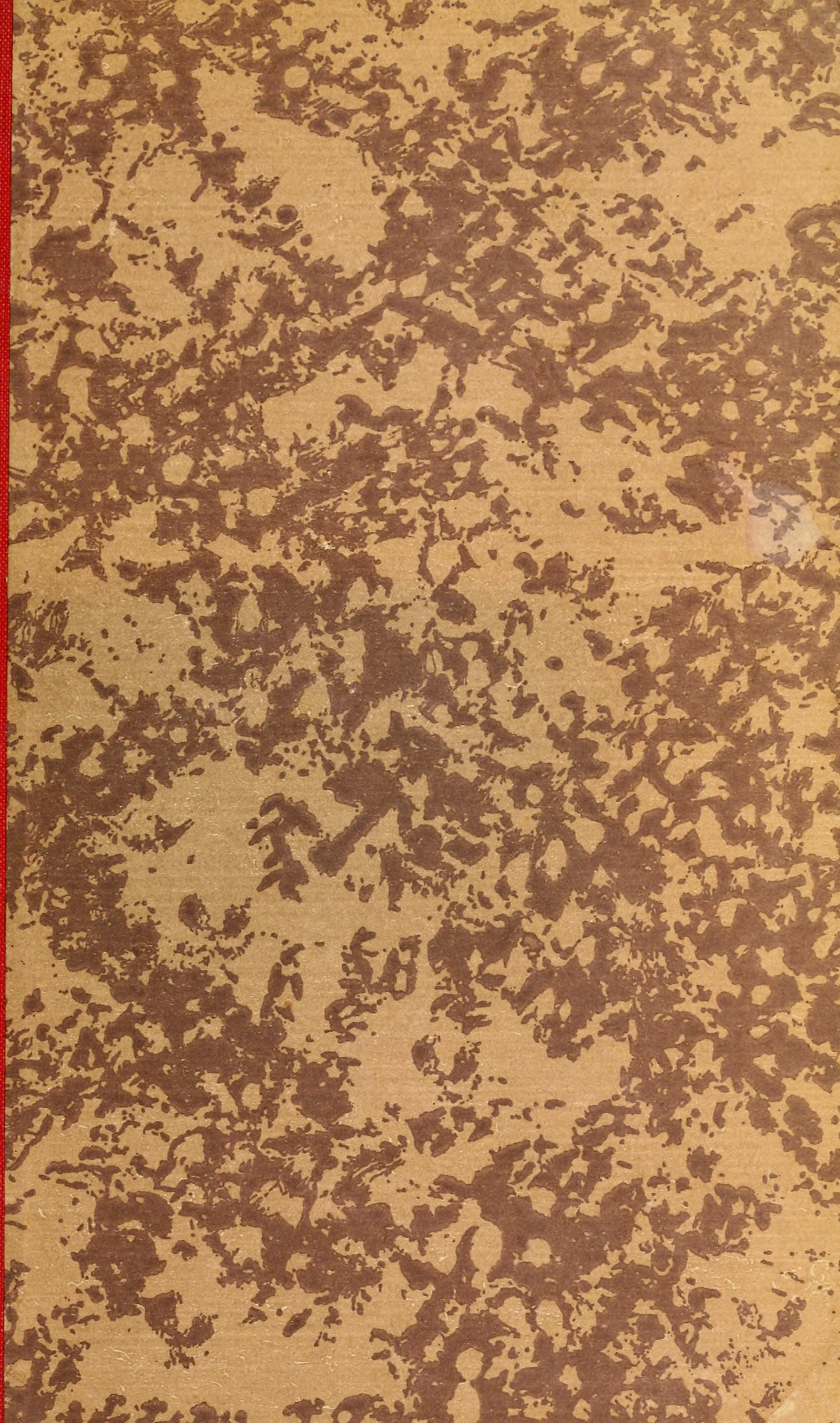

ГЛАСНИК

СРПСКОГА УЧЕНОГ ДРУШТВА

КЊИГА 67

РАЗЛИЧНА НАУЧНА ГРАЂА

У БЕОГРАДУ 1887

У ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

На продају у књижарници В. Валожића

ПРЕГЛЕД.

ПОСЕБНИ ПРЕГЛЕД.

СТРАНА

СТРАНА

СТРАНА

ПРЕДГОВОР.

Минуло је већ двадесет година, од како сам се прихватио труднога посла, да истражим и прикупим историјску грађу, која би расветлила прошлост Срба у Угарској.

Тај свој задатак у толико сам извршио, што сам до данас искупио 4300 историјских података и књижевних споменика, који се тичу прошлости не само насеобина српских у Угарској, но и свега српског народа.

Један и то мањи део те историјске грађе саопштио сам у „Гласницима српског ученог друштва“ (1).

По тим податцима описао сам и прошлост тих српских насеобина у Угарској, и тај свој рад саопштио сам у истом органу срп. ученог друштва (2).

Истражујући те историјске податке наилазио сам на неке споменике, из којих сам увидео, да је у Угарској било Срба још за време а и пре мађарских краљева од Арпадове лозе. Али је мало било још тада тих споменика, којима би се та предпоставка оправдала.

Но тај ма и малени број споменика покренуо ме је, да истражујем даље. И овај мој мучан рад најпосле је на-

(1) Види Гласнике српског ученог друштва (књиге II. одељка) III, IV, V и VI.

(2) Види „Критички поглед на прошлост Срба у Угарској“ у књизи XXVIII, XXX, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, и XLIII. Гласнику срп. уч. друштва и у 113 Летопису Мат. Срп.

грађен успехом. Помоћу божјом и добрих људи проnашао сам поуздане податке, који јасно доказују, да је у Угарској било Срба староседелаца још пре доласка Мађара.

Кад сам те споменике прикупио, свом сам душом прионуо, да средим и проучим ту драгоцену збирку. У том свом проучавању снађе ме изненадна беда, која ме је за дуго спречила у започетом раду свом.

Бог ме је те беде ослободио, Он ми је и снагу дао, да свој рад наставим, довршим и свету нашем саопштим.

Све што сам у овој књизи написао о Србима староседеоцима негдашње Пановије, написао сам по својим податцима и по словенским писцима. Али сам се много користио изврсним делом свог поштованог и ученог друга Д-ра Јевђенија Сентклараија, коме на овом месту изјављујем своју хвалу и признање.

У овом свом предговору напоменућу главне моменте из живота тих најстаријих становника српских у данашњој Угарској.

Словенски и страни поуздани писци тврде, да се знатан део Срба у VII. веку населио у Панонији онда, кад су се из своје старе закарпатске отаџбине селили у балканске пределе.

Срби су се дакле, по сведоџби тих писаца, у знатном броју настанили већ у трећој десетини VII. века у Срему и у пределима, које су доцније прозвали Банат и Бачка.

Кад су се Мађари после три доцнија века доселили у Панонију, они су тамо у југо-источним крајевима затекли Србе у културном стању. Срби су се тад већ занимали пољским радовима, сточарством, прерадом сировина, трговином

и пловидбом на Дунаву и његовим уточицама. Мађари су познали Србе као веште лађаре, који плове по рекама, а граде и бродове.

То беше узрок, што су освајачи Мађари, од свију потчињених народа, само Србе одликовали својим поверењем, сматрајући их као себи равне јунаке, они су Србе узели у редове својих Насадиста или Шајкаша, и тим су их собом изравнали.

Више векова трајало је то јуначко побратимство између оба народа, и постојало је све дотле, докле их туђинци нису позавадили.

На измаку X. века, кад су Мађари основали државу, још и онда су често војевали са својим суседима. Нужда их је нагонила, да уз добру војску прибаве убојне лађе и веште бродаре. Што су требали то су и нашли код тамошњих староседелаца Срба.

Али је доста времена прошло, док су створили своју убојну флотилу.

Прави темељ дунавској флотили положио је Стеван првовенчани краљ мађарски. Потоњи краљеви још су више развили ту најважнију војну установу. Али је тек у почетку XI. века флотила постала саставни део мађарске војске, и назвала се флотила краљевих Насадиста или Шајкаша.

Та војна установа на води важна је за нас по томе, што је у зачетку свом знатан део тих краљевих Насадиста склопљен био од српских лађара. Само су Мађари и Срби попуњавали редове краљевих Насадиста.

Увиђајући важност те војне установе, мађарски краљеви основали су читаве војне колоније дуж Дунава а доцније и крај осталих већих река.

Посаду тих убојних лађа и шајака одликовали су краљеви нарочитим повластицама, каквих није имала остала војска краљева. По томе је била велика разлика између Насадиста (Шајкаша) и осталих војника. Насадисте заузимаху одличан положај и беху у одличном уважењу.

Тај изузетни положај сачувао је краљеве Насадисте од понижења и моралне пропасти. О краљевим Насадистима или Шајкашима може се рећи, да су се у свима искушењима и невољама сачували од ниских страсти, у којима је огрезла била остала краљева најамничка војска па и она на гласу „црна чета“ краља Матије.

У краљевих Насадиста владало је начело задруге или друштвене заједнице, која је позајмљена од Срба Насадиста, код којих је та установа од памтивека постојала у породичном животу.

Из те породичне, поникла је код краљевих Насадиста и војничка задруга. Поглавар или старешина тој војничкој задрузи беше главни капетан, командант краљеве дунавске флотиле. Чланови пак те војне задруге беху краљеви Насадисте свију станица на Дунаву од Пожуна до Видина, који су краљу и отаџбини служили мачем, копљем или веслом а под заставом главног капетана краљеве убојне флотиле.

Главно место и средиште тих шајкашких задруга, а и станица њиховог главног капетана беше од најранијих времена Коморан, најјачи град на Дунаву.

Мађарски краљеви премештали су чланове те војне задруге са доњег Дунава у северне и западне покрајине на горњем Дунаву. На тај начин су дошли Срби Шајкаши са доњег Дунава у Пожун, Ђур, Коморан, Острогон, Сентандреју, Будим, Пешту, Српски-Ковин (на Чепељском острву), Бају и још друга места.

Што су мађарски краљеви тако радили, руководили су их важни разлози. Они су тражили поуздане и безусловно одане људе, који ће њихову личност очувати од ненадних напада моћних и необузданих олигарха, а северо-западне државне границе бранити од опасних непријатеља Немаца и Чеха. То су били они важни разлози и узроци, са којих су краљеви својим Насадистима или Шајкашима поверили и предали на чување најважније дунавске градаве: Пожун, Ђур, Коморан и Острогон.

Кад су оно Османлије загрозили угарској држави, краљеви су своје Шајкаше прикупљали на доњем Дунаву и Сави, да на југу и истоку очувају и бране државне границе од учестаних напада дрских Османлија. То доба учестаних турских навала беше и најсјајнија епоха у војним аналима краљевих Шајкаша. Краљеви Шајкаши били су у то опасно доба једина поуздана предстража и браник хришћанства према силним Османлијама.

У несрећним борбама краљевских такмаца Фердинанда I. и Јована Запољца, важност Шајкаша толико је порасла, да је побеђивала она странка, уз коју су пристајали Шајкаши. У то доба били су Шајкаши искључиво све сами Срби, а на челу те јуначке чете стајаше витешки капетан Павао Бакић.

У војним аналима мађарским најјасније али и најмучније место заузимају краљеви Шајкаши. Шајкаши су најважнији чиниоци и учесници победа краљеве војске. Кад год је загрозила опасност угарској држави, Шајкаши су били главни ослонац земаљској одбрани и најпоузданија помоћ краљевој војсци. Својим грудима заклањали су краљеви Шајкаши мађарску државу од жестоких и непрекидних непријатељских напада. Дању и ноћу у свако доба бдили су Шајкаши на својим лађама, да их не би непријатељ изненадио. Својим великим лађама, брзим и лаким шајкама били су у часу готови, да загате Дунаво или коју другу реку, и да спрече пролаз непријатељу.

Краљеви су Шајкаши превозили и пратили војску, и водили бригу о храни, џебани и о свеколиком војном прибору; градили мостове на рекама, а по потреби копали шанчеве и утврђивали важне стратегијске тачке. Шајкаши су вршили извидничку службу без жубора и неосетно; кадшто су брзином муње изненадно нападали непријатеља, без премишљања јуришали и освајали шанчеве и тврђаве, отимали лађе, рушили и спаљивали непријатељске флотиле.

У културном погледу заузимаху краљеви Шајкаши веома важно место у краљевој војсци. У својим лађарским радионицама обучавали су младиће, а истрајним челичним радом и војничким вежбањем на води обучавали своје синове, и на тај начин спремали и стварали себи достојне наследнике, који су настављали дичан рад својих ваљаних отаца. Тај војнички дух храбрих краљевих Шајкаша прелазио је с колена на колено, живео је подмлађивао се и ширио код потомака њихових и није никад изумрьо. Тај

витешки дух био је једино и најдрагоценије наслеђе потомака краљевих Шајкаша.

Шајкаши су вештачки вршили тај свој важан војнички занат на води и одржали га непромењено у наслеђеним класичним облицима.

Те задружне војне лађарске радионице биле су као неке индустријалне школе, које су спремале мајсторе вепте у грађењу лађа, мостова и других грађевина на води и на суву. Из тих је радионица с временом изашао знатан број мајстора лађарских. Ти мајстори створише доцније лађарске дружине у разним местима на Дунаву а по том и на Тиси. У XVI. веку било је у тим радионицама тако вештих мајстора, да су их чак у Беч позивали, да граде лађе.

У шајкашким ратним аналима сјајна је епоха била, доба, на гласу јунака Јанка Хуњадског, а још сјајнијим делима слави се доба краља Матије. Својим јуначким вођем Јанком стекоше краљеви Шајкаши неувелу славу у разним бојевима, али се највише прославише 1456 године под Београдом у очајној али јуначкој борби са Мухамедом II. освајачем Цариграда.

Краљ Матија из нова је организовао и усавршио установу краљевих Шајкаша. Сјајним успесима у војнама тог мудрог и витешког краља мађарског, много су допринели краљеви Шајкаши својим јунаштвом и тактичном вештином војевања на води.

Смрћу тог великог владаоца нагло је опадала и моћ државна а са њом и установа краљевих Шајкаша. Нејаки владаоци долажаху на мађарски престо, а њиховом су се слабошћу користили силовити Турци. То нагло опадање др-

жавне моћи по смрти великог краља Матије, слично је опадању српске државне моћи после смрти силнога цара Душана. По смрти краља Матије након 36 година постигла је Угарску Мохачка погибија, као што је, по Душановој смрти, готово после толико исто година пострадала српска држава на Косовом пољу. За то мало година изгибоше многи краљеви Шајкаши, а мађарска држава утону у крви.

После толике славе настало је и за Шајкаше тешко доба. Пошто је порасла турска моћ настали су и унутрашњи немири, којима су се користили Турци, сејући и потпирујући раздор између мађарски великаша. Око крвавог престола боре се Фердинанд I. и Јован Запољац. Оба краља налазе присталаца, оба се венчавају крвавом круном. Јована помаже султан силни Сулејман, и већи део мађарског народа, а Фердинанда само речима а не и делом храбри брат му силни цар Карло V.

У то доба нереда и безвлашћа поцепало се и јединство Шајкаша. Од њихових вођа неки су пристали уз Фердинанда а други подржавају краља Јована Запољца.

Фердинанд I, користећи се нехатом свога супарника Јована Запољца, најпосле је примамио све Шајкаше на своју страну, али их је неуредно плаћао. Под Фердинандом I. често су трпели Шајкаши велику оскудицу, кадшто су жељни били хлеба, бунили се и пристајали уз Запољца, па се опет враћали Фердинанду I.

Познији краљеви Хабсбуршке лозе стално су обезбедили стање Шајкаша, и обдарили су их непокретним добрима, да би се отуда хранили и одржавали.

Борба са Турцима с малим прекидима трајаше још за два и по века (до 1792 г.). Све невоље и ужасе тих крвавих ратова шпартанском сталношћу подносише Шајкаши, остављајући на бојиштима велики број својих синова.

У животу јуначких Шајкаша настала је велика промена на измаку половине прошлога века. Повластице и изузетан положај краљевих Шајкаша, њихову вековну тековину све је то укинула и преиначила „Rex“ Марија Терезија. Својим указом 1751 г. наредила је ова владарица, да се Шајкаши из Ђура, Коморана и Острогона са свог старог историјом прослављеног земљишта преселе у Бачку између Дунава и Тисе. За ту цел одредила је Марија Терезија нарочиту комисију, која је имала да потражи ново земљиште, на ком би се настанили ти Шајкаши. Та комисија одредила је Шајкашима земљиште у поменутом међуречју, она је Шајкаше из нова организовала, те тако је постао „Шајкашки баталијун“.

Држим, да сам испунио свој задатак. Предузео сам био да опишем живот најстаријих српских становника а и оних доцнијих досељеника српских у Угарској. Прошлост Срба староседелаца огледа се у осмовековној прошлости краљевих Шајката, јер је већина староседелаца Срба припадала задрузи тих краљевих Шајкаша. Преселењем Шајкаша са њиховог историчког земљишта у нову покрајину завршује се стара историја краљевих Шајкаша, а почиње нова тако званог славног шајкашког баталијуна, коју истом мислим да обрадим.

Овим описом прошлости желео сам, да се у име данашњих њихових потомака одужим успомени оних дичних

краљевих Шајкаша, који су својим јунаштвом извојевали не само сјајне победе у далекој прошлости, него су са својих славних дела заслужили и дично место, како у историји староседелаца српских у Угарској, тако и у целокупној историји српскога народа.

Овом свом предговору имам још да додам, да сам у овој књизи печатао 137 нових историчких и књижевних података, који се тичу прошлости угарских краљевих Шајкаша. Књижевни споменици били су својина тих јуначких Шајкаша, они су их у најстарије доба набавили у разним српским крајевима. Међу овим књижевним споменицима осим рукописних књига из XIII—XVI. века има и најстаријих печатаних књига до сад познатих и непознатих редакција.

Да би се угледала и вештина писања и цртежа насловних листова и иницијала на тим старим српским књигама, и да би на углед ставио и слике шајкашких застава и грба српске патријаршије, то је по дозволи г. ђенерала Лешанина фотолитографским путем вешто снимио наш млади вештак г. Таса Богдановић слике поменутих драгоцених старина. Сматрао сам за дужност, да у верној слици овековечим ту стару вештину српских вредних калуђера, који су нам очували српску веру, књигу и књижевност од извесне пропасти. Хвала и слава тим вештим и неумрлим радницима а и дарежљивим ктиторима, што су за српску књигу и књижевност урадили. Хвала и онима, који су нам очували те драгоцене споменике.

У Марту 1887 год.
у Београду.

Г. Витковић.

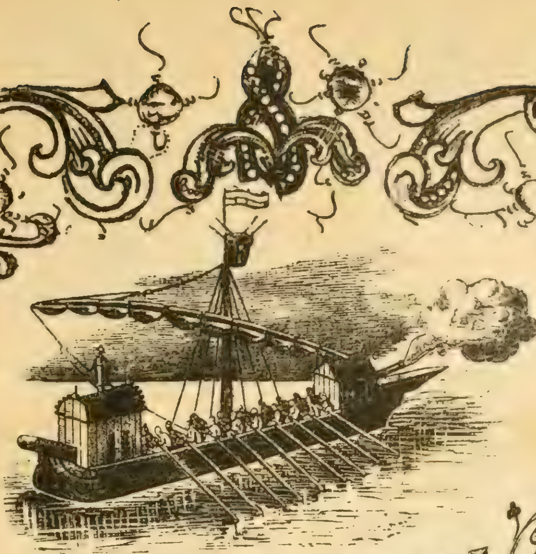

УСПОМЕНИ

УГАРСКИХ КРАЉЕВИХ

ШАЈКАША

ГАВРИЛО ВИТКОВИЋ

БЕОГРАД (1521 год.)

КОМОРАН (из XVII века)

ПРОШЛОСТ, УСТАНОВА И СПОМЕНИЦИ

„КРАЉЕВИХ ШАЈКАША“

од 1000 до 1872

ПО СРПСКИМ И СТРАНИМ ИЗВОРИМА

ОПИСАО И ПРИРЕДИО

Гаврило Витковић.

ПРОШЛОСТ КРАЉЕВИХ ШАЈКАША.

Прошлост најстаријих српских насељеника у негдашњој Угарској независној а у потоњој Аустро-Угарској држави најбоље се огледа у судбини **шајкашких војничких насеобина и задруга.**

Најранија прошлост Шајкаша од Св. Стевана, прво венчаног краља мађарског, до Мохачке погибије (од 1000 до 1526) до сада није била позната. А и новија и најновија прошлост Шајкаша од 1526—1872 слабо је била расветљена.

Да се дакле проучи и напише историја ове најстарије српско-мађарске војне установе, ваљало је потражити државне и приватне архиве, а у њима годинама изучавати голем број историјских и књижевних споменика.

Ја сам 1882 г. пронашао и искупио знатан број историјске грађе.

Ти драгоцени споменици преостали су од старих краљевих Шајкаша, који су живели у војничким задругама дуж Дунава, Тисе, а доцније и на обалама других река, од Пожуна па до Видина, а поглавито у Пожуну, Ђуру, Коморану, Острогону, Будиму, Пешти и по другим местима.

На првом месту ваља, да покажем и критички докажем, од куда и на који су начин дошли Срби у поменуте крајеве, који је тамо населио, кад су се населили у тим областима?

Да би на ова важна питања верно одговорио, проучио сам многе стране и српске изворе.

Осим словенских поузданих писаца проучио сам поглавито дело мађарских историјописаца.

Које по овим словенским писцима и нашим споменицима, које пак по историји ученог пријатеља свог г. Дра Ј. Сентклараија([1]), написао сам кратку историју, описао сам установу и изнео сам споменике тих краљевих Шајкаша.

Др. Сентклараји у поменутом свом делу усваја мишљење словенских чувених писаца и вели: „поуздани историјски писци тврде, да су се словенска племена (Срби?) већ у првој половини VII века (по Х.) настанила у покрајинама дуж Дунава, Тисе, Саве и Драве, а на име у Срему и у данашњим жупанијама: бачкој, торонталској и тамишварској. Г. Сентклараји вели: „да су се Словени у овим покрајинама настанили још при својој сеоби из закарпатске своје отаџбине на балканско полуострво“.

Познато је, да су се у VII веку само Срби и Хрвати преселили из своје закарпатске старе отаџбине у балканске пределе. Поуздано се дакле може рећи, да је то словенско племе било српско, које се настанило у Срему, Бачкој, у Торонталској и Тамишварској жупанији.

У плодним областима, што леже на Дунаву, Тиси, Сави, и Драви, сама је природа упутила те српске досељенике, да обрађују земљу, и да се занимају сточарством. А те велике реке изазвале су ове вредне дошљаке, да по њима плове, да се занимају риболовом и трговином са разним производима и да у својим рукама одрже саобраћај на овима.

[1]) »A Dunai hajóhadak története. Irta Dr. Szentklárai Jenő« a magy tud, Akademia tagja. Buda Pest 1886. Ово дело наградила и печатала је мађарска академија наука. Г. Ј. Сентклараји изабран је 1885 г. за члана срп. уч. друштва. Као што сам с драге воље послужио свог поштованог колегу својим подацима; тако овим признајем и благодарим г. Сентклараји, чијим сам се изврсним делом и споменицима користио у историјским делу ове своје расправе.

Све је то допринело, да у течају времена Срби буду чувени, као вешти ратари, лађари и трговци.

Кад су Мађари након три века овладали поменутим областима, Срби су били већ на гласу као вешти лађари. То је и требало тим бујним освајачима. Мађари су без прекида војевали са свима околним народима. Они су имали лаку коњицу, која је без муке препловила и највеће реке, али је у свом повратку, оптерећена пљачком, мучно и са великом жртвом прегазила широке реке.

За ту цел требали су лађе и вештe лађаре, а једно и друго нашли су код староседелаца Срба, њихови везири и познији владари увидели су потребу, да на Дунаву држе флотилу. Они су после кратког доба имали лађе примитивног облика, које су им саградили староседеоци вешти бродари.

За посаду флотиле узимали су Мађари подунавске и приморске Србе и Хрвате. Ти јужни Словени по јунаштву били су равни ратоборним Мађарима. Др. Сенткларији вели: „Словенин је издржљив и челичан“. Језгра тој мађарској краљевској флотили били су Мађари и Словени(1).

Као што смо рекли, Мађари су у својим вечитим борбама са околним народима, више пута осетљиво страдали. Ти порази нагонише их, да се прилагоде јевропском начину војевања. Увидели су и то, да су често страдали, што нису имали довољни број лађа и лађара. Најпосле су по нужди створили флотилу, саградише лађе и принудише вештe лађаре, да им на лађама служе. Ти вешти бродари беху Срби, који се вековима вежбаше у пловидби. Они су свој хлеб зарађивали подржавајући саобраћај на рекама, они су трговали, а по нужди су оружјем у руци бранили пролаз непријатељу, а живот свој и имање од навале освајача. Те срчане људе и вешти лађаре потражили су Мађари, њихо-

(1) Dr. Szentkláray: „A Dunai hajohadak története“. Стр. 301.

вом помоћу саградише лађе и ударише темељ дунавској флотили, којом су пребродили реке, а често су спречили и осујетили непријатељима, да упадају преко државних граница.

Ну о том прастаром добу може се говорити у претпоставкама, јер до сада нису пронађени историјски извори, којима би расветлили оно тавно доба.

Тек у другој периоди, под владавином мађарских краљева, установа тих „краљевих Насадиста или Шајкаша“ добија јаснији и одређенији одлик. Ова периода обухвата доба од Стевана првовенчаног краља мађарског до мохачке погибије.

Ну у почетку ове периоде постоји још онај стари систем у администрацији и стари начин народног војевања. Градови се још налазе у рукама старешина властеоских породица. Те властеоске породичне старешине беху потомци оних везира, с којима је Арпад освојио земљиште потоње мађарске државе. Прави државни живот тек сада настаје у Мађарској, западњачки утицај превлађује, сви политички односи па и старински систем народног војевања падају и новим се системом замењују.

Устројство градских људи, феудалаца, и најамничка војска добијају одређенији и сталнији облик, који се махом разликује од старинске војске.

Новим стројем пада и старинско наследно право породичних старешина, које су имали у својој градској области.

Краљ сада у своје руке узима градове и подчињава их својој власти. Градовима управљају краљеви људи, Ишпани. (Comites), који су у мирно доба били врховни господари и судије градским феудалцима, а у ратно доба жупани су предводили у бој те градске људе. Ти градски феудалци сачињавали су краљеву војску. Та краљева војска била је у свако доба спремна, да се на први позив свога краља око њега

прикупља, она је о свом трошку и хлебу војевала на бојном пољу. Та краљева војска чувала је државне границе и пограничне градове. То беше вековима једина земаљска војна снага и одбрана. Који су служили у тој војсци, за своје војне услуге добијали су закупске земље ([1]) и многе личне повластице. Многи су од њих одликовани племством, и доспевали су до највиших државних достојанстава. Ова краљева војска попуњавала се и понављала непрекидним наследством и породичким предањем од оца на сина.

Ти најамници и плаћени војни људи, или управо насељеници војници издржавали се приходом од наслеђене закупске земље. По свом облику налике на сталну војску, таква је војска постојала у Маћарској још у оно доба, кад у осталој Јевропи нико није сањао о сталној војсци ([2]).

У ову врсту најамника спадали су и вешти возарски и бродарски људи, који су на северу и југу реке (Дунава) одржавали не само саобраћај и трговину, но су, као закупци скела и краљевих добара, били најпозванији чувари река, а уз то су располагали нужним средствима и справама, да осујете непријатељске нападе. Бранили су престоницу и дуж пловних река постојеће и пограничне градове. На позив свога нарочитог Ишпана (Comes-Жупана) лаћаше се оружја, и својим лаћама загатише отворени пролаз на Дунаву, и спречаваху упаде дивљих азијских хорда, које су за собом остављали жалосне трагове развалине гаришта и лешине. Уз то су ти вешти подунавски бродари будним оком пратили по Дунаву тумарајуће и њушкајуће немачне убојне флотиле ([3]).

([1]) Као што беху у нас промије или пронијарске земље.

([2]) Meynert: „Gesch. des Krigsgswesens und der Heerverfassungen“. Св. I. Стр. 116.

([3]) Dr. Szentkláray: „A Dunai hajóhadak története“. Стр. 33 и 34.

Стеван првовенчани краљ мађарски преустројио је ту установу Шајкаша по немачком калупу и стално је уредио, да би подигао углед своје краљевске власти и очувао начело свог самовладарства.

Краљ Стеван је без сумње у ред својих витезова — milites — уврстио оне веште бродаре и лађаре, који су под његовом заставом служили. Краљ их је сматрао као одличније и од осталог народа издвојене људе, те им је подарио — по тадашњем говору — златну слободу.

Те повластице спомињу у својим повељама познији краљеви мађарски, кад су год награђивали неког од заслужних дунавских Шајкаша.

У својим борбама познао се краљ Стеван са јужним Словенима, видео је њихове брзе лађе и својим се очима уверио о њиховој вештини војевања на води (1).

У ратовима краља Самуила Абе 1042 нарочито се помиње краљева флотила, и нема сумње, да је још и раније постојала. Али је та флотила на скоро са свим пострадала и уништена на Дунаву од Немаца 1051.

Године 1072 поново се јавља краљева флотила. Мађарски краљ Соломон велику је пажњу обратио на подизање флотиле, с којом се много користио, кад је нападао на српски Београд, који је бранио Никетас намесник византијског цара Михаила Дукаса. Том приликом одсудно је сузбила краљева флотила грчку флотилу, и ако је командант грчки развио сву своју војничку вештину. Надмашнији број мађарских бродова решио је судбину ове борбе на Дунаву и Сави (2).

(1) Dr. Szentkláray: „A Dun. hajohad. tört". Стр. 35 вели: „— — déli Slávnépek ellenében, kiknél a vizi hadakozás rég megszokött köznapi harczmod volt".

(2) Thuroczi (по Швантнеровом издању) у свом делу „De irruptione Bissenorum", у 1 св. стр. 189 вели: „..... lembis et celocibus convehendis

Стеван II још за свога живота венчао је за краља сина свога Белу слепога. За тим је сина свога оженио (1129) Јеленом ћерком рашког жупана Уроша I (1)

Урош се радо опријатељио с маџарским краљем, пошто је пре тога често страдао од Грка и од Маџара. Тим је мислио, да се заклони бар од једног непријатеља.

С лепом и мудром Јеленом дошле су неке властеоске породице. Краљица Јелена населила је ове своје земљаке на чепељском острву, а у данашњем Српском — Ковину назидала им је манастир и цркву, која још и данас постоји (2). Јеленин брат Белуш био је Надворник (Palatinus) маџарске краљевине од 1141 до 1161.

Оне исте године 1129, кад је Стеван сина свога оженио, велика је несрећа постигла маџарску флотилу у рату са грчким царем Јованом Комненом, под чију је заштиту прибегао мађ. херцег Алмош. Под Хоромом (3) спалише и уништише Грци маџарску флотилу. Последица тога пораза била је та, да су Грци освојили Хором, Земун и већи део Срема.

maximam curam impendit. (Rex Salomon) quoniam flumen transmittendum erat, quibus comparatis n a v a l i s p r i m u m p u g n a coorta est, igne utrinque certantibus, ad extremum incensis navibus, hosteque ultra Savum fugato nostri in Servia salvi et incolumes constitere". Cron. C. L, — — — — — Græci autem et bulgari, navigantes in celocibus suis, per ingenia sufflabant. ignes sulphureos in naves Hungarorum, et eas in ipsis aquis incendunt. Victi sunt autem ignivomi Græci ab Hungaris p r a e m u l t i t u d i n e n a v i u m, quibus flumen operuerunt. — — — —

(1) Историјописац Прајн вели о краљици Јелени, да је то била жена мушког духа и строгог морала. Јелена је више година управљала државом и државним пословима у име свога слепог мужа, а доцније за малолетства сина свога Гејзе II, као управитељка државе (Reichsregentin).

(2) Ковински манастир укинут је под Маријом Терезијом 1777, калуђери су премештени у манастир Грабовац, а црква је добила мирске свештенике. У тој најстаријој српској цркви има многих гробница, од којих је најпознија од 1526, и у њој лежи капетан Никола Божић. Вредно би било прочитати натписе осталих гробница.

(3) Данашња Н о в а — П а л а н к а, према нашем Раму лежи на Дунаву а на месту старог Х о р о м а (Pesty Frigyes: „Századok" и Ivanfi Ede „Keve vármegye emléke" Századok III св. стр. 167.

После ове пораза прођоше више десетина година, а о краљевој флотили нема спомена. Није било флотиле, кад је краљев супарник Борић, син краља Калмана од друге му жене Преславе кијевске кнегиње, освојио Пожун. Не беше флотиле ни онда, кад је немачки цар Хајнрих свом силом, коју је прикупио у Аустрији, Баварској и Саксонији, упао био и опљачкао северозападну покрајину мађарске.

Сва је та несрећа придошла отуд, што Мађари немаше флотилу на Дунаву.

1152 пострадао је опет источни и јужни крај Мађарске од грчког цара Манојла. Цар беше послао напред супарника Борића с флотилом својим под Браничево, с намером, да отуда покуша напад на Тамишку покрајину. Сам пак цар Манојло већим делом своје флотиле заузе Земун и поробн Срем.

Након три године (1155) посла цар Манојло свога војсковођу Василија у Мађарску, и најпосле 1156 принудио је цар мађарског краља Гејзу на срамни и веома штетан мир.

1161 дође цар Алексије Контостефанос својом флотилом и заузе Хором. 1162 царевић Андроник, син цара Алексија, освоји Земун, Варадин, цео богати Срем и Бачку.

Уништењем краљеве флоте 1129, 33 године пустошише непријатељи несрећну Мађарску. Оскудица у флотили, недовољна одбрана државна учинише, да Грци и немачки цареви нападају на државу без обране, да се истичу и отимају о престол разни такмаци.

У то несрећно доба порасла је моћ мађарске олигархије, у том нереду олабавише у верности према краљу иначе верни сталежи, па су лабаво бранили независност отаџбине и целину државе.

У то доба државне немоћи појавише се немачки цар Конрад III и француски краљ Луји VII са више стотину тисућа крсташа. Мађарски краљ Стефан III немајући флотиле

да брани пролаз на Дунаву, удварањем, богатим даровима и разним услугама гледао је да умилостиви те опасне госте, док их није претурио у Грчку.

Толики губитци, опасност, која је за 40 година претила престолу и држави, и толико понижење принудише краље Стефана III, да се побрине о подизању нове флотиле. Да би што пре подигао флотилу, искупио је и саградио лађе, које беху већином веома гломазне и удешене само за пренос терета.

Тако неспретном флотилом кренуо се краљ у сусрет свом супарнику Стевану IV, коме помагаше Грци. Пошао је краљ да ослободи од Грка Бачку и Срем.

На челу грчке војске стајаше Манојло Габрас. Грчка флотила пратила је војску.

Стефан III срећно заузме Земун и за кратко доба потиснуо је Грке преко државних граница.

Али се на скоро осветио цар Манојло за поразу своје војске. 1164 упаде Манојло големом војском у Мађарску, разбије мађарску војску, и том приликом уништи краљеву флотилу и освоји Срем и Бачку.

Цар Манојло умре 1180, и краљ Бела III био је срећан, те му се од добре воље подчинише Срем и Бачка.

На скоро за тим 1189 стече краљ Бела III случајно знатну флотилу на Дунаву. Немачки цар Фридрих пролазећи својим крсташима кроз Мађарску, за леп дочек, поклони краљу целу своју флотилу. Доцније је краљ Бела знатно умножио ту своју флотилу.

Више година нема опет спомена о краљевој флотили. Али је краљева флотила јамачно суделовала у војни краља Имре са Србима и Бугарима од 1201—1203. Тако се краљ послужио том својом флотилом и у војни са аустријским херцегом Фридрихом.

II Бела IV, у својим војнама са Фридрихом Аустријанцем (1237—1241), јамачно се послужио својом флотилом на Дунаву. Бела је највећу пажњу поклонио војним целима а поглавито подунавским утврђењима. За ту цел обилато је награђивао повластицама и слободама господу а и грађане важних градова и вароша. Најтврђи град Коморан и његове грађане обдарио је повластицама, какве даде раније грађанима Нове-Пеште (Будима), коју је Бела IV основао и подигао.

1277 потврдио је краљ Бела IV Бану Томи, грофу градова Пожуна, Њитре и Коморана, раније подарене повластице. Том приликом поново је изузео Коморан и његове грађане изпод власти војног градског заповедника и тамошњега грофа Курији (Comes Cursæ) ([1]). Град Острогон поверио је (1249) арцибискупу и Примасу тамошњем. 1315 потврдио је краљ Карло Роберт ранију повељу краља Беле IV, па не само Острогон, но је и Коморан са засеоцима и селима и све што је овом припадало, предао арцибискупу острогонском и Примасу мађарском.

Такве повластице подарили су краљеви мађарски Пожуну, Ђуру, Будиму Пешти, јамачно као важним градовима на Дунаву.

За владавине краљева Стевана V, Владислава IV, Андреје III и Карла Роберта (1270—1341) по свој при-

---

([1]) Такве повластице добио је Коморан, као најважнији град на Дунаву, од Матије Чака (1307); од Карла I Роберта (1331); од краљице Марије, ћерве Лајоша I, а супруге краља Сигисмунда (1388); од краља Сигисмунда (1401); од Јувана Хуњада (1446); од Владислава (посмрчета) (1453, 1455 и 1456); од краља Матије I (Корвина) 1456 и 1470); од Лајоша II (1518); од краља Јована Запольца (1527); од Фердинанда I (1538); од Рудолфа (1602); од Матије II (1609); од Фердинанда II (1622); од Фердинанда III (1651); од Леополда I (1692 и 1694); од Карла III (VI) (1712 и 1737); и најпосле од Марије Терезије (1745). Види Fényes Elek: „Komárom vármegye“.

лици била слаба краљева флотила. Све околности тих војевања сведоче о томе, да се краљеви у тим војнама нису служили својом флотилом. Тако је Стеван V, помажући свом зету Драгутину против оца му Уроша краља српског, провео војску своју сувим путем.

Још један доказ наводимо, да је краљева флота 1315 по све слаба била, иначе неби краљ Карло Роберт позајмио флотилу од Фридриха аустријског, у војни са својим моћним олигархом Матијом Чаком, од кога је силом оружја отео Коморан и Вишеград. Тако је доцније 1334 потражио флотилу од Роберта краља Сицилије, да је пошаље у помоћ Бану Стевану у Славонију.

При свем том имамо писмених доказа, да је у Мађарској и у то време било способних људи за пловидбу. Само је недостајала скупоцена грађа за убојне лађе, те није било праве за бој способне флотиле. А било је у то доба и лађарских друштава (компанија) у подунављу и дуж већих река. Уз то је био знатан број вештих лађара, способних, да сграде лађе и да њима плове по рекама.

Да је било лађарских радионица, вештих лађара, па чак и лађарских насеобина, наводимо случај, где је неки Ђорђе лађар из будимског предграђа, 1336 излазио пред краља Карла Роберта, у своје и у име својих другова (suo et aliorum sociorum de eadem vice et nomine) лађара износио је повеље, којима је доказао, да су будимским лађарима краљеви Бела IV и Владислав повратили пристаниште и скелу (portum sem vadum), што су им одузели јеновски и пощтански лађари. У то доба беху лађарске судије (nautarum judices) Улрих и Владислав. По свршеној парници, подарио је краљ будимским лађарима слободну пловидбу на Дунаву но условно, да по дојакошњем обичају

и у будуће дужни буду послужити краљу својим лађама и невратима[1].

За владе Карла Роберта није више била краљева флотила у првобитном стању, као што беше у раније доба. Сад већ врше дужност на Дунаву и на осталим већим рекама феудни или градски људи. На основу краљевих повластица и заштитних повеља ти градски људи образују лађарске дружине, које су автономне и уживају своје властите земље, лађарске насеобине, живе као и пре и уживају знатне слободе. Људи из тих дружина и насеобина само су онда слуге, кад су у краљевој служби. У том обзиру били су војници на води, и ако нису то били по данашњим појмовима. Највише личе на земаљске граничаре (speculatores), који као и градски поданици (jobbágyok) уживају круниска добра, само служе оружјем под управом свога пуковника. У миру одржавају саобраћај на рекама и слободно тргују. У рату су војници. Наоружани укрцавају се у своје лађице, лађе и неврате, брину се о храни за војску, чине дужност извидничку, прате војску са справама за разбијање градских стена, и везе резерву. За време Карла Роберта, сву поменугу службу вршили су ти људи из тих лађарских дружина и из лађарских насеобина, и то на својим лађама. Као што рекосмо, краљ немаше сопствене и о свом трошку спремљене лађе, ма да је краљ увиђао потребу, али не беше у стању, да одклони беду.

Карлу Лајушу (великом) припада слава, што је набавио довољан број лађа и што је преустројио ту возарску службу,

(1) „— — eo tamen saluo, quod ipsi naute de suburbio in eorum navibus propriis et carinis per cursum aquarum ..... supra et infra res et quevis mercimonia. lucrum seu ipsorum questum cum ipsis nautis Pesthiensibus parcientibus, et cum eisdem regalia nostra servicia modo consveto exercere debentes, semper liberam habebuut deferendi facultatem ..... etc“. (Nagy Imre: Anjoukori okmánytár) — Споменици из доба Анжујеваца — стр. 312—315.

чим је сео на престо. Око 1364 развише се државне прилике, настала је прека потреба, да се створи и опреми јака флотила на Дунаву.

С југа се јавља судбоносна, необуздана бујна сила Османлија, она се поступно приближује међама мађарске државе.

Византијско царство беше на умору, Бугарска под ногама турским, Србија и Босна плаћаше данак султану, а Влашка и Молдавска су на прагу велике катастрофе, њихов је опстанак питање времена.

На рушевинама ових културних држава диже се сила Османлија на страх Јевропи. Та млађана дивља и бујна сила освајачком тежњом креће се према Мађарској.

Опасност, која је с југа загрозила Мађарској; нагонила је Лајуша, да што више развије своју војну силу, и да што јачи положај заузме на доњем Дунаву. У тој цели освоји Видин (Bodon). Мађарска војска укрца се под Сланкаменом у лађе краљеве флотиле, и упути се Дунавом, да казни Шишмана, који шћаше да Мађаре истисне из Бугарске.

Мађарска флотила (1370) помаже Николи Гари у војни Мађара са Влајком војводом влашким.

Ту велику флотилу краља Лајоша наследио је с круном Сигисмундо, муж краљице Марије, Лајошеве ћерке.

1390 беше Гара главни заповедник краљеве флотиле, кад оно Сигисмундо својом флотилом појавио под Ковином(1) на Дунаву, да одбије напад Османлија.

1392 нападоше Османлије влашког и карабогданског војводу Мирчета, кога заступаше Сигисмундо против османлијског штићеника Дана. Краљ посла Мирчету у помоћ своју флотилу, која беше тако силна, да је коначно раз-

(1) Према Смедереву.

била уједињену турску и влашку флотилу, и одржала је сјајну победу над савезницима.

Краљ Сигисмундо крену се (1396) са својим савезницима у одбрану хришћанства, али краљу не беше довољна та флотила да отпор да порасло ј сили Османлијској. Он је умножи француским лађама под управом адмирала Јована од Вијене (Jean de Vienne), и лађама немачког Јовановог витешког реда, и млетачким галијама. Тој уједињеној флоти беше задатак, да на црном мору и на Дунаву потпомаже кретања војске мађарске на суву.

После дугог већања тек о Тројицама 1396 послаше немачки савезници из Беча 70 лађа ([1]), да се придруже мађарској краљевој флотили. Након пораза хришћанске војске код Никопоља краљ Сигимундо једва се спасе на лађи, на којој је, под закриљем оне големе флоте, отпловио у Цариград, откуда се морам преко Млетака поврати, у своју државу.

Почетком маја 1428 сјајно се бори краљева флотила са османлијском на доњем Дунаву из међу Голупца и Ласлова града (Lászlovár). Под Голубцем спасоше живот краљу Сигисмунду два јунака спишки (Szepesi) капетан Грабовски Завиша Нигер, најчувенији витез свога времена, и друг му Петар Вода. Немогавши одољети тројно надмоћнијој сили османлијској; обојица борише се јуначки, и најпосле погибе капетан Завиша.

У тим разним бојевима одликовали су се Срби Ковинчани, јуначки шајкаши. Признавајући им те услуге потврдио је краљ Сигимундо 1429 све раније повластице, којима их је наградно био двапут 1412 и 1428 ([2]).

1439 паде Смедерево под навалом Османлија док се краљ Алберт промишљао и дангубио својом војском и фло-

([1]) На истим лађама послаше много вина и хране.

([2]) Види споменике под бр. I, II, III, и IV.

тилом најпре под Сегедином а доцније под Тителом и Сланкаменом.

Краљева флота одржала је сјајну победу над турском флотом 1440 ([1]). То беше први напад Османлија на Београд у војни Владислава V и Мухамеда II. Војском је управљао Јован Хуњади. Турци изгубише при том покушају 20.000 војника, Београд је био спасен јунаштвом Шајкаша и удруженом мађарском и српском војском.

Краљ Владислав, имајући на уму јунаштво Шајкаша, наградио је и оне њихове другове, који се 1439 преселише са доњег Дунава, са гаришта Старога Ковина, на Чепељско острво, те је новом повељом својом 1440 ([2]) потврдио све повластице, које је Ковинчанима подарио краљ Сигисмундо 1429 год.

Године 1442 Јован Хуњади тако је вешто наместио флотилу на Дунаву, да турски команданти Мезидбег и Сехабедин несмедоше провести Дунавом војску своју од 80000 војника. Ну се на своју велику несрећу кренуше преко Ердеља, где их кнез Паво Бранковић дочека на Лебном пољу (Kenyér — mezö), и до ноге разбије.

Слава петнајесто годишњег јуначког војевања Јанковог и његових сјајних победа великим делом припада и јунацима краљеве флотиле на Дунаву. Она је много допринела (1443) Јанковим победама, кад је оно за пет месеци продирао био Јанко до Ниша, Софије и Пловдива, чинећи војсци велику услугу на Морави и Нишави.

У почетку 1444 краљева дунавска флотила разбила је турску флотилу на реци Камчику (Panissus). У том боју спалише Шајкаши 28 турских галија.

Несрећној погибији Мађара код Варне, 1444, много је допринело, што је у то судбоносно доба краљева фло-

([1]) Турска флота имала је 100 великих и малих лађа и шајака.
([2]) Види прилож. Споменика бр. V.

тила, по јанковој наредби, чамила под Београдом, док је војска сувим продирала. Да се којом срећом краљева флотила нашла под Варном, она би Турцима спречила превоз војске из Азије и довоз хране; место пораза била би сјајна победа, и много би другче стајала хришћанска ствар, и други би био успех хришћанске војске. Халкондилас, грчки писац, сјајним бојама описује краљеву флотилу, која на жалост није суделовала у тој несрећној војни.

Јанко Хуњади 1445 пође флотилом на влашког војводу Дракула, да га казни као сајузника турског.

Краљева флотила превозила је (1448) 34000 мађарских војника из Ковина у Смедерево, а отуда је Моравом провезла војску до Сталаћа, одкуда је Јанко пошао на Косово, где је на жалост, пострадао, да се је једва бегством спасао.

1450 пође Јанко са војском и флотилом, да се освети старцу Ђурђу Бранковићу.

Кад оно 1453 паде Цариград препаде се сва хришћанска Јевропа страхом од Турака. Јевропске хришћанске силе решише се на отпор Турском продирању. Ну се дуго спремаше, међу тим је Мухамед II допро био у моравску и млавску долину.

Јанко се користи флотилом, дође пре Мухамеда под Смедерево и заузе важније стратегијске тачке око Смедерева. Из свог утврђеног положаја удари на Турке, разбије их и прогони до Видина. Тим Јанковим успесима највише је допринела краљева флотила.

Те исте 1453 године потврдио је краљ Владислав (посмрче) становницима старог Ковина све повластице, које су њихови преци добили од краљева мађарских: Сигисмунда, Алберта и краља Владислава, за своје заслуге као Шајкаши [1].

(¹ Kiss Károly „Hunyadi János utólso hadjárata". Стр. 108: Описује стратегијску важност ове Хуњадине победе над Турцима од 14 јула

Првих дана априла 1456 стиже ужасан глас Јанку Хуњадију, да је Мухамед II већ близу Београда и да се силном војском упутио у Мађарску. Из Видина беше се кренула турска флота од 200 лађа.

12 јула стиже Јанко својом војском и флотилом од 200 лађа под Сланкамен. Те лађе градио је и опремио Јанков зет Михајило Свилојевић (Szilágyi) у Београду, Јанко укрца своју војску у лађе и гонећи турску флотилу дође под Београд.

14 јули 1456 остаје један од најзнаменитијих дана у историји краљевих Шајката, јер су тога дана уништили турску флотилу под зидинама Београда (²).

Ну слава тога дана већим делом припада београдским Шајкашима.

Ево шта о томе вели мађарски стручњак војни историјописац Карло Киш (³).

1456 вели: „A Duna hullámain jul. 14 — kéu, történt hajócsata, Hunyadinak egy jól kiszámitott taktikai intézkedésén alapúlt. Elősegité annak következményekben oly dus sikere részint a magyar hajóhadnak a sajkák irányitásábau tanusitott gyakorlottsága és az össseütközés közben renditbetlen bátorsága azal — tiszai és dunai vidék lakósainak mintegy hagyományként morális és physikai sajátságukká vált tetterö. — — — — —

(¹) Ezen vizi győzelmet azomban csaknem egészen a nándorfehérvari hajó rajkának kell tulajdonitani, melly nem csak az ellensèg szemelátára szerelte fel magát, s kiindúlt a város lövegeinek óltalma alól, hanem mitsem gondolva azzal sem, miszerint a török flotillának zöme nálanál feljebb evedzett, és csak egy részlettéuek lefelé fordúlása volt volna szükséges arra, miszerint a Duna közepén, a nélkül, hogy a magyar hajó osztálytól segitséget kaphatna, végkép elnyomatassék; azzal sem gondolva, hogy vizár ellen dallazva a kormányosok harcz fordúltával nehezebben adhattak egyhangzatba hozható irányt a hajóknak: a vett utasitásnak egészen megfelelt, és mind a támadáskor, miud a csata hevében, kiváltkép azon taktikailag ügyes kanyaradáskor, melylyel a magyarhajóhad által viszszavert török flottillát óldalba foghatta, eléggé nem magasztalható dicsőségben részesült. (Ibidem стр. 108).

(²) Види приложених споменика бр. VI и VII.

„Ову победу на Дунаву задобили су сами београдски Шајкаши. Они крећу своју флотилу пред очима својих непријатеља, напуштају заштиту својих градских топова, не обзирући се на непријатељске прибрежне батерије, које сипају унакрсну ватру, јуначки пролазе мимо њих, не страхујући од много надмашније турске флотиле, која је убојним редом низ реку пловила силином реке, не помишљају на опасност, што се налазе на средини Дунава, између Турских батерија и њихове флотиле, где јим неможе притећи у помоћ мађарска флотила, јер би је маса турских лађа пригњавила. За све то не хајећи јуначки Шајкаши врше свој задатак у нападу и у најжешћој борби. А највећа им беше заслуга, што су тактичким брзим и вештим обртом с бока дохватили турску флоту, кад је ову потисла била велика краљева флотила, и тим заслужише славу, која се не може довољно описати ни хвалити“.

14 јула борише се обе флотиле пуни пет сахата. Од 200 турских лађа измакоше само 36 и склонише се у градско пристаниште, али су 22 јула при нападу мађарске флотиле ове спалили сами Турци.

Овом својом победом спасоше Шајкаши за тада отаџбину а и остали хришћански свет од поплаве турске.

22 јула 1456 победом увенчан улази Хуњади у Београд, народ га поздравља усклицима. А 20 дана позније 11-ог августа умре Јанко Хуњади од куге у Земуну, највећи јунак свога доба, заражен смрадом несарањених лешина турских.

Установа краљевих Шајкаша под мудром владом краља Матије I ступа у нову фазу.

Тада је ступила у живот права војничка шајкашка установа. Немачком образцу прилагођује се нова краљева флота и образује се из редова краљевих лађара и војника из насеобина поменутих војничких задруга. Под Матијом је доспела та установа краљевих Шајкаша до свога највећег развитка.

За редовну плату стекли су се под краљеву заштиту осим Мађара и урођеници друге народности.

У тој мешавини људи разног порекла сачувала се и одржала целина те установе патриотичким духом, и свесним појмом дужности и строгом дисциплином. Од урођеника највећи део краљевих Шајкаша сачињаваху јужни Словени: Срби, Далматинци и Хрвати.

На земљишту данашњег Срема, Бачке, Торонталске и Тамишварске жупаније, у пределима између Дунава, Тисе Саве и Драве; већ су у првој половини VII века становала словенска племена, која у ове пределе дођоше из закарпатске своје отаџбине при својој сеоби на балканско полуострво.

И краљ Матија населио је избегле Србе и Бошњаке у пустој Лики и Крбави у дољим крајевима Дунава и Тисе.

Војнички строј ових Словена основан је био на начелу породичке задруге или дружине, које су они одржали као аманет своје старе отаџбине. Овој задрузи припадале су све оне породице, чији су чланови служили на рекама под заставом шајкашког капетана с мачем или веслом.

Краљ Матија тачно је плаћао своје војнике, али је од њих строго захтевао, да врше своју дужност. Краљ је дозвољавао, да својом породицом живе и у логорима, па и у самим ратовима праћаше их жене и њихова деца. Деца

тих жењених војника рађала се живела су и расла у средини војске, и мајчиним млеком усисали су оданост војничком животу. Кад се из војне враћао ратник, вратио се и одмарао на свом огњишту а на својој баштини.

И ако је тог Шајкаша краљ Матија у логору изједначио са страним најамником, у миру беше он господар у свом селу и на војној станици, автономно управљајући својим општинским пословима, и уживајући чак и многе племићске повластице и слободе.

Код других народа неможемо наћи такве војнике, који би подједнако сносили топлоту и ладноћу, рад и умор, који би радије од њих полазио у бој и тамо гинуо. Они се грозише побуна, понашали се мирно и уљудно, били су побожни, избегавали су дреку и псовку, беху умерени, и волели су чистоћу. Нит су се криво заклињали, нит су били раскалашни. Јунаштвом и дурашношћу надмашили су и саме Шпартанце. Такви беху Шајкаши краља Матије.

Заједничка опасност од Турака често је доводила у додир Мађаре и Србе, они су често под заједничким јуначким вођима гинули, борили се и одбијали навале азијатских освајача. Небројене српске народне песме певају и славе јунака Сибињанин Јанка, сматрају га као свог народног јунака, као човека, који је из њихове средине поникао. Своје симпатије преносе Срби доцније на Јанковог сина мудрог и јуначког краља Матију. Око њега прикупљају се Срби, који после дуге и јуначке борбе напуштају своју отаџбину, и силазе у Подунавље. За мало је трајало господарство Ђурђа Бранковића у Смедереву. Најзад је 1459 подлегла Србија дивљој сили Турских освајача. Србија постаде Турска област, турски пашалук.

Срби траже заштиту краља Матије. Овом јуначком краљу добро је дошла помоћ тог ратоборног народа, који се одликовао грађењем убојних лађа и вештином војевања на води.

1461 подлегла је и поносна Босна надмашнијој дивљој сили, Турци одвукоше у ропство преко 200000 Срба.

Ђурђе Смедеревац, син му Стеван, овога жена Десиина Анђелија, Ђурађ II. Бранковић, Вук Змај Бранковић, у опште породица Бранковића повукоше за собом више стотине хиљада Срба у Мађарску под закриље краља Матије.

Те кобне сеобе почеше већ за владе Сигисмунда, Срби се у све већим гомилама расељавају и напуштају своју потлачену домовину.

Краљ Матија радо их прима, па ласка досељеним Србима, како би их још више примамио. Мађарска држава требала је раднике а још више јуначке мишице.

Несрећно народносно питање поникло је тек под Фердинандом I, у борби са Запољцем, кад су народну снагу трошили у отимању престола.

Краљ Матија без зазора обасипа повластицама досељене Србе. Мађарски закони признају српске вазалне деспоте, народне кнезове и војводе. Дозвољавају Србима, да војују под управом својих деспота.

Краљ Матија један део своје дунавске флотиле поверава и предаје досељеним Србима, и под управом признатих верних војвода или вајда сместио их је у Ђуру, Коморану, Будиму, на чепељском острву, у Варадину, Сланкамену и Земуну.

Краљ Матија насељавао је ове војничке колоније јамачно по оним местима, где је Срба и Шајкаша било још од најстаријих времена.

Краљ Матија је био први, који је те Шајкаше обдарио земљама и пустарама, тим градским баштинама. Краљеви из

аустријског дома само су подражавали тој мудрој тактици краља Матије. Власници тих градских баштина беху краљеви мађарски.

Таквим баштинама даривао је овај велики владалац Шајкаше и њихове одличне јунаке. Међу овима беше доста одомаћених Срба вештих бораца на води. Пловидба беше њихова народна особина, они су се у том од свог детинства вежбали.

Из редова ових Срба већим делом састављена је била она страховита „црна чета“ (fekete sereg). Из њихових редова беху највернији пријатељи Хуњадијева дома. Срби беху својом крвљу и по својој прошлости с мађарским народом срођени јунаци. Срби су дали Мађарима јунаке: Запоље, Соколовиће, (Szokolijak), Кнеза Павла Бранковића (Кинижије), Талоције, Јакшиће Зелењаковиће (Zelenak) и Текелије (Tököliek). Њихова имена сваки час помињу се у победним војнама краља Матије.

Заповедници тих Шајкаша на доњем Дунаву беху на измене Михајло Силађи (Свилојевић), за тим јуначка браћа Розгоније, Имро Запољац, браћа Доције и Ујлаки.

Српске чете предводио је Вук Змај Бранковић, који је наизменце становао у Сланкамену и Купинову (Kölpén).

За све време, док беше Михајло Силађи заповедник града Београда, докле краљ Матија није спремио своју флотилу, велике су заслуге стекли српске деспоте бранећи на доњем Дунаву пограничне градове.

Тако је 1458 српски деспот, пошто из Мађарске недође помоћ, својим људима и својом флотилом одбио Турке од Голубца.

1458 спалише и поробише Турци слободну краљевску варош Ковин (Keve) према Смедереву. Краљ Матија у жељи да ублажи невољу заслужних и од ранијих краљева по-

властицама награђених Срба ковинских шајкаша, пресели их близу Будима на острво чепелско, подари им и потврди раније повластице од 1458, 1464, 1465, 1473, и 1489. (Види бр. VIII., IX., X., XI., и XII.

Српска је војска 1460 стајала на бранику код Смедерева и Шарноа и задржала је турску војску да даље не продире. Док се српска војска јуначки бије и побеђује, чанадски бискуп Алберт страшљиво јавља, како се турска флотила спрема, да продре у Тамишку покрајину. Тако је исто јављао и заповедник Београда Симеун Нађ.

Срби су помогли 1462, те је разбијена Али-бегова војска, која је, прешав Саву, спалила Митровицу и Купиново, поробила је Срем и тек је код Футога пострадала од краљеве војске и Шајкаша.

Шајкаши прате на све стране на сваком кораку краља Матију и узајамно се помажу. У оно доба беху главне војне тачке и станице Шајкаша на доњем Дунаву: Голубац, Смедерево, Београд, Сланкамен, Варадин, и Футог, а Шабац и Митровица (Sz. Demeter) на Сави. Из ових места креће своју војску краљ Матија. Ова стратегијска места важна су била због Шајканских флотила.

Земунске и београдске Шајкашке флотиле чувају градове: Видин (Bodon), Кладово, Мехадију (Mihárd) Сентласло, Хором (Нова-Паланка), Ковин, Београд и Земун.

Што поред таквог мудрог распореда и напора, није успео краљ Матија, да оствари своју и велику мисао свога оца, да коначно разбије турску силу, томе су криви били Аустријски Фридрих и Пођебрад. Док се бавио краљ Матија својом војском и флотилом у Аустрији, Моравској и Ческој; Турци су 1474 под Балши-Оглин-Малковићем опустили и спалили јужну и источну Мађарску чак до Мориша.

1476 смедеревски бегови Алија и Скендер пошли су били на Тамишвар. Тамишварски заповедник удружен са деспотом Змајом Вуком (сином Гргура Бранковића) разбио је и разјурио Турске пљачкаше и многе им лађе отео или спалио. Скендер погибе а Алија једва побеже на чамцу.

1477 налазимо Шајкаше с краљем Матијом на горњем Дунаву око Ђура и Коморана у војни са Фридрихом Аустријанцем. Ту су њима: Имро Запољац, Кнез Паво Бранковић, Димитрије Јакшић и српски деспот Змај Вук Бранковић и Јован Зелени. Шајкашима су тада управљали браћа Доције. Срби су већином служили на Шајкама.

За то време су Турци жарили, палили, робили и глобили јужне крајеве до Драве и Мориша.

Тек је 1479 дослео краљ Матија, да обрати пажњу на јужне крајеве. Краљ је имао тада (1) флоту од 330 лађа, на којима беше осим матроза 10000 војника, и међу њима 1700 копљаша, 1200 оклопника, а остали беху балисте (2) и стрелци. Међу тим лађама беше 16 галија на 44 весла, а на њима 300 војника, 4 голема аван-топа, из којих су бацали ђулад од 100 фуната, 100 cerbottana или писида (pisside) (врста топова) и 200 ручних топова (метеризњача).

Осим тих 330 лађа, беше под Београдом 34 лађа, које су тамо називали „Насадама“, на 18 весала, а на свакој 18 пушкама наоружаних војника и 2 топџије. На кљуну сваке шајке беше врло дугачка топ cerbottana (pinide) што они ! (по рукопису) називају „esIlvize“. Ове врсте топ избацује ђулад од 10 фуната. Било је још на тој флотили 8 лубарда и 8 балиста и 4 лубарда за бацање у вис, (mortari = авантоп). Осим тога било је 20 авантопова, као пресечено веће буре, из којих су бацали запаљиво камење од 150 фуната.

(1) Који су справом „балистом“ бацали ђулад, камење и греде.
(2) Та флотила описана је у неком савременом рукопису, који је нађен у Фјоренцији.

Из спремних балвана, ваљкова, дасака и гвоздених ланаца могли су за 2 часа склопити градић, на ком је стало 7 до 8 хиљада војника 40 лубарда и серпентина. Тај град заклањао је флотилу од сува.

Број матроза беше свега 2600.

Дуж Дунава пратило је флотилу 5000 одабраних Срба коњаника, који су служили као извидница.

Таквом се флотом кренуо крал Матија на Турке у позну јесен 1479.

Ну тек што се кренуо краљ Матија, а Фридрих упаде у Мађарску и опљачка све до Ђура.

Краљ Матија врати се натраг, и тек по што је казнио Фридриха, кренуо се на Турке у половини лета 1480, да оствари, што је већ пре 10 година смислио.

Матија је смерао, да Турке својом флотом нападне на Хелеспонту. Заиста беше згодан тренутак, да краљ изврши своју намеру. По смрти Мухамеда II завадише се његови синови Бајазит и Џем око престола.

Овога пута трже се из свога нехата и папа и много се одушевио за Матијину војну. Он је намислио нагонити талијанске владаоце, да помогну Матији са 200000 дуката, како би краљ Турке на ћутуку напасти могао.

У тој цељи утврдио се краљ код Јајца, заузео је Врбас, освојио је Босну и Херцеговину.

Али су га у том племенитом предузећу помели Фридрих и нехат јевропских велесила. И тако је тај племенити смер, сва мука око подизања те големе флоте имао тај једини успех што је српско подунавље очувано.

Кнез Паво Бранковић у новембру дошао је својом војском у Хором (нову Паланку). Међу осталима дођоше заповедник Београда Розгоњи и деспот Змај — Вук Бранковић. Војском је управљао кнез Павао Бранковић. Шајкаши превезоше из Хорома на српску обалу (код Рама)

32000 војника. Кнез Павле Бранковић изаслао је извидницу под управом млађег Јакшића. Искендер — бег (Малкоцовић) би потиснут у Смедерево. Затим се устремише Шајкаши на турску флотилу, пробуше 15 турских галија и посада потоне с лађама заједно ([1]).

После ове победе отплови Моравом Кнез Паво Бранковић и дође до Крушевца. У свом повратку поведе собом 50000 Срба и насели их у околини Тамишвара.

То беше последњи бој и победа па доњем Дунаву за живота краља Матије.

1482 понови се војна са царем Фридрихом. У тој војни беху уз краља махом словенски војници и српске војске из јужних покрајина. Мађари нектеше помагати краља у тој њима мрској безуспешној војни. Језгра Шајкаша суделовала је у тим бојевима при заузећу аустријских подунавских градова Хајмбурга, Клостернајбурга, Корнајбурга, Гумпендорфа, Винернајштата, и Беча.

Најжалоснију услугу вршила је Матијина славна флотила 11 априла 1490, преносећи мртво тело обожаваног краља свога у Будим. Четвртог дана стигоше у Коморан, главно место Шајкаша.

Тек што је краљ Матија склопио очи своје све је пошло суноврат. Лењи и трљиви краљ Владислав беше у свему неслнчан великом краљу.

Војничка установа и заједница Шајкаша и њихова дисциплина нагло је опадала по смрти њиховог заштитника краља Матије. Један део Шајкаша чамио је у Аустрији по освојеним градовима гледајући у неизвесну будућност и судбину своју. Који се затекоше у земљи растурише се по разним странкама. Једни су уз Јована Корвина, сина свог љу-

---

([1]) Види међу споменицима писмо краља Матије од 14 дец. 1480. писано из Загреба римском папи.

бљеног краља, а други бране краљицу (Беатрицу). Шајкаши се још и сада зову „краљевим шајкашима“, али не знају, ко је краљ.

Три такмаца боре се о престо: „Добже Ласло“ (1), Алберт и Максимилијан. За новац и баштине сваки налази присталице.

И вође Шајкаша, српска господа, растурише се у разне логоре. Синови Матијиног Љубимца Змаја-Вука Бранковића деспоте Ђорђе и Јован стоје уз Максимилијана. Кнез Паво Бранковић, Запољци, Баторије, па чак и већином српска „црна чета“ боре се за крунисаног краља Владислава. Доцније измирише се такмаци и поврати се ред и заједница међу Шајкашима.

У свези са судбином Шајкаша стоје ови градски заповедници, вође чета, хаднађи, или управо шајкашке војводе. По смрти Кнеза Павла Бранковића, ови се помињу; Радиша Божић (2) Амвросије Фогаш (3) Јован Филипреши, Блажа Мађар, Брадач, Ђорђе Море, Алберт Соколи, Ђорђе Каранци, и неки војвода (вајда) Антоније и Димитрије Хаднађ. Њих налазимо за владе Владислава на сваком кораку у подунавским и савским градовима: у Варадину, Илоку, Домбовару, Зерипвару, Банмоноштору, Оршави, Пету (Peth), Мехадији Земуну, Сланкамену, Београду, Шапцу, Јајцу и Митровици.

Шајкаши се одликују у турској војни 1492—1495, а поглавито на утврђењу Београда и превожењу војске

---

(1) Малодушни краљ Владислав беше чешки краљ пољак, и на све одговарао »добже« (добро). С тога назваше га Мађари „Добже Ласло“.

(2) На чепељском острву у Ковину у старој православној цркви краљице Јелене, налази се у женској препрати гроб капетана Николе Божића, који је погинуо 1586, јамачно је био брат Радише (Радића) Божића.

(2) Српску породицу Фогаш (Зубовића?) налазимо у Споменицима овим на крају XVII XVIII века у Коморану.

преко Дунава и Саве. Али је у немирима последњих година десеткована Матијина флотила, и онеспособљена за веће војне смерове. Језгра старих, вештих и јуначких Шајкаша пропала је у грађанским немирима, или је лежала у оковима турским.

1502 превезоше Шајкаши код Хорома преко Дунава херцега Јована Корвина и Јосифа Шому тешешког грофа и ердељског војводу, и са београдском посадом прогонише Турке, који опседоше град Јајце.

У то доба поправило се стање Шајката, а и пограничних градова на Дунаву и Сави. Главне станице Шајкаша беху тада: Београд Сланкамен, Варадин а на Сави Шабац. Ови градови су утврђени у течају времена од 1494 до 1495.

1494 беше Брадач бан или војвода у Варадину, а 1495 у Темишвару.

1504 беше у Београду 500, у Сланкамену 500, а у Шапцу 100 Шајкаша.

1497 Ђурђе Бранковић уступи деспотство брату своме Јовану, закалуђери се и под именом Максима постаде митрополит. Деспот Јован прешао је на страну краља Владислава. Краљ му уступи Беркасово и Купиново са осталим спахилуцима у Срему, које Бранковићи изгубише пристајући уз претендента Максимилијана.

Јована као деспота признаје и земаљски сабор 1498 с обвезом, да у случају рата бандеријумом од 1600 коњаника помогне држави. Тим поводом приладе Владиславу и јужни део српскога народа.

После Јована Бранковића 1503 деспотски сан пређе на његову удовицу Јелену, ћерку кнеза Стефана Јакшића, Дмитрова синовца. Ну као жена не могавши одбранити земље своје од Турака, позва Стевана Шиљановића, рођака свога мужа, и овом уступи деспотство. Јелена за тим

оде свом синовцу Марку Јакшићу у град Вилагош. Доцније оде деспина Јелена у Славонију зету своме грофу Фердинанду Франкопану за ким је била удата њена ћерка Марија.

Стеван Шиљановић беше вођ Срба у Мађарској до 1515. Имао је тежак задатак, да очува београдску скелу, а и остале скеле на доњем Дунаву. Његов важан положај и велика одговорност принуде га, да свуколику шајкашку флотилу уједини и за сваки случај спремну и наоружану држи. И у том је јамачно успео; јер га је 1508 за војне заслуге наградио краљ Владислав градом Шиклушом на Дунаву у Барањи. Он је у Сланкамену, Варадину и у Земуну многе Србе населио. Међу овима беху шест браћа Бакићи и Петар Манастирлија.

1515 побуне се мађарски сељаци против својих спахија. Вођ им беше Ђорђе Дожа. Побуњеници су у Бачкој и Банату убијали своју омражену господу. У тој несрећној време а под слабим краљем расцеп је настао и међу Србима. Једни су били уз краља, а други, по казивању мађарских писаца, ишли су на то, да се оцепе од круне св. Стевана и да се прогласе за независне. На челу побуњеника — веле — стајаше Шиљановић. Ну у чему је било то деспотово издавство? Ти исти писци веле, да је деспот краљеве људе, и то Србе, који се враћаху кући големом пљачком, напао под Варадином на Дунаву, потукао их је и отео им упљачкане коње и стоку. Због тога насиља — веле ти писци — позвао је деспота Стевана београдски Бан, Имро Терек, па га за тим погубио и у четири дела расчерећио.

Због овога неверства, по казивању истих писаца, краљ и сталежи неверујући Србима, десет година не дадоше им деспота. —

У исто време краљ стави на чело Шајкашима мађарског племића Стевана Ревају.

1516 умре Владислав, а на трули престо седе Лајош II. На његовом двору беше весело, раскалашна господска омладина проводила је најнеморалнији живот.

Међу тим је судбоносан црни удес ширио своја крила над несрећним народом. Док се господа веселише и раскалашно растураше благо, краљ и војска трпеше највећу оскудицу. Није нико помишљао, да помогне несрећној држави.

Шајкаши са доњег Дунава долазише у Будим и мољакаше за своју плату, тражише помоћи за оправку београдског града и флотиле. Нико их не хтеде саслушати, а још мање помоћи.

Кад је мађарска држава очевидно срљала у пропаст, сео је на турски престо силни Сулејман. Сулејман беше подједнако најспособнији војвода и највећи државник са великим тежњама а ванредно и необично енергичан.

1521 кренуше се 200000 турских војника под великим везиром Пиром. На челу друге велике војске стајаше сам Падиша.

У то доба беше заповедник и бан београдски надувени и неспособни мађарски племић Фрања Хедервари. Сва градска посада бројила је 700 војника; а град беше без хране новаца и без муниције. Нико не помишљаше, да се град утврди и снабде довољном посадом и другим потребама.

Три године не добише плату Шајкаши, шта више краљев благајник препозит Павле Вардаји срамно је увредио Шајкаше, и увређени огорчени вратише се кући.

Ко жели, да се опширније увери о том несрећном стању и Шајкашима учињеној увреди, нек прочита сувремену кронику попа Ђурђа Сремца (¹).

У то доба беше шајкашки војвода Павле Бакић.

(¹) Види „Српски Летопис" од 1866.

У почетку августа 1521 заузеше Турци Шабац; за тим прикупише сву своју силу под Београдом.

Народ мађарски и српски не имајући уздања, да ће их краљ одбранити, напустише Срем и Бачку, па се оделише у Барању.

Сулејман смераше да прво заузме Земун. Својом големом флотом опаса Земун, који су бранили тамошњи Шајкашки војвода Михајло, Марко Скоблић и Петар Овчаревић са својих 500 Шајкаша. Али та срчана јуначка чета не могаше одољети големој и дивљој сили турској. Изгинуше дакле славно као мученици у одбрани свог завичаја. Дивљи победилац Сулејман заповеди, да се војвода Михајло и Марко Скоблић баце дивљим зверовима.

26 августа 1521 освојише Турци Београд тај браник државе, и 167 године остаде у шакама турским. Чувени бискуп Вранчић изрично окривљује мађарске великаше због пада Београда .„Sed nil curam adhiberunt magnates Hungari et amiserant in dubium tam nobilissimum Hungariæ Regnum. Vidit hostis: libere intrauit in regnum Hungarum“. Изрично се признаје, да ни једну пару не даде краљев благајник Шајкашима, ну их бестидно вређа и оставља својој судби. Јуначка одбрана Земуна и мученичка смрт њене посаде тако речито говоре и сведоче о верности и жртвама Срба. Признаје се неспособност београдског бана Хедерварије и да је бан Београд тако срамно оставио без муниције, новаца, хране и других потреба. Поред свију ових доказа прича се, да су Срби издали Турцима Београд. Како се могу неверством жигосати Срби уз пркос њиховог толиког самопрегоревања? Да ли је то историјска објективност?

После пада Београда Варадин постаде главна станица Шајкашима. Ту се скло нило оно мало шајака и Шајкаша, што се спасло после пада Шапца.

Краљ одреди за капетане Шајкашима Севастијана Гелеја и Радишу Божића, а за главне вајде: Амвросија Фогаша и Јована Филерета. Варадинске вајде беху: Лука Неште, Петар Нађ, Стеван Хевеши, Петар Рац, Павле Олчари (Овчаревић ?) Бакићу дадоше за помоћника Стевана Бороша и Јована Салаја, а Гелејеви помоћници беху: Петар Порколаб и Јован Нађ.

12 августа 1523 борише се 1000 Шајкаша са Врбашанином Ферхат Пашом, под Варадином. Турака беше 15 хиљада са великом флотилом. Шајкаши не дадоше турским лађама, да се зближе Варадину, шта више упустише се у бој и готово сву турску флоту спалише или потопише. Ову сјајну победу одржа над Турцима капетан Радиша Божић са својим Шајкашима.

Требало је утврдити Варадин. Ну по несрећи тада су државном благајном управљали чувени Аугсбуршки банкар Фугер и Јеврејин Имро Серенчиш, они су држали под закуп маџарске руднике. Туђинцима није стало до тога, што ће држава подлећи турској сили.

Као што су раније београдски тако су сада варадински Шајкаши заман трчкарали у Будим због својих плата. Тако исто су кубурили Шајкаши из града Јајца, њихов капетан и 100 момака већ одавно недобијаху плату. У том стигоше из Варадина Шајкаши: Радован, Ђура, Петар, Михајло Ласловић и Четниковић. Дођоше и Шајкаши из Сланкамена; али је празна била државна благајна па недобише ништа.

1 маја 1525 дођоше у Варадин из Сентандреје 2000 пешака, а Радиша Божић прикупио је био у српском Ковину (Rácz-Keve) Шајкаше и одведе их у Варадин.

У тим ситницама прође опет година, нико ништа не ради, градови се не утврђују, нит се прикупља војска.

У јуну 1526 стиже Сулејман у Београд, а велики везир Ибрахим са големом војском и флотом од 800 лађа, појави се на Сави

12 јула дође велики везир у Карловце близу Варадина са флотилом од 120 лађа. 15 јула нападоше на Варадин. Главни заповедник мађарске малене војске, арцибискуп Томори, ушанчио се према Варадину, на месту, где је данашњи Нови Сад, и помагаше бранити Варадин.

Томори предлагао је био краљу, да обдари јуначке Шајкаше и да им потврди прастара њихова права. 25 јула потписао је краљ повељу, у којој међу осталим вели: „да Шајкаши, као уједињена браћа и нераздвојно тело буду ослобођени од свакога данка и од службе спахијске и да у парницама уживају племићске повластице“.

28 јула паде Варадин, последњи браник ојађене државе.

29 августа 1526 код Мохача изгибе малена војска мађарска, краљ, велика и мала властела, световни и црквени великодостојници. Мохачко поље Шатoриште то је оно велико гробље мађарско, на коме је сахрањена самосталност мађарске државе.

Настала је била у мађарској таква велика расулост, све се разбегло, нико не помишљаше на отпор.

Шајкашка флотила није имала удела у мохачкој катастрофи, она је већ тако опала и смањила се, да се није могла упуштати у бој са големом флотом турском.

После мохачке поразе пострадали Стеване Берисловић (Beriszló) српски деспот стиже у путу Павла Бакића на челу коњице, која пратише шајкашку флотилу под управом капетана Радише Божића.

У добри час стиже флотила, да на 76 лађа пресели у Пожун краљицу Марију и престрављене Будимце.

10 септембра нашао је Сулејман празну престоницу, он мирно улази у Будим, нико му на пут не стаје.

Турци су на све стране жарили, палили, пљачкали, убијали, одводили робље и слободно се башкарили по тој несрећној земљи без поглавара.

Једини град Коморан, главно седиште Шајкаша, даде трајни отпор Турцима. Шајкаши под закриљем тог најтврђег града у Мађарској, бранише и загатише Турцима главни водени пролаз. Коморан се одржа за све време турског господарства, њега не дадоше Шајкаши, и Турци не могаше га задобити ни силом оружја ни новцем. Па и онда кад су Турци 1529 и 1683 продирали до Беча и до Златнога Прага; Коморан стајаше као стена у средини те турске поплаве.

Сулејман бавио се у Будиму до 25 септембра. Овога пута нехтеде га заузети и задржати, ну само понизити, и врати се својом војском, оставив посаде у доњим освојеним градовима.

У крајевима из међу Тисе и Мориша до Ердеља сакупила се избегла светина из свију крајева Мађарске.

Тамо се склонио био ојађени народ српски из Срема и Бачке, и ујединио се са тамошњим староседеоцима Србима Румунима и другим елементима, и саставио је угледну сељачку војску. Ова војска кренула се из Липе па се упутила преко Тамишвара и Бечкерека у потиске пределе.

У потисју састаде се та српска војска, и војсковође збацише деспота Стевана Бериславића, што их је у највећој опасности напустио и срамно побегао, а народ оставио на милост Турцима. На његово место изабраше за вођу и деспота Ивана Црнојевића, тако званог „црног човека“ или „црног Ивана“.

Иван Ненад Црнојевић беше племић, личан, стасит и угледан младић веома бујне природе, снажна духа и поноса. Он се огласио пред народом као присни рођак по крви светој мајци Анђелији, удовици Стевана Бранковића, који је за владе краља Матије I лишен био достојанства, па за тим ослепљен.

Иван је васпитан на двору Јована Запоља, Ердељског војводе, најбогатијег и најслављенијег мађарског Олигарха. Иван се јамачно у тој цељи бавио у Липи, да око себе прикупи људе своје вере и народности и да их војнички образује, а да за тим њима увећа војску војводе Запоља, који се тада бавио у Токају.

Ту се састаде после мохачке погибије са Радишом Божићом, Бакићима, Петровићем, Јакшићима и са осталим српским поглаварима. Сви ови смераше, да створе српску кнежевину под сицеренством мађарским. Биће, да су имали још у раније доба уверења од Стевана Шиљановића и Запоље, који и сами беху словенског порекла,

Ивану Ненаду Црнојевићу није стало било до поклона и до новаца, већ је заузет био и радио на том, да оствари ту српском народу омиљену мисао. С тога се за време, док трајаше борбе и отимање око престола, лелујао из међу дворске (аустријске) и мађарске народне странке.

То беше друга свесна и смишљена изјава аспирације, мађарских Словена, ну с тим политичким програмом, да та будућа српска деспотовина на доњем Дунаву остане под супремацијом круне св. Стевана.

Иван Ненад Црнојевић беше оличени представник те политичке тежње! Тим се популарисао и тим путем постаде силан у српском народу (²).

(¹) Dr. Szentkláray J. „A Dunai Hajóhadak. tört“. Стр. 100.

(²) Наши историјописци — вели Др. Сентклараји — не симпатишу Иваном Црнојевићем. Српски историк првога реда Јован Рајић, одриче му чак и то презиме — — — — — — Ну како Срби у XVI веку немаше историка, а Рајићеве тврдње нису основане на историчким изворним документима; то Рајићева мудровања имају само субјективну вредност. У Рајићевој генеалогији породице Црнојевића има што шта, што је сумњиво и неможе се сматрати потпуно. Осим тога мучно је замислити, да ту има лажнога презимена. Рецимо, да је Иван светину (profanum vulgus) обмануо, износећи сјајно презиме; да ли је могао обманути Запољу, у чијом се двору (било ма у каквом занимању) дуже време бавио, и који је Црно-

Кад се Иван Црнојевић појавио на позорници јавнога рада, јевропске хришћанске велесиле бејаху склоне, да Запољац заузме мађарски престо. Хабсрбуршки дом налазио се у незгодним приликама, и многи су мислили, да је цесарева ствар пропала, те га напустише. Сва западна Јевропа стајаше оружана противу Хабсбурговаца. Изгледи, су били да је краљевство Запољино обезбеђено.

јевиће без сумње већ у старој домовини познавао? Да ли је могао обманути Бакиће, Радишу Божића, Петровиће, Јакшиће и целу српку хијерархију у мађарској? Да л би ови жртвовали крв своју и своје имање за обичну скитницу, да Иван није био прави потомак Црнојевића, и да није био представник српске народне мисли? За њим полази не само проста светина, но се око њега прикупљају прваци, богати људи, војсковође српске у мађарској војсци и цело свештенсгво. Ови бирају Јована за деспоту, новчано га помажу у издржавању његовог двора, њему се покоравају, па чак и име му окружавају светитељским сјајом. Антипатија мањих историчара није дакле исторично оправдана. Непојимљиво је, како се могу оправдати придеви: „thracischer Strassenrauber“, „seditiosus latro“. „obscuræ servilisque conditionis homo“, „quidam ex fece hominum, nonnisi agasonibus notus“. и т. д.? Извештаји савременика о цару Ивану, шта више сама факта, не износе га у тако ништавом црном облику. У списима савремених лица: Хобердаица, Фрање Réвaje, Иипкоа и т. д. нема осуде за проклетство ни за презирање. И сам (славни бискуп) Врапчић не уписује њему у грех већ његовим људима и духу времена „толике рушевине и убистава људи“, што се догађало у његовој војсци. Само Зермег и поп Сремац веле, да је Иван пробисвет, авантиријер, швиндлер, и ништави лопов. Шта вреди Зермег показао је Швантнер, који Зермегово дело назива „exilis commentariolus“ и „scripta qualitercunque scripta“. А и поп Сремац не заслужује више поверења — — — као што је доказао Професор др. Вениел, који је издао и критиковао дело попа Сремца. Време би било, да се личност Ивана Црнојевића темељно проучи, критички испита и изнесе на светлост историјске истине и правде. Литерарни рад о Ивану Црнојевићу даје нам најсупротније, најбизарније и најбезмисленије податке. Наш Јасаји брижљиво је скупкао исказе разних писаца о Ивану, али је без критике по тим делима описао слику Иванову. Новије Смолкино проучавање о „Црном Ивану“, само је фељтонски чланак, и сувише полаже важност на малу Сремчеву, ипак је модернијим правцем и пажљиво писао и врло је способан, да наше историјске научњаке покрепе, да брижљиво испитају Иванову личност. (Види „Századok“.) 1883.

То беше важан узрок, да Иван пристане уз Запољу. На челу својих 15000 српских војника поклони се Иван Запољи у Токају, као краљу мађарском. Запоља га пошаље да заузме Бачку, а да одтуда даље ради, како би јужне мађарске словенске покрајине на десној обали дунавској, и Срем од Турака ослободио.

Само се таквом комбинацијом догађаја објашњава, што се збило. На Дунавској флотили беху вајде па и сам капетан већином Срби. Јуначки капетан Радиша Божић, чим је чуо, да је Будим у рукама Запољиним, кришом остави Пожун, отплови и упути се правце Ивану Црнојевићу. Мађарима шајкашким мили се стан Иванов, што помаже мађарску народну ствар. Србима се мили, што, служећи Ивану Црнојевићу, служе управо српској мисли. Набавка флотиле није стала Запољцу ни труда ни жртве. Ну је много жртвовао, да изнова спреми флотилу, исплати Шајкашима заосталу плату, и да одене и уљудније храни Шајкаше.

Кад је Запољац у очи свих свети дошао био у Будим, допратио га је одељак Шајкаша и чинио му почасти под Гвозделезом. За тим је Запољац слободно пловио Дунавом, не сметаше му ни Турци; јасно је, да се Запољац већ био споразумео са Турцима.

Радиша Божић отпратио беше Запољца у Столни — Београд на крунисање. Ту беше Павле Бакић својом коњицом и са оном српском војском, коју беше испратио Иван краљу као почасну гарду.

Међу тим је такмац краљ Фердинанд понамештао велике немачке посаде у Пожуну, Шопрону и у Ђуру, а у Коморан сазвао је земаљски сабор. За све то време веселио се и проводио Запољац у Столном — Београду.

Колико беше одан краљу Запољцу шајкашки капетан Радиша Божић, види се отуд, што светује Запољца, да нападне Аустрију. „Од мене ти је савет — вели Радиша

— да се с места кренемо водом и сувим, да узмемо Пожун, нападнемо краља Фердинанда у његовој постојбини, и задавимо зло у клици, да не би одоцнили лекаријом.“

На жалост не трајаше дуго пријатељство између Запољца и Срба. Запољац се крунисао, па је помишљао, да се за навек обезбедио. Уз то је сабор у столном — Београду доконао законски чланак, да се за време безвластија заузета добра одузму у корист државе. Ту се већином тицало српске господе, која су, као што видесмо, знањем. и дозволом Запољевца заузела опустелу Бачку.

Осим тога нови краљ Запоља, делио је у новембру земаљска достојанства, и не обзирући се, што је имао 6000 Срба војника, српску господу није ничим обдарио.

Све је то српску војску у Бачкој немило дирнуло. Уз то је јужно мађарско племство непријатељски положај заузело према Ивану Црнојевићу. Иван је најпосле увидео, да је Запољац човек слаб, без енергије, и да није у стању да оствари жеље јужних Словена.

Стање постаде критично, у мутној води стаде ловити лукави Фердинанд. Све је покренуо овај сујетан владалац, није пожалио ни труда ни других жртава, да на своју страну привуче увређене Срзбе.

У колико је Запољац своју слабост на углед износио, толико је већу енергију развио Фердинанд I.

Одбијени Срби нетактичким радом краља Запољца, обраћали свој поглед на Фердинандове понуде, који је много обрицао, да би што мање дао. Срби имајући у виду моћ и силу Фердинандова брата цара Карла V почеше да гледају на своју корист; војска шајкаша и сви остали пређоше на страну Хабсбурговца.

За време примирија између краљевских такмаца, Фердинанд је све покренуо, да Ивана Црнојевића и мађарску властелу привуче на своју страну. Свима обрицаше Фер-

динандо, да ће прибавити заштиту римског цара и римске царевине. У име почасног дара и као награду даваше овим новим својим присталицама 40 до 50 на и више хиљада форината, обећавајући им разне слободе, повластице и заштиту против Запољца.

Таквим обрицањем многа маџарска господа превргнуше вером и изневерише Запољца. „Сваки се посебице погађао за неки град, варош или село, које би му се дало од приватних добара краљева дома или запољчевих многобројних баштина. Вешти агенти, а међу њима најважнији Тома од Повиња, (Podvinnyai, војвода шајкаши) радише на делу издајства и завере.

Највећу је пажњу обратио Фердинанд, да улови Ивана Црнојевића, Павла Бакића и омиљеног шајкашког капетана Радишу Божића.

Посредништа тог примио се Тома од Подвиња шајкашки вајда. У јануару 1527 приговарао је српском господом, да утврди услове издајства. Почетком фебруара већ је Тома понео собом одговоре Срба. На скоро се опет вратио у маџарску, носећи собом 27 не исписаних повеља, које он могаше сам попунити разним титулама. Једно од тих писама беше потешко, јер је претегло јаким разлозима, звећећим новцем; а упућено је било цару Ивану. Беше пуних кеса за Павла Бакића, Раду Челника, и Радишу Божића.

Стеван Пемпфлингер, Фердинандов тајни агенат, донео је цару Ивану и његовим људима 5000 дуката, 500 комада чоха за одело, 10 златних пехара и 5 коња племените расе. Уз ласкаве поздраве, и богате дарове донесе и краљево писмо са великим печатом, којим краљ уверава, да ће Ивану дати деспотство Србије, уступајући му господарство над Словенима, у јужној покрајини краљевине Маџарске ([1]).

([1]) Поп Сремац вели на стр. 158 „— — tu eris demum despotus, et in Hungaria quidquid habuit possessiones despotus a Sigismundo Cesare, illam possessionem in hodiernum diem donauimus et contuiimus. — —“

Јован Хоберданац, познији славни посланик аустријски на двору турскога султана, би одређен за главног агента Фердинанда I. Запољац је заман кушао, да Ивана на своју страну привуче.

Маја 15. 1527 већ су и краљеви шајкаши на Дунаву прешли били Фердинанду.

Бискуп Врапчић вели: „1527 краљ Фердинанд послао је новаца у Вершемарт (у тадашњу станицу шајкаша на води.)"

Хоберданац, у свом писму од 26 маја 1527. јавља Фердинанду, да је народ српски заклетвом утврдио, да ће остати под Фердинандом и у том случају, кад би Цар Иван умро. ([1])

25 јула 1527 погибе цар Иван (Ненад) Црнојевић рањен на превари у боју са Запољчевом војском код Чанада. ([2])

Ну још раније, пре Иванове погибије, Фердинанд је ставио Шајкаше под команду Стевана Реваја, за награду, што је издао Запољу; јер су српске вође Павле Бакић, Радиша Божић и Балабан и даље остали на страни Запољца и онда кад је цар Иван пристао био уз Фердинанда. Не зна се за што је Бакић остао код Запољца, али је јасно а има и доказа, да је Запољац понудио био деспотство Радиши Божићу. ([3])

Краљ Запољац покушао је најпре да новцем и сјајним обећањима поврати Реваја на своју страну тако исто и шајкашке вајде Амвросија Фогаша (Зубовића) и Јована Филереша. За тим покуша претњом, послав им главе цара Ивана и још других погинулих поглавара. Све то није помогло Запољцу после Иванове погибије.

Међу тим Шајкаши чамише под Српским — Ковином А кад је Реваја дознао за Иванову погибију, послао је

([1]) Хоберданчево писмо налази се у бечком дворском архиву.

([2]) По казивању Попа Сремца беше рањен цар Иван и кад је у заклоњеном месту превијао рану своју, мучки га је убио неоружаног Балинт Терек.

([3]) Види повељу Јована Запољца о Тројицама 1527. стр. 49 бр. XVII.

посланика у околину Сегедина капетану Луки Нешти, да српску војску одржи и да пази да, неби прешли Срби на Запољчеву страну.

У том стиже Фердинанд под Будим, 8 августа 1527 пошто је заузео Ђур, Тату, Вишеград, Коморан и Острогон.

14 августа Запољац напусти најпосле Будим и повуче се на север, да прикупи војску.

20 августа 1527 заузе Фердинанд Будим, који беше без посаде.

Краља Запољца ни онда не оставише Павле Бакић и Радиша Божић.

У октобру 1527 дођоше с Ревојом и Шајкаши, да поздраве новога краља Фердинанда, кад се овај крунисао.

Павла Бакића налазимо сада на Фердинандовој страни. Колико је Фердинанд ценио Бакића, види се отуда, што га је 1529 наименовао за капетана Шајкашима, којима беше главно место Коморан. Уз то је обдарио Бакића многим спахилуцима ([1]) у околини Ђура и Коморана.

Међу тим ојача и краљ Јован, кога подржаваху Радиша Божић и чувени калуђер, а познији Кардинал, Фра Ђорђе Утешиновић, названи Мартинузије, Далматинац, коме не беше равна државника ни пре а ни доцније у Мађарској ([2]). Радиша Божић и поменути поп Ђорђе ступише у праговоре са Шајкашима, и да су успели, било би то на пропаст Фердинандову. Јер се Будим могао одржати само помоћу Шајкаша.

([1]) Hedervár. Zelke, Ásván, Oltován, Nagy-és Kis-Medve, Ujfalu, Zap, Zámol, Ladamér, Dunaszeg, Ziget, Eithewen, Györ, Darnó, Zeeli, Ecmete, KisBodak, Gyulviz. То беху добра Хедерварије, због кога је 1521 Београд пао у руке Турака. Краљ Лајуш даде та добра Бакићу, да би казнио Хедерварију.

([2]) Види: „Csömöri Zay Ferenz“. Jrta Thallóczi Lajos, Budapest 1885. стр. 67.

При свем том, што се признавала важност Шајкаша и њихове големе услуге, Фердинанд их је ипак неуредно плаћао, па су се јадници због глади бунили.

1-ог августа 1528 заиста се побунише Шајкаши, тражећи од надлежних своју плату, но ови немаше новаца. Главни земаљски судац (Judex Curiæ Regiæ) Турзо јавља краљици за ту побуну 2000 Шајкаша. који прете, ако им се не изда плата, да ће опљачкати Будим и Пешту. Поговара се — вели Турзо — да ће шњима прећи на Запољчеву страну, српски деспот, Стеван Бериславић, Терек Балинт, Фрања Баћани и хрватски бан Никола Јуришић.

Фердинанд и опет не посла новаца за плату Шајкаша, но је јадно земаљско веће скуцкало толико новаца, те је намирило Шајкаше и они се стишају.

25 септ. 1528 разбије краљ Јован Запољац Фердинандову војску у околини Кошице. Због чега је Ревaја, који је био управљао Фердинандовом војском, напустио војну службу.

Место Ревaје Фердинанд стави на чело Шајкаша великог српског војводу Павла Бакића. Овај преустроји Шајкаше по немачком начину, они су до јако служили својевољно а беху искупљени из лађара насељеника и најамника.

Бакић је још неколико година пре Мехачке катастрофе почео да насељава досељеницима српским и хрватским лађарима пределе између Драве и Саве (3) И даље се радило на том, да се бегунци из Турске населе у унутарњим пределима, поглавито око Дунава, како би се у подунављу нашао

(3) Из међу Драве и Саве постојала је још у XVII веку компактна српска област. На мапи Дра Wolfganga Laz „Descriptio Hungariæ,“ коју је саопштио Abrahamus Ortelius у свом делу „Theatrum oder Schawplatz des Erdbodens“ и тај простор земље из међу Wanka и Ermanya назива се „Rascia.

народ, који би способан био, да врши тешку службу на војним лађама.

Очевидна корист од таквих насеобина нагнала је земаљски сабор, те је 17-ог Марта 1527 донаео закон, по ком се смрћу казнио сваки, који би те досељенике узнемиривао у личној слободи или у њиховом имању".

Под заштитом таквог, закона на позив Павла Бакића населила се је велика гомила српских Насадиста и Шајкаша у Острогону Коморану, Ђуру, Пожуну, Шељу (Sellye), а неки одоше чак у Трнаву, па још и даље у Штајерску. (¹)

Говорећи о новој насеобини у Коморану морамо ово да напоменемо на основу многих краљевских повеља, које ћемо доцније навести.

Кад су Турци 1439 спалили краљевску варош Ковин, (на доњем Дунаву према Смедереву) краљ Владислав пресели Ковинчане близу Будима на чепељском острву, па месту где је по причању била некада варош и црква посвећена блаженом праоцу Авраму. То из нова насељено место назва се по старом Ковину (Ráoz-Keve) или Српски — Ковин. Краљ Владислав у својој повељи од 1440 дозволио је досељеницима, да сва она права уживају, која су подарили мађарски краљеви њиховим предцима. (²)

Тако се подиже Српски — Ковин. Пресељеници који су у свом старом погорелом месту водили трговину по целом подунављу у Банату и у Србији, а у ратно је доба као Шајкаши, били на гласу јунаци, као и њихови предци. Пред саму

(¹) Bidermann H. J: „Die Serben — Ansiedlungen in Steiermark". — Српске насеобине у Штајерској вели: — за владе Фердинанда I. населише се Срби и у Штајерској; а та места, где се населише, беху: **Wernsee** на Мури, **Aichhof**, више Петаве, **Skok** код Кранигсфелда у Дравској долини, **Rogeis** (Ragosa); **Scherschovicza** код св. Мареjне на исток од Панигла, и **Kötsch** на подножију брега Бахерн (Bachern).

(²) 1405, 1412, 1428, 1429, 1435, (три) даде Сигисмундо, и 1438 краљ Алберт.

Ковинску 1438 наградио их је краљ Алберт за њихове заслуге и подарио им је нову повељу, којом им је потврдио све раније краљевске повластице.

Они на скоро и у новој постојбини стекоше заслуге и краљеви награђиваху их новим повластицама.(¹)

Крајем јула, по што паде Варадин, Шајкаши одоше под Будим. Имаше тада свега 76 лађа.

На глас мохачке поразе дадоше се у бегство становници Будима, Пеште и целе околине. Тада су избегли и имућнији Срби Ковинчани и преселише се у Коморан, главно место Шајкаша. Том приликом понесоше собом Ковинчани своје старе привилегије, и драгоценије црквене ствари. Те старе привилегије осташе у Коморану до 27 марта 1727. А тога дана предадоше Коморанци 24 повеља бирову Ковинском Николи Божићу и његовим друговима. (²)

Кад се Ковинчани доселише у Коморан, ту затекоше своју браћу староседеоце Србе Шајкаше, трговце и занатлије. Нађоше и готову цркву, коју су подигли староседеоци и тропосали је 17 маја 1511 и богато обдарили писаним и печатаним књигама, свештеничким одеждама и богатим прибором црквеним.

17 маја 1511 изрезан је велики црквени печат од злата. Значај и богаштина те коморанске прастаре општине огледа се у њиховим старијим и из нова заслуженим, повељама, које су им подарили мађарски краљеви, у старим војничким трофејима шајкашким, у великом броју на кожи

(¹) 1440 добише од Владислава две повеље; 1453 од Владислава (посмрчета) три повеље, а једну 1455; од краља Матије I 1458, 1464, 1465, 1473, (две), 1489, (две), од краља Владислава 1490, 1498, 1501 и 1511, осим тога од Јована мађарског Примаса 1475, и од краљице Беатрице 1481, од Лајуша II 1524, од Јована Запољца 1536 (две), од Фердинанда III 1646.

(²) Види Споменик. од 17 марта 1727.

и на хартији вештачки исписаних и печатаних књига. О свима овим споменицима биће посебице говора.

Од времена турских напада почиње доба непрекидне борбе за Коморан, главни стан шајкашке војне задруге. У том најтврђем граду нађоше заклона сви добегли трговци, јер ван зидина градских небеше у то несрећно доба заклона за трговце и мирне грађане.

У то доба беху на гласу Шајкаши. Друмови су рђави и несигурни, све се мора преносити водом а поглавито ратни прибор. Уз то су Шајкаши одржавали скеле, они су превозили људе и разну робу, у то доба не беше мостова на Дунаву због непрекидних турских изненадних напада. Ну, је главни задатак Шајкаша био, да бране дунавску обалу. Њихов главни капетан спадао је у ред земаљски главних капетана, а то звање беше великога значаја и утицаја. На чијој су страни Шајкаши, она странка побеђује. Главна станица и скела Шајкаша беше у Коморану. Шајкашка задруга беше склопљене од Срба и Мађара. Они су били тачни у својој дужности, ако су им уредно плаћали. Али је то плаћање било по све неуредно. Важност и значај Шајкаша у оно доба огледа се у писму краљевског намесничког већа будимског (1529) у коме веле краљу „да није Шајкаша, одавно би дошли били Турци под Будим.“

Али нејаки краљ Фердинанд није умео да цени заслуге и важност Шајкаша. За његове владе пуни 15 година заман moљакају Шајкаши краља за помоћ, немају чиме да купе хлеба. Краљ их теши празним речима, обриче им златна брда, али их и даље оставља да гладују.

Најпосле то очајно стање, глад и разне беде принудише Шајкаше, да напусте нејаког Фердинанда и да се придруже краљу Јовану Запољцу. Заман их је световао омиљени капетан Павле Бакић, сам није имао новаца, да изхрани толике Шајкаше, па није ни могао да успе у својој намери,

да их одржи у верности. 18 јуна 1529 предадоше се Шајкаши Јовану Запољцу.

Међу тим је у почетку септембра 1529 приспео султан Сулејман са 300 хиљада војника и 400 лађа под Будим 8 септ. заузео је Будим, нико му не стајаше на путу до Беча. Од 24 септ. до 14 октобра нападали су Турци Беч, који се јуначки бранио, те Султан напусти залудну опсаду Беча и врати се у Цариград. У свом повратку предао је Јовану Запољцу, као турском вазалу, покорену Мађарску.

Павао Бакић остао је веран Фердинанду. Запољчеве Шајкаше предводио је Петар Петровић, а Момин и Казон били су војводе београдских Шајкаша.

1535 — 36 на мађарском сабору донесена су два законска чланка о Шајкашима (1). Други законски члан гласи овако: „Libertates etiam Nassadistarum in huius modi vectigalibus, tributis, ac teloniis exigendis, iuxta eorum antiqua privilegia, iubeat Maiestas Regia ubique obseruari. Sunt enim Majestati Regie et Regno servitores valde necessarii (2).

Ови законски чланци по ново доказују важност шајкашке установе. Јер у њима заповеда краљ, да Шајкаши уживају сва ранија права, по којима су прикупљали данак, таксе, скеларине, и да се та њихова права свуда признају; јер су, вели, насадисте веома потребне слуге краљевог величанства и државе.

Од 1531 — 1537 налазимо Павла Бакића на челу Шајкаша, који је сам собом одржавао флотилу и господарио на Дунаву од Пожуна до Острогона. Осим тога је Бакић издржавао и велику гомилу коњаника.

У јесен 1537 на челу царске коњице погибе стари јунак Павле Бакић под Осјеком бранећи Славонију од Турака,

(1) Corpus Juris Hun. Decret III. Art. 28. A 1536.
(2) Fraknói: Magyar Orszagyül. emlékek. I. 577„.

погибе и старина Бакић и изгибе толика царска војска због издајства свога војсковође ђенерала Кацијанера.

24 фебр. 1538 закључен је мир у Великом Вараду између Фердинанда I и Јована Запољца.

Те исте године створен је нов положај Шајкаша. Од дојакошњих феудних Шајкаша постаје стална војна чета на води, или крашничка војска, која за најамничку плату или непокретна добра стално врши дужност на води, и која је положила темељ оном до скора постојећем снажном војничком строју на води. Ту нову мисао прихватио је Пољак Јероним Љашки шајкашки капетан.

На тај начин дођоше шајкаши у Коморанској жупанији до сталних племићских баштина, они су и до тог доба уживали слободу на своје домове (Salva guardia).

Те племићске баштине уживали су само старешине вајде и подвајде, а остали прости шајкаши били су nobiles servientes, и добијали су од својих вајда земље на уживање. За то су били дужни, да бране све земаљске пловне реке од напада непријатељског.

24, Јула 1540 умре краљ Јован Запољац. Син му Јован Сигисмунд би поверен матери својој Исабели и туторима кардиналу Фра Ђорђију Утјешеновићу Мартинузију, и Петру Овчаревићу свом крштеном куму. ([1])

([1]) Петар Овчаревић познат је још од 1521. он се тада одликовао при одбрани Земуна и Београда. Петра спомиње чувени Арцибискуп Врančić у својим споменицима: „Petrus Owcziarewius, gente rasciana oriundus qui in juvenili ætate a turcis captus, apud eosdem longa usus militia, postea christianis restitutus, apud nos etiam non ultimus inter fortes et militares viros habitus, tunc vero temporis (1540—41) praefectus classis, omneque in consilium communitatis rerumque gerendarum adhibitus“. А у свом делу „De rebus gestis Hungar.“ на стр. 148—185 вели Врančić о Овчаревићу: „Petrum Ouchiareum rascianum. unum ex ducibus militum insignem virum in re bellica . . . . .“

Кад се оно погађаше Шајкаши са Фердинандом, Шајкаши веле краљу у свом одговору, како су они краљево писмо одмах послали Петру и Михајлу Бакићима молећи их за савет.

У априлу 1541 имао је Фердинанд под Комораном 24 галија, 80 већих шајака, и 100 обичних шајака.

У другој половини 1542 године било је на Дунаву 180—200 цесарских убојних лађа, међу којима су неке биле големе и на кљуну челиком оковане лађе.

Ну све цареве спреме осујећене су са нехатних војсковођа, а и брат му цар Карло V недаваше нужне помоћи, То беше поглавити узрок, што су Турци по вољи, кад су гођ хтели, долазили до Беча.

У очи Ђурђева дана 1543 подигао се Сулејман на трећи поход. 22 јула преко Валпова Шиклуша стиже у Будим.

24 јула обколио је Сулејман Острогон. У помоћ кренуше се коморанске шајкашке вајде са 40 шајака. Лицем на преображење (6 авг.) у 7 часова изјутру пусте се у бој Шајкаши са много надмашнијом турском флотилом. 13 турских лађа потопе и учине покољ међу турским лађарима. Још би грђе осакатили Шајкаши турску флотилу, и даље би је јурили, но их старешине уздржаше због њиховог маленог броја. У том боју погибе турски адмирал, султанов љубимац, Зирнар.

Но јунаштво Шајкаша није могло да спасе Острогон, Тату, па и сам Коморан отеше Турци од кукавичких немачких команданата. Краљ Фердинанд бринуо се само да Беч спасе.

Коморанске Шајкаше оставише саме својој судби, да се спасу, како могу и знају

Тек крајем марта 1544 стиже Фердинанд у помоћ са малом флотилицом, а доцније са 40000 војника у Пожун па за тим у Коморан. 1-ог маја јуришала је хришћанска војска

на Острогон. Ну се већ 18 јуна повукла била у Коморан на глас, да Синан паша долази у помоћ Острогону.

Од 1540, по што је Стеван Ревајн одступио, Шајкашима управљаху њихове вајде, а на челу управе стајаше Обервајда. Ну у рату били су потчињени немачким војсковођама, од којих су много патили.

Краљ Фердинанд у својим дописима од 9 и 14 августа 1548 помиње 8 коморанских вајда, а на име: Петра Хорвата, Петра Станковића (Zankovyth), Николу Миловановића, Емерика Докаја, Јована Хорвата, Петра Борхија, вајду Севастијана и Лаврентија Ујлаки.

Од 1544—1546 беше Обервајда шајкашки Вид (Видоје) Угриновић ([1]). 1545 послао је Фердинанд Угриновића као свога посланика у Цариград, одкуда се на скоро вратио са условима мира.

Од 1546—1553 беше Андреја Тарноци прво капетан а доцније оберкапетан Шајкаша. А од 1548—1550. беше капетан Шајкаша Лука Нешто, који се 1521 као вајда одликовао под Варадином. Умро је 1550. Његова је заслуга, што је Фердинанд стално уредио плату Шајкаша. 8 марта 1549 пише краљ пожунској комори: „— — Statuere volumus — quo pacto in posterum Nazzadistarum soluciones fieri debeant“. По томе беше годишња плата коморанских Шајкаша место 40 фор. 60 фор. Шељски, а по свој прилици ђурски и пожунски Шајкаши примали су годишње само 48 фор.

Било је још ислужених вајда и то 14 у Шељи, а 8 у Коморану, пензија је првих била по 100 а овима по 40 фор. Овом краљевом одлуком умножио се број Шајкаша, и 1580 било је свега 824 Шајкаша.

([1]) Још у почетку овог столећа налазимо потомке Угриновића у листи племића Тренчинске жупаније. Вид Угриновић беше стари српски властелин.

1549 саградио је Фрања Зaји по налогу краљевом град Солнок на утоку Заћве у Тису. Фердинанд је послао из Коморана 1551 једну компанију Шајкаша и три вајде, тим је основао флотилу на Тиси. Главни капетан те флотиле био је Фрања Зaји до 11 августа 1552, а тад је отишао за главног капетана свију Шајкаша у Коморан, његово место заузео је неки Берталан Хорватиновић. Али су Турци у септембру 1562 већ заузели Солнок.

Те исте године послао је Фердинанд Фрању Зајија и бискупа Вранчића у Цариград, где је Зaји остао до 1557. За то време управљао је Шајкашима Зајијев зет Јован Пакши.

У Ђуру било је две компаније Шајкаша, ови су имали свог капетана и своје вајде. 2 марта 1556 било је у Ђуру свега 179 Шајкаша.

Маџарски сабор, увидећи користи од Шајкаша, захтева (у јануару 1556) да се флотила на Дунаву умножи, како би бројем надмашила турску. Осим тога да се оснују нове флотиле на Сави, Драви и Тиси (¹); да се утврди Коморан и Ђур, иначе се, вели Сабор, неможе стати на пут Турцима, да по вољи не упадају и опусте државу.

Крал је саборски предлог у нечем испунио и умножио је број Шајкаша (²).

1556 понови се рат с Турском. Настаде најжалосније доба за Маџарску и трајаше до прве десетине XVII века. 27 новембра. 1562 заклучи Султан мир мир са Ћесарем у Франкфурту на Мајни на осам година.

(¹) Види споменик од 1556.

(²) Biderman у својој расправи „Serb. Ansiedl. in Steyermark“ помиње (на 8 стр.) имена 8 досад непознатих коморанских вајда: Петра Сридића, Андреју Шикешди, Јована Пожгаји, Деметког Петра Хорвата и Матију Нађа; а у Шељи беше 1567 Фрања Нађ, који је рекламовао село Чичо (Csicsó) на острву Чалокезу (Csalóköz).

25 јула 1564 умре цар и краљ Фердинанд I. Престо наследи Максимилијан. 1576 по смрти Максимлијановој попео се на на престо син му Рудолф.

Читав низ година до 1606 препуњен је жалосним догађајима. Јован Сигисмунд Запољац заман се мучи и бори за престо. Султан Сулејман, Мустафа Соколовић, Хасан, Пертеф, Арслан, Ферхад и Синан паша пустошећи читаве пределе вароши и села претворише у гаришта. Сем тога и разни бегови на све стране жарише и палише по несрећној земљи. Па чак и разуздана мађарска властела тлачи своје јадне поданике.

За све то време Шајкаши су суделовали при одбрани Сигета, Ђура и Острогона.

1566 опет почиње рат турски. Седамдесето годишњи старац Султан Сулејман кренуо се на шести и последњи поход против ојађене Мађарске.

За све време ратовања главно је зборно место и излазна тачка свију операција царске војске Коморан. Тим је и важност Шајкаша порасла. Први људи отимају се за место главног шајкашког капетана.

16 јула 1566 стиже Султан у Београд. 5-ог августа паде својом големом силом под град Сигет, који брањаше зрински гроф Шубић са 2500 својих витезова. Док се под Сигетом борило на живот и не смрт, немачка се војска башкарила код Ђура.

На малу госпођу (8 септ.) погибе зрински див. са својим соколовима, погибе јуначки и жена му Јелена, запалив барутану, погуби множину непријатеља. Краљеве се војске не тиче таква погибија, она не притиче у помоћ тим витезовима.

Ну је пред Сигетом пресвиснуо од муке и најсилнији Султан Сулејман. Син му Селим закључи мир са Максимилијаном на скоро после пада Сигетског града.

У то доба остварују се у Хрватској и Славонији војничке реформе, које су у свези стајале са системом војне

флотила на рекама. Пошто су Турци поступно освојили готово сву Хрватску и Славонију, застрашио се цар Максимилијан, да не пострадају и његове наследне земље: Аустрија, Стајерска и Крањска. Предложи дакле немачком сабору, да се оснује покрајинско грофство са новим витешким редом, којима би био задатак четничко али непрекидно ратовање са Турцима. Предлог би примљен и одбрана хрватско-славонијске покрајине, тако званог вечитог генерала а, повери се мађарском краљу, као члану аустријског владалачког дома.

На тај начин је постао у Хрватској и Славонији тај противу уставан генералат, где под Матијиним наследником Рудолфом живе искључиво војници на одвојеном земљишту, уз коју је доцније придошла установа војна на рекама Сави, Драви и Кулпи.

Рудолф, чим је 1578 ступио на престо, одмах је продужио мир са Турцима. Те исте године читана је жалба Шајкаша на угарском сабору у Пожуну, они моле сабор, да им се изда заслужена плата, која им за 50 месеци није исплаћена. Протестују противу краљеве намере, што их хоће да премести у други крај. Јасно наглашују, да се они из Коморана неће маћи, док им се сва заслуга не исплати. По тој молби Шајкаша сабор је молио краља, да измири Шајкаше, с обзиром, што би у противном случају изгубљен био Коморан, та најјача стратигијска тачка у државини. Краљ обећа, да ће се побринути о тачнијем издавању плате, али све остаде при старом, Шајкаши су могли и даље гладовати.

На земаљским саборима од 1582—1593 наређено је, да нарочите комисије прегледају пограничне градове. Ну од свега не би ништа, све је опадало и пропадало народ и војска па и шајкашка установа.

1594 отпоче петнајесто годишња војна са Турцима. Одмах у почетку освојише Турци Петрињу и разбише ба-

нову и Егенбергову војску. Велики везир са 160.000 људи пређе код Осјека Драву и заузе Весприм и Палоту.

У пролеће 1594 предузе надвојвода Матија опсаду Острогона. На челу флотиле стајаше главни капетан Ант. Филип Ридезел. Коморански Шајкаши суделовали су само са 25 шајака, остали Шајкаши били су под Ђуром на ушћу реке Рабе у Дунаво.

Међу тим 29 јуна стиже велики везир Синан паша са 200000 војника. Пошао је да освоји Ђур. У првом јуришу заузе Синан мост на Рабцу, а затим отме од ћесароваца 300 лађа са 40 топова и сву осталу ратну стрему. Главни капетан Ридезел кукавички напусти бојиште и измаче до Пожуна.

За тим је надвојвода Матија сву снагу прикупио, да спасе Коморан. 29 септ. издајнички предаде Ђур гроф Фердинанд Хардек.

Синан за тим пође на Коморан, који јуначки брањаше Вук Старчић. Синан пошто је начинио мост, потајно је градио ровове и подземне путове у намери, да с барутом поруши градске зидове. У одсудном тренутку опази Старчић намеру Турака и одважи се, да све то поруши. На челу својих Шајкаша јуначки нападе на Турке на суву и на води и уништи сву турску спрему, многе лађе потопио је а неке је отео. Старчић је од почетка до 28 октобра славно бранио и одбранио Коморан, и пошто је голему Синанову војску сузбио, стиже у Коморан и надвојвода Матија са 40000 војника.

Сјајна победа Шајкаша принудила је Синан пашу да пре времена склони се у зимске станове.

У јуну 1595 отпочеше војну ћесаревци са опсадом Острогона и тек га 2 септ. заузеше великом жртвом. За тим се предаде и Вишеград.

24 јула, 1596 заузеше Хришћани Вац, и 3-ег, септ. Хатван.

1597 узалуд су покушали ћесаревци да поврате Ђур.

И тек у поноћ 28 марта 1598 кришом доплoвише Шајкаши са 5000 ћесаревих војника под Ђур, пошто су изненађену посаду исекли у зору заузеше Ђур.

Још већу славу задобише Шајкаши под Будимом ноћу између 12 и 13 октобра уништише сву турску флотилу под градским зидинама. Шварцемберг јуришом заузе горњу варош. Али позно јесење доба принуди ћесаревце да напусте опсаду Будима. Под Будимом остаде Никола Палфи знатном војском и мађарским и српским Шајкашима.

У позну јесен дочуше Шајкаши, да су београдски Турци упутили храну и друге потребе за Будим и Пешту. На глас тај одмах се реше Никола Палфа са својих 1200 хајдука и острогонска вајда Јован Ђорђе са Шајкашима, те се кренуше низ Дунаво. У путу покупише све лађе и добре лађаре, и сврате се у Бач, да казне тамошњег бесног бега свог старог душманина.

У близини варошице Пакша ударе на београдску турску експедицију, многе Турке посекоше и подавише, а самога бега окују пошто га љуто измучише и осветише своје другове, које је бег од дужег времена грозно кинаоио.

У том чују да долази турска дунавска флота са пратном од 8000 турака. Свега беше 130 разних турских лађа. Више Тилне између Фокту и Усоде јуначки нападоше турке, 5200 турака изгибоше и нађоше гроб у Дунаву. Турски шајкаши сви до једног изгибоше, само једног младића, сина Осечког бега Календера, кога нађоше прикривеног у лађи, заробише. [1] Том победом задобише Палфи и Шајкаши 58

---

[1] Ову победу не само је описао познати историк Ортелије, ну је насликао на једном дрворезу.

неврата, 60 трговачких лађа, све турске галије, убојне лађе и шајке. Осим 3000 дуката, уцљенише многу драгоцену робу, множину хране, оружја, барута, топова и муниције. За тим су ови хајдуци и Шајкаши допрли били до Титела и Бечеја опљачкали сву Темишку покрајину и Бачку. Кад су најпосле поделили благо, сваки је војник добио преко 1000 талира.

Овај излет Шајкаша и њихов ванредни успех изненадио је и обрадовао цара Рудолфа, он је у својој радости огласио на све стране чак и нидерландском кнезу Алберту.

Али су хајдуци и Шајкаши већ 1600 скупо платили то лутање и пљачкање, јер се турске посаде из Печуја, Капушвара, Сигета и Копања искупише и све су те Палфине хајдуке и шњима тумарајуће Шајкаше побили или подавили.

У октобру 1602 налазим. Шајкаше под Будимом и Пештом под командом царског витешког генерала Русворма. Жилберт Сантиљије управљао је свеколиком царском флотилом, а Шајкаши капетан беше Петар Ерши. Заслуга је Шајкаша, што је заузета Пешта и већи део Будима. У том стиже велики везир Хасан са 30000 војника. Али се на скоро врати у Београд. 1603 наставише ћесаревци опсаду Будима, ну поред свега јунаштва и жртава Будим је остао у рукама турским.

1604 умре Мухамед III, син му Ахмед настави војну са хришћанима. У септембру стиже велики везир са 70000 војника ћесаревци под ђенералом Баштом повукоше се до Острогона. цела ова годишња војна прође у чаркању. У октобру се вратио велики везир у Београд. 1605 2 окт. заузеше турци Острогон и Вишеград. Најпосле би закључен мир са турцима 11 новембра код Живтваторока под Комораном и то на шајкама.

Шајкашка народна установа, ова војна задруга, која се развила из српске породичне задруге, већ је за владе

краља Максимилијана пошла била новим правцем и поступно губи онај прастари народносни облик, потчињава се туђинском утицају и све се више понемчава.

У току XVII века под краљевима Матијом II. Фердинандом II и III и под Леполдом I коначно је овладао утицај бечког војног савета. Испочетка се јавља само у војним стварима, а доцније овлађује и судбином читавих народа.

Једва је што преостало од шајкашких традиција. До душе у току једног века још уживају шајкашки поглавари добивене баштине и племићска права и повластице, па добијају и нове повластице и баштине.

Нема више главни капетана већ Обер вајда, који се бирају из средине коморанских српских племићских породица. Обер вајде управљају реорганизованом шајкашком флотилом. Вајде се доцније називају лајтинанти.

Кад се 1690 са Патријархом Црнојевићем доселише 37000 српских породица, по предлогу староседеоца Србина племића коморанског Адама Фелдварије потврди Леополдо I. 24 марта 1691 Јована Монастирлију за подвојводу народа српског (vice ductor nationis serbicae), који је војни и грађански поглавар и вођ народа српског. Значајно је свакојако, што је бечки двор за подвојводу узео из круга коморанских српских породица а не од нових досељеника.

План пресељена Срба у Мађарску поникао је у дворском војном савету. Тај војни савет, не обзирући се на земаљске законе, не водећи рачуна о будућем положају Српских досељеника, сматрао је те досељенике, као гомилу војника и као вољно оруђе, с којим по вољи располаже. Бечки војни савет створио је досељеницима безправни положај. Све повластице и привилегије даровне Србима, и ако су их потписали аустријски владаоци, биле су празне листине, које нису имале правну вредност, јер су биле у опреци

са земаљским законима, земаљски сабори нису их признали ни узаконили.

Цесарски ђенерали обећанима обмануше јадног деспоту Бранковића, патријарха Црнојевића, који су за собом повукли готово пола милијона Срба. Јадници напустише своју отаџбину а нова постојбина није им никад постала отаџбином. У том измајсторисаном положају омразише се са господарећим живљем. с којим су некад у пријатељству били. Напустише земљиште, на ком би кад тад извојевали своју народну независност. На новом земљишту нису никад дошли до автономног положаја и изгубили су најпосле и своје народно име.

Та је судбина постигла и староседеоце а и оне Србе досељенике.

Мађари су умели да у свом огорчењу, оружјем у руци натерају бечке властнике на поштовање својих уставних права.

Док су Бочкајије, Бетлени, Текелије и Ракоцније оружјем у руци сузбијали самовољу својих владалаца и своја права бранили; Коморански, ковински, чалокезки и остали подунавски Срби стајали су уз ћесара и своју крв проливали у борби са Мађарима.

У то доба стајаше на челу Шајкаша обервајде: Никола Фелдвари († 1649), Јован Монастирлија, Јован Брљаковић, Кузман Жупановић, Јован Белаковић, Јован Остргонлија (Esztergomi), Ђорђе и Владислав Фехирвари и други. Обервајде су биле у исто време и старешине српске православне општине; краљеви их награђују племством на баштинама.

У савременим коморанским протоколима налазе се ови племићи Срби: Никола Фелдвари († 1649). 1659 Петар Фогаш; Јован (János) Дијак, Данило Дијак; 1664 Петар Фехирвари, Вук (Farkas) Киш; Ни-

Дијак, Никола Фехирвари, Вук Капошвари Никола Зомборлија (Zombori); Павле Дијак, Адам Фелдвари; Марко Ленчиш; Јован Вуковић (Farkas); Адам Ваљи; Тома Пешти; Адам Фехирвари, Ђорђе Фелдвари; Никола Вуковић (Farkas); Адам Фелдвари, Јован Фелдвари; Јован Вуковић (Farkas); Владислав Фехирвари и Јован Фехирвари (синови Ђорђеви); Петар Рац; Никола Фехирвари; Адам Фехирвари; Ђорђе Рац; Петар Пешти; Јован Фехирвари Лајдин (Lieutenant); Лаци Фехирвари; Адам Пап; Петар Јеновац (Jenei); Адам Пешти; Тома Пешти; Петар Будаји (Летић); Јаков Темешвари; Јован Халас; Иштон Чанади; Лацко Пешти; Анта Вуковић (Farkas) шајкакши десетар; Стеван Рац, Јован Деметер; Јован Варшањи; Михајло Дуци; Никола Фехирвари Јован Фехирвари; Сима Будаји (Летић); Макса Будаји (Летић); Владислав Ковач; Димитрије Ђенђеши; Јован Станковић; Андрија Домонком, и други.

Нови племићи тај нови витешки ред, и ћесареви људи Срби у Коморану живели су задуго у непријатељству са тамошњим властима, због чега су се ови често жалили на земаљским саборима, где их је заступао и бранио мађарски палатин Ђорђе Турзо (1610). Повластице тог витешког реда, коморанских Шајкаша и права својих другова жестоко је бранио Гргур Тали пред магистратом. Ну је Палатин 1612 пореко, што је пре две године бранио.

На земаљским саборима 1622, 1635, 1638 и 1659 понављане су жалбе на Коморанске Србе, ну без успеха.

Бечки војни савет тачно је плаћао Шајкаше, но су скупо платили јадни Шајкаши ту милост.

У окт. 1619 подиже незадовољне Мађаре на ћесара ерделски војвода Гаврило Бетлен. После залудних покушаја закључе обе странке мир у Хајнбургу 5 нов. 1620.

Не прођоше ни 20 година а Ђорђе Ракоци I подиже се на ћесара, и у том га помагаше његови савезници француски краљ Лудвик XIV и краљ Шведски.

Нема сумње да су Шајкаши имали знатан део у тим несрећним домаћим борбама, но би ваљало прикупити више историјске грађе, да би потпуније проучили то несрећно доба.

Кад је Леополдо I ступио на престо 1657 турско господарство у Мађарској допирало је до Ђура реке Гараша и до Карпата.

Одмах у почетку Леополдове владавине 1663 почиње турска војна, која се малим прекидом провлачи до краја XVII века (1699). То беше очајна војна на живот и на смрт. На срећу Турци немаше добре војсковође, као што беху Соколовић и Синанпаша. Међутим на челу хришћанске војске стоје херцег Лудвиг баденски, принц Јевђеније Савојски, гроф Гвидо Старенберг, гроф Јован Палфи, Лотриншки херцег Карло, Макс Емануел, и пољски краљ Собијески.

У брзом полету за неколико дана месеца јула пројурп Ахмед Ћуприлић са 100000 војника путем Осјека, Будима, Острогона, Најхајзла, Пожуна, и продре преко Мораве до Брина и Холумуца. Кара Мустафа у половини Јула паде под Беч и големом је силом опасао престоницу са свију страна.

Ћесар Леополдо I побеже у Линц, остављајући другима, да му спасу престоницу. Јуначки краљ пољски Собијески ослободи Беч; разбив Турке тако, да се је Карамустафа са губитком 60000 војника, целе опсадне спреме и свега свога блага бегством спасао од коначне погибије.

Савезничка војска гонећи Турке освоји Паркањ, Острогон, Вишеград, Вац и Пешту. Будим су 109 дана бомбар-

дали, али су изгубили 23000 војника, а не узеше Будим. После залудне опсаде сву ратну спрему преселише у Острогон, Коморан и Ђур.

У тој знатној војни одликоваше се Шајкаши под Бечом и у заузећу Острогона, где су свуколику турску флотилу заробили. Али су највећу заслугу стекли у том, што на својим шајкаша брзо превозећи војску, нису дали Турцима да одапу и да се у маси прикупе.

Најпосле 2 Септембра 1686 куцну час ослобођењу Будима. Након 145 годишњег турског господарства јуначка хришћанска војска јуришом оте угарску престолницу из руку 76-ог намесника турског, 70 годишњег старог јунака Абдурахмана. Шест пути су опсађивали хришћани у току готово $1^1/_2$ века град Будим, ну беху лоше среће.

За време опсаде Будима коморански Шајкаши при опсадној спреми и јуришу чинили су велике услуге и јуначки се држали.

Лотриншки херцег Карло са 90000 војника опседнуо је био Будим. За ту голему војску саградише коморе и магазине у околини будимској. Од Ваца до Сентандреје лежала је та хришћанска војска у утврђеним становима. Шајкаши су превозили храну, сено, дрва и сву ратну спрему. Уз то су дању ноћу стражарили на Дунаву. Болнице беху смештене на острву Маргарети.

Абдурахман последњи паша будимски, предвиђајући опасност, већ је 21 јуна склонио жене и децу одличних Турака, наките и остале драгоцености на чепељском острву. Заповедио је Ерчинској посади, да све то склоне на сигурно место и да чувају, док не стигне у помоћ велики везир Сулејман.

По несрећи турској дознао је капетан Адам Баћани за ту Абдурахманову експедицију, пошаље у потеру 12 шајака, а он својом коњицом обиђе сувим и између Ејрда и Ерчина

зароби сву експедицију. Сву пратњу посекоше а 92 жене па и саму пашиницу заробише и распродаше, а драгоцености у вредности 200000 форината поделише међу собом јунаци.

24 јуниjа беше дан јуначке славе за Шајкаше. Тога дана је Лотришки херцег из шајака бомбардао бедеме а капију у доњој вароши порушио је петардама и продрео у варош, (Wasserstadt).

Под Герзелезом начинише Шајкаши мост на Дунаву, а да не би помоћ дошла граду. великим балванима везао лађе утврдио и је гвозденим ланцем и тако загатио Дунаво. Оба ова моста саградише и чуваше Шајкаши, а тим је обзбеђен био саобраћај између Будима и Пеште.

13 августа стиже велики везир под Промонтор([1]) и своју флотилу, упути да запали оба шајкашка моста, али Шајкаши јуначки сузбију.

26 августа дочује Лонтришки херцег, да Турци из старог — Будима и велики везир мисле у исто време да ударе сувим и на води својим лађама на дунавске шанчеве и на шајкашку флотилу и да је униште. Херцег Карло смести добро наоружане Шајкаше под Герзелезом на средини Дунава.

20 авг. заиста јуриша велики везир на дунавски шанац, али војска на суву а Шајкаши на води тако живо дочекаше теммеле Турке, да од њих не оста ни гласоноша, да јави за ту поразу великом везиру.

После пада Будима 6 септ. појури Лотринш̓ки херцег за великим везиром до Толне. Херцега Карла са његовим сјајним штабом возише Дунавом Шајкаши. Чету Шајкаша као извидницу послаше, да за војску прикупи храну и сено по дунавским острвима, јер је одбегла везирова војска све до Драве опустила. У путу дознаше да велики везир брзо измиче у Београд.

([1]) Само сахат хода од Будима.

На тај глас Аустријски херцег распусти страну војску кућама, само остаде баденски маргграф Лудвиг са 12 баталијуна, осташе коморански Шајкаши и Баћанови и Есперхазини хусари. Шајкаши саградише код Толне мост на Дунаву, и кад је вихор у октобру мост раскинуо, Шајкаши превозише војску на леву обалу Драве, која је пошла и заузела Печуј 22 октобра.

На скоро је дошла под власт Леополда I сва подунавска и потиска покрајина. Војна од 1683 до (1699) карловачког мира најсјајнији је део аустријске ратне повеснице. Турска сила потиснута је чак иза Мориша и Тамиша и спала је само на тамишварски пашалук и доње подунавље.

Знатан део сјајнога успеха припада коморанским Шајкашима. Али њихову заслугу оценићемо право, кад опишемо војевање савојског принца Јавђенија.

Доње подунавље опустиле су турске војске, хришћанској војски не остаде друго, но да храну и остали ратни прибор довози из аустријских насљедних области и из западног и поштеђеног краја мађарске. Сувоземни путови беху непроходљиви, заостао је само водени пут. Саобраћај воденим путем беше у рукама Шајкаша. Ну је тај саобраћај важно био не само на Дунаву већ и на Тиси, Драви, Сави, Моришу и на Мури. И на свима поменутим рекама одржавали су саобраћај коморански Шајкаша.

Јевђеније савојски у најкраћем је року све наредио, да у случају рата војска ни у чему не трпи оскудицу. Дуж пловних река подигао је војне магазине, које су чували Шајкаши. На доњој Тиси подигнути су магазини у Сенти, Старом — Бечеју и Жабљу; а на доњем Дунаву у Моноштор-сегу, Верешмарту и Бајн. Уз сваки магазин подигнуте су стражаре с малом шајкашком насеобином и четом Шајкаша. Задатак Шајкаша беше, да одрже саобраћај из међу тих магазина и војних станова, и да чувају поверени им војни

прибор. Ти војни магазини били су и зборна места ћесаревој војсци у Бaји, у Мохачу, и још у другим местима.

Савојски принц Јевђеније у војни 1687 и 1698, полазећи из Колута на Тису, не бира најкраћу линију, ну обилази и маршира дуж Дунава. Тако и за Турке важна је дунавска линија, а најважнија стратегијска тачка беше Оршава, јер том тачком обезбеђен им је био планински пролаз.

Турци су држали у Београду сталну флотилу, која је чувала пролаз на Дунаву.

Што је ближе примицао Јавђеније Београду, тим је све више подизао на Дунаву магазине, стражаре и увећавао је број Шајкаша, а на име у Осеку, Варадину, Тителу, Земуну а најпосле и у Београду.

Пошто је генијални принц Јевђеније све ове војне припреме извршио, мирно је исчекивао време да се брани или да напада.

Напредовањем хришћанског оружја премештено је бојиште на доње Дунаво, тим се умалила стратегијска важност тврђава на горњем Дунаву.

Од сада важи Пожун као место, где се краљеви крунишу и држе земаљски сабори.

Коморан је све једнако средиште флотиле у Мађарској, али је већ одвећ удаљен од бојишта, и по том губи своју праву важност. Али још више губе од своје пређашње важности Ђур, Острогон, Вац, Будим и Пешта. Само још Сигет важи до краја XVII века.

У то доба постају најважнија војна места на доњем Дунаву: Баја, а на Тиси и Моришу Сегедин, као главна војна стоваришта. Мање су важна места на Тиси: Мала Кањижа, Сента, Бечеј, Жабаљ и Тител на ушћу Тисе у Дунав.

Још је важнији постао Тител као полазна стратегијска тачка, кад се полазило на освајање Београда.

Варадин беше у оно доба тврђава првог реда, јер је браннo пролаз на Дунаву, којом управља граничарски оберкапетан [1]. У одбрану моста на Дунаву стајаше стално 9 шајака.

На ушћу Тамиша у Дунав утврђена беше паланка Панчево а ниже доле на Дунаву Нова — Паланка (Стари Хором или Рам).

Осек је остао важан као тврђава, која брањаше Славонију од непријатељског напада са истока.

Прелазећи на опис војне од 1688, опажамо озбиљан смер, да се Београд ослободи.

Шајкашка флотила већ од неколико година стоји под Варадином, Сланкаменом и Тителом и бди једнако, да се не би флотила турског Сераскијера појавила на Тиси. 7. 8 и 9 августа превозе Шајкаши царску војско преко Саве. Заман браните Турци прелаз Шај-кашима. Хвалом спомиње и узноси савремени чувени историк Вагнер тај прелаз преко Саве као најодличнији војнички чин, ком се Јевропа дивила.

Чим је баварски Херцег Макс Емануел из Варадина у Земун стигао, одмах се одпоче грађење моста на Сави. Мост саградише Шајкаши за једну ноћ. 10 августа беше ћесаревци већ на српској земљи. Више пута понављао се јуриш на Београд. Шајкаши су први на јуриш заузели доњу савску варош.

Београд паде али се ћесаревци преварише у нади, да ће задобити много благо, јер су Турци још пре опсаде испратили на 500 лађа жене, своју децу и све своје драгоцености. Кад су лађе стигле под Оршаву, Али паша понуди ђенералу Ветерани 12000 талира, ако му писмено подјемчи слободан пролаз. Ветерани заиште 400000 талира и најпосле пристане и на 200000 талира. Кад су Ветеранови посланици

[1] У половини XVIII века беше оберкапетан и командант града Варадина Секула Витковић.

примали под Фетисламом паре, искоче Текелијини ајдуци, посеку изасланике, а лађе ослободе, и ове даље измакоше. Ветерани не имајући лађе, не могаше гонити турску флоту, и с скрштеним рукама гледаше, како Турци измичу. Срећом наседоше на Ђердапу 42 турске лађе, те лађе и њихову посаду заробе ћесаревци, а остале турске лађе срећно измакоше и отпловише до Видина и Никопоља.

Ветерани имао је налог, да заузме Оршаву, али немајући шајке, није могао да заузме то веома важно место на Дунаву.

Кривицом бечког дворског војног савета ћесарева војска није имала нужни број лађа. Да је било повише лађа на Дунаву, које би заузеле целу војену пругу од Београда до Оршаве и Видина, лакше би се освојиле дунавске области па и одржале, а не би толики број војника узалудно изгинуо.

А уз то је стајао непомично Маргроф баденски Лудвиг, а пред његовим очима развише Турци највећу енергију. Под Новимградом било је 60—70 турских шајака, те су Турци до воље бранили све своје дунавске позиције, а ћесаревцима пресекоше саобраћај на Дунаву.

Таквом енергијом и срећом отпочета војна, у оскудици јаке флотиле, а нехатом већине ћесаревих генерала, несрећно је продужена.

4 октобра 1690 на јуриш је заузео Београд Сераскир Мустафа Ћуприлић. Овај срaман губитак разбудио је то бечко војно веће, те великим напором искупише војску од 80000 момака. Али се и Турци пожурише и утврдише Београд.

У мају 1691 искупи се ћесарева војска под закриљем Варадина и саградише Шајкаши мост на Дунаву. Сераскер Ћуприлић утврдио се на висовима врачарским од Саве до Дунава.

Шајкашку флотилу послаше из Варадина као извидницу и она дође до Сланкамена, а за тим даље отплови према Земуну. И ову малу шајкашку флотилу послужи срећа те 17 августа уплени богати турски транспорт с храном, а 19 августа припомогоше Шајкаши те је ћесарове војска одржала сјајну победу над Турцима. Да се немачка флотила није кукавички владала, и да је коморанска шајкашка флотила приближно равна била турској флотили, био би сјајнији успех од оне победе, а овако се ограничише само на одбрану сланкамонске позиције.

И тако је траљаво ишло до краја 1691 и у течају 1692. Турци имајући јаку флотилу много су мању штету имали. Највише су страдале турске трговачке лађе од српских Шајкаша. У новембру 1692 чета српских Шајкаша под капетаном Пером продрла је била на Дунаву до Ветеранове пећине. У путу заробише 15 турских лађа а посаду побише, па се са неколико заробљеника и две одузете заставе вратише назад.

29 августа 1694 Сурмелија Али паша обседнуо је Варадин, у чему га помагала турска надмоћна флотила.

У течају ове војне знатну је улогу имала турска флотила, на којој су служили под командом Имре Текелије Срби и Мађари [1]. Његова је флотила чувала подунавље од Београда до Голупца, испраћала и допраћала све, што се из Београда или из Серaскеровог стања довозило и одвозило.

2 октобра 1694 због велике кише и хладноће напустио је велики везир опсаду Варадина и повукао се у Београд, где је на скоро мучки убијен.

Нови султан Мустафа послао је 1696 на Дунаво 16 галија, 30 фрегата и 186 шајака. Ова флотила имала је

---

[1] Главни командант турске флотиле био је управо Али паша, али је знатан део своје флотиле поверио Али паша Имри Текелији.

задатак, да заузме Тител. Али је снажно одбише коморански Шајкаши.

И у продуженој војни 1697 турци се помоћу своје надмоћније флотиле држе у својим положајима око ушћа Тисе и на Дунаву. Њихова голема флота господари на Дунаву, само јој брани Варадин да даље не продре. Ну на Тиси ништа је не спречава, и по вољи допире до Сегедина и у северо источне крајеве Мађарске.

Најпосле учини крај том лабавом војевању нови војсковођ савојски принц Јевђеније. Овај даровити војвода одмах је увидео потребу, да са ћесарева флотила знатно увећа.

У пролеће 1697 било је већ 9 великих галија на свакој 30. до 40 топова и знатан број шајака. Посада великих лађа и шајака била је готово искључиво састављена из српских Шајкаша под управом својих вајда и обервајда.

Ма да је појачала била краљева флотила принц Јевђеније, с обзиром на остале прилике, издао је налог флотили, да се држи строге дефензиве.

Напротив је турска флота била много надмашнија. Њихова је флотила стајала под нарочитим капетанима, који су становали у Хисарџику (Гроцкој), Стојнику(?), Смедереву, Пеку и у Шапцу.

На челу војске, у војни 1697, стајаше сам султан Мустафа II.

Принц Јевђеније не беше баш у повољном положају. Крајем јула стиже Јевђеније из Осјека у Варадин, и одмах је прегледао царску флотилу. 28 јула пређе у Ковиљ, где је 9 дана будним оком пратио сваки покрет турски дању и ноћу бдио је и штититио положај своје војске од напада турске флотиле. Турци су имали три отворена пролаза преко панчевачког моста у Банат, преко београдског моста на Сави у Срем и водени пут на Дунаву.

19 августа пређе Султан преко Дунава у Панчево. У исто време преко савског моста пређоше 4 паше у Срем и дођоше под Сланкамен, а њим упоредо иђаше и турска флотила.

Након многих маневара турска војска прелазила је и 11 септембра код Сенте преко Тисе. На самом том прелазу изненадио је Турке принц Јевђеније, кога је кроз ритове најкраћим путем провео капетан Јова Поповић Тукулија. Генијални Јевђеније сатре турску војску под Сентом и одржао је најсјајнију победу XVII века над големом султановом војском.

У тој сјајној победи задобио је принц Јевђеније 62 турске шајке.

10 октобра превезоше Шајкаши преко Саве војску принца Јевђенија у Босну.

Док се Јевђеније јуначки борио у Босни, ђенерал Рабутин својом кривицом пострадао је под Паланком, која лежи према Раму.

Војна 1698 вођена је без губитка, али и без успеха. 18 октобра оглашено је примирје у главном стану Јевђенијевом код Ковиља. У новембру састадоше се посланици великих сила у Карловцима, где је 26 јануара 1699 закључен мир, ш њима је окончана и 15 годишња турска војна.

Ми смо на другом месту говорили опширно о Ракоцијевом устанку, и о том, како се наш народ у Мађарској, руковођен од својих сеобичних вођа, крваво завадио са својим суграђанима Мађарима, толику крв пролио за туђинске интересе а на своју велику несрећу, јер је много страдао.

Патријарх Арсеније, који је толики народ одвукао у туђинство, да би се удворио ћесару, горко се патио у туђинству, и много је претрпео од цесарских власти.

Поред толиких јасних доказа своје верности, патријар Арсеније III није уживао поверење царског војног већа, што се најјасније огледа у овом случају.

Патријар Арсеније отишао је био 1703 у Беч, да лично изради код царског двора; е да би се једном поправило несрећно стање српских досељеника. Изчекујући највише решење, патријар се дуго забавио у престолници. Познато је, да су патријарха новчано помагале српске општине, кад је по народном послу одлазио у Беч, Ну се овога пута патријар дуже задржао у престолници, те је остао без новаца, а желео је, да се што пре врати у народ, због Ракоцијеве побуне, која је букнула била у Мађарској. Међу тим је настала и зима, а патријар се немогаше кренути из Беча, јер му не хтеше дати пасош, без кога се није могло путовати у оно немирно доба.

Јадан патријар молио је мољакао и трчкарао за пасош и најпосле дође та његова ствар пред дворско војно веће. Тамо узеше седог патријарха на протокол; војно веће разбирало је за ту ствар и код самога цара, и цар је дозволио, да се патријарху изда пасош.

Патријар се већ радовао свом повратку у средину свога народа. Међу тим је војно веће послало акт о пасошу на одобрење принцу Јевђенију. Принц је до душе пасош потписао; али је препоручио војном већу, да патријарха задржи у Бечу. Војно веће поново је већало 29 децембра о патријарховом одласку и пасошу и овако је ствар преставило цару:

„Allergnädigster Kayser, etc. — — — — — — —

Es hat der annoch alhier anwesende räizische Patriarch sehr instanding angehalten, das Er von hinen dimittieret, und zu seiner sicheren abraiss mit einen Kays. Paass versehen werden möge: nimbt zum prætext solcher seiner raiss, das Er die hin: und wi-

der in Hungarn befindliche räizen besuechen, und selbe zur beständigen treu, auch wider die Rebellen sich gebrauchen zu lassen, animieren wolte; der gehorsambste Hofzriegs Rath hat die abraiss obbemelten Patriarchens ieder Zeit für bedenkhlich gehalten, und eben desswegen sich Unterstanden jüngshin bey Euer Kays. Majestät sich derenthalben mundlich gehorsambst anzufragen, und nach deme dieselbe sich allergnädigst erklärt, dass sothanner Patriarch dimittieret werden khönte, so hat mann den neben khombenden Paass aussförtigen lassen, und Solchen dero Hofkriegs — Raths — Præsidenten Prinz von Savoye zur Unterschrift nacher Presspurg übershickt, Welcher zwar selbiges unterschribener remittiert, dabey aber expresse gemeldet hat, das mann vorhero sich wohl Zuerkhundtigen habe, ob sich auf Ermelten Patriarchens treu gewüss und sicher Zuverlassen seye, wo nit, so dürfte besser sein, Selbigen sub specioso titulo alhier zu halten, und nit fortgehen Zu lassen; bey welch bewandnis kann gedachter Hoff — Kriegs — Rath sich bemisiget befindet, Euer Kays. Mayestät dies neue emergens, und seine rationes, warumben Er an der treu mehrbesagten Patriarchens in etwas anstehet, gehorsammbst zu pr ponieren. Nemblich weillen die öfftere Khundschafften gegeben, das die räizen bey dem Ragozy und Bertzeni sich sollten insinuiert, Und gar mit Praesenten eingefundten haben, Und obwohl darüber zwar kheine absolute gewüssheith nit Vorhandten, So macht es doch pro 2-o Einen argwohn, weill dèr maiste thaill diser nation, beforderist die unter dem Monasterly bis auf den heütigen Tag wid(er) die rebellen nichts operiert hat, also das pro

3-tio Offters besagten Patriarchen alhier auffenthalten, als Ihme Zu dimitteren besser sein dürffte, ist allein 4-to Unter was praedext solches Unmerkhsamb anzustöllen? in quæstione, worbey der Hof — Kriegs — rath der gehorsambsten Mainung wäre, es khönte prætextieret werdten, dass mann in sachen die räizisch nation betreffent, importierliche negotion mit Ihme abzuhandlen hette, und Euer Kays. Mayestät, glaubten, das es nit besser, alss alhier brevi manu mit Ihme Patriarchen (zu welchem Sye ein absonderliches gnädigstes Vertraun tragten) geschehen khönte, welchen ende auch 5-to Pro forma ein negotium mit Ihme angefangen, solches 6-to Mit neuen materien Von Zeit zu Zeith zu acumulieren, das aber 7-timo bedeuther Patriarch sich umb.... leicht Und williger alhier aufhalten lasse, Imhe gleich ein convenienter Unterhalt zu ahsignieren, und ordentlich Zu raichen wäre, worbey noch dieses zu annectiren hat, das die ottomanischen Porten den darinigen räizischen Patriarchen niemals ausser augen lasset, und selbigen obligieret, das Er beständig zu Constantinopl residieren muss, ad cujus exemplum mit öffters bedeuthen alhiesigen Patriarchen ein gleichmässiges zu introducieren nit allein nicht Undienlich, sondern wohl nöthig und nützlich sein dürfft".

1703 букнуо је устанак Фрање Ракоција II. Пошто је царска војска зашата била у страним државама, Срби су морали да се крваве са Мађарима. Шајкаше с флотилом послаше на Тису у цели, да до Сегедина спроведе српску војску. Ова је имала налог да нападне отуда на Кечкемет, и на тамошњи утврђени положај Ракоцијевог пуковника Фрање Дејака. Ракоци је послао Стевана Шењеју и Але-

ксандра Карољију, у помоћ Дејаку. Ова уједињена устаничка војска погиснула је Србе и заузела је град Солнок на Тиси.

Устаничка војска с дана на дан све је више расла. Да би се што већим успехом војевало, постарао се Ракоци за повећа број лађа, које би спречиле покрете, Шајкаша на Дунаву и Тиси.

Међу тим је долазила и царска војска, и ђенерал Хајстер успешно је војевао и много је наудио Ракоцијевој војсци.

На доњем Дунаву стајаше на бранику пуковп ђенерала Херберштајна и Срби. Немци продреше у Чалокез, Пожун Ђур и Коморан беху у рукама Шајкаша. Уз то је Хајстер утврдио Фелдвар. Десет шајака са 374 Срба послао је, да спале и униште устаничке лађе и воденице. Куруци стајаху дању ноћу под оружјем, јер су на Дунаву господарили царска војска и њени сајузници. Острогон беше такође у царским рукама.

При свем том је крајем 1704 успео Ракоцин војвода старац Бођан, да изнуди прелаз преко Дунава, и да се утврди на брду више Пакше.

Почетком априла 1705 покушаше Шајкаши јуриш на Ракоцијеве шајке. Али не дође до боја, јер ђенерал Берчењи није желео, да изложи тако мучно стечену флотилу, те је своје лађе ноћу сувим превукао и склонио.

Међу тим је стари Бођан код Пакше саградио мост преко Дунава. 4 јуна заузеше Куруци Фелдвар.

17 Јуна стигоше 17 лађа, на којој беху мешовито Немци и Срби из Алмаша, продреше мимо усташких батерија код Фелдвара, и 20 дођоше под Бођанов град код Пакше, где се отвори жесток бој. Бођан би рањен, град порушен а мост спаљен.

Почетком 1706 знатно је ојачала Ракоцијева флотила. Боћан заузе на Дунаву положај између Острогона и Коморана. Из тога тврдог положаја нападали су Куруци царске шајке, које су долазиле из Пожуна и Ђура низ Дунав у Коморан и Острогон.

Шајкаши из Будима разјурише мађарске становнике из Фелдвара и околине. Боћан их је повратио на њихова огњишта, и постарао се, да обезбеди саобраћај између Кечкемета и Солнока.

1708 појавише се 24 царске лађе из међу Ђура и Коморана. Берчењи хтеде да напусти свој утврђени положај код Карваја. Кад је Хајстер пошао био да Острогон снабде раном, спречише му Куруци пролаз. Берчењи утврдио се на реци Гараму, а у долини реке Вага командовао је Боћан. Ћесаревци се међу тим прикупише око Будима; у септембру исте године стајаху 27 лађа под Герзелезом са 4000 војника. Ова војска отпловила је на лађама до Варадина, а отуд се крену у Сегедин и у Ердељ. У исто време нападао је Хајстер на Најхајзл, али је залудно жртвовао толике људе, Берчењи је град одбранио.

Војна 1709 била је за Куруце несрећна. Ћесаревци су све већма и тешње обколили Куруце. Притисак ћесареве војске и њихова нечовечност деморалисала је мађарску војску. Према надмоћнијем непријатељу не могаше се одржат Ракоци.

Најпосле 1710 сврши се та злосрећна унутрашња борба. Карољи предаде остатак Ракојевих устаника ћесару.

Чим је угушен Ракоцијев устанак, бечки дворски војни савет, видиће користи, које је царски двор имао од Шајкаша у поменутом устанку, од њих је образовао сталне посаде. А на име у Коморану, као у средишту Шајкаша, сместио је 6 компанија, а у Ђуру и Острогону, као на мање

важним војним стратегијским тачкама на Дунаву, по две компаније Шајкаша.

После закљученог мира у Сатмару (1715) настао је за кратко време одмор. Али се већ 1716 ради о појачању флотиле и Шајкашког кадра. Ново устројство флотиле узео је био у своје руке принц Јевђеније. Он је тражио од војног савета, да се царска дунавска флотила постави у стање, како би својом јачином дорасла турској флотили, те да у предстојећој војни буде способна за одбрану и напад.

Тај енергични предлог принца Јевђенија усвојио је војни савет, и наредио, да се саграде 15 већих и средњих бродова, а према томе и одговарајући број наоружаних шајака. Војни је савет ставио тако увећану флотилу принцу Јевђенију на расположење. За грађење нових убојних бродова војни савет одредио је 145000 форината, а та сума, према тадашњим приликама, била је знатна. Израда планова за грађевине тих бродова би поверена данском адмиралу Сештату (Seestadt), а израдили су их мајстори Герзон Флока из Хамбурга, Тома Давис (Davids) из Лондона и Леон Хард из Беча. Рађено је на лађама у Бечу, Осјеку и Варадину. Толики је материјал нагомилан био за грађење тих бродова, да су од тог материјала саградили понтоне и грађу за три моста на Дунаву, два на Тиси и један на Драви. Помоћу тих бродова и мостова осигурано је кретање царској војсци у три правца к Београду Тамишвару и у Босну. Осим тога беше спреман покретан мост, који је на колима пратио војску.

Принц Јевђеније стигао је у Футог 9 јула 1716. 27 јула био је у Варадину, где је заузео био положај у Капраровим јаким шанчевима.

Међу тим се Турци искупише у Београду, а на крају месеца јула заузе велики везир Алија висове Фрушке горе према Варадину.

5 августа већ се сукобише војске и принц Јевђеније одржао је је сјајну победу над Турцима. Ну је нова флотила слабо оправдала Јевђенијеву наду, коју је полагао у те водене колосе. Ти нови бродови имали су у дужину 133 стопа а у ширину 28; а свака је наоружана била са 50 топова.

Адмирал те нове флоте беше Гашпар Швендиман. Али су ти колоси доцкан стигли, да учествују у поменутој сјајној Јевђенијевој победи.

Принц Јевђеније не имаше стрпљења, да дочека те нове бродове. Он је оставио наредбу, да ти нови бродови на ушћу Тисе пазе на кретања турске флотиле.

Међу тим је Јевђеније својом војском и старом шајкашком флотилом пошао да заузме Темишвар. Коморански Шајкаши возили су војску, топове и остали војни пртљаг на реци Тиси и Бегу. Те коморанске Шајкаше лично је предводио њихов обервајда Јован Острогонлија (esztergomi János).

На крају априла 1717 десио се жалостан, али по себи значајан догађај, јуначки покушај Шајката под командом официра Петраша. Ваљало је провести знатну количину хране у Панчево, где су били главни магазини, којом би се хранила војска кад би нападала на Београд. Тај покушај, да се храна спроведе под домашајем београдских градских батерија и пред очима моћне флотиле турске, сматраше да је не могућан и не остварљив. Што се нико не смеде латити таквог очајног покушаја, тога се, баш због очите опасности, радо примио јунак Петраш. Науми да ноћу прође под Београдом. У зору 16 априла помолише се Богу, па се јуначки Шајкаши својим витешким вођем кренуше из Варадина.

Петраш својим Шајкашима срећно изврши своју тешку мисију и преда храну у Панчеву. Али у повратку нападе

јуначке шајке читаво оделење турске флотиле. Заметну се ужасан бој, и у одсудном тренутку запали се барут, већина Шајкаша изгибе, а тешко рањеног Петраша заробише Турци, и тек се после пожаревачког мира ослободио ропства.

Десетог јуна 1717 царска је флотила прикупила и попо̀во је очајала са 10 нових галија, које беху наоружане са преко 400 топова.

Флотилом је управљао адмирал Швендиман а под адмирал беше дански флотни капетан Петар Андерсен.

Принц Јевђеније прешао је из Панчева преко новог моста на Дунаву више Вишњице свом је силом напао био на Београд и заузе га 17 августа.

Појединости ове славне опсаде нећу овде описивати, по што је ту опсаду вешто описао стручњак г. ђенерал Протић у „Годишњаци“ 1886.

Пошто је заузео Београд, 12 септембра отпочео је принц Јевђеније грађење пространог пристаништа на Дунаву под градом Београдом, где би се по нужди, склонила цела царска флотила. То пристаниште и сад постоји, ну је већином засуто.

Царска флотила стајала је у том новом пристаништу до 21 јула, до закључка пожаревачког мира. Доцније се јамачно вратила у београдско пристаниште. Коморански и Ђурски Шајкаши вратише се својим кућама на одмор, који су заслужили, јер су се тако јуначки борили за све време опсаде Београда.

После заузећа Београда и Оршаве ослобођено је било цело доње Дунаво. Према томе и Шајкаши осташе на миру. 1719 добише коморански Шајкаши новога обркапетана у лицу Ђорђа Фехирварије. (Oberwaywoda militiae nationalis Csajkistarum), он је на том месту остао све до своје смрти 1746 ([1]).

([1]) Види протокол коморанске српске општине.

Шајкаши осташе на миру до 1736 године. Те године спремише се царска војска за нову војну са Турцима. Краљ Карло III стекао је у Русима моћног сајузника; ну је велики губитак претрпео јер 21 априла 1736 умре генијални војвода принц Јевђеније Савојски. Његовом срћу изгуби Аустрија најјачи стуб и узданицу своју. Тај губитак тим се јаче осетио, што у аустријској војсци не беше човека, који би заменио таквог војводу. На челу аустријске војске стајаше махом људи, којима је највећа заслуга била у том, што су били аристократе, дворски љубимци, удворице, али не способни официри.

У септембру 1737 послат је био у Београд царски пуковник Ла Мервељ, да прегледа стање царске флотиле. Доцније послаше ђенерала грофа Секендорфа, да прегледа и стручно проучи стање флотиле. Ђенерал је у свом опширном извештају дворском војном савету јавно, да је флотила у врло лошем стању. Војни савет наредио је, да се одмах саграде 4 нове лађе са 30 до 40 топова. Те нове лађе градише приморци Далматинци из Реке, Букари, Сења и Млетака.

Искупише странце из Хамбурга, Ливерпула и Генује, да попуне посаду ових лађа. Управу флотиле предадоше Маркизу Палавичину. За капетане тих нових лађа поставише млађег Асемана, и малтеске витезе Кампитела и Швањеа Ломонта (Chevalier Leaumont).

Али, тек што их искрцаше на воду, наседоше ти циновн и тешком их муком кренуше с места. Палавичини би принуђени да отпусти странце, и место њих да узме отечествене синове, ваште лађаре, који немаше, до душе, појма о маневрима на морским лађама, али тим боље познаваху сваки кут на Дунаву.

16 августа 1737 дође Палавичини под Видин начини ћуприју на Дунаву код Пристола и у шанчевима се јако

утврди, а својим галијама спречио је пролаз на Дунаву. Толика спрема остаде јалова. Не смедоше нападати Видин, а ђенерал Секендорф световаше, да се натраг повуче војска и флотила. И тако започе сјајна ретирада. На води се тешко креташе те велике галије, а уз то мораше вући за собом и мост. Турци их узастопце гонише и нападаше, и ма да су свугде сузбијени, ипак су отежали ћесаревцима повратак и много им наудише. Које Турци, које мала вода на Дунаву доведоше ћесаревце до очајања. Непрестано су измицали, па најзад изгубише и Оршаву, ту најважнију стратегијску тачку на доњем Дунаву. Најпосле појавише се у војсци и разне болештине. Тим неуспесима заврши се ово годишња војна.

Зимско је доба настало. Војни савет свом снагом је прегао, да се оправе или из нова саграде градови и тврђаве и да се поправи грозно стање срамно напуштене флотиле. Војни кругови страховаше, да ли ће Трци ударити на Београд или на Темишвар.

Војни савет послао је ђенерала Кевенхилера у Београд, да проучи стање царске флотиле. Ђенерал јавља у Беч, да је флотила у веома лошем стању, да су официри и матрози махом оболели, разбегли се, а неки дадоше оставке. Најпосле вели Кевенхилер, да флотом управља неки пешачки капетан, који ни појма нема о дужности бродарској.

У исто време поднео је војном савету Палавичини свој мемоар о флотили. Предлаже савету, да одмах пошаље у Београд стручног официра, који би поправио прошле године саграђене галије. Оптужује подадмирала Асемана, који је кукавички потопио две галије, а могао их је спасти, да је послушао његове наредбе. Описује жалосно стање морнара, који би се из Београда и Трста повратити могли на дужност, да се, вели, њима није нечовечно поступало, и неуредно плаћало, они су били без стана, огрева, па чак ни у бол-

ницу их не хтеше примати ни лечити. Јадни људи, вели Палавичини, жељно су изчекивали час свог ослобођења. Морнаре вели даље, ваља боље наградити, јер се у Београду скупље живи но у Трсту. Препоручује, да се из Француске позову морнари.

Војни савет одбацио је предлог ђенерала Палавичина. Наређује, да се за морнаре узму приморски граничари или београдски Срби. Према тој наредби војног савета доведени су у Београд морнари, који су годинама војевали на лађама сењског војводе Вукасовића, и на галијама силног сењског патриција Даничића, и који су се очврснули и очеличили у разним бојевима на мору и у борби са морским непогодама.

За заповедника царске флотиле одређен је био пуковник Лудвиг Литерс.

Ђенерал Валис прикупио је дунавску флотилу 24 маја 1738 под Видином. Пошто је код Гроцке прешла свеколика царска војска преко моста на Дунаву, мост је дигнут и две галије пратише га до Београда.

6 августа одпратио је Литерс из Београда 4 житарице, а две добро наоружане шајке пратише их до Оршаве. Код Борче нападоше Турци са три шајке из заседе, али су им царски Шајкаши све три лађе разбили.

15 августа стигла је царска војска у Ковин, где су Шајкаши саградили мост на Дунаву.

26 септембра по извештају главног војсковође Валиса због оскудице у морнарима није се смела царска флотила да упусти у бој са турском флотилом. С тога се турска флотила тако осмелила, да се појавила близу Београда, није било који би јој спречио пролаз на Дунаву.

Толики је новац избачен на грађење оних царских галија, а тако жалосним успехом је војевала та царска флотила 1738.

Настала је зима, војно веће развило је велику енергију, да сагради 7 галија и 12 пловних батерија. Из приморја и Генује довукоше матрозе, а галије градише Срби Шајкаши у Бечу. Војно веће трошило је новац, што је добило од продатих морских лађа.

Одржање Београда и успех војне у идућој години, све је то зависило од тога, да ли ће се спречити турска флотила, да не прође испод Београда Дунавцем, јер би тим путем прешли Турци у Тису, те би освојили потиске, тамишке и моришке пределе.

Мучно је било одредити, да ли ће бити у стању царска војска, да Турке потисне из њихових тврдих положаја.

Војно веће решило је, да се на дунавском теснацу у Казану, међу оним стенама спречи Турцима пролаз на Дунаву. У тој цели послаше из Београда седам галија у Казан, да заузму онај теснац на Дунаву.

18 Јуна допловише шест царских пловећих батерија под Варадин. На свакој лађи било је по 60 малтеских витеза, тим пловећим батеријама управљао је малтески витез.

19 Јуна послаше као извидницу једну галију са 4 пловећих батерија до Гроцке. 21 Јуна јавља командант те извиднице, да су Турци код Гроцке искупили велики број убојних бродова, а да сувим пролази велика турска војска.

22 Јуна Турци одржаше више Гроцке сјајну победу, да није стигао ђенерал Најперг, царска би војска коначно пропала. Ћесаревци изгубише тога кобног дана 10000 војника. Царски војсковођа Валис измакао је својом војском до Београда под заштиту градских топова. Још би већа била та срамна пораза, да није царска флотила потиснула турску флотилу. Али је због пораза војске на суву морала одступити и царска флотила до Миријева, а други дан до Београда. Једна галија и две пловеће батерије заузеше положај на ушћу Тамиша.

27 Јула заузе турска војска висове око Београда од Дунава до Саве.

У тој војни срамно се држаше оне големе галије и малтески витези. Међу тим је коморански вајда мајор Асурчић са својим Шајкашима (11 августа) јуначки освојио две турске галије.

13 августа почеше Турци бомбардати Београд, а већ 18-ог отпоче ђенерал Најперг преговоре с великим везиром о предаји града. 18 септембра 1739 би закључен онај срамап мир, којим су Турци поново постали господари Србије Босне и мале Влашке.

То беше последња војна Коморанских Ђурских и Острогонских Шајкаша. За њих је настала епохална промена.

Бечко војно веће криво је за толике војне неуспехе, јер је оно својим мудровањем оштетило државу, расписајући грдне суме око подизања у свему непрактичне флотиле са гломазним галијама, пловећим батеријама и другом којекаквом спремом. Али су се та господа највише огрешили, кад су којекакве скитнице, и пробисвете малтеске витезове довукли и њима поверили флотилу. Међу тим су имали пред очима дивну установу Шајкаша, које и ако су довели бечки мудраци у зависан положај, ти Шајкаши ипак су се одликовали вештим војевањем на води, они су познавали све марифете непријатељске, тачно и из основа познавали су све реке у домовини, а на кордону су чинили ванредне услуге држави. Ти Шајкаши несрављено су веће успехе показали, но они туђински матрози, који не умеше војевати с Турцима, нит су познавали наше реке; нит су могли сносити климу, а нису умели да покрећу оне гломазне галије, које нису ни биле за наше реке већ за море.

Војни савет најпосле је увидео, да ни је све рђаво, што је старо; а што је ново, да не мори бити свакад и добро. У старо доба, краљева флотила није, до душе, ра-

сполагала батеријама, које преламају стење и камење, немаше ни циновске галије. Ну ма да је посада те флотиле често трпела велику оскудицу, та флотила ипак је била веома угледна и призната на свима домаћим рекама, а толико пута се одликовала сјајним војним делима и доказала је у небројеним приликама своју животну снагу.

Та животна снага и голема корист краљевих Шајкаша најбоље се огледа у турским освајачким ратовима. Поуздано се може рећи, да су Шајкаши уздржали и спречили турску бојну силу, и нису јој дали да се даље шири. Да није било Шајкаша, Турци би у оном свом освајачком полету већи део Јевропе прегазили и поробили.

Ну што је Шајкаше одржало у свима бедама и невољама, и што нису никад клонули духом, највише је допринело оно осећање и оданост према њиховој заједници, одај чно породични дух и опште мисао и вера у потребу задруге, све је то одгајало Шајкаше спојило и узајамно везало, те су се друг с другом, породица с породицом и сви скупа међу собом пазили и очували. А највише је одржала Шајкаше та свест, да се боре и муче за своју отаџбину, за своје породице и своје баштине, које њих и њихову децу хране. Важна је била и та околност, што су Шајкаши живели у додиру са Турцима. У том је била она чаробна сила, која их је одржала на оној висини и одликовала од оне гомиле туђинских матроза, и до које висине не могоше доспети они туђински створови бечког војног већа.

После дугог промишљања најпосле би решено у Бечу; да се у преустројству флотиле, колико је могуће одржи од старе установе што је добро, само да се прилагоди духу и потребама времена: ну да се на темељу старих установа преустроји флотила по облику немачких понтонијера.

Тај предлог преустројства флотиле поникао је у глави ђенерала фелдцајгмајстора барона Фрање Леополда Енгелсхофена, и чувеног министра Бартенштајна. Бартенштајн се баш у то доба бавио са српским насељеницима и са устројством подунавске војне крајине. Прихватио је дакле и највећим жаром заузео се Бартенштајн за поменути предлог. Он је живо настао и на скоро је војно веће поднело предлог Марији Терезији, у ком је изречена ова мисао: по што су некад чувале шајкашке насеобине доње Дунаво, да се поново и у будуће установе шајкашке компаније у дунавској покрајини, и оне да чувају тамошње крајеве.

Већ је 1747 покушало је војно веће и настанило једну компанију Шајкаша у Купинову, што лежи у варадинској регименти. Покушај је врло добро испао. С тога је војно веће предложило: да се од коморанских, ђурских и остроганских Шајкаша, преселе они, који су вољни, да се преместе у ону покрајину Бачке жупаније, што лежи из међу Дунава, Тисе и дуж великог римског шанца; и да се то плодно и пространо земљиште из међу Шајкаша подели и подчини подунавској војној покрајини, ну да то буде одвојени шајкашки срез под војном управом. У тај одвојени срез да се преместе и они Шајкаши из Купинова.

За извршење поменутог пресељења Шајкаша десила се згодна прилика, што је према 18 законском чланку 1741 развојштена и провинцијалисана била потиска и поморишка војна крајина, коју је Леополд I установио. То развојштење и провинцијалисање поменуте војне крајине учинила је Марија Терезија по давнашњој жељи Мађара (1). Чланови комисије, која је то провинцијалисање извела, били

---

(1) Dr. Szentkláray „A Dunai hajódak története. Стр. 266 и 267.

су ови: гроф Антоније Кражалковић (председник мађарске коморе и те комисије), барон Енгелхофен, гроф Драшковић, барон Вихер и Јосиф Редл. А од стране мађарске, по предлогу Палатина, били су чланови; Фрања Карољи и Јован Тршћански. Та комисија радила је на том три године (од 1747 до 1750).

У августу 1750 пише Марија Терезија председнику комисије: „Resolvo incorporationem Confinii integri, tum Tybiscani, quam Marusiani, exceptis tantummodo Locis necessariis pro duabus Compagniis Csajkistarum, secundum numerum illorum a me determinatum".

Даље је наредила краљица, да комисија промотри земљиште, које је за Шајкаше потребно, да то премери, а све остало да се званично преда мађарској грађанској (жупанској) управи.

Комисија је отпочела то дело „реинкорпорације" на десној обали доње Тисе, и за Шајкаше одвојила је ове општине: Тител, Лок, Гардиновце, Вилово, Мошорин и Жабаљ. Ове општине краљичиним решењем (од 29 марта 1752) одмах су одвојили и одузели од жупанијске власти и предали прво камаралној а за тим (4 маја 1763) војној управи.

Међу тим је одређен био рок, тамошњим становницима, да изјаве: који желе, да остану и даље Шајкаши и да врше војничку службу; ти ће се сместити на ново одређеном земљишту; а који желе могу да пређу под грађанску жупанијску) управу.

Тако исто је остављено на вољу шајкашким официрима, који су пре тога служили на флотили, ако желе, могу прећи у грађанску службу, а у том случају ујемчала им је краљица, уз своју највишу милост, још и племство и баштине, које они изберу, да ће им то подарити вечитим правом племићске ку-

рије (curiæ). А они шајкашки официри, који остану у војној служби, добиће по краљичиној наредби, земље али ограниченим правом, да десет година уживају отуда приходе, ну да на истима не могу подићи зграде.

Шајкашима уступљен је био простор земље од две квадратне миље или 6564 јутара.

Све је то извршила Марија Терезија својим кабинетским наредбама, а о томе није известила земаљски сабор 1751 год.

Ма да је то краљичино дело било у начелу по вољи мађарског сабора, али је та краљичина самовласна радња, која је отпочета и извршена без саборског знања, вређала је мађарске сталеже.

Што се тиче самога шајкашког становништва, Бартенштајн је световао краљици, да Шајкаши буду одабрани људи само српске народности. Краљица је на то радо пристала због двојаке користи, што су Шајкаши морали и војевати и извесан данак плаћати држави. Такви су данак плаћали и они Срби граничари, који су живели у бившој потиској и поморишкој војној крајини. Срби, вели Бартенштајн, свикли су били и војевати и данак плаћати.

Сваки је Шајкаш добио 12 јутара ораће земље и 8 јутара пашњака. Краљица се надала, да тим данком подмири већи део трошкова око издржања Шајкаша (¹). Пошто су пак бивши коморански, ђурски и острогонски Шајкаши о свом трошку градили шајке; то је краљица од њих тражила, да и у будуће они сами граде шајке од својих прихода (²).

(¹) Види Dr. Szentkláray: Száz év Dél — Magyarország történetéből I св. стр. 160—175.

(²) У мирно доба износио је данак Шајкаша 3637 фор. и 36 крајц. Али су Шајкаши имали приход и од кръмарине, од мошоринске скеле, и од тако званих такса, што су плаћали Грци (трговци) и цигани. Види Dr. Szentkláray „A Dun. hajóhad. tört. стр, 268.

Због тога новачења старији Шајкаши напустише војничку дужност. Томе је много допринело страховање од неизвесне будућности, а највише их је узнемирио глас, да ће се краљица заратити с многим владаоцима, па ће и Шајкаше, као пешаке, потурити у далеке ван граничне пределе. Све је то нагонило старије шајкашке официре па и многе редове, да се послуже краљичином великодушном понудом, да напусте војну дужност и у мирном грађанском животу проведу остале дане живота свог.

Тако је учинио и последњи обервајда коморанских Шајкаша, Владислав Фехирвари, који је до 1746 био Обервајда, а доцније капетан шанчева у Новом — Ковиљу. Фехирвари служио је као Шајкаш од свог детинства, и војевао је под Јосифом I; свега је дослужио у царевој служби на флотили 40 година (¹).

Марија Терезија 6 јуна 1751 подарила је Фехирварији и његовој деци: Петру, Владиславу, Евици, Јулијани и Ружици (Рози) и њиховим потомцима, племство и куријалне баштине у Новом — Ковиљу (старој Francovilli), у бач-бодрошкој жупанији.

Организација нове шајкашке установе поверена је била команданту варадинске пуковније мајору Андреји Матесену и војном комесару Гарзули. У помоћ придодат им

(¹) У својој просби, коју је Фехирвари поднео мађарској канцеларији, наводи ово: „Postquam Sacratissima S. Caes. Regia Majestas ad exigentiam Articuli 18. de Anno 1741. locorum ante hac militarium tam Tibiscanorum, quam Marusianorum reductionem et incorporationem insimul etiam benigne resolvere dignata est, ut locorum illorum officialibus, consideratione eorum meritorum ac statum provincialem omplecteutibus, Armales Litterae gratis expedirentur; ideoque et cum ego iam 40 annis Aug. Domini Austr. fideliter servissem, nec non statum provincialem elegissem, — ex eo Ex. R. Cancell. H. A. submissime exoro, quatenus pro me meisque liberis iam natis et nascituris, et eorum descendentibus utriusque sexus Litteras Nobilitares cum armis gratiose expediri curare dignaretur“. (Magy. orsz. levéltár).

је био варадински пуковник Станисављевић. Ови су нашли, да у тих шест општина има свега 1679 мушких глава. Према таком малом броју установио је Матезен само три компаније: а) мошоринску компанију из три општине: Мошорина, Вилова и Гардиноваца; б) жабалску компанију из Жабалске општине; в) тителску компанију из Титела и Лока. Све три компаније имале су свега 431 војника. Толико је било Шајкаша у почетку, пу доцније порасао је овај број досељењем, те је тако склопљен био шајкашки баталијун.

14 маја 1764 наименовала је краљица варадинског пукувника Станисављевића за првог шајкашког заповедника. Станисављевић је прогласио војни регуламенат, који је издат 20 априла исте године. Тим регуламентом одређена је била дужност Шајкаша, њихово вежбање, њихова храна и спрема, као и дисциплинарни и казнени поступак и све остале одредбе, којим је преиначено раније устројство.

Тај регуламенат потчинио је шајкашки баталион непосредној управи варадинског градског заповедника. По служби својој на води дошао је у додир са бечком навигационом управом.

Бечки војни савет увиђајући да је мален број Шајкаша, додао је баталијуну још шест општина: Чуруг, Госпођинце, Сент — Иван, Горњи Ковиљ и доњи Ковиљ. Те су општине пређе биле у потиској и поморишкој војној крајини, те су потпале жупанијској управи, а њиховом наредбом од 2 јуна 1769 придружене су биле шајкашком баталијуну.

Пошто је задатак био овом делу, да се опише прошлост коморанских ђурских и острогонских Шајкаша; те њиховим пресељењем у баталијун укинуто је и њихово помесно име, а тим је довршена и историја тих славних старих Шајкаша.

Потоња судба шајкашког батаљуна свакојако заслужује, да се достојно опише. Али ће то бити задатак нарочите монографије шајкашког батаљуна, који све до краја остаје српска установа, и том монографијом биће попуњена и историја староседелаца Срба и потоњих српских насељеника у Мађарској краљевини.

УСТАНОВА КРАЉЕВИХ ШАЈКАША.

Нарочити део овога дела посвећен је прошлости краљевих Шајкаша од њихова постанка све до онога тренутка, кад се престају називати Коморанским, Ђурским и Остронгонским краљевим Шајкашима.

По што смо се одужили спомену славних старих Шајкаша, прелазимо на опис саме њихове установе, на постанак, развој, и устројство те важне војне установе.

Прелазећи дакле на опис те шајкашке установе, напомињемо и наглашавамо ту особину поменуте установе, што је она поникла из српске породичне задруге, а развила се и преобразила у војничку задругу, у заједницу свију оних, који су служили на дунавској краљевој флотили оружјем или веслом, а под нарочитим вођем главним капетаном а доцније под Обервајдом.

Напоменули смо, да је та особина војничке задруге поникла отуда, што су знатан део посаде на краљевој флотили сачињавали Срби, а задруга је била њихова установа. Ту установу усвојише и Мађари, који су са Србима заједно састављали склоп те краљеве флотиле. Мађари су ту српску породичну задругу применили у војничку задругу, те је тако поникла заједница свију чланова краљеве флотиле.

Та заједница свију краљевих Шајкаша уjемчала је опстанак краљеве флотиле, она је сачувала ту важну установу

у течају толиких векова и одржала је у целини и онда, кад су наступиле опасности, разне беде, невоље и искушења, по сред унутарњих раздора и непријатељских напада.

Око та два најважнија елемента Мађара и Срба какошто се прикупљали странци, као њихови сајузници. Мађари су у свако доба радо примали за сајузнике стране ратнике. Та тежња, да страним елементима појачају своју војску, најјасније се огледа за време краљева из Анжујске породице. Што се више истицала експансивна тежња мађарске монархије за проширењем државних граница; и што је меродавније утицала та монархија у јевропске догађаје, тим је настала и већа потреба, да се нађе спремна војска, која ће за својим краљем полетети у рат, па било да се појавио и у најудаљенијим страним државама.

За време оба Хуњада, већ се био тако утврдио тај најамнички систем војевања у Мађарској, као у ма којој другој државн цивилизоване Јевропе.

Велике своје смерове није могао да оствари краљ Матија Корвин старим начином мађарског војевања. Бујне и освајачке тежње краља Матије захтеваше најамничку војску, за остварање његових замишљаја потребни су били људи, који незнају за отаџбину, већ слепо срљају за својим војсковођем, и који сматрају сваку државу, вароши и села, куд доспевају, као војни стан. Најамник се слепо покоравао свом краљу, јер га је овај плаћао, обдаривао баштинама, и награђивао разним повластицама. Једном речи, најамник је био потпуно одан краљу, он је био његово слепо оруђе.

Тај систем створио је онај изузетан положај најамничке војске баш за владавине најодличнијих владалаца мађарских. Тај систем најпосле створио је ону мешавину код дунавских Насадиста или Шајкаша већ у најстарије доба.

У борбама краљева мађарских са моћном олигархијом, у одбрани државе од навале варварских орðија, а и за владе

Анжујеваца, а најпосле за време немачког и словенског утицаја, та убојна дунавска флотила није имала свог самосталног војног поглавара.

Од најстаријег доба још у свом постанку, посада је на убојној флотили склопљена је била из гомиле наоружаних људи, који служе за одређену плату, или за награду у баштинама и повластицама.

Владаоци мађарски издржавали су те Шајкаше из државних прихода, или из својих средстава, а кашто из једног и другог извора. Ну је било случајева, да су им давали баштине, да се отуда хране и издржавају,

Дужност је била тих Шајкаша, да чувају краља и државу, да се боре са непријатељима било у држави или ван државних граница, да потпомажу сувоземну војску, да довозе и провозе храну, ратни прибор, па и саму војску.

Већ у најраније доба, кад су ту дужност на Дунаву вршили вешти бродари; ту посаду на убојним шајкама, одликовали су и награђивали краљеви особитим повластицама, какву немаше остала краљева војска. Била је дакле велика разлика из међу краљевих Шајкаша и осталих војника.

Краљеви мађарски оградили су и учврстили установу тих својих Насадиста или Шајкаша начелом војничке задруге и повластицама; а све су то чинили, по речима краља Лајоша II: „ради њиховог (Шајкаша) мучног рада и живота и ради њихове толике проливене крви“. Та милост мађарских краљева прати Насадисте, где су се год настанили у држави. Насадисте јесу и остају свакад и на сваком месту особита привилегисана војничка задруга.

Краљеви су бирали поглаваре дунавске флоте из средине Шајкаша. А за та места тражили су свакад људе веште, разборите и одважне војнике, људе ваљане и угледне. У свом избору имали су на уму краљеви војничке заслуге Шај-

каша, према њиховим заслугама, награђивали их вишим државних звањима, достојанствима и богатим баштинама. Догађало се, да је прост Шајкаш или њихов вајда или војвода доспевао до одличног положаја капетана. На тај је начин дошао за капетана шајкашког Вид Угриновић (од 1544 до 1546). Војничка верност, јунаштво и ратне заслуге оспособили су и уздигли простог Шајкаша, те је могао да буде официр. Због војничких врлина доспели су до капетанства војвода: Амросије Фогаш — Зубковић — од 1492 до до 1527; Јован Филерешн — 1492 до 1530; — Тома из Подвиња (Подвинаји) 1527; и Лука Неште 1548. до 1550.

Ка што су шајкашки капетани имали и своје заступнике, под капетане и своје помоћнике: тако је главни капетан Радић Божић, 1521, добио за помоћника Јована Салаја и Стевана Бороша. Доцније је тај официрски чин добио назив капетанова заступника. Поменути Салаји био је 1529, за време опсаде Беча, командант града Пожуна, а 1536 помиње се већ као пожунски гроф.

У XVI веку гдекоји моћнији олигарси имали су своју сопствену флотилу, којом су они сами управљали по својој вољи. Тако су имали своју властиту флотилу на Дунаву Никола Ујлаки, српски кнез Паво Бранковић и српски деспот Стеван Шиљановић.

Доцније била је флотила на разним рекама у засебним гомилама. Било је флотила на Сави, Драви, Тиси, Моришу, Вагу, на Рабу, па и на Мури. Свака флотила имала је свог заповедника, али су све флотиле биле под управом главног заповедника флотиле на Дунаву. Кашто је било на Дунаву две па и три флотиле, две у служби оба таммаца краља Фердинанда I и Јована Запоље, а трећа турскога султана.

Од 1529 до 1793 докле је на Дунаву, у мађарској, постојала само немачка флота; било је заповедника, капе-

тана на галијама и адмирала. Адмирал је био врховни заповедник свеколике флотиле, он је издавао наредбе капетанима а кашто и подкапетанима галија.

На челу две или три шајке и посаде од 100 до 120 Шајкаша стајаше „Вајда“, као четни командант.

Шајкашке вајде били су, у правом смислу речи, људи из народа, њих су бирали прости Шајкаши. Вајде воде бригу о својим људима, они их обучавају, дисциплинирају, заступају, хране и одевају. У шајкашким задругама они заступају место очева или кућних и породичних старешина у кругу појединих чета, а у исто добе они су им и војни заповедници. До своје смрти остају у свом чину и положају. У мирно доба могла их је са њихова места уклонити надзорна власт само по пресуди војног суда.

На упражњено вајдино место остале вајде бирали су четворицу од простих Шајкаша, и предлагаху на потврду капетану, и овај је једног од кандидата изабрао и потврдио за новога вајду. Ну је било случаја, да је сам краљ — Фердинанд I именовао Михајила Ђурија за вајду коморанских Шајкаша. А то беше велика милост и одликовање од стране врховнога војсковође.

Број шајкашких вајда мењао се према приликама и времену. Било их је некад више а некад мање. За владе Лајуша II обично је било 40 вајда шајкашких. Под Фердинандом и Максимилијаном било је час 20 час 30 вајда. Док су били Београд и остали погранични градови под влашћу Мађара, редовно је било по 10 вајда у сваком пограничном граду, која су чували градове. Ну за време турских навала, кад су се час овде час онде прикупљале флотиле, не зна се, колики је био нормалан број вајда. Тако, на пример, 1521, извори наши помињу у Београду само три вајде, у Варадину седам, у Јајцу (1523) осам, у Слан-

камену пет, 1537 у Коморану седамнајест, а 1546—1549 само девет вајда.

Вајде нису стално служили на једном месту. Краљ или шајкашки капетан могао је преместити вајду у друго место, али је то бивало само по великој нужди и за неко време.

Ако загледамо списак вајда у времену од 1521 — 1537 опазићемо, да вајде нису дуго служили, ретко је који служио до смрти. Узрок тој појави биће јамачно необично мучна и опасна непрекидна служба на води, по влаги, магли, жеги, мразу, вијорима, и бујицама. Али је било шајкашких вајда, који су служили на суву, па нису разумевали службу на шајкама, па после дуготрајне службе, награђивао их је краљ, са редовном платом осталих шајкашких вајда па и другим краљевским милостињама и пензијама. Кад је неки шајкашки вајда у служби својој изнемогао, то га уврстише у вајде на суву (vojvoda siccus), и добио је државну пензију. Краљ Максимилијан у интересу своје благајне укинуо је ове сувоземне војводе 1559.

У XVII веку укинути су вајде, али се заповедници коморанских Шајкаша још служе са празним званичним називом „Обервојводе“ све до 1751.

Вајдама били су непосредно потчињени тизедуши (tizedesek = десетари = decuriones). Сваки је вајда имао под собом обично три понекад и више десетара. Само су вајде потиских Шајкаша, по краљевој наредби, имали по два десетара.

Десетари су били непосредне старешине простих Шајкаша, којих је било на свакој осредњој шајки 30 — 35 момака. Број Шајкаша био је несталан, мењао се по времену између 800 и 2000 момака. У неких мађарских историка називају се: „socii navales“, „remiges“, „milites,“ „ductores triremium,“ „limenarchæ portuum et diaetarii navium“.

„liintrarii,“ „paralii,“ и „theorii,“ Шајкаши су били по роду оружја пешаци, и као такви су остали све до краја.

Војничку флоту све до друге полутине XVI века налазимо само на Дунаву. У првим вековима мађарске државе, савремени извори спомињу само ове шајкашке станице; а на име на доњем Дунаву; Голубац, Смедерево, и Београд; а на средњем и горњем Дунаву: Будим, Острогон и Пожун. У XVI веку осим наведених шајкашких станица, често се спомињу: Коморан, Најхајзл (Ersekújvár), Вац, Верешмарт, Српски Ковин (Ráczkeve), Футог, Варадин, Сланкамен и Земун. Међу свима најважнији је Коморан, који је по свом положају од праставих времена био уточиште лађарима и рибарима. На крају прве половине XVI века, пошто не само погранични градови, него и остале пловне реке постају ослонци саобраћаја и спојне стратегијске системе; то је настала потреба да се подигну флотиле још и на другим рекама. У то доба постале су станице флотила; на Тиси Солнок; на Моришу Чанад и Нађлак; на Рабу Ђур; на Вагу Шеље; на Сави Шабац и Сисак; на Драви Шиклуш, па чак и на Балатону Тихањ.

Поред тих станица флотиле, процветале су и друге подунавске вароши, положен је темељ живљем, и удобнијем животу, унапређен је развитак трговине, привреде и цивилизације. Од простих станица постале су у војничком и трговинском погледу привилегисане пристаништне вароши. Милина обузима данашњи нараштај, кад чита старе путописе, у којима се описује живо, занимљиво и весело кретање и крстарење Шајкаша по Дунаву, и чаробна слика њиховог веселог и срећног живота, од њихових песама ори се Дунаво одјекују планине. Тако описује Јаков Тол своје путовање од Беча на ниже по Дунаву. Даље описује Коморан: „Становници су му Мађари и Срби; људи махом

богати. Мали је број Немаца. Овде живи народ, као што га нисам нигде видео: сваки је весео, расположен и срећан. Човек би помислио, да је овде из дана у дан светковина, и вечита свадба. А свему је узрок: што велика гомила војника, и множина чиновника, живи на плодној земљи у изобиљу и у великом благостању" ([1]). Шајкаши су слабо имали удела у општини и општинским радовима. 1592 било је свега 48 спахинских (урбарских) земаља, па и од тих земаља само су мало плаћали. Прост сталеж морао је у години дана 12 дана да кулучи око града, а други 12 дана да извлачи војне лађе из воде и да их опет на воду спушта. То су радили они, који су поред куће имали и земље; а у пола су мање кулучили, који су имали само кућу.

Али су Шајкаши имали и жалосних дана, дана пуних јада, глада и других невоља. Кад су неколико десетина година пре тога Толовог описа, дању ноћу, жедни, гладни, голи и боси бдили у јужним покрајинама на граници државе, па се почев од краља нико није бринуо о њима, заиста није нико могао да позавиди жалосној судбини тих јуначких просјака. Њихово материјално стање споро се поправљало. Осигурано им је било уживлење тек онда, кад су поред одређене али врло неуредно исплаћиване месечне плате, добили од краља земље на поклон.

У почетку XVI века годишња је плата простог Шајкаша била две до три форинте; уз то је добијао мало соли и простог сукна за одело. То је заиста јадна плата била, кад помислимо, да је краљ Владислав још 1435 г. давао простом пешаку месечно по један дукат. Вајде су добијали

([1]) Jacobi Tolli; Epistolæ itinerariæ 1646.

годишњу плату 25 фор. у новцу и 25 фор. у соли. Шајкаши били су ослобођени од пореза (1).

За ванредне услуге добијали су Шајкаши особиту награду. Ако је Шајкаш носио краљево писмо из Варадина у Београд, или је из Будима или из ког другог места преносио топове, оружје и други војни прибор на доњи Дунав, добивао је особиту награду. Кад је арцибискуп Томори испратио 300 пешака из Будима у Варадин, државни благајник платио је четворици думенџија 44 фор. За јуришање награђивани су били у новцу.

Плате Шајкаша мењале се према приликама. За владе Фердинанда I биле су неједнаке плате. 1551 у Коморану плата војника од 11 шајака месечно је износила 800 фор. а годишње 9600 маџарских форината. 1556 било је у Коморану 500 шајака и 158 коња, за које се трошило месечно 5788 фор. а годишње 69456 фор. У исто доба 179 Шај-

(1) Kovachich: Supplem. Vestig. Comit. II. стр. 314—315. Говори о 1504 год.: „Ducentis Nazadistis in N a n d o r a l b a (у Београду) dantur per annum in paratis per 3 fl. faciunt 600 fl. Eisdem 200 Nazadistis in salibus dantur per annum 400 fl. Eisdem 200 Nazadistis pro vestitura dantur de panno simplici petiæ 50, faciunt 200 fl. Aliis 300 Nazadistis de Nandoralba dantur per annum in paratis per fl. 2, faciunt 600 fl. Eisdem 300 Nazadistis in salibus similiter 600 fl. — — — — — pro vestitura de panno simplici petiæ 75, faciunt 300 fl. Duobus waywodis præscriptorum 500 Nazadistarum pro subsidio in paratis 50 fl. Eisdem — — — in salibus 50 fl. 50 Decurionibus — — 500 Nazadistarum in salibus — 100 fl. — — iidem 500 Nazadistæ eximuntur a solutione taxarum, sive contributionum. — 500 Nazadistis de Z a l o n k e m e n per 2 fl. in paratis faciunt 1000 fl. Eisdem 500 Nazadistis pro vestitura in panno simplici petiæ 125, faciunt 500 fl. Eisdem 500 Nazadistis in salibus 1000 fl. Duobus Waywodis corunden pro subsidio in paratis 50 fl. Eisdem 2 Wayvodis in salibus 50 fl. 50 decurionibus corundem in salibus 100 fl. Præterea relaxantur in contributionibus. — 100 Nazadistis de S a b a c z dantur in paratis per fl. 2, faciunt 200 fl. Eisdem 100 Nazadistis in salibus 200 fl. Eisdem de panno simplici petiæ 25. quæ faciunt 100 fl. Præterea relaxantur in contributionibus“.

каша у Ђуру примали су годишње 7020 фор. Од 1515 добијали су Шајкаши месечну, а вајде годишњу плату.

Колика је била плата капетана шајкашког нигде се не помиње, јамачно су капетани награђивани били баштинама и повластицама. 1548 била је годишња плата вајде 40 фор. Те исте плате имали су шајкашке вајде, десетари и редови на споредним рекама. 1646 год. добијали су вајде годишње 16 царских талира или 24 немачких форината. У почетку XVIII века примали су вајде месечно 20 рајнских фор. Вице-војвода имао је месечно 14 фор., а десетар 9 фор. храну и одело.

Одело се мењало. У добу краљева Анжујеваца Насадисте и остала војска одевали се, као и прост народ. То одело Шајкаша било је просто и угасито плаве боје.

Капетани и заповедници бродова носили су XVII веку живописно одело мађарских великаша, као што се види из слике Николе Фелдварије[1] команданта коморанских Шајкаша. Около слике је натпис: „Nikolaus Föllwáry S. C. M. Hungarorum et Croatorum Colonellus Obiit 1649“. Ова слика (попрсна) насликана је масним бојама на платну. Има још једна слика Николе Фелдварије, која је изишла у данас већ врло реткој књизи: „Theatrum Europeum“[1]. Ова књига печатана је 1665 у Нирнбергу. Обе слике у свему се подударају.

1883 пронашао је Др. Јевђеније Сентклараји слику „Обервајде“ Шајкаша коморанских Владислава Фехирварије[2]. Ова слика насликана је 102 године после Фелдварине слике и има ипак велику вредност, што показује лице

---

(1) Ова слика налази се сада у народној библиотеци у Београду.

(2) Пронашао је у карловачком митроп. архиву. Ту слику о свом трошку оправио је Карл. патр. г. Ђерман Анђелић и поклонио је Галерији историјских слика у Будапешти.

заслужног Србина коморанског и што на њој видимо, какво је било одело Обервајде шајкашког 1751 год. Та слика важна је и по томе, што је 1758 под Маријом Терезијом први пут униформисана војска у Аустријској држави, те имамо слику, која показује ту нову униформу аустријску. Ова слика представља обервајду са тророгљастим францускиим шеширом на глави; обод је с лева и десна узвијен, а по ивици опшивен широким златним ширитом. На обервајди је кратак војнички зубун од угасито плаве чохе са златном јаком, богато украшен златним гајтаном и у три реда ушивеним златним пуцетима. Зубун је богато опшивен по рукавима и по ивици златним гајтанима. Вајде се опасавали војним појасом (Feld-Binde) од црвене свиле са кићанком до чланка. Огрлица му је црна. Тесне чакшире угасито плаве боје притегнуте су „јуначком“ везом, а дуж ногавица пришивен је златан гајтан. О бедрима висину му о кајшу сабља са широком ручком, али је призезана испод зубуна. На ногама жуте кармазинске ципеле утегнуте гајтаном; на њима су мале златне кићанке. То сјајно одело допуњује о рамену пребачена отворено плава долама од кадифе са пурпурном поставом, која живописно уздиже округлину тела и богато доње одело. На долами је перваз од лабуда, на грудима држе доламу драгим камењем урешене пафте, долама је раскошно урешена златнима гајтанима наизменце са четири реда драгоцених пуцета. Фехирвари носио је дугачку косу до рамена, неговане бркове и обријану браду. На рукама нема рукавице, а у десници држи дурбин, као обележје заповедника шајкашког. У левом ћошку слике стоји грб, којим га је обдарила Марија Терезија а над главом у полукругу је опис: „Effigies Domini Perillustris et Generosi Ladislai Fehirváry, Militiae Nationalis Comaromiensis Csajkistarum emeriti Obervajwodae, Annorum 53“.

По том новом униформисању носио је официр на глави белу пароку и тророгљасти црн шешир, на ком је обод био златним ширитом обшивен. Огрлица му је црна висока. Парадна униформа официра беше капут плаве боје (као цвет од различка (Kornblumme) са црвеном јаком, жутим дугметима, белом поставом и као фрак заокругљено отворен. Прслук беше отворене црвене боје, са жутим дугметима, и опшивен златним гајтаном. Прслук је притегнут шарпом са златном кићанком. О левом боку виси му сабља до колена у лакираној канији. Чакшире узане од беле чохе биле су горе притегнуте црвеном шарпом, а доле су улазиле у црне ципеле, које су црним гајтаном утегнуте биле. Дуж ногавица пришивени су били црвени ширити. Прости Шајкаши имали су шешире налик на калпак од црног филца, предњи део обода опшивен је био жутим ширитом. Имали су црне огрлице. Свечано одело беше им војнички зубун плаве боје са белом поставом, с пред закопчан, са црвеном јаком; доњи део зубуна беше извијен. Преко десног рамена и груди до под леву мишку беше обвијен бели каиш са фишеклијом, а око појаса били су утегнути белим каишом. Носили су беле чакшире утегнуте црвеном шарпом а дуж ногавица беше пришивен црвен ширит. На ногама носили су цокуле (баканче). Оружани беху дугачком пушком с бајонетом.

У старо доба наоружани су били Шајкаши оружјем као и остала војска. У почетку није било строго одређено ово или оно оружје. Оружје под арпадовским краљевима све се више прилагођивало оружју западне Јевропе, дотеривало се и усавршавало. Војник је био наоружан оружјем за напад и одбрану. У Мађара беше оружје, као и у западној Јевропи, ни боље ни лоше. У XIV веку било је у Мађарској оружје као оно у Италији и у Немачкој.

Краљеви Шајкаши испрва су јамачно наоружани били копљем, сабљом и стрелом. Мађарима омиљено оружје беше

фокош, чакањ и буздован. Мачем, копљем и хелебардом, сечивицом и бајонетом служили се у двобоју и у гомили. Обично су носили шлем, панцир и штит; штитом на руци служише се Шајкаши и при веслању, да заклоне своје тело. Швајгер описујући путовање царског посланика Синцердорфа у Цариград 1577, међу осталим говори о оружју коморанских Шајкаша: „Den 13 Novembris seyn wir in der Vestung Commorn gar spät ankommem, und mit gevaltigen freudenschiesen aus der Vestung empfangen worden. Es war uns auch ein Nazade entgegen geschickt, das ist ein schnell Streitschieff, darin bey dreyssig Nazadisten, deren ein jeder mit einer Copia oder Rennspiess, und mit einem langen Rohr versehen ist, sampt einem Säbel, es seyn dapffere geschwinde Leut, die den Pass auffdem Wasser erhalten“. Маџарско копље обично је краће било од немачког. Но је шајкашко копље јамачно дуже било за борбу у већем одстојању. У старо доба место топова и пушака служили се на лађама „балистом“, замајном справом за бацање камења. Пропаласком пушака и топова наоружане су шајке овим новим справама, само су задржали ручно оружје. До год су биле пушке неспретне, служише се Шајкаши стрелама све до краја XVI века.

Пушкама су наоружали војнике, но што су пушке усавршене и за општу употребу спремније постале. Шајкаши се служили још и тако званом грчком ватром. Онај који је овом руковао, звао се „praefectus armamentarii“ (и „nauclerus“). Думенџија на ратним лађама звао се „gubernator in navis prora“ или „magister navis“ и управљао је паљбом топова и пушака. Код већих ратних лађа мањи топови намештени су били из међу крманошевог чадора и велике катарке, а на боковима лађе већи топови. Крманош са свог узвишеног места лако је све то прегледао и управљао. Горе на палуби великих лађа у коморама смештени су били војници. Било је и по два пре-

фекта armamentarii па повећим лађама, где није могао главни префект да прегледа лађу.

У историјама ове ратне лађе имају три назива „насада“ „шајка“ и „галија“. Прве две биле су у употреби већ у XV веку, а галије тек у XVI веку. Све три имају туђе називе. Назив „Насада“ порекла је индојевропског. (Санскритско „nâus“ = грчком *ναῦσ* = римском navis). Насада је код мађара назив окретне и спретне лађе. Код старих Мађара има назив „nàva“ а код Пољака „nava“. Германофили изводе назив „насада“ од немачког „Nasarn“ „Nasauer“ (по аналогији „Hohenauer“ и „Kelheimer“ Schiffe.) Словенско производење речи „Насада“ вероватније је, што је у редовима мађарских Насадиста било многих Словена. Историчар Иштванфи мисли да је шајка Турска реч.

У свом писму 1566, говорећи Иштванфи о дунавској флотили казује Фердинанду: „Classis e duodecim biremibus a parte Ferdinandi relictis, quibus fere piratæ in mari velocitatis ac agilitatis causa utuntur, ac celoribus, quas nos Nazadas, Turcae Saicas vocant, XXX constabat (1).

Реч „галија“ (грчки „*γαῦλος*“, талијански „galea, galera“, француски „galere“ и немачки „Galeere“,) прочула се под Фердинандом I, са доласком Француза, Талијана и Немаца. Краљ Максимилијан I „Насаде“ назива „Celoces seu naves Nazadistarum“. Међу овима било је: „Naves duplices“, „Nassadae duplices“ и „Nassadae simplices“.

Дунавске галије, насаде и шајке разликовале се по величини.

Дунавске галије биле су са веслама у три реда (triremes) (2) и у два реда (biremes). Било их је са двојаком палубом, двокатних и са кулама.

(1) Histor L. 6 XXIII, 310–311.

(2) Троредне Triremes Турски (XVII в.) „Чектерек“.

Султан Махмуд 1456, при опсади Београда, имао је множину ратних галија, а Јован Хуњади није имао ни једне галије. Али краљ Матија (Корвин) набавио је не само галије већ и богато украшене краљевске лађе, које су грађене у Коморану. Било је и врло великих галија на Дунаву, које су се могле упоредити са морским галијама. Такве дунавске галије могле су спречити пролаз и на широком доњем Дунаву.

1594 при опсади Острогона било је 13 дворедних лађа весларица (biremes) тако великих, да је на њиховој палуби осим лађара стало 620—650 пешака са пушкама. По Цуцору и Фогарашу([1]) те велике галије имале су у дужину 130 до 140 стопа, а у ширину 16—20 стопа, две катарке и од прилике 50 весала и 10 топова.

Много мање и простије биле су насаде или шајке, скројене за 30—40 људи, црном бојом обојадисане лађе са белом ивицом и зашиљеним кљуном. Биле су простије наоружане и опремљене простијим справама. На кљуну од лађе било је топче под простим чадором, који је заклањао топџије, топ и барут од кише и влаге. На средини палубе стајала је катарка а на њој утврђено једро. Позади на крају лађе стајаше чадори за заповедника лађе (капетана, или вајду) и за крманоша. Из међу оба чадора биле су намештене клупе, на којима су седели веслари с лицем према заповеднику, али су тако били смештени дуж ивице лађе, да би се слободно могли кретати војници, који су у један или два реда намештени били у целој дужини. Уморене весларе по команди замењивали су војници, предајући весларима своје оружје, и прихватајући весла. Било је мањих и већих насада и шајака а и таквих, које су на боковима имале мазгале са топићима. Савремени немачки писац вели: „Die Armirung der Rudercsaiken besteht im Vordertheile aus einer halben Carthaune,

([1]) Czuczor — Fogarasi magyar szótar II k.

auf dem Hinterdeck aus einem Mörser. Jedem Schiffe kamen 8 Ruder, jedes von 3 Mann bedient, zu; und bei günstigem Winde sollte ein latainisches Segel in Anwedung kommen". Иштванфи описује најстарије насаде, и вели да је на њима било 33 човека, „milites simul ac remiges, ac in earum (nazadarum) proris breviora ex acre fusili tormenta habebantur, et in anterioribus sentinis pilae ferreae ovi gallinacei magnitudine, cum certo pulveris sulphurei pondere servabantur" ([1]). Такве су биле шајке и 1697.

Називи цела шајка, половина и четвртина шајке значили су ово: на целој шајки било је 36 весала и 10 топова. Половина шајке имала је 20 весала и 4 топа; а четвртина шајке 10 весала и један топ.

Овамо су уврштене и „оранице", лађице за пренос оружаних људи; „гемије" (покривене са хамбарима или лађе за еспап) обичне велике лађе за товаре; и „тумбасице", узане а дугачке лађе за товаре са шиљатим кљуном, које су махом пловиле по Сави и доњем Дунаву. У време оба Хуњадије биле су неке лађе неврати и сплавови, обложене и покривене јаким гвозденим плехом као оклопница, а у ратно доба биле су још покривене влажном биволском кожом ([2]). „— — — Kayser Maximilian hat unterdessen ein Armada auff die Donau von Zwölff Galeen zurüsten lassen, und der massen bewahret, dass sie von den Pfeilen und Flitschen sicher.... ([3])"

На дунавским ратним бродовима напростије и природне справе биле су весла и једро. Шајкашима била су весла оруђе и оружје, урес, накит и мерило телесне снаге и ве-

---

([1]) Lib. XXVIII. p. 405.

([2]) Meynert: Das Kviegswesen der Ungarn. II св· стр. 37.

([3]) Chronica Magyar nemz. Múzeumi könyvtár. у мађ. нар. музеј. библиотеци.

штене. Шајкаши су веслали снажно, вешто и по такту, као диводи на Одисијевим лађама. Герлах у свом дневнику од 1573 прича о Шајкашима: „Ziehen alle zumahl und gleich, dass es gar schnell geht.... Da waren ihrer auff einem jeden Schiff in die 30, die allzuwohl und zugleich mit einem grausamen und wilden Geschrey ruderten, sich auch zum theil biss auff Nabel gar entblösten, waren alle mit der Schar ganz beschoren etliche hatten Dunl auff (¹)....“ А Велије вели о Шајкашима „Mira vero agilitate naves impelluntur — — — sive in orbem actae, sive ex transverso ductae“.

Једра су била од дебелог платна. На галијама било их је пет — шест једра, на насадама и шајкама једно или два. Тителски Шајкаши имали су на целој шајки, на малој и великој катарци по једно једро. По нужди било је на свакој ратној лађи спремни повише једара. У војном архиву негдашњег аугустинског манастира у Бечу (²) има рукопис од 1543. у ком се спомињу војне лађе на Дунаву под називима „barchalonga“, „pregantin“ са 13 једара и „riffionella“ са 5 једара (³).

На мáини или на брзој води слабо су помагала једра; на хитном путу и при већем товару слабо су помагала и весла. У том случају служили су се коњима, воловима, па чак и људском снагом. Биле су компаније, које су набављале коње и волове за вучење. Устабаша пештанског еснафа 1268 био је неки Хајм (⁴), који је стајао пред судом будимског ректора и 12 еткута (заклетих судија). Тај устабаша био је старешина тих лађара, његова реч била је

(¹) Stephan Gerlach: Tag — Buch 1573.
(²) Овај манастир био је војни магазин.
(³) Schlager: Skizzen N. F. III. стр. 280.
(⁴) Salamon Ferencz: Buda — Pest története. II св. стр. 225.

меродавна у стварима пловидбе. За владе Матије I (Корвина) и Владислава II били су „magistri nautarum“ старешине лађарске компаније Ђорђе Карапчи и неки Demeter (Димитрије) (1); они су водили бригу о провозу насада и шајака и војничког прибора и пртљага, при свакој мобилизацији дунавске флотиле. Лађарска компанија (или еснаф) држала је у својим рукама главну саобраћајну пругу, а уз ту званичну радњу, приватно је трговала храном и вином. Лађарски еснаф трговао је страним вином за владе Матије Корвина, и у његовим еснафским зградама била су винарска стоваришта. Поред провожања лађа имао је тај еснаф велики приход од споредне радње са храном и вином. Није чудо, вели Шаламон: што су људи из овог еснафа постали имућни грађани пештанског муниципијума, да су већ у XIII веку били варошки предтсавници, и да је њихов еснаф био најмоћнији у Мађарској. Нема сумње, да је таквих богатих еснафа осим Пеште и Будима било у свима већим лађарским станицама. Веће станице биле су на Дунаву: у Коморану, Пожуну, Ђуру, Острогону, Српском Ковину, Баји, Осјеку, Варадину, Земуну, Београду, Панчеву, Смедереву, Ковину, Голупцу, Браничеву и Оршави. На Тиси: у Сегедину, Кањижи, Сенти, Старом Бечеју, Жабљу и Тителу. На Сави: у Шанцу, Митровици и Сиску. За своје владе Максимилијан II издао је 1566 наредбу подунавским жупанијама, да за превлачење лађа уз воду одреде јобађе (пужике) и желире (закупце), људе који немају своје куће): Dedimus jam negocium ut naues nostrae bellicae adverso flumine quamprimum reducantur. Itaque vobis firmissime

(1) Salamon Ferencz: Buda-Pest törtenete II св. стр. 225.

(2) Idèm ibidem.

mandamus, ut in Regno nostro Hungariae, quae eiusmodi naues preteribunt, passim et serio efficiatis, ut subditi ac coloni in hanc reductionem non solum omni auxilio et ope adesse, verum etiam homines, et equos, necessario commeatu et pabulo competenti pretio soluto, circa ullam tergiversationem providere debeant(¹)“.

На крају XVI века превлачењем лађа управљала је „Camara Navalis“ у Пожуну. а била је под управом бечке „Praefecturæ Navalis“, Обоих је дужност била, да краљеве војне лађе држе у добром стању. Грозно турско господарство највише се осећало у том, што су без икакве плате мучили људе, да вуку лађе. Главно зборно место турске флотиле на Дунаву било је у Видину. Отуда је вукло лађе хришћанско робље до Београда. Будима, Острогона, па чак под Коморан. У XVII веку Турци су терали не само робље, но и остале становнике с обе стране Дунава на 6 миља удаљене, да вуку лађе.

За превлачење лађа биле су удешене високе мотке, као катарке на којима беше привезан конопац за теглење. На врх катарке узвлачила се корпа (²). из које је мотрио стражар (speculator) на све стране. У тој корпи била је смештена сикира, дурбин и пушка.

Највише је китила и дичила лађу застава, која се лепршала са високе катарке. По речима Амијана већ су Римљани на својим дунавским шајкама истицали, за знак напада, црвену заставу (vexillum ruffum vel flammeum) (³). Такве исте црвене боје застава била је и на лађама краљевих шајкаша. Само су три шајкашке заставе очуване од пропасти на

(¹) Мађар. државн. Архив. В. г.
(²) Mastkorb.
(³) Amiani L. XIX—XX.

углед нашем нараштају. Све три драгоцене светиње (Reliquiæ) чувају се у Београду у српском народном музеју.

Велика шајкашка застава има у дужину 2·18 метра, а у ширину 2 метра; она је од лаке свиле вишњеве боје, По свој застави расути су пламени прамени. У средини заставе налази се масном златном бојом насликан аустријски државни грб, а у њему је крунски грб мађарске државе. Над самом круном с леве стране насликан је уздигнути златан грчки крст од прилике $3\frac{1}{2}$ педља висок. На застави нема натписа. Али на суврименој свиленој траки, која је била 2·72 метра дугачка а 0·20 метра широка, а без сумње је саставни део велике заставе, има овај натпис ћириловским позлаћеним словима: **АГЇОС ѲѲЄОС. АГЇОС ЇСХЇРОС. АГЇОС АТАНАТОС. ЄЛЄЇСѠ(Н) ЇМАСЪ** (¹). **СТ. ГЬ.** 1654. (Ајиос о Теос, Ајиос Исхирос, Ајиос Атанатос. Елеисон Имас Свјат Господ). То је прва и оригинална застава коморанских, острогонских, ђурских и пожунских уједињених српских Шајкаша из оног доба, кад је бечки двор мађарску народну војену флотилу краљевих насадиста лишио њихових старих предања и успомена, и ту мађарску дунавску војену установу предао српском племству на горњем Дунаву, које је било на царској немачкој страни. Ова застава у свечаним приликама вила се на катарки обервајдине шајке, а при војеним приликама на суву ношена је пред шајкашком војском. Од исте свиле вишњеве боје са утканим цветовима биле су на катаркама лађа шајкашких вајда мале заставе са расутим по њима златним пламеним праменима. Ну ове заставе нису биле четвртасте, као обервајдина или управо велика застава шајкашког нука, већ су 2·77 метра дугачке а 0·35 метра широке, на доњем крају зашиљене и одвојене су у два дела. Београдски српски народни му-

(¹) Свјати беже, свјати крепки, свјати бесмртни, помилуј нас.

зеј има две такве заставе коморанских шајкаша. Обе су из доба Фердинанда III, обе су се јамачно виле на истој катарки. То показује истоветна свила са утканим цветићима, а једнаке су величине, па и натписи, који се само упоредо стављени могу протумачити. У осталом слике и натписи обеју застава немају правог хералдичког значаја, већ су потекли из простог замишљаја. На предњој страни I-ве заставе у златном лаворобом венцу стоји зелено тробрђе, над којим сјаји мађарска круна са високим двокраким златним крстом. С леве и с десне стране бране круну две руке деснице, наоружане мађарским сабљама (оштрице су им круни окренуте). Изван лаворова венца стоји натпис са крупним латинским златним словима. „Et pro“. Овај натпис објашњава значај према круни окренутих сабаља, као да би Шајкаши исказали: борићемо се за круну или за краља и отаџбину, јер оно тробрђе представља мађарску државу, а круна краља. На предњој страни II-ге заставе има исто таква слика, са истоветним лаворовим венцем, а у овом тробрђе, увенчано круном са крстом, али су руке са сабљом опружене на супротну страну круне према непријатељу, који би претио круни и отаџбини. С једне и с друге стране мачева као од њих застрашен и потављен стоји грб турски, полумесец и звезда. До лаворовог венца на десно стоји насипс истим латинским позлаћеним словима: „Et contra“, то ће рећи contra turcas, против тих непријатеља краља и отаџбине. Натписи обеју застава само се могу објаснити претпоставком: да су обе заставе стајале упоредо на једној истој мотки и то она са „et pro“ горе, а доле под овом „et contra“. То потврђују натписи на позадној страни тих застава. На позадној страни I-ве заставе у позлаћеном лаворовом венцу стоји зелено тробрђе, из кога су израсла три златна крина, које облећу пчеле са натписом „Et apibus“. На позадној страни II-ге заставе у истоветном лаворовом венцу стоје три брда, из

којих су израсла три златна крина, а изнад њих сија пролетње сунце, у коме је монограм Фердинанда III (F. III). И на овом је до венца натпис „Et veri“. Ова класична слика без сумње значи: да ове заставе позивају старце и младиће подједнако у одбрану отаџбине. Римски класични писци често сравњују цветну младост са пролећем а снажно доба вредног човека са пчелама. Марцијал вели „Breve ver populantur apes“. (Који цветно пролеће своје младости раскошно упропашћује, тај сахрањује свој мушки век). У том тропском смислу узима се цветно и привредно доба човеково. Натписе „et veri et apibus“, ваља тумачити, да се те заставе тичу младића као и људи снажнијег доба; од свете дужности домобранства ослобођени су само старци (¹).

На заставама расути позлаћени мујевити пламени прамени источњачког су укуса а порекла персијског или турског. На турским заставама често се налазе украси и шаре налик на пламичке и муње. Такве су шаре и на оној великој турској алај застави, коју је царска војска освојила при јуришењу на тврђаву Neuheusel. (²)

Она дугачка а узана застава биће веома старог облика. У најстаријим мађарским кроникама и историјским књигама налазе се слике, на којима се јасно распознаје та дугачка и узана на крајевима двокрака зашиљена застава на катарки шајке. На слици, која преставља јуришање турака на Београд 1521 јасно се распознају лађе и на њима заставе. Ове дугачке узане заставе кашто су тако дугачке биле, да су допирале до површине воде. Али на заповедниковој

(¹) Др. J. Сентклараји у свом изврсном делу; A Dunai Hajohadak“ Стр 333. вели: како му је Иван Нађ обратио пажњу на Сечењијев „Catalogus Numorum“, где су насликане споменице (новци) из доба Фердинанда II. и III. на којима се опажају опаки знаци, који су слични малим знацима на заставама.

(²) Abbild und Beschreibung des türkischen Haupt-Fahnens. Augsburg 1686. (Налази се у Пешти у мађ. народ. музеју.)

шајки или галији налазе се само четвртасте велике ратне заставе. На слици опсаде Вишеграда који су 1595 обсели хришћани, виде се две галије и на њиховој катарки вије се она четвртаста застава. (1)

Грађење лађа дуж целе дунавске обале било је у највећем јеку у мађарској. Било је на тој прузи многих компанија или еснафа који се бавили грађењем лађа. Ти еснафи у XVII веку називали се по немачком обичају — super konpanien. У мађарској није се до душе зачела та вештина, али се поступно тако усавршила, да су се великом вештином градиле лађе. Под Владиславом II (Dobzse László), кад је све пошло натрашке, налазимо мајстора Chyntios-а, јамачно грчког насељеника из Италије, који је руководио у Београду грађење „Фустане“ ратног брода. Фердинанд I послао је из Беча 1552 лађарског мајстора у Мармарош, да обучава тамошње лађаре у грађењу дупли-шајака (Duplices Nassade), „Mittimus itaque — пише краљ председнику пожунске камере — certum hominem harum rerum peritum, qui de magnitudine, latitudine, longitudine earum navium edocebit. (2) Ови су се лађари на скоро тако извештили у свом раду, да их је краљ шиљао чак у Немачку, да граде лађе. Краљ Лајуш II. 1525 употребио је мајсторе Гаспара Берталана и Цветка (Czywytkko) јамачно Сремца, да граде немачку флотилу. 14 марта исте (1525) године исплатио им је Алекса Турзо 34 фор. „pro expensis et subsidio, iussu Regiae Majestatis, quia certas naues sayka in partibus Germaniae fecerunt“(3). 23 февр. 1540 погодила је краљица Ана мађарске мајсторе, да раде у бечкој лађарској ради-

(1) Види у књизи: Ortelius redivivus et cont. Nürnberg 1665. У овој драгоценој књизи налазе се верне слике дунавских убојних галија и шајака. Ова важна књига налази се и у беогр. народ. библиотеци.

(2) У мађ. земаљ. Архиву В. г.

(3) Fraknói Vilmos :: Тевтер краља Лајуша II.

онци. Краљица је заповедила печујском препозиту Алберту, префекту краљеве коморе, да без одлагања одма пошаље два мајстора лађара из Коморана у Беч, „qui ad instrumentas Nazadas apti idoneique sint, quorumcumque consilio et opera uti possimus (¹).

Грађевина лађарска живо је напредовала под краљевима из Арпадове лозе. Главне лађарске радионице биле су у Будиму, Острогону, Коморану и у Пожуну. Доцније било је тих радионица у Београду, Земуну, Сланкамену, Варадину, Верешмарту, на ковинској ади, али су главне радионице биле од памтивека у Коморану, Ђуру, Тителу Бечеју, Сегедину, Солноку, Мармарошу, Бартфи, (у шарошкој жупанији) и у Липи (код Арада).

Мађарске ратне лађе грађене су нарочито у Коморану. Ово место од природе је створено за грађење лађа. Ту се стичу у близини четири велике реке Дунав, Ваг, Морава и Раба.

По овим рекама лако су довозили у ово радионичко средиште грађу за лађе. Тако исто су лако и брзо одвозили у свима правцима и израђене ствари. У XVII веку било је четири лађарске компаније, па и ливница топова за наоружање лађа. У поменутом веку много су и вешто израђивали бродове коморански лађари; те су се могли такмачити са страним мајсторима и произвођачима. О њима пишу писци онога века, да су знали целу лађу вешто израдити; не само труп но и кров лађе, које ни у чем нису уступале лађама пасавским. Доцније је са свим опала ова лађарска радња на горњем Дунаву. Шајкаши су у Тителу сами градили лађе под надзором млетачких мајстора.

На место старинске установе „navale“ или „nautium“ ступила су 1790 царска лађарска звања (Schiffamt) под над-

(¹) У мађ. земаљ. Арх. В. г.

зором бечке централне управе. Таквих лађарских управа било је у Пожуну, Коморану, Пешти, Осјеку, Варадину, Земуну, Панчеву, Сегедину, Темишвару и Сиску. Њихов је задатак био као и у старо доба, да се брину о тим царским лађама и о њиховој спреми и наоружању.

У старо доба није било школа за образовање Шајкаша. Питомца су учили, да се позна са задатком свога живота, да на лађама послужи својој домовини и свом краљу и да ће ту своју дужност савесно извршити, ако добро изучи лађарску вештину и ако се добро извежба у руковању с оружјем, и спремању лађа. Били су вешти, издржљиви и присебни пливачи, снажни и здрави, које уморни рад не олабави, и који сносе буре, жегу и цичу зиму.

Школе по појмовима нашег доба за шајкаше заведене су у Мађарској 1760. По сведоџби архиве бечког ратног савета, видимо, да су Шајкаши највише имали да уче у аустријској војсци. У шајкашкој школи учило се: а) војничко познавање и опис Дунава; б) руковање шајкама; в) једрење; г) познавање река у Мађарској и у Славонији; д) пешадијска војна служба, и стратегија па рекама; е) техничко изучавање, како се граде шајке и мостови; и најпосле ж) пливање, борење и пуцање с топовима у нишан на води ([1]).

Највећа пажња управљена је војном вежбању на води. Приликом велике смотре показивали су Шајкаши необичну вештину у маневровању са шајкама, а нарочито у пуцању из топова са лађе. У најбржем кретању гађали су у нишан највећом тачношћу у сталне и покретне предмете. Осим школовања, најстрожијом дисциплином одneговали су у Шајкашима од ране младости осећање дужности, војнички ред и тачност, покорност и дух војничке заједнице. То је вековима одржало Шајкаше.

([1]) Betrachtungen über das Csajkisten-Corps.

Какви је био у старо доба код Шајкаша дисциплинарни закон, о томе нема историјских података. Под анжујским краљевима јамачно су судили само редовни грађански судови. Али се из повластица Лајуша II, који се позива на раније привилегије види, да је било јамачно у Шајкаша војеног судства. У дисциплинарном закону краља Сигисмунда од 1427, не помиње се ништа, што би се нарочито тицало Шајкаша. Опште дисциплинарно правило важило је за сву војску, оно је поглавито управљено на то, да се пљачкању најамника стане на пут. По том оштем правилу војсковођ је одговарао за свакога подчињеног војника; он је свима и судио. У франкфуртском војно-судском законику од 1565 налазе се правила, која се тичу дисциплине војника на лађама. Овде помињемо ове тачке: I. Да се дневно проповеда слово божје и држи служба божја, на коју морају да долазе сви војници и да се по прастаром обичају моле Богу за повољан ветар и за добро време. II. Псовка строго је забрањена. III. Да друг на свог друга не дигне оружје. IV. Забрањено је на лађи рвати се, тући и песничати. V. Све је то забрањено чинити и на суву. VI. Кад лађари раде, да их војници не узнемирују у раду. VII. Лађари и мађарски војници да живе у слози. VIII. Да се оружје на зло не употреби. IX. Строго је забрањено картање. X. Забрањује се ноћу запаљеном свећом ходати по својој и по туђој лађи. XI. Забрањује се прелазити на туђу лађу у посету. XII. Лађа мора бити чиста, да се не би у њој болештине појавиле. XIII. Свако се мора безусловно покоравати капетану.

У ратно доба свеколика флота пратила је краљев стан или главну војну команду. У ратним походима војску је дуж обала пратила флотила. Јован Хуњади, кад је пошао на Мурата, марширао је дуж обале Тисе на јужну границу

државе, а доцније дуж десне дунавске обале до Земуна, не удаљујући се од своје флотиле ([1]).

У старо доба обично је коњица пратила флотилу. Коњица је вршила дужност као извидница и потпора. Коњица је потпомагала кретања флотиле у нападима и у одбрани. Један или два ескадрона коњице стајала су под командом заповедника флотиле. У рату је имала флотила свакад своју коњицу, која је дуж обала служила не само као извидница и потпора, већ је поглавито набављала лађарима храну, потпомагала искрцавање лађа а у опасности и укрцавање Шајкаша.

Највиши државни судија Алекса Турзо у својој представци, коју је 30 септ. 1540 поднео краљу Фердинанду I обраћа пажњу краљеву на прастари обичај мађарских краљева, који су стављали коњицу на расположење насадних капетана. „Solebant superiores principes — вели Турзо — officialibus hujusmodi (navalis exercitus) certum etiam equitum numerum assignare, ut instar Capitaneorum aliorum levis armaturae ordinem certum haberent, quo per terras flumini proximas ea possent curare, quæ ad nauticos milites sive exponendos, sive recipiendos et alias occurentias rerum pertinere viderent. . . . . ([2]).

Чим би убојна флотила доспела на одређено место, одмах је главни војсковођа или капетан, по својој увиђавности заузимао положај према непријатељској војсци. Као срећан положај за флотилу сматрало се, ако се флота заклонила иза аде, острва, шуме и врбака или речне окуке.

([1]) Bonfinii: Decad. III. L. V. „ Ad Tibiscum primo iter intendit accitasque undique copias gradatim cogit: in Tibisci ripa dies tres consedit, ut a subsequentibus adhiberetur. Transmisso deinde amne, per Daciam descendit, et ad laevam Danubium servans, ab ejus ripa nunquam procul iter declinavit .

([2]) Види писмо Алексе Турзо из Сиптаве од 30 септ. 1540 писано Фердинанду I бр LIII. стр. 90.

Све ове природне сметње чувале су флоту од ненадног напада непријатељских топова и пушака. Таква згодна места даваху заклона и браньаху напредовање непријатељским лађама. Изнад узвишене и стрме обале, острва и клада била су скровита места за лађе, које су много олакшавала радницима при подизању шанчева. Таква места беху веома згодна и за искрцавање војске. За сва времена остаје поучно ратовање Јована Хуњадија и савојског принца Јевђенија на Дунаву и Сави. Изнад разних ада дунавских намешта Хуњади своју флотилу близу Земуна код Ратног Острва. Савојски принц Јевђеније при свом нападу на Београд спомиње дунавски рукавац „Дунавац", што лежи на 600 корака од савског ушћа, а на Сави „Циганлију" аду. Титељско пристаниште има своју стратегијску важност, што ушће реке Тисе чувају висови код Сланкамена, и што на самој Тиси и близу ушћа има више шумовитих острва, која су прави бедеми за Тису против непријатељског напада од Дунава. Таква згодна места беху испод Будима Вершмарт, Баја, Футог, Карловци и Ковиљ. С тога се тако често помињу имена тих места у ратној историји.

Где није било градова ни природних јаких положаја, таква су места вештачки утврдили барикадама и великим кладама. Таква места називали су земљаним градовима (Föld-vár) и паланкама, и било их је не само на обалама но и подаље од утврђене вароши. У време турских напада хајдуци или шајкашка војска а доцније Куруци ([1]) градили су такве паланке (палисаде). Тако утврђено место или паланку описује историописац XVI века Вагнер овако: „Est Palanka munimenti genus, non tam adversus justum hostem, quam subitarios latronum incursus, factum, turcis admodum frequens tum ad propinguos christianorum pagos latrociniis infes-

([1]) Wagner: Historia Leopoldi I. стр. 97 и 98 св. II

tandos, tum ad prælas tutum in locum subducendas. Eas in hunc fere modum construunt. Fossa vicum ambiunt; hos viminibus ac ramalibus implexis, transversis arboribus firmatos terræ aggestu implent; uti fluviatiles fere aggeres molimur. Turrim deinde, aut elatiorem domum, aut earum defectu quatuor prægrandes trabes, firmiter nexas, in speculam adornant, in qua perpetuæ, dies noctesque excubiæ". Где није било градова или природних тврдих заклона, ту су палисадама и шанчевима утврђавали обалу за одбрану флотиле или да затворе пролаз на рекама([1]).

Под заштитом градова већма су биле штићене лађе. Од XVII века сваки знатнији мађарски град на Дунаву имао је своје утврђено пристаниште, које су бранили шанчеви, па чак су били и опасани високим бедемима. Код Паркања и Острогона била су пристаништа опасана тако високим бедемима, да се изнад њих видео само врх катарке. Тако утврђена пристаништа имали су Пожун, Коморан и Будим (испод краљевих арова). Под београдским градом до данас се одржало бедемима заокружено дунавско пристаниште. Из међу Небојше куле и Видин-капије у њиховој непосредној близини налази се јака каменита капија, која је сада у блату огрезла, кроз коју су Шајкаши могли да умакну под заштиту градских зидина. Из Дунава до унутарњег пристаништа водио је широк и дубок канал, који је веома напуштен, али му се место јасно распознаје. Корито овог вијугастог канала било је калдрмисано. Воду су пропуштали кроз брану у канал само за време опсаде града. У борби

([1]) У архиву бечког војног министарства има једна „Инструкција" за старешине шајкашке од 1731, у којој се казује: „Wann die Schüffe geankert, so kundte die ganze Donau damit gespehrt werden, darzu erfordert auch, das auf jedem Ufer eine tête a pont aufgeworfen, damit die Schiffe von Landseiten nicht in flanq beschossen werden".

на води нападали су поглавито на то утврђено пристаниште и трудили су се, да га заузму а који су то бранили, морали су се на живот и смрт борити. На утврђеном пристаништу била је гвоздена капија, а шанчеви су били пуни топова и војника. У опште јачина дунавских градова и најважнији део било је то пристаниште.

При избору војничких станица за те флотиле меродовно су утицале ове околности: има ли близу тих станица вароши, важних друмова, река у разним правцима, по којима се могле довозити војне потребе? Ако је предео око обала био мочаран или пуст, те се није могла искрцати војска, или би се могла прекинути веза шајака са главним станом: на таквом месту није никада пристајала флотила, нити је заузимала убојни положај.

Од времена Максимилијана I посада флотиле имала је још да се брине за набавку материјала и нужних справа за мостове и шајке. Ако је требало, да се превезе војска, која је пратила флотилу, то се вршило на два начина: или се четама превозило на лађи, или се прелазило преко мостова понтонских. Чувени немачки стратег Фронсбергер у својој књизи 1555 описује неку особиту врсту пловних мостова. „Es ist gut und von nöten so ein Kriegvolk mit heereskraft in ein frömbt Land zeucht, das man mittführe ein namhaffte anzal lederin Seck in zimlicher gütter grösse, und gar beheb fleissig und wol genayt seind, und so man an Schiffreiche Wasser kompt, werden die selbigen aufgeblasen, mit Seyleren engehefft, höltzer und blöck darauff gelegt, zugleich wie ander Schiff brucken, uud mag man also ein volck ober ein wasser bringen, man möcht auch so man Schiff brucken mitführt ettvann vil solcher liderne Seck mitfüren und zwischen die Schiff einmischen, erspart vil für, dann man kan die lederin Seck geschmeidig zussammen legen, und

so man also die Seck hat, seynd die Schiff auch güt etwann so notvolck darinnen überzuführen ([1]).

За време турских ратова установљено је било нарочито звање за мостове у аустро-угарској војсци које се поступно развијало и одговарало савременим захтевима, а још и данас постоји.

По што је одређен убојни положај, лађе су утврђене ленгерима. За тим су разашиљали извиднице и војнике, да ма што од непријатеља отму. Лаке шајке са разапетим једром једриле су брзином ветра и крстариле по реци. Њихов је задатак био, да хватају уходе, сазнају јачину непријатељске војске и флотиле, разносе поруке, паредбе и писма, да праве узбуну, да поруше непријатељу корисне воденице и да заробе непријатељске лађе.

Док су трајала чаркања са непријатељским предстражама, посада флотиле забављала се црквеним песмама, вежбањем са оружјем, свирањем на тамбуре, певањем јуначких песама уз гусле, или су у сумрачак наложили на обали ватру, пекли и кували, и један другом причали заносне и сујеверне гатке, бајке и врачарије „— — sub noctem accensi ignes, ciborumque et rerum necessariarum praeparatio, castrorum metationis quandam speciem referebant“ ([2]).

На дан битке војсковођ је на катарку своје лађе истакнуо заставу и њом даваше знаке. За тим је војвода или свештеник очитао молитву, па по том је јасним и звучним гласом изговорио ратничку беседу шајкашима, храбрећи их, да се јуначки боре. После беседе заорио би се и разлегао по реци звук трубе, на који се јунаци одазивали урнебесним усклицима. Топџија је заузимао своје место горећим фитиљем у руци; остали су војници разређени стајали на лађи са ору-

([1]) Fünf. Bücher von Kriegsregiment und Ordnung. св. V. CVI.
([2]) Jacobi Tolii: Epistolae itinerariae, 1646.

жјем у руци. „At puppim tormenta singula posita sunt, in qua et decurio stans, quid opus facto sit, identidem commonet; ipsi hastas suffixas singuli prae se habent, scuta concava picturata tergo sustinentes, aut lateri opposita“ (¹). По Шајкаша било је само толико људи, да једни другима не сметају у раду. Једни су веслали, а други стајали наоружани. Половина је посаде веслала или се борила; друга половина је била резерва, која је одмах замењивала рањене или погинуле војнике. Ако су шајке могле разапетим једром једрити низ воду, то су биле у надмоћију према непријатељским шајкама, јер добро вођене тројном су снагом: весала, једара и брзином воде јурнуле на непријатељске шајке, које су уз воду пловиле. Кад се развила паљба из топова и пушака, поглавито се пазило, да се убојни ред шајака не помери, то ће рећи, да лађа уз лађу остане једна до друге у одмереној даљини.

Вештина војсковође на води се много више огледала но на суву; од његовог војничког брзог прегледа, зналачке и веште управе све је зависило. Много је теже било управљати на води но на суву. Ако се ма из ког узрока пореметио убојни поредак, обично се приступало општем нападу, убрзаном паљбом и тад би настао јуриш. Ако је која шајка била у опасности, ваљало је помоћи, и тада су по могућству склањали малаксале и повређене шајке уз обалу, како би спасли посаду. Даљи је смер био, да опколе непријатељску флотилу, или бар у теснац доведу; јер је мучно било борити се са непријатељским шајкама у њиховом брзом покрету или нападу у паралелном правцу. У том случају ваљало је удесити напад с фронта, да се нападачи и нападнути гледају у лице, па ма у ком правцу да се борба развије. На овај начин заокружене и опкољене непријатељске шајке, све су више стешњаване, и тиме су биле спречене у маневровању. Кад су се

(¹) Pray: Annales Regni Hung. I. 18.

победиоци са свим приближили лађама свога противника, тад су непријатељске шајке привлачили чакљама и ланцима, те су Шајкаши лако прескакали из закачене лађе у лађу. Први, који је ускочио у непријатељску лађу, бивао је награђен лађарском круном (corona navalis), а то је било највеће и најреће одличије и награда за Шајкаше([1]). Ако је шајка мало пробушена отвор је одма запушен, а воду би исцрпели. Лађе су споља облагали џаковима, који су пуњени били маховином, чекињама или вуном, и ови су у неколико парализали силину и рушећу снагу ђулади. За лађе најопаснија је била грчка ватра, запаљива смеса, коју су на непријатељске лађе бацали, а од ове опасности није могла лако сачувати посада своју лађу. Дилих описује ову опасну грчку ватру: „Es werden auch wol Feuerwerck, Sturm und Bähring, Ballen, Brügel, oberzogen, und in Bäch oder Hartz mit Hanff gebücht und geteufft, gleicher gestalt Knittel, Kolben und dergleichen angezündt, dann von oben oder unden auff die Feindt in die Schiff gevorfen. Ist aber sehr gefährlich, gehören taugliche Leut darzu, darmit nicht den Freunden mehr schaden dardurch dann den Feinden gesche"([2]).

Сваку борбу флотиле на води потпомагале су топовске батерије на обали, оближња војска и коњица, која је свагда пратила флотилу. Ако се борба заподела близу града или утврђеног положаја, то су градске бомбе и пројектили потпомагали флотилу. Кад се на град нападало или се бранио мост, акцију флотиле помагале су са обале батерије. Много је зависило од команданта флотиле, да заузме склонит или

([1]) Dilich's Kriegsbuch описује ову „corona navalis", и вели да је та лађарска круна била горе испупчена, и да су се венци на круни шупљом страном вијугали око спољне стране а обложени су били драгим камењем и другим уресима.

([2]) Ibidem св. IX., CCXXII.

такви положај, од куда би поуздано и с успехом могао да развије покрете и свуколику снагу својих убојних лађа. Веома би се користили војници, кад би из стратегијских списова, из доба турских ратова, дознали за положаје флотила, које су стварно допринеле успесима и победама у бојевима на води и при заузимању градова. Од веома велике је важности у том обзиру дело Ђијакома Росија „Teatro della gvera contra il turco“, са дивним илустрацијама. У том делу верно су обележени положаји, које су заузимале убојне лађе при јуришању свом на речке тврђаве у борбама Леополда I са Турцима. На појединим сликама представљени су бојеви под најзнатнијим градовима XVII века. На тим сликама виде се ови градови: Осјек, Београд, Токај, Ђула, Паркањ, Острогон, Темишвар, Вац, Филек, Сигет, Најхајзл, Велики Варад, Вишеград, Кањижа, Јегра, Столни — Београд, (Stuhlweissenburg), Јенопољ (Borosjenö), Ђур, Коморан, Пожун и још други градови. На истим сликама доста јасно се огледа и стратигијска топографија војених операција тих флотила при опсадама поменутих прибрежних градова. Осим поменутог дела од велике су важности дела Ортелија, Брауна и збирка Бубића. У Сегедину налази се врло вешто израђена ратна слика ([1]), која представља наш Београд 1717. На овој слици нарочита је пажња обраћена на положај, који је заузимала царска флотила при тој опсади. Из те слике види се, како се команданат царских галија вешто користио адицама и обалама дунавским и свима другим приликама. Велика галија „Св. Јевђеније“ вешто је заузела место између Земуна и Ратног Острва (Kriegs

---

([1]) Plan et Description èxacte de pinouie et gloriause victoire, remportée le 16 d' Aout 1717 par les Armes de Sa Majt. Imper. Charles VI. — На истој је опширан опис заузећа Београда. Оверену копију овога плана послао ми је мој пријатек Др. J. Рајснер за књижницу наше велике школе.

Insel) и из свог скровитог положаја слободно избацује бомбе и ђулад на збивену гомилу турских галија, шајака и покривених лађа.

У истом бојном реду а пред „Јевђенијем“ стајале су галије „St. Franciscus“ и „St. Stephanus“ у таквом положају, да им не могу готово досадити ни градски ни с турских лађа топови. Остале царске лађе оперирале су са тамишке обале против градских зидина. На ушћу Тамиша стојећу ћуприју бранила су галије и то с десна „St. Leopoldus“, а с леве обале „St. Josephus“. На даљини од неколико стотина корачаји ставиле се царске шајке у убојни ред, борећи се са турским шајкама, које су пошле да сруше ћуприју на тамишком ушћу. Од ове ћуприје поврав Панчеву стоји галија „St. Carolus“ и још друга царска галија са једном четом Шајкаша, и брани пролаз на Тамишу, ако би јурнуо непријатељ са Дунава.

Од доброг гађања топџија много је зависило. При нишањењу важило је правило, да се не гађа на део лађе над водом, јер ако би ђуле и провалило лађу, то су лађари с места запушили рупу. Ваљало је дакле проваљити лађу испод површине воде, јер јој се само тако нашкодило. Али се за то захтевало добро извежбано око, јер ако је мало ниже гађано, то је маса воде померила правац ђулету. Нишанило се и на крму а и на барутни магазин непријатељске лађе. Ако је ђуле обило крму, одмах је другом замењена; међу тим су ту крњу лађу привезали за другу, или су за време управљали лађу веслом. Шајкаше, који су у боју пали у реку, спасавали су корпама и за то одређеним шајкама.

Догађало се, да су шајке изненадно и нагло измицале. Али је то бивало често маскирано повлачење с намером, да повећаном силином и огорчењем јурну на непријатељске лађе. Готово нема случаја, или се веома ретко догађало, да су краљеви Шајкаши из кукавичлука измицали или бегали.

У току хиљадугодишње историје Шајкаша голем је број њихових победа, док једва један или два случаја има срамног пораза, а и то се збило или због знатно надмоћније непријатељске силе, или ако су се били под командом омраженог странца, с којим се нису хтели својски излагати непријатељској сили. О јунаштву краљевих Шајкаша могло се рећи, што је византијски цар Лав рекао у опште о мађарској војсци: срчани су у нападу, издржљиви и неуморни, обазриви према непријатељским подвалама, вешти да пронађу и да се користе слабом страном својих непријатеља, — и ма да су иначе разуздани, ипак се у боју подчињавају дисциплини и свакад побеђују".

После боја, по што су сахранили своје мртве другове, прикупљали су своје оштећене шајке и рањенике, и заједно са заробљеницима повлачили су их до одређеног места или пристаништа. Ту се одмарали и славили своју победу. После заласка сунца три пут су узвикнули „живио капетан!", три пут су испалили прангије и за тим су скинули убојну заставу са катарке адмиралове лађе. Најпосле је давао знак добошар и трубач за ноћни одмор војсци. Међу тим су две лађе напред а две назад на одстојању од четврт сахата стражариле а њихове старешине примали су сваког сахата гласове од коњичких извидница. Ако је дошла журна вест од стране непријатељских окола, с места је послат улак да то саопшти стражи, која је бдила на лађи главнога капетана. Ко није знао одзив, ухапшен је а кашто и стрељан. Обноћ је свака шајка била тавна; фењер је гореo само на лађи главнога капетана или војсковође.

На дан после победе посада лађе бавила се тиме да победу утврди и обележи резултате војне операције. Трагала је за тим, где је непријатељ и куд се дела његова флотила. Кашто је прошло више дана па и недеља у ситном чаркању и беспослици. У тим приликама дозвољавало

се пљачкање оближњих предела. Међу тим јака шајкашка резерва остала је и крстарила на реци, да не би непријатељ изненадно покушао било испад било напад.

Кад су посланици ишли, да закључе примирје или да утврде мир са Високом Портом, њих су спроводили Шајкаши и у Стамбол и у Беч, или ако су се састајали изасланици ратујућих сила да одреде услове примирја или мира, онда су се преговори водили на лађама у присуству флотиле. Тако су испратили Шајкаши Владислава Реваја и Стевана Доцију у септембру 1620, који су путовали као царски посланици у Цариград. Грофа Хермана Шернина испратили су 1644 г. коморански Шајкаши до ушћа реке Житве, кад је такође као посланик путовао у Цариград.

Кад се потписивао закључак мира између краља мађарског и турског султана у Сењу (Söny) тамо је била и шајкашка флотила „deren jede mit 28 Darden, woran theils rothe und weisse, schwarze und gelbe, grün und weisse, dan blau und weisse zweifache Fähnlein“ ([1]). Лађе тадањег посланика царског на порти Андрије Изденција армиране су у Коморану. У оно доба мењали су Турци и ћесаревци своје посланике на одређеном месту. Изденци кренуо се из Коморана 17 марта са три ратна брода. Подкапетан Мартин Спацаји пратио је царског интернунција са 5 шајака до означеног места на Дунаву, где су измењали посланике. Спацаји се вратио натраг у Коморан.

По што смо представили устројство краљеве шајкашке флотиле, војничке и друштвене односе Шајкаша, на завршетку ваља да летимички поглед бацимо и на турску флотилу. Остало је нерешено питање: *како се одржала мађарска краљева флотила кроз толике векове упоредо са најјачом силом онога века на мору?*

([1]) Majlath Béla: Az 1642 évi szönyi békekötés története.

Та појава у очи пада а то питање и нехотице нам се намеће.

Од како су Турци освојили Цариград, стално су држали огромну флоту спремну противу мађарске. Њихову флоту градили су вешти грчки мајстори. С том турском флотом није се могла упоредити мађарска краљевска и ћесарева флотила. Посада турске флоте десет па и двајестину пута била је надмашнија бројем својим од посаде мађарске флотиле.

Поред јунаштва и ратничке среће краљевих Шајкаша биће још неких важних узрока, са којих се та краљева флотила не само одржала пред силином турске флоте, него је у највише случајева, без преговора, као надмоћнија извојевала и победе.

Узроци турском неуспеху били су у самој њиховој посади флоте!

У посади турске флоте није никад владало начело заједнице, него је место тога све притискивала самовоља и моћ тиранска. Посада њихове флоте приморавана је на службу, а склапана је из сужника и из олоши турске државе, коју су хватали и приморавали на службу. Турски Шајкаш био је војник за неко време, а не с колена на колено; ни породичка својина, ни патриотско одушевлење, а ни друштвени положај није их везао за лађу. Турци су били на лађама кукавице и лоши војници, који су жељно прихватали прилику, да се ослободе омраженог и презреног положаја.

Већ у време Калкондила шиљали су Султани заробљену децу у Азију, да тамо за две или три године изуче турски језик. Доцније их шиљали по 2—3000 у гомили у Калипољ, да изуче службу на лађама. Наравно да се од тако изнурене јадне деце, која су чезнула за својом домовином, није

могла створити срчана и јуначка момчад. При заузећу Цариграда, под командом бугарског отпадника Балта-оглии било је у борби 420 турских ратних бродова, и као што је познато, та голема турска флота срамно је била потучена (1). Царски интернунције у Цариграду у свом писму Фердинанду I. 1537 овако описује турску флоту: „Classem Turce — вели — quam ego etiam vidi, esse quidem uasis numerosom, sed ignauia, inexperientia et pauiditate militantium invalidam omninoque a 50 nostris triremibus contemnemdam“ (2). Слично томе говори о турској флоти Јероним Ласки, царски интернунције у свом писму Фердинанду I писаном 22 новембра 1538: „Cesar nullo modo potuit — вели Ласки — habere gentes ad galleas, sed fecit ubique per uillas et opida ui capi et rapere gentes rusticas, qui ligati et serrati magna ui pellebantur ad galleas, qua re audita uillani et incole opidorum fugierunt ex uillis et opidis in partes remotas relictis uxoribus et pueris ita, quod et in hunc diem stant multe uille deserte, quia non audent reverti in domos suas (3).

Од XVII века турска дунавска флотила није више била у свези са флотом на мору, већ је била засебна и одвојена речна војна флотила под командом капетана у Рушчуку. Ова дунавска флотила зимовала је на ушћу реке Јантре, где је био и арсенал. Та дунавска флотила имала је голем број лађа, а тако исто довозила је и превозила рану и другу потребу. Но у тој турској флотили није било ни мало системе, није било могуће ни број ни поделу лађа по категоријама поуздано одредити. Порта је чак и код флоте завела алодијални систем, чим је највећи неред учинила. Према том систему обвезани су били поједини подунавски капетани — у Бео-

(1) Hammer, I. 5?8.
(2) Gévayi Urk: u. Aktenstücke.
(3) Idem ibidem.

граду, Никопољу, Силистрији, Исмајилу, Исачки, Килији и другим местима — као и подјармљене области, да сами ставе Порти на употребу известан број лађа за ратне цели са целим прибором. Портини вилајетски чиновници несавесно су шуровали са лађарским капетанима и са старешинама тих вилајета, те су ови чаробном силом бакшиша и подмићивања радили и давали шта су хтели, по свом ћефу. Ну ако су дали што се захтевало, тада су им лађе биле по величини, облику, опреми и по броју лађара са свим по ћефу спремљене, и толико се разликовале једна од друге, да се није ни помишљати могло наједноликост, правилност, нити су се дале у врсте поделити. Из тих неуредности потекле су зле последице и несреће, и то је била друга слаба страна турске дунавске флотиле.

То су биле стварне погрешке, којима се сличне код краљевске дунавске флотиле тек у течају последњих векова опажају, где видимо да се гломазне и троме немачке галије боре са лаким, брзим и окретним турским шајкама.

У опште кад се упореди мађ. краљева са турском дунавском флотилом, ту налазимо свакад на несравњено надмоћније краљеве флоте над турском.

СПИСАК

ВЕЗИРА, КАПЕТАНА, ГЛАВНИХ ВАЈДА, ЗАПОВЕДНИКА И ВАЈДА КРАЉЕВЕ ДУНАВСКЕ ФЛОТИЛЕ ПО КРОНОЛОШКОМ РЕДУ.

А) Везири, капетани, главне вајде (oberwajde) и заповедници флотила.

1368—1390 Никола Гара.

1394 — Јован од Вијене, француски адмирал.

1412 — Уголино из Ауре.

1428—1440 Стеван Розгоњи.

1444—1445 { Франческо Алберти, папин адмирал. Готфрид Пери, бургундски адмирал.

Око 1456 { Михајило Силађи (Свилојевић), заповедник краљ. флотиле. Никола Ујлави, заповедник своје флотиле.

Око 1462 { Стеван и Владислав Розгоњија. Имро (Мирко) Запољац (Zápolya). Петар, Имро и Владислав браћа Доцијe.

Око 1481 Кнез Паво Бранковић, заповедник своје властите флотиле.

1492 — Радиша (Радић) Божић.

1494 — Антоније капетан београдске флотиле.

1503—1515 Стеван Штиљановић, српски деспот, заповедник своје властите флотиле.

1492—1527 Амвросије Фогаш } Trierarchæ.
1492—1530 Јован Филереши }

1515—1521 Стеван Реваји, први капетан крал. Пасаџиста (Шајкаша).

1521 — Андрија Батори.

1522—1523 Севастијан Гелеји (Gellyény).

1522—1526 Радиша (Радић) Божић по други пут.

1523 — Петар Андрић на Сави.

1526—1527 Радиша (Радић) Божић, на страни Запоља.

1527—1528 Стеван Ре́ваји по други пут.

1529 — { Павле Бакић. / Петар Пере́њи.

1529—1530 { Андреја Унгнад. / Никола Раубер. } Заповедници немачке дунавске флотиле.

1531—1537 Павле Бакић.

1532 — { Моминић (Mominis) вајда на страни Запоља. / Сигисмунд Брандис заповедник немачке дунавске флотиле. / Касано. Нумило. Корпоранус. } Капетани немачких галија.

1533—1537 Касон, вајда, на страни Запоља.

1536—1540 Јероним Лашки, главни капетан царске дунавске флотиле.

1537—1540 Бенедикт Ердухеђи (Erdöhegyi).

1540—1541 { Стеван Ре́ваји трећи пут. / Јероним из Задра (Zárai Jeromos) заповед. немачке флотиле. / Марко и Петар Овчаревић, на страни краљице Изабеле.

1542 — Јаков Мелигњани de Medicis, маркграф, зап. нем. флотиле.

1553—1544 Јован Сабели (Sabelli) капет. нем. флотиле.

1544—1553 Alfons Contreres, главни капет. нем. флотиле и управник бечког арсенала.

1544—1546 Вид Угриновић.

1546—1553 Андреја Тарноци, најпре капетан, а за тим 1550 главни капетан.

1548—1550 Лука Неште (Nesthe) капетан.

1551—1560 Чемерски Фрања Зајн, најпре капетан на Тиси а 1553 главни капетан мађ. флотиле.

1551 — { Берталан Хорватиновић на Тиси.
Јован Балаша (Balassa), подкапетан на Тиси.

1551—1558 Јован Пакши, заменик глав. капетана.

1556 — Ђорђе Данхаузен заповедник штајерске флотиле на Муру.

1566 — { Филип Рајхенбах, витез са острова Родоса, глав. кап. нем. флотиле.
Павле из Задра (Zárai Pál, Paulus Jadrensis) подкапетан.
Филип Флах, подкапетан.
Герзејски Јован Пете (Gersei Pethö János) коморански велики жупан и заповедник дунавских Насадиста.

1569 — Стеван Дејак (Literatus).

1580—1585 Никола Кандија.

1594 — { Филип Антоније Ридезел, немачког Маријиног реда витез, главни капетан дунавске флотиле.
Јован Александер Принценштајн, заменик глав. капетана.
Мартин Contreres. } Заповедници коморан-
Фрања Запата. } ске флотиле.
Ибрахим, заповедник турске флотиле на Сави.

1594—1600 Никола Палфи, заповедник коморанских, најсидлерских и острогонских Насадиста (Шајкаша).

1602—1619 Gilbert Santilier, главни капетан немачке флотиле.

1602 — { Eörsi Péter (Петар Ерши). / Венедикт Погањ. } Капетани Насадиста.

1605 — { Гроф Дампјер (Dampierre) глав. заповедник краљ. дунавске флотиле, доцније командант града Острогона. / Мемини паша команд. турске флотиле. }

1619 — Рудолф Тифенбах командант немачке царске флотиле.

1659—1664 Јован Брљаковић, обервајда коморанских Шајкаша.

1664 — { Кузман Жупановић обервајда. / Јован Брљаковић. / Јован Монастерли. } Заповедници шајака.

1691 — { Mezzomorta. / Али-паша. } Заповедници турске дунавске флотиле.

1691—1695 Гашпар Шандор, команд. флотиле Имре Текелије.

1692 — Марки Флери (Fleury), адмирал.

1693—1716 Асеман (Assemann) адмирал.

1696 — Стеван Пап, обервајда коморанских Шајкаша.

1716—1718 Гашпар Швендиман (Schwendimann Gáspár), адмирал цар. кр. дун. флотиле.

1717—1736 Петар Андерсен, вице-адмирал.

1719—1738 Ђорђе Фехирвари, православ. Србин, Обервајда коморанских Шајкаша.

1737—1738 Marchese Pallavicini, други адмирал.

1738 — Гроф Лудвиг Litters, пуковник и командант дунавске флотиле.

1736—1739	Compitelli Leonmont	малтески витезови.	Капетани на дунавским галијама.
	Foglieta Canali	ђенујески адмирали.	

1738—1746 Асурчић, обервајда шајкашки, (православни Србин).

1746—1751 Владислав Фехирвари, обервајда (православни Србин).

1764—1783 Тодор Станисављевић, први заповедник шајкашког ново установљеног баталијуна у Тителу (православни Србин).

1783—1785	Барон Хохенхаузен, потпуковник	заповедници Шајкаша у Тителу.
1784—1788	Накверт (Naquert), потпуковник	

1788 —	Гроф Магдобург, ђенерал Гроф Турн (Thurn) пуковник	заповедници дунавске флотиле.
	Жинменс (Jinmens) Конинг (Conning	капетани галија на Дунаву.

1788—1793 Тителбершки Реданж (Titelberga Redange), заповедник Шајкаша. Хајначкеји (Hajnacsköi) Сигберт Вечеји, генерал фелд-цајг мајстер, заповедник дунавске флотиле.

1793—1798 Барон Ксав. Франц Пемлер, пуковник, заповед. Шајкаша.

1798—1813 Барон Арон Станисављевић, пуковник, заповедник Шајкаша.

1813—1817	Јован Магдић.	Пуковници и заповедници Шајкаша у Тителу.
1817—1827	Тимотија Живковић.	
1827—1836	Фрања Јанковић.	
1836—1843	Јосиф Апел, члан бачке и торонталске жупаније.	

Савремени пуковници тителског шајкашког баталијуна:

1813—1824 Фердинанд Хохенсинер.
1824—1826 Ђорђе Поповић.
1826—1827 Стеван Тапавица.
1827—1830 Ни један.
1830—1838 Буђински и Перкосовски барон Јосиф Хилер.
1839—1843 Ђорђе Белер.
1843—1850 Карло Молинари, члан торонталске жупан. табле.
1850—1851 Јован Бунчић команд. шајкашког баталијуна.
1850—1853 Подчињени пуковници: Стеван Сурдучки. Јован Пахман.
1851—1853 Јован Вајман (Weymann) потпуковник и последњи командант шајкашког баталијуна.

1849—1861 Капетани шајкашких флотила.:
- Антоније Молинари пуковник заповед. царске флотиле.
- Јосиф Баумрукер, на Дунаву у Пешти.
- Игнац Фрич, на гарданском језеру у Риви.
- Васертах Константин а Róп у Верони и Павији.
- Антоније Кратки, на Lago-Maggiore у Милану.
- Карло Голас (Gollas) у млетачким Лагунама.

Б. Помоћници (ађутанти) капетана.

1522—1526 Јован Салаји., Стеван Борош. — Побочници Радише Божића.
1522—1523 Петар Порколаб., Јован Нађ. — Побочници Севастијана Гелеја.

В. Вајде шајкашке.

1494—1495 Павле Брадач, у Варадину. Антоније у срп. Београду.

1510 — Никола Шанко у Банмоштору.

1511 — Стеван Реваји, по својој нрклици у Варадину.

1521 — Михајило. Марко Скоблић из (Скобаља). Петар и Марко Овчаревић. — У срп. Београду.

1521 — Лука Неште. Петар Нађ. Стеван Хевеши. Петар Рац. Павле Кулчари (Kulcsáry Olchary). Петар Кишди. Павле Хрват. — У Варадину.

1523 — Мартин Лукарић. Петар Ереш (Erös). Тома из Подвиња (Podvinnyay). Балинт Кормош. — У Јајцу.

1523 — Радован. Петар Ђуро. Чивитковић (Chyvitkovics). Михајило Ласловић. — У Јајцу.

Берталан Заланкемини (Сланкаменац). Петар Ласло. Јован Зугрича (Zugricha). Блажа Фехирвари. Јован Земплини. — У Сланкамену.

Јован Порколаб.
Јован Тот.
Петар Нађ.
Јован Отац. (Othacz).
Михаило Ваш.
Блажа Бајта.
Андреја Њалабић (Nyalabics).
Амвросије Шемитеји.
1537 — Блажа Иштената (Istenatta).
Никола Балог.
Дарвашки Гргур Вајда.
Фрања Борнемиса.
Лаврентије Ковач.
Фаркаш (Вук) Вајда.
Блажа Борнемиса.
Мартин Бајта.
Ловра Хорват.

На страни краља Фердинанда I, на разним ду-навеским станицама.

Лаврентије Ковач.
Петар Хорват.
Петар Станковић (Zankovyth).
Никола Миловановић.
Имро Докаји.
Јован Хорват.
Петар Борхи.
Севастијан Вајда.
Лаврентије Ујлаки

У Коморану.

1552 — Амвросије Шипош у Коморану.
1553 — Никола Бакаји у Коморану.

Матија Нађ.
1558 — Демешки Петар Хорват.
Јован Пожгаји.

У Коморану.

1558	—	Андрија Шигешди (Sygesdy). Петар Сридић (Srydisch).	у Коморану.
1560	—	Севастијан Хензијус (Henzius)	
1561	—	Михајило Ђури (Györi) из Ђура	
1589	—	Матија Татаји (из Тате)	
1563	—	Михајило Овчаревић (Ocsárovyth) у Ђуру.	
1567	—	Фрања Нађ	На острву Шељском (Sellye (Schüt-Iusl).
1569	—	Дијонисаје Нимет	
1569	—	Н. Рес (Reesz Réész Réwész) у Пожуну.	
1599	—	Петар Вајда, у Најхајзлу граду (Érsekujvár). Јован Ђурђе у Острогону.	
1624—1636		Фрања Пазман, у Ђуру.	
1625	—	Н. Петрашко, у Пожуну.	

КРАТКИ СПИСАК

свију повеља, које су мађарски краљеви подарили српским становницима слободне краљевске вароши Кеве — Доњег Ковина — за заслуге, које су ти становници стекли као храбри војници и вешти бродари.

Кад су Турци 1439 год. спалили и порушили Доњи Ковин, краљ Владислав преселио је те пострадале становнике на Чепељско острво, и ови су се настанили на неком пустом месту, где је, по причању, била некада варош и стара црква посвећена блаженом праоцу Авраму, и на том су месту саградили нову варош, коју су назвали Српски Ковин.

Краљ Владислав дозволио је тим досељеницима, да уживају све повластице, које су њиховим предцима у Доњем Ковину подарили били негдашњи мађарски краљеви.

Кад се доцније већи део становника преселио из Српског Ковина у Коморан; потоњи краљеви дозволили су тим коморанским досељеницима, да уживају све повластице, које су њиховим предцима подарили били негдашњи краљеви мађарски.

Таквих повластица било је свега 33, које су од мађарских краљева добили били српски становници у Доњем Ковину, за тим у Српском Ковину, а најпосле у Коморану у течају од 1405 до 1647 године.

I. 1405. Краљ Сигисмунд подарио је становницима вароши Доњег Ковина (Keve) право, да држе годишње сајмове и да уживају све оне повластице, које имају и остале слободне краљевске вароши.

II. 1412. Краљ Сигисмунд налаже каптолу Тителском, да од своје стране пошаље човека, који ће са његовим изаслаником Николом сином Живка de Kukuch пред овим као краљевим човеком и пред свима суседима на лицу места огласити право, које је краљ подарио становницима ковинским на пустаре Балваћош и Скроновац, које се граниче са вароши Ковином. Према овом краљевом налогу 15 дана доцније издао је Тителски каптол писмо, како су Ковинчани законским путем уведени као господари на поменуте две пустаре.

III. 1428. Повеља краља Сигисмунда издата у Карансебешу 30 новембра 1428, којом краљ ослобођава становнике ковинске од сваког пореза, приреза, данка и намета, под условом, да место таквог давања дају годишње краљевој комори само две центе воска, уз обвезу, да чувају краљево пристаниште. Сем тога и пустаре Балваћош и Скроновац, које је већ пре тога подарио становницима вароши Ковина само на уживање, сада по својој вољи дарује, даје и на вечита времена сајужава и придаје их именованој вароши. Забрањује даље, да нико не узнемирује Ковинчане, нити хапси њих или њихове ствари. Забрањује сваком страном трговцу, да мимо сајма не продаје чоју на риф, ни да вино крчми на пинте. Дозвољава грађанима посебице, да по свима рекама у околини своје вароши слободно лове рибу (осим у рибњацима краљевог замка Castrum Regium). Дозвољава, да држе недељне сајмове, и најпосле уступа Ковинчанима право надзора (jus patronatus).

IV. 1429. Краљ Сигисмунд у свом указу изјављује мачванском бану Владиславу, барону краљевине Расције (Regni Hungariæ Baroni), како се на њ жалио Петар судија вароши Ковина, и строго заказује бану Владиславу, да поштује права, која је он — краљ — већ одавна подарио Ковинчанима.

V. 1435. Исти краљ Сигисмундо ослобођава на вечита времена именоване грађане ковинске од плаћања свију царина на трговачку робу, као и за све остале ствари њихове.

VI. 1435. Исти краљ Сигисмундо даје нарочите повластице Србима Ковинцима за њихово трговање.

VII. 1435. Краљ Сигисмундо забрањује бану мачванском Владиславу Мароту и царинарима у селима Радушу, Хаћушу и Се́лу, да ма шта изпуђавају од становника вароши Ковина, што су дотле чинили не обзирући се на њихове старинске повластице, и да то, што су пре чинили (злоупотребе), у будуће не чине ни под каквим изговором, и потврђује Ковинцима и за даље њихове слободе.

VIII. 1438. Краљ Алберто потврђујући све повластице, које је краљ Сигисмундо, његов таст, даровао вароши Ковину; забрањује, да се становници Ковина као и они са пустара Балвањоша и Скроновеца могу узаптити, и да им се ствари могу задржати; а у случају, ако би се што десило кажњиво или за осуду: онда да се Ковинци не упућују страним судијама или ешкутима.

IX. 1440. Краљ Владислав наређује, да становници вароши Ковина буду слободни од сваке ђумручине и поданичкога данка и да уживају сва она права, која су њихови предци у Старом Ковину добили од маџарских краљева.

X. 1440. Краљ Владислав подарио је Србима, који су били заузели извесне пусте земље на Чепељском острву и тамо се настанили, скеле (Vadum) и право на скеларину Jus Nauli) у међама и обиму именованог земљишта.

XI. 1453. Краљ Владислав (посмрче) на молбу становника вароши Ковина и пустара Балвањоша и Скроновеца потврђује повластице, којима је краљ Сигисмундо, његов дед ослободио становнике ковинске од плаћања царине и данка с обзиром на двојне привилегијске повластице њихове.

XII. 1453. Исти крањ Владислав посмрче потврђује привилегију о седмичном сајму и даровницу краља Сигисмунда, којом је овај уступио пустаре Скроновац и Балваљош са свим што овима припада, становницима ковинским, као и све остале такве слободе.

XIII. 1453. Исти крањ Владислав наређује принципу Ђорђу (Бранковићу) деспоту и господару Расције и Арбанашке, да у будуће не изпуђава данак од ковинских грађана, и да поштује њихова старим повластицама освећена права.

XIV. 1455. Грађанима ковинским, који се из страха од Турака доселише на острво Чепељско са источне границе краљевине Угарске из Ковина одобрава крањ Владислав, да остану и даље у својим правима, која су у течају дугог времена уживали, док су становали у именованој вароши Ковину, и која су права добили од блажених краљева угарских, његових предходника на основу двојних привилегијских листина.

XV. 1458. Крањ Матија потврђује повластице становника ковинских, које су уживали у вароши Ковину, и оглашава да су слободни од сваке царине и од свакога данка.

XVI. 1464. Крањ Матија одобрава, да становници Ковински, који се из страха од Турака иселише слободно уживају све што спада у властеобину Малога Ковина (Kiss Kevi), према њиховим старим повластицама, које им и на овом месту потврђује.

XVII. 1465. По пресудама судским, из којих се види, да је краљев трубач из Ујфалве одузео био известне земље од властелинства Абрахама Телке, и пошто је племенити Ђорђе Фехер, судац из Будима испитао доказе обојих странака, наређује се да се те земље, које су обележене новим

белегама ради разпознавања земљишта, поврате властеобини Абрахам Телске.

XVIII. 1473. Краљ Матија потврђује из нова повластице, које су добили становници Ковина за време насељавања и то сваку посебну листину за себе, да се не би ничија слобода штетила ни повређивала, што је било овима уступљено или што би им се уступило, и изјављује да не вреде надлежности судија и ешкута, јер би ове вређале оне старе повластице или би биле с истима у опреци, а то је кажњиво, и осем тога наређује, да се одузму све оне листине, које би биле у опреци са овим повластицама именованих грађана, па ма коме да су оне уступљене или да се уступе, и да исте (листине) буду својина краљева по његовој краљевској власти.

XIX. 1473. Исти краљ силом своје краљевске власти забрањује свима и свакоме, да сме хапсити становника вароши Ковина лично, који би за своју потребу храну набављали, па тога ради путовали, било за њихове било за туђе дугове испуне и погрешке, и то у ма ком крају краљевине, а тако исто да им се ствари не могу узаптити, пошто само жупан или поджупан или жупанијски судац има право да то чини.

XX. 1475. Јован Примас краљевине Угарске налаже и наређује свима порешчијама (Tributariis) и закупцима (Teloniatoribus), да се не усуде уцењивати ни личност ни трговачку робу грађана и становника властелинства Сент Абрахáм Телске која се иначе назива Мали Ковин (Kiss Kevi), кад им ови покажу привилегијске листине краља Матије, којим су ослобођени од плаћања закупа и данака.

XXI. 1481. Краљица Баатрикс потврђује све, што су грађани и Срби, становници именованог властелинства Сент Абрахáм Телске, иначе названог Малог Ковина, по својим старим повластицама уживали у вароши Ковину, која лежи у

доњим крајевима краљевине и која је већ разорена навалом Турака и дозвољава истим грађанима, да све дотле, док се не врате на своја стара огњишта слободно уживају све земље поља и пристаниште као и остале користи, које припадају Малом Ковину.

XXII. 1489. У просби својој жале се становници Малога Ковина, да су им приликом пожара, који се десио у њиховој вароши, изгореле привилегијске листине, и на основу тога краљ Матија, уверен о истинитости навода просилаца, издаје им нову привилегијску листину, у којој набраја и утврђује све њихове раније повластице; ослобођава исте грађане од власти званичника, који седе на поменутом острову Чепељском; наређује, да се спорови, који су отпочети или би се отпочели пред магистратом њихове вароши, упућују непосредно путем апелације на краљевог таверника а за тим пред саму личност краљеву кратким путем и налаже да им се повластице оставе неповређене.

XXIII. 1489. Исти краљ Матија наређује, да се нико од грађана и становника ковинских, кад путује ради набавке хране или трговином па ма у ком месту краљевине, несме због туђих дугова, кривица и иступа ухапсити нити злостављати, и то како становници лично, тако исто и њихово имање и ако би их ко оштетио, онда да траже задовољења код својих судија и ешкута, као код својих старешина.

XXIV. 1490. Краљ Владислав ослобођава варош Српски Ковин од закупаца (Teloniis) и данка, и забрањује Алберту плем. Бакошу и Јовану Зивбору плем. од Фелдвара, као и њиховим закупцима и порезчијама (Triburariis), да ма под којим уговором уцењује Ковинце поред њихових старих повластица.

XXV. 1498. Исти Краљ Владислав потврђује у изводу привилегију краља Матије.

XXVI. 1501. Исти краљ Владислав потврђује и одобрава повластицу свога стрица Владислава од год. 1440, која је пронађена, као што је исписана у овом спису под бројем X, даље повластицу краља Матије истог садржаја, која је наведена овде под бр. XVI, и другу која је у овом спису стављена под бр. XVII, и по којима припадају Ковинцима извесне земље на Чепељском острву, као што је казато у повластици под бројем XVII, где се означавају белеге и међе тих земаља; све је то уврштено у једну нову повластицу даровану становницима вароши Ковина.

XXVII. 1503. Краљица Ана узима у заштиту Ковинце од својих чиновника, који су повредили повластице становника вароши Ковина и узнемиривали их непреслушане у уживању рибњака, који је на земљишту, што им је даровао краљ Владислав, његова супруга и њихови предходници, и позива те своје чиновнике пред краљевску курију, да се што боље тај спор извиди.

XXVIII. 1511. Краљ Владислав потврђује привилегије, којима се Ковинци ослобођавају од плаћања закупнине (Teloniorum) и налаже закупцима Фелдварцима, да поврате Ковинцима извесне ствари, које су им одузели.

XXIX. 1524. Краљ Лудвик (II) ослобођава Ковинце од плаћања закупнине (Teloniorum) и данка; осим тога забрањује, да се они због туђих дугова и кривица узимају на одговор и ослобођава их од туђинског суђења.

XXX. 1536. Краљ Јован (Запољац) потврђује све слободе и повластице, које је подарио Краљ Матија ковинским грађанима (види бр. XVIII), и који је у току времена потврдио и одобрио краљ Владислав, као што гласи бр. XXVI. са свима додацима обе привилегије од речи до речи. Препоручује, да их нико не узнемирује у уживању тих привилегија.

XXXI. 1536. Исти краљ Јован Запољац потврђује привилегију краља Матије под бројем XXI. и краља Владислава под бр. XXIII.

XXXII. 1646. Краљ Фердинанд потврђује све слободе и повластице, које су становници вароши Ковина добили од блаженог некадашњег краља угарског Сигисмунда 1428 године, а на основу поднесених повластичких листина, којима се Ковинцима даривају пустаре Балвањош и Скроновец; а уз ту потврду ослобођава их од плаћања прреза, данка и намета.

XXXIII. 1647. У главној седници законом уједињених жупанија Пештанске, Пилишке и Албенске (са столицом у Шолту), која је држана у тврђави Филеку у другој ферији, најближој празнику св. Емерика војводе, 1647 г. прочитана је и оглашена привилегија именованога краља Фердинанда.

Потписани овом званичном исправом признајем и сведочим: да су становници вароши Ковина своје пустаре: Капуфу и Иеру или Балвањош и Скроновац и Хуђе (Högye) под тим условом привремено уступили били светлом принципу господину Јевђенију Савојском (титул.); ако светли принцип својим моћним утицајем поради, да се потврде њихове старе повластице, како би и у будуће задржали право на поменуте пустаре, које су и до тада држали; — и да их њихови суседи више не узнемирују у њиховом праву и уживању поменутих пустара. Сведочим и то; да су Ковинци само на тај начин уступили те пустаре, да би их принцип за неко време држао. Пуномоћник његове светлости господина принципа Клаудије властелин од Верлета обећао је, да ће им о тој погодби дати и писмено уверење.

Ну је поменути управник умро, и није издао Ковинчанима обећано уверење.

У Пешти 12 августа 1729.

(М. П.)

Леополдо Клигл, с. р.

Потписани својим писмом признају и потврђују ово што следује:

Кад је уважени госп. Јован Колер, саветник узвишене краљ. мађ. двор. камере преговарао 1772 год. са становницима вароши Српског Ковина о новом уговору на 20 година; тим преговорима у властелинском суду присуствовали су и потписани као законити сведоци. Том приликом становници поменуте вароши изјавили су своју жељу и журно су захтевали, да се њихове старе краљ. повластице уврсте у новом уговору, и да се исте ничим не окрње. Господин саветник изјавио је своју жељу, да се те ковинске повластице не само не крње, по да се и у будуће поштују и у нов уговор уврсте, како би их Ковинчани и уживати могли. Тај нови уговор потписао је и ковинскиварошки мађистрат, а потписали су исти и свечано огласили.

О чему дадосмо ову своју писмену сведочбу. Потписали у Пешти 14 јуна 1780?

(М. П.)

Михаило Јесенски, с. р.
РЕД. СУДИЈА СЛАВНЕ ПЕШТАНСКЕ ЖУПАНИЈЕ.

(М. П.)

Антоније Фрибајс, с. р.
РЕД. СУДИЈА ИСТЕ ЖУПАНИЈЕ.

SYNOPTICA DEDUCTIO.

Libertatum et Prærogativarum, ex privilegiis, per Divos olim Hungariæ Reges, Oppido Rácz-keve Comitatibus Pest, Priles et Solth, articulariter unitis adjacentibus elargitis depromtarum; et quidem.

I. Anno 1405. Sigismundus Rex, Forum annuum, seu nundinas celebrandi facultatem, cum omnibus illis, quibus illius temporis, Liberæ et Regiæ Civitates utebantur prærogativis, attribuit.

II. Anno 1412. Civitatis Keve Incolæ, et Inhabitatores, per Regium et Capitularem, ex Vice Capitulo Tytulensi exmissum hominem ad Prædia Bálvanyos et Skronovecz, in contiguitate Territorii Keviensis situata, tituloque novæ Donationis, a Sigismundo Rege impetrata, penes Statutorium ejusdem Regis Mandatum, nullo Contradictore apparente introducuntur, et in præsentiarum, eodem modo obtentum Possessorium, imperturbatæ continuant.

III. Anno 1428. Idem Sigismundus Rex, Civitatis Keve Inhabitatores, ab omnibus Censibus, Collectis, Datiis, et Exactionibus in perpetuum eximit ea Conditione, ut in locum eiusmodi Datiarum non plus, quam duos Centênarios Ceræ, ad Cameram Regalem annuatim administrare, Portum præterea Regium custodire teneantur. Non secus Villas Bálvanyos et Skronovecz vocatas, quas antea eædem Civitati Keve ad utendum tantum, et colendum dederat privilegialiter donat, confert, et præfatæ Civitati in Perpetuum annectit et applicat,

turbationem aut detentionem eorum, ac rerum eorundem, per quoscunque fiendam prohibet; præterea ne ullus extraneorum mercatorum extra nundinas ulnatim Pannum vendere, forenses vero Edulcillatores Vinum pintatim epocillare præsummant, eisdem Inhabitatoribus specialiter indulget, in omnibus Fluviis Civitatem Keve anbientibus (exceptis Piscinis ad Castrum Regium pertinentibus) liberam piscandi, hebdomadales adhuc nundinas celebrandi facultatem attribuit, ipso Jure Patronatus in eosdem Cives, et incolas Kevienses translato.

IV. Anno 1429. Idem Rex, ab omni tributaria solutione Civitatis Keve Inhabitatores, prævie immunitatos, in eiusmodi Prærogativa confirmat, et propter desumptum in Possessione Seel, contra eiusmodi Libertates, eorum Tributum, Ladislaum Vajvodam, et Rasciae baronem, in præsentiam sui ad legitimandum Telonium citat.

V. Anno 1435. Idem ab omni Tricesimarum Solutione de rebus tam Mercimonialibus, quam aliis quibuscunque præfatorum Civium exigenda eosdem Cives in perpetuum eximit.

VI. 1435. Idem Rex Speciales Prærogativas in exercendo quæstu Rascianis Keviensibus elargitur.

VII. 1435. Idem, Ladislaum Maroth Banum Machoviensem, ac Tributarios in Villis Radus, Hattyas, et Seel, constitutos ab omnibus Exactionibus in Oppido Kevi Inhabitatoribus, circa antiquas eorum prærogativas, antea commissis, imposterum vero quoquo demum sub prætextu attentandis inhibet, libertatem eiusmodi eorum ultronee confirmando.

VIII. 1438. Albertus Rex ratihabitis omnibus, per Sigismundum Regem, Socerum Suum, prærogativis Civitati Keve concessis, eiusdem, ac Villarum Bálvanyos, et Skrovecz Inhabitatores, aut res et Bona eorum, quocunque sub

prætextu detineri, et arrestari prohibet, extraneos ad Judicem, et Juratos eiusdem Civitatis Keve in Casu occursuræ alicuius damnificationis, aut læsionis, pro obtinenda Satisfacione relegando.

IX. 1440. Uladislaus Rex Oppidi Keviensis Inhabitatores, ab omni Tricesimaria et Tributaria Solutione exemptos declarat.

X. 1440. Idem Rex Rascianis in Insula Csepel certam desertam terram, sine figendi domicilii occupantibus Vadum, seu Ius Nauli, intra Metas, et ambitum, prædictæ terræ instituendi confert.

XI. Anno 1453. Ladislaus Rex, ad Instantiam Incolarum Civitatis Keviensis, ac Villarum Scronovecz et Bálványos, Privilegium Sigismundi Regis, Avi sui, eosdem incolas Kevienses, a Tricesimaria et Tributaria Solutione eximens, mediantibus duplicis ordinis Privilegialibus Litteris confirmat, et ratihabet.

XII. 1453. Idem Privilegium Fori hebdomadalis, Collationem item super Villis Bálványos et Skronovecz Inhabitatoribus Civitatis Keve, per Sigismundum Regem, cum universis earum appertinentiis elargitas, ac alias in Privilegio eiusdem contentas Libertates confirmat.

XIII. 1453. Idem, Principi Georgio Despoto, Rasciae et Albaniae Domino, præcipit, ne contra antiquas Civium Keviensium prærogativas, ullum imposterum tributum ab iisdem exigere persummat.

XIV. 1455. Cives Kevienses ex finibus Regni Hungariæ, propter metum Turcarum, ad insulam Csepell condescendentes, in omnibus illis Libertatibus, quibus, dum perfatam Civitatem Keviensem incolebant, usi sunt, tractuque tempo-

ris, a Divis Hungariæ Regibus, suis videlicet prædessoribus obtinuerunt per eundem Ladislaum Regem, mediantibus dupplicis ordinis Litteris Privilegialibus relinquuntur.

XV. 1458. Mathias Rex, Incolarum Keviensium libertates, quibus in Civitate Keviensi utebantur, confirmat, eosdem ab omni Tricesimarum, et Tributorum Solutione exemptos pronunciat.

XVI. 1464. Idem, Appertinentiarum, ad Possessionem Kiss-Kevi spectantium, Liberum usum, prout et Arida, ac impetu Ventorum Collapsa Ligna, ubicunque intra ambitum Insulæ Csepell colligendi, et evehendi facultatem, Incolis ex Civitate Keviensi propter Formidem Turcarum eodem commigrantibus attribuit, hic lociquoque antiquis eorum Privilegiis confirmatis.

XVII. 1465. Adiucatoriæ sententionales, ex quibus patet, certam partem terræ, a Territorio Possessionis Abrahám Telke facto, Tubicinis Regii de Ujfalu avulsam, per Nobilem Georgium Fehér de Buda, ex Iudicio exmissum, secundum productas ab utrinque probas, cum metarum attactarum Possessionum Terrena distinguentium erectione, eidem Possessioni Abrahám Telke reapplicatam exstitisse.

XVIII. Anno 1473. Idem Rex, Libertatibus illis, in quibus tempore impopulationis Inhabitatores Kevienses præfuerant, denuo confirmatis, omnes et singulas Litteras, suas, alicui nefors in præiudicium et derogamen Libertatum, eorundem Civium concessas, aut Concedendas, nullius Vigoris esse declarat, attributa Iudici, et Iuratis, antiquas eorum Libertates caedentes, aut eis contravenientes, pro demerito puniendi, Litteras præterea Privilegiales, in Contrarium huiusmodi prærogativarum, attactorum Civium, cuicunque concessas, vel concedendas adimendi, et ad se recipiendi, plenaria sua Regis auctoritate.

XIX. 1473. Idem Rex, Inhabitat res Oppidi Keve, pro Victualium suorum necessaria aquisitione ad quascunque Regni partes commeaturos, tam pro ipsorum propriis, quam et aliorum debitis, delictis, et Excessibus detineri, Arestari, et quocunque demum modo in personis, aut rebus eorundem impediri, Universos et Singulos inhibet authoritate sua Regia, Comiti et V(ice) Comiti, Iudicibusque Comitatus Prærogativam eiusmodi puniendi attributa.

XX. 1475. Joannes(1) Primas Regni, Universis et Singulis Tributariis, et Teloniatoribus mandat, et Comittit, ne iidem Possessionis St. Abrahám Telke, alias Kiss-Kevi vocatæ, Cives et Inhabitatores, datis ad se Mathiæ Regis Litteris Privilegialibus, ab omni Teloniorum et Tributorum Solutione immunitatos quoquo modo in personis, aut rebus eorum mercimonialibus taxare, et Turbare præsummant.

XXI. 1481. Beatrix Regina, Civium et Rascianorum, in Possessione Szent Abrahám Teleke, alias Kiss-Kevi vocata Commorantium, antiquas Libertates, quibus videlicet iidem in Civitate Kevi, ad inferiores Regni limites Situata, iam potentia Turcarum deleta, utebantur, Confirmat, et usque eorum Civium, ad prioris suæ habitationis Locum, reditum Terrarum, Camporum et Portus, ac aliorum Beneficiorum, ad præfatam Possessionem Kiss-Kevi spectantium liberum usum, attactis Inhabitatoribus Keviensibus concedit.

XXII. 1489. Erga Instantiam Incolarum Kiss-Keviensium, Litteras suas Privilegiales, exorto in medio sui incendio Conflagratas esse quærulantium Mathias Rex, omnes præhabitas suas libertates præsentibus Litteris Privilegialibus inserendo, easdem specifice recenset, ac inter alias Prærogativas, eosdem Cives, à Jurisdictione Officialium, in dicta Insula Cse-

---

(1) Vitéz васпитач краља Матије Корвина.

pel Constitutorum, simpliciter exïmit, extraneorum Causas, Coram eiusdem Civitatis Magistratu motas, vel movendas, directe ad Thavernicorum suorum Magistrum, inde vero ad præsentiam sui Viæ appelatæ deducendos ordinat, Instantibus ultroneé in prævio modo Confirmatis eorum prærogativis relictis.

XXIII. Anno 1489. Idem Mathias Rex, Universos Cives, et incolas Kevienses in procuratione Victualium, fineque exercendi quæstus ubicunque moraturos, pro aliorum debitis, delictis et Excessibus, in Personis, aut bonis eorum, quemcunque Arestari, et detineri prohibet, eosque a Judicatu forensium, Simpliciter eximit, læsos vero ad Judicem, et Juratos, eiusdem Civitatis Keve, ut in prioribus Suis, fine petendæ Satisfactionis relegat.

XXIV. 1490. Uladislaus Rex, a Teloniis, et Tributis Oppidum Rácz-Keve eximit, Albertumque de Bakos, et Joannem Zivbor de Földvár, ac eorum Teloniatores, et Tributarios, ne videlicet, iidem quocunque sub prætextu, contra Antiquas Suas Libertates, eosdem taxare præsummant, inhibet.

XXV. 1498. Idem Privilegium Mathiæ Regis extractus præsentis Contentum Confirmat.

XXVI. 1501. Idem, Donationem Patruelis Sui Uladislai Anno 1440 interventam, et hicce sub Numero X. Contentam, Mathiæ item Regis, unius quidem ordinis sub N-ro XVI, alterius vero sub Numero XVII, Litteras Donationales confirmat, et ratihabet, quibus mediantibus certa portio Terræ in Insula Csepel habita, et ut sub Numero XVII exponitur, Suis Signis et Metis distincta, titulo Novæ Donationis Oppidi Rácz-Kevi Inhabitatoribus collata habetur.

XXVII. 1503. Anna Regina, oppidanos Kevienses, in usu Piscinæ, intra Ambitum Terræ, per Uladislaum Regem,

Coniugem item suam, eorumque Prædecessores Collatæ existentis habitæ Turbatos, et impeditos inaudiens, factores, et Officiales suos Velut contra libertates eorundem Keviensium agentes, in Curiam suam Regiam fine Cognoscendi uberius Negotii evocat.

XXVIII. Anno 1511. Idem Uladislaus Rex Privilegia, Kevienses a Solutione Teloniorum, eximentia Confirmat, et Földvariensibus Teloniatoribus certarum rerum restitutionem per eosdem detentarum præfatis Oppidanis fiendam Comittit.

XXIX. 1524. Ludovicus Rex, Incolas Kevienses, ab omni Teloniorum et Tributaria Solutione eximit, præterea eosdem pro debitis et delictis aliorum detineri prohibet, et ab Extraneorum Judicatu eximit.

XXX. 1536. Joannes Rex, omnes illas Libertates et Prærogativas, quas Mathias Rex sub Numero XVIII, Extractus Præsentis Civibus Keviensibus Contulit, tractu vero temporis, Uladislaus Rex sub Numero XXVI, Confirmavirmavit ratihabet, cum insertione de verbo ad verbum Utriuspue Privilegii.

XXXI. 1536. Idem Privilegium Mathiæ sub Numero XXI, Uladislai vero sua N-ro XXIII, Contentum Confirmat.

XXXII. 1646. Ferdinandus Rex, Omniibus illis Libertatibus, et Prærogativis, quas à Divo olim Hungariæ Rege Sigismundo, in Anno 1428. Mediantibus sub Numero III. Præxhibitis Litteris Privilegialibus, Inhabitatoribus Civitatis Keve, Villarum item Bálványos et Scronovecz Contulerat, Cofirmatis, eosdem ultronee ab omnibus Censibus, Datiis, et Collectis, simpliciter exemptos esse declarat.

XXXIII. 1647. Comitatus Pestiensis, Pilisiensis, et Albensis, sedis Solth articulariter Unitis, in Generali Con-

gregatione sua, in Præsidio Filekensi, Feria Secunda, proxima post Festum Beati Emerici Ducis Anno 1647. Celebrata immediate Præmissum Ferdinandi Regis Privilegium publicarunt.

Vigore Præsentium recognosco et attestor, quod Oppidani Raczkevienses sua Prædia Kapufa et Isra, seu Balvanyos et Skronovecz, Item Hödgye sub tali Conditione Serenissimo Principi Domino Domino Eugenio á Sabaudia (tit.) cesserint pro impetrandis Donationalibus, quatenus ipsi prædicti Oppidani ea prædia, prout hucusque libere possideant, et quidem ex ea solum ratione, quia per vicinos sæpius turbati fuerint, ut tamen maior Respectus erga suam Serenitatem habeatur, super quibus pie defunctus Dominus supremus Administrator Claudius de Verlet Litteras Testimoniales et assecuriatoriales eisdem etiam dandas promisit, quæ autem ob decessum eius ex hac vita extradari intermissæ sunt. Datum Pestini die 12 Augusti 1729.

Leopoldus Kliegl, m. p.

(L. S.)

Infrascripti per Præsentes recognoscimus, quod occasione illa, qua Magnificus Dominus Joannes Koller, Excelsæ Cameræ Regiæ Hungarico Aulicæ Consiliarius, cum Oppidanis Rátzkeviensibus in Anno 1772 Contractum ad annos 20 regulatum, in Sede Dominali sub Præsidio suo in eodem Oppido Rátzkeve nobisque pro legali Testimonio adhibitis, et Præsentibus inivisset; Contractui eidem Regalia quædam Beneficia, et ab his præstanda reclamantibus, et renitentibus, eiusmodique impositi census exmissionene solicite adurgentibus Oppidanis inserta fuisse, et erga eam prætitulati

Domini Consiliarii declarationem, quod Regalia eadem Beneficia ex Causa ab Oppidanis nullatenus abstrahere aut adimere, verum ut hactenus, ita futuris temporibus, præmanibus eorumdem relinquere velit, in Contractu illo clausulam hanc permansisse, ac taliter eorundem per Oppidanum Magistratum subscriptum, et per nos quoque suo modo sollenisatum exstitisse.

Super quo præsentes nostras dedimus Litteras Testimoniales. Signatum Pestini die 14 Junii 1780?

(L. S.)

Michael Jeszenszky, m. p.
J. Cottus Pestiensis Or. Judicem.

(L. S.)

Antonius Fribeisz, m. p.
Eiusdem Cottus Or. Judicem.

СРПСКИ ИСТОРИЈСКИ И КЊИЖЕВНИ СПОМЕНИЦИ.

I.

Краљ Сигисмунд подарио је 1405 године становницима вароши Доњег Ковина (Keve) право, да држе годишње сајмове и да уживају све оне повластице, које имају и остале слободне краљевске вароши.

„Sigismundus Dei gratia Romanorum Rex, semper Augustus, ac Hungariæ etc. Rex; fidelibus suis Capitulo Ecclesiæ Tytulen(sis); Salutem et gratiam. Cum nos pro commodiosori incremento et opulentiori usu; fidelium nostrorum, Ciuium et Inhabitator(um) Ciuit(a)tis n(ost)ræ Kewe uocatæ; eisdem Ciuibus et Inhabitatoribus, ac populis uniuersis, præatactæ Ciuitatis nostræ Kewe, quasdam Curias seu prædia, habitatoribus destitutas, Walwanus et Szcrenoch appellatas, in contigua vicinit(a)te territor(ii) eiusdem Ciuit(a)tis adiacen(tes), cum omnibus earum utilit(a)tibus et pertinentiis, ad eandem Ciuit(a)tem nostram Kewe, mediantibus aliis lit(t)eris nostris exinde confectis in perpetuum duximus annecten(das) et applicandas, volumusq(ue) dictos Ciues et populos eiusdem Ciuit(a)tis, per nostrum et vestrum homines in dominium earundem legitime facere introduci; fidelit(a)ti igitur uestræ firmiter præcipien(tes) mandamus, quatenus vestr(um) mittetis hominem pro testimonio fidedignum; quo præsente Michael dictus Ráak de Reuend, aut Nicolaus filius Sywko de Kukuch vel Vitan de Vitanovich, aliis absentibus, homo noster, ad

facies præatactarum Curiarum, Vicinis et commetan(eis) earum uniuersis inibi legitime conuocatis et præsentibus accedendo introducat præfatos Ciues et populos in dominium earundem, statuatq(ue) easdem eisdem præmisso nouae nostræ donationis titulo perpetuo possidend(as); si non fuerit contradictum: Contradictores, si qui fuerint, euocent ipsos contra annotatos Ciues et populos nostros de dicta Kewe nostram in præsentiam, ad terminum competentem ratione contradictionis eorum reddituros efficacem: Et post hæc ip(soru)m poss(ess)ionar(iorum) Introductionis et Statutionis seriem cum nominibus Contradictorum et Euocatorum, si qui fuerint, terminoque assignato, nobis fideliter rescribatis. Præsentes autem Sigillo nostro maiori, quo ut Rex Hungariæ utimur, fecimus consignari.

Datum Budæ feria quinta proxima post festum Assumptionis Virginis gloriosæ. Anno Do(mi)ni; Millesimo quadringen(tesi)mo, duo decimo. Regnorum autem n(ost)rorum — Anno Hungariæ etc. vicesimo quinto, Romanor(um) vero tertio.

Sigismundus, m. p.

(L. S.)

II.

Године 1412. Краљ Сигисмунд налаже каптолу Тителском, да од своје стране пошље човека, који ће са његовим изаслаником Николом сином Живка de Kukuch као пред краљевим човеком и свима суседима на лицу места огласити право, које је краљ подарио становницима Ковинским на пустаре Балваньош и Скроновец, које се граниче са вароши Ковином. Према овом краљевом налогу 15 дана доцније издао је Тителски каптол писмо, како

су Ковинци законским путем уведени као господари на поменуте две пустаре.

„Capitulum Ecclesiae Tytulensis; omnibus Christi Fidelibus, præsentibus pariter et futuris, præsentium notitiam habituris, Salutem in Salutis largitore; ad uniuersorum notitiam harum serie volumus peruenir(i); Quod nos lit(t)eras Serenissimi principis, Do(mi)ni Sigismundi Dei Gratia Romanorum Regis semper Augusti, ac Hungar(iæ) etc. Regis, Do(mi)ni Nostri naturalis, Introductor(um) et Statutor(um) nobis præceptorie directas summo cum honore recepimus in hac verba:

Sigismundus Die gratia Romanorum Rex, semper Augustus, ac Hungariae etc. Rex; fidelibus suis Capitulo Ecclesiæ Titulen(sis); salutem et gratiam. Cum nos pro commodiosori incremento et opulentiori usu; fidelium nostrorum, Ciuium et Inhabitator(um) Ciuit(a)tis n(ost)ræ Kewe uocatæ; eisdem Ciuibus et Inhabitatoribus, ac populis uniuersis, prætactæ Ciuitatis nostræ Kewe, quasdam Curias seu prædia, habitatoribus destitutas, Walwanus et Szcrenoch appellatas, in contigua vicinit(a)te territor(ii) eiusdem Ciuit(a)tis adiacen(tes), cum omnibus earum utilit(a)tibus et pertinentijs, ad eandem Ciuitatem nostram Kewe, mediantibus aliis lit(t)eris nostris ex inde confectis in perpetuum duximus annecten(das) et applicandas, volumusq(ue) dictos Ciues et populos eiusdem Ciuit(a)tis, per nostrum et vestrum homines in dominium earundem legitime facere introduci; fidelit(a)ti igitur uestræ firmiter præcipien(tes) mandamus, quatenus vestr(um) mittetis hominem pro testimonio fidedignum; quo præsente Michael dictus Ráak de Reuend, aut Nicolaus filius Sywko de Kukuch, vel Vitan de Vitanovrch, Aliis absentibus, homo noster, ad facies prætactarum Curiarum, Vicinis et connetan(tibus) earum uniuersis inibi legitime conuocatis et præsentibus accedendo in-

traducat præfatos Ciues et populos in dominium earundem, statuatq(ue) easdem eisdem præmisso n o v a e nostræ donationis titulo perpetuo possidend(as); si non fuerit contradictum: Contradictores, si qui fuerint, euocet ipsos contra annotatos Ciues et populos nostros de dicta K e w e nostram in præsentiam ad terminum competentem rationem contradictionis eorum reddituros efficacem: Et post hæc ips(oru)m poss(essi)onar(iorum) Introductionis et Statutionis seriem cum nominibus Contradictorum et Euocatorum, si qui fuerint, terminoque assignato, nobis fideliter rescribatis. Præsentes autem Sigillo nostro maiori, quo ut Rex, Hungariæ utimur, fecimus consignari.

Datum Budæ feria quinta proxima post festum Assumptionis Virginis gloriosæ. Anno Do(mi)ni, Millesimo quadringen(tesi)mo, duo decimo. Regnorum autem n(ost)rorum — Anno, Hungariæ etc. vicesimo quinto Romanorum tertio. Sigismundus m. p.

Nos itaq(ue) mandatis dicti Do(mi)ni nostri Regis, in omnibus obedire cupien(tes), ut tenemur, una cum præfato N i c o l a o filio S y w k o de K u k u c h homine Regio in prænotatis lit(t)eris Regalibus, nominatim inter alios conscriptos, nostrum ho(mi)nem Vzt. discretum virum magistrum N i c o l a u m socium et Concanonicum nostrum ad præmissa fideliter exequen(dum) nostro pro testimonio fidedignum duximus destinandum; Qui demum exinde ad nos reuersi nobis concorditer retulerunt; quod idem homo Regius, ipso nostro testimonio præsente Sabbatho, proximo ante festum Natiuitatis Virginis gloriosæ nunc præteritum, ad facies prædictarum Curiar(um) W a l w a n u s et S z k r e n o c h vocatarum in Comi(ta)tu de K e u e contigua vicini(ta)te territorii dictæ Ciuitatis K e w e adiacentium, habitatoribus destitutarum, Vicinis et Commetaneis earum uniuersis inibi legitime conuocatis et præsentibus acceden(tibus); præfatos Ciues et popu-

los de præfata Kewe in domi(ni)um earundem introduxit, easdemq(ue) præmisso nouæ Regiæ donationis titulo eisdem Ciuibus et populis, nullo penitus Contradictore apparente statuisset perpetuo possiden(dum) et haben(dum) legitimis diebus in faciebus earundem permanendo. In cuius rei memoriam perpetuamq(ue) firmitatem præsentes lit(t)eras nostras priuilegiales pendenti(s) et authentiei Sigilli nostri munimine roboratas, Alphabeto intercisas, eisdem Ciuibus et populis diximus conceden(das).

Datum quinto decimo die, diei Introductionis et Statution(is) prædictan(tis); Anno Do(mi)ni supradicto (1412). Præsentibus honorabilibus Viris Do(mi)nis Petro Lectore, Benedicto Cantore, Colomeo Custode, Nicolao, Paulo, Andrea, ceterisq(ue) Canonicis in Ea(dem) Eccl(es)ia, tradicti Regis Vngariæ familiaribus sempiterno.

III.

Повеља маџарског краља Сигисмунда издата у Каран-Себешу 30 новембра, 1428, којом краљ ослобођава становнике ковинске од сваког пореза, приреза, данка и намета, под условом, да место таквог давања дају годишње само две центе воска краљевој комори, уз обвезу, да чувају краљево пристаниште. Тако исто и именоване пустаре Балваньош и Скроновец, које је већ раније подарио истој вароши Ковину само на уживање и на обрађивање, сада по својој вољи дарује, даје, и на вечита времена сајужава и придаје их именованој вароши; и забрањује, да их који му драго узнемирује, хапси, било њих или њихове ствари. Осим тога, да се не усуди био који страни трговац, да мимо сајма продаје чоју на риф, а страни винари, да не крчме вино на пинте; дозвољава истим грађанима посебице, да по свима ре-

кама у околини Ковина слободно лови рибу (осим у рибњацима краљеве тврђаве (Castrum Regium); дозвољава, да држе недељне сајмове, и уступа право заштитно (jus patronatus) истим грађанима и становницима варош Ковина.

„Nos Sigismundus Dei Gratia Romanorum Rex, semper Augustus, ac Hungariæ, Rohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ Rex, ad cunctorum præsentium pariter et Futurorum notitiam deducentes, harum Seriæ declaramus, quod cum id pensamus in animo, ut in multitudine Plebis robur Regum et Gloria existat et accrescat, ex dulcique Principum consecratorum (amore). Plebs subiecta, et numero et viribus augeatur; dumque Regali moderamine in cordis nostri revoluimus animo, nolo, quod tunc subditi dignæ retributionis beneficio refoventur, dum eis largitur, quod merentur, exindeque ad fidelitatis fervorem excitantur, et capto obsequendi exemplo ad indubitatam fiduciam serviendi incandescunt; his igitur ducti considerationibus, commoditatibns, utilitatibus et profectibus subditorum nostrorum, signanter in confinibus dicti Regni nostri Hungariæ et partibus eisdem suppositis residentium et constitutorum clementer providere volentes de fidelium prælatorum et Baronum, potiorumque dicti Regni Hungariæ procerum consilio et ex matura deliberatione fidellibus nostris universis et singulis Civibus, hospitibus, incollis et inhabitatoribus nostræ civitatis Keve vocatæ, nobis humiliter supplicantibus, infrascriptas libertates et libertatum prærogativas duxsimus gratiose concedendas; ut videlicet præfati Cives, hospites, incolæ, habitatoresque, et tota comunitas præfatæ Civitatis nostræ Keve vocatæ, ab omnibus censibus, collectis, datiis, et quibuscunque exactionibus, quibus hactenus tam in pecuniis et usorribus, quam aliis quibuscunque rebus, Regiæ Maiestatis et Cameræ suæ quomodocunque et qualiterque, et in quibuscunque terminis facienda, usque ad hæc Tempora fuissent obligati, penitus et per omnia exempti sint, subportatique et li-

berati in perpetuum habeantur, nec per amplius ad huiusmodi censuum, collectarum, dationum et exactionum solutionem seu administrationem à modo in posterum debeant qualitercunquæ esse obligati, demptoque pro omnibus prædictis censibus, collectis, atque datiis, et occasione eorundem non plus quam duos centenarios ceræ in singulis festivitatibus Circumcisionis Domini promunere et conservare, in eoque Regiæ Maiestati servire teneantur, et perpetuis Temporibus sint et debeant esse obligati; preterea quasdam villas nostras Regales Balvani et Zkorenovecz vocatas in contigua vicinitate Teritorii Prædictæ Civitatis nostræ Keve appelatæ adiacentes, alias habitationibus destitutas, nuncque per præfatos Cives hospites et incolas nostros populatas, quarum terras per prius Maiestas nostra ipsis non ad populandum, sed tantum ad utendum et colendum dederat et contulerat, nunc eisdem Civibus et hospitibus denuo et ex novo remota qualibet conditione, damus, donamus et confirmamus, præfatæque Civitati nostræ in perpetuum duxsimus annectendas et applicandas, et in super sepæfatis nostris Civibus, hospitibus, incolis iam fatæ Civitatis nostræ Keve, nec non et populis in pertactis Villis Balvanis et Zkorenovecz vocatis, constitutis et commorantibus totum lucrum Kamer(a)e nostræ, quibus hactenus Maiestati nostræ et festo Regio fuerunt ex debito obligati, penitus et per omnia futuris Temporibus relaxsamus, ipsosque et eorum quemlibet a solutione predicti lucri Camer(a)e nostræ prorsus in ævum duxsimus exsimendos et subportandos, eximimusque et subportamus in his scriptis, et nec iidem ad solutionem amplius prædicti lucri cameræ nostræ quomodolibet teneantur, nequæ debeant esse obligati. Præterea sicuti et quemadmodum fati Cives, hospites, et incolæ nostræ civitatis Keve, privilegiata eorum libertate per nos dudum eisdem concessa, requirente ab omni solutione tributorum Regalium exempti fore dignoscuntur; ita nunc eosdem

et quemlibet ipsorum ab huiusmodi solutione tributorum in quibuscunque locis dictorum tributorum nostrorum Regalium tam personis, quam mercimoniis et aliis rebus quibiscunque facienda denuo et ex novo penitus et omnino duxsimus eximendos et subportandos, eximimusque, liberamus, et in perpetuum subportamus. Ceterum ut præfata Civitas nostra ex libertatis largitate, ac rerum incremento augmentetur, eisdem Civibus et unicuique hospitum prædictæ nostræ Civitatis, nunc et omni futuro tempore in eadem constitutis, sicuti hæ(c) ipsa præpogativa ceter(a)eque Civitates nostræ potiuntur, huiusmodi libertatem duximus concedendam, et ipsos, et homines eorum, cum quibusvis mercimoniis ac aliis rebus ubivis per Regnum procedentes, ne(c) in personis, neque rebus et bonis quibusvis, ad cuiuspiam instantiam, quivis Prelatorum, Baronum, Comitum, Castelanorum, Nobilium, atque Civitatum et vilarum, Judicum et vilicorum alicubi Judicare, impedire, arestare, et damnificare præsumat, signanter in factis debitis, et excessibus aliorum. Si qui enim contra ipsos Cives nostros, vel eorum aliquem quidcunque actionis vel questionis movere habuerint, hi in præsentia Judicis, Juratorum civium eiusdem nostræ civitatis iuridice persequantur, super eosdem ex parte eorum inibi quilibet conquereretur Juditium et iustitia administrabitur plæno Jure; insuper et in libertatis præfatæ Civitatis Augmento per expressum decernimus hoc addendo, ut nullus forensis et extra teritorium Præfatæ Civitatus nostræ Comorans Mercator quemvis panum, præterque in nundinis, in eadem civitate nostra celebrandis, cum ullis seu minuatim nisi cum integris petiis seu Staminibus vendere possit, et etiam caupones seu venditores vinorum, similiter forenses, vinum eorum non cum mensuris seu pintis minuatim ad educilum, sed tam integris vasis vini in ibi venditioni queans exponere modo aliquali. Annuimus præterea præfatis fidelibus Civibus, hospitibus incolis et populis

nostris de Keve, ut ipsi in omnibus aquis curentibus, circum quamque Civitatem nostram existentibus, et eidem circumiacentibus, exceptis dumtaxsat piscinis et piscaturis prohibitis ad castrum nostrum Keve spectantibus, ubique piscandi habeant securam protestatem. Item sicuti ad humilimæ et devotæ suplicationis instantiam P e t r i, J u d i c i s iam fatæ Civitatis nostræ Maiestatis, per ipsum sao ac aliorum iam atactorum Civium, Hospitum, incolarum et populorum nostrorum nominibus propterea porectam, requirentibus eorundem Petri Iudicis ac Civium, hospitum, et incolarum nostrorum fidelibus et fidelium obsequiorum Laude dignis meritis, Maiestati nostræ et Sacro diademati nostro Regio per ipsos exhibitis et impensis, sic non minus pro utilitate et Commodo Regni nostri ad præfatam Civitatem nostram Keve appelatam, f o r u m l i b e r u m singulis feriis tertiis in omni hebdomate, sub eisdem libertatum prærogativis, quibus fora libera hebdomadalia aliarum liberarum Civitatum nostrarum celebrantur, duxsimus anuendo gratiose concedendo, absque tamen præiuditio fororum liberorum hebdomadalium aliorum decernendo, nunc et de plenitudine nostræ Regiæ potestatis anuendo, ut singulis feriis secundis ipsam feriam tertiam precedent(ibus), nec non et eadem feria tertia, qua ut præmititur, dictum forum celebrabitur. Item et feriis quartis prætactis feriam tertiam immediate sequentibus usque horam meridiei ipsarum feriarum quartarum, quilibet mercatores institores et alii homines dicti Regni nostri Hungariæ prætitulatum forum hebdomadale per nos, ut præmititur, in Civitate Keve, prædicta singulis septimanis celebrari comissum cum eorum rebus et mercibus intrantes, ad idem forum venientes, ab omni prorsus tributaria solutione tam de personis quam mercimoniis et aliis eorum rebus venalibus et emptionalibus exempti sint, et penitus subportati habeantur. Insuper Animo deliberato, et ex certa scientia ac temera nostræ Regiæ potestatis plenitudine nostrum

ius Patronatus Regium in ipsos Judices, Civesque, hospites, et incolas nostros penitus transferendo eisdem omnimodam damus et tribuimus potestatis facultatem, et hi dum et quandocunque ac quotiescunque earum parochialis Ecclesia per mortem sui rectoris, aut alio quovis modo legitime vacaverit, semper, toties quoties opus erit, personam idoneam in Sacerdotio constitutam, literaturæ sufficientis, et commendandæ vitæ in eorum plebanum eligere, assumere et recipere possint, Episcopo diœcesano pro recipienda Canonica confirmatione præsentanda temporibus perpetuis successive universis.

In quorum singulorum præmissorum robur et efficax testimonium sæpe fatis civibus, hospitibus, et incolis nostris præsentes nostras, Secreto Sigillo nostro impendente, communiri duxsimus concedendas.

Datum in Karan-Sebes in vigilia festi Beati Andreæ Apostoli. Anno millesimo quadringentesimo vigesimo octavo; Regnorim nostrorum Hungariæ quadragesimo secundo; Romanorum decimo nono; et Bohemiæ nono.

Sigismundus, m. p.

(L. S.)

IV.

Сигисмундо римски цар и краљ угарски у свом писму 1429 из Пожуна изјављује војводи Владиславу, барону краљевине Расције (Regni Rasciæ Baroni), како се на њ жалио Петар судија вароши Кеве (Ковина), и строго му заказује, да поштује права, која је он — краљ — подарио становницима вароши Ковина.

„Sigismundus Dei gratia Romanorum Imperator semper Augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Rex. Fideli nostro Magnifico Ladislao Wajvodæ —

— — Regni Rasciae Baroni salutem et gratiam Nostræ Majestatis veniens in conspectum fidelis noster providus Petrus Judex oppidi nostri Keve vocati, sua ac universorum, et singulorum Civium, Hospitum, Populorumque incolarum, et Jobbagyionum nostrorum ejusdem oppidi nostri Keve imprimis nostræ exposuit Majestati demissa cum querela: quod licet ipsi tam de antiqua eorum consvetudine, quam et privilegiata libertate per nostram Majestatem ipsis gratiose concessa, et indulta more, et ad instar aliorum oppidan rum nostrorum Liberorum simul cum universis eorum Bonis et rebus mercimonialibus puta; et aliis quibusvis semper et ab antiquo tam in nostris regalibus, quam aliorum quorumcunque Tributis ab omni Tributaria solutione omnino exempti sint, et emancipati habeantur. Tamen vos non obstantibus huiusmodi eorum antiquis consvetudinibus, ac libertatum prærogativis per nos, ut præmititur, ipsis in hac parte datis et concessis de propriis eorum personis, rebusque mercimonialibus, et aliis bonis eorum quadam abusiva novitate adinventa in eorum Tributorum vestrorum et signanter in possessione nostra Seel vocata exigi consveto, ubi iidem specialiter alias nunquam et nuspiam aliquod Tributum solvere consvevissent, Tributum exigi, et recipi faceretis. in prætitulatæ Libertatis eorum, et Juris consvetudinarii jacturam et dispendium multum grande verum quia nos præattactos nostros Cives, Hospites, Populosque et incolas dicti Oppidi nostri Keve præmissarum Libertatum beneficio, et exemptionis prærogativa per nostram, ut prætangitur, Majestatem ipsis in solutionibus tributariis factæ, et concessæ, et signanter quibus hactenus ab olim, ut premittitur, freti sunt et gavisi ubique intra dicti regni nostri Hungariæ ambitum, etiam in posterum gratulari, atque frui volumus, et potiri, neque eos per hos in huiusmodi vestrorum tributorum exactione, ad quam faciendam, alias neque prius fuerunt obligati, contra

et ultra præattactas antiquas eorum consvetudines quoquomodo volumus impediri et vetari. Fidelitati igitur vestræ nostro firmiori Regio damus sub Edicto, quatenus dum et quando, aut quotiescunque prættactatos Cives, Populosque, et Hospites nostros de nostro oppido Kevi prædicto simul, vel divisim aut homines eorum rebus aut bonis mercimonialibus et aliis quibuscumque — — — — existant, harum sub confidentia addicta Tributorum seu Teloniorum Loca et signanter ad Tributum in dicta vestra possessione sed exigi consvetum ineundo et redeundo venire contingat, extunc ab eisdem, et præattactis eorum rebus et Bonis tam mercimonialibus, quam aliis quibusvis in contrarium præattactarum eorum Libertatum, consvetudinumque et exemptionum huiusmodi abusiva novitate, quam ut prædicitur, in exactione ipsius Tributi facere concepistis — — — Nullum Tributum, nullamque Tributariam solutionem petere et exigere, petique seu exigi facere modis quibuscumque præsumatis, nec sitis ausi modo aliquali, quin potius eosdem et eorum alterum libere, pacifice omni remoto impedimento, de eisdem Locis Tributorum vestrorum, et signanter de Tributo in remota vestra Possessione Seel exigi consveto, absque aliquali tributaria solutione ire et redire permittatis, et permitti faciatis, salvis eorum rebus et personis, toties quotiescunque necessum fuerit et opportunum, si ideo quispiam Juris vel proprietatis circa exactionem memorati Tributi vos habere prætenditis, extunc prius per demonstrationem et comprobationem Jurium, et litterarium instrumentorum vestrorum coram personali præsentiæ nostræ Majestatis contra sæpefatos Cives, Populos et Incolas nostros, juxta regni nostri consvetudinem prosequi debeatis. Qui et tunc, cum eorum Juribus et litteralibus instrumentis, quæ super Libertatibus et exemptionibus eorum prænotatis habent confecta, coram nostra Majestate comparare et vobis superinde respondere tenebuntur, prout Juri et

Regni nostri consvetudini videbimus expediri, secus ergo sub obtentu nostræ gratiæ facere non ausuri in præmissis, præsentes autem perlectis in exhibentis manibus volumus remanere.

Datum Posonii in festo Beatorum Simonis et Judæ Apostolorum, Anno Domini Millesimo Quadringentesimo Vigesimo Nono, Regnorum Hungariæ etc. (Quadragesimo tertio), Romanorum vigesimo primo, et Bohemiæ undecimo.

Sigismundus, m. p.

(L. S.)

V.

Повеља мађарског краља Владислава, коју је 1440 подарио Србима из Ковина, који су због свирепости турске принуђени били да бегају заједно са женама и децом, те им краљ дозволио, да се настане на Чепељском острву, на неком пустом месту, где је по причању била некада варош, и стара црква посвећена блаженом праоцу Авраму. На том месту постоји данашњи Српски Ковин (Racz-Keve) у ком је до 1770 био православни манастир, а врло стара православна црква још и данас стоји, на њој је у једном углу уписана год. 1340.

Privilegium Uladislai Regis Hungariæ et Poloniæ de Anno Domini 1440.

„Nos Uladislaus Rex Dei Gratia Hungariæ, Poloniæ, Dalmatiæ, Croatiæ etc. Rex, Litvaniæ Princeps Supremus et hæres R(u)ssiæ.

Significamus quibus expedit universis; quod nos, quorum ex Officii debito interest onera portare afflictorum, eorumque corda variis opressionibus tribulata proprio relevamus beneficio clementer consolari, attentis illis Tribulationibus et afflictioni-

bus dotendis quas fideles n stri, Rasciani in oppido nostro Kevi, ac villis Balvanyos et Zkronovetz vocatis ad idem Spectantes comorantibus a Sævis Turcis, qui proh dolor! peccatis exigentibus grassata partes nostras inferiores crudeli Tyrannide devastarunt sepius post se se adeo susceperunt, ut iam ab illinc miserabiliter fugati cum Uxoribus et prolibus sub tectis latitant alienis, misericorditer eisdem conpatientes hanc gratiam concedimus et facultatem, ut ipsi cum eorum Uxoribus et prolibus in Insula nostra Chepel, in quodam desserto loco prope et circumcirca quamdam Eclesiam desertam in honorem Sancti Abrahámi patriarchæ fundatam, ubi scilicetet antiquitus villa fuisse dicitur, descendere, constructi(s)quæ et Edif(ic)atis sibi Domibus et habitaculis ibidem sub illis libertatibus et prærogativis, quibus in dicto Oppido Keui et villis ad idem spectantibus usi fuerunt, morari, terrasque et prata, ac aquas, et allijas utilitates, intra metas eiusdem Villæ dessert(a)e habitas possidere valeant, atque possint perpetuis successivis Temporibus Universis, Salvo Jure alieno, harum nestrarum Vigore et Testimonio litterarum mediante, mandantes vobis Comitibus dictae insulae, præsentibus et futuris, ne ipsos Rascianos in huiusmodi descensu et habitatione eorum contra formam dictæ concessionis nostræ et libertatum eorum præsumatis quovismodo impedire. Præsentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Budæ feria secunda proxima post festum Sancti Francisci Confessoris. Anno Domini Milesimo quadringentesimo quadragesimo.

Uladislaus, m. p.

(L. S).

VI.

Диплома краља Владислава (посмрчета) (издата 1453 на Брашанчево), у којој краљ, по молби становника вароши Ковина и пустара Балвањоша и Скроповеца, потврђује раније повластице, које је његов дед краљ Сигисмунд даровао Ковинчанима, ослободивши их од плаћања царине и данка, с обзиром на двојне раније повластице њихове.

„Ladislaus Dei Gratia Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Ramae, Serviae, Galitiae et Lodomeriae, Cumanaeque, et Bulgariae Rex, nec non Austriae et Stiriae Dux, ac Marchio Moraviae etc.

Omnibus Christi fidelibus præsentibus et futuris præsentium notitiam habituris Salutem in eo, per quem Reges regnant, et Principes dominantur, Regalem decet excellentiam suorum fidelium preces legitimas, favorabiliter exaudire, et eorum fidelitatibus recensitis iustis ipsorum petitionibus, facilem præbere consensum in his præcipuæque videtur suorum subditorum comodis utiliter convenire. Proinde ad universorum notitiam tam præsentium quam futurorum harum serie volumus pervenire; quod Majestatis nostræ veniens in præsentiam fidelis noster circumspectus Joannes, filius Benedicti, Judex Civitatis nostræ Keve, suo ac cæterorum universorum Civium, Hospitum, Incolarum, Inhabitatorum, ac totius communitatis eiusdem Civitatis nostræ nominibus et in personis exhibuit et præsentavit nobis quasdam litteras Privilegiales condam Principis excellentissimi Domini Sigismundi Romanorum ac Præscriptorum Regnorum nostrorum Regis, Avi nostri felicis reminiscentiæ, suo authentico Secreto Sigillo, quo uti Rex Hungariæ utebatur, communitas, super certis libertatibus, gratiis, exemtionibus, immunitatibus, indultis, limitationibus et libertatum prærogativis ac conces-

sione, seu annuentia fori Hebdomadalis, nec non perpetuali donatione seu collatione villarum Bálványos et Zkoronovecz vocatorum in contigua vicinitate ipsius Civitatis nostræ Keve adiacentium per ipsum condam Dominum Sigismundum Regem præfatis Civibus Hospitibus, Incolisque et Inhabitatoribus, imo communitati iam præfatæ Civitatis nostræ Keve datis, concessis ad quæ facta, prout h(a)ec inferius, in tenore earumdem Litterarum clarius continentur, confectas et emanatas tenoris infra scripti; Supplicans Maiestati nostræ Joannes, Judex iam fatæ Civitatis nostræ Keve, suo et præscriptorum cæterorum Civium, Hospitum, Incolarum et Inhabitatorum, nec non comunitatis eiusdem Civitatis nominibus et in personis humili precum cum instantia, ut easdem litteras ratas, gratas, et acceptas habendo, præsentibusque literis nostris similiter privilegialibus verbotenus inscribi et inseri faciendo pro eisdem Civibus, Hospitibus, Incolis, Inhabitatoribus, nec non tota comunitate prænominatæ Civitatis Keve præsentibus et futuris perpetuo valituras confirmare dignaremur, quarum quidem litterarum tenor talis est:

Nos Sigismundus Dei Gratia Romanorum Rex semper Augustus, ac Hungariæ Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ Rex, ad cunctorum præsentium pariter et Futurorum notitiam deducentes harum serie declaramus, quod cum id pensamus in animo, ut in multitudine Plebis robur Regum et Gloria existat et accrescat, ex dulcique Principum consecratorum (amore), Plebs subiecta, et numero et viribus augeatur, dumque Regali moderarimine in cordis nostri revoluimus animo, volumus, quod tunc subditi dignæ retributionis beneficio refoventur, dum eis largitur, quod merentur, exindeque ad fidelitatis fervorem excitantur, et capto obsequendi exemplo ad indubitatam fiduciam serviendi incandescant; His igitur ducti considerationibus, commoditatibus, utilitatibus et profectibus subditorum nostrorum, signanter in confinibus dicti Regni nostri Hungariæ

et partibus eisdem suppositis residentium et constitutorum clementer providere volentes, de fidelium prælatorum et Baronum, potiorumque dicti Regni nostri Hungariæ procerum consilio, et ex matura deliberatione, fidelibus nostris universis et singulis Civibus, Hospitibus, Incolis, et Inhabitatoribus nostræ civitatis K e v e vocatæ, nobis humiliter supplicantibus, infra scriptas Libertates, et Libertatum prærogativas duximus gratiose concedendas, ut videlicet præfati Cives, Hospites, Incolæ, Habitatoresque et tota comunitas præfatæ Civitatis nostræ K e v e vocatæ, ab omnibus censibus, collectis, datiis, et quibuscunquæ exactionibus, quibus hactenus tam in pecuniis et usorribus, quam allis quibuscunque rebus Regiæ Maiestatis et Cameræ suæ, quomodocunque et qualiterque et in quibuscunque terminis faciendo, usque ad haec Tempora fuissent obligati, penitus et per omnia exempti sint, supportatique et liberati in perpetuum habeantur, nec peramplius ad huius modi censuum, collectarum, dationum et exactionum solutionem — seu administrationem â modo in posterum debeant qualitercunquæ esse obligati, demptique pro omnibus prædictis censibus, collectis, atque datiis, et occasionibus eorundem non plus quam duos centenarios ceræ in singulis festivitatibus Circumcisionis Domini promunere et conservare, in eoque Regiæ Maiestati servire teneantur, et perpetuis Temporibus sint et debeant esse obligati; preterea quasdam Villas nostras Regales Balvanis et Zkronovecz vocatas in contigua vicinitate Teritorii Prædictæ Civitatis nostræ Keve appelatæ adjacentes, alias habitationibus destitutas, nuncque per præfatos Cives, Hospites et Incolas nostros populatas, quarum terras per prius Maiestas nostra ipsis non ad populandum, sed tantum ad utendum et colendum dederat et contulerat, nunc eisdem Civibus et Hospitibus denuo et ex novo, remota qualibet conditione, damus, donamus et confirmamus, præfataeque Civitati nostræ in perpetuum du-

ximus annectendas et applicandas et insuper sepefatis nostris Civibus, Hospitibus, Incolis iam fatæ Civitatis nostræ Keve, nec non et propulis in pertactis Villis Balvanis et Zkronovecz vocatis, constitutis et commorantibus, totum lucrum Camer(a)e nostræ, quibus hactenus Maiestati nostræ et festo Regio fuerunt ex debito obligati, penitus et per omnia futuris Temporibus relaxamus, ipsosque et eorum quemlibet a solutione predicti lucri Camer(a)e nostræ prorsus in ævum duximus eximendos, et supportandos, eximimusque et supportamus in his scriptis, et nec iidem ad solutionem amplius prædicti lucri camer(a)e nostræ quomodolibet teneantur, neque debeant esse obligati. Praeterea sicuti et quemadmodum fati Cives, Hospites et Incolæ nostræ civitatis Keve, privilegiata eorum libertate per nos dudum eisdem concessa, requirentes ab omni solutione tributorum Regalium exempti fore dignoscuntur; ita nunc eosdem et quemlibet ipsorum ab huiusmodi solutione tributorum in quibuscunque locis dictorum tributorum nostrorum Regalium tam personis, quam mercimoniis, et aliis rebus eorum quibuscumque facientes denuo et ex novo penitus et omnino duximus eximendos et supportandos, eximimusque, liberamus, et in perpetuum supportamus. Ceterum ut præfata Civitas nostra ex libertatis largitate, ac rerum incremento augmentetur, eisdem Civibus et unicuique Hospitum prædictæ nostræ Civitatis nunc et omni futuro tempore in eadem constitutis, sicuti has ipsas prærogativas ceter(a)eque Civitates nostræ potiuntur, huiusmodi libertatem duximus concedendam et ipsos et homines eorum cum quibusvis mercimoniis ac aliis rebus ubivis per Regnum nostrum procedentes, ne(c)in personis, neque rebus et bonis quibusvis ad cuiuspiam instantiam, quivis Prelatorum, Baronum, Comitum, Castelanorum, Nobilium, atque civitatum et villarum Judicum et villicorum alicubi Judicare, impedire, arestare, et damnificare

præsumat, signanter in factis debitis, delictis, et excessibus aliorum. Si qui enim contra ipsos nostros Cives, vel eorum aliquem quidcunque actionis vel quæstionis movere habuerint, hi in præsentia Judicis Juratorum civium eiusdem nostræ civitatis iuridice persequantur, super eosdem ex parte eorum inibi quilibet conquereretur Judicium et iustitia administrabitur pleno Jure; In super et in libertatis præfatæ Civitatis Augmento per expres(s)um decernimus hoc addendo, ut nullus forensis et extra teritorium Præfatæ Civitatis nostræ Commorans Mercator quemvis panum, præterque in nundinis, in eadem civitate nostra celebrandis cum ulnis seu minuatim nisi cum integris petiis seu Staminibus vendere possit, et etiam caupones seu venditores vinorum, similiter forenses, vinum eorum non cum mensuris, seu pintis, minuatim ad edicilum, sed tam integris vasis vini inibi venditioni queant exponere modo aliquali. Annuimus præterea præfatis fidelibus Civibus, Hospitibus, Incolis et populis nostris de Keve, ut ipsi in omnibus aquis currentibus, circunquamque Civitatem nostram existentibus, et eædem circumiacentibus, exceptis dumtaxat piscinis et piscaturis prohibitis ad castrum nostrum Keve spectantibus, ubique piscandi habeant securam potestatem. Item sicuti ad humilimæ et devotæ suplicationis instantiam Petri, Judicis iam fatæ Civitatis, nostræ Mayestati per ipsum suo ac aliorum iam attactorum Civium, Hospitum, Incolarum et populorum nostrorum nominibus propterea porrectam, requirentibus eorundem Petri Judicis, ac Civium, Hospitum, et Incolarum nostrorum fidelitatis et fidelium obsequiorum Laude dignis meritis Maiestati nostræ, et Sacro diademati nostro Regio perreptis exhibitis et impensis, sic non minus pro utilitate et Commodo Regni nostri ad præfatam Civitatem nostram Keve appelatam forum liberum singulis feriis tertiis in omni hebdomate, sub eisdem libertatum prærogativis, quibus fora libera hebdomadalia aliarum

liberarum Civitatum nostrarum celebrantur, duximus annuendo gratiose concedendo, absque tamen præiudicio fororum liberorum hebdomadalium aliorum decernendo, nunc et de plenitudine nostræ Regiæ potestatis annuendo, ut singulis feriis secundis ipsam feriam tertiam præcedentibus, nec non et eadem feria tertia, qua ut præmititur, dictum forum celebrabitur. Item et feriis quartis præattactis feriam tertiam immediate sequentibus usque horam meridiei ipsarum feriarum quartarum, quilibet mercatores institores et alii homines dicti Regni nostri Hungariæ prætitulatum forum hebdomadale, per nos, ut præmititur, in Civitate Keve prædicta Singulis Septimanis celebrari comissum cum eorum rebus et mercibus intrantes, ad idem forum venientes, ob omni prorsus tributaria solutione tam de personis quam mercimoniis et aliis eorum rebus venalibus et emptionalibus exempti sint, et penitus supportati habeantur. In super Animo deliberato, et ex certa scientia ac de vera nostræ Regiæ potestatis plenitudine nostrum ius Patronatus Regium in ipsos Judices, Civesque. Hospites, et Incolas nostros penitus transferendo eisdem omnimodam damus, et tribuimus potestatis facultatem, et hi dum et quandocunque ac quotiescunque eorum parochialis Ecclesia per mortem sui rectoris, aut alio quovis modo legitime vacaverit, semper toties quoties opus erit, personam idoneam in Sacerdotio constitutam, litteraturæ sifficientis, et commendandæ vitæ in eorum plebanum eligere, assumere et recipere possint, Episcopo dioecesano pro recipienda Canonica confirmatione præsentando temporibus perpetuis successive universis.

In quorum singulorum præmissorum robur. et efficax testimonium sæpe fatis Civibus, Hospitibus et Incolis nostris præsentes nostras, Secreto Sigillo nostro impendente communitas duximus concendendas.

Datum in Karan-Sebes in vigilia festi Beati Andreæ Apostoli, Anno millesimo quadringentesimo vigesimo Octavo,

Regnorum nostrorum Hungariæ quadragesimo Secundo, Romanorum decimo nono, et Bohemiæ nono.

Nos igitur humilibus et devotis Supplicationibus annotati Joannis, Judicis præfatæ Civitatis nostræ Keve, cum, ut premittitur, suo, et dictorum Civium, Hospitum, Incolarum, Inhabitatorum, nec n n totius communitatis eiusdem Civitatis nominibus et in personis nostræ porrectis Maiestati Regia benignitate exauditis clementerque admissis, prescriptas litteras ante fati c n lam Domini Sigismundi Regis, non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua parte sui Suspectas, sed omni prorsus vitio, et suspitione carentes, imo vera et integra veritate Proponentes, presentibusque litteris nostris privilegialibus de verbo ad verbum, ac sine diminutione et augmento aliquali insertas, quo ad omnes earum continentias, clausulas et articulos acceptamus, approbamus et ratificamus. Easque nilominus consideratis fidelitatibus et fidelium Servitiorum meritis, præfatorum Civium, Hospitum, Incolarum, Inhabitatorum, ac totius comunitatis iam fatæ civitatis Keve, per eos uti duximus, præfato condam Domino Sigismundo Imperatori et avo nostro, Sacræque Coronæ nostræ locis debitis temporibus opportunis, iuxta possibilitatis eorum exigentiam constanter exhibitis et impensis simul cum præscriptis libertatibus, gratiis, exemptionibus, immunitatibus, indultis et libertatum prerogativis, nec non concessione, seu annuentia fori hebdomadalis, ac donati ne, seu collatione præscriptarum villarum Balvanis et Zkronovecz, aliisque omnibus singulis superius in tenoribus præscriptarum litterarum privilegiatorum annotati condam Domini Sigismundi Regis contentis et specipificatis vera anthoritate et potestatis plenitudine, ex certaque Scientia nostræ Maiestatis pro prefatis Civibus, Hospitibus, Incolis, Inhabitatoribus et tota comunitate sepefatæ Civitatis notræ Keve, presentibus et futuris universis et iidem in posterum sicuti numero et personarum pluralitate,

sic etiam fide et devotione augeantur innovantes perpetuo valituras confirmamus præsentis scripti nostri patrocinio mediante in cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam præsentes concessimus litteras nostras pendentis Sigili nostri Secreti, quo uti Rex Hungariæ utimur, munimiue roboratas.

Datum Vien(æ) tertio die festi Sacratissimi Corporis Christi; Anno eiusdem millesimo quadrigentesimo quinquagesimo tertio, Regni autem nostri Anno quarto decimo.

Ladislaus, m. p.

(L. S.)

VII.

Крал Владислав објављује српском деспоту Ђорђу Бранковићу, како су се на њ жалили становници вароши Ковина, да од њих насилно наплаћује царину и данак, газећи тиме њихова привилегијска права, која су им подарили краљеви мађарски. Краљ према поменутој жалби Ковинчана препоручује деспоту Ђорђу, да у освећена права њихова не дира, ни што од њих наплаћује. Писано у Бечу 1453.

„Ladislaus Dei Gratia Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ etc. Rex, Austriæque ac Styriæ Dux, nec non Marchio Moraviæ etc.

Fideli nostro grato simcero dilecto Illustri Principi Domino Georgio Despoto Rasciae ac Albaniae Domino Salutem et Gratiam. Exponitur nobis pro parte Fidelium nostrorum circumspectorum, Judicis, Civium et Hospitum nostrae civitatis Keve vocatæ gravi cum querela; Quod licet ipsi et eorum quilibet Libertatibus eorum per Divos Reges Hungariae, nostros scilicet praedessores et praesertim Serenissimum Princi-

pem condam Dominum Sigismundum Imperatorem et Regem, avum nostrum Charissimum eis gratiose concessis, per nos quoque novissime confirmatis, requirentibus ab omni Tributaria solutione in Locis Tributorum tam nostrorum Regalium, quam aliorum quorumcunque facientes exempti sint et supportati, tamen vestri Tributarii in vestris Tributis in Terris scilicet et super aquis existentes per vos constituti, ab ipsis exponentibus rebusque et Bonis eorum contra hujusmodi ipsorum Libertates, Tributum exegissent et exigerent incessanter, in eorum libertatis præjudicium et dammum satis magnum. Et quia nos ipsas exponentes eorum Libertatibus et Juribus inviolabiliter uti volumus et gaudere, ideo vestram fidelitatem attente requirimus, eidem seriose committentes, quatenus visis præsentibus — stante præmissorum veritate — committatis vestris Tributariis et V. Tributariis per vos nunc constitutis vel in futurum constituendis, quibus et nos serie præsentium firmiter comittimus et mandamus, quatenus a modo in antea fatis Civibus, Hospitibus et Inhabitatoribus præfatæ nostræ Civitatis Kevo vel eorum altero rebusque et Bonis ipsorum tam mercimonialibus, quam aliis quibuscunque contra præscriptas eorum Libertates in Locis vestrorum Tributorum nullum Tributum nullamque Tributariam solutionem petere et exigere præsumant modo aliquali, et aliud rogamus facere non velitis. Præsentibus perlectis exhibenti restitutis.

Datum Viennæ Feria secunda proxima post Festum Sanctissimi Corporis Christi, Anno Ejusdem Millesimo Quadringentesimo Quinquagesimo Tertio, Regni autem nostri Anno Decimo Quarto.

VIII.

Матија крал мађарски потврђујући Србима становницима Српског Ковина на Чепељском острву живећим раније повластице, одобрава, да уживају она иста права, која су уживали у Старом Ковину, и која су им права подарили његови краљевски предци. Потписано је у Будиму 1458.

Privilegium Mathiæ Regis Hungariæ pro immunitatibus Tricesimarum solutione de Anno Domini 1458.

Mathias Dei Gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc.

Fidelibus nostris universis et singulis prælatis, baronibus, Comitibus, Castellanis, Nobilibus, ipsorumque officialibus, nec non tricesimatoribus, et tributariis tam scilicet nostris, quam quorumcunque vestrum ubilibet intra ambitum regni nostri Hungariæ in Terris ut puta et super Aquis Tributa tenentibus, item Civitatibus, Oppidis, et Villis, ipsarumque Rectoribus, Judicibus, et Villicis præsentibus et futuris, præsentium notitiam habituris Salutem et Gratiam. nostræ Maiestatis venientes in præsentiam Fideles nostri Martinus Judex, ac Barnabas et Martinus Jurati Cives et Rasciani possessionis nostræ Szent-Abrahámtelke, alio nomine Kiss Keui vocatæ in insula nostra Chepel uocata commorantes, in ipsorum ac Cæterorum uniuersorum Civium et Hospitum eiusdem Possessionis Kiss Keui nominibus et personis nobis exponere curarunt graui cum querela; quod quamvis eadem Possessio nostra Kiss Keui, et per consequens uniuersi Cives, et Hospites Rasciani in eadem commorantes, qui his temporibus disturbionum propter metum Turcorum de Ciuitate nostra Köviensi uocata, de Partibus inferioribus ad insulam nostram Chepel commorandi causa uenissent, omnino sub eiusdem Libertatibus et Libertatum praerogatiuis,

quibus eadem Ciuitas nostra Köviensis utiliter ex concessione Diuorum Regum Hungariæ Prædecessorum scilicet nostrorum felicium recordationum, uti debeant et gaudere, ab omnique solutione Tricesimaria et Tributaria, quarumcunque Tricesimarum et Tributorum Locis de quibusuis eorum rebus mercimonialibus, ac Bonis liberi sint et penitus exempti habeantur, tamen dum ipsi vel aliqui ex eis in aquisitione victuum suorum necessariorum diuersa climata Regni nostri perlustrando ad uestras possessiones Tenutæ Honoris, et officiolatus aut vestri in medium peruenirent, tunc per nonnulos ex vobis in personis captiuarentur, ac impedirentur, in rebusque ac Bonis eorum arestarentur, et damnificarentur, signanter pro debitis, delictis, et excessibus aliorum ab eisdemque et præfatis eorum rebus et Bonis tricesima et Tributum contra huiusmodi eorum Libertates et Privilegia exigerentur. Unde cum iusti pro iniustis, et innoxii pro eorum excessibus non debeant aliquatenus impediri et perturbari. Igitur fidelitati vestræ et Cuilibet vestrum præsentium serie firmiter præcipientes mandamus, quatenus à modo in posterum præfatos Ciues et Hospites in dicta Possessione nostra Kiss Keui commorantes, seu quampiam ex ipsis in vestris tenutis Possessionibus, honoribus et Officiolatibus ac Vestri in medio in personis iudicare uel impedire in rebusque et mercibus ac cæteris Bonis eorum, signanter pro debitis, delictis, et offensis aliorum ad cuiusuis Instantiam arrestare, uel prohiberi facere, aut aliquam Tricesimam, uel Tributum in Locis quarumcunque Tricesimarum vel Tributorum ab ipsis et præfatis eorum rebus, et quibuscunque Bonis accipere et exigere, accipique seu exigi facere nullatenus præsummatis nec sitis ausi modo aliquali. Si quis enim quidquam actionis uel quæstionis contra præfatos Ciues, et Hospites Rascianos dictæ Possessionis Kiss Keui habent uel habuerint, hi id in præsentia

Judicis et Juratorum Ciuium dictæ Possessionis iuridicè prosequantur. Ex parte quorum omnium contra ipsos quærulantium, per eorundem Judicem, et Juratos Ciues condigna iustitia impendetur, prout dictabit ordo Juris, secus non facturi, in Permissione Gratiæ nostræ sub obtentu Præsentes perlectas, quibus sigillum nostrum secretum, quo ut Rex Hungariæ utimur est appensum, reddi jubemus præsentanti. Datum Budae feria quinta proxima post festum beati Gregorii Episcopi. Anno Domini Millesimo quadringentesimo quinquagesimo octauo.

Mathias, m. p.

(L. S.)

Exarata cum suo originali comparata, accurate perlecta, uidimata por me Stephanum Csörgei, pro nunc iuratum oppidi Regii, sedisque bellicæ Comaromiensem Notarium.

IX.

Краљ Матија својом поновљеном повељом од 8 маја 1464 потврђује све раније повластице, које су становници слободне краљевске вароши Старог Ковина добили од мађарских краљева, а по што су пострадали од Турака и настанили се на Чепељском острву, дозволио им је краљ Матија, да своја раније стечена права и даље уживају.

Privilegium Mathiæ Regis Hungariæ de Anno Domini 1464.

Nos Mathias Dei Gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc.

Memoriæ Commendamus Tenore præsentium (significantes), quibus expedit Universis: Quod nos ad humillimam Supplicationem fidelium nostrorum universorum, Civium Rascianorum in possessione nostra Szent Abrahám

Telke, alio nomine Kiss Kevi vocata insula nostra Chepel habita Commorantium Maiestati nostræ oblatam, eisdem Civibus id duximus annuere et concedere, imo annuimus et concedimus per præsentes, ut ipsi tam diu, quousque ad Oppidum nostrum abolitum Kevi vocátum in partibus inferioribus ac metis Regni nostri Hungariæ prædicti situatum, de quo iidem propter metum Turcarum, dudum praeteritis temporibus, ad praefatam nostram Insulam se contulerunt, moraverint, cessante scilicet huiusmodi metu Turcarum redire poterunt, in Eádem possessione nostra Kiss Kevi pacifice permanere ac Terris, Campis et Portu in opposito eiusdem Villæ in fluvio Danubii existentibus, cunctisque aliis utilitatibus eiusdem possessionis nostræ, sed et omnibus illis libertatibus et libertatum prærogativis, quibus prædecessorum nostrorum temporibus prius in præscripto Oppido nostro abolito Kevi, ut præmittitur, in Partibus Inferioribus habito, et ex post in possessione nostra Kiss Kevi Szent Ábrahám Telke in iam fata Insula nostra Chepel existente hactenus usi sunt et gavisi, uti, frui et gaudere valeant atque possint, et ut ipsi undique per ipsam Justitiam nostram ligna arrida Tiliæ, atque impetu ventorum collapsa, et ad nullius rei usum, præterquam ad ignem apta pro sustentatione Domorum suarum et pro(prior)um ligni cum curribus vel oneratis animalibus aut alio quovismodo liberam habeant deferendi facultatem. Quo circa vobis fidelibus nostris Comitibus dictæ Insulæ nostræ præsentibus et futuris præsentium notitiam habituris, harum serie firmiter præcipientes mandamus, quatenus præfatos Cives dictæ Posessionis nostræ, in eadem Possessione nostra Kiss-Kevi, tam diu, donec illic manebunt, pacifice manere et morari, ac præscriptis Teris, Campis, portu Danubii ac aliis utilitatibus eiusdem Villæ nostræ et aliis locis per eos hucusque posessis, omnibusque illis libertatibus et libertatum prærogativis, quibus,

ut præmittitur, prædecessorum nostrorum temporibus, uti in præfato Oppido nostro abolito Kevi, quum etiam in dicta nostra posessione Kis-Kevi hactenus quolibet(modo) usi sunt et gavisi, sine impedimento et molestia aliquali uti, frui et gaudere permittantur et permitti faciant, ne propter deportationem lignorum ibidem sevorum impetu ventorum colapsorum de ipsa Insula nostra undecunque, quæ, ut præmissimus, ad melius rei usum, nisi ad ignem apta sunt, quoquo(modo) ipsos turbare et impedire ac vexare præsumatis. Præsentes autem Litteras nostras privilegiales pendentis et authentici Sigilli nostri duplici munimine roboratas, post earum lectura semper reddatis manibus præsentantium.

Datum per manus Reverendissimi in Christo patris Domini Step(ha)ni Colocensis et Bachiensis Ecclesiarum Canonice unitarum Archiepiscopi, locique eiusdem Colocensis Comitis perpetui, aulæ nostræ summi con(silia)rii fidelis nostri dilecti. Anno domini Millesimo quadringentesimo Sexagesimo quarto. Octavo idus mensis Maii, Regni nostri Anno Septimo, coronationis vero primo.

Mathias, m. p.

(L. S.)

X.

Повеља Матије Корвина од 1465, коју је даровао Србима становницима Српског Ковина на острву Чепељском, којом им потврђује раније повластице.

Privilegium Mathiæ Regis Hungariæ de Anno Domini 1465.

Nos Mathias Dei Gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc.

Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes, quibus expedit universis: quod nos ad humilime suppli-

cationis instantiam fidelium nostrorum, in possessine nostra Szent Abrahám Telke, alio nomine Kis Kevi vocata in Insula nostra Chepel existenti commorantium, nostræ porrectæ maiestati quasdam Litteras nostras donationales, quibus mediantibus nos quandam portionem terræ, in ipsa Insula nostra, prope dictam possessionem nostram existentem cum certis metis per fidelem nostrum Fehér nobilem per nos ad id missum limitatis, prout in tenore earundem litterarum nostrarum clarius denotantur, Civibus et Inhabitatoribus eiusdem possessionis præsentibus scilicet et futuris dedisse, et contulisse dignoscimus, ratas, gratas, et acceptas habentes, præfatam portionem terræ cum cunctis eiusdem Utilitatibus et pertinentiis quibuslibet scilicet terris arabilibus cultis et incultis agris, pratis et pascuis (cam)pis, aquis, piscinis et generaliter quarumlibet utilitatum pertinentiis ipsius terræ integritatibus, quovis nomine vocat — vocitatis sub dictis metis in tenore dictarum litterarum — habitis et existentibus memoratis Rascianis cunctis etiam alijs populis et Jobagionibus nostris, pro tempore in præfata possessione nostra Szent Abrahám Telke, alio nomine Kis Kevi constitutis Commorantibus, Novæ nostræ Donationis titulo dedimus, donavimus et contulimus, imo damus, donamus, et conferimus Jure perpetuo et irrevocabiliter tenentes, utentes, possidentes, pariter et habentes, Salvo Jure alieno, harum nostrarum, quas Secreto Sigillo nostro, quo utimur, impendenti communiri fecimus, vigore et Testimonio litterarum mediantium.

Datum Budæ feria tertia proxima post festum Divisionis Appostolorum, Anno Domini Millesimo Quadringentesimo Sexagesimo Quinto, Regni nostri Septimo, coronationis vero secundo.

XI.

Повеља Матије Корвина, краља мађарског, (од 1473) дарована Србима у Српском Ковину, у којој им потврђује раније повластице.

Privilegium Mathiae Regis Hungariae de Anno Domini 1473.

Nos Mathias Dei Gratia Rex Hungariae de Bohemiae etc.

Memoriæ commendamus Tenore præsentium significantes, quibus expedit Uniuersis: Quod nos tum ad nonullorum fidelium nostrorum humillimæ Supplicationis Instantiam per eos pro parte fidelium nostrorum Uniuersorum Civium, Hospitumque et Inhabitatorum Oppidi nostri Kevi in Insula Csepel habiti nostræ propterea porrectæ Maiestati tum etenim, ut iidem Cives et Communitas eiusdem Oppidi Nostri, ad fidelitatem nobis observandam eo ferventius, quum se remuneratos conspexerint, eorum in nominibus illis Libertatibus, prærogativis, et Consvetudinibus, quibus temporibus videlicet, dumquam primum dictum Oppidum nostrum populosum factum, vero inhabitatoribus decoratum esset, uti fuissent gavisi, tempore nostro tenere volumus, et conservare: non obstantibus quibuscunque aliis Litteris nostris, harum et Libertatum ipsorum, in Contrariam cuipiam ex ipsis Civibus datis vel dandis, quas contra præsentes nullius vigoris essent, decernimus, imo confirmamus præsentium per vigorem. Quo circa vobis fidelibus nostris, Judici et Juratis, Cæterisque Civibus præfati Oppidi nostri Kewi, Præsentibus et Futuris, præsentium notitiam habituris, harum serie firmiter mandamus, ac plenam facultatem damus: quatenus visis præsentibus, à modo in posterum, omnes tales Cives et Hospites in medio vestri, pro tempore Commorantes, qui pristinas huiusmodi Libertates ac consvetudines vestras infringerent, sive ipsis

contrairent, cum penis in talibus infligi solitis arcius punire, et astringere, dictasque alias Litteras nostras harum in Contrarium datas vel dandas ab eisdem auferre valeatis, et debeatis, authoritate nostra Regia præsentibus vobis in hac parte attributa mediante, præsentes vero, quas Sigillo nostro impendenti Consignari fecimus, post earum Lecturam reddi iubemus præsentanti.

Datum Budæ in die Cinerum. Anno Domini Millesimo Quadringentesimo Septuagesimo Tertio. Regnorum nostrorum Anno Hungariæ etc. Sexto decimo; Bohemiæ vero Quarto.

Mathias, m. p.

(L. S.)

XII.

Повеља краља Матије Корвина од 1489, којом се потврђују раније повластице Срба становника вароши Српског Ковина.

Privilegium Mathiae Regis Hungariae de Anno Domini 1489.

Nos Mathias Dei Gratia Hungariae, Bohemiae etc. Rex, nec non Dux Austriae etc. Memoriæ commendamus Tenore præsentium significantes, quibus expedit uniuersis: Quod fideles nostri prudentes et circumspecti Judex et Jurati Ciues Oppidi, Illustrissimæ Dominæ Beatricis Reginae, consortis nostræ charissimæ, Kewi vocati in Insula sua Chepel habiti, nostrum venientes in conspectum, in suo ac cæterorum universorum Civium et Incolarum eiusdem Oppidi nomine et personis nobis exponere curarunt in hunc modum: Quod cum temporibus his superioribus, Idem Oppidum Kewi, casu quodam infortuito funditus incineratum et conbustum fuisset; Lit(t)eræ et litteralia eorum Instru-

menta atque Priuilegia, quas et quæ item super quibus Libertatibus et exemptionibus inferius articulatim specificatis, et expressis tam à nobis quam etiam a Diuis condam Regibus Hungariæ, nostris scilicet Prædecessoribus emanatas et confectas habuissent, eodem igne penitus periissent, sicque in præsentiarum nullas prorsus Litteras, nullaque Priuilegia, quibus huiuscemodi eorum Libertates temporum in Processu tutari et defendere possent, præ manibus haberent. Supplicatum itaque humiliter nobis extitit, ut huius modi antiquas eorum Libertates et gratiarum prærogativas, quibus scilicet hactenus usi sunt et gauisi eisdem Civibus, presentibus scilicet et futuris de nouo dare et concedere, ac in nostrum Priuilegium redigi facere dignaremur, quæ quidem Libertates et Prærogativæ, eorumque, uti ipsi asserunt, et etiam nos bene meminimus, hæ fuerunt imprimis, quod Ciues et cæteri Incolæ dicti oppidi Kewi ab omni solutione Tributi seu Thelonii, tam in nostris Regalibus et Reginalibus, quam aliorum quorumcunque Bonis, cuiuscunque Status et Conditionis fuerint, et tam super aquis, quam super terris, Pontibus, Répletionibus, seu aggeribus, aliisque quibuscumque Structuris sint simpliciter supportati et perpetuo exempti habeantur. Item quod ipsos aut ipsorum alterum vel etiam res et familias ipsorum, pro debitis, delictis seu excessibus aliorum nemo per totum Regnum Nostrum Hungariæ ad alicuius Instantiam arestare, detinere vel iudicare præsumat, sed si quis aliquid actionis, vel quæstionis contra eosdem, aut ipsorum alterum, vel etiam homines et familiares eorumdem habent, vel habuerint, hi id in præsentia Judicis et Juratorum dicti Oppidi Kewi iuridice quæránt, ubi omnes contra eos quærulantes Judicium semper et Justitia administrari debeant. Si qui autem Judicio eorum non contentarentur, hi causam suam imprimis in præsentiam Magistri Thauernicorum nostrorum Regalium et deinde ad Maiestatem nostram libere possint appellari.

Item quod Comes et officiales præfatæ Insulæ C h e p e l nullam prorsus Jurisdictionem, aut aliquam aliam potestatem super ipsos Ciues et incolas dicti oppidi habeant, neque eosdem ad alicuius instantiam aliquando judicare, vel aliqua unquam byrsagia super eosdem extorquere audeant. Nos igitur accepta huiusmodi supplicatione eorundem Ciuium et Incolarum dicti Oppidi Maiestati nostræ modo quo supra porrecta, quia dignum et Rationi consonum fore duximus, ut Regia sublimitas suorum fidelium priscis et legitimis supplicationibus condescendat. Igitur præmissas Libertates pro quiete et commodo eorundem Ciuium et cæterorum oppidanorum quo ad omnes earum constisentias et articulos acceptauimus, approbauimus et ratificauimus, easq(ue) et omnia in eis contenta, dicto oppido K e w i omnibusque et singulis Ciuibus et Hospitibus in eodem pro tempore commorantibus Maiestas nostra Regia ac de plenitudine nostræ Regiæ potestatis de nouo et ex nouo duximus dandas, conferendas et concedendas, omnino acceptamus, et approbamus, damusque et conferimus præsentium per vigorem.

Quo circa vobis fidelibus nostris, vestris et singulis Prelatis, Baronibus, Comitibus, Castellanis, Nobilibus, eorundem officialibus, item Ciuitatibus, Oppidis et Villis, earumque Rectoribus, Judicibus, et Villicis Præterea Tributariis, et Theloniatoribus ubiuis per totam Ambitum Regni nostri, tam in terris, quam super aquis, ac Pontibus, R e p l e t i o n i b u s, seu Aggeribus, aliisque quibuscunque structuris, Tributa tenentibus seu exigentibus tam scilicet nostris Regalibus et Reginalibus, quam aliorum quorumcunque, nec non Comitibus, ac aliis quibusuis officialibus in præfata Insula de Chepel pro tempore constitutis, cunctis denique aliis cuiusuis status et Conditionis hominibus, quibus præsentes ostenduntur, harum serie firmissime committimus et mandamus, quatenus à modo in posterum præfatos Ciues et Incolas dicti Oppidi Kewi

præsentes, ut præfertur, et futuros præscriptis ipsorum Libertatibus et Prærogatiuis impedire, turbare, seu aliquomodo molestare, vel etiam Libertates ipsas infringere nullo unquam tempore præsumatis, nec sitis ausi modo aliquali gratiæ nostræ sub obtutu. Præsentibus perlectis, exhibenti restitutis.

Datum Budae in festo Sacratissimi Corporis Christi, Anno eiusdem Millesimo quadringentesimo octuagesimo Nono. Regnorum Nostrorum Anno Hungariæ vero Tricesimo secundo, Bohemiæ vero Vicesimo primo.

Mathias, m. p.

(L. S.)

Præsentem Copiam cum suo vero Originali etc. Posonii 16 Januarii Anno 1688.

Michael Szalay, m. p.

(L. S.) Venerabilis Capituli Juratus Notarius.

XIII.

Краљ Матија (Корвин) у свом писму од 14 децембра 1480 јавља римском папи о сјајној победи на Дунаву, коју је задобио кнез Павао Бранковић својом флотилом код Голубца. То краљево писмо у изводу гласи овако:

— — — — non inferiorem nobis victoriam divina pietas ab alio Regni nostri latere concessit; nam Paulus Kinisy generalis Capitaneus noster, ad custodiam parcium inferiorum Regni nostri deputatus, collectis ad se gentibus nostris, que sibi in presidium olim per nos date sunt, jussu nostro deductis per Danubium navibus, in distancia triginta quinque millium passuum infra Senderew transfretavit, totamque Rasciam ultra Senderew usque ad Chrwsowatz depopulatus est. Deinde ut majori turcos injuria afficeret, navibus certis trajectis, sub ipsius civitatis muro, in rippam

Danubii descendit, ibique Malcoczowich Dominum Rascie, Wayvodam ejus loci, cum suis omnibus collectum, et expedita manu nequiquam suos defendere cupientem, invitavit ad pugnam, manusque cum illis consternit, donec illi vertentur in fugam. Deinde conscensis navibus, cum nostri abirent, naves turcorum, que septem et decem, nostrorum naves celeritate illa navali invaserant, duas nostrorum naves abripuerant, quas sic abreptas nostri insecuti, et illas recuperaverunt. et insuper turcorum navibus submersis, quindecim reliquas cum universis turcis, qui in eis fuerant, asportarunt, atque sub conspectum Capitanei nostri trecenta turcorum capita, ut erant recens amputata, posuerunt. Aderunt propediem captivi et spolia super eos turcos obtenta, una cum eorum signis et armis, de quibus Sanctitati Vestræ victorie illius monumenta transmittemus.

(Види: „Nagy J. és Nyári A. Magyar diplom. emlékek Mátyas király korából“. IV књ. стр. 341—342).

XIV.

Краљ Владислав овом својом дипломом од 1498 потврђује Србима становницима вароши Кеве (Rácz-Kewe) све оне повластице, које им је даровао краљ Матија у својим ранијим повељама.

Privilegium Wladislai Hungariæ etc. Regis de Anno 1498.

Nos Wladislaus Dei Gratia Rex Hungariæ et Bohemiae etc.

Memoriæ commendamus Tenore præsentium significantes, quibus expedit universis: Quod pro parte et in personis Fidelium nostrorum Circumspectorum, Judicis et Juratorum, cæterorumque Universorum Civium, Hospitum et Incolarum

Oppidi nustri Kewi in Insula Chepel habiti, exhibitæ sunt coram nobis et productæ quædam Litteræ Serenissimi Principis condam Domini Mathiæ Regis prædecessoris nostri bonæ memoriæ in pergameno sub Sigillo eiusdem de et super certis Libertatibus et Libertatum prærogativis eiusdem, per ipsum condam Dominum Mathiam Regem gratiose Concessis impendenti Confectæ Tenoris infrascripti Supplicatum: Itaque extitit Maiestati nostræ pro parte eorumdem Civium nostrorum, ut easdem Litteras, ac omnia et Singula in eisdem Contenta, ratas, gratas et acceptas haberi, Litterisque Nostris Privilegialibus, de Verbo ad Verbum inseri et inscribi facientes, pro eisdem Civibus et tota Communitate Præfati Oppidi nostri innovari perpetuo valituras confirmare dignaremur; quarum quidem Litterarum Tenor talis est:

Nos Mathias Dei Gratia Rex Hungariæ et Bohemiæ etc. Memoriæ commendamus Tenore præsentium significantes, quibus expedit uniuersis: Quod nos tam ad nonullorum fidelium nostrorum humillimæ supplicationis Instantiam per eos pro parte fidelium nostrorum Uniuersorum Civium, Hospitumque et Inhabitatorum Oppidi nostri Kevi in Insula Chepel habiti nostræ propterea porrectæ Maiestati, tum etenim, ut iidem Cives et Communitas eiusdem Oppidi Nostri, ad fidelitatem nobis observandam eo ferventius, quum se remuneratos conspexerint, eorum in nominibus illis Libertatibus, prærogativis, et Consvetudinibus, quibus temporibus videlicet, dumquam primum dictum Oppidum nostrum populosum factum, vero inhabitatoribus decoratum esset, usi fuissent gavisi, tempore nostro tenere volumus, et conservare: non obstantibus quibuscunque aliis Litteris nostris, harum, et Libertatum ipsorum, in contrariam cuipiam ex ipsis Civibus datis vel dandis, quas contra præsentes nullius vigoris esse decernimus imo confirmamus præsentium per vigorem. Quo circa vobis fidelibus nostris, Judici et Juratis, Cæterisque Civibus præfati

Oppidi nostri Kewi, Præsentibus et Futuris præsentium notitiam habituris, harum serie firmiter mandamus, ac plenam facultatem damus; quatenus visis præsentibus, a modo in posterum, omnes tales Cives et Hospites in medio vestri, pro tempore Commorantes, qui pristinas huismodi Libertates ac Consvetudines vestras infringerent, sive ipsis contrairent, cum penis in talibus infligi solitis arcius punire et astringere, dictasque alias Litteras nostras harum in contrarium datas vel da ndas ab eisdem auferre valeatis, et debeatis, authoritate nostra Regia præsentibus vobis in hac parte attributa mediante, præsentes vero, quas Sigillo nostro impendenti Consignari fecimus, post earum Lecturam reddi iubemus præsentanti. Datum Budàe in die Cinerum. Anno Domini Millesimo Quadringentesimo Septuagesimo Tertio, Regnorum nostrorum Anno Hungariæ etc. Sexto decimo; Bohemiæ vero Quarto. Mathias, m. p. (L. S.).

Nos igitur huius modi Supplicatione pro parte præfatorum Civium nostrorum de Kewi Maiestati nostræ modo quo Supra porrectâ Regiâ benignitate exaudita, clementer et admissa, præscriptas Litteras dicti condam Domini Mathiæ Regis non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas ab omni prorsus vitio et Suspectione carentes, præsentibusque Litteris nostris privilegialibus, verbotenus, sine diminutione et augmento aliquali insertas, quas ad omnes earum continentias, clausulas et Articulos eatenus, quatenus eædem rite et Legitime existunt emanatæ, viribusque earum veritas Suffragatur; acceptamus, approbamus et ratificamus, easque et omnia in eisdem Contenta, pro præfatis Civibus et incolis, ac tota Communitate dicti Oppidi nostri Kewi innovantes perpetuo valituras Confirmamus; harum nostrarum, quas Secreto Sigillo nostro, quo ut Rex Ungariæ utimur, impendenti communiri fecimus, vigore et testimonio Litterarum mediante.

Datum Budæ Feria sexta proxima ante Dominicam Judica. Anno Millesimo, Quadringentesimo Nonagesimo Octavo, Regnorum nostrorum Septimo, Hungariæ (octavo), Bohemiæ vero Vigesimo Octavo.

Wladislaus, m. p.

Præsentem Copiam, cum suo vero Originali per me diligenter comportatam et in Erratis correctam per omnia concordari Testor. Posonii 16 Januarii 1688.

Michael Szalay, m. p.
Venerabilis Capituli Posoniensis
Juratum Notarium.

XV.

Краљ Владислав, у овој својој дипломи од 1501, потврђује и одобрава Србима становницима вароши Кеве повластице, које су Ковинчанима даровали краљ Владислав 1440, и краљ Матија 1464 и 1465.

Privilegium Wladislai Regis Hungariæ de Anno Domini 1501.

Nos Wladislaus Dei Gratia Rex Hungariæ et Bohemiæ etc.

Memoriæ commendamus Tenore præsentium significantes quibus expedit Universis, quod pro parte et in personis fidelium nostrorum providorum et circumspectorum Universorum Civium Rascianorum nostrorum in possessione nostra Szent Abrahám Telke, alio nomine Kis Kevi vocata insula nostra Chepel habita commorantium exhibitæ sunt nobis et porrectæ Trinæ Litteræ, primæ scilicet serenissimi Principis condam Domini Wladislai Dei Gratia Hungariæ, Poloniæ, Dalmatiæ, Croatiæ Regis et Litvaniæ Principis Supremi et hæredis Russiæ, decessoris et patruelis nostri ca-

rissimi felicis recordationis, in pergamento patenter Confectæ, Sigilloque eiusdem impr... ve Consignatæ; quibus mediantibus Idem condam Rex miserata illa calamitate et afflicatione, qua praelati nostri, tunc in Oppido nostro Kevi, ac Villis Balvanyos et Zkronovecz vocatis ad idem spectantibus in partibus nostris Inferioribus habitis Commoran — per crudelem Tirannidem et vastationem Sevissimorum Turcorum Crucis uti — inimicos susceperant Eisdem Rascianis nostris, qui eo tempore de dictis Oppidis et Villis propter insultus ipsorum Turcorum cum Uxoribus et liberis miserabiliter aufugerant in prædicta Insula nostra Chepel, prædictam possessionem Szent Abrahám Telke, alio nomine Kis Kevi modo præmisso apellata(m) ad inhabitandum et desendendum concessisse atque dedisse; secundæ vero Serenissimi similiter principis condam Domini Mathiæ, modo simili Regis Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ etc. in pergamento privilegialiter confectæ, Sigilloque Eiusdem duplici et authentico impedenti consignatæ, quibus mediantibus idem condam Dominus Mathias Rex Eisdem Rascianis nostris Id ut ipsi tamdiu, quousque ad prædictum Oppidum nostrum Kevi ab litum in dictis partibus nostris Inferioribus, ac Majestatis Regni nostri Hungariæ prædicti situatum, de quo iidem propter metum Turcorum dudum præteritis temporibus ad præfatam nostram insulam se contulerunt, moraturi, cessante huiusmodi metu Turcorum, redire poterunt, in eadem possessione nostra Kis Kevi pacifice permanere, ac Terris, Campis, et portu in opposito eiusdem Villæ in fluvio Danubii existente, cunctisque aliis utilitatibus eiusdem possessionis nostræ, sed et omnibus illis libertatibus prædecessorum nostrorum temporibus prius in præscripto Oppido nostro abolito Kevi, et post in dicta possessione nostra Kis Kevi usi sunt, uti et frui valeant, utque possint, et ut ipsi undique per ipsam Insulam nostram ligna arida, sicca atque impetu ventorum collapsa, et ad nullius rei

usum præterquam ad ignem apta pro sustentatione Domorum suorum, et pro usu lignum cum curribus vel oneratis animalibus aut aliis quovis modo liberam habeant defferendi facultatem annuendas et concedendas duxisse. Tertiæ denique eiusdem condam Domini Mathiæ Regis, quibus idem Dominus Rex quasdam litteras suas Donationales, quibus scilicet mediantibus ipsæ quandam portionem terræ in ipsa insula nostra Chepel existentem prope dictam possessionem nostram cum certis metis per nobilem Georgium Fehér per ipsum condam Dominum Regem ad id missum limitatum prædictis Civibus et inhabitatoribus præfatæ possessionis nostræ dedisse dignoscebatur, ratas, gratas et acceptas habendo præfatam portionem terræ eiusdem R a s c i a n i s et Civibus nostris, et dictæ possessionis nostræ Szent Abrahám Telke, alio nomine Kis Kevi novæ hoc donationis titulo in perpetuum dedisse et contulisse modo et ordine inferius in tenoribus earundem litterarum continentibus dignoscebatur, tenorum infrascriptorum Supplicationum. Itaque extiterant Maiestati Nostræ pro parte et in personis eorundem R a s c i a n o r u m de Kis Kevi humiliter, ut easdem trinas literas præfatorum Uladislai et omnia in eisdem contenta rata, grata et accepta habere, litteris nostris Privilegialibus verbotenus inseri et inscribi facere, pro eisdem R a s c i a n i s et Civibus nostris de dicta Kis Kevi, ipsorum hæredibus et posteritatibus universis innovando perpetuo valituras confirmare dignaremur. Quarumquidem litterarum primarum videlicet ipsius condam Domini Uladislai Regis tenor est:

Nos Uladislaus Dei Gratia Hungariæ, Poloniæ, Dalmatiæ, Croatiæ etc. Rex Litvaniæ Princeps Supremus, et hæres R(u)ssiæ, significamus quibus expedit universis; quod nos, quorum ex officii debito interest onera portare afflictorum, eorumque corda variis opressionibus tribulata proprio relevamus beneficio clementer consolari, attentis illis Tribulationi-

bus et afflictionibus tollendis quas fideles nostri Rasciani in oppido nostro Kevi, ac villis Bálványos et Zkronovetz vocatis ad idem spectantibus commorantes, a sævis Turcis, qui proh dolor! peccatis exigentibus grassata partes nostras inferiores crudeli Tiranide vastarunt sepius post se se adeo susceperunt, ut iam ab illinc miserabiliter fugati cum Uxoribus et prolibus sub tectis latitant alienis misericorditer eisdem compatientes hanc gratiam concedimus et facultatem, ut ipsi cum eorum Uxoribus et liberis in Insula nostra Chepel, in quodam desserto loco prope et circumcirca quamdam Ecclesiam desertam in honorem Sancti Abrahámi patriarchæ fundatam, ubi scilicet antiquitus villa fuisse dicitur, descendere; constructi(s)quæ et Edif(ic)atis sibi Domibus et habitaculis ibidem sub illis libertatibus et prærogativis, quibus in dicto Oppido Kevi et villis ad idem spectantibus usi fuerint, morari, terasque et prata, ac aquas, et aliias utilitates, intra metas eiusdem Villæ desert(a)e habitas possidere valeant, atque possint perpetuis succesivis Temporibus Universis, Salvo Jure alieno, harum nostrarum Vigore et Testimonio Litterarum mediante, mandantes vobis Comitibus dictae insulae, præsentibus et futuris, ne ipsos Rascianos in huiusmodi descensu et habitatione eorum contra formam dictæ concessionis nostræ et libertatum eorum præsumatis quovismodo impedire. Præsentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Budæ, feria secunda proxima post festum Sancti Francisci Confessoris. Anno Domini Milesimo quadringentesimo quadragesimo. Uladislaus m. p.

Aliarum videlicet condam Domini Mathiæ Regis tenor sequitur in haec verba:

Nos Mathias Dei Gratia Rex Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ etc. Memoriæ Commendamus Tenore præsentium (significantes), quibus expedit Universis: Quod nos ad humillimam

Supplicationem fidelium nostrorum universorum, Civium Rascianorum in possessione nostra Szent Abrahàm Telke, alio nomine Kiss-Kevi vocata insula nostra Chepel habita Commorantium, Maiestati nostræ oblatam, eisdem Civibus id duximus annuendum et concedendum, imo annuimus et concedimus per præsentes, ut ipsi tamdiu, quousque ad Oppidum nostrum abolitum Kevi vocatum in partibus inferioribus ac metis Regni nostri Hungariæ prædictis situatum, de quo iidem propter metum Turcarum, dudum praeteritis temporibus, ad praefatam nostram Insulam se contulerunt, moraturi, cessante scilicet huiusmodi metu Turcarum redire poterunt, in Eadem possessione nostra Kiss-Kevi pacifice permanere ac Terris, Campis et portu in opposito eiusdem Villæ in fluvio Danubii existentibus, cunctisque aliis utilitatibus eiusdem possessionis nostræ, sed et omnibus illis libertatibus et libertatum prærogativis, quibus prædecessorum nostrorum temporibus prius in præscripto Oppido nostro abolito Kevi, ut præmittitur, in partibus Inferioribus habito, et ex post in possessione nostra Kiss Kevi Szent Abrahám Telke in iam fata Insula nostra Chepel existente hactenus usi sunt gavisi, uti, frui et gaudere valeant atque possint, et ut ipsi undique per ipsam Justitiam nostram ligna arrida Tiliæ, atque impetu ventorum collapsa, et ad nullius rei usum, præterquam ad ignem apta, pro sustentatione Domorum suarum et pro(priar)um ligni cum curribus vel oneratis animalibus, aut alio quovismodo liberam habeant deferendi facultatem. Quocirca vobis fidelibus nostris Comitibus dictæ Insulæ nostræ præsentibus et futuris præsentium notitiam habituris, harum serie firmiter præcipientes mandamus, quatenus præfatos Cives dictæ possessionis nostræ, in eadem possessione nostra Kiss-Kevi, tamdiu, donec illinc manebunt, pacifice manere et morari, ac præscriptis Terris, Campis, portu Danubii ac

aliis utilitatibus eiusdem Villæ nostræ et aliis locis per eos hucusque posessis, omnibusque illis libertatibus et libertatum prærogativis, quibus ut præmittitur, prædecessorum nostrorum temporibus, uti in præfato Oppido nostro abolito Kevi, quam etiam in dicta nostra posessione Kis-Kevi hactenus quolibet(modo) usi sunt et gavisi sine impedimento et molestia aliquali uti, frui, et gaudere permittantur et permitti faciant, ne propter deportationem lignorum ibidem sevorum impetu ventorum colapsorum de ipsa Insula nostra undecunque, quæ ut præmisimus, ad meliorem rei usum, nisi ad ignem apta sunt, quoquo(modo) ipsos turbare et impedire ac vexare præsumatis. Præsentes autem Litteras nostras privilegiales pendentis et authentici Sigilli nostri duplici munimine roboratas, post earum lecturum semper reddatis manibus præsentantis. Datum per manus Reverendissimi in Christo patris Domini Step(ha)ni Colocensis et Bachiensis Ecclesiarum canonice unitarum Archiepiscopi, locique eiusdem Colocensis Comitis perpetui, aul(a)e nostræ summi con(silia)rii fidelis nostri dilecti. Anno domini Millesimo quadringentesimo Sexagesimo quarto. Octavo idus mensis Maii, Regni nostri Anno Septimo, coronationis vero primo. Mathias, m. p. (L. S.).

Nos igitur præmissa Supplicatione pro parte præfatorum R a s c i a n o r u m et Civium nostrorum de (insula) nostra Kis Kevi modo quo supra porrecta Maiestati Regia benignitate exaudita et clemen(ter) admissa, præscriptas trinas litteras a . . . . t rum condam dominorum Uladislai et Mathiæ Regum præ(desso)rum Regum nostrorum non abrasas, non cancellatas (nec in aliqua sui parte) suspectas et viciatas præsentibusque Litteris nostris . . . . . . privilegialibus de verbo ad verbum sine diminuatione et augmento aliquali insertas quas ad omnes earum continentias, clausulas et articulos eatenus quatenus eaedem rite et legitime existunt emanatæ, viribusque earum veritas suffragatur, acceptamus, ap-

probamus, et ratificamus, easque et nihilominus omnia in eisdem contenta, pro præfatis universis Rascianis, cunctis etiam aliis populis et Jobagyonibus, nec non Civibus nostris, ipsorumque hæredibus et posteritatibus Universis in præfata possessione nostra Szent Abrahám Telke, alio nomine Kis Kevi pro tempore constitutis et Commor(anti)bus innovandas perpetuo valituras confirmavimus, Salvo Jure alieno, harum nostrarum, quas Sygillo nostro consveto, quo ut Rex Hungariæ utimur impendenti communiri fecimus vigore et Testimonio Litterarum mediantium.

Datum Budæ in festo Purificationis Beatæ Mariæ Virginis. Anno Millesimo Quingentesimo primo. Regnorum nostrorum Hungariæ etc. Anno undecimo Bohemiæ vero Tricesimo primo.

Wladislaus, m. p.

(L. S.)

XVI.

Повеља Лауша II подарена Шајкашима 25 јула 1525 у Будиму.

„Commissio propria Domini regis de Consilio.

Nos Ludovicus Dei Gratia Rex Hungariæ et Bohemiæ etc. Memoriæ commendamus tenore presentium significantes quibus expedit universis: quod quum ad nostrum officium pertineat, ut eos, qui aliquo genere laboris, servicii ac fidelitatis de fide Christiana, de nobis, et de Regno nostro bene sunt meriti, Premiis, atque Immunitatibus prosequamur, nullo modo inter ceteros videntur negligendi, qui in partibus Regni nostri inferioribus assiduos Thurcorum impetus multo sudore et sanguine suo fortissime solent propulsare, quorum de numero nobis occurrunt fideles milites no-

stri Navales, quos a genere navigii, quo strenue ac peculiariter utuntur, Nazadistas appellamus, horum virtutem multis ac claris rebus gestis ante excidium Nandor Albe (pro qua dum in nostra esset potestate nullum periculum adire dubitaverunt) magnis laudibus commendatam accepimus; et hiis proximis Annis R(everendissi)mus in Christo Pater, Dominus de Thomor, Ecclesiarum Colocensis et Bachiensis Arhiep(isco)pus Capitaneus noster, apud nos fuit optimus et certissimus testis, quo robore animi, qua fortitudine, quanto periculorum contemptu Partes illas se duce tuerentur. Cuius quidem Domini Arhiep(isco)pi adducti supplicatione ex consilii n(ost)ri sententia Libertates atque Immunitates prefatorum Nazadistarum, et ea item que ipsi prestare et observare debebunt, ut deinceps ad nostra et Regni nostri servitia alacriores et constantiores reddantur, presentibus Litteris nostris duximus declarandas, et imprimis: Nazadiste, quocunque loco resideant, si se in numerum civium ac colonorum eius loci dederint, et collegiis, quas cehas vocant, se curaverint ascribendos, qui vinorum, carnium, ac aliarum quarumcunque mercium et artificii questum exercuerint, Domino Terrestri censum duntaxat ordinarium solvant, et in medium civitatis, oppidi, vel possessionis ad usum publicum, que necessaria sunt, instar aliorum colonorum contribuant; a servitiis vero et censibus extraordinariis, durante beneplacito nostro, penitus exempti sint et habeantur. Hoc declarato, quod si quis Nazadistarum colonis locorum residentie sue, collegiis ac cehis nollet annumerari: is ab omni questu mercium, et artificii illis in locis abstineat. Fratres etiam coniuncti et indivisi Nazadistarum a servitiis et censu extraordinario dominorum Terrestrium exempti habeantur. Bona tam mobilia, quam immobilia Nazadistarum, qui absque heredibus decesserint, non in Capitaneos, sed in Dominos Terrestres devolvantur; si tamen in prelio mortuus fuerit,

bona eius mobilia pro salute anime sue distribuantur. Qui quidem Nazadiste, donec in servitiis nostris versabantur, in causis contra se per alios, vel per ipsos contra alios motis, Nobilium Regni n(ost)ri Libertatibus uti et gaudere possint ac valeant. Nolumus autem ut Nazadista pro debitis, aut delictis alienis usque detineri aut arestari possit, nisi qui in manifesto crimine, aut maleficio deprehendatur. Huius enim detinendi, capiendi, judicandi, et quod juris ordo dictaverit de eo faciendi, non curata Capitaneorum presentia, Nobilis aut Judex loci plenam habeat facultatem. Nonas frugum et vinorum solvant terrarum quas colunt dominis, decimas quoque vinorum, apum et agnorum more consveto reddant ordinariis. Pro Decimis tamen frugum, durante beneplacito n(ost)ro et quoad in servitiis nostris fuerint, solvant Nazadiste Dom(i)no Archiep(isco)po et aliis Prelatis pecuniam duntaxat Christianitatis, idest Denarios sex. Quibus quidem Nazadistis nos, ultra stipendium debitum et consvetum, Nazados, Saykas, Picem et Plumbum debebimus; qui tamen ex ipsis Naves in ripis per incuriam amiserint, eorum Vayvode nobis de damno respondere teneantur. Quoties vero commeatus ad Tittelium erit importandus, et iidem Nazadiste n(ost)ri fuerint requisiti, huiusmodi victualia Navibus eorum comitari teneantur. Nazadiste nullo in loco solvant Thelonium, nec ab eorum sponsis, dum ad maritos deducuntur, quisque per tributarios exigatur. Jobagiones cuiuspiam, in quos census aut taxa de facto fuerit exposita, Nazadiste in medium eorum non recipiant. In judiciis autem eorum hic ordo erit observandus; ut alter alterum coram suis Capitaneis conveniat. A quibus in presentiam supremi Capitanei, uti et ab eo si fuerit necessarium in presentiam n(ost)ram possit appellare; constituantur tamen inter eos per Capitaneum n(ost)r(u)m Iudices et Jurati ad causas eorum una cum Capitaneis cognoscendas. Si quis forte malefactor ad n(ost)ras

naves, Saykam aut Nazadum, servandi aut defendendi sui ipsius cause confugerit, Navisque ipsa remigio imposito in aqua sit suspensa; Judex loci talem malefactorem capiendi abducendi aut judicandi auctoritatem nullam habeat, sed potestas huiusmodi malefactorem detinendi vel judicandi sit Capitaneorum et Vayvodarum. Verum si in ripa aut in arido naves nostre site fuerint: Judex loci malefactorem libere ex eis capere et abducere et judicare poterit. Capitaneus noster Vayvodas Nazadistarum nonnisi ex causa rationabili et juridice ab officio possit amovere. Si qui Nazadistarum domi et in locis residentiarum in Capitaneos deliquerint: cognoscatur causa per juratos, et delinquentes, ut æquum fuerit, puniantur. Itinere autem et in expeditione terrestri aut navali Capitanei n(ost)ri decernant, quod ratio et honor ipsorum dictaverit. Si quis Vayvodarum decesserit aut jure fuerit depositus: eligant reliqui Vayvode personas.......... quatuor et Capitaneis nostris exhibeant, ex quibus eum, qui idoneus et sufficiens ipsis Capitaneis videbitur, Vayvodam instituent et confirment; alioquin iidem Capitanei nostri Vayvodam eligendi facultatem .... Quotiescunque de hostibus victoriam fuerint adepti, in divisione prede nulla fiat seditio, sed ante omnia Deo optimo maximo honor debitus exhibeatur, et quoties victoria fuerit insignis, et prede magnitudo patietur: nobis quoque, ut ipsorum honor exiget, munus aliquod de preda mittant, ac testentur, se n(ost)ris auspiciis, nostrisque stipendiis militasse ac victoriam reportasse. Capitaneis quoque Nazadiste, ut congruum fuerit, de preda impartiantur. Reliqua inter se, ut moris est, justis et æquis portionibus distribuant. Illud autem dictis Capitanies et Vayvodis sub pena amissionis officiorum interdicimus, ne in numerum Nazadistarum furem, latronem aut quemcunque malefactorem publicum et notorium aude-

ant recipere. Si quis Nazadista alium, qui non sit huius militie, Nazadistam esse profiteatur: etiam is, qui alium false Nazadistam appellat, quam si se appellari patiatur, in homagio unius Nazadiste, id est ducentis florenis convincatur, et ambo e consortio et societate ipsorum excludantur, mulcta autem huiusmodi seu homagium Capitaneis, et parti adverse persolvenda. In quarum omnium robur et testimonium presentes litteras n(ost)ras præfatis Nazadistis n(ost)ris ex Consiliarior(um) n(ostro)rum matura deliberatione concessimus. Quare vobis præfato R(everendissi)mo Dom(i)no Archiep(isco)po Colocensi, Capitaneo, futuris quoque Capitaneis n(ost)ris harum serie comittimus et mandamus, ut predictos Nazadistas n(ost)ros in hiis Immunitatibus et Libertatibus n(ost)ra auctoritate protegere, ac defendere, et ea omnia, quæ præsentibus Litteris nostris sunt expressa, tam per prefatos Nazadistas, quam per alios, quorum interit, firmiter faciatis observari. Presentibus perlectis exhiben. restitut. Datum Bude in festo beati Jacobi Apostoli, Anno Domini Millesimo Quingentesimo Vigesimo Quinto, Regnorum nostrorum Hungariæ et Bohemiæ etc. predictorum Anno Decimo.

Ludovicus, m. p.

(L. S.)

(На овој повељи сада нема висећег печата, а нема ни гајтана, али се виде 3 рупе, кроз које је овај био провучен. На полеђини стоји натпис: A(nn)o D(omi)ni 1609 feria tertia p(ro)xima post Festum Conversionis beati Pauli Apostoli in Sede Jud(icia)ria, Comit(a)tus Comaromiensis in Oppido Regio Nagy-Komárom celebrata, præsentatæ sunt, et proclamatæ ac publicatæ per me Stephanum Franz ex Felső (неможе се прочитати, ал је јамачно: Bystra) prædicti Comit(a)tus Comàromiensis jurat(um) Notar(ium), m. p.

XVII.

Краљ Јован, Запољац, својом повељом о Тројицама 1527 год. оглашава капетана Радића Божића за српског деспоту.

Nos Joannes dei gratia etc. Rex Hungariæ etc. Memoriæ commendamus, quod nos de fidelitate, rerumque gerendarum dexteritate et animi integritate fidelis nostri egregy Radych Bosyth capitanei Nazadistarum nostrorum ad plenum confisi, et consideratis servitiis præsertim in confiniis regnorum nostrorum contra turcos christiani nominis hostes atrocissimos, et impen .... Regni nostri Rasciæ Despotatum, quem hactenus magnificus Stephanus de Grabarya (Beriszlo) tenuit, sed ex eo .... Stephanus immemor fidelitatis ac fidei suæ, oblitus etiam honorum, rebellionis protervia dictus germanicæ factioni adhesisse, dicto despotatu merito privari dignoscitur, memorato Radych Bosyth durante nostro beneplacito duximus dand. et conferend. ita tamen, ut ipse ea, qua hactenus Nobis seruivit fidelitate et deinceps serviat. Datum Budæ feria 3-a proxima post fest. Senct. et Individ. Trinitatis. Millesimo quingentesimo vigesimo septimo.

(Magyar orszàgos levéltár. NRA. 938 св. бр. 13).

XVIII.

Цар и краљ Фердинандо I јавља Стевану Ревају, да је њега и Тому од Подвиња наименовао за капетане Шајкашима. Ово је писмо писано у Бечу 18 јуна 1527.

(На челу писма написано је: „**Stephano Révay**“).

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dal-

matiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc. — — — — — — — — — — —

Ceterum seias te unacum egregio fideli nobis dilecto Thoma Podvinyay electum esse capitaneum Nazadistarum. Idcirco tibi injungimus, ut officium illud diligenter et ut decet exequaris, ac equites tuos quanto(ci)tius mittas. Sicut te facturum esse nobis certo persualemus. Datum Viennæ 18 Juny 1527, Regnorum nostrorum primo.

Ferdinandus, m. p.

(L. S.)

(Концепт овога писма налази се у Бечу у цар. и крал. тајном архиву).

XIX.

Цар и крал Фердинандо I у свом писму из Беча писаном 18 јуна 1527 сведочи, да је истинито, што су им поверљиво приопћили наименовани капетани Фрања Ревај и Тома од Подвиња и опомиње Шајкаше, да буду покорни и верни тим својим капетанима.

(На челу концепта стоји: **„Ad omnes Nazadistas simul“**).

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

Agiles fideles dilecti. Commisimus egregio fideli nobis dilecto Francisco Réway nonnulla, nostro nomine vobis exponenda, sicut ab eo coram accipietis, quæ cum ex mente et

voluntate nostra veniant, vos requirimus omni serio, ut eidem Francisco in his, quæ referret, nostra contemplatione fidem indubiam præstetis, vosque super eisdem ita exhibeatis, sicut vestro in nos fidelitatis officio congruit, et nihilominus egregiis fidelibus nobis dilectis Stephano Réway et Thomæ Podwinnyay tamquam capitaneis vestris parcatis et obediatis, statimque juxta eorundem commissionem veniatis. Quo facto vos et quemlibet vestrum gratia, favore, liberalitatque nostra regia pro merito unius cujusque complectemur, omnesque vestram fidem et observantiam gratiöse recognoscemus. Datum Viennæ die 18 Junÿ 1527. regnörum nostrorum primo.

Ferdinandus, m. p.

(L. S.)

(Препис са концепта, који је у царско краљ. тајном архиву).

XX.

Писмо цара и краља Фердинанда I од 19 јула 1527.

(На челу концепта стоји: **Francisco Reway**).

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

Јавља Ревају, да се Браниборишки (Brandenburg) Маркграф Казимир главни војсковођ његов (Фердинандов) већ утаборио у Мађарској, и да се по том и он одважно, да са осталом војском пође за Маркграфом. Заповеда Ревају, да сву своју војску прикупи, и жури дању и ноћу, да се с њим сједини. „Et insuper fratri quoque tuo statim visis

præsentibus committas, ut accedat ad Nasadistas nostros et unacum ipsis serviat in vadis ad prohibendum gentes Johannis comitis Scepusiensis a trajectione, tentetque etiam omnia, ut ad exercitum nostrum veniat. In eoque nihil plane cunctetur aut moretur. Nostram in eo expressam executurus voluntatem. Datum Viennæ die XX Julÿ anno 1527".

Ferdinandus, m. p.
(L. S.)

(Оригинални концепат је у Бечу у цар. крал. тајном архиву).

XXI.

Стеван Ревајн и шајкашке војводе јављају краљу Фердинанду, да су своју службу отпочели, и да су на дан св. Маргарите пошли из Верешмарта и стигли у Кеви (на чепельском острву) и́ да ће од туда покушати, да се сједине са Фердинандовом војском. Моле, да им се пошаље месечна плата.

(У Ковину 20 јула 1527).

Адреса на полеђини: Serenissimo principi domino Ferdinando dei gratia Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croaciæ etc. Regi. Infanti Hispaniarum. Archiduci Austriæ et duci Burgundiæ et Marchioni Moraviæ etc. Imperialique locumtenenti generali, domino nostro generosissimo.

Serenissime princeps et rex generosissime domine noster clementissime. Post obedientissima ac fidelissima nostra promtissimaque servicia vestræ serenissimæ Ma(jes)t(a)ti domino n(ost)ro gratiosissimo notificamus. Quod ad mandatum eiusdem Majestatis, Deo favente, die et festo sanctæ Margarethæ noviter præterito iter arripuimus in servitia Ma(jes)-

t(a)tis Vestræ de Weresmarth feriaque quinta post divisionis apostolorum omnes intravimus in oppidum Kewi, ubi et nunc sumus. De Kewy antem immediate misimus decem naves versus Budam ad excutiendas et perquerendas forsan aliquas insidias per inimicum Ma(jes)t(a)tis V(est)ræ erga nos, qui ibidem nobis scire revelaverunt, quod per inimicum Ma(jes)t(a)tis V(est)ræ erga nos multas insidias factas esse pénes Budam et Pescht et inferius ex utraque parte Danubÿ in litore ejusdem fluvÿ, et sagitaverant super nostrates, sed laus Deo neminem leserunt, nisi apud duos nazados korman vel directorium frangerunt, Quare serenissime rex parati sumus omni nostra vi, non parcens sanguini nostro, in tantum quantum vobis servire possumus. Sin autem quodam modo contingeret nobis impossibilitatis opinionem nostram expedire, extunc dominus noster, vobis non ægre feret, quia Johannes inimicus vester multum vigilat die noctuque laborat, vel caput suum perdere debeat, vel nobis pertransitum prohibeat. Quidcunque vis sui habet, cum omni curat nobis rebellare. Si plures essemus, non esset nobis fortis. Sed quanti sumus fortior nobis est vester inimicus. Tantum aliquam parvam vim in sicco haberemus, nostra voluntas esset. Diebus autem vitæ nostræ fideliter servire vobis volumus et Vestram sacram Majestatem non in quantum nobis solarÿ solvistis ad duos menses a festo sanctæ Sophiæ, servivimus in tantum. Quare dignemini quanto(ci)cius potest esse, solarium mittere, ne exercitus dissiparetur. Et sciat vestra sacra Majestas totaliter pro pecunia victualia nostra ducere et non violentare? Etiam Vestra sacra Majestas monetam parvam mittatis et non auream, quia plures aureos vix consumpsimus pro 60 denariis ungaricis, et hoc nobis in dampnum, quod dampnum confidimus vestram sacram Majestatem reformandum. Qui autem nos coram vestra Majestâte accusare tentarent, vestra sacra Majestas obaudiat rogamus, quia inimici Majestatis ve-

stræ et nostri diversis causis nos obloquuntur, spolationes, interfectiones, sed post et vestra Majestas videbit omnia falsa esse.

Datum in Kewŷ die sancti Elie profetæ anno domini millesimo quingentesimo vigesimo septimo.

Fidelis
Stephanus Reway
capitaneus et omnes Waywodæ
Nazadistarum.

(Оригинал је у Бечу у цар. краљ. тајном архиву).

XXII.

Одговор цара и краља Фердинанда I Стевану Ревају на горње писмо. Помиње се цар Јован Ненад. Писано у Бечу јула 29, 1527.

На челу концепта: „**Stephano Reway**“.

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

Egregie fidelis dilecte. Recipimus litteras tuas datas in dié S(an)cti Heliæ prophetæ, ex quibus cognovimus, quæ interea cum Wayvodis Nazadistarum in rebus nostris egisti, in quibus etiam nobis plurimum satisfecisti, injungentes tibi propterea seriosius, ut nacta opportunitate temporis et loci, et si quomodo possis, una cum eisdem Nazadistis ad nos, et si fieri possit, cum præsidiis fidelis nobis dilecti Johannis Chaar Nenada ascendas“. Даље вели, ако то не би могло бити: нека чини, што за добро нађе, а што би жељи кра-

љевој помогло, а на друго нека не слуша. Нада се, да ће он и његови другови верно слушати. Новаца није могао послати, „propter viarum incomoda et alia pericula“, иу чим му дође Реваји, онда ће већ бити све спремљено. Уз то вели, да му се покорили Пожун, Дјевин ([1]) и Сомбатхељ ([2]), и да се сад са једним делом своје војске креће на Будим. Datum Vienæ 29 July 1527.

Ferdinandus, m. p.

(L. S.)

(Концепат налази се у царско краљ. тајном архиву у Бечу).

XXIII.

Саветници краљ. камералног већа јављају краљу Фердинанду I шта су наредили о заосталој неисплаћеној плати Шајкаша. Рок је веле исплати прошао; а Шајкаши траже своју плату. — Писан је извештај у Будиму 9 јула 1528.

На полеђини: „Sacræ regiæ majestati Hungariæ etc. domino nobis gratiosissimo“.

Sacra regia majestas domine nobis gratiosissime.

Post fidelitatis et perpetuorum servitiorum nostrorum humillimam subjectionem. Superioribus temporibus, quum diu Nazadistis nihil solutum esset, et ad certam summam debitum ipsorum excrevisset, sollicitarentque non solum ipsi Nazadistæ, sed et domini consiliarii regiminis hujus majestatis vestræ pro eorum solutione eorundem urgerent, protestarentque simul iidem Nazadistæ, quod non possent ser-

---

([1]) Dévény, Theben, Дјевин у пожунској жупанији на међи Мађарске и Аустрије.

([2]) Szombathely, Stein am Anger, Каменец, у вашварској жупанији. Фердинанд I даровао је то место Павлу Бакићу око 1530.

vire et cogerentur servitia sacræ majestatis vestræ et regni intermittere, neque haberemus, unde illis quidquid dare possemus, et tamen videremus, quantum periculi afferre posset: si Nazadistae a servitiis Majestatis vestrae discederent et aqua quoque pervia hosti relinqueretur. Diu igitur consultantes, unde et quomodo illis providere possemus, nihil præter deputationem ex subsidiis reperiebamus. Idsi vero Nazadistæ ita deputationem ipsam acceptabant, ut tamen aliquid daremus, quo interim se sustentarent. Hac itaque ratione coacti magnis precibus impetravimus a magistro commeatus, et quemadmodum ante quoque sacræ majestati vestræ per litteras meminimus, levavimus ab eo mutuo in farina mille et quingentos florenos sub firmissima promissione et obligatione fidei honorisque nostri, certissimam spem habentes, quod ad diem et terminum solutionis constitutum, ipsum magnum commeatum solvere et fidem honoremque nostram liberare possemus, etc. Budæ nono July anno 1528.

Eiusdem sacræ ma(jes)t(a)tis vestræ

humiles servitores

Consilarii cameræ Hung.

(Оријинал са четири печата налази се у Бечу у цар. краљ. тајном архиву).

XXIV.

Писмо краљевског земаљског главног судије (Judex Ciriæ Regiæ) Алексе Турзоа од 2-ог августа 1528, у ком јавља краљици удовици (Лауша II) Марији, да су се Шајкаши побунили, што су их већ од више месеца оставили без плате.

„Gnädigste fraw und khünigÿn. —

Wÿ ÿczunder schon dÿ Nazadÿsten 2 tauszend sthark herauf khumen sein, wellen ÿren sold haben, oder uns all hie plundern, man hatt ijn nichcz czw geben. Ich weiss nicht wÿ es uns gehen wirt mÿtt ijn, wo sie dÿ 2 sthett plundern, so ziehen an der sthatt von uns und hangen dem Waÿda an. Die eszwen Ban von Crobaten und der despot und sunst all dinst folk, auch der Terek Valint resigniren alle ÿr officia und zichen ab. Khan Ewr. Majestät pedencken was daraws wirt, mer hat ijn in Summa nichts czw geben, und khan khain new proventus geordinirt werden, on paÿ wesen der K. Mjt, wo die K. Mjt, nicht pald ijns landt khumpt, actum erit. —

Datum Offen 1-ma augusti.

Humillimus servitor

Thurzo, m. p.

(Оригинал је у бечкој цар. тајном архиву).

XXV.

Писмо Томе Надаждије, заповедника града Будима, у ком јавља краљу Фердинанду I, да се побунили Шајкаши, што им није исплаћена месечна плата, и да су са 80 шајака заселли под Герзелезом (брег над Будимом), и прете престолници. Писмо је ово писано у Будиму 2 августа 1528.

„Sacra regia majestas domine domine naturaliter generosissime.

„Post perpetuæ servitutis et fidelitatis meæ in gratiam Vestræ Majestatis humilliomam subjectionem. Postquam olim Majestas Vestra reprehenderat consiliarios cameræ de novi-

tatibus ad Majestatem Vestram scriptis, ego ab eo tempore nihil ausus sum Majestati Vestræ scribere, neque nunc scio quid scribam, præterquam quod Nazadistæ circiter cum octuaginta navibus ascenderunt et sub Sancto Gerardo portui se applicuerunt, petunt solutionem, aut transitum ad Majestatem Vestram. Quantum ad me et ad collegam meum attinet, sciat Majestas Vestra, quod ita sumus cum nostris familiaribus in ordine, quod istud genus hominum neque arci Majestatis Vestræ, neque nobis nocere poterunt, sed miseret me miseræ plebeculi, quos tantum abest, ut aliquis vel ab minis et insultu istorum latrunculorum defendat, quod nec animet quidem. Venerant ad me Budenses et Pesthienses, rogantes, ut illis auxilio essem. Respondi: me illis non defuturum et daturum operam, ne ad istas duas civitates prope accedere possent ipsi Nazadistæ, quod etiam fecissem, nisi dominus locumtenens una cum dominis aliquoties prohibuissent. Nihilominus si ceperint hostiliter agere, ego non potero pati, quoad prohibere potero. Suburbia omnia sunt relicta vacua, misera rerum facies. Dominus locumtenens fecit occludere portas civitatum et tamquam obsessus sedet. Si subest aliqua proditio, sicuti suspicantur, Nazadistæ aliquid nocere poterunt, si habebunt alios socios — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

(Оригинал је у Бечу у цар. крал. тајном архиву).

XXVI.

Будимски крал. наместник и саветници разлажу краљу Фердинанду I велику важност Шајкаша у рату, и моле, да се број њихов увећа.

На полеђини: „Sacræ Regiæ Majestati domino nostro clementissimo.

— — — — — — — — — — — — — —

Quæ res rebus Majestatis Vestræ maximum incommodum est alatura, de copiis navalibus licet sciamus Majestatem Vestram maximam curam habere: tamen quoniam totam fere victoriam in illis sitam hostes existimare solent, Majestati Vestræ nos quoque supplicare voluimus, ut tantas paret, quæ possint illis esse superiores. Nam ipse maximum in aqua apparatum facere dicitur, Nazadistae augeri deberent. Nam multum vel hactenus profuerunt, sed nec his est unde solvatur, nec videmus modum aliquem, quo illis im posterum possit satis fieri, nisi Majestas Vestra aliunde provideat. Equi ad vehendas machinas bellicas profecto hic pauci haberi possunt. Majestas Vestra recordari potest anno superiori, quum dominum Joannem Koczyaner expediret, quantum in ea re laboratum sit, nihilominus quantum equorum putavimus posse haberi, in registro conscriptum etc. — — — — — — — — — — — —
Datum Budæ quarta mensis Martÿ anno domini millesimo quingentesimo vigesimo nono.

Ejusdem Majestatis Vestræ sacratissimæ

fidelis
Locumtenens
et consiliarii.

(Ориђинал, на ком је и печат налази се у Бечу у цар. краљ. тајном архиву).

XXVII.

Писмо краља Фердинанда I писано у Шпајеру 22 априла 1529 и упућено грофу Стевану Пемфлингеру председнику краљеве камере у Будиму у ствари Шајкаша. То писмо у изводу гласи овако:

— — — — — — — — — — — — — —

„Intelleximus potiorem partem nazadarum nostrarum, quas Budæ reliquimus desiderari, et partim fluvii raptu absorptas, partim alio abductas esse, quod cum non parum et jure quidem doleamus maxime cum ipse scias, quo labore et sumptu illae pro bono totius regni comparatae fuerint et quantum eaedem iis potissimum rerum turbulentiis sint necessariæ. Tibi itaque, cui earum custodia ex efficio incumbit, seriose committimus, ut omnes eas, quæ deficiunt, tuis sumptibus et impensis mox refici et reparari cures ita, quod in eisdem ubi ad regnum istud applicuerimus et necessitas aliqua ingruere cœperit, nullum plane defectum experiamur. Secus minime facturus“.

(Оригинал је у Бечу у цар. тајном архиву).

XXVIII.

Краљевски наместник и саветници из Будима достављају краљу Фердинанду I, да Јован Запољац ради на том, да примами на своју страну Шајкаше. Помиње се и Павле Бакић. — Писано у Будиму 9 маја 1529.

— — — — — — — — — — — — — —

— — — „Venerat et Paulus Bakÿth cum certis Nazadistarum Wayvodis, tametsi aderat aliquis modus, quo ille pecuniam habere posset, tamen ex quo non est in ea re juxta nostram sententiam aliqua adhoc facta conclusio, ille quoque discessit re infecta, nec audet amplius ad communitatem Nazadistarum se conferre. Quae quidem communitas adeo solicitatur pollicitationibus, tam per Joannem Zapolyaÿ, quam etiam per Thurcos, ut timendum est, ne una dierum Turco vel Joanni Zapolyaÿ se conjungat, capitaneos-

que eorum simul cum familia captivos faciant, efficianturque hostes hujus regni, satis alioquin afflicti, praesertim autem Rasciani. Id si accidet, (quod tamen Deus procul avertat) ammittet Majestas Vestra et naves et ingenia omnia, quibus amissis, certum est Thurcos infra paucos dies hic Budam usque adnavigaturos, quoniam omnes fere Majestatis Vestræ servitores ac subditi, visa præsenti egestate, et quod illis ratione serviciorum suorum nulla solutio fieri potest, in dies alienantur". — — — — — — — — — — —

(Орићинал без адресе налази се у Бечу у цар. краљ. тајном архиву).

XXIX.

Краљ Фердинандо I наређује, да се бар неки део плати Шајкашима. Помиње се и Павле Бакић. Писано у Линцу 16 маја 1529.

На ивици писма пише: Cameræ Hungariæ.

„Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

Magnifici et egregii fideles dilecti. Cum necessitas ac regni istius nostri dispositio requirat, ut egregio Paulo Bakyth ac Nazadistis nostris de stipendiis suis tandem solutio fiat, nosque eandem quantum unquam fieri possit effectum obtinere velimus, eapropter vobis omni serio committimus, ut dicto Paulo et Nazadistis, si non in totum, saltem aliqua in parte providere debeantis, ipsumque Paulum vacum

recedere minime permittatis, ut adminiculo aliquo adjutus una cum Nazadistis servitiis nostris eo ferventius et promptius intendere possit. Quantum vero referat, eisdem solutionem differri jam satis compertum habetis, inque citra regni damnificationem fieri non posse, quam nos ubique intercipere conamur. Nostram in præmissis seriosam executuri voluntatem.

Datum Lintў 16 May 1529.

Ferdinandus, m. p.

XXX.

На ивици писма пише: **„Nadasdi vel Pemfflinger“**.

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

Magnifice fidelis dilecte. Commisimus egregio Paulo Bakyth capitaneo Nazadistarum nostrorum, ut teneat exploratores, qui cum de rebus et occurrentiis Turcorum sedulo ac certo commonefaciant, ut autem rem tam necessariam et importantem defectu pecnniarum relinquere non cogatur: Tibi propterea seriose committimus, ut eidem Paulo de florenis centum Hungaricalibus quocunque possis modo ad hunc effectum provideri cures. Nostram in eo seriosam executurus voluntatem. Datum Lintў 16 May 1529 etc.

Ferdinandus, m. p.

(Оригинални је концепат у Бечу у цар. краљ. тајном архиву).

XXXI.

Краљ Фердинандо I по истом предмету издаје налог краљ. намесничком већу. Писано је ово писмо у Бечу 16 маја 1529.

На челу писма пише: „Consilio Hungarico“.

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

После других наредаба пише: „et tandem omni nixu contendatis egregio Paulo Bakyth et Nazadistis saltem in aliquo de stipendiis suis providere, ne omnimo ope et auxilio nostro se destitutos esse suspicentur, præsertium cum non parum referat iis rerum et temporum difficultatibus eorundem conservatio, qua ut nos meditari et juste perpendere non desinimus, ita eos quoque in ea parte diligenter intendere eamque, quantumcunque fieri possit, juvare decet. Nostram in eo seriosam executuri voluntatem. Datum Lintÿ 16 Maÿ 1529“.

Ferdinandus, m. p.

(Концепат је у Бечу у цар. краљ. тајном архиву).

XXXII.

Краљ Фердинанд I позива Павла Бакића, да му са својим Шајкашима заједно остане веран, и да не слуша примамљива обећања. Обећава, да ће се побринути, да га пристојно награди. Писано у Бечу 16 маја 1529.

На ивици писма пише: **Paulo Bakyth.**

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ esc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

После многих наредаба пише даље: „Ne quid tamen interim nostræ erga te gratiæ in præsens defuisse videamur, committimus eisdem consiliariis cameræ nostræ, ut omnino curent omnique nixu contendant tibi et Nazadistis nostris, si non totaliter, pro parte tamen satis facere, neque vos vacua manu discedere permittant. Quod sit præter mentem nostram non faciant, aut facere nequeant, nos ipsi de via et modo convenienti et necessario cogitabimus, idque tandem assequi studebimus, ut ope et auxilio nostro adjutus et quantumcunque fieri possit, provisus ad servitia nostra redire, eaque unacum ceteris fidelibus servitoribus nostris alacri animo continuare possis. Nihil enim tibi imagineris gratiam et beneficentiam nostram tibi defuturam, sed certo tibi polliceare, nos et te et ceteros fideliter et bene nobis servientes, minime deserere velle. Quare te non usque adeo moveat parva haec rerum præsentium difficultas, cui cum dei auxilio in tempore occurremus, nec quicquam fidei habeas, aut Nazadistas vestros habere sinas, fictis et frivolis Johannis Scepusiensis pollicitationibus, quæ quantum in se subsistant, aut hactenus fructificaverint liquido constat, et cum in ea sit sorte constitutus, ut se ipsum juvare nequeat, quomodo ditare poterit alios? Pro tua vero prudentia et rerum experientia satis colligere potes, etiam tibi fides sincera, quam nobis debes et præstat inspirare potest, malis illius artibus et sacramentis nihil esse fidendum. Ceterum tibi comittimus, ut quo possis modo con-

gruo præfatos Nazadistas nostros in officio debito continere non cesses, atque ita confortare cures, ut clementiæ nostræ respectum habere, seque fortunæ meliori potius servare debeant, quam aliorum dictis aut persuasionibus noxiis credere, a quibus se postea nonnisi suo ipsorum malo possint absolvere. Parvam hanc solutionis suæ moram, quæ citra animi nostri voluntátem accidit, patienti animo laturi, cum brevi et iis et aliorum provisionibus providere studeamus —

Ferdinandus, m. p.

(Концепт је у Бечу у цар. краљ. тајном архиву).

XXXIII.

Писмо краљ. намесника и саветника писано 10 јуна 1529 из Будима краљу Фердинанду I, у истом журе, да се задовоље Шајкаши.

(У додатку пишу): „Serenissime Rex. Restat et alia cura sane non exigua: solutio Nazadistarum. Nos omnia satis superque circumspeximus, sed nullum plane nec modum, nec rationem invenire possumus, unde hic illis satisfieri queat. Majestati Vestræ supplicamus, dignetur, et huic incommodo providere, nam si stipendium eis non solvetur, simul omnes servitia Majestatis Vestræ deserent ac ad hostes descíscent. A d d e t u r m a g n u m p o n d u s v i r i b u s i l l o r u m et tanta incommoda hinc sequentur, quam non facile his mederi poterit. — — — — — — — — — — — — — —

(Оригинал са своја 3 печата налази се у Бечу у цар. краљ. тајном архиву).

XXXIV.

Краљ. наместник и саветници пишу краљу Фердинанду I, у ком веле, тако им се чини, да ће Шајкаши напустити краља и прећи непријатељу, ако им се не исплати остатак дуга. Писано у Будиму 15 јуна 1529.

— — — — — — — — — — — — — —

„Scripsimus ad omnes comitatus nomine Majestatis Vestræ ac eos hortati sumus, ut consideratis præsentibus periculis ad hujusmodi lucrum cameræ triginta denarios addant. Misimus etiam nuncios ad comitatum Toluensem et de Baranya, ac ad oppida et possessiones citerioris ripae Danubii, ut quamprimum aliquod subsidium pro sua quisque facultate in solutionem Nazadistarum qui ipsos praecipue tuentur, conferant. Quid impetrare poterimus, ignoramus, sed et si totum impetrabimus, satis tamen futurum non est solutioni Nazadistarum, ac tot et tantis, quæ nos urgent necessitatibus. Praeterea verendum est, ne antequam colligatur hujusmodi subsidium, Nazadistae ipsi, aut omnes, aut certe major pars a Majestate Vestra desciscat ac se hostibus Majestatis Vestra adjungat. Nam urgent nos dies et noctes, ut ipsis de stipendio provideamus, alioquin se discessuros. Majestati Vestræ iterum atque iterum supplicamus, quemadmodum et his diebus supplicavimus, ut aliquo pacto consulat provideatque, ne servitia Majestatis Vestræ cogantur deserere, quod foret profecto rebus Majestatis Vestræ valde incommodum. — — — — — — — — — — — — —

(Оригинал са 3 печата налази се у Бечу у цар. краљ. тајном архиву).

XXXV.

Јован Хоберданац доставља краљу Фердинанду I, да су га Срби Шајкаши изневерили и отпали и јавља даље о великодушију Петра Перињије. Писано је у Шиклушу (Siklos var) 19 јуна 1529.

С поља пише: Sacræ Cæsereo Regiæ Majestati Domino Domino Ferdinando Domino mihi colendissimo.

Post perpetuorum fidelium servitiorum meorum humillimam recomendationem. Serenissime et potentissime princeps domine et domine mihi naturalis gratiosissime, Nuper contigit, hoc est die decima octava Junii; Thurci venerunt cum magna multitudine navium per Danubium ibique una cum Rascianis Nazadistis Majestatis Vestrae, fugaverunt omnes Hungaros Nazadistas, qui deo auxiliante omnes usque ad unum etiam cum Nazadis evaserunt, ipsi autem Raziani omnes se Thurcis subjecerunt. Nunc autem meatus Danubii omnino devastant et comburunt. Hic autem nemo est, qui contra eos iret, sed omnes territi fugient: nam si nunc non venissem et spem illis non dedissem, una cum domino Petro Perini vel omnes se Thurcis subjicerent, vel quocunque in longinquas partes fugerent, nisi dominus Petrus Perini etiam non retinuisset istos Nazadistas propriis expensis suis, omnes relictis navibus exfugissent, Sed certissimum est, quod dominus Petrus Perini toto anno servit Majestati Vestræ, et cum Majestas Vestra subito gentes infra non miserit, istae partes perient (sic) .... et si aliqua alia in Relesero (?) Majestati Vestrae rescribam, sed adhuc

non fui in domo mea, adhuc de adventu Thurci nihil certi possum significare. Eidem Majestati Vestræ etc.

Datum in Siklous die decima nona Junii 1529.

Eiusdem Vestræ Serenitatis

fidelis

Joannes Hoberdanacz.

(Оригинал је у бечком цар. краљ. тајном архиву).

XXXVI.

Будимски наместник и саветници потанко описују краљу случај, како су српски шајкаши од њега отпали. У Будиму 22 јуна 1529.

С поља пише: Sacræ Regiæ Majestati domino nostro clementissimo.

Serenissime rex et domine domine clementissime. Post fidelium etc. Dedimus heri litteras ad Majestatem Vestram, quibus perscripsimus ea, quæ de Nazadistis Majestatis Vestræ eorumque defectione rumore quodam intellexeramus. Nunc vero, certis edocti auctoribus, rem qualiter acciderit, perscribendam Majestati Vestræ duximas, ne quicquam eam lateret. Res autem ipsa sic accidit. Nazadistæ Maiestatis Vestræ Rasciani a Majestate Vestra atque Nazadistis Hungaris defecerunt, et adhæserunt Thurcis. A quibus adjuti omnia navigia et ingenia bellica, præter sex navigia, Nazadistis ipsis Hungaris ademerunt. Est quidem id damnosum rebus Majestatis Vestræ. Sed Nazadistæ ipsi Hungari et eorum Wayvodæ adhuc integri sunt, posuntque non magno labore redintegrari et refici substituique in ilius colluvionis locum meliores etiam et magis strenui et quibus plus fidendum esset. Habet præ-

terea hic Majestas Vestra plura nivigia et ingenia, desunt solummodo pecuniæ, sine quibus nihil effici potest, nec est modus aliquis, quo habere eas possemus, aut camerarii Majestatis Vestræ possent. Sine Nazadistis autem ipsis, desolatis jam fuga colonorum omnibus fere locis inferiorum partium regni usque ad duas has civitates Budensem et Pesthiensem, et his quoque timore perculsis, civitates ipsæ salvæ esse non poterunt, conabuntur enim Thurci, adjunctis Rascianis Nazadistis, per Danubium ascendere et majora etiam quam intulerunt, subditis Majestatis, Vestræ damna inferre. Quod ne fiat, supplicamus Majestati Vestræ pro Deo, dignetur ex sua clementia ad h c opus tam necessarium de pecuniis sine mora providere, quibus Nazadistæ ipsi et redintegrentur et augeantur, ut eorum præsidio, infra generalem expeditionem Majestatis Vestræ, hæ civitates et hæc loca ab hostium insultibus salva et secura esse possint. Nos nihil eorum quæ officii nostri sunt, prætermittimus, sed habendæ pecuniæ modum nullum habemus, nisi Majestas Vestra opportune providerit. Id quod ut facere dignetur, eidem iterum atque iterum humillime suplicamus. Cui et servitutem nostram, regnique sui defensionem commendamus, eandem feliciter semper valere optantes.

Datum Budæ XXII die mensis Iunÿ anno domini M. D. XXIX.

Ejusdem Sacræ Majestatis Vestræ

fideles et humillimi servitores

Locumtenens et consiliarii.

(Са три печата затворено оригинално писмо налази се у бечкоме цар. краљ. тајном архиву).

XXXVII.

Стеван Батори Палатин и кр. Наместник јавља краљу Фердинанду по истом предмету. Писано у Будиму 29 јуна 1529. год.

С поља: Sacræ Regiæ etc.

Auxit autem formidinem Nazadistavum Majestatis Vestræ casus et infortunium, licet ipsi pauperes Hungari sedecim navibus in fluvium Dravў, ut dicunt, evaserint. Supplico Majestati Vestræ, tamquam domino meo gratiosissimo, habeat rationem fidei religionisque christianæ et maturet in hujus regni defensionem potenter advenire. Deinde perscripsi et nuper Majestati Vestræ, me ad omnia servitia obeunda paratum esse, et si id fieri, prout dignitas Majestatis Vestræ magistratusque mei status exposceret, non posset: supplico igitur Majestati Vestræ tamquam domino meo clementissimo, dignetur mihi significare ac informationem dare, quid hic sit in rebus Majestratis Vestræ mihi cum corpore ægro ac debili faciendum ac serviendum, ac quo in statu persistendum?

(Оригинал је у бечком цар. краљ. тајном архиву).

XXXVIII.

Краљ Фердинандо I даје милостиве повеље Шајкашима и српском народу, и овлашћује јегарског бискупа, да те листине преда дотичним личностима. Писано у Минхену 12 јуна 1530.

На ивици писма пише: Agriensi......

Ferdinandus I Divina favente Clementia Romanorum Rex Sumper Augustus, ac Germaniæ, Hungarie, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiae, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispania-

rum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

Reverende devote dilecte. Redditæ sunt nobis litteræ devotionis tuæ de prima hujus mensis, quibus satis intelleximus, quæ de Nazadistis Rascianis scripsiset de victoria, quam Andreas Choron contra equites abbatis Ticoniensis obtinuit, quæ nobis grata fuere, ejusque in hoc operam fidem et consilium probamus. Cui denique aquiescentes, litteras gratiae pro Nazadistis ac item alias similis gratiae nostrae testes ad Rascianos conscribi jussimus, quas devotioni tuæ ad præsens transmittimus, suas Nazadistis exhibendas ac suas etiam Rascianis mittendas. Cum quibus, quod reliquum est, devotio tua transiget et ad debitum finem perduci curabit, nosque de iis, quæ tam in hoc, quam aliis negotiis emergent, sedulo et cito commonebit, nostram in eo bene gratam executura voluntatem. —

Datum Monaci 12 Juny 1530.

Ferdinandus, m. p.

(Концепт је у бечком цар. крађ. тајном архиву).

XXXIX.

Крађ Фердинандо одговара на тајна саопштења Павла Бакића, како да се Срби на верност поврате. Писано у Штутгарду 17 септ. 1531.

На ивици писма пише: „**Bakyth**“.

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moravi æetc. Comes Tyrolis etc.

Egregie fidelis dilecte. Ex litteris tuis de sexta hujus datis clementer intelleximus, quæ de R a s c i a n i s ad fidem et obedientiam nostram ituris secreto et fidenter ad nos scripsistti, nobisque placet id, quod ad bonum negotii istius effectum egisti. Tametsi autem nos quoque videamus, ex hac re et nobis et toti humanitati magnum et indubitatim commodum provenire posse, tamen c u m r e s i p s a s i t m a g n i m o m e n t i et ardua, atque etiam sacram cæsaream et catholicam Majestatem dominum et fratrem nostrum charissimum nonnihil concernere queat, eandem etiam Majestati suæ, apud quem nos brevi, Deo dante, futuros esse confidimus, et id quod utriusque nostrum judicio et consilio agendum esse videbitur, tibi statim significabimus. Interea tuum erit eosdem Rascianos in officio et proposito hoc suo, pioque et probabili opere continuando modis et verbis, quibus scis et potes melioribus intertenere et sub fide nostra eaque spe animare et fovere, quod hoc eorum institutum singulari gratia recognoscere eosque in eo neutiquam deserere, sed potius curare velimus, ut in brevi tempore de recto bonoque responso admoneantur, eo tamen debite cauto et proviso, ut totum hoc negotium intra se secretissime tenere, nullique mortalium aperire aut refere audeant, quod et nos pari vice faciemus, et, ut per alios quoque fiat, ordinabimus, nostram in eo bene gratam executurus voluntatem. Datum Stutgardio 17 Septembris 1531.

(Концепт је у бечком кар. краљ. тајном архиву).

XL.

Павле Бакић одговара на горње писмо краљево. Писао је у Ђуру 7 октобра 1531.

С поља пише: Serenessimo principi domino Ferdinando Dei gratia Romanorum, Germniæ, Hungariæ et Bohemiæ

Regi, Archiduci Austriæ etc. domino domino mihi clementissimo.

После уобичајеног увода наставља: „Intellexi litteras Majestatis Vestræ Serenissimæ ad me missas ratione Rascianorum, in quibus litteris Majestas Vestra facillimam fecit relationem, et quod etiam cum potentissimo et invictissimo principe et imperatore, fratre Majestatis Vestræ concluderit, super hoc negotio. Fortasse illud longum erit consilium. Videt Majestas Vestra jam appropinquari hyemem, et si glacies erit in Danubio, tunc venire non poterunt. Et si etiam differtur hoc negotium ad futuram æstatem: quia si viderint exercitum et copias Turcorum, tunc vix venient et nolunt venire postea in fidelitatem Majestatis Vestræ. Credat Sacra Majestas Vestra quantum meæ fuit possibilitatis, optimis verbis alleci et induxi eos, ut in servitium et fidelitatem Majestatis Vestræ venirent. Non sunt tamen pueri, ut tantummodo verbis tenerentur: deberent etiam alio modo provideri. Teneor ad id, ut ad scitum et intellectum Majestatis Vestræ darem. Quamvis certe magnis curis et laboribus induxeram eos in Majestatem Vestram, arbitrio est: si vult eos habere, aut non. Sed si Majestas Vestra consideraret commodum christianitatis, prout prioribus litteris meis ad Majestatem Vestram datis significavi, daret meliorem et optabiliorem relationem et informationem, quia verendum est, ut praetuli, si viderint cæsaris copias, tunc vix venient“ — — — — — — — — Datum Iaurini septima mensis Octobris 1531.

Eiusdem Vestræ Serenitatis

fidelis servitor.

Paulus Bakyth.

(Оригинал је у бечком цар. краљ. тајном архиву).

XLI.

Павле Бакић извештава краља Фердинанда I о смеру сремских Срба да се поврате у његову службу, и разлаже, како би се то остварити могло. Писао је у Ђуру, 22 октобра 1531.

(Споља пише: Serenissimo etc.)

(Omissis omittentis). „Deinde scripseram Majestati Vestræ de Rascianis Nazadistis prioribus meis litteris, sed nunc de aliis quoque possum scribere, ut qui in contigua terra sunt in Sirmio, qui venire vellent in fidelitatem Majestatis Vostræ, si eadem venire vellet, et ut venirent parati essent. Sed hoc negotium ita effectum sortiri possit, ut dominus Valentinus Therek de Emyngh, Ludovico Pekry ac mihi fieret solutio ad tria millia equorum ac tandem, Majestas Vestra ad illuc eundum pro illis daret copias suas navales et etiam Nazadistas, certe certe magnam copiam gentium de Sirmio adducere possem una cum dictis dominis: Valentino et Ludovico Pekry. Ita, quod cum illis regna Majestatis Vestræ firmiora essent cum illis, et quam diu illius magni Thurci insultum et impetum retardari possint“. — — — — — — — — — — — — — —

(Оригинал је у бечком цар. краљ. тајном архиву).

XLII.

Краљ Фердинандо I пише Павлу Бакићу о начину како да се поступа са српским Шајкашима. Писано 30 септ. 1536 у Вилаху.

На ивици писми пише: „**Paulo Bakyth**“.

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ Bohemiæ, Dal-

matiæ, Crotiæ, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

Egregie fidelis dilecte. Quod de quibusdam Nazadistis Rascianis ad nos perscripsisti, non videtur nobis consultum, ut illi post quam exploratores reperti fuerint, et ob id capti Jaurini in vinculis detineantur, jam dimitti debeant, sed ad aliquod tempus retineri, donec videri, si qui sint, qui pro eis ex Turcis intercedere velint. Potest enim facile fieri, quod Ampassa pro eliberatione eorum, si modo sunt alicujus conditionis instantiam facturus sit. Quamobrem tibi committimus, ut ipsos adhuc illuc sive in custodia tua teneas, nequa dimittas, nostram in eo expressam et omnino executurus voluntatem. Datum Villaci ultima Septembris 1536.

Ferdinandus, m. p.

(Концепт је у бечком цар. крал. тајном архиву).

XLIII.

Алекса Турзо (врховни судија Judex Curiæ) пише краљу о плати Шајкаша. Писано у Семицу 20 фебр. 1537.

Споља пише: Særatissimæ etc.

Турзо пише краљу и Семица 20 фебр. 1537 између осталог: „Cum Nazadistis non potuit concordari, præterita servitia postulantibus. Bonas autem monititiones nostras ita curant. Ut ne discedant a servitiis verendum sit, qui certe si hactenus servati et intertenti sunt, multo magis ad futurum Turcarum adventum sunt necesarii, quam non parva res sit nec parum momentum habere exercitatas qualescunque nauticas vires. Solutionis tamen horum certus modus non apparet, quum in quem finem sint proventus isti exigendi Ma-

jestas Vestra bene videt. Dignetur me Majestas Vestra de iis rebus gratiose informare, quemadmodum, qui in fide sunt, possunt interteneri.

(Оригинал је у бечком цар. краљ. тајном архиву).

XLIV.

Турзо јавља краљу Фердинанду I, да Шајкаши, који су дошли до просјачког штапа, нису вољни, да и даље остану у служби краљевој. Шајкаши не само што не добију своју плату, но им је отео Балинт Терек још и оно, што им дароваше краљ и жупаније. Моли краља, да Шајкашима то накнади у земљама. Писано у Семицу 1-ог марта 1537.

С поља пише: Sacratissimæ etc.

Fidelium — — — — — — —. Quod permanere in servitiis Majestatis Vestræ nolebant Nazadistæ, ex priorioribus meis et dominorum consiliariorum suorum litteris cognoscere potuit. Redacti sunt enim tot annorum expectatione prope ad mendicitatem. Quos cum turbato animo viderem et dicerentur necessitate adigi, ut servitia et solutionem quererent, ad me vocatos hoc pacto quietioris animi reddidi. Primum Majestas Vestra pannum in valore quadringentorum florenorum dare Viennae illis jusserat, ex dica (?) vero comitatus Zaladiensis flor. 600 Panni praedicti pars solum dimidia illis data est, ex comitatu Zaladiensi partem aliquam dicator Vestrae Majestatis exegit, reliquam et credo majorem Valentinus Therek abstulit, ut inde sperare nihil liceat. Recepi itaque me intercessurum apud Majestatem Vestram, ut ipsi designati panni residuam partem restituendam gra-

tiose jubeat, pecuniamque, quæ ex Zaladiensi comitatu persolvi non potest, aliunde persolvi, idque ad præteritorum servitiorum rationem. Ceterum ne omnino spem deponant recuperandorum reliquorum debitorum, ut majestas Vestra totales possessiones Nezmeel, Almas et Fÿzeÿthew, quas nunc Mathias Baranÿaÿ possidet, illis scribat et obliget litteris suis mediantibus, ut illi possessionnes prædicatas tam diu tenere et proventus omnes percipere possint, donec posita ratione Majestas Vestra aut priora istorum debita, aut bona æquivalentia dare et assignare poterit. Videtur Serenissime rex opera horum esse maxime necessaria, sive a trajecta Danubii arcendus sit Valentinus, sive turbandi conatis Nauticarum virium, quas adversarii habent et quibus (si ?) victualia Strigoniensis arx vel aliarum partium intend ...... (?) Si negligantur tam exercitati et totannos servientes, vix alii horum loco poterunt haberi. Dignetur igitur Majestas Vestra super praemissis horum negotiis litteras suas expediendas committere et ad me dirigere, idque intra quindecim dies, quos solos expectare isti Majestatis Vestræ responsum voluerunt (нечитко) — — — — — — et Sempthe prima Martii 1537.

fidelis servitor

Thurzo, m. p.

Овом писму додаје Турзо списак шајкашких вајда и колико који има да прима. „Nomina dominorum Nazadistarum, qui infrascripto modo debita quadriennii repetunt. Joannes Fillyeres fl. 650. — Ambrosius Fogas debitum fl. 650. — Joannes Toth 450. — Petrus Nagh 450. — Joannes Othacz 450. — Michael Vas 450. — Blasius Beÿthe 450. — Andreas Nyalabÿcz 450. — Ambrosius Semsey 325. — Blasius Istenátta 325. — Nicolaus Balogh 390. —

Gregorius Vayda 390. — Franciscus Bornemizza 390 fl. Summa 6470 fl.

(Оригинал је у бечком цар. краљ. тајном архиву).

XLV.

Краљ. намесник и саветници достављају Фердинанду I из Трнаве (Nagy-Szombat), да Турци и краљ Јован (Запоља) прикупљају велику војску и чету од 2000 Шајкаша, да горње покрајине и Шарлокез нападну и поробе. Описује несрећно војно стање у државп, и положај Шајкаша, па моле краља, да доведе у што боље стање обранбену силу на води иначе су у опасности Острогон и Коморан. Писано 4 маја 1537. год.

Адреса је изгубљена.

Sacratissima etc.

Fidelium etc. Potuit Majestas Vestra intellexisse non solum ex litteris privatorum hominum, sed prope certa et omnium ore celebrata fama, qualiter Turcæ et Ioannis præfecti sædulo id agere intendent, ut quo possint majores vires nauticas contra ditionem Majestatis Vestræ expediant. Non crebris rumoribus et omnino non vanis id accépimus, quod brevi navales copiæ contra has partes venturæ sunt, hucusque autem hoc obstitisse ajunt, quod duum millium numerum explere nondum pottuissent. Omni tamen diligentia milites conquiruntur. Est etiam non incertus illorum conatus, ut naves plaustris impositas, supra Komaron flumini imponant, quo liberius insulam Sarlokewz vastent et occupent, atque inde Iaurinum usque et etiam remotius excurrant, quod si illis libere licebit magno certe detrimento fideles Majestatis Vestræ Danubii accolæ afficientur, ut ditionis suæ occu-

pationem taceamus, futurum procul dubio est, ut ex iis partibus nemo Viennam commeare, aut victualia comportare possit. Quare necesse est, ut Majestas Vestra avertendis iis malis mature prospiciat, citra cujus gratiosam provisionem, non videmus quomodo resistere adversariorum viribus sese ad vim inferendam in dies attingentibus possit. Copiæ namque terrestres prope nullæ sunt, Nazadistae in eam egestatem redacti sunt, ut adversariorum ne persuasione et sollicitatione an extrema vitae necessitate coacti, ii qui potiores erant, discedere cogitarent, prout unus et alter jam discessit; reliqui partim spe injecta, partim metu retenti sunt, sed ultra hoc quod paucissimi, vix scilicet centum sunt, nullas naves habent, summa cum difficultate tres Nazadas refecerunt, sed tales et ita vetustate corruptas, ut uno mense usui esse nequeant. Multum certe ad retinendam hanc regionem defendendosque fideles faceret, si flumen hoc in potestate Majestatis Vestræ erit, alioquin et Komaron et Strigonium commeatibus destituetur. Dignetur igitur Majestas Vestra gratiose providere, ne Nazadistae, hoc tempore tam necessarii, navibus et necessaria provisione destituantur. Dabitur á nobis opera, ut si fieri possit, illi qui discenserunt revocentur, sed ea provisione esset opus, quæ ad augendum et conscribendum nauticorum militum numerum faceret; paucis enim resistere multitudini vix poterimus. — — — — — — — — — — — — — —

(Оригинал је у бечком цар. тајном архиву).

XLVI.

Алберт Переги, препозит печујски и префект краљ. коморе (Præfectus Cameræ regiæ), Бенедикт Ердухеђи капетан Шајкаша дошав у Праг краљу на договор. Али не нашав

краља у Прагу, јавља му у писму, да су Шајкаши сви до једнога напустили службу, и да су тешком муком пристали, да остану још 25 дана. Од овог уговореног рока прошло је, вели, 13 дана, моли краља, да се постара за плату Шајкаша. Писано у Прагу 17 јула 1537.

С поља пише: Sacratissimæ etc.

Sacratissime Rex domine domine clementissime.

Humillimam servitutis commendationem. Heri sub ea fere hora hunc appuli, qua Majestas Vestra hinc descessit, subsequebar eam, unacum Benedicto Erdewhegÿ, qui in negotio Nazadistarum venit, ni equi nostri minimum fuissent defatigati; venimus autem per currum, ne autem longius protraheretur mea expeditio, interimve dominorum consiliariorum cognosceret nunciata, quo Majestas Vestra redibit, ea ego scripta, reservatis particularibus quibusdam ad fælicem Majestatis Vestræ adventum, ad eam misi, quo per ocium dignetur perlegere et de responso gratiose dando cogitare. Ceterum Nacadistæ solutionis defectu discedebeant ad unum omnes a servitio Majestatis Vestræ, neque precibus dominorum flecti potuerunt, vix tandem effecimus, ut remanebunt infra viginti quinque dies, quibus Erdewhegÿ redire ad eos debebit, ex illis enim præteriere jam dies ferme tredecim. Hæc Majestatis Vestræ antequam redeat, significare non malum esse duxi. Eandem Deus Optimus Maximus conservet incolumem et reducat. Datum Pragæ 17 Julii anno 1537.

Ejusdem Sacratissimæ etc.

servitor
Albertus
præpositus.

(Оригинал је у бечком цар. краљ. тајном архиву).

XLVII.

Краљ Фердинандо I пише Фрањи Шерињу саветнику камере по предмету Шајкаша. Писано је писмо у Бечу у суботу после свих светих 1537.

С поља пише: „Egregio Francisco Serÿenÿ, Consiliario Camere fideli dilecto".

Ferdinandus Divina fauente clementia Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ etc. Rex. Egregie fidelis dilecte. Commisimus Locumtenenti nostro, ut negocium præsentis contributionis et subsidÿ nostri, ubique administrari et exigi faciat, ut ex ea pecunia q(uam)primum solucio Nazadistarum fieri possit. Itaque tibi mandamus, ut tu quoque sedulo urgeas, ipsum Locumtenentem instareque debeas, ut absque aliqua mora, omnes restantie administrentur, ipsique Nazadiste q(uam)primum expediantur. Capitaneus autem Nazadistarum Egregius Benedictus Erdewhegÿ postulat a nobis per supplicationem, quam p(rese)ntibus inclusam ad te misimus, ut ordinacionem nostram cum eo in Regestum notari faceremus. Id ergo ut facias, tibi mandamus, secus ne feceris.

Datum Vienne Sabbato post festum o(mn)ium Sanctorum. Anno Domini. Millesimo Quinge(nte)simo Tricesimo Septimo.

Ferdinandus, m. p.

Wylaky

(Оригинал је у мађарском земаљ. архиву „Ben. resol.").

XLVIII.

Извештај Николе Геренди (Gerendy) и Алберта Переги послат оберкапетану, Шајкаша, Јерониму Лашки (Lasky) о последицама шајкашких збора и о жељама Шајкаша. Писан је извештај у Пожуну 11 маја 1538.

С поља пише: Magnifico domino Hieronimo Lasky palatino Syradiensi, supremo capitaneo navalis exercitus regiæ Majestatis, domino et amico nobis honorando.

Magnifice domine et amice nobis honorande. Salutem et nostram commendationem.

Quemadmodum mag(nifi)ca Dominatio Vestra quinta hujus discedens hinc oratos nos habuit, capitaneum et vajvodas nazadistarum huc convocaremus; quibuscum postea egimus juxta eam instructionem, quam hic Dominatio Vestra Magnifica reliquerat, sed quum dicerent, se inconsultis aliis fratribus eorum commilitonibus nil certi respondere nobis posse; quererentur insuper de nimia eorum inopia, in quam in fide Majestatis Regiae, domini nostri clementissimi longo solutionis defectu redacti fuissent: visum fuit nobis fore consultius unum ex dominis consiliariis camerae ad eos mittere, coramque de omnibus cum ipsis tractare. Miseramus itaque sine mora egregium hominem Franciscum Kÿsseriew, magistrum rationum regiæ Majestatis; qui cum ipsis aliud concludere non potuit, quam ut antequam in militiam ingrediantur, petunt regiam Majestatem ipsis persolvi, integrum dimidium debitorum illorum, quibus ad vetera servitia eis debet, quod quemadmodum ex rationibus eorum elicere potuimus, tres mille florenos Hungaricos et amplius aliquanto faciunt. Nam integra summa debiti extendit se ultra sex mille florenos, de reliqua autem solutione eis, ad nova servitia facienda sunt bene contenti. Verum ad reliquum quoque dimidium debitorum, quoad eis satisfactio impendetur, certam assecurationem in bonis quibusdam expetunt, in qua facile (ut ipsi significant) conficienda hunc dant modum: est oppidum quoddam ad littus fluminis Wag, qui tandem influit Danubium non longe hic situm, cui nomen est Sellye, pertinens ad præposituram ecclesiæ Thwro-

census, quam unacum hoc oppido ex præpositi cessione, iis annua pensione trecentorum florenorum statis diebus et loco facienda dominus Franciscus de Rewa etc. tenet, cui quia alia quoque bona tum ex donatione regia, tum vero ex ipsa præpositura Thwrocensi in eodem comitatu suppetant: orant oppidum ipsum cum pertinentiis eis per Majestatem Regiam pro reliqua dimidia debitorum parte dari et inscribi. Ad quod eis cedendum quo citius inclinari dominus Reway possit, offerunt se ex hoc oppido et pertinentiis ejusdem totam eam pensionem præposito soluturos, quam singulis quibusque annis pro integra præpositura dominus Reway solvere tenetur. Cui nihilominus reliqua et potiora dona ejusdem præposituræ, sublata pensionis obligatione, libera manebunt. Quantum vero attinet ad mille Nazadistas conscribendos, dicunt eis ordinationem ad mille et centum homines factam esse, quos absque mora, hoc est, in una hebdomada convocare et in ordinem locare pollicentur, modo ne desit pecunia, quibus id frieri debeat, offerendo ad plures etiam se censcribendos, si placuerit. Ad Petrum autem et Michaelem Bakyth eadem die litteras Regiæ Majestatis, quo Dominatio Vestra Magnifica hinc abivit misimus, responsum tamen in hunc diem non habuimus, si quod dederit curabitur a nobis diligenter illud quoque sine mora dirigere ad Vestram Magnificam Dominationem, quam optamus valere incolumem. Datum Posony 11. Mai anno domini 1538.

Nicolaus de Gherend
t. h. (thesaurarius) servitor

Albertus de Pereg
præpositus etc. Cameræ regiæ Majestatis præfectus.

(На оригиналу има два печата, а налази се у цар. краљ. тајном архиву).

XLIX.

Одломак писма без датума, али је јамачно од 1538. У том писму препоручује се краљу Фердинанду, да задовољи Шајкаше, јер у савременим приликама, не може се бити без толиких људи (Шајкаша).

„Ceterum potuit Majestas Vestra intelligere ex multis supplicationibus Nazadistarum, in quanta illi egestate laborent. Supplicamus et nos idcirco: dignetur Majestas Vestra aliunde eis facere provisionem, qua se honeste possint sustentare. Verendum est enim, ne urgente extrema necessitate deserant Majestatis Vestrae servitia, quod eidem denique in maximum incommodum redundaret, quandoquidem hominibus hisce Majestas Vestra hoc tempore non facile potest carere.

(Оригинал је у Бечу у цар. краљ. тајном архиву).

L.

Фердинанд I намирује капетана и војводе Шајкаша уступајући им на уживање камерална добра. Писано је у Бечу 1538.

„Nos Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

Recognoscimus per præsentes Litteras nostras, quod nos posita racione et computu cum fidelibus nostris egregio Benedicto Erdewegӳ Capitaneo, ac strenuis et agilibus viris Ambrosio Fogas, Johanne Porkolab, Petro Nagy, Johanne Othacz, Michaele Was, Johanne

Thoth, Laurentio Kowach, Andrea Nyalabycz, Nicolao Balogh, Gregorio Waÿda de Darwa, Wolfango Waÿda, Blasio Istenatta, Blasio Bornemÿza et Martino Botha, waÿwodis Nazadistarum nostrorum, eisdem ratione seruiciorum a die Dominico palmarum Anni Domini Millesimi quingentesimi tricesimi tertÿ in hunc præsentem Annum fideliter exhibitorum, remansimus debitores sex mille ducentis nonaginta tribus florenis, denarÿs viginti, præteræ præfato Laurentio Horwath waÿwode prima die mensis Marcÿ anni tricesimi quinti ad servitia nostra assumpto, privatamque ab aliis waÿwodis rationem habente, ducentis quadraginta tribus florenis et denarÿs sexaginta nouem. Volentes idem eosdem waÿwodas nostros de secura rehabi(lita)cione, et tantis hujusmodi pecunie certo aliquo in loco securos reddere, duximus eisdem posessiones nostras Almas, Nezmel et Fyzekthew uocatas, alias ad arcem nostram Comaromiensem pertinentes pro prescripta summa sex mille ducentorum nonaginta trium flor. et denar. sexaginta novem inscribendas, dandas, et tamdiu simul cum omnibus redditibus et utilitatibus per eos tenendas et possidendas, quoad eisdem, de prescripta integra summa fuerit satisfactum. Quas quidem possessiones, cum primum fieri poterit, de manibus adversariorum, ubi nunc existunt liberatas, prefatis Capitaneo, ceterisque waÿwodis nostris, ad proxime venturum festum penthecosthes reddimus et restituemus. Verum, quia sunt plures ex ipsis, qui post rescriptum Annum tricesimi tertÿ ad servicia nostra sunt conducti, ideo tempore solutionis debiti nostri, sub lucta bona racione, quisque pro sue ordinationis modo, suam partem ex ipsa pecunia capere debebit. In usus tamen et percepcionis fructus dictarum possessionum Almas, Nezmel, Fyzekthew, ne inter ipsos controversia possit suboriri in futurum, volumus et p(rese)ntibus decernimus, ut in percipiendis red-

ditibus et quibusuis fructibus, alÿsque emolumentis omnibus earundem possessionum, equaliter utantur, eos percipiant et inter se dividant, colonosque taxis extraordinarÿs et alÿs inconsvetis servicÿs, vel oneribus nullo unqu(e) tempore impediant, quin pocius quisque studeat pro sua virili tueri, et numerum eorum augere. Immo inscribimus, damus et decernimus harum vigore et testimonio presencium median(te). Datum Vienne feria secunda proxima post festum Beati Andree apostoli Anno Domini millesimo quingentesimo tricesimo octavo. Regnorum nostrorum Romani octavo, Aliorum vero duodecimo.

(Оригинал је у мађар. земаљ. архиву „Benign. resol.“).

LI.

Привилегија Фердинанда I дарована српским капетанима и војводама 1538 године.

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

Recognoscimus et notum facimus tenore præsentium, quibus expedit uniuersis. Cum Nobilis fidelis nobis dilectus Nicolaus Juritschytz Baro in Guns generalis Capitaneus noster Nobis Significauerit esse nonnullos Capitaneos et Woiuodas Seruianos, Seu Rascianos, qui una cum hominibus et personis sub Waiuodatibus suis existentibus, ad Seruitia nostra uenire in eisdemque ac deuotione fideque erga nos inconcussa perpetuo manere et perseuerare decreuerint. Quod nos idcirco volentes eosdem Wayvodas et Capitaneos Seruianorum Seu Ras-

cianorum, eorumque homines et Personas seu adhærentes prædictos aliquo Regiæ beneficentiæ et liberalitatis nostræ Munere prosequi.

Eisdem pro suo erga Nos, Rempublicam Christianam pio animo et instituto, ut illum eo diligentius re ipsa comprobare studeant, infrascriptum Privilegium, Exemptionem prærrogatiuam, atque libertatem promittendam, dandam, donandam, et concedendam duximus, prout damus, donamus, concedimus, elargimur atque promittimus præsentium per tenorem uidelicet.

Quod postquam ipsi Waiuodæ et Capitanei Seruiani seu Rasciani hominesque et Personæ eis subditæ, et adhærentes prædictæ Deuotionem et fidem Nobis inconcussæ Seruandam amplexæ fuerint. Unaque Familia, qua scilicet in una Domo et sub uno tecto et super uno fundo habitauerit, debeat, possit, atque ualeat per uiginti Annorum Spatium continue libere et sine aliqua Censuum seu Affictuum quorumcunque solutione in Dominiis nostris et locis per dictum Generalem Capitaneum nostrum eisdem assignandis degere et fundos huiusmodi colere, seu coli facere, fructusque et emolumenta quæcunque exinde percipere omni impedimento et contradictione cessante. Deinde quod unicuique Capitaneo Waiuodae eorundem Seruianorum Seu Rascianorum qui Scilicet sub suo ductu siue Regimine ducentôs homines habebit, Singulis annis, quamdiu sese bene fideliterque in Seruitijs nostris geret, et exhibebit, Quinquaginta florenorum Rhenensium in Moneta Prouisionem dari, solui et numerari faciemus.

Præterea, quod quidquid ipsi ex Infidelium et perpetuorum fidei Christianæ Hostium Turcarum manibus in potestatem suam redegerint, et licenfecerint id omne præter Ciuitates, oppida, Castra, Arces, Capitaneos insignesque personas, quæ omnia depositioni nostræ reseruamus ipsorum

Rascianorum esse debeat. Ea tamen adiecta etiam conditione; Quod si a Nobis Stipendia habuerint, et sub hujusmodi Stipendijs nostris ipsis Infidelibus aliquid ademerint ultra dictam Reseruationem, Tertiam etiam partem hujusmodi lucri et Prædij ad manus nostri Solutionis Magistri dare et consignare teneantur. Quod quidem lucrum siue pecuniam Nobis ut huiusmodi tertia parte cessuram non recussabimus. Imo uolumus cum opus fuerit, iterum in ipsorum Seruianorum seu Rascianorum commodum atque utilitatem exponere et conuertere ueluti in Redemptionem Captiuorum. Si qui fortase ex eis in hostium manus et potestatem inciderint, atque ad remunerandos eos et beneficentia aliqua afficiendos. Qui pre ceteris aliquod egregium et laudabile facimus pro Republica Christiana contra perpetuos ejus hostes ediderint. Quandoquidem plane confidimus: quod præfati Waiuodæ eorumque homines et adhærentes ita se pro bono Nostro totiusque Reipublicæ Christianæ gerent, atque demonstrabunt, ut non solum hoc nostro eis concesso Priuilegio merito gaudeant, sed etiam majorem et ampliorem fauorem et gratiam tam apud nos, quam totam Christianitatem inire possint. Hoc autem nostrum Priuilegium eisdem firmiter manutenere, spondemus atque promittimus et ab omnibus illud eisdem obseruari uolumus et mandamus. Harum Testimonio Litterarum manu nostra scriptarum et Sigilli nostri appensione munitarum.

Datum in oppido nostro Syntij die Quinta Septembris Anno Domini millesimo Quingentesimo tricesimo octauo, Regnorum Nostrorum Romani octauo, aliorum uero duodecimo.

Ferdinandus, m. p.
Rd's. Card'lis, Tridentinus

(L. S.)

Ad mandatum Sacræ
Regiæ Majestatis proprium
Ad. Carolus
manu proprio.

LII.

Писмо краљице Ане, у ком јавља печујском препозиту и префекту камере, Алберту, по што је краљевска дунавска шајкашка војска већ спремна за рат, сматра за нужно, да одреди два мајстора Шајкаша, што граде шајке, који ће у Бечу у тамошњој радионици лађа да припомогну у грађењу лађа. Писано у Бечу 13 фебруара 1540.

„Anna dei gra(tia) Romanorum Hungariæ Bohemiæ etc. Honorabilis deuote etc. Quandoquidem consultum est opere p(re)ci(o) nobis Consiliarÿsque nostris visum est, Classem hanc nostram ad primum quodque tempus paratam et instructam reddere, ut tandem ingruente necessitate ad resistendum hostium viribus et conatibus haberi et militibus usui esse nostris possit: Tibi itaque gratiose mandamus et percipimus, uti absque mora statim duos homines Nazalistas, qui ad instruendas predictas Naues apti idoneique sint, quorum Consilio et opera uti possimus, huc mandes et expedias, Nostra in eo benegratam omnimodamque executurus voluntatem. Datum in Civitate Vienna die XIII Mensis Februarÿ Anno Domini MDXXXX.

(Оригинал је у мађ. земаљ. архиву. „Benign. resol.“).

LIII.

Писмо Алексе Турзо писано краљу Фердинанду I, у ком јавља, да је Венедикт Ердехеђи оболео, и моли, да овом (болесном) прида и именује Стевана Ревају за подкапетана, а да се овом прида по старинском обичају лака коњица. Писано у Синтавији 30 септембра 1540.

С поља адреса: Sacratisimæ etc.

„Sacratisima Caes. Reg. Majestas etc.

Fidelium servitiorum meorum humillima commendatione premissa. Instructura est Majestas Vestra navalem exercitum, qui Capitaneo indiget. Est quidem nunc Nazadistarum capitaneus egregius Benedictus Erdehegy, homo non ineptus, verum ægritudine pedum plerumque ita laborans, ut et sibi ipsi et aliis inutilis videatur. Is invaliditatis suæ conscius, rogavit me, ut aliquem sibi collegam virum idoneum adjungerem, et rogavit nominatim egregium Stephanum de Rewa, hominem in hoc genere militiæ et officio isto jam antea sæpius versatum, quem ego Majestatis Vestræ nomine requisiui et adhortatus sum, ut hanc capitaneatus provinciam quoad dimidiam partem susciperet, quod et facturum illum credo, cupit enim Majestati Vestræ inservire. Verum solebant superiores principes, officialibus hujusmodi certum etiam equitum numerum assignare, ut instar Capitaneorum aliorum levis armaturæ ordinem certum haberent, quo per terras flumini proximas ea possent curare, quæ ad nauticos milites sive exponendos, sive recipiendos et alias occurentias rerum pertinere viderent, prout et iste Benedictus Erdehegy habuit et habet. Itaque Majestati Vestræ supplico, dignetur præfatum Stephanum de Reva ad ipsam dimidiam partem officii capitaneatus Nazadistarum non solum acceptare, sed etiam pro veteri consvetudine ut prout etiam necessitas requirit, ordinem constituere certorum equitum levis armaturæ. Sunt hoc genus equites Majestati Vestræ pernecessarii, sicuti et navales copias et equites pro præsentibus conatibus suis debebit augere. Majestati Vestræ fidelia mea servitia recommendo. Sinthaviæ ultima Septembris 1540.

E. M. V. S.

fidelis servitor

Alexius Thurzo.

(Оригинал је у бечком дв. држ. тајном архиву).

LIV.

Два писма краља Фердинанда од јуна 4-ог и од 27-ог септембра 1542 г. писана цару Карлу V о умножењу шајкашке флотиле. У изводу гласе овако:

„— aussi à la charge de qui est la provision des victuailles du camp et si l'on en est pour veu souffisamment, aussi de bateaulx et armee par eau pour conservation diceulx et séhurte de l'armée". — „Semblablement ay fait provision de souffisant nombre de bateaulx pour conduyre les dicts victuailles et autres nécéssitéz de la dicta armée. Et pour plus grande commodité et pouvoir ramener les bateaulx contre mont la Danube, ay dois l'hyver passé fait faire chemins au long de la rivier. Et fait provision d'une grande quantité de chevaulx pour tirer les dicts bateaulx à mont. Et combien que ce me couste une très grande somme, toutes fois ne la treuve mal emploire pour la commodité que la dicte armée en pourra résevoir". — — — — (У другом писму пише): „Aussi, monseigneur, éstant icy arrive, comme dit est, je trouvay que le marquis électeur de Brandenbourg avoit désià mandé qu'on luy envoiast la grosse artillerie et les pontz, à quoy a ésté satisfait incontinent en dilligence; mais ainsi que par l'envoy des dictz pontz, artillerie et munitions a falu emploier beacoup de basteliers de ceulx mêsmes qui congnaissent le cours de la rivière entre cy et Bude qui sont en assez petit nombre taut pour la mortalité d l'année, comme aussi que les basteliers d'en hault de ceste ville n'aians accoustumé déscendre plus bas que icy ne sceuvent le cours de la rivière en bas".

(Károlyi A'rpád: Kiadatlan levelek — — — — — Tört. Tár. 1880 évf.

LV.

Mandatum ut quatuordecem Waywodis Nazadistarum annua provisio persolvatur. 1548. aug. 9.

Указ краља Фердинанда I, да се четрнајесторици шајкашких војвода годишња плата издаје. Овај указ потписао је краљ у Бечу 9 августа 1548.

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ. Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

Fidelibus nostris venerabili et egregiis Cameræ nostræ hungaricæ Consiliariis salutem et gratiam. Fideles Nostri Wajwode Nazadistarum nostrorum in oppido S e l l y e commorantes questi sunt Majestati Nostre, quomodo vos a n n u a m a s s i g n a t i o n e m nostram, ipsis per nos durante nostro beneplacito constitutam, nondum exolvissetis. Propter quod non mediocres jam fecissent et in dies facerent expensas. Supplicant nobis humiliter, ut eisdem superinde gratiose providere dignaremur. Fidelitati igitur vestre harum serie firmiter comittimus, quatenus dictam assignationem nostram predictis Waÿwodis Nazadistarum nostrorum a nobis constitutam, posita primum cum eisdem de p(reteri)torum annorum salario iusta ratione, eisdem durante ut premissum est beneplacito nostro singulis annis exoluore, et quicquid seruandum tempus illis solveritis, acceptis ab eis l(itte)ris quietantialibus, ad tergum harum litterarum nostrarum, adscribere debeatis et teneamini, secus non facturi. Presentibus perlectis exhiben(tibus) restitutis. Datum Vienne nona die

mensis Augusti. Anno Domini Millesimo quingentesimo, quadragesimo octavo.

Ferdinandus, m. p.

Nicolaus Olahus
E(piscopus) Zagrabiensis.

(Оригинал је у мађ. земаљ. архиву „Ben. resol.“).

LVI.

Constitutio Salary octo Waywodarum Nazadistarum in Comarom commorantium. 1548. aug. 14.

(О установи плате за осам војвода шајкашких, који живе у Коморану. Писано је у Бечу 14 августа 1548).

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

Fidelibus nostris. Venerabilibus et Egregy̆s Cameræ hungariæ Consiliariis Salutem et gratiam. Quum nos in anno domini Millesimo quingentesimo quadragesimo quinto, proxime preterito, fidelibus nostris: Petro Horwath, Petro Zankowy̆th, Nicolao Milowanowy̆th, Emerico Dokay̆, Joanni Horwath, Petro Borhy̆, Sebastiano Way̆da et Laurentio Wy̆iaky̆, Way̆wodis Nazadistarum nostrorum Comaromy̆ degentibus pro fidelibus ipsorum seruity̆s, singulis annis, cuilibet eorum singulos quadraginta florenos et unam vestem ipsis convenientes ex proventibus istius Camere nostre, per vos durante beneplacito nostro dari et persolvi inssueramus; velimusque nunc quoque, consideratis fidelibus servity̆s

ipsorum, huiusmodi assignationem nostram, per vos eisdem exolvi: Fidelitati vestre harum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus predictam assignationem nostram, predictis Waywodis nostris, unicuique eorum quadraginta flor. et vestem convenientem singulis annis, durante, ut premissum est, beneplacito nostro, ex proventibus istius Camere nostre, reddere et persolvere, et quicquid ferendum tempus eisdem dederitis, acceptis ab eisdem superinde litteris quietantialibus ad tergum presentium litterarum adscribere, et adnotare debeatis et teneamini. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibentibus restitutis. Datum Vienne decima quarta die mensis Augusti Anno Domini Millesimo quingentesimo quadragesimo octavo.

Ferdinandus, m. p.

Nicolaus Olahus
E(piscopus) Zagrabiensis.

(Оригинал је у мађ. земаљ. архиву „Ben. res.d.)“.

LVII.

Краљеви Шајкаши ослобођавају се од сваког плаћања на царинарницама. Писано у Бечу 28 децембра 1548.

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ etc. Marchio Moraviæ etc. Comes Tyrolis etc.

Fidelibus nostris Spectabilibus et Magnificis, Egregys Comitibus, Capitaneis, Castellanis, item Tricesimatoribus, Theloneatoribus ac vectigalium quorumcunque exactoribus, et

eorum vicegerentibus, nec non Prudentibus et Circumspectis Magistro Civium, Judicibus et Juratis civibus civitatum, oppidorum et villarum, ubilibet in Regno nostro Hungariæ, tam in terris et in aquis constitutis, subditis nostris, salutem et gratiam. Ex querelis fidelium nostrorum Waÿwodarum Nazadistarum intelleximus valde displicenter, quod quamuis nos in Anno Millesimo quingentesimo tricesimo quinto proxime preterito, tum ad supplicationem fidelium regnicolarum nostrorum tunc Posonÿ congregatorum, tum vero consideratis fidelibus seruitÿs eorundem Waÿwodarum nostrorum nobis et Sacre istius Regni nostri Hungarie Corone exhibitis, id eisdem concesserimus, ut de rebus et mercibus eorum nullam tricesimam, nullumue tributum solvere deberent: tamen essent plerique inter vos, qui hanc nostram gratam annuentiam tum pro bonis et fidelibus servitÿs eorum, tam ad supplicationem fidelium prefatorum Regnicolarum nostrorum per nos eisdem factam, observare nollent, quod nos a nemine ferre volentes, fidelitati vestre et vestrum cuilibet harum serie sub poena indignationis nostre et privationis tricesime ac thelonei sui committimus et mandamus firmissime, ut prescriptam annuentiam nostram dictis Waÿwodis et Nazadistis nostris ubique observare debeatis, nec quicqu(id) tributi de mercibus et rebus eorum, cuiuscunque generis existant, exigere et vestros exigi facere audeatis. Secus poena sub premissa non facturi. Presentibus perlectis exhibentibus restitutis. Datum Vienne vigesima octava Decembris. Anno Domini Millesimo quingentesimo quadragesimo octavo.

Ferdinandus, m. p.

Nicolaus Olahus
E(piscopus) Zagrabiensis.

LVIII.

Андреји Тарноци, капетану краљевих Шајкаша, опрашта се дуг од 50 мађ. форината, што је имао повратити главној благајни. Писано је у Прагу 26 августа 1549.

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex. etc.

Venerabiles ac Egregÿ fideles dilecti. Cum nobis fidelis noster Andreas Tharnoczy Nazadistarum nostrorum Capitaneus humiliter significaverit, nuper cum a nobis ad Bassam Budensem missus esset, ipsi a vobis expensis huiusmodi itineris quinquaginta florenos hungaricales in moneta commodato datos fuisse, qua etiam de eausa litteras suas obligatorias vobis dedisset, volumus et committimus vobis, ut eidem Tharnoczÿ eiusmodi obligacionem iterum restituatis et de eo ipsum liberum reddatis. Et quoniam eundem Tharnoczÿ iam denuo ac iterum illuc Budam cum mandatis ire ac proficisci iussimus expedivimusque, volumus etiam, ut eidem necessarias expensas ad eam ipsam profectionem assignetis. Quod autem ad eas expensas, quas huc eundo, ac ad vos iterum redeundo fecit attinet, de illis in curia nostra Regia hic satisfactum illi est, quod vos latere noluimus. Nostram in eo executuri voluntatem. Datum in Arce nostra Regia Pragæ, die vigesima sexta Augusti. Anno Domini Millesimo quingentesimo quadragesimo nono, Regnorum nostrorum Romano XIX, aliorum vero XXIII.

Ferdinandus, m. p.

Ad mandatum Domini Regis proprium

Philippus Breynerer.
Melchior v. Hoberkh.

(Оригинал је у мађ. земаљ. архиву „Ben. resol.“).

LIX.

Протокол седнице крал. камере у Пожуну, од 12 јула 1550. због тражбине Шајкаша.

Octo Waẏwodis Nazadistarum Regie Majestatis a decima quarta Augusti Anni 1548, quo die emanatæ sunt Cæsareæ Maiestatis ad unum Annum debuerunt habere per florenos quadraginta singulis, facien. flor. 320. Sed unus ex eis Laurencius Wẏlakẏ discessit, et si septem Waẏwodis per annum cedunt fl. 280. Ab eodem autem die 14 Augusti Anni 1548. usque 14 Augusti 1550. ubi intercedunt Anni tres ad singulos Annos floren. 280. computando, demta vestitura cedunt flor. 840. — Solutionem: Anno 1548. in Camera habuerunt fl. 103; Anno 1549. in Camera habuerunt flor. 324; Anno 1550. in Camera habuerunt flor. 254. Summa solutionis flor. 681. Et sic restabant solvendi flor. 159. qui sunt eis pro completione trium Annorum persoluti ad manus Joannis Horwath et Petri Borhi sociosqus suorum flor. 159. — Postea pro integra satisfactione istorum Waẏwodarum a 14. die Augusti Anni præsentis facta est solutio eisdem Posonẏ in Camera die prima Mensis Octobris, et dati in panno et pecunia floreni centum et quinque. Igitur hoc Anno nihil postulare poterunt.

(Оригинал је у мађарском земаљском архиву).

LX.

Крал Фердинанд I налаже префекту камере, Франи Турзо, да се три шајкашке војводе пошаљу у Солнок, који ће управљати са тамошњим Шајкашима. Писано у Бечу 7 априла 1551. године.

Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex Semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ etc. Rex. etc.

Venerabiles ac Egregy, etc. Cum necessitas nostra et Arcis nostræ Zolnok postulet, ut tres Waywode illuc quamprimum destinentur, committimus volis, ex istis Waywodis, qui a nobis annuam intertencionem habent, et in Sellye aut alibi morantur, tres peritos et indlustres Waywodas, quod eius fieri potest cicius, illuc destinetis. Jam enim Naues, quibus utuntur, in Maromarusio parantur, et quamprimum ad Zolnok perducentur, facturi in eo nostram omnimodam voluntatem. Datum in Civitate nostra Vienna vigesima septima die mensis Aprilis Anno M(illesimo) quingentesimo quinquagesimo primo, Regnorum nostrorum Romani XXI. aliorum vero XXV.

Ferdinandus, m. p.

Ad mandatum Domini Regis proprium

Philippus Breyner.
Erasmus v. Gera.

(Из мађарског земаљског архива „Benig. resolution.").

LXI.

Ut Waywodæ tres cum decurionibus et remigibus mittantur ad Zolnok et ut negotium Arcis Wigles iuxta priorem commissionem curet. 1551. 8. Maji.

Да (Фрања Турзо) пошаље три војводе са десетарима и думенџијама у Солнок, и да изврши све по пређашњој поруци. Писмо је писано у Бечу 8. Маја 1551).

„Ferdinandus Divina favente Clementia Romanorum Rex. etc.

Ro. Venerabiles ac Egregÿ etc. Accepimus binas litteras vestras in negotio Waÿwodarum ad Arcem nostram Zolnok destinandorum tum etiam ratione Arcis Wigles vigesima Aprilis nuper elapsa et tercia præsentis mensis ad nos scriptas, quibus ysdem de rebus ulterius imformari cupitis. Volumus itaque, ut tres istos Waÿwodas Sellienses adhuc quidem et q(uam)primum expediatis, ac unicuique ipsorum binos Decuriones addetis. Parebunt autem illic imperio Capitanei Francisci Zay, et illius etiam, quem illi adiuncturi simus. Solutionem eam ac tantam. quanta aliis Waÿwodis ac decurionibus dari solita est, a Magistro Solutionum nostrar(um) Campestrium illis percepturi. Debetis etiam Remiges conducere, ac unacum ipsis quanto cicius fieri potest, illuc ad Zolnok mittere, atque ut eo pertingant, tum Waÿwodis, tum etiam Decurionibus et Remigibus solutionem aliquam facere. Consignetis etiam illis litteras ad prædictum Capitaneum in Zolnok, quibus eum de hac ordinatione nostra et q. illor. homin. uti possit, quantum etiam pecuniar. illis a vobis numeratum sit, cerciores reddatis, ut in reliqua solutione hoc ipsum deduci possit.

Ceterum quod ad negotium Arcis Wÿgles attinet, jam pridem Joannes Pethew hinc discessit, quare juxta priora mandata nostra vos curabitis et conficietis nagocium, quod nobis in pncia. rescribendum esse duximus, Nostram in ÿs omnibus expressam et clementem executur. voluntatem.

Datum in Civitate nostra Vienna, octaua die mensis maÿ, Anno M. D. L. I.

Ferdinandus, m. p.

Ad mandatum Domini Regis proprium

Philippus Breyner.

(Оригинал је у мађ. земаљ. архиву „Benign. resol.“).

LXII.

Закључак мађарског земаљског сабора (у Пожуну јануара 1556), да се Шајкаши умноже, и настане не само на Дунаву, но и на Сави, Драви и Тиси.

„Ac ut rectius, securius, ac facilius cuncta procedant, navalem etiam classem, primum quidem in Danubio, quæ hostili classe superior sit, deinde vero in reliquis fluminibus, ut pote Savo, Dravo, Tibisco, per quæ scilicet aditus hosti facilior ad interiora regni patere magis solet, mature instruendam esse ordines regni sentiunt, tantumque in huiusmodi navali classe momenti situm esse affirmant (uti et ratio et experientia ipsa iam sæpius declaravit) ut si fieri commode queat, unus ex serenissimis Liberis sacrae eius Maiestatis navali ipsi classi praeficiendus videretur, qui, quod sacram regiam Maiestatem personaliter in exercitu terrestri facere opportere superius explicatum est, in navali classe, et numero gentium et omnibus rebus necassariis instructissima, ipse perficiat cuncta scilicet authoritate et imperio regat et moderetur; quando quidem principis ipsius præsentiam ad omnia recte atque ordine gerenda administrandaque magnopere necessariam esse, adeoque sine ea frustra omnem parari expeditionem, status et ordines regni subinde repetere opere pretium esse ducunt“.

(Magy, orszaggyülési emlékek. III. 553).

LXIII.

Краљ Рудолф у свом писму од 4 јануара 1578 налаже камери својој у Пожуну, да исплати заосталу плату Шајкашима.

„Minime opus esse arbitramur nobis — — — — — ostendere, quantæ hostium directioni ager Comaromiensis et

partes vicinæ — — — plato Danubio, subiectæ sint, quod superior annorum clades satis superque docent. Quin et proximis diebus certo intelleximus, Turcos Strigonienses, temporis opportunitate fretos, in partes illas irruptionem omnino decreuisse. Ut igr. periculum inde impendens declinetur, milites Nassadistas, atque Germanos, quoad excubias peragendas et glaciem rumpendam paratiores sint, subsidio aliquo pecuniario recreandos duximus. Ad quam quidem rem in Aula n(ost)ra in hac festinacione nullam ronem (?) habemus. Quamobrem vobis etiam atque etiam mandantes præcipimus, ut considerata periculi magnitudine, præfatos milites duorum millium florenorum summa, ex quibuscunque prouentibus subleuetis; atque si eandem in promptu non habueritis, mille florenos mutuo aliunde accipiatis, et quamprimum eo mittatis, de reliquis autem spem aliquam certam illis iniciatis".

(Из мађар. државног архива. „Benignæ resolutiones").

LXIV.

Мађистрат вароши Коморана, на потраживање бирова из Српског Ковина, Николе Божића, даје њему оверени препис повеља, које су преци ковинских Срба добили од мађарских краљева. Ово уверење написано је 1 децембра 1618, и предато је поменутим ковинским изасланицима, за које уверење дадоше они на коморанску православну цркву 180 фор. што су им Коморанци сачували старе повластице кроз два века.

Nos Judex et Jurati Ciues Ciuitatis Regiæ Comaromien(sis), Damus pro memoria; significantes quibus expedit uniuersis. Quod nos Prudentes ac Circumspecti; Judex et Jurati Ciues oppidi Regii Ráczkeui; requisiuerint; instantes

apud nos, quatenus certas quasdam lit(t)eras priuilegiales Diuorum quondam Regum Hungariæ, infra declarandorum, super immunitatibus ipsorum editas et emanatas, ex annuentia Rascianorum nunc in ista Ciuitate degentium, alias Inhabitatorum et incolarum praefati oppidi Ráczkeui, de verbo ad verbum transumi et transcribi faceremus; quorum nos legitimæ petitioni annuentes; quasdam binas lit(t)eras (nam alia quoq(ue) quam plurimæ, super libertatibus ipsorum extarent hic repositae, insuper Decretum ad Ràkos) Diuorum quon(dam) Regum Hungariæ, tenoris infra notati transumi statuimus: quarum quidem primarum formula talis est: Capitulum Ecclesiæ Tytulen(sis); omnibus Christi Fidelibus, præsentibus pariter et futuris, præsentium noticiam habituris, Salutem in Salutis largitore; ad uniuersorum noticiam harum serie volumus peruenir(i); Quod nos lit(t)eras Serenissimi principis, Do(mi)ni Sigismundi Dei Gratia Romanorum Regis Semper Augusti, ac Hungar(iæ) etc. Regis, Do(m)ini Nostri naturalis, Introductor(um) et Statutor(um) nobis præceptorie directas summo cum honore recepimus in hac verba: „Sigismundus Dei gratia Romanorum Rex, semper Augustus, ac Hungariæ etc. Rex, fidelibus suis Capitulo Ecclesiæ Tytulen(sis); Salutem et gratiam. Cum nos pro commodiosori incremento et opulentiori usu; fidelium nostrorum, Ciuium et Inhabitator(um) Ciuit(a)tis n(ost)ræ Kewe uocatæ; eisdem Ciuibus et Inhabitatoribus, ac populis uniuersis, præattactæ Ciuitatis nostræ Kewe quasdam Curias, seu prædia, habitatoribus destitutas, Walwanus et Szcrenoch appellatas, in contigua vicinit(a)te teritor(ii) eiusdem Ciuit(a)tis adiacen(tes), cum omnibus earum utilitatibus et pertinentiis, ad eamdem Ciuit(a)tem nostram Kewe, mediantibus aliis litteris nostris ex inde confectis in perpetuum duximus annecten(das) et applicandas, volumusq(ue) dictos Ciues et populos eiusdem Ciuit(a)tis, per

nostrum et vestrum homines in dominium earunden legitime facere introduci; fidelitati igitur uestræ firmiter præcipien(tes) mandamus, quatenus vestr(um) mittetis hominem pro testimonio fidedignum; quo præsente Michael dictus Rááк de Reuend aut Nicolaus filius Sywko de Kukuch, vel Vitan de Vitanovich, aliis absentibus, homo noster, ad facies præattactarum Curiarum, Vicinis et commetan(eis) earum uniuersis inibi legitime conuocatis et præsentibus accedendo introducat præfatos Ciues et populos in dominium earundem, statuat(que) easdem eidem præmisso novae nostræ donationis titulo perpetuo possidend(as): si non fuerit contradictum: Contradictores, si qui fuerint, euocet ipsos contra annotatos Ciues et populos nostros de dicta Kewe nostram in præsentiam, ad terminum competentem ratione contradictionis eorum reddituros efficacem: Et post haec ip(soru)m pos(ess)ionar(iorum) Introductionis et Statutionis seriem cum nominibus Contradictorum et Euocatorum, si qui fuerint, terminoque assignato, nobis fideliter rescribatis. Præsentes autem Sigillo nostro maiori, quo ut Rex Hungariæ utimur, fecimus consignari. Datum Budæ feria quinta proxima post festum Assumptionis Virginis gloriosæ. Anno Do(mi)ni, Millesimo quadringen(tesi)mo duo decimo. Regnorum autem n(ost)rum — Anno Hungariæ etc. vicesimo quinto, Romanorum vero tertio. Sigismundus m. p. (L. S.). — Nos itaque mandatis dicti Domini nostri Regis, in omnibus obedire cupien(tes), ut tenemur, una cum præfato Nicolao filio Sywko de Kukuch, nomine Regio, in praenotatis litteris Regalibus, nominatim inter alios conscriptos, nostrum ho(mi)nem Vzt discretum virum magistrum Nicolaum socium et Concanicum nostrum ad præmissa fideliter exequen(dum) nostro pro testimonio fidelignum duximus destinandum: Qui demum exinde ad nos reuersi nobis concorditer retulerunt; quod idem homo Regius, ipso nostro testimonio præ-

sente Sabbatho, proximo ante festum Natiuitatis Virginis gloriosæ, nunc præteritum, ad facies prædictarum Curiar(um) Walwanus et Szcrenoch vocatarum in Comi(ta)tu de Keue in contigua vicinit(a)te territorii dictæ Ciuitatis Kewe adiacentium habitatoribus destitutarum Vicinis et Commetaneis earum uniuersis inibi legitime conuocatis et præsentibus acceden(tibus); præfatos Ciues et populos de præfata Kewe in domi(ni)um earundem introduxit, easdemq(ue), præmisso novæ Regiæ donationis titulo, eisdem Ciuibus et populis, nullo penitus Contradictore apparente statuisset perpetuo possiden(das) et haben(das) legitimis diebus in faciebus earundem permanendo. In cuius rei memoriam, perpetuamq(ue) firmitatem præsentes litteras nostras priuilegiales pendentis et authentici Sigilli nostri munimine roboratas, Alphabeto intercisas, eisdem Ciuibus et populis duximus conceden(das). Datum quinto decimo die, diei Introductionis et Statution(is) prædicta; Anno Do(mi)ni supradicto (1412). Præsentibus honorabilibus Viris Do(mi)nis Petro Lectore, Benedicto Cantore, Colomeo Custode, Nicolao, Paulo, Andrea, ceterisq(ue) Canonicis in Ea(dem) Eccl(es)ia, prædicti Regis Ungariæ familiaribus sempiterno. Secundarum autem continen(tia) verbalis hæc est: „Nos Mathias Dei Gratia Hungariæ, Bohemiæ etc. Rex, nec non Dux Austriæ etc. Memoriæ commendamus Tenore præsentium significantes, quibus expedit universis: Quod fideles nostri prudentes et circumspecti Judex et Jurati Cives Oppidi, Illustrissimæ Dominæ Beatricis Reginæ Consortis nostræ charissimæ, Kewÿ vocati in Insula sua Chepel habiti, nostrum venientes in conspectum, in suo ac cæterorum uniuersorum Civium et Incolarum eiusdem Oppidi nomine et personis nobis exponere curarunt in hunc modum: Quod cum temporibus his superioribus, Idem oppidum Kewÿ, casu quodam infortuito funditus incineratum et combustum fuisset; Litteræ et literaria eo-

rum Instrumenta atque Priuilegia, quas et quæ item super quibus Libertatibus ex exemptionibus inferius articulatim specificatis, et expressis tam a nobis quam etiam a Diuis condam Regibus Hungariæ, nostris scilicet Prædessoribus emanatas et confectas habuissent, eodem igne penitus periissent, sique in præsenti nullas prorsus Litteras, nullaque Priuilegia, quibus huius modi eorum Libertates temporum in Processu tutari et defendere possent, præ manibus haberent. Supplicatum itaque humiliter nobis exstitit, ut huius modi antiquas eorum Libertates et gratiarum prærogativas, quibus scilicet hactenus usi sunt et gavisi, eisdem Civibus, præsentibus scilicet et futuris de nouo dare et concedere, ac in nostrum Priuilegium redigi facere dignaremur, quæ quidem Libertates et Prærogativæ eorundem, uti ipsi asserunt, et etiam nos bene meminimus, (quod) hæ fuerunt, imprimis quod Ciues et ceteri Incolæ dicti oppidi Kewÿ ab omni solutione Tributi seu Thelonii tam in nostris Regalibus et Reginalibus, quam aliorum quorumcunque Bonis, cuiuscumque Status et Conditionis fuerint, et tam super aquis, quam supep terris, Pontibus, Repletionibus, seu aggeribus, aliisque quibuscunque Structuris sint simpliciter supportati et perpetuo exempti habeantur. Item quod ipsos, aut ipsorum alter vel etiam res et familiæ ipsorum, pro debitis delictis, seu excessibus aliorum nemo per totum Regnum Nostrum Hungariæ ad alicuius Instantiam arestare, detinere vel iudicare præsumat, sed si quis aliquid actionis, vel quæstionis contra eosdem, aut ipsorum alterum, vel etiam homines et familiares eorundem habent, vel habuerint, hi id in præsentia Judicis et Juratorum dicti Oppidi Kewÿ iuridice quærant, ubi omni contra eos quærulanti Judicium semper et Justitia administrari debeat. Si qui autem Judicio eorum non contentarentur, hy causam suam imprimis in presentiam Magistri Thauernici nostrum Regalium et deinde ad Majestatem no-

stram libere possint appellare. Item, quod Comes et officiales præfatæ Insulæ Chepel nullam prorsus Jurisdictionem aut aliquam aliam potestatem super ipsos Ciues et incolas dicti oppidi habeant, neque eosdem ad alicuius instantiam aliquando judicare, vel aliqua unquam byrsagia super eosdem extorquere audeant. Nos igitur accepta huiusmodi supplicatione eorundem Ciuium et Incolarum dicti Oppidi Maiestati nostræ modo, quo supra porrecta; quia dignum et Rationi consonum fore duximus, ut Regia sublimitas suorum fidelium priscis et legitimis supplicationibus condescendat. Igitur præmissas Libertates pro quiete et commodo eorundem Ciuium et cæterorum oppidanorum, quoad omnes earum consistentias et articulos acceptauimus, apprebauimus et ratificauimus, easq(ue) et omnia in eis contenta, dicto oppido Kewÿ, omnibusque et singulis Ciuibus et Hospitibus in eodem pro tempore commorantibus Maiestas nostra Regia ac de plenitudine nostræ Regiæ potestatis de nouo et ex nouo duximus dandas, conferendas et concedendas, omnino acceptamus, et approbamus, damusque et conferimus præsentium per vigorem.

Quo circa vobis fidelibus nostris, vestris et singulis Prelatis, Baronibus, Comitibus, Castellanis, Nobilibus, eorundem officialibus, item Ciuitatibus, Oppidis et Villis, earumque Rectoribus, Judicibus, et Villicis, Præterea Tributariis et Theloniatoribus ubiuis per totum Ambitum Regni nostri, tam in terris, quam super aquis, ac Pontibus, Repletionibus, seu Aggeribus, aliisque quibuscunque structuris Tributa tenentibus seu exigentibus, tam scilicet nostris Regalibus et Reginalibus, quam aliorum quorumcunque, nec non Comitibus, ac aliis quibusuis officialibus in præfata Insula de Csepel pro tempore constitutis, cunctis denique aliis cuiusuis status et Conditionis hominibus, quibus præsentes ostenduntur, harum serie firmissime committimus et mandamus, quatenus a modo in posterum præfatos Ciues et Incolas dicti oppidi Kewÿ

præsentes, ut præfertur, et futuros præscriptis ipsorum Libertatibus et Prærogatiuis impedire, turbare, seu aliquo modo molestare, vel etiam Libertates ipsas infringere nullo unquam tempore præsumatis, nec sitis ausi modo aliquali gratiæ nostræ sub obtentu. Præsentibus perlectis, exhibenti resistutis. Datum Budae in festo Sacratissimi Corporis Christi, Anno Eiusdem, Millesimo quadringentesimo octuagesimo Nono. Regnorum Nostrorum Anno Hungariæ vero Tricesimo secundo, Bohemiæ vero Vicesimo primo. Mathias, m. p. (L. S.)

Quas nos de uerbo ad uerbum sine diminutione et augmento aliquali transcribi et transumi, præsentique Transumpto nostro inseri et inscribi facien(das); memoratis Ciuibus sub sigillo Ciuitatis; jurium illorum futura pro cautela dandas duximus et concedendas; Communi suaden(te) justicia; Præsentibus perlectis, exhiben(ti) restitutis.

Datum Comaromii die prima mensis Decembris; Anno Domini; Millesimo, sexcentesimo decimo octauo.

(L. S.) Lecta publicata et proclamata in Congrogatione Ciuitatis præfatæ Comaromiensis, per me Johannem Pajor de Magyarbél; Juratum Notarium eiusdem Ciuitatis Comaromiensis, m. p.

На полеђини стоји званично уверење:

„Anno domini Millesimo Sexcentesimo vigesimo tertio die Trigesima Martii in Sede Judiciaria et generali Congregatione Comitatus Pesth, Pilis et Solt in Confinio Fölek celebrata præsentibus Egregiis et Nobilibus Francisco Zehus, vice Comite Michæle Almásy, Paulo Csudaj et Joanne Thahy — exhibitæ præsentes Exemptionales et lectæ, publicatæ ac proclamatæ per me Georgium — arda de — Juratum Sedis Judiciariæ prædictorum Comitatuum Posth, Pilis et Solth Notarium.

LXV.

Фердинанд III, као мађарски краљ, у овој својој дипломи од 1655 потврђује и одобрава, да Срби у Коморану и у Ђуру живећи, као потомци Срба из Српског Ковина и старих српских становника доњег Ковина, уживају сва она права, која су стари мађарски краљеви подарили прецима њиховим, који су некад живели у поменутим местима Кеве и Рац-Кеве (у Старом Ковину и у Српском Ковину).

Nos Ferdinandus Tertius Die gratia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ. Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæque, etc. Rex; Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Marchio Moraviæ, Dux Lucemburgæ, ac superioris et inferioris Silesiæ, Wirthembergæ et Thekæ, Princeps Sueviæ, Comes Habspurgi, Tyrolis, Ferreti, Kyburgi, et Goritiæ, Landgrauius Alsatiæ, Marchio Sacri Romani Imperii supra Anasium, Burgouiæ, ac superioris et inferioris Lusatiæ, Dominus Marchiæ sclauonicæ, portus Naonis et Salinarum. etc.: Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes, quibus expedit universis. Quod fideles nostri, Nobiles Petrus Kapelleth, Sigismundus Wály, Petrus Foghas, Joannes Rácz, et Petrus Monasterly coram nobis personaliter constituti, suis ac reliquorum Rascianorum in Oppidis nostris Regiis Revkomaromensi, et Jauri(n)ensi degentium et commorantium nominibus et in personis exhibuerunt et præsentárant certas quasdam litteras nobis Diuorum quondam Ungariæ Regum, prædecessorum uidelicet nostrorum foelicium recordationum Priuilegiales, super certis libertatibus et immunitatibus, Keuiensibus olim Rascianis, ipsorumque posteris et successoribus clementer collatis, emanatas et insertas: Quorum quidem Rascianorum Keuiensium ex linea seu

prosapia cum superius nominatim specificatis Rascianis ac Sociis eorumdem in annotatis Oppidis nostris degentibus condescendisse, Turcarumque diram ob crudelitatem et tyrannidem necessitati, ad hasce partes, tutioris et tranquillioris sui permansionis, et suorum incolumitatis ergo migrâsse asserantur. Supplicatum extitit Majestati n(ost)ræ nominibus et in personis eorundem, quorum supra, debitâ cum instantiâ humillimè, quatenus easdem universas Litteras Priuilegiales, omniaquè et singula in eisdem contenta, ratas, gratas, et acceptas habere, approbare, roborare, et ratificare, ac pro iisdem, velut ex linea, seu, ut præmissum est, prosapia antelatorum Keuiensium descendentibus, ipsorumque posteris ac successoribus perpetuo ualituras gratiose confirmare dignaremur. Nos itaquè huiusmodi humillimâ supplicatione eorundem, nostræ, modo, quo supra porrectâ Maiestati, Regiâ benignitate exauditâ, clementèr et admissa, præattactas Litteras priuilegiales uniuersas coram nobis productas et repræsentatas, non abrasas, non cancellatas, neq(ue) in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus uitio et suspicione carentes, non minus, quam si præsentibus Litteris n(ost)ris de uerbo ad uerbum insertæ et inseriptæ essent, quoàd omnes earundem continentias, clausulas et articulos, eatentùs quatenus eaedem rite et legitimè existunt emanatæ, ratas, gratas et accepta(s) habentes, (in quantùm in continuo huiusmodi Libertatum et Immunitatum usu fuissent, ac etiam nùnc essent) approbauimus, acceptauimus, roborauimus, ac pro praefatis Rascianis, ipsorumquè posteris et successoribus innouari, perpetuo ualituras gratiosè confirmauimus. Annuentes insuper ut iidem affulgentibus futuris beati ribus temporibus, id est, propulsato diuinâ benignitate christiani nominis hoste Turcâ, rursus ad propria redire, ibidemque residere, ac omnibus et singulis illis priuilegiis, libertatibus et

immunitatibus, ad instar praememoratorum Keuiensium praedecessorum, uti præmissum est, suorum ipsorumque posteri ac successores uniuersi per omnem uitam suam uti, frui et gaudere possint ac ualeant. Saluis iuribus alienis, praesertim uero Ecclesiarum Dei. Harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo ut Rex Ungariæ utimur impendenti communitarum uigore et testimonio Litterarum. Datum per manus fidelis n(ost)ri nobis dilecti Reuerendi Georgii Szelepcheny, Episcopi Ecclesiæ Nittriensis, Lociquè ac Comitatus eiusdem supremi et perpetui Comitis, Consiliarij nostri ac Aulæ n(ost)ræ per dictum Regnum nostrum Uugariæ Cancellarii, in Arce n(ost)ra Regia Posoniensi die uigesima quarta Mensis Junii. Anno Domini, Millesimo Sexcentesimo Quinquagesimo quinto. Regnorum nostrorum Romani decimo nono. Hungariæ et reliquorum trigesimo. Bohemiæ uero Anno uigesimo octauo.

Ferdinandus, m. p.

Georgius Szelepchény, m. p.
Episcopus Nitriensis.

Reiterata Expeditio Confirmationis Priuilegiorum Rascianorum Révkomaromiensium et Jaurinensium ob certos commissos errores.

Andreas Ruthkay, m. p.

LXVI.

Вук (Wolffang Farkas) Капушвари подноси ћесару Леополду I предстојећу просбу, у којој се моли, да ћесар уврсти у ред угарских племића сина му Ђорђа, који је и по матери Катарини, рођеној Ваљи, од племићског рода.

Писана је ова просба у Коморану 1687, а краљ је одобрио 19 октобра 1687 год.

Sacratissima Cæsaræ ac Regia Maiestas Domine Domine clementissime.

Innata Maiestatis Vestræ Sacratissimæ Benignitate et munificentia, qua erga quosuis fideles suos Subditos paterna propensione feri consuetus stimulatus, ad Augustissimum Maiestatis Vestræ Thronum flexo poplite accedendum eidemque Maiestati Vestræ Sacratissimæ mei submississime Supplicandum duxi, quatenus fidelium Seruitiorum meorum hactenus pro temporum atque occasionum varietate Sacro regni Hungariæ Diademati, consequenter Maiestati Vestræ præstatorum, ac deinceps quoque pari fidelitatis obsequio præstandorum ob respectum me infrascriptum Wolffangum Kapusváry, ac per me Catharinam Valy consortem cum filio suo Georgio, primogeno meo, veluti aliòs etiam a Nobilibus natos Cœtui et Consortio verarum atque indubitarorum Regni Sui Hungariæ, partiumve eidem annexarum, Nobilium adscribere et annumerari hacque infra depicta arma, seu Nobilitatis Insignia Nobis hæredibusque ac Posteritatibus nostris utriusque Sexus uniuersis clementer inpartiri dignetur. Quam Maiestatis Vestræ Sacratisimæ Clementiam et gratiam fidelibus ac perpetuis Seruitiis meis promereri adnitor.

Sacratissimæ Maiestatis Vestræ Sacratissimæ

humillimus perpetuusque
fidelis Subditus
Wolffangus Kapusuáry, m. p.

(место грба)

Concessit Sua Sacratissima Cæserea Regia Maiestas. Posony die 19 Octobris Anno Domini 1687. Petrus Korompay, El(ectus) Episcopus Nitriensis, m. p.

На полеђини стоји:

Ad Sacratissimam Romanorum Imperatoriam, ac Germaniæ Hungariæ, Bohemiæque Regiam Maiestatem etc. Dominum Dominum Clementissimum. Humillimum Memoriale infrascripti Wolffangi Kapusuáry.

LXVII.

Ћесар Леополдо I, у овој својој дипломи од 19 октобра 1687 г. племство, које је Вуку Капутварији лично подарио, преноша сада и на сина му Ђорђа и на потомке Вукове.

Nos Leopoldus Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, Ramæ Serviæ, Gallitiæ, Lodomeriæ, Cumaniæ, Bulgariæque etc. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carnioliæ, Marchio Moraviæ, Dux Lucemburgæ, ac Superioris et inferioris Silesiæ, Wiètthenbergæ et Thekæ, Princeps Sveviæ, Comes Habsburgi, Tyrolis, Ferreti, Kiburgi et Goritiæ, Landtgravius Alsatiæ, Marchio Sac(ri) Romani Imp(erii) supra Anasu(m), Burgoviæ, ac Superioris et inferioris Lusatiæ, Dominus Marchiæ Slavonicæ, Portus Naonis, et Salinarum, etc.

Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes, quibus expedit universis. Quod Nos cum ad nonnulorum fidelium virorum humillimam supplicationem, nostræ propterea factam Majestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus servitiis fidelis n(os)tri W o l f f a n g i K a p u s v a r y, quæ ipse sacræ primum Regni n(ost)ri Hungariæ Coronæ, et deinde Majestati n(ost)ræ pro locorum et temporum varietate, atque occasionum exigentia fideliter et constanter exhibuit et impendit, ac imposterum quoque pari fidelitatis constantia sese exhibere et impendere velle pol-

licetur. Cum igitur ob id, tum vero ex gratia et munificentia n(ost)ra, qua quosque de Nobis et Republica Christiana bene meritos Virtutisq(ue) collendæ studiosos, Antecessorum n(ost)rorum, Diuorum quondam Regum Hungariæ exemplo prosequi, eisq(ue) certa Virtutum suarum monumenta, quæ ad majora quæq(ue) præstanda eos incitare possent, decorare consuevimus.

Eundem itaq(ue) Wolffangu(m) Kapusváry, ac per Eum Catharinam Valy Consortem, nec non Georgium Primigenum ejus (cum hi et antea nobilitari praerogativa gavisi fuissent), e statu et conditione ignobili, in qua hactetus perstitisse dicitur, de Regiæ nostræ potestatis plenitudine, et gratia speciali eximentes, in Coetum et numerum verorum et indubitatorum Regni n(ost)ri Hungariæ et Partium Annexarum Nobilium duximus annumerandum, cooptandos et adscribendos. Annuentes, et ex certa n(ost)ra scientia, animoq(ue) deliberato concedentes, ut ipsi a modo imposterum futuris et perpetuis semper temporibus, omnibus illis gratiis, honoribus. indultis, privilegiis, libertatibus, juribus, prærogativis, et immunitatibus, quibus cæteri, veri, antiqui et indubitati prædicti Regni n(ost)ri Hungariæ, et Partium ei annexarum Nobiles hactenus quomodo libet de Jure, vel consuetudine usi sunt et gavisi, utunturq(ue) et gaudent, uti, frui et gaudere possint ac valeant, hæredesq(ue) et posteritates ipsorum utriusq(ue) sexus valeant atq(ue) possint. In cujus quidem n(ost)ræ erga ipsos exhibitæ gratiæ et Clementiæ, ac Liberalitatis Testimonium, veræq(ue) et indubitatæ Nobilitatis Signum hæc Arma seu Nobilitatis Insignia, Scutum videlicet militare erectum, cœlestini coloris fundum ejus viridi Campo interoccupante, super quo maculosa Tygris duobus posterioribus pedibus errecta stans, ore hiante, rubeaque exerta lingua, et cauda elevata, anterioribus in pedibus Caput Turcicum cruentatum gestans

cernitur. Scuto incumbentem Galeam militarem craticulatam, sive appertam, Regio Diademate, ex eoq(ue) dextrum brachium humanum integrum, cubitotenus elevatum, inq(uo) vola nudam frameam gerens, preferente ornatam. A summitate vero sive cono galeæ Lacinis seu lemniscis hinc flavis et cœruleis, illinc vero candidis et rubris in Scuti extremitates se se placide diffundentibus, illudq(ue) ipsum decenter exornantibus, quemadmodum hæc omnia in principio sive capite præsentium L(itte)rarum n(ost)rarum Pictoris edocta manu et artificio, propriis et genuinis suis coloribus clarius expressa, et ob oculos intuentium posita esse conspiciuntur; Eidem Wolffango Kapusváry, ac per eum super nominatis personis, ipsorumq(ue) hæredibus et posteritatibus utriusq(ue) sexus universis gratiose danda duximus et conferenda. Decernentes, et ex certa nostra scientia, animoq(ue) deliberato concedentes, ut ipsi a modo imposterum futuris et perpetuis semper temporibus eadem Arma, sive Nobilitatis Insignia, more aliorum verorum et antiquorum præfati Regni Hungariæ, Partiumq(ue) ei annexarum, Nobilium, sub iisdem Juribus, prærogativis, indultis, libertatibus, et immunitatibus, quibus caeteri veri, antiqui, et indubitati dicti Regni nostri Hungariæ, Partiumq(ue) ei annexarum Nobiles, natura, aut antiqua consuetudine usi sunt et gavisi, utunturq(ue) et gaudent, ubiq(ue) in præliis, certaminibus, pugnis, hastiludiis, torneamentis, duellis, monomachiis, ac aliis omnibus et singulis, ac quibusvis Exercitiis Militaribus, et Nobilitaribus, nec non et Sigillis, velis, cortinis, aulæis, annulis, vexillis, clypeis, tentoriis, domibus et sepulchris, generaliter vero in quarumlibet Rerum et Expeditionum generibus, sub meræ, veræ, synceræ et indibitatæ Nobilitatis Titulo, quo eos ab omnibus, cuiuscumq(ue) Status, dignitatis, honoris et præeminentiæ homines existant insignitos et ornatos dici, nominari, haberiq(ue) et reputari volumus et mandamus, ferre

et gestare, illisq(ue) in ævum uti, frui et gaudere possint ac valeant, hæredesq(ue) et posteritates ipsorum utriusq(ue) Sexus universis valeant, atq(ue) possint.

In cujus Rei memoriam, firmitatemq(ue) perpetuam præsentes Lit(t)eras nostras Privilegiales, secreto Sigillo nostro, quo ut Rex Hungariæ utimur, impendenti communitas eidem Wolffango Kapusváry, ac per Eum suprafatis personis, ipsorumq(ue) hæredibus et posteritatibus utriusq(ue) Sexus universis, jam natis, et deinde beneficio Dei nascituris gratiose dandas duximus et concedendas.

Datum per manus fidelis nostri Nobis dilecti R(evere)ndi Petri Korompay electi Episcopi Nitriensis, Consiliarii nostri, et Aulæ n(ost)ræ per Hungariam Cancellarii, in Civitate nostra Regia Posonien(si), die decima nona Mensis Octobris, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Octuagesimo Septimo, Regnoru(m) nostrorum Romani Vigesimo nono, Hungariæ et reliquorum Trigesimo secundo, Bohemiæ vero anno trigesimo primo.

Reverendissimis, ac Venerabilibus in Christo Patribus, Dominis: Georgio Szecsény Metropolitanæ Strigoniensis, fratre Martino Borkovich Colocensis et Baciensis Ecclesiarum canonice unitarum Archiepiscopis; Georgio Fényessy electo Agriensis, antelato F(rat)re Martino Borkovich, Administratore Zagrabiensis, præfato Petro Korompay electo dictæ Nitriensis, Fratre Augustino Benkovich Varadiensis, Leopoldo Sanc(tæ) Rom(anæ) Ecc(lesiæ) Presbitero Cardinali Comite á Kolonich Jaurinensis; Stephano Kada electo Transylvaniensis, altero Stephano Senney de Kys Sennye Wesprimiensis; Nicolao Balogh Vaciensis; Michæle Dvornikovich electo Csanadiensis; fratre Paulo Szecsény, Quinq(ue) Ecclesiensis; Francisco Jany electo Sirmiensis; Godefrido Kapaun Szemandriensis; Andrea Peterffy Nonensis; Francisco Csikuliny de

Szuszed electo Scoppiensis; Comite Valentino Drugeth de Homonna electo Corbaviensis; Alexandro Mikulich de Brokunyeucz electo Tiniensis; Matthia Radanay electo Scardonensis; Sede Episcopatus Segniensis vacante; fratre(i) Nicolao Plumbeo Bosnensis; Jacobo Hasko electo Rosnoiensis, Ecclesiarum Episcopis, Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Item Spectabilibus et Magnificis: Comite Paulo Esterhàzy de Galantha, perpetuo in Frankno, Aurei Velleris Equite, præmemorati Regni n(ost)ri Hungariæ Palatino; Comite Nicolao Draskovich de Trakostyan Judice Curiæ nostræ Regiæ; Comite Nicolao Erdeöly de Monyorokerék antelatorum Dalmatiæ, Croatiæ et Sclavoniæ Regnorum nostrorum Bano; Comite Emerico similiter Erdeödy de Manyorokerék mentionata, Tavernicorum; Comite Adamo à Zrinio Agazonum; Comite Georgio pariter Erdeödy de dicta Monyorokerék, Cubiculariorum; Comite Stephano seniore Zichy Janitorum; Comite Georgio Illésházy de eadem, perpetuo à Trencsin, Dapiferorum; Comite Christophoro de Battyan perpetuo in Németh — Ujvár Pincenrarum; Comite Joanne Draskovich de attacta Trakostyan, Curiæ nostrorum Regalium in Hungaria Magistro; ac Comite Joanne Palffy Comite Posoniensi, Cæterisque quam plurimis toties memorati Regni Hungariæ Comitatus Tenentibus etc. etc. Honores.

Leopoldus, m. p.

(L. P. S.)

Petrus Korompay, m. p.
El. Episcopus Nitriensis.

Joannes Maholány, m. p.

На полеђини стоји:

Lectæ et solenniter nemine Contradicente publicatæ sunt præsentes benignæ Suæ Majestatis Sacratissimæ Ar-

males, per me infratenatum Subrogatum Comitatus Comaromiensis Notarium.

Actum Comaromii die 3 Febr. 1688.

Stephanum Cseörgey, m. p.

LXVIII.

Дворска царска камера у Бечу, актом својим од 23 августа 1688 г. налаже будимској камералној инспекцији, да не спречи Србима из Ђура и Коморана повратак у Српски Ковин (Rácz-Keve), у ком су становали предци тих Срба.

An die Cameral Inspection zu Offen.

Unseren Gruss.

Es haben Ihro Kayserliche Mayestät unser allergnädigster Herr auf der Raab undt Comorn zu Dato wohnhaften Rääzen gethanes allerundterhänigstes Anlang undt Bitten und den Ihro von Uns der Hoff Cammer in Sachen beshechen — gehorsamsten Vortrag allergnädigst entschlossen Ihnen Rääzen den so genannten Orth Keve Unweith Ofen liegendten undt von der Rääzen Vorfahrern mit gevissen Privilegiis verhero besessenen Orth Kewe widerumb einraumen, die hierüber habente, Undt von ihnen Rääzen vorgeschizte Privilegia aber durch die in rebus Hungaricis angeordnete Commission weithers ÿberlegen zulassen. Alsso ergehet in höchstgedachten Ihrer Kayserlichen Mayestät Nambes der bewelch hiemit, dass die Cameral Inspection besagten Rää'zen obgedachtes Orth Keve zu bewohnen Einraume, und in die Possess gebe, wegen ratificirung und confirmirung ihrer vorgewenten Privilegien aber in anhero Hoff vorweissen solle. Wien den 23 Aug. 1688.

Excelsæ Cameræ Aulicæ suæ sacratissimæ Maiestatis Cæsareæ Decreti locum Keve contingentis extradata per Registratorem Viennæ Austriacæ.

LXIX.

Дворска царска камера у Бечу, актом својим од 23 авг. 1688 налаже будимској камералној инспекцији, да не спречи Србима ђурским и коморанским повратак у Српски Ковин (Rácz-Keve), у коме су становали преци тих Срба.

In Cammeralem Inspectionem Budæ.

Salutem nostram.

Sua Sacratissima Cæsarea Maiestas Dominus Dominus noster clementissimus etc. ad tam Jaurinensium, quam Commaromiensium de dato et nunc habitantium humillimam supplicationem et Instantiam, et ad Sibi a nobis ab Aulica Cammera in rebus factam obedientissimam propositionem Se benignissime resolvit, ipsis Rascianis ita nominatis, prope Budam jacentem, et a Rascianorum antecessoribus certis privilegiis antea possessionatum locum Keve, iterum restituere, supra habentia, et ab ipsis Rascianis producta Privilegia autem, per in rebus Hungaricis ordinatam commissionem ulterius revidere.

Ideoque in nomine altæ dictæ suæ sacratissimæ Cæsareæ Maiestatis hisce mandatur; ut ipsa cameralis Inspectio praenominatis Rascianis ante dictum locum Keve ad habitandum relinquat, et in illorum possessionem tradat, propter Privilegiorum ipsorum ratificationem et confirmationem eis huc ad Aulam monstret. Vienæ die 23 Augusti Anno 1688.

Excelsæ Cameræ Aulicæ Suæ sacratissimæ Cæsareæ Maiestatis Decreti, locum Keve contingentis extradata per Registratorem Viennæ Austriæ.

LXX.

Будимска камерална инспекција заказује свима и свакоме, био он ма којег реда и сталежа, да не узнемирује Србе, који би се из Коморана или Ђура вратили у Ковин (Rácz-Keve), јер је то, вели, њихова стара постојбина, па је по времену опустела, а сем тога, да поменуте Србе нико не узнемирује у њиховој трговини и у другим њиховим радњама.

Von der Römischen Kayserlichen auch Königlichen Mayestät etc. Unsers Allergnädigsten Herrn Herrn wegen allhundt Jeden wass Standt, Würde und Dignität selbe seyendt, so wohl geistlich als weltlich, wie auch hof hundt Anderen Officieren hiemit in Freundschafft anzufügen, wassmassen Höchst gedacht Ihro Kayserliche Mayestät etc. allergnädigst resolvirt, dem su Raab vundt Comorn dato wohnhafften R ä ä t z e n auf dero gethanes allerunderthänigstes Anlangen vundt bitten ihnen den unveith von Offen liegenten und von den R ä ä t z e n V o r f a h r e n mit gewissen vorgeschuzten, undt zu der in rebus Hungaricis angestölten Commission remittirten Privilegien besessenen Orth Keve widerumben einzuraumben und in Possess zu lassen. Dahero in namen Ihro Kayserlichen Mayestät etc. von obhabenten Ambts wegen all undt Jeden obangezogenen Solches zu dem Ende wiederen, undt anbey respective Dienst freundliches Ersuchen wollen g e d a c h t e R ä ä t z e n zur gehorsambster Volge hehst Ernente Ihro Kayserliche Mayestät allergnädigsten Willen undt meinung e r w e n d t e n O r t h K e v e s i c h e r

undt unperturbiter, ohne menniglich es Jenes öden Einöden bewohnen, alda ihren Handl undt Wandltreiben, undt in Raecischer Possess vorthin geniessen zu lassen. Woran beschteht offt höchst gedacht Ihro Kayserliche Mayestät Allergnädigster Willen undt Meinung. Geben in Offen den 20 Septembris, Anno 1688.

Per Römischen Kayserlichen Mayestät
Cameral Inspection.

(L. S.) **Johann Stephan v. Wirlein** m. p.
Adam Lang m. p.

Testimonialia ab Inspectione Camerali Budensi data pro parte introductionis tam Commaromiensium quam Jauriensium Rascianorum in locum Keve in Insula Csepell vocata prope Budam.

LXXI.

Прокламација деспота Ђорђа Бранковића, коју је написао у Оршави 12 јуна 1689 г., и којом позива свеколики народ српски и бугарски на оружје против Турака.

(Оригинал овога писма нашао сам међу артијама подвојводе Ј. Монастирлије).

„Георгїє вторїи Божїєю милостїю въ семъ їллѵрїуєскимъ, тракїнскимъ, и инымъ востоучнымъ областємъ, прадѣднаго отєуєства наслѣдни дєспотъ, виштнои и нижнои Мѵсїи хєрцєгъ, и вєлики кнꙗзъ свꙗтои рїмской области: такождє жє дєржавы свꙗтаго Саввы, и Црнє Горє, дєдиуиїи жє господаръ хєрцєговски, и срємски. Їѡанополски, и Оугарскаго кралєвства и странамъ ихъ графъ, и прѡуаꙗ:

Прилучившуся и намъ приближити се ка прадѣднему нашему отачаствїю: и к вашим милостемъ предварлемъ сїимъ нашимъ любазно цѣлованнымъ писанїемъ: желающе ѿ съ выше данную благодатъ, яко да здравственно и благодушественно обрѣт вы са васемъ подручїемъ вашимъ милостемъ. По сихъ настоянїи скоро посланыхъ дѣлъ ради самотрїхомъ снабдѣнїя православнїе наше вѣры, и ради избавленїя народа нашего Сербо босанно и булгарросавно славенскаго языка, и иныхъ обрѣтающтимся въ васои восточнои и сѣверной Илирїи, Тракїи, Мисїи и Проч: Сего ради подобно естъ намъ вооружатися, и ка Ршавѣ граду приближитися: Паки ѿ туду Бога вседржителя у помошть призвавшу, и на обштаго съпротивника Исманлата на врага крсту господню устремимся: идѣже все воинство рода нашего ожидаемъ: тоую скоро да поспѣшите са вашемъ подручиемъ вашеи милости, и прилежаштїю помоштїю прїити, яко да предате сїе наше посланїе: и извѣстивше † и всесвятѣншаго оца нашего Арсенїя Патриарху православному и архїепископу Пекскому власною рукою свѧтителства его къ намъ посланную Епистолїю, юйже изводъ присламохомъ къ вашои милости: И милость Божїя да пребудетъ васегда са вашимъ милостемъ, о Христѣ Исусе. Аминъ.

Данно ѿ Ршавы града Июна .вї. лѣта господня ,ахпѳ (1689).

Георгие Бранковичь, с. р.

LXXII.

Ћесар Леополдо I по молби Адама Фелдвари, и Јована Монастирлије потврђује повластице, које је отац његов Фердинанд III даровао Србима у Коморану и у Ђуру

5 јуна 1655. Ова повеља Леополдова издата је поменутим Србима у Бечу 14 априла 1690 год.

„Nos Leopoldus Dei gratia Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Slavoniæque etc. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carnioliæ, Marchio Moraviæ, Dux Lucemburgæ, ac superioris et inferioris Silesiæ, Wierthenbergæ, et Thekæ, Princeps Sueviæ, Comes Habsburgi, Tyrolis, Ferreti, Kyburgi et Goritiæ etc. Memoriae commendamus tenore præsentium significantes quibus expedit uniuersis. Quod medio Fidelium nostrorum Egregiorum Adami Földváry et Joannis Monasterli, tum pro parte ipsorum, quam vero reliquorum Uniuersorum Graeci Ritus Rascianorum in Regio Oppido nostro Comaromiensi et Jauriensi degentium et commorantium, exhibitæ sint nobis et præsentatæ certæ quædam Sacratissimi olim Principis Domini Ferdinandi Tertii Romanorum Imperatoris et Hungariæ Regis beatissimæ memoriæ Prædecessoris et Genitoris nostri desideratissimi super Priuilegiis Raszköuiensibus, modernorum videlicet Supplicantium Prædecessoribus datorum confirmatione, in Regia arce nostra Posoniensi Die Vigesima quarta Mensis Junii Anni Millesimi Sexcentesimi Quinquagesimi quinti emanatæ Litteræ certam etiam in eo benignam annuentiam continentes, quod propulsato ex Partibus illis Diuina voluntate hoste Turca iidem rursus ad propria unde pulsi sunt loca redire, omnibusque et singulis immunitatibus, antiquisque libertatibus uti, frui, et gaudere possint ac valeant sub Tenore infrascripto. Supplicatum itaque extitit Maiestati nostræ nominibus et in personis quorum supra demissa cum instantia humillime, quatenus easdem Litteras, omniaque et

singula in illis contenta ratas, gratas et accepta haberi, approbare, roborare, ratificare, ac pro ipsis, ipsorumque Posteris et Successoribus uniuersis perpetuo valituras gratiose confirmare dignaremus. Quorum quidem Litterarum Tenor sequitur in hunc modum. Nos Ferdinandus Tertius Dei gratia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæque etc. Rex — — — — Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes, quibus expetit universis. Quod fidelis nostri Nobiles: Petrus Kapelleth, Sigismundus Wály, Petrus Foghas, Joannes Rácz, et Petrus Monasterly coram nobis personaliter constituti, suis ac reliquorum Rascianorum in Oppidis nostris Regiis Révkomaromensi et Jauri(n)ensi degentium et commorantium nominibus et in personis exhibuerunt et præsentàrunt certas quasdam litteras nobis Diuorum quondam Ungariæ Regum, prædecessorum uidelicet nostrorum fœlicium recordationum Priuilegiales super certis libertatibus et immunitatibus Keviensibus olim Rascianis, ipsorumque posteris et successoribus clementer collatas, emanatas et insertas; Quorum quidem Rascianorum Keuiensium ex linea seu prosapia cum superius nominatis, specificatis Rascianis, ac Sociis eorundem in annotatis Oppidis nostris degentibus condescendisse, Turcarumque diram ob crudelitatem et tyrannidem necessitati, ad hasce partes tutioris et tranquillioris sui permansionis, et suorum incolumitatis ergo migrasse asseruntur. Supplicatum extitit Maiestati n(ost)ræ nominibus et in personis eorundem, quorum supra, debita cum instantia humillime, quatenus easdem universas literas Priuilegiales, omniaque et singula in eisdem contenta, ratas, gratas, et accepta haberi, approbare, roborare, et ratificare, ac pro iisdem, vel ut ex linea, seu, ut præmissum est, prosapia antelatorum Ke-

viensium descendentibus, ipsorumque posteris ac successoribus perpetuo ualituras gratiose confirmare dignaremur. Nos itaque huiusmodi humillima supplicatione eorundem, nostræ, modo quo supra porrecta, Maiestati, Regia benignitate exaudita, clementer et admissa, præatactas litteras priulegiales uniuersas coram nobis productas et representatas, non cancellatas, neq(ue) in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus uitio et suspicione carentes, non minus, quam si præsentibus litteris nostris de uerbo ad uerbum insertæ et inscriptæ essent, quoad omnes earundem continentias, clausulas et articulos, eatenus, quatenus eaedem rite et legitime existunt emanatæ, ratas, gratas et acceptas habentes, (in quantum in continuo huiusmodi libertatum et immunitatum usu fuissent, ac etiam nunc essent) approbauimus, acceptauimus, roborauimus, ac pro praefatis Rascianis ipsorumque prosteris et successoribus innouari, perpetuo ualituras, gratiose confirmauimus. Annuentes insuper, ut iidem, affulgentibus futuris beatioribus temporibus, id est, propulsato, diuina benignitate, christiani nominis hoste Turca, rursus ad propria redire, ibidemque residere, ac omnibus et singulis illis priuilegiis, libertatibus et immunitatibus, adinstar præmemoratorum Keuiensium prædecessorum, uti præmissum est, suorum ipsorumque posteri ac successores uniuersis per omnem uitam suam uti, frui et gaudere possint ac ualeant. Saluis iuribus alienis, præsertim uero Ecclesiarum Dei. Harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo ut Rex Ungariæ utimur impendenti communitarum uigore et testimonio literarum. Datum per manus fidelis nostri nobis dilecti Reuerendi Georgii Szelepcheny, Episcopi Ecclesiæ Nittriensis, locique ac Comitatus eiusdem supremi et perpetui Comitis, Consiliarii nostri, ac Aulæ nostræ per dictum Regnum nostrum Ungariæ Cancellarii, in Arce nostra Regia Posoniensi die uigesima quarta Mensis Junii. Anno

Domini, Millesimo Sexcentesimo Quinquagentesimo quinto. Regnorum nostrorum Romani decimo nono. Hungariæ et reliquorum trigesimo. Bohemiæ uero Anno uigesimo octauo. Ferdinandus, m. p. — Georgius Szelepchény, m. p. Episcopus Nitriensis.

Nos itaque huiusmodi humillima supplicatione pro parte præfatorum Rascianorum in dictis Comaromiensi et Jauriensi Oppidis commorantium, nostræ modo quo supra porrecta Maiestati benigne exaudita, clementer et admissa præspecificatas Litteras Confirmationales non abrasas, non cancellatas, neque aliqua sui in parte suspectas, sed omni prorsus vitio ac suspicione carentes, præsentibus Litteris nostris de verbo ad verbum insertas et inscriptas, quoad omnes earundem continentias, clausulas, et Articulos eatenus quatenus eædem rite ac legitime existunt emanatæ, et in quantum præfati Supplicantes in usu præmissorum, de præsenti etiam essent, ratas, gratas, et acceptas habentes, acceptauimus, approbauimus, ratificauimus; proque præfatis Rascianis, ipsorumque Posteris, et Successoribus uniuersis innouando, perpetuo valituras gratiose confirmauimus, Imo acceptamus, approbamus, ratificamusque et confirmamus; Saluo Jure alieno, præsertim vero Ecclesiarum Dei et Nostro. Harum nostrarum secreto Sigillo Nostro, quo ut Rex Hungariæ utimur impendenti communitarum vigore et Testimonio Litterarum. Datum in Ciuitate Nostra Vienna Austriæ. Die Decima quarta Mensis Aprilis, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Nonagesimo. Regnorum Nostrorum Romani Trigesimo secundo, Hungariae et reliquorum Trigesimo quinto, Bohemiae vero Anno Trigesimo quarto.

Leopoldus, m. p.

(L. S.)

Joannes Maholany, m. p.

LXXIII.

Позивница цара Леополда писана у Бечу 6 априла 1690 год. патријарху Арсенију (III) Црнојевићу.

„Leopoldus Divina favente Clementia Romanorum Imperator, semper augustus etc. etc.

Honorabilis, Devote, Dilecte; Pluribus Nobis relatum est quantopere vobis cordi sit rei Christianæ incolumitas et incrementum, cujus egregia vos præbuisse specimina fideli defuncto Generali Picolomni ibl locorum agenti opera navata non sine satisfactione intelligimus, id ipsum Nobis deinceps a singulari fide, ac studio vestro, præsertim vero in Deum cultu promittentes, dum non dubitamus vos, pro ea, qua apud Populos illarum Partium et imprimus Rascianos et Albanenses polletis authoritate, strenue collaboraturos, ut oblata a Deo tam opprtuna occasione jugum Turcicum, sub quo hactenus deplorandum in modum gemuerunt, exutiant et armis Nostris sociati barbaram Ottomanorum Tyrannidem deprimere modis omnibus extinguereque juvent. Opus certe Deo gratiossimum præstituturi, Nostra etiam gratia Cæsarea Regiaque omnino dignum: quam uti vobis offerimus, ita vivis documentis comprobare in se ferentibus occasionibus non omittemus.

Datum in civitate Nostra Vienna. Die sexta mensis Aprilis Anno millesimo sexcentcesimo nonagesimo. Regnorum Nostrorum: Romani trigèsimo secundo, Hungarici trigesimo quinto, Bohemici vero Anno trigesimo quarto.

Leopoldus, m. p.

F. A. Henr. Comes de Strattman.

Ad mandatum Sacræ Cæsarea Regiæque Majestatis proprium

Steph. And. de Werdenburg, m. p.

LXXIV.

Оне исте године (1690) 10 марта, кад су Срби на позив ћесара Леополда I прешли у Аустро-Угарску државу и на основу привилегијских права тамо се настанили; потврдио је старе привилегије 1 јула 1667 старо-седеоцима већ поунијаћеним Србима и Грцима, који су живели у горњој Угарској а на име у Дебрецину, Сатмару, Сатмар-Немету, у варошици Кало и другим крунским спахилуцима. Из доњег списа дознаје се, како беху устројене оне старије српске насеобине, каквим је правним основима ујемчан био опстанак оних српских и грчких трговачких и привредних дружина. Из овога списа видимо даље, да су они, који су давали привилеђије, јасно увиђали корист, коју је имала држава од оних српских досељеника, који су у оним пустим крајевима Угарске подигли и развили трговину и радиност. Овај важан спис даје нам могућност, да дознамо, на каквим су правним основима организоване биле, након Црнојевићеве сеобе, оне српске насеобине, које се настанише по слободним краљевским варошима, варошицама и селима у Угарској, које су испрва тако исто подчињене биле камералној администрацији.

„Nos Leopoldus Dei gratia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Sclavoniæ, Ramæ, Serviæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Cumaniæ, Bulgariæ etc. Rex, archidux Austriæ; dux Burgundiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ; Marchio Moraviæ; dux Lucenburgæ; ac Superioris et inferioris Silesiæ, Virtenbergæ et Thekæ; Princeps Sveviæ; Comes Habsburgi, Tyrolis, Kyburgi et Goritiæ; Landgravius Alsatiæ; Marchio sancti Romani imperii, supra Anasum Burgundiæ, ac superioris et inferioris Lusatiæ, dominus Marchiæ Sclavonicæ, Portus Naonis et Salinarum etc.

Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes, quibus expedit universis, quod nominibus et in personis fidelium nostrorum Martini Horváth, judicis, cæterorumque universorum, tunc Debrecini degentium Graeci Ritus, sanctæque Romanæ Ecclesiæ unitorum quæstorum et negotiatorum, ex diversis vicinis regnis, ac provinciis, præsertim autem ex Macedonia advenientium, in preattacto oppido nostro Debreciensi sedes figentium, sed et aliorum in partibus præfati Regni nostri Hungariæ superioribus quæstum exercentium, et pariter terras illas incolentium Græcorum ac Rascianorum, exhibitæ sunt nobis, et præsentatæ certæ quædam ternæ litteræ. Et primæ quidem nostræ, die 1 mensis Julii anno domini 1607 in civitate nostra Vienna Austriæ, pendentique secreto sigillo nostro communitatæ. Aliæ item duæ, cameræ nostræ Scepusiensis protectionales, in annis 1688, et milesimo sexcentesimo octuagesimo nono patenter confectæ, certa puncta, privilegiaque et immunitates ad conservandam inter eosdem bonum ordinem, negotiandique, et secure sub nostra protectione, specialique gratia vivendi modum directa, iisdemque per nos impertita, in se continentes tenoris infrascripti, supplicantes majestati nostræ demissa cum instantia humillime, quatenus nos easdem litteras, omniaque in illis contenta, rata, grata, et accepta habentur, litterisque nostris privilegialibus denuo inseri et inscribi facientes, non solum approbare, roborare et ratificare, pro quo eisdem supplicantibus, ac eorum hæredibus posteris et successioribus universis perpetuo valituras gratiose confirmare, verum etiam communitati eorundem ritus in attacto oppido nostro Debreciensi degenti et commoranti tum circa exercitium divini cultus hactenus per helveticae confessioni addictos eiusdem incolas, per disjectionem iconis beatæ Mariæ Virginis, Deique genitricis impie impeditum, tum vero magistratus inter ipsos erigendi institutionem,

liberumque ad instar aliorum incolarum et fidelium subditorum nostrorum teritorii, uniusque sanctæ Annæ nuncupatæ portæ eiusdem oppidi usum, aliaque adhuc puncta prioribus privilegiis superaddere, in illisque singulis eosdem et ipsorum prævio modo universis conservare, tueri, ac defendere, ac per alios universos fideles nostros contervari, tuerique ac protegi facere benigne dignaremur. Quarum quidem ternarum litterarum tenor sequitur ordine hic continuato;

Nos Leopoldus Dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —
Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes, quibus expedit universis, quod nominibus et in personis fidelium nostorum universorum Græci Ritus negotiatorum, in partibus regni Hungariæ superioribus degentium et commorantium, exhibita sunt nobis et præsentata certa quædam puncta, latino idiomate conscripta, bonum videlicet ordinem, ac modum in negotiatione ipsorum rite observandum, securioremque ac tutiorem eorundem in præmemoratis antelati regni nostri partibus superioribus permansionem fiendam concernentia, et ex consensu Cameræ quoque nostræ hungaricæ, quæ ipsos Græci Ritus negotiatores nobis debita cum instantia humillime recomendavit: composita et concinata tenoris infrascripti. Supplicatum itaque exstitit humilliter majestati nostræ nominibus et in personis eorundem, quorum supra Græci Ritus negotiatorum quatenus eiusdem puncta, omniaque et singula in eisdem contenta, rata, grata, et accepta habentur, litterisque nostris privilegialibus inseri, et inscribi, factaque approbare, roborare, et ratificare, ac pro antelatis Græci Ritus negotiatoribus, ipsorumque posteris, et successoribus universis perpetuo valitura, gratiose confirmare dignaremur. Quorum quidem punctorum tenor talis est.

Primo. Ut liceat, liberumque sit in bonis, seu dominiis fisci nostri majestatis regiæ, signanter Szatmár et Szatmár-Némethi, nec non Kálló, ac aliis his similibus iidem Græcis residere, domos nempe sive residentias extra liberas ac regias civitates nostras in attactis bonis nostris, non tamen absque onere loci talis comparare fornices, res suas mercimoniales verum exponendi, erigere, sed et eosdem in eum finem, per fideles incolas seu subditos nostræ majestatis admitti, nec nullo obstaculo esse debere. Præterea res, seu merces quasvis, ex Turcia, et aliis eidem adjacentibus regnis, seu provinciis inductas, in regno hoc nostro Hungariæ, ubique locorum, quandocunque, quibusvis nempe temporibus, etiam præter nundinas publicas, et fora hebdomadalia, libere, citra præiudicium tamen ceharum et mechanicorum, quorumcunque locorum eorundem, vendendi facultatem habere.

2. Ut iidem Græci, a cameris majestatis nostris hungaricis, signanter vero Scepusiensi, tamquam sibi propingviori omnimode dependeant, et in occurentibus controversiis, sive impetitionibus quorumvis, potissimum potentiorum, debitam protectionem ab inde præstolentur. In cujus subjectionis, sive dependentiæ signum, et recognitionem iidem Græci respectu moderni ipsorum numeri, singulis annis, et quidem pro novo anno singulos ducentos florenos, in futurum autem iisdem in numero accrescentibus pro rato, proportionaliter videlicet, seu discretione antelatæ Cameræ nostræ Scepusiensis, quantum ipsis impositum fuerit, fisco nostræ majestatis regio præstare, et ad perceptoratum antelatæ Cameræ nostræ Scepusiensis quotannis, ut præmittitur, præsentare se, prout offerent, ita et obligabuntur. Eadem tamen Camera nostra Scepusiensis in eo diligenter attendat, et invigilet, ne dictorum Graeci Ritus negotiatorum numerus, in tantum; quo cuipiam locorum illorum nocumento possint, excrescat et augeatur.

3. Ut de omnibus, et quibusvis rebus, seu mercibus in regnum nostrum Hungariæ inducendis, justam semper, utramque nostræ nempe majestatis, et eiusdem regni nostri tricesimam indubitanter persolvant.

4. Et quia inter eosdem Græcos, non minus inter se se ad invicem, quam et alios externos rixas, sive dissidentias, et alias eiusmodi controversias respectu negotiationis æque ac aliarum quæstionum, quocunque sub titulo movendarum, subinde oriri, possibile sit, ad quarum dirimendarum determinationem judicariam, ut judicem, et quidem bene possesionatum, et in prænominato regno nostro stabilitatum, inter se se, sive e numero sui eligere possint et habeant eligendi facultatem, cuius judicis lata sententia judiciaria, si que partium dumtaxat Græcorum contenta non esset, depositis prius viginti quatuor florenis in medietatem nimirum prænominato fisco nostro regio, in altera vero medietate dicto judici cedentibus, sic demum causam eandem in facie repetitæ Cameræ nostræ Scepusiensis finaliter decidendam, per viam appellationis provocandi potestatem habeat; accederet etiam, quod si quispiam memoratorum Græcorum, item Rascianorum, Armeniorumque, sed et Orboniariorum et Moldavanorum, sive transalpianorum sub titulo nempe, sue nomine prælibatorum Græcorum, tamquam iisdem Græcis adnatorum et quæstum excercentium quempiam inter se se vel externos, cujuscunque conditionis, etiam nobilitaris, quacunque in re delinquere contingerit, et tunc talem delinquentem Græcum seu nationalem, prærogativo videlicet nobilitari minus gaudentem, talis pars læsa, prius coram nemine alio, sed suprafato ipsorum judice Græco in ius attrahere, et contra ipsum procedere debeat, ac tandem parti illi non contentæ, externo siquidem absque omni declarata mulcta ad præcitatam Cameram Scepusiensem ius appellationis conceditur. Salvo quoque penes excernos, seu comitatenses contra memoratos Græces

vora prærogativa nobilitari gaudentes in aliis casibus, causas quæsturarum et contrabandarum (quorum judicatus præcise penes annotatas Cameras nostras Hungaricas esset) minus concernentibus, sive potentiariis actibus suo modo coram comitatu procedendi facultate remanente.

5. Ut eiusmodi iudex præcitatorum Græcorum tempore electionis pro fidelitate, et devotione majestati nostræ, et sacræ prætitulati regni nostri Hungariæ coronæ debita, in facie prænotatæ Cameræ nostræ Scepusiensis, strictissimum præstet juramentum.

6. Ut omnes et singuli prænominatorum Græcorum prædictarumque nationum, antequam in Turcia merces emendi, et educendi causaliter suscipiat, prius id ipsum præfato judici suo manifestent, sed et idem judex, vel eo absente substitutus, tales in Turciam tendentes negotiatores, ne quidpiam adversus regnum nostrum Hungariæ, cum Turcis, vel ibidem quibusvis aliis moliantur adversi, neque arma contra constitutiones patrias in Turciam inferant, soleniter adjurabit, egredientes vero e Turcia pari passu (salvo jure primæ inductionis vel eductionis tricesimæ super rebus educendis vel inducendis permanente) itidem coram sæpefato judice Græco se se sistere, et qualiter in Turcia, sive alibi illarum partium in regnis in quibus peregravit et merces colligit, processisset, quæ viderit aut audiverit, in quantum videlicet nostræ majestati in regno nostro jam antelato præjudicaret, vel præjudicare posset, eidem judici ordinario nempe, vel substituto sub juramento propalare adstrictus sit, delinquentes vero in præmissis per eundem sæpefatum judicem capiantur, et in Camera prædicta Scepusiensi, præsente ipsoque judice, jure mediante puniantur.

7. Si quæ partium toties fatorum Græcorum, et reliquarum scilicet prædictorum nationum negotiatorum ad invicem arma cœperit, et is, qui eusmodi rixarum ansam præbuisse

prævie duorum Græcorum juramentali testimonio, compertus fuerit, pœnam seu mulctam ducentorum florenorum ipso facto incurrat, in una siquidem medietate dicto fisco nostro regio, in altera vero sæpefato judici irremisibiliter solvendam.

8. Si quispiam memoratorum Græcorum et nationum spreto antelato judice, et ejusdem judicio, seu foro judiciario in Turciam regrediens coram Turco, seu magistratu Turcico, causam per sæpefatum judicem Græcum semel ventilatam denuo decidendum moveret, pariter poenam ducentorum florenoram eidem fisco et judici prædicto æqualiter partiendam, perque memoratum judicem exequendam experiatur.

9. Juribus seu consvetudinibus inter eosdem Græcos ab antiquo observari solitis, in suo vigore deinceps quoque salvis remanentibus.

10. Ut supra declaratæ eorundem Græcorum, nationumque præmentionatarum residentiæ a quarteriis militum præsidiariorum nostræ majestatis Germanorum ac Hungarorum, sed et aliorum, quorumcunque in quantum fieri possit, in favorem quæstus exercitii eorundem immunes sint et exemptæ.

11. Ut a modo in posterum, nemo prælibatorum Græcorum nationumque præmentionatarum (nisi in dubitata nobilitari prærogativa gaudens) in comitatibus regni reperiatur, imo hactenus receptus pro non recepto habeatur, verum omnes, et singuli ejusmodi Græci et nationes prærogativa nobilitari minus gaudentes, in numerum et chetum reliquorum Græcorum, et nationum adstricti sint, et sæpiusfatæ Cameræ nostræ Scipusiensis dependentiæ sibsint.

12. Et ultimo liberum quoque religionis eorundem exercitium iisdem Græcis in locis quibus degerint, etiam cum intertentione ministri ipsorum religionis admittitur, ita tamen, ut idem minister, seu parochus eorum sacrae Romanae ecclesiae unitus esse, et ab episcopo

Munkacsiensi itidem unito dependentiam habere debeat, et teneatur.

Nos itaque huiusmodi humillima supplicatione nominibus, et in personis supra memoratorum Græci Ritus negotiatorum in præspecificatis partibus supra dicti regni nostri Hungariæ superioribus degentium et commorantium, nostræ, modo quo supra porecta, majestati, regia benignitate exaudita, clementer, et admissa prædeclarata puncta præsentibus litteris nostris privilegialibus de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento aliquali inserta, et inscripta, quoad omnes eorundem continentias, clausulas, et articulos eatenus, quatenus eadem rite, et legitime existant, emanata viribusque eorundem veritas suffragatur, rata, grata, et accepta habetur, litteris inseri et inscribi faciendum approbavimus, roboravimus, et ratificavimus, ac pro sæpefatis Græci Ritus negotiatoribus, ipsorumque posteris et successoribus perpetuo valituras gratiose confirmavimus, imo acceptamus, approbamns, roboramus, ratificamusque et confirmamus, salvis juribus alienis, harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo ut rex Hungariæ utimur, impendenti communitarum vigore et testimonio litterarum.

Datum in civitate nostra Vienna Austriæ die 1 mensis Julii, Anno millesimo sexcentesimo sexagesimo septimo regnorum nostrorum Romani nono, Hungariæ et reliquorum decimo tertio, Bohemiæ vero undecimo.

Leopoldus, m. p.

(L. S.)

Franciscus Szegedy m. p.
Episcopus Vacziensis.

Stephanus Orban.

LXXV.

Савремени превод привилегије, коју је ћесар Леополдо I подарио народу српском 21 августа 1690 године.

(Из архива војводе Јована Монастирлије).

„Лєωполдь божїєю милостїю изьбранны Кесарь римскы, и въсегда вишны немачкы, Оугарскои и Чешкои, Далматскои, и Хрьватскои, Срьбскои босанско словино и блгарскои ʒемлям кралю. Лоустрїи великн херцегъ, боургундїи, барбантїи. Стирїи, Карннти, Карнолаїи, Луксенбврге, горнои и нижнои Слеʒїи, Витембергїи, Тєωклї, Швефїи великн Херцегъ, и воевода свештеннои римскои држави, и Бвргови Моравн, горнои и долнои Луʒатїи (Луʒатїи), Маркехо Хапсапургвмв. Тиролв, Ферретв, Кибвргв и Горици, Мархикв словинскои ʒемли, и Наωнисъ, тако съ Линароум пре(де)лω(м) госпо(дн)нь и проучл.

Вѣдомо бвди бож(ас)тва(в)номв вашемв оусрьдствїю и вѣрности, преосвештенномв и смѣрномв и намъ ʒѣлω въʒлюблієнномв Арсенїю Црьноевнћв, архїепископв срьбскомв, и епископωмъ, и всемв чинв свештенномв, и мирскомв, Капетанωмъ и вице-капетанωмъ, бирокомъ, и свдїамъ, и всемв грьчаскаго ʒакона синовωмъ востоуние црвке. Ʒемлие срьбскои, блгарскои, грецаскои, Херцеговине и Црьнѣн Гори. Далмацїи, Босны, Іωанноплли, Оугарскои, Хрьватскои, и осталимъ пределωмъ всемъ слишештимъ или чьтвштимъ, овв нашв слободнвю книгв, и милость нашв Цесарсквю и кралевсквю, и въсако добро. Не тькмо нс книгь ваших, кое сте предь нась послали, ѿ всехь вась по Єлчїи вашемв Єпископв Їоанноополскомъ Исаїи Дїаковичв, но и еште намь скаʒω ѿ вств лѣпше иʒвѣстише, раʒвмехωмъ и милостиво ωтачьскїи при(мн)хомь ваше понижно и оумилено благодаренїе.

Како вам изъ немилостивыи поганскыихъ тоурскыхъ рꙋкоꙋхъ ръзбавихѡмъ, и потврьдихѡмъ васъ на прьвое ваше ѡтачьство и слободꙋ, ꙁа то ѡтачьскꙋ нашꙋ ѡбранꙋ и милость къ вамъ показахомъ, и вѣчнымъ нашимъ пѡдвѣꙁанїемъ и съ клѣтвою потврьдихѡмъ. Ꙁа коꙗ видѣвши вашꙋ правдꙋ, и тврьдꙋю вѣрностъ, коꙗ сте къ намъ до сада показали, и еште се ѿсадь и више ꙋꙁдамо.

Како сте се и сами обѣштали, да намъ хоћете право слꙋжити вы и ваши синови, оунꙋци и праоунꙋци ваши. Тако же и ми съ великымъ помилованїемъ и нашꙋ милость и правицꙋ къ вамъ показати хоћемо, и всех васъ ꙋ наше царско и милостиво и милосрьдное недро примамо. И ви такожде како подъ свога милостивога господина, и по правди цара, подъ наше крилѡ и помошть се подаите, и съ нами житїи и оумрѣти имати каконо вашимъ хвалѥнимъ и тврьдимъ срдцемъ били сте и до сада. И ми то видѣвши; примихѡмь вашꙋ скедоꙋбꙋ и посланике.

Того ради и ми васъ свихъ ѡпште, под нашꙋ ћесарскꙋю и кралѥвскꙋю власть примисмо милостивно и благодарно, не теке васъ ради вашего ꙋсрдїа ради и вѣрности, нь и ваша чеда и потомке по васъ, и имъ давамо въ вѣчныи помень.

И ви еште болѥ и ꙋ болю вѣрность ꙋтврьдите садь и по садъ, орꙋжїа ваша дићи противꙋ немилостивога поганина Тꙋрчина, кои е ѿ почела христїанскомꙋ родꙋ и ꙁаконꙋ прогонивалъ, и ꙁлїи непрїꙗтель.

То тако видѣвши примите ꙋꙁданно и оусрьдно, и имаите слꙋшати ѿ нашихъ вѡинст(а)вныхъ поглаварѡвъ, и терати нашего и вашего непрїꙗтелꙗ, кои е христїанскомꙋ родꙋ многꙋ пакость и неволю съ неправдою оучинїѡ.

Паки васъ отачьскыи свѣтлю облагченїа и милость нашои и царскои држави подклонныи бивше, иꙁобилно

имеѣете, и сада ваше желаніе и прошеніе не прѣзресмо. Како сте годе зактевали, помиловасмо вась и милосрьдное доконасмо, и дадωхсмо тако по законꙋ въстоучіе црькве грьчьскаго закона, по староимꙋ вашемꙋ обичаю, и по синаксарꙋ слободно дрьжати, како сте и до садь. И оу вась да се никто не мѣша, любо кто би біω, ни црьковніи, ни свитскыи люди ѿ дроугога закона([1]).

Да имате слободно съмовластіе себи и(з)меѣꙋ собωмъ себь архіепискꙋпа поставляти, ѿ своего рода и єзика срьбскаго, закона грьчаскаго, кога избере въсь дꙋховенскіи и свѣцкіи съборь, а дрꙋгога рода и єзика и закона, Срьблємъ архіепискꙋпь не бивати. Срьбски архіепискꙋпь да имать слободно съмовластіе своимъ црьквамь христіанскыимъ греческаго закона їепискꙋпе поставляти и посвѣштавати, гдѣ потреба бꙋде, а дроуги се ꙋ то немѣшати, кроме архієпискꙋпъ срьбскіи; да поставля їгꙋмене по монастирехъ, и попове по варошехъ и по селехъ, и дрꙋге сваке редовнике; и црькве ѿ из нова правити и обнавляти, гдѣ потреба бꙋде. Єдинемъ словωмъ своимъ съмовластіемъ и вса црьковнаа правленіа правити.

Како и до саде за прьвихъ светопоучившихъ кралєвъ оу кое сꙋ слободе били, и въса дрьжали; и мыхъ тако даемо и потврьѣꙋемо, да можете ꙋ мироси живи бити по свои земли срьбскои, и по свои грьчьскои, и по Бꙋгарїи, и по Чрьнои Гори, и по Далмацїи до мора, и по Їоанниполи; такожде и по въсѣи Оугарскои и Хрьватскои, гдѣ се годе находе и прѣбиваю люди Христіани грьчаскаго закона, докле годе въси вѣрніи и смѣренни бꙋдете, да

([1]) На овом месту ставио неко доцније знак а доле ову прибелешу: „Колъ прелєсніє и лъжніє речи! А чесо ради Гардиналъ Коллониѣъ гониалъ Деспота и Старца (Патријара Арсенија III) и православніа христіани! Пасьматеръ ...... Гардиналꙋ и господьствꙋюштимъ. Боже опрости.

можете своимъ съмовластїемъ ѹправлꙗти и дрьжати и веселити се.

Такожде и надъ црьковнымъ редωм, сїи реч, надъ архїепискꙋпωмъ, и надъ епискꙋпи, и надъ монастири, и калꙋгери, и надъ свещкы поповихъ и вьсь дꙋховенскый редъ, монастире и црькве, и домове свакога редовника, ѿ свашта слободни бити, и нитко не моћи кою силꙋ оучинити оу више именованныихъ црьквахъ и домовехъ редовничкыихъ.

Такожде и вьсь дꙋховнїи редь десетакъ ни ѿ шта не давати, и ѿ свакыхъ побирїахъ и квартирахъ слободнїи бити, и прьвашнωмъ слободωмъ живети, како и за прьвихъ светопоч́ившихъ кралювахъ.

Не допꙋштамъ власть никомꙋ ѿ свещкыихъ людихъ да не иматъ надъ црьковнымъ людма, кроме насъ, нитко власть имети ѹхватити, харештовати, ни педепсовати. Ако ли би кои ѿ свештенихъ людихъ и црьковнихъ што виноватъ бїω, срьбскый архїепискꙋпъ црьковнымъ сꙋдωмъ сꙋдити, ѹхватити, харештовати, и педепсовати свакє редовнике грьчьскаго закона, кои се находе по свехъ тихь земльахъ више именнованныхъ.

Тако заповедамо и потврьћꙋемо.

Еще даемо и потврьћꙋемо чрьчьскаго закона христїанскым црквамъ и монастирωмъ, што е годе прежде било, и сaдь то даемо, подъ архїепископїе, под епископїе, подъ монастире, и подъ свецке цркве, оучние и баштине, и свако добро, кое ѥ годе именовано, и кое сте имали ѹ прьво време светыихъ кралевъ, што сꙋ годе дали били, и ми саде даемо и потврьћꙋемо, да сваки своимъ владети може.

Паки црькве христїанске кое ѥ било христїанскы непрїꙗтель съ силою и съ неправдою ѹзеω, светыихъ вашихъ кралевь задоушбине, и те прежде, тако заповедамъ и обештавемъ, паки ваше бити, кою ће годе Богъ дати ѿ Тꙋр-

чиниа достати, кое сꙋ ваше прѣжде биле, тако велимъ опѣтъ бити.

Када потрѣба бꙋде србскомꙋ архїепископꙋ и епископомъ по земли поћи, по монастирехъ по варошахъ и по селехъ, свое црькве христїанске наглѣдати, и свое рѣдовнике и христїане оучити, по старомꙋ вашемꙋ обичаю.

Зато никомꙋ не допꙋштамо, да вамь нитко не досади, и ни чимъ не бꙋнтїе, ни да се въ вась мѣша ни црьковнїи, ни свѣцкы люди ѿ дроугога закона и езика.

За коих нашь дарь и милосрьдное дарованїе ѿ нась, такожде ѿ вась въсакынмъ вѣкостїю заслꙋжити вашꙋ вѣрꙋ, и закѡнь, и смѣренїе непоколѣбимо да можете одрьжати вьсегда и ни ꙋ каквꙋ залꙋ врѣменꙋ сами не покварити, ни ѿ те наше милости не ѿстꙋпити. И ми велми ѡбричемо и тврьдимо, и ѡсталꙋ милость до вась допꙋштати свемь до едного. Обештасмо нашꙋ цесарскꙋю и кралевскꙋю милость тврьдимь и не поколебимимъ бити.

Дато въ нашемь настолнемь граде Бечю. Месеца аvгꙋста ка҃ лѣта господнѧ ҂ахч҃а царьства нашега римска л҃г год. кралевства ꙋгарскагѡ л҃ѕ, паки чешкаго л҃д-гѡ.

LXXVI.

Ћесар Леополдо I декретом својим од 11 априла 1691 год. потврђује Јована Монастирлију од народа српског изабраног вице-војводу.

„Nos Leopoldus, Divina favente Clementia, Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Slavoniæ Rex, Archi Dux Austriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carnioliæ et Virtembergæ, Superioris et Inferioris Silesiæ, Marchio

Moraviæ, Superioris et Inferioris Lusatiæ, Comes Habspurgi, Tyrolis et Goritiæ etc. Universis et singulis nostris militibus Hungaris tam Equestris quam Pedestris Ordinis officialibus, Supremis Capitaneis, Vice Capitaneis, Vexilliferis, signanter vero toti Communitati Gentis Rascianæ Gratiam Nostram Cæsaream, ac Regiam et omne Bonum notum facientes. Nos Electum a mentionata communitate Rasciana Vice Ductorem Joannem Monasterly ad demissam ejusdem Gentis Instantiam benigne confirmasse, nec non Punctis ab eodem decem porrectis clementer annuisse et desuper Mandatum dedisse, ut præfatis Punctis plenarie satisfiat, minime dubitando eundem Joannem Monaszterly seque ac ceteros sibi concreditos Rascianos secundum oblata strenue contra Ottomanos belligeraturos et in quibusvis occurentiis opes et vires suas pro possibili impensuros esse, ut Nostrum et totius laborantis Christianitatis servitium quoquo modo promoveatur. Quapropter universis Vobis, ac Singulis benigne committimus, et serio mandamus, ut suprafatum Joannem Monaszterly pro Vice-Ductore Gentis Rascianæ agnoscatis, et honoretis, ejusdem Auctoritati nulla in re derogetis, quemadmodum ita vos facturos esse benigne confidimus.

Dabantur in Civitate Nostra Viennensi Die undecima mensis Aprilis, anno Millesimo Sexcentesimo Nonagesimo primo, Regnorum Nostrorum Romani Trigesimo Tertio, Hungarici Trigesimo Sexto, Bohemici vero Trigesimo quarto.

Leopoldus.

(L. S.)

Starenberg.

Ad Mandatum Sacræ Cæsareæ
Majestatis proprium

Christophorus Dorlelm.
Joannes Adamus a Vöbler.

LXXVII.

Шта је већано и закључено о српској милицији на сабору архидуката аустријског у Бечу 1693(¹) године.

На полеђини овога писма стоји написано:

„Taliter in Generali Consilio Comitiorum Archiducalium Austriacæ Vienensis Civitatis solemniter tractatum et ventillatum fuit".

Изнутра је написана ова одлука аустријског сабора:

„Die Rätzische National Militz hat einige Deputirte hieher geschücket, umb ihre Sachen dahier zu sollicitiren, undt haben Ihro kays. Mayestät allergnädigst resolvieret, den alhier vor einer geraumer Zeithero in Arrest gehaltenen Fürsten in Serbien in die vorige Freyheit zu setzen, undt das Commando besagter National Militz demselben widerumb anzuvertrauen; dahingegen Verspricht Er, diese Militz verstercken, undt zu der Kayserlichen haubt-Armée zu stossen. Man ist auch willens dieser Manschafft einige Gelder zu ihrer Unterhaltung assigniren zu lassen.

„Item eodem tempore ad Eosdem Deputatos Rascianæ Nationis Ablegatos clementissime per Sacra verba Cæsarea sponsis promissionibus quæ tam Sacratissimæ Cæsareæ Majestatis Adhortatorio Mandato atque Diplomatum ejusdem continentia benigne iisdem et sancte impertiebantur exhibebanturque, quam insuper voce per Eminentissimum Cardinalem a Kollonich promittebantur assecurabuntur, tunc in hunc modum alloquutis, uti sequitur:

„Sacratissimam Cæsaream Majestatem Beatissimo Pontifici scripsisse, ac omnino Eandem promisisse Rascianis ali-

---

(¹) Исписан је овај документ са оригинала, који се налази у архиву породице Монастирлија.

isque sub jugo Turcico existentibus Christianis majora Priuilegia daturum esse, quam antea habuerint, liberumque Religionis exercitium iisdem permissum et Patriarchas in Imperio Eiusdem tolleraturam et permanere concessuram, ea ratione inductam, quod præstet ac consultius sit, eosdem Christianos omnes sub Imperatore Christianorum esse, quam Turcico: de quibus cunctis sic se habentibus summefatus Cardinalis vivum testimonium perhibere poterit.

Actum Anno Salutis Millesimo Sexcentesimo nonagesimo tertio.

„Also ist es in algemeinen Berathschlagung auf dem Erzherzoglichen Landttag der Österreichischen Stadt Vien Anno Millesimo sexcentesimo nonagesimo tertio solenniter abgehandelt und durchgegangen worden“.

LXXVIII.

Царски дворски војени Савет у писму свом од 11 маја 1694 год. из Беча даје на знање патријару Арсенију (III) Црнојевићу и под-војводи српске народне војске Јовану Монастирлији, шта је решено о населењу народа српског.

„Sacræ Cæsareæ Regiæque Hungariæ et Bohemiæ Majestatis, Domini nostri Clementissimi Nomine Orientalis Ecclesiæ Græci Ritus Archi-Episcopo, Domino Arsenio Csernovics et Rascianae Militae Vice-Ductori Domino Joanni Monasterlÿ, hisce benigne significandum, Eosdem haud dubie Sacræ Cæsareæ Regiæque Majestatis positivam et præcisam resolutionem, vigore cujus Gens Rasciana tam pro Inclyti Regni Hungariæ, quam propria etiam Rascianorum convenientia, in partes intra Danubium et Tybiscum sitas, eidemque rite assignandas translocanda

sit, ab alte fatæ Suæ Majestatis Camerario, Generali Commissario bellico et Equitatus Generali Domino Donato Heisler Comite ab Heidershaimb uberius intelexisse.

Cum igitur hæc summe dictæ Sacræ Cæsareæ Regiæque Majestatis benigna Resolutio nec immutari nec differi possit, sed sine mora. et ad amussim adimplenda esset, idemque Dominus Archi-Episcopus, cum Domino Vice-Ductore non ob aliam rationem, quam cum in finem, huc citati sint, ut cum iis modus et tempus transmigrandi statim et taliter concertetur, ut hæc translatio sine ulteriori mora effectui mancipari possit, ad quam transmigrationem memorata Natio Rasciana eo libentius inclinabit, cum eidem terra abundans fertilis et tam spaciosa assignabitur, ut respectu habitationum se largins dilatare et intuitu œconomiæ ibidem multo commodius vivire et subsistere poterit.

Ea propter minime dubitatur, Eundem Dominum Archil Episcopum et Dominum Vice-Ductorem cum supra dicto Domino Commissario Generali modum et tempus translationis absque ulteriori mora concertaturos et re planarèe conclusa statim operam adhibituros esse, ut repetita Gens Rasciana in loca eidem assignanda festinanter, et bono ordine se conferat, fidelitatem suam huc usque laudabiliter exhibitam in futurum immobiliter continuet, indeque mereatur a sæpe fata Sacra Cæsarea Regiaque Majestate majoribus et amplioribus gratiis imposterum præmiari. Quibus de reliquo alte dicta Majestas gratia sua Cæsarea et Regia benigne propensa manet.

Per Imperatorem ex Consilio Bellico
Viennæ 11 Maii 1694.

(L. S.) **Christophorus Dorsch**, m. p.
Joannes Adamus a Wöber, m. p.

На полеђини овога писма стоји:

„Sacræ Cæsareæ Regiæque Hungariæ et Bohemiæ Majestatis, Domini Nostri Clementissimi Nomine Orientalis Ecclesiæ Græci Ritus Archi-Episcopo, Domino Arsenio Csernovich et Rascianæ Militiæ Vice-Ductori Domino Joanni Monasterlÿ benigne assignandum.

LXXIX.

Други допис цесарског војеног Савета од 31 маја 1694 год., који је упућен патријару Арсенију (III) Црнојевићу и под-војводи српске народне милиције Јовану Монастирлији, због населења народа српског.

„Sacræ Cæsareæ Regiæque Hungariæ et Bohemiæ Majestatis, Domini Nostri Clementissimi Nomine Orientalis Ecclesiæ Græci Ritus Archi-Episcopo, Domino Arsenio Csernovich et Rascianæ Militiæ Vice-Ductori, Domino Joanni Monasterlii, hisce benigne significandum; intelexisse Sacram Cæsaream Regiamque Majestatem qualia petita iidem Nomine memoratæ Gentis Rascianæ, in puncto fiendæ ejusdem translationis in Campum Cumanum et partes Sclavoniae et signanter in parvam Valachiam sic dictam, apud altæ fatæ Suæ Majestatis Camerarium, ejusdemque Equitatus et Generalem Commissarium Bellicum, Dominum Donatum Heissler, Comitem ab Heidershaimb in Commissione Eidem hunc in finem delegata decenter proposuerant et siquidem Servitium Suæ Cæsareæ Regiæque Majestatis exposceret, ut dicta translatio quo citius, eo melius effectui mancipetur, et quidem taliter, ut messem in locis pro nunc posessis proxime sperandam, quidem colligere possit, cæterum vero certum numerum suorum statim seligant, qui loca: et territoria iisdem assignanda, confessim in possessionem recipiant, ædi-

ficia extruant et habitationes ita accomodent ut peracta messe, et ad futurum mensem Octobris totius Gentis Rascianæ Communitas infallibiliter subsequatur et commoda habitandi domicilia inveniat, quem in finem supra dicto Domino Commissario Generali intimatum est, ut per Commissarios sibi subjectos Sufficientes Stationes et loca ad inhabitandum apta, quantoci(ti)us assignari et Rascianis cum iisdem eo proficiscentibus rite distribui et repartiri faciat; Præter ista repetita Sacra Cæsarea Regiaque Majestas ad demissa ejusdem Domini Archi-Episcopi et Domini Vice-Ductoris exhibita puncta et quidem ad primum et secundum ratione libertatis et independentiæ benigne annuit, ut sæpe fata gens Rasciana hunc in modum translata, et in fidelitate sua huc usque exhibita, perseverans, solummodo Suae Caesareae Regiaeque Majestati subjecta, ab omni alia dependentiä vero tam Comitatuum, quam Dominorum Terrestrium exempta maneat, prouti etiam ad tertium benigne perpensa est, quod si Divina favente Clementia, in terra ante hac ab iisdem Rascianis inhabitata quies, et securitas restabilita fuerit, pristina domicilia restitui curare, ea sub infallibili spe, sæpe dictos Rascianos se, uti fideles Subditos imposterum commprobaturos et ad promovenda Servitia publica, repellendosque hostium conatus sedulo, et strenue adlaboraturos esse.

Quod Eidem Domino Archi-Episcopo, repetitoque Domino Vice-Ductori, pro Resolutione Cæsarea et regia, hisce notificandum fuit. Manetque sæpe fata Majestas iisdem Gratia sua Cæsarea et Regia benigne propensa.

Per Imperatorem ex Consilio Bellico
Viennæ, 31 Maii 1694.

(L. S.) **Christophorus a Dorsch**, m. p.
Joannes Adamus a Wöber, m. p.

На полеђини овога дописа стоји:

„Sacræ Cæsareæ Regiæque Hungariæ et Bohemiæ Majestatis, Domini Nostri Clementissimi Nomine Orientalis Ecclesiæ Græci Ritus Archi-Episcopo, Domino Arsenio Csernovics et Rascianæ Militiæ Vice-Ductori Domino Joanni Monasterlŷ benigne assignandum.

LXXX.

Јероним Митрофан Поповић ексарх пећске патријаршије и архијепископата свете цркве Прве-Јустинијаније и свеколиког словено-српског Илирика, у свом писму од 17 марта 1696 год., које је написао подвојводи Јовану Монастирлији, описује и потврђује, како је Максим I патријарх српски са народом огласио и миропомазао Ђорђа Бранковића за деспота српског у Једренској цркви.

(Из архива подвојводе Јована Монастирлије).

„Nos infra sabscripta per præsentes universis et singulis, quibus expedit, notum facimus, quod ex dictis fide dignissimorum, generosissimorum, gloriosissimorumque virorum et auditu, maxime autem ex scriptotenus quadam authentica attestatione intellectu, cujus in hunc modum continens tenor sequebatur. Nimirum quondam beatæ reminiscentiæ Maxim, hujus nominis primus Archi-Episcopus, et Patriarcha Primæ-Justinianæ ecclesiæ in regno Slavo-Serborum, dum iter suum devotionis causa ad visitandum sanctissimum sepulchrum Christi salvaroris nostri, quod in sancta Hierosolymitana urbe est, direxisset, in illis pariter temporibus augustissimi, potentissimi, et invictissimi Leopoldi primi Romanorum Imperatoris residentes, turcice Capitychaie dicti, nomine D. D. Simeon Reminger, et Christopho-

rus a Kindsperg, qui pro tunc apud Aulam Ottomanicam Turcarum Imperatoris existebant. Ubi visitatis sacris locis, omnique ibidem peracta devotione, Constantionopolim prædictus beate requiescens pater, et Patriarcha Slavo-Serborum orientalis Illyriæ, Maxim primus, revertens, adivit gloriosæ reminiscentiæ dominum nomine Panajotum, (qui apud aulam ottomanicam primarius interpres fuerat); idem Panajota sub secreta quadam confidentia significavit præfato Patriarchæ ipsorum hunc in modum: quod cæsareani residentes, omnes christianos, sub jugo turcico gementes, ad insurgendum, armaque capiendum contra dictum jugum turcicum adhortando convocent, incitentque promittentes, quod si armorum sumptione adversus communem hostem insurrexerint, ubi armada cæsariana cum temporum successione ad partes ipsorum descenderit, necessario Christianis bellum instituendum est, ita factum, postquam, Turca Arcem Uyvarinum a Christianis acceperat, anno Domini 1663, a creatione mundi 7171, juxta orientalem computum, in hunc finem cæsareo n mine omnibus nationlbus, ac populis fides facta, propriis suis voluntatibus, ac facultatibus, prout antiquis temporibus, moribus, et consvetudinibus suis introductis legibus, usitatis directionibus, et dispositione proprii Magistratus imperturbate tam in spiritualibus, quam sæcularibus rebus, receptoque modo suis Principibus, Ducibus, ac Despotibus, sicut ante invasionem et irruptionem Turcarum in terris eorum gaudebant, aliisque populo convenientibus officiis.

His omnibus singullatium auditis Patriarcha ex Constantinopolitanta urbe ad Adrianopolitanam iter fecit, ubi etiam ad latus Sultani Mehmet turcici imperatoris præmemorati cæsarei residentes habitabant, pariter Transilvaniensis residens Dominus Georgius Brankovich ibidem inveniebatur, præmemoratus vero primus Maxim Patriarcha summo plenus gaudio huiusmodi adhortationis famam intellexit cum aliis

secum unanimiter secreto consentientibus, convenientes in Adrianopolitana metropelitana ecclesia tractandum, et concludendum consilium iniverunt antecessorum suorum avorum, abavorumque Despotum Slavo-Serborum, trium orientalium Imperatorum et celeberrimorum tredecim regum, vel potius Despotum Slavo-Serborum (cum in orientalibus partibus majori cum æstimatione olim usurpatum fuerat nomen Despotum quam Regum, qui Despotes absoluti dominantes fuerant, et post gradum, dignitatemque imperatoriam secundum gradum ac dignitatem obventuros fuisse intelliguntur, ideoque in locum Regis, tamen Slavo-Serborum magni duces et absoluti dominantes ab orientalibus imperatoribus nomine despotico exornando condecorati fuerunt. Id circa etiam apud antiquas orientales nationes, dum Gotho-Slavorum, vel potius vernacula lingua illorum Ilyrica dicendo Goszto Slavorum populi, ex partibus septemtrionalibus ad orientalia et meridionalia imperia dilatati, regium nomen extreme exosum habebatur, ex hac ratione, quod ab orientali imperatore Alexio Angelo despoticus gradus, ac dignitas imperatorio decreto primum sit constitutus, prout testatur Georgius Phranza in Lib. de Bizantinarum rerum scriptoribus Græcis Par. 2. tit. 8. nomen autem Regium ex derivatione linguæ Slavonicæ dicendo Kral, et ex eo sermocinante verbo, seu loquela Kralyevszkago imena, id est nomine Regio derivatione suam sumens, intelligendum esse, ac usurpasse in hunc modum, scilicet Kraini neki cslovek derivatur. Videtur itaque id esse, et significare tantum aliquem primario præcedentem hominem, non autem constare absolutos dominantes esse secundum imperatorum orientalium constitutiones), quorum primus ex prædictis tribus imperatoribus Alexius Comnenus, 2 senior dictus Andronicus Palæologus 3. Joannes Cantacusenus appelabantur, qui etiam connubii occasione suas filias juxta nationalis lineæ progressum quibusdam ex fami-

(lia) Nemanyorum nupserant, ex post impletis, et præterlapsis multis temporis intervallis pariformiter linea quoque Nemanyana Consanguinitatis filiæ nomine Mara, seu Mariæ vocatæ familiam Brankovichianam ingressa, et involuta erat, testantibus eorum Illyricis annalibus. Demum a Maria genitus est Georgius Brankovich huius nominis primus, qui postquam despotes Slavo-Serborum foret, ab imperatoris Turcici 2-di Sultani Amurathis sævitia, et armala invasus, necessitatus est a sua principali sede, vulgo Szmedereva nuncupata, se in Hungariam conferre simul cum Despœna, id est, conjuge sua nomine Jerina Palaeologa, et cum Lasaro natu minore filio, cumque suis cæteris populis tam ecclesiasticis, quam sæcularibus; quæ despœna Jerina conjux primi Georgii despotis, soror vero undecimi Constantini ultimi imperatoris orientis erat, qui secundus filius Manuelis Palaeologi imperatoris fuit, Eadem enim despœna Jerina soror erat Sophiae Despoenae, matris tertii Basilii Ivanovichii, qui primus Czar Moscovitarum nominari dignatus fuit, prout testatur Joannes Ludovicus Gotofredus Archontologiam cosmicam, atque historiam rerum Moscovitarum describens pag. 469, clarius autem Antonius Bonfinius rerum hungaricarum scriptor testatur decad. 3. lib. V. pag. 310. Hos quoque sequitur Martinus Cromerus polonicarum rerum scriptor. testans lib. XXX pag. 685. Prædicto Georgio Brankovich Slavo-Serborum orientalis Illyriæ despoticæ familiæ lineam juxta originis suæ propagationem præsetulit hic modernus Georgius Brankovich, hujus nominis secundus, (prout omnibus in rei veritate notum) per prænominatum primum Maxim patriarcham, aliisque consentientibus in sancta metropolitana Adrianopolitana Ecclesia juxta consvetum modum, et debitum ordinem peracta pia devotione ac leturgia benedictioneque, supra dictus secundus Georgius

Brankovich, facta speciali electione, in nationis Suae Slavo-Serborum despotem declaratus, ac inauguratus fuit. Hoc peracto negotio res ad futuram occasionem silentio relicta, quousque ex providentia Dei altissimi, potentissimi, ac invictissimi imperatoris Leopoldi primi potentia et exercitus in campo armata manu exstitisset, dum tunc temporis in partibus Daciæ ripensis supra nominatus Georgius Brancovich modernns despotes Slavo-Serborum degeret; (hic de nomine Serborum aliquid fusius intelligendum est, cum tam Serborum quam Rascianorum nomine appelati sunt, gens et natio autem una et eadem, distinctio vero inter sermocinantem loquelam manifeste constat, cum ex ditionibus Slavo-Serborum orientalis Illyriæ quidam districtus, sive comitatus, aut dominatus, qui Slavo-Serbica lingva olim nominari usurpatus est dicendo: Rasca, et cum ille dominatus Rasca, sit propingvior, et vicinior confiniis regnorum Bosniae, sive ut olim dictum Mysiæ, idcirco tam ratione vicinitatis regni Hungariæ cum dominatu Rasca, quam quod Hungari Serborum nomen in usu suæ lingvæ non habeant, uno et eodem nomine tam Serbos quam Rascianos, sive Roxanos, qui et Roxani aut Roxollani, reliquique Tracum esse intelliguntur; Hungari omnes hos unoverbo Rascianos nominare, usurpareque asveti sunt; licet in Græca ac Latina et reliquis lingvis juxta dialectos suos unaquæque regio, ac natio habet suam distinctionem, quanqua vernacula sua Illyrica lingva ferme omnes Illyriæ nationes potius Serbi vel Serbli, nominari, quam aliis nominibus usurpari, ac appellari gaudent. ex ratione, quod olim tam nationes, quam Reges ac Despotes ipsorum Slavo-Serbli nominati sint), omni quo potuit conatu, secundum decisa prima consilia cum cæsarianis residentibus facta, pro bono totius reipublicæ christianæ, ad piam intentionem eidem armadæ proficuo suo fidelitatis obsequio pro-

movendo subvenire; licet occulte, et non plane præsumtuosa audacia ob timorem Turcorum) exequebatur; attamen fidelitatis suæ solertia in bonum christianitatis progressum, verum in interitum communis hostis sui et suorum, apparatum direxit, atque invictissimi Romanorum imperatoris primi Leopoldi augustissimi aulam frequentare desiderans, in anno salutis nostræ 1688, ab orbe autem condito juxta orientalem computnm 7196. ad imperialem urbem Viennam nominatam se contulit, ubi ab alte nominata Aula pro populis orientalis imperii Illyriæ despoti ipsorum tam mandatum adhortatorium, quam diploma suæ augustissimæ Majestatis clementissimæ concessum fuit. Ex quo diplomate pro legitima sucessione sua, ac successoribus suis in perpetuis hæreditariis terris, dignitatibusque a majoribus suis sibi relictis qualiter et ab augustissima sua Majestate, sic confirmatus, ex eodem diplomate quædam confirmationes de verbo ad verbum hic excerptæ, quarum continentiæ in hunc modum sequitur: „Unde nos quoque tamquam ex summi et omnipotentis monarchæ Dei providentia in summo cæsareæ, et regiæ dignitatis fastigio constituti, non solum fidelium subditorum nostrorum, verum externarum etiam gentium et nationum animos ad thronum majestatis nostræ allicere, per hocque in regnis, et ditionibus nostris illustres familias augere, ipsorumque splendorem hactenus sive turcica tyrannide, sive alio quocunque modo suppressum faventibus superis, ceu postquam tum vetustatem familiæ tuæ, quæ nimirum in tanto olim flore, estimationeque, ac celebritate fuerat; ut nonnulli ex eadem in sublimi regiæ dignitatis culmine collocati Bosniæ, Serviæ, Bulgariæ, Dalmatiæ, alii Croatiæ, imo orientis quoque imperio, ac dominatu potiri; quidam vero ob plurima, eaque insignia merita titulo queque sacri Romani imperii principum condecorari, ac inter cæteros, singularis sane fortitudinis, prudentiæ, dexteritatis ac solertiæ vir W o l f f g a n-

gus Brankovich de Podgoricza, haereditarius Herczegovinae, Syrmiae, et Joannopolis (in qua nimirum Vlaska et Bátska continentur) terrarum olim dominus ea præbuit eximiarum qualitatum, virtutumque specimina, ut harum intuitu una cum successoribus suis ac alios inter Georgii itidem Brankovich post modum despote Illyriae, et magno duce superioris et inferioris Maesiae, et praerecensitarum terrarum haereditario pariter domino in realis et actualis prælibati sacri romani imperii principis honorem, sublimari meruerint; tum præexcellentes tuas virtutes, et qualitates, prudentiam nempe dexteritatem, solertiam, industriam, et generositatem, quas ab avito prædeclaratorum antecessorum tuorum stemmate non minus, quam antelatæ hæreditatis successionem trahere dignosceris, sufficienter contemplati, ac experti fuissemus. Quamvis Te Georgium Brankovich de dicta Podgorica hujus nominis secundum mediante benigno nostro diplomate in castro nostro Laxenburg, die 7-a mensis Junii anno 1683 transacta præterito emanato, in praedicta majorum Tuorum haereditate benigne confirmandum, et ratificandum duximus, ac insuper in numerum quoque liberorum baronum memorati regni nostri Hungariæ et partium eidem annexarum annumeraverimus, et aggregaverimus. Nihilominus, cum prædeclarata tua merita, et virtutes ad Te uberius adhuc cohonestandum, et condecorandum nos invitent, et quodam modo extimulent, dignum justumque censuimus, ut non solum præclare gestorum tuorum cum immortali, et insigni nominis Tui memoria duraturum a nobis sumas testimonium, sed etiam in altiores honorum et dignitatum gradus Tuis ipse commendatus virtutibus eveharis, quo posteris tuis ac aliis fidelibus nostris subditis similia bene merendi studia amplectendi, et imitandi majus incitamentum,

et calcar a nobis addatur. Motu igitur proprio, et ex certa nostra scientia, animoque deliberato, et sano accedente consilio, deque cæsareæ et regiæ potestatis nostræ plenitudine, Te Georgium Brankovich de antefata Podgoricza, omnesque liberos hæredes, posteros ac descendentes legitimos utriusque sexus natos, et æterna serie nasciturос, titulo Comitum vulgo germanicæ Graff nuncupari solito, cum prædicato „illustrissimi, spectabilis, et magnifici" honori ejusdem debito insignivimus, condecoravimus, et numero cœtuique aliorum verorum, ac indubitatorum præfati regni nostri Hungariæ, aliorumque regnorum et ditionum nostrarum hæreditariarum comitum aggregavimus, cooptavimus, annumeravimus et adscripsimus, gratiarumque, libertatum prærogativarum, et dignitatum, comitibus debitarum capaces et consortes fecimus; cætera enim, quæ in diplomate inserta sunt stylo suo continente relegantur". Dein prædictus II Georgius despotes tam cum adhortatorio mandato, quam cum sibi dato diplomate ab augustissima aula clementissima benignitate ad suas partes redire dimissus fuit, atque iterum in partibus Daciæ ripensis revertens, indeque Arsenio patriarchae Primae-Justinianae ecclesiae, hujus nominis III, et omni populo orientalis Illiriæ notum fecit intentum suum([1]), inspirante Deo in futurum se se paraturum, ac profecturum, et quod juxta tenorem adhortatorii mandati Romano-imperatorii iis quoque populis contra Christiani nominis hostem insurgendum, armaque capiendum sit, prædictus patriarcha vero juxta vocationem officii sui a summo Deo tanti optati negotii submissa cum animi devotione subministrationeque omni juxta mentem, et primævum

([1]) Види: „Повластицу деспота Ђурђа Бранковића, коју је 12 јуна 1689 г. управио на народ српски и остале балканске хришћане, позивајући их на оружје противу Турака. Сбирке I. у другом одељењу Гласника Српског ученог друштва на насловном листу".

modum antecessoris sui, a congregato clero, sæcularibusque comitiis ac statibus peregit, secundaria etiam mediante speciali electione, benedictioneque et inauguratione juxta priorem conclusionem scriptotenus confirmantes ([1]) per deputatos delegatos ipsorum factam determinatonem transmiserunt moderno II Georgio despoti eorum: deinde cum decursu Danubii ex utraque parte nimirum despotes illorum ex parte Daciæ ripensis, patriarcha vero ex parte Mysiæ virilem intentionem una cum populo eorundem Slavo-Serborum contra totius christianitatis hostem armata manu insurgentes, proficuo servitio eorum ad obsequia alte nominati invictissimi Romanorum imperatoris exsecuti sunt, cum copiosa sangvinis profusione, laudabiles easque immortales pro bono totius christianitatis virtutes gloriose demonstrarunt: verum ut opinamur victoriosum hoc iosorum facinus, absque omni nostro dubio toti terrarum orbi juxta priora recensita constabit.

Igitur prædicta hæc omnia ordine suo declarata attestatione fide mediante inserta, ac nostra infra chirographica subscriptione et sigilli nostri roboratione extra data sunt.

Datum in regnante urbe imperii Romani Vienna nominata, secundum veteris calendarii tenorem. Die 17 mensis Martii, anno salutis nostræ 1696, ab orbe autem condito 7204.

Primæ-Justinianæ Ecclesiæ, ac totius
Slavo-Serborum Illyriæ Archiepiscopalis,
et Patriarchalis Exarha, Jeromonachus

Mitrophanes Popovich, m. p.

([1]) Види народну прозбу од 1696 г., коју је патријар Арсеније III подпео цару. Види стр. 155 бр. LXXXI. овпх споменика.

LXXXI.

Прозба, коју је 1696 г. искупљени народ српски на сабору свом близу Будима саставио и коју је у име народа поднео ћесару Леополду I. патријар Арсеније (III) Црнојевић молећи, да ослободи из затвора њиховог десноту Ђурђа Бранковића.

(Препис из Монастирлијине архиве).

Augustissime Imperator et Rex.
Domine Domine nobis clementissime.

Clementissimam Maiestatis Vestræ Sacratissimæ resolutionem per Excelsam Cameram factam humillima cum devotione intelleximus, et quidem:

1-o. Quod decimas a populo nostro exigendas decretaliter statutum fuisse percepimus, licet nos summopere spe tali hucusque fruebamur, quod ob tantam sanguinis populi nostri profusionem non tantum non obtenturos nos secundum pristina Divorum Antecessorum Majestatis Vestræ Regum Hungariæ clementissima privilegia decreta nimirum ut clarissime ac luculentissime constat in Mathiæ Regis decreti quinti articulo tertio, et Uladislai Regis decreti secundi articulo ultimo, quod Majestas Vestra quoque clementissime confirmare dignata fuerat Anno 1696 verum ut supra dictum non tantum non obtenturos nos antiquas nostras immunitates circa decimas juxta antiqua præmemorata decreta usque ad aliquod tempus, verum etiam temporibus modernis erga tantam absque ullo subministrato stipendio demonstratam populi nostri fidelitatem etiam perennaliter a decimis clementissima benignitaté, Majestatis Vestræ in perpetuum nos immunes esse sperabamus.

2. Quandoquidem Maiestati Vestræ Sacratissimæ luculenter constabit, magnis et eternæ memoriæ dignis, multisque victoriosissimis triumphis felicis, piissimique Prædesso-

ris Vestræ Majestatis Justiniani Imperatoris Regnum Patria factum Sua, quod frrsan adhuc circa illa tempora Natio nostra Slavo-Serborum Rascianorum (circa quæ tempora Slavo-Gothorum Gens illuc domicilia sua fixerat) inhabitabat, Cassiodore teste, Lib. 3. Epist. 23. Syrmiensem Pannoniam quondam sedem Gothorum fuisse, deinde prædictus felix, piusque Imperator Justinianus Prædecessor Majestatis Vestræ Sacratissimæ tamquam suam Patriam maximis incrementis ampliare volens, quæ a tot temporibus Syrmii Præfectura fuerat constituta, omneque Illyrici fastigium tam in civilibus, quam in Episcopalibus causis, ipsamque gloriosissimam Præfecturam. quæ in Pannonia Syrmiensi erat, in felicissimam suam Patriam collocaverat. prout hæc omnia in Lib. Legum Justiniani corpus Juris clarissime demonstrat coll. 2. tit. 6. novell. constitut. 11. Post longum vero intervallum revolutis temporibus, ut Georgius Homius, nostrique Illyrici annales testantur circa annum 1190. ab Isacio Comneno Imperatore Orientis Stephanus Nemanya Slavo-Serbiæ primus rex factus fuerat, post hæc quoque successiva tempora matrimonialibus occasionibus ab iidem nonullis orientalibus Imperatoribus Principes Slavo-Serbiæ, Rasciæque Despotes creati, suisque despoticis auctoritatibus, legibus, moribus, juribus, consvetudinibus, libertatibus propriis fruebantur, et gaudebant usque ad Amurathem Secundum Turcarum Imperatorem, a quo tyrannide patria sua fuit exturbata Georgius Despotes hujus nominis primus.

3-o. Modernis autem temporibus penes benignum Majestatis Vestræ Sacratissimæ mandatum adhortatorium medio moderni Georgii Despotis nostri hujus nominis secundi, ad cujus seriam admonitionem, et industriam, ditiones, possessiones, et terras nostras ultronee et sponte, nullatenus autem vi coactiva deseruimus, arma contra communem christiani

nominis hostem Turcam sumpsimus, contra eundem paganum hostiliter agere caepimus, simulque cum antelato Despote nostro devotionem Majestatis Vestrae Sacratissimae humillime amplexi summus, atque fideliter nullo suppeditato stypendio jam a tempore eliberatae obsidionis Vienensis contra Turcas fidelissime militamus, a quo tempore mnlta millia nostrorum diversis in proeliis, et conflictibus occubuere.

Cum autem jam auxiliante Divino Numine Majestatis Vestræ Sacratissimæ armada prædictam barbaram gentem usque ad confinia Regni Majestatis Vestræ Hungariæ, potiorique ex parte ad conterminas terras et oras nostras profligavit, et propulsavit, Majestati Vestræ Sacratissimæ humillime de genu supplicamus, quatenus juxta Benignum Majestatis Væstræ Adhortatorium Mandatum, quod emmanatum fuerat antehac, anno 1688 et anno 1690, cujus continentia sequitur hunc in modum: „Pristinæ libertati, pristinis privilegiis, pristinoque cum corpore, a quo dependent, unioni, abusu omni sublato, reparatoque defectu per tyrannydem Turcicam introducto, et reddito unicuiques jure suo restituamus — — excusso autem jugo Turcico omnia in formam stabilem, et ordinem debitum pro futuro ad votum et satisfactionem vestram redigemus, et cuilibet juribus suis, libertate religionis, privilegiorum et immunitatum, reditis cunctis et singulis — — — — uti et ante invasionem Turcarum habebamus“. Similiter in diplomatibus a Majestate Vestra nobis datis Anna 1691 hoc modo in verbis ad quintum punctum: „Adhibebimus quoque pro possibili omnem conatum, ut per victoriosa arma nostra auxiliante Deo repetitam Gentem Rascianam quo citius eo melius in territoria, seu habitationes antehac ab eadem possessas denuo introducere, et inimicos ab

inde repellere possimus, volumusque, ut sub directione, et dispositione proprii Magistratus eadem gens Rasciana perseverare, antiquis privilegiis eidem a Majestate nostra benigne concessis, ejusque consvetudinibus imperturbate frui valeat".

Quæ omnia supra specificata in benigno Majestatis Vestræ Sacratissimæ diplomate evidenter constarent, quin Syrmiensem Pannoniam et Joannopolim, (in quo nimirum vernacula lingua nostra Illyrica dicta Wlaska et Batska continentur), a memoria hominum in coluimus terras, in quibus de præsenti etiam Orientalis Ecclesiæ secundum ritum nostrum templa, et monasteria, ac diruta ruinitaque inhabitationum loca nostra manifeste extarent, cujus ex una parte patriæ nostræ vicina Regna Dalmatiæ, Croatiæ, incipendo a confiniis Hungariae, inter flumina Savum et Dravum usque ad Danubium, uti supra scriptum est, terra seu regio Syrmiensis Pannoniae existeret, ex altera vero parte Danubii, incipiendo a rupibus Transilvaniae cum decursu fluminum et rivulorum per flumen Tybiscum transeundo usque ad Danubium, limites, ut juxta jurisdictionem consvetudinum nostrarum nobis assignentur, et cum omnibus suis appertinentiis, limitibus, ac territoriis sub nomine, ut olim Dacia Ripensis appelabatur, suorum limitum determinatione conferantur, demississime obsecramus.

4-o. Eoque anno 1691, per diploma Vestræ Majestatis Sactatissimæ in puncto primo hoc modo promittebatur: „Hisce igitur nobis humillime relatis benigne resolvimus, ut quantum primo ejusmodi gentis Ductorem Georgium Brankovich, illiusque detentionem attinet, Nos eundem quidem ab

aresto de facto, causa adhuc incognita, dimittere haud posse, nihilominus tamen processum illius quanto citius revideri clementer curabimus, ad cujus demissam relationem Nos benigne secundum dictamen justitiæ resolvemus". Item simili modo anno 1692, per decretum Vestræ Majestatis Sacratissimæ insertum est: „Videlicet ex iteratis eorundem libellis suplicibus, clementissime demissam instantiam Georgii Brankovich dimittendi cujusque causam Majestas Sua ob diversa negotiorum publicorum impedimenta hactenus dilatam, utprimum eadem permiserint, ulterius discuti, terminarique demandabit, assumptio causæ super diuturno, ut in septennium jam labente aresto nihil adhuc factum est.

5-o. Similiter quoque anno 1693, per decretum Suæ Majestatis hunc in modum benigne impertitum est, nempe ut per expressum diploma Cæsareum et Regium antehac confirmatis manuteneantur, nec non a præstatione portionum hybernarum, similiumque onerum libera, et immunis relinquatur, nunc autem omnibus supra praespecificatis oneribus aggravatus populus militesque, absque dispositione proprii sui Magistratus in commendantes generales, aliosque officiales, diversis in locis seorsim divisi, ac distributi sunt, ita ut querelae et lamentationes ipsorum inexplicabiles sint.

6-o. Quartum punctum diplomatis hoc modo continetur: „Deo ita disponente in conflictu generali, aut in expugnatione cujusdam fortalitii, vel per quasdam excursiones iisdem sub signis nostris Cæsareis, et Regiis militantibus Rascianis, prœda aut spolium contigerit, cum præfatis Rascianis tali in participatione similis prædæ aut spolii observantia habebitur, qualis de facto cum Germanica, et Hungarica militia nostra mos usitatus fuit, neque ullo modo permittemus, ut praedam proprio marte ab inimico

aquisitam, aliis, sive ex Germanica, vel Hungarica militia illi sint, surripere sit licitum“. Anno autem 1694, egregiæ prædæ, quæ dum Turca Peterwaradinum obsedisset, a militia Rasciana apud Szlankamen e regione arcis Titel in Danubio, dum et enim armadæ Turcicæ auxilio Danubiali veheretur munitio et annona, acquisitae sunt primo 22 naves magnae Turcicae oneratae, ex quibus duodecim fuerant impletae hordeo, uti pro tunc præda pro parte Suæ Majestatis, quæ accepta est, aestimabatur ad 30000 florenorum et ultra, cætera vero, quæ divisa sunt: tres munitione, id est pulvere, plumbo, Janicsarorum sclopis, sagittis, et arcubus, septem vero victualibus Turcis solitis variis, et indumentis, item unam furcatam cum sex tormentis, vulgo prangiis; manserunt in loco Turcae trucidati 200, in captivitatem vero redacti 64, residui se fuga salvarunt. Quæ prædæ tam nobis populo Rasciano exulanti, quam militiae nostrae, cum absque ulla administrata stipendii solutione militet, non pro ultimo auxilio fieri potuissent; humillime suplicamus itaque, clementissima Sua gratia dignetur Majestas Sua Sacratissima officialibus, quibus intererit, clementer demandere, ut si ad necessitatem Suæ Majestatis sint acceptæ, solutionis recompensationem pro iisdem prædis habere possimus, sin vero ab aliis subreptæ, restituantur.

7-o. Super quibus omnibus humillimarum instantiarum nostrarum, quod clementissimam Gentis nostræ in privilegiis ac diplomatibus nostris manutentionem et protectionem apud Majestatem Vestram Sacratissimam submississime factarum, haud dubie benigne reminisci dignabitur Majestas Vestra Sacratissima, quarum desideratum effectum, præsertim quoad diu desideratam præfati Despotis nostri eliberationem

ex militari custodia; siquidem id necdum assequi licuerit, iterato obnixe de genu supplicamus Majestati Vestræ Sacratissimæ, quatenus jam tandem respectu annotatæ eliberationis, clementissimam eamque finalem impertiri haud dedignetur resolutionem, ne tot instantiis, et supplicationibus prælibata gens ad importunitatem et molestias exercendas, Augustissimasque Majestatis Vestræ aures onerandas peramplius ansam habeat, et occasionem. Cum idem Despotes noster omnibus bonis suis mobilibus et immobilibus privatus, ab ipsis etiam cubiculis, seu loco suae custodiae onus solvendi impositum haberet, quamvis ne victu quidem et amictu esset sufficienter provisus, neque nos patria exules, et quodamodo in exilio constituti, adeoque nosmet ipsos sustentare nequentes, Eidem, in tanta moderni temporis praesertim hic Viennae carystia, expensis succurrere valeamus.

8-o. Ultimatim, dum tandem aliquando inter duos potentissimos Monarchas, videlicet inter Augustissimam Vestram Majestatem, et Turcarum Szultanum exoptata pax concludere videretur, cum patria nostra scilicet Slavo-Serborum, Bulgarorum, Rascianorum, Valachorumque una cum cœteris ditionibus, regionibusque eidem annexis, quæ sub nomine Slavo-Illyriæ, maxime autem, quibus principatibus, ac provinciis Primus Justinianus Imperator patriam Suam exornaverat, condecoraverat, amplificaverat, Primam Justinianam, patriamque Suam esse denominaverat, comprehenduntur; jam a multis temporibus, innumerabilibus sangvinosissimis pugnis, ac prœliis, sedes belli factæ sint, in Christianorum pacificationibus intercludantur tali cum declaratione, quod si totaliter a jugo pagano liberatæ esse non possent, ex tunc saltem mediis placitis aliqua accomodatio cum Turcis esse possit, ita, ut intra confinia terrarum prædicturum principatuum,

ac regionum Imperii, Illyria Patria nostra antiquis nostris moribus, juribus, introductis legibus, consuetudinibus, et omnibus libertatibus, ac propria dispositione nostra, prout ante invasionem, et irruptionem Turcarum fruebamur, tam in ecclesiasticis, quam sæcularibus, ex utraque parte monarcharum imperturbate, inviolabiliterque in perpetuum conservemur.

Alioquin nisi hoc postulatum nostrum adipiscamur, in quo supra specificatis nostris, in antiquis introductis consvetudinibus, et libertatibus ecclesiasticis, quam sæcularibus, seu politicis rebus, hocce conservandi remedium adhibebitur, qualiter Patria exules existentes, pristinaque libertate, ac proprii Magistratus dispositione carentes, praestita hactenus fideliter et zelose pro publico Christianitatis, Majestatisque Vestrae commodo militaria nostra servitia, ulterius etiam sine praescriptis mediis continuare valeamus, sapientissimo Majestatis Vestræ demississime submittimus judicio: imo potius exulabundi per orbem Christianam hinc inde dispergi necessitabimur.

Quapropter iterum, atque iterum humillime de genu supplicamus Majestati Vestræ Sacratissimæ, dignetur Majestas Vestra Sacratissima præmissa desideria nostra clementer admittere, et remederi, in quem optatum finem deducere. Quam Majestatis Vestræ Sacratissimæ gratiam humillimis, iisque perpetuis servitiis nostris promereri adnitemur. Benignam præstolaturi resolutionem.

Majestatis Vestræ Sacratissimæ

humillimus Capellanus in æternum
devotissimus
Arsenius Csernoevics
Orientalis Primæ Justinianæ Ecclesiæ
Archi-Episcopus, et Patriarcha

Et humillimi ac devotissimi universi Status, et Ordines ecclesiatici, atque sæculares Gentium Nationis Slavonicæ nempe Serborum, Bulgarorum, Rascianorum Bosniensium una cum cœtera communitate Gremiorum Orientalis Illyriæ et Mysiarum olim inhabitatores, nunc vero exules“.

На полеђини ове просбе стоји овај натпис:

„Ad Augustissimum Romanorum Imperatorem, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæque Regiam Majestatem, Dominum Dominum nobis clementissimum

demissum memoriale
introscriptorum

Arsenii Csernoevics
Opientalis Primæ Justinianæ Ecclesiæ
Archi-Episcopus et Patriarcha

et universorum statuum, ac ordinum ecclesiasticorum, atque secularium Gentium Nationis Slavonicæ et orientalis Illyriæ, ut intus.

Nunc denuo et novissimum Memoriale Augustissimæ Suæ Majestati humillime porrigitur, ad quod clementissima resolutio præstolatur.

LXXXII.

Образац заклетве, коју су сведоци полагали у парницама.

(Препис из архиве војводе J. Монастирлије од 1695 године).

„Вь име Оца и Сина и светога Духа. Аминь.

Заклинаю се я, (име рекъ) Богомъ Оцемъ превѣчнимь и нерожденнимь и неисходнимь, и тогожде прежде вѣкъ рожденнимъ, и съпрестолнимъ и превѣчнимъ Богомъ,

Синомь, и тоюжде власти божаства юдиносоущтимъ и присносоущтимъ и животворештимъ Богомъ Духомъ истинному Богу въ Троици светои славимоу и покланяюмому, отъ ва сеи видимои и невидимои твари.

И тако ми пресветїю, преблагословеннеи дѣви Богородици Марїю, матере по пльти господа нашего Їсуса Христа, и тако ми частнога и животворештаго Крьста господна, и тако ми светаго Юванглїа, и вь немь частнеишихъ словъ изшадшихъ изъ пречистихъ оустъ господа Бога и Спаса нашего Їсуса Христа, и тако ми въ сехъ светихъ божиихъ оугодника, како се обештавамъ, да неѣу ни више ни манїе казати ова истина дела, него по правди божиеи и по моюи души, колико су учиюна и сътворена предъ оучима моима, то по правди кажемъ: дигнувши десине моюе руке три прьста, въ образъ светїю Троице сице заклинюмъ се.

LXXIII.

Ћесар Леополдо I својом повељом од 7 јуна 1697 г. писаном подвојводи Јовану Монастирлији позива народ српски, да из своје средине прикупи и час пре пошаље што већи број војника у главни стан царске војске против Турака.

(Из Монастирлијног архива)

„Nos Leopoldus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, et Sclavoniæ Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carnioliæ, et Wirtembergæ, Superioris et inferioris Silesiæ, Marchio Moraviæ, superioris et inferioris Lusatiæ, Comes Habsburgi, Tyrolis et Goritiæ etc. etc. Omnibus et singulis

Nationis Rascianæ hisce benigne significamus: Nos Nostro dictæ Gentis Rascianæ Vice-Ductori et fideli nobis dilecto Joanni Monasterlÿ benigne comisisse, ut ex Natione Vestra certum numerum militum, tam Equestris quam Pedestris ordinis, confestim eum in finem conducat, ut penes Exercitum Nostrum Germanicum existentes contra communem Christiani nominis hostem Turcam fidelia servitia præstent; Clementer promittentes, quod iis, qui pendente Campi-ductu apud præfatum exercitum Nostrum Cæsareum, vel in Confiniis, aut Nostro Armamento Navali militabunt, non solummodo annona, et avena pro equis, eo modo, quod Germanis Militibus Nostris dari solet, suppeditabitur, verum etiam ii, qui usque ad finem hujus expeditionis campestris servitia sua fideliter, et interrupte continuabunt, ab omni Contributione et onere Quartiriorum liberi, et exempti permanebunt. Pro cujus majori vestra assecuratione idem per Cancellariam Nostram Hungaricam Aulicam vobis intimari, nec non Cameræ Nostræ Aulicæ, item et Commissariatus Generalis Officio, ut taliter Militantibus Rascianis promissa exacte serventur, serio demandari curavimus; quod Generalis Commissariatus Officium etiam in manibus habet, ut quoties necessarium visum fuerit, sæpe repetitam militiam Vestram lustrari, et illos, qui præsentes, et his nostris benignis Patentibus obedientes, nec non servitia sua in sæpe memorata expeditione bellica fideliter continuantes inventi fuerint, præter hoc, nullo penitus onere sub quocunque prætextu gravari, aut augiari sinat; Id circo non dubitamus, omnes et singulos, qui ad gerenda arma ex sæpe dicta Natione Vestra habiles et idonei existent, ad nostra servitia ultronee, et prompte convolaturos, et exinde non solum fidelitatem et devotionem suam in opere exhibituros, sed etiam supra recensitam Nostram Gratiam mediantibus suis fidelibus servitiis omnimode promerituros esse.

Dabantur in Civitate Nostra Viennensi. Die 27 mensis Junii. Anno millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo, Regnorum Nostrorum Romani trigesimo nono, Hungarici quadragesimo secundo, Bohemici vero, quadragesimo primo.

Leopoldus.

(L. S.)

E. R. C. Starenberg.

Ad Mandatum Sacræ Cæsareæ
Majestatis proprium

Christophorus Dorsch, m. p.
Zacharias M. Campmiller, m. p.

(P. S.)

LXXXIV.

Павле Балаша изабрани владика пожунски .... и каноник цркве Острогонске, као заступник арцибискупа и примаса крањ. угарске и председника каптола у име овога црквеног суда позива пред суд Ђорђа Паламиду из Коморана, који је уложио протест против тестаменте оца свога Ђорђа. Ово писмо написано је у Трнави 22 јануара 1697 г.

(Из архива подвојводе Ј. Монастирлије).

Paulus Balassa de Gyarmath Electus Episcopus Posoniensis, Præpositus Orodiensis, Archidiaconus Sasvariensis, et Ecclesiæ Metropolitanæ Strigoniensis Canonicus, nec non Sacratissimæ, Cæsareæ Regiæque Maiestatis Consiliarius, Eminentissimi ac Romani Principis, in Christo Patris ac Domini Domini Leopoldi, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Titulo Sancti Hyeronimi Illiryeorum Presbiteri Cardinalis à Kollonich, jam fatæ Ecclesiæ Strigoniensis Archi-Episcopi, Locique ac Comitatus eiusdem Supremus ac Perpetui comitis, Primatis Hungariæ, Legati Nati Summi et Secretarii Cancel-

larii, nec non Intimi prælibitæ Suæ Sacratissimæ Majestatis Consiliarii, Ordinis Sancti Joannis Hyerosolomitani Prioris Commendatoris, C'yhne ac Mylbergæ in Spiritualibus Vicarius et Causarum Auditor Generalis. Dilectis Nobis Christo Honorabilibus Fratribus, Præpositis, Abbatibus, Archidiaconis, Vice Archidiaconis Ecclesiarum Parochialium Plebanis, Altarium et Cappelarum Rectoribus eorundem vices gerentibus et Capellanis, Cunctis item aliis Clericis et Presbyteris, Notariis item publicis ac Tabullionibus, ubique in Archidiæcesi, et sub Jurisdictione Spirituali, antelati Archiepiscopatus Strigoniensis existentibus et commorantibus, in præsentibus requirentibus salutem in Domino sempiterno et Nostris firmisque obediendi mandatis. Expositum est Nobis nomine ac in persona Nobilis Catharinae Valy, antea quidem Georgii quondam Palamida ...... Egregii Wolffangi Kapusváry Conthoralis, qualiter eadem exponens filium suum Georgium ex præfato Domino et priori marito suo susceptum ac primogenitum, itidem Palamida, ad ineundum et audiendum circa invalidationis Testamentariæ Dispositionis antelati Georgii condam Palamidæ, respectu certis cujusdam Paragraphis eiusdem Dominæ exponentis ad modum præiudiciosi Judicis contra se .... coram Nobis in Causa commoventis — Lege Regia admittente. — hæc otia in libello si necessum fuerit super — porrigendo, clarius et uberius exponantur. Requisiti itaque sumus ac in persona præatactæ Dominæ Exponentis debitam ad instantiam, quatenus easdem litteras nostras citatorias, contra annotatum R. C. extradandas .... Cum autem iussu .... non sit ...... assensus, et alioquin causæ Testamen: cum suis accessoriis de lege Regni et dictamine Sacrorum Canonum Forum .... spirituali. Pro eo dominationibus Vestris et Vestrum singulis in solidum in virtute Sanctæ ac salutaris Obedientiæ et sub Excommunicationis pœna firmiter præcipimus, committimus et mandamus,

quatenus quiscunque vestrum cum præsentibus requisitus fuerit, statim ad præfatum Georgium filium prænominati Georgii contra Pallamida accedat, eundemque, si personaliter reperiri poterit, ibidem omnino personaliter alioquin de domo habitationis .... solitæ eiusdem residentiæ loco ad decimam quintam diem juridicum per Vos .... habita ratione distantiæ loci comp ..... a die citationis huiusmodi .... nostri .... in præsentia, ita ut .... Termino invocati, hic Tyrnaviæ, coram Nobis in figura Sacri Tribunalis per se .... comparare debeat ac teneatur. auditurus ac visurus circa invalidationem præinsinuati Testamenti respectu certis eiusdem paragraphis contra se iudicialiter ..... Certificamus nihilominus cumque ibidem sit citatus, quod .... Termino in prænotato coram Nobis modo prævio compareuerit sive non, Nos tamen partis comparentis ad instantiam id facimus in præmissis, quod Juris et Justitiæ dictaverit ordo. Et tandem huiusmodi citationis .... fuerit peracta et expedita, Nobis sine Præcrastinatione fideliter rescribatis, præsentibus .... remissis, secus non facturi. Datum Tyrnaviæ in Aedibus solitæ Residentiæ Nostræ, die 22 Januarii, Anno Domini 1697.

Paulus Balassa, m. p.
De Gyarmath Generalis Vicarius Strig.

(L. S.)

Franciscus Koller, m. p.
S. Sedis Strigoniensis Juratus Notarius.

LXXXV.

Гроф Леополдо Колонић, римски карадинал, арцибискуп Острогонски, и угарски дворски канцелар, у свом писму од 31 јануара 1699 г., прети патријарху српском Арсенију

III (Црнојевићу), што се усудио бранити православне Србе, које кардинал сматра као унијате.

(Нови препис из архива подвојводе Ј. Монастирлије, на којој је својом руком забележио ове речи):

„Eminentissimi Cardinalis Leopoldi comitis a Kollonich, Cancellarii hungarici minatoria et plena anatematismis Epistola ad Patriarcham Slavo-Serborum dominum Arsenium Csernojevich hunc in modum exarata“:

„Reverende Domine!

„Cum animi commotione inaudio, quod Dominatio Vestra præsumerit et Budæ et Pestini inhibere, ne uniti Græci seu Rutheni tam Episcopi et ecclesiastici quam seculares orent pro Pontifice aut Imperatore nostro, et quod sit Dominatio Vestra minata nostris Unitis et aliis omnibus utriusque sexus et status, si alias iterum fecerint.

Moneo propterea Dominationem Vestram serio, et sub vi terminatione judicii, ne præsummat similia ulterius facere, nisi velit experiri, quæ dudum est promerita, et in dies execrabilius semper promeretur.

Moneo tanquam Archiepiscopus et Primas, ne præsummat in illos aliquid moliri, qui non sunt sub jurisdictione Dominationis Vestræ, minus corrigere, sed ut contineat se in suis terminis, et corrigat suos Diaboli asseclas, siquidem scandalose singulis diebus simoniace vendit sacramenta, et exercet authoritatem, quam nec summus Pontifex habet nec Christus ulli in terris dedit aut reliquit:

Melius tandem faceret, ut ad meliorem frugem se converteret, et saperet, atque sic sibi cum tota Cohorte sua in errore palpabili versante provideret.

Habet duntaxat Dominatio Vestra in Insula suam jurisdictionem in illos, qui errores Dominationis Vestræ sequuntur:

Ibi ergo agat tamquam excommunicatus et solius Diaboli filius, si bona posthac, post conversionem sui, quam det Deus omnipotens, egerit, inveniet a Deo mercedem, si mala, etiam pœnas.

In nostris autem jurisdictionibus et Eppiscopatibus non præsummat exercere jurisdictionem, alias nos monstrabimus, qualem habeamus contra personam Dominationis Vestrae, ut perturbatorem alieni juris et usurpatorem, jurisdictionem.

Si vult vivere, vivat in pace sub tutela petita et data a Sacratissima Majestate, et non commoveat plebem contra Deum et Caesarem, alias sero nimis sapiet, et experientur rigorem.

Hæc sunt pro hac vice seria mea monitoria et ultima, ultra quæ non expectet alia, nisi quando gravis manus veniet, quae subscribit, quod sim: Viennae, de cætero semper si vult bene agere pro se et pro Deo.

Viennæ
Die 31 Januarii 1699.

Ad omnia officia paratus

Leopoldus Cardinalis á Collonich, m. p.

LXXXVI.

Пуномоћије, које је патријар Арсеније III (Црнојевић) у Бечу 24 јула 1699 године у име народа издао свом патријаршеском наместнику Танасију Пестенком, да са својим друговима народним посланицима — шајкашким (титељским) пуковником Павлом Божићем и варадинским пуковником Савом Николићем — моле ћесара Леополда за ослобођење деспота Ђорђа Бранковића.

„Ex Generali Congregatione Populorum Orientalium — nunc per partes diversas — fideli (in ditionibus) Suæ Sacratissimæ Majestati exulantium; quorum universorum unanimi Majestatem in certis ac perarduis publicis negotiis, ac necessitatibus Nostris; Plenipotentiarios Nostros: Reverenbum Dominum Athanasium Pestinszki Vicarium Patriarchicum simul cum aliis sibi adjunctis personis, cum demissa ac humillima instantia ex pluribus necessitatibus constantibus — — equidem in causa Despotis Nostri Comitis Georgii Brancovich promovendæ decisionis — — coram sua Sacratissima Majestate — — hanc(huc?) deputata excelsa commissione in negotio — — Branhovichiano, aliis occurentibus universis — — dictis negociis ante vel post præfati Despotis nostri causæ decisionem actum, factum, tractatum et conclusum fuerit, id omne Nos pro firmo, rato, grato et accepto habemus et suscipimus præsentium per vigorem.

In cujus rei majorem in fidem præsentes has Nostras plenipotentiales literas manuum Nostrarum propria subscriptione, sigillorumque appositione extradandas duximus.

Datum Viennæ
die 24 Julii 1699.

Arsenius Csernovih.
Orientalis Primæ Justinianæ Ecclesiæ
Archiepiscopus. et Patriarcha.

„Universi Status et Ordines ecclesiastici atque seculares, nec non Armatura militaris gentium nationis Slanonicæ, nempe: Serborum, Bulgarorum, Rascianorum seu Tratianorum Rosnensianorum, una cum extera communitate gremdorum, orientalis Illyriæ et Missiarum olim inhabitatores nunc vero exules etc.

LXXXVII.

Јован (Вук) Фаркаш и његова жена Ева (Берљаковић) задужују се коморанској цркви 80 фор. Ова њихова признаница написана је 1 фебруара 1698 године.

Mi alabb meghirt Farkas János, Feleségemmel Berlákovics Evàval fölvévén terhöket mind ket ágon lévö Giermekeinknek kérésesire, ès szuncessarinknak az kiket ez idö alatt dologs meghirt, akár mi módon és uton illetné avagy illethettné Agiuk tuttára mindeneknek az kiknek illik; és valliuk ez levelünk rendiben; hogy mivel el távostathattlan bizonyos szükségünktül kinsseritettvén, foliamottunk nemes Földvary Adám uramhos; mint Templomunk egyház Attiához, ugy közönsegesen az Föb Uraimikhoz, hogy tekéntvén mostani nagy ssükségünket ii kegielmek, s adnanak valamelly pénst az minthogy atták is Ü kegielmek. az egyház pénzibül 80 for. mellivel obligalván magunkat, mégh nállunk léssen azon pénz, tartozunk 6 per centnm interest annuatim fizetni. Mivel pedigh hallandó azonbön, hogy azon egyház pénze ne periclitaltassék, és valami módon az Egyhazunk kárt ne vallion, s Ü kegielmük is securusabak lehessenek; benne kötöttük Rácz Uczában lévö házunkat, melly Földváry úr szomszédságában van Attiátul Feleségemre maradván nekem Ipámtól néhai Nemzetes Berlakovics Jánostól, kit másknak senkinek nem kötöttük, avag is terh alatt nincsen, ugy azomban halálunk történnék, az idö alatt s megnem advån azon egyház pénzét, s maradikink azon pinzt le nem tehetnik cum interessi, vagls ha az egyházunk tisztei s az kösség kivánna magunktul is, országunk follio is év elkellendö pénzül eczersmind fogiatkozás nélkül leteni, mughadni, s meghfizenti nemakarnanak, avag is megnem athattnának; adunk Ü kegyelmeknek tellies hatalmat hogy azon föliül emlitett házunkat, ha szintén másnak kötöttuk

volnak is, semmiben nézvén Ü kegielmük ssabadon Competens biramaltal elfoglalhassák, s nékünk hozá semmi közünk nelehessen hoza mind addigh, mégh az földiül meghnevezett. 80 for. cum interessi 6 per centus lenem tessük. A dato præsentium mindem utakat kirekestvén törvénieskezést és Procatoris fogásokat, fodtéleiket és exceptiokat s mindem terminus hagiasok nehasználhassanak. Kirül attuk ezen obligatoria levelünket futura pro Cautela kezünk irásával és peczétünkel megherösitve. Actum Comaromii, Die 1 Februarii 1698.

Берлнковнћь Єва (†). **Ѩ Фаркаш (Вѵк) Ѩнош** m. p.

Anno 1710 die 15 Februarii. Az belül meghirt Debitum Liquidáltattván cum Interesse, is mivel nevezett Adóssak elégséges Contentiót nem tehetnek, tehat junkta Vire Contractus ex Generali elargialtatott pro Satisfictione az következendö Pünkösd Napra, ugy hogy tartozzanak akor egészlen megadni, holot megh nem adnak, tehát minden továb valö processus nélkül a Contractus szerént meghirt Ház exequaltatik; de nem lesznek szabadok továbba azon Házra pénzt venni, vagy cambiálni és eladni, hanem instando Földvari Ur tudtával, s tartozák ipso facto contentálni, mely aránt protestalnak. Comaromii, die et Anno ut Supra Signatum per Joannem Tyiszko Civitatis Regiæ Rév Comaromiensis Jur. Notarium.

Anno 1719, 26 Decembris. Elvégezte az kösség ezen belül irt Contractus véget, mivel az Capitalist megh atta, az Interessinek nagyob részit az kösség el engette, Obligalta magát és tartozik megfüzetni 30 forintokatt melyett egy Esztendönek folyása alatt igyekezzék Eö kegyelme exolválni.

Factum ut Supra Die et Anno.

LXXXVIII.

Протекцијонално писмо цара и краља Јосифа I, издато Србима у Острогону 6 јуна 1710 године.

Josephus Dei gratia electus Romanrum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hnngariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæque etc. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgandiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carnioliæ, Marchio Morauiæ, Comes Habspurgi, Tyrolis et, Goritiæ etc. Uniuersis et singulis Fidelibus nostris, notanter vero Illustri Sacri Romani Imperij Principi Paulo Estorasi de Galentha, Perpetuo in Fraknó præfati Regni nostri Hungariæ Palatino, Judici Cumanorum, Aurei Velleris Equiti, Intimo Consiliario et Locumtenenti nostro Regio Cognato nobis syncere dilecto, Spectabilibus ac Magnificis Comitibus Georgio Erdö iy de Monyorókerék Judici Curiæ nostræ Regiæ pariter Intimo Consiliario nostro; Sigismundo Csaky de Keresztszeg Perpetuo Terræ Scepusiensis, Tauernicorum nostrorum Regalium per Hungariam Magistro, Magnifico præterea Joanni Horuáth Simoncsics Personalis Præsentiæ nostræ Regiæ in Judiciis Locumtenenti, et Consiliariis nostris, Ipsorumque Vices gerentibus, non secus Præsidiorum quorumcunque Generalibus, Commendantibus, Vice Commendantibus, aliisque Bellicis, quam Cameraticis Officialibus nostris; Sed et Comitatum quorumcunque signanter vero Strigoniensis Supremis et Vice Comitibus, Judicibus et Jurassoribus, Totisque Universitatibus; Præterea quarumlibet Liberarum Regiarum Ciuitatum nostrarum, præsertim Strigoniensis Judicibus, Consulibus, Juratisque Ciuibus et Senatoribus, ipsisque Communitatibus; Cunctisque denique alijs etiam cuiuscunque Status gradus, honoris et præeminentiæ Subditis nostris ubilibet existentibus, cum præsentibus requisitis; Salutem et gratiam. Querulose representârunt Majestati nostræ Fideles nostri in

Libera Regiaque Ciuitate nostra Strigoniensi degentes et commorantes, Graeci Ritus Rasciani, totaque Communitas: Qualiter, licet quidem Gens, seu Natio Rasciana præfati Græci Ritus vigore certorum Priuilegiorum suorum, eidem per Sacratissimum condam Principem ac Dominum Leopoldum Romanorum Imperatorem et Hungariæ Regem Genitorem et Prædecessorem nostrum desideratissimum felicis reminiscentiæ in genere clementissime concessorum atque elargitorum, ac per Majestatem quoque nostram usque ad ulteriorem benignam Resolutionem et Dispositionem nostram, pro ratione temporis acommodandam benigne confirmatorum, subque Cæsareo-Regiam Protectionem una cum memorata Gente assumptorum, liberi prætacti Ritus exercitium admissum, indultumque haberetur: Nihilominus tamen, non deessent nonnulli, qui eosdem Querulantes in præfati Græci Ritûs sui Exercitio solitisque Ceremoniis turbare, impetere, et molestare nil pensi ducerent, graui supratactorum Priuilegiorum, Concessionum et Indultorum, ijsdem modo præmisso elargitorum præjudicio. Supplicando Maiestati nostræ perquam humillime, quatenus Ipsis in præmissis de condigno Protetionis remedio clementer prouidere, Tuitionemque et defensionem Eorurundem Dilectioni et Fidelitatibus Vestris commitere dignaremur. Quorum Nos humillima Instantia et Supplicatione, Regiâ benignitate exauditâ clementer et admissa; Cum Uniuersos et singulos fideles Subditos nostros in suis Priuilegijs, Consuetudinibus manutenendos et conservandos Clementer decreverimus, Eosdem Querulantes contra quosuis Violentos et illegitimos Eorundem Impetitores, Turbatores et Damnificatores sub nostram denignam Cæsareo-Regiam Protectionem assumentes, Dilectionis quoque et Fidelitatum vestrarum Protectioni et defensioni committendos esse duximus. Quo circa Dilectionem Vestram

harum serie benigne requirimus, Fidelitatibus vero vestris et Vestrum singulis firmiter præcipientes committimus et mandamus, quatemus dum et quando, ac quotiescumque per præfatos Querulantes Graeci Ritus Rascianos Strigoniensis requisiti fueritis, aut alter Vestrum fuerit requisitus, Eosdem Querulantes tam proprijs Eorundem in Personis, quam rebus, Bonisque Uniuersis, contra quoslibet Violentos et illegitimos Ipsorum Impetitores, Turbatores, et Damnificatores, in præatactis Eorundem Priuilegijs, Indultis, et Concessionibus, liberoque Ritûs Græci et Solitarum Ceremoniarum Exercitio, ipsis modo præmisso (nimirum usque ad ulteriorem benignam Resolutionem et Dispositionem nostram, tenore priorium etiam Indultorum nobis reservatum) admissis tueri, protegere, et defendere omnimode velitis, debeatisque et teneamini. Authoritate nostrâ Regiâ per præsentes hac in parte Vobis per nos concessâ et attributa; Jureque et Justitia mediante. Datum in Ciuitate nostra Vienna Austriæ, die sexta Mensis Junij, Anno Domini millesimo septingentesimo decimo. Regnorum nostrorum Romani XXI, Hungariæ et reliquorum XXIII, Boheliæ vero Anno VI.

Josephus. m. p.

(L. S.)

Comes Nicolaus Illésházy, m. p.
Franciscus Somogy, m. p.

На полеђини ове повеље стоји потврда, да је она прочитана и примљена у главној седници Острогонске жупаније 16 новембра 1710 године.

Потврда та гласи овако:

Anno 1710. Die 16 Mensis Novembris. In Congregatione Inclyti Comitatus in Archiepiscopali Civite Strigoniensi

celebrata, Præsentes benignæ Suæ Maiestatis Sacratissimæ Li(t)teræ Protectionales perlectæ publicatæ ea debita cum Fidelitatis Submissione acceptatæ sunt; Libera nihilominus Regiaque Civitate Strigoniensi, tamquam Contrariis Privilegiis falsa, Solenniter protestante et contradicente. Die, Anno, Locoque quibus Supra.

Signatum, extradatum et Publicatum per me

Emericum Zlinszky, m. p.
Inclyti Comitatus Strigoniensis
Juratum Notarium.

LXXXIX.

Жалба народа српског, коју су поднели ћесару Леополду I, народни посланици под-војвода Јован Монастерли и Адам Фелдвари 1701 г., у којој протестују противу тога, што је ћесар самовластно продао кнежевину Срем талијанској породици Одескалки, и што је подарио истој породици титулу сремских херцега, која по историјском праву припада породици Бранковића, као потомцима негдашњих српских владалаца.

„1698. Hoc Anno 22 Aprilis curavit Imqerator per Cameræ Præsidem Comitem Caraffa, Deputatos Don Livii Odeschalchi, Abbatem Bonini et Negro, ratione Principatus Syrmiæ in Oppidum Illok introduci, iisdemque fidelitatis homagium a subditis præstari. Siquidem hic Princeps per magnam pecuniarum mutuationem, aliaque merita eo rem suam deduxerat, ut Imperator hunc Principatum ipsi hæreditarie concesserit, in quo ille etiam Abbatem Negro pro supremo Inspectore constituit. Imperator autem non solum hac gratia erga Principem contentus, titulum quoque Altitudinis

ipsi adiunxit. Super quo ad Aulam Romanam existens Cæsareus Legatus Comes de Lamberg in mandatis accepit, quatenus talem ipsi titulum exhiberet; et quantumvis magnas a Nobilitate Romana controversias eatenus habuerit, nihilominus tamen Regina Poloniæ cum sine contradictione ipsi attribuit. Quippe Romani Barones fundabant se super una Bulla Pontificis, vigore cujus, sub pœna rebellionis inhibetur, quatenus nullo Principi ex statu Ecclesiastico titulus Exellentiæ debeat dari. Quapropter Don Livius coactus fuit quoddam scriptum Ranciglione producere, quo ille Prærogativas ad Ducatum Syrmiensem pertinentes remonstravit, atque probavit. quod Senior natu Princeps in Hungaria semper hoc titulo insignitus fuerit“.

„1698. In diesen Jahre den 22 April, lies der Kayser durch den Kammer-Præsidenten Graffen von Karaffa des Don Livio Odeschalchi abgeordnete, Welche der Abt Bonini und Negro wahren, zu Illok, wegen des Fürstenthumbs Syrmien introduciren, und selbigen von den Unterthanen den Eyd der treue ablegen. Den es hette dieser Printz durch grossen Vorschuss und andere meriten es so weit gebracht, dass ihm der Kayser dieses Fürstenthum (Syrmien) Erblich überliess, da er den Abt Negro zum Superintendanten einsetzte. Der Kayser hatte es nicht allein bey dieser Gnade gegen den Printzen bewenden lassen, sondern ihm auch den titul „a l t e z z a“ beygelegt. Worüber der an dem Römischen Hoff negotiirende Kayserliche Ambassadeur Graff von Lamberg anno 1701 gemessene order empfing ihm solchen zu ertheilen, Wie wohl Er hierüber von dem Römischen Adel grosse Wiederwertigkeit hatte, ungeachtet ihm die Königin in Pohlen solchen ohne Wiederrede beylegte. Den die Römischen Barone fundirten sich auf eine Bulle des Papstes, welche u n t e r S t r a f f e d e r r e b e l l i o n V e r b i e t e t, keinem Printzen aus dem Kirchenstaat, den titul Excellenz beyzulegen. Wess-

wegen denn auch Don Livio bewogen ward zu Ranciglione eine schrifft herauszugeben, worinnen Er die prærogativen, welche dem Hertzogthum Syrmien anhängig demonstrirte, und erwiess, dess alle zeit der älteste Königliche Printz in Ungarn mit diesem titul beehrt gewesen“.

„Contra superius prædictam mutuationem — abalienationem, venditionemque concessam opponuntur Leges speciales; Privilegia semel concessa Princeps retractare non posest. Privilegia priora per posteriora non tolluntur. Privilegium priori contrarium præsummitur obreptitium, nec a Judice audiendum. Cod. Lib. I. Tit. 14. de Legibus et Constitutionibus Principum, et edictis Leg. 2“.

„Wieder die oberwehnte Verlegs — und Verkauffung werden entgegen gesetzt die Leges oder gesätze: die Privilegien seind absonderliche gesätze. Die Privilegien so einmahl gegeben, kan ein Landtes Fürst nicht wieder zurücknehmen. Die vorgehende Privilegia werden durch die nachgehentes Privilegium dem Vergehenden eine Gewaltthätigkeit, welche von dem Richter nicht zu hören benahmbset wird. Cod. Lib. I. Tit. 14. de Legibus et Constitutionibus Principum, et edictis. Leg. 2“.

„Item ibidem prout in superioribus describitur, quod Don Livius Odeschalchi praærogativas, quæ ad Ducatum Syrmiensem pertinent, demonstraverit ac probaverit quidem seniorem natu Regium Principem in Hungaria semper hoc titulo insignitum fuisse: hoc quidem facile probare potuit ex informatione eiusdem loci incolarum. Non tamen declaravit seniorem natu regium illum Principem, ex quo Regno legitimus hæres sit, cujusue filius, et ex qua Familia fuerit? Nam Regius ille Princeps erat filius II Urosii Regis Slavo-Serborum senior natu nomine Dragutin, junior natu Milutinus ex Familia Nemanydarum oriundus, cui deinde Brankovichiana Familia

jure matrimonii legitime successit. Dictus vero Dragutinus, senior natu Princeps, erat gener Wladislai Regis Hungariæ, quem Hungari Kun László appellant, quique fuit Wladislaus 4, Rex vero 22. Hujus filiam Catharinam, sive ut ilii volunt sororem, habebat in uxorem Dragutinus, cum qua pro dote possidebat in Hungaria ditionem, sive Regionem, quam Hungari nominant Mattyus-földe, Slavo-Illyrica lingua vero dicitur Machva, Syrmiensem autem Ducatum Avito jure haereditario tenebat. Idemque erat circa Annum Domini 1269 juxta Illyricos historiographos. Igitur eiusmodi Camerae venditioni, et abalienationi a legitimis praetendentibus, haeredibusque solenniter et in perpetuum vigoro supra specificatorum Privilegiorum et Legum contradicitur, atque protestatur".

„Item daselbst, gleich wie oben beschrieben wird, dass Don Livius Odeschalchi, durch die Nutznüssung, welche zu der Sirmiensischen Landschafft gehöret, zwar erwiesen und dargethan, dass der ältiste Königlicher Printz in dem Königreiche Hungarn allezeit mit dem tital begabet gewesen: dasselbige hat Er zwar leicht erweisen können, auss angebung der Inwohner selbigen Orths: Er hatt aber der ältist geborene Königliche Prinzen nicht erklähret; weches Reiches er ein rechtmässiger Erb seye, oder wessen Sohn und Familie gewesen. Inmassen dann derselbig Königliche Printz ein Sohn war dess Urosii secundi Königs der Slavo-Serborum der ältistgebohrne mit nahmen Dragutinus, der junge(re) von geburht Milutinus aus dem geschlecht der Nemanyder herstammend, welchen hernach die Brankovichische Familie, vermittelst geschehener Verehligung gefolget. Besagter Dragutinus aber, der ältist gebohrne Printz, war ein Eidam des Wladislai Königs in Hungarn, welchen die

Hungarische Nation „Kún László“ benambset, und welcher gewesen ist Wladislaus der 4-te, von Reich aber der 22-te, wessen Tochter Catharinam, oder wie andere wollen, schwester, zur Gemahlin gehabt; der Dragutinus, mit welcher Er zur Morgengaab besessen hat in Hungarn dieienige Landschafft, welche die Hungarn nennen Mattyus-földe, auf die Slavenisch-Illyrische Sprach aber wird sie benambset „Máchva“. Die Syrmiensische Landschafft aber hat Er durch Erbreht besessen, und selbiger regirte nach lauth der Illyrischen geschicht und Historien schreiber, umb das jahr des Herrn 1269. Derowegen selbiger Instanz oder Camerae die Verkaüffung von denen rechmässigen praetendenten und Erbfolger Hauptsächlich und in Ewigkeit, Vermog ob specificirte Privilegien und Satzung wiedersprochen und protestiret wirdt.

XC.

Овде износимо представку дворског војног већа, коју је поднело цару Леополду I. (1703 год.). Ова представка јасно доказује, да је то дворско војно веће неповерењем пратило сваки корак патријарха Арсенија III. То веће предлаже цару, да се патријарх задржи у Бечу, и да му се недозволи повратак у средину народа српског.

„Allergnädigster Kayser, etc. — — — — — — —

Es hat der annoch alhier anwesende räizische Patriarch sehr instanding angehalten, das Er von hinen dimittieret, und zu seiner sicheren abraiss mit einen Kays. Paass versehen werden möge: nimbt zum prætext solcher seiner raiss, das Er die hin: und wi-

der in Hungarn befindliche räizen besuechen, und selbe zur beständigen treu, auch wider die Rebellen sich gebrauchen zu lassen, animieren wolte; der gehorsambste Hofkriegs Rath hat die abraiss obbemelten Patriarchens ieder Zeit für bedenkhlich gehalten, und eben desswegen sich Unterstanden jüngshin bey Euer Kays. Majestät sich derenthalben mündlich gehorsambst anzufragen, und nach deme dieselbe sich allergnädigst erklärt, dass sothanner Patriarch dimittieret werden khönte, so hat mann den neben khombenden Paass aussfürtigen lassen, und Solchen dero Hofkriegs — Raths — Præsidenten Prinz von Savoye zur Unterschrift nacher Presspurg übershickt, Welcher zwar selbiges unterschribener remittiert, dabey aber expresse gemeldet hat, das mann vorhero sich wohl Zuerkhundtigen habe, ob sich auf Ermelten Patriarchens treu gewüss und sicher Zuverlassen seye, wo nit, so dürfte besser sein, Selbigen sub specioso titulo alhier zu halten, und nit fortgehen Zu lassen; bey welch bewandnis kann gedachter Hoff — Kriegs — Rath sich bemisiget befindet, Euer Kays. Mayestät dies neue emergens, und seine rationes, warumben Er an der treu mehrbesagten Patriarchens in etwas anstehet, gehorsammbst zu proponieren. Nemblich weillen die öfftere Khundschafften gegeben, das die räizen bey dem Ragozy und Bertzeni sich sollten insinuiert, Und gar mit Praesenten eingefundten haben, Und obwohl darüber zwar kheine absolute gewüssheith nit Vorhandten, So macht es doch pro 2-o Einen argwohn, weill dèr maiste thaill diser nation, beforderist die unter dem Monasterly bis auf den heütigen Tag wid(er) die rebellen nichts operiert hat, also das pro

3-tio Öffters besagten Patriarchen alhier auffenthalten, als Ihme Zu dimitteren besser sein dürffte, ist allein 4-to Unter was praedext solches Unmerkhsamb anzustöllen? in quæstione, worbey der Hof — Kriegs — rath der gehorsambsten Mainung wäre, es khönte prætextieret werdten, dass mann in sachen die räizisch nation betreffent, importierliche negotion mit Ihme abzuhandlen hette, und Euer Kays. Mayestät, glaubten, das es nit besser, alss alhier brevi manu mit Ihme Patriarchen (zu wəlchem Sye ein absonderliches gnädigstes Vertraun tragten) geschehen khönte, welchen ende auch 5-to Pro forma ein negotium mit Ihme angefangen, solches 6-to Mit neuen materien Von Zeit zu Zeith zu acumulieren, das aber 7-timo bedeuther Patriarch sich umb.... leicht Und williger alhier aufhalten lasse, Imhe gleich ein convenienter Unterhalt zu ahsignieren, und ordentlich Zu raichen wäre, worbey noch dieses zu annectiren hat, das die ottomanischen Porten den darinigen räizischen Patriarchen niemals ausser augen lasset, und selbigen obligieret, das Er beständig zu Constantinopl residieren muss, ad cujus exemplum mit öffters bedeuthen alhiesigen Patriarchen ein gleichmässiges zu introducieren nit allein nicht Undienlich, sondern wohl nöthig und nützlich sein dürfft".

(Оригинал је у Бечу у архиву дворског војног већа).

XCI.

Молбеница, коју је цару Јосифу I поднео митрополит Исаија Дијаковић у име народа 4 јануара 1708 године.

(Преписано из заосталих списа подвојводе Јована Монастерлије).

Augustissime, invictissime Rex, et Domine Domine Clementissime!

Perceptis benignis Sacræ Cæsareæ Regiæque Majestatis Vestræ Mandatis, quibus ad Generalem Regni Ungariæ Diætam inter reliquos ejusdem Regni et Partium eidem annexarum Status et Ordines, etiam Universitatis Sirmiensis et Bachiensis districtuum comparare jubentur. Iis igitur benignis mandatis homagiali ex obligatione satisfacturi, duos ex singulo præfato districtu eo destinavimus, debite comparituros. Occasione autem eiusdem Generalis Dietæ sequentia Nationem Nostram concernentia puncta Majestati Vestræ humillime representamus.

Primo: Siquidem jam Anno 1694 ea erat benignissima Augustissimi Cæsaris Leopoldi, Majestatis Vestræ Genitoris Gloriosissimæ recordationis, mens et voluntas, ut Nationi Nostræ separatum exscindi debuisset Territorium, ut A., quod autem eo tum effectui mancipatum non est, Majestas Vestra Sacratissima eatenus Clementissime providere dignabitur. Jam vero benignissime notum erit Majestati Vestræ, qualiter in nuperna per eandem ad Nationem Nostram facta Deputatione, per Univervsum Populum in Metropolitam Orientalis Ecclesiæ Ritus Græci per Provincias Majestatis Vestræ unanimi omnium voto electus et publicatus fuerim. Ut itaque pro.

Secundo: Ecclesia Nostra et Ecclesiastici, utpote êgo Metropolita, Episcopi, Monasteria et Parochi, in Metropoli

Kruschedolensi (a qua omnes Nostri Episcopatus et Episcopi actuales etiam futuri, totaque Natio in Provinciis Cæsareo-Regiis ad victoriosam usque per gloriosa Vestræ Majestatis arma sedis Nostræ Patriarchalis Ipekiensis recuperationem dependere debeant), scilicet Sirmiensis et Essekiensis Districtus, cum eidem adjuncto Episcopatu Jenopolitano er Monasterio Gergetekiensi et ad hoc spectantibus pago Neradin et deserto Bankovacz, aliisque ejusdem appertinentiis, vigore Donationis Majestatis Vestræ Cancellariæ Ungaricæ, Anno adhoc 1691 mense Augusto clementissime elargitæ ex post 15 Octobris 1702 per Comissionem Cameralem, demum Anno 1706 die 15 Septembris, vigore sub A. acclusorum parium, recenter confirmatæ et incluso oppido Daly, Borovo, Beloberdo etc. Cameraliter collato, cum Appertinentiis æstimatis, post mortem meam, una cum tota substencia mea (quod etiam de Succesore in Succesorem intelligendum est) ad hanc fatam Sedem Kruschedoliensem et Ecclesiam perpetuo et irrevocabiliter, Sede autem Vacante, alter Metropolita per Populum eligendus succedat, jam fatæ Metropolis et dictarum appertinentiarum, ille per Populum et Nationem constituendus Episcopus Administrator esse. Præterea si Metropolitam vita decedere contingat, ut is, vivente adhuc Metropolita usque subsecuturam Nationis Electionem constituendus, vigore solummodo Decreti Cæsarei authoritate sua et Privilegiis Nostris jam emanatis et in futurum elargiendis potiri: deinde Episcopi in eorundem Episcopatibus, Callugeri in Monasteriis et Plebani una cum suis domibus et familiis in suis Parochiis, usitata jam antiquitus de Ritu Nostro receptaque consuetudine in quocunque religionis et fidei Nostræ actu, visitatione Diœceseos et perceptione abinde cedentium proventuum, ad mentem etiam Privilegiorum Nostrorum (nemine, quocunque et cujuscunque status, huic obstare valente) liberam et ad instar Romanæ Ecclesiæ imperturbatam, secundum Græcum

Ritum Nostrum et in hoc receptum modum, authoritatem et jus habere: neque Populus noster in Civitatibus, Oppidis et Pagis, ad celebranda festa Romanæ Ecclesiæ et Processiones (cum per duplicia festa, præter diem dominicalem, maximum Nationi Nostræ accrescat damnum, et taliter sibsistere nequeat) compelli, sed Nostra sola, secundum vetus Calendarium, absque ulla turbatione et impedimento celebrare possint.

Tertio: In casum (quod Deus avertat), si jam fata Metropolis Hosti cederet, liberam sibi ubicunque in Provinciis Majestatis Vestræ habitationem sumere, isque solus Episcopos Nostros ab ipso solo et nullo alio dependentes, consecrandi plenitudinem habere: Episcopus e contra Episcopatum suum in rivis alteri cedere, donare, abalienare aut etiam testari nullo modo contra Ritus Nostri consuetudinem et Metropolitæ Authoritatem, neque sine habitis super consecratione ejusdem aut etiam alterius cujuscunque Ecclesiastici Metropolitæ Patentibus, confirmari possit. Quod autem si ex sinistra contingeret informatione, nullius sit vigoris.

Quarto: Si vero Metropolitam, Episcopum quempiam, aut Ecclesiasticum Nostrum Romanæ Ecclesiæ se unire contingeret, talis ipso facto Metropoli, Episcopatu et officio suo (ad advertendam inter Populum et in Ecclesia Nostra confusionem) privetur. Populoque alium Metropolitam et Metropolitæ alium Episcopum aut Ecclesiasticum propria Authoritate fas sit eligere.

Quinto: Ut Militares officiales et Milites Nostri, affulgende Pace, in Charactere et dignitatibus suis conserventur; iisdemque de ulteriori persistentia (ne ad rusticitatem adigantur) benignissime provideatur.

Sexto: Ut non minus Nobiles et Cives Nationis Nostræ in Comitatibus et Civitatibus Regiis, ad instar Germanorum et Ungarorum, promovendi et ad Congregationes Senatusque cum libero Ecclesiæ Religionisque eorundem Ex-

eritio, intuitu tantorum pro Regno per eandem Nationem præstitutorum Servitiorum Sanguinisque effusionis et familiarum Nostrarum perditionis, promiscue accipiendi admittantur. Neque ullus ex Nostris, cujuscunque Status et ubicunque degens, in quibuscunque occurrentiis, præ Germano aut Hungaro magis aggravari permittatur. Neque Mercatores Nostri Nobiles aut Ignobiles ad Majorem Germanis et Ungaris exsolutionem Tricesimæ et Telonii adstringantur.

Septimo: Quod si contingeret, Incolas cujuscunque Loci Nationis Nostræ cum Dominis suis Terrestribus Contractus Arendatitios inire, ut in iisdem irrevocabiliter conservari debeant, ne tales Contractus Arendatitios, bona fide initos, ex post in maximum Incolarum detrimentum, aut eosdem aggravatos experiri debeamus.

Octavo: Ut ad Publicas Regni Ungariæ Diætas et Partium eidem annexarum Natio quoque vel in personis Prælatorum et Baronum suorum invitetur, sedemque in illis et vocem habeat; Quemadmodum anterioribus temporibus, quibus necdum eas Regiones Turca occupaverat habuisse dignoscantur, ubi Rasciæ Despotus inter primaros Sacræ Coronæ Hungariæ Barones censitus, per Litteras proprias Procuratorem constituendi facultatem habuit, teste Part. 2. lit. 13, idemque Despotus cum Viris Ecclesiasticis Banderiatis exercituare, seu militare tenebatur cum Husaronibus mille, Vladis. dec. 3. Art. 22. Anni 1498. Ut nullum omnino dubium sit, stabiles amplasque eundem Despotum et Nationem suam Rascianam in Ungaria et Slavonia habuisse possessiones. Extant innumera Scriptorum, Historicorumque non Nationalium dumtaxat, sed vicinorum Austriacorum (uti Wolffgangi Laczii, et ejusdem ævi Scriptoris Thomæ Ebendorffii) omni exceptione majora monumenta, quod Georgius Rasciæ Despotus Albam suam Civitatem, vulgo Belgrad, communiter Alba

Græca dictam, pro multis aliis Castris, Civitatibus et oppidis in Slavoniæ et Ungaria exsistentibus cum Alberto II, Romanorum imperatore ac Ungariæ Rege felicis reminiscentiæ, concambiarit; quæ diligens Matthiæ I. Ungariæ Regis Historicus Antonius Bonfinius inter alia hæc recenset Zalankemen, Beckiem, Kelpem, Világosvarum Tokajum, Munkacsum, Thaallian, Rhegezum: Oppida vero Zathmar, Bezermin, Debreczin, Thurvasaz et pleraque alia, Budae autem magnificas aedes, quae Regiae loco haberi potuissent, eademque Maurus Orbinus Patricius Ragusinus, Abbas Melitæ, Joannes vero Leunclavius et plerique alii commemorant. Quia et ipse Albertus Aug. Decr. 6. Art. 35. affirmat, Quod Despotus Rasciae Dominia vel Possessiones, Castra, Fortalitia, Civitates, Oppida et alia bona, in hoc Regno habuerit et possiderit. Ex hic probabile omnino est, quod in similibus Regni Diætis Nationales quoque Nostri Sedes Suas, de charactere et officio eisdem compententes, occupaverint. Quod ipsum autem si aliquo tempore, ob habitam majori ex parte per Turcas Ungariæ possessionem, non observatum fuisset: jam vero cum Populus Noster tantorum millium animarum in Hungaria eidemque annexis partibus stabilitus esset: rogamus humillime, Ut Nobis, aliunde etiam per se Regnicolis, sedes tum Ecclestiastico, cum Sæculari Statui de competentia officii eorundem in quibuscunque Regni Diætis in perpetuum concedatur, ut eatenus Privilegiis et Juribus Nostris ibidem obvenientis invigilare valeamus.

Nono: Ut liberam ubique Religionis Nostræ exercitium, ad instar aliarum in Ungaria Partibusque eidem annexis, diætaliter resolvatur et articulariter observandum mandetur, permittaturque, ut inter nos Ecclesiasticos et Sæculares juxta morem nostrum et antiquam consuetudinem liberam

(occurrente quotiescunque necessitate) congregationem instituere et habere valeamus.

Decimo: Ut Populus Noster Vigore Patriæ legum, utpote Math. decr. 5. Art. 3. et 5., Vladisl. decr. 2. Art. et Privilegiorum Nostrorum antiqua et Articulariter recepta decimarum immunitate (quæ Decimæ Ecclesiæ et clero nostro cedere debeant) gaudere possit.

Undecimo: Ut Privilegia Nostra, per Divum Majestatis Vestræ Genitorem Sanctæ recordationis Nationi Nostræ Anno 1690 die 6. mensis Aprilis et 25. Augusti per intimam Cancellariam et per Ungaricam Anno 1690. die 11. Decembris, Anno 1691. 20 Augusti et anno 1695. 4. Martii, per Cameram vero Aulicam 1695 die 10. Septembris collata, et recenter per eandem Anno 1706 clementissime confirmata et hisce sub B. C. D. E. F. G. adjacentia, articulariter, una cum jam impetrandis, in simul, absque omni clausula, non tantum recipiantur, verum de puncto infallibiliter in punctum et sub gravi animadversione Regia observari demandetur.

Pro quorum omnium benignissimo effectu, intuitu tantorum Nationis Nostræ Majestati Vestræ fideliter et semper constanter præstitorum et in perpetuum præstandorum servitiorum, demisissime imploro et cum tota Natione emorior.

4. Januarii 1708.

Sacratissimæ Cæsareæ Regiæque Majestatis Vestræ

Humillimus perpetuoque fidelis Subditus
et Capellanus,

Isaias Diakovich,
Metropolita
Rascianorum et Cæsareus Consiliarius.

На полеђини стоји написано:

Ad Augustissimum Invictissimumque Imperatorem, Regem et Dominum Dominum Clementissimum. Humillima Instantia Isaiae Diakovich, Mentropolitæ Orientalis Ecclesiæ Ritus Graci, et Cæsarei Consiliarii, Pro introsertis Graecis Benignissime impertiendis.

XCII.

Уговор српске прав. цркв. општине са мајстором Томом Спилером сачињен 1-ог маја 1716 год. због грађења новог торња на тамошњој цркви.

Anheindt zu Endtgesetzten Dato ist zwischen der Rätzisch Communität undt Thoma Spiller Maurer meister in Comorn folgender Contract aufgesetzt wordten. Als Er Thomas Spiller verspricht zu der Rätzischer Kirch laut gemachten Riss dem Thurm ney ex fundamento von seinen eigenen mit aller zimmer Arbeit aufzubaunen, auch dass zugehörige Lehr Baumbtes undt Ausser Holtz, Undt wass an Erfordelichen Klampfen, undt in Kupfern undt übergoldtenen Knopf darzurzu verschaffen. Wo hin gegen die Rätzische Comunität Ihme Spiller Ain taussent zwey hundert fünfzig Guldem Rheinisch zu bezahlen Verpflichtet, undt so eines aus Beiden theilen laut gemachten Contract zu halten wolle, alss seindt 100 Duccaten in Specie Beenfahl aufgesetzt zu wahrer Urkundt dessen seindt zwey gleich lautende Exemplaria aufgerichtet, undt in gleich theile innes eingehendigst wordten. Signatum Comorn 1-a Mensis May Anno 1716.

(L. S.) **Thomass Stiller**, m. p. (L. S.) **Thomas Pesthy**, m. p.
Brun und maur maister.

(†) **Farkas János.** (L. S.) **Johan Földwáry**, m. p.

Coram me **Joanne Mihaelle Göttinger**, m. p. Den 13 hujus Mensis May 1716 jaar.

XCIII.

Маћистрат вароши Коморана писмом овим од 16 апр. 1737 г. сведочи, да је удовица покојног Јована Фелдварије, која се преудала за Јована Варшањију, у име деце своје (од првога мужа) првенца сина Јована и млађег сина Николе, уступила своју кућу српској право-славној цркви коморанској за 370 фор.

Nos N. N. Judex Primarius, cæteriqui Pegiæ ac Privilegiatæ Civitatis Rév Comaromiensis Senatores, Memoriæ commendamus tenore præsentium nostrarum significantes, quibus expedit universis. Quod cum Nos in præatacta Civitate, Comitatuque eodem existente habitantes et Domo propterea, loco alias Sedis nostræ Judiciariæ pro certis concludendis diversarum causarum rebus atque Negotiis una consedissemus, simulque fuissemus constituti ex tunc Honesta Fæmina Raffo Demetrovics, Nobilium — condam Joannis Földváry, nunc vero Joannis Varsányi Conthoralis, Filiique ex primo matrimonio suscepti et progenerati Joannis nempe Nicolaus et Alexander Földváry coram Nobis personaliter constituti, ac nominibus primum quidem universorum Fratrum, Sororum, Filiorum, Filiarumque suarum, non secus et aliorum Suorum, quorumlibet consangvineorum, quos videlicet præsens infrascriptum — nunc vel in futurum quoquomodo tangeret seu concerneret, tangereve seu concernere posset. Negotium per omnia in se assumptis, et levatis, maturaque et exacta intra Animi Sui Deliberatione prachabita, Sponte et libere, vivæque vocis Suæ oraculo et ministerio fassi sunt, et retulerunt hunc in modum. Qualiter iidem certis quibusdam ad id summe urgentibus necessitatibus certam Domum suam civilem in præatacta Civitate et Comitatu inque platea vulgari sermone Rácz utzában nuncupata, existente, habit(ata), cui a superiori

quidem nobilis Thomae Pesti domus civilis, ab inferiori(bus) vero partibus Ecclesia nationis Rascianae continua jungerentur vicinitate, una cum omnibus ejusdem domus utilitatibus et emolumentis, ac ad eandem de Jure, et ab antiquo spectantibus, spectarere et pertinere debentibus appertinentiis memoratæ Eccesiæ nationis Rascianae in et pro florenis trecentis septuaginta, id est fl. R. C. 370 et florenis sex et denariis triginta Laikauff, per hocce Inclytum Regnum Hungariæ in bona currenti et acceptabili moneta per ipsos fatentes plenarie, et absque ullo defectu accepta et levata, Jure perennali et irrevocabiliter dedissent, cesissent ac vendidissent, prouti dederunt, cesserunt, ac vendiderunt, nullumque Jus ac dominii proprietatem præscripta in domo pro se, vel dictis hæredibus suis reservando, verum totum et omne in præscriptam Ecclesiam transferendo, legali evictionis cautela in similibus venditionibus observari solita, in se assumpta. Super qua quidem modo prævio facta coram Nobis fassione et cesione præsentes litteras nostras testimoniales, cessionales, fassionales, sub authentico civitatis hujus sigillo, Jurium dictæ Ecclesiæ et quorum intererit futuram ad cautelam dandas esse duximus, et concendendas, communi suadente iustitia et æquitate. Datum in antellata Regia ac Privilegiata Civitate Rév Comaromiensi, Die 16 Mensis Aprilis, Anno 1737.

(L. S.)

Extradatum per Josephum Màrffy — Civitatis Rév-Komaromiensis Notarium.

XCIV.

Булла римских Папа: Лава X, Климента VII и Павла III о браковима између Грка и Латина.

(из архива под-војводе Јована Монастирлије)

BOLLE

P O N T I F I C I E.

Б О Л Л Ы

Б Л А Ж Е Н Н Ѣ Й Ш І И Х Ъ П А П Ъ.

BOLLE

DELLI BEATISSIMI PONTEFICI

LEONE X. CLEMENTE VII. E PAOLO III.

CIRCA LI PRIVILEGII DÉ GRECI

Con Decreto dell' Eccellentissimo Senato di Venezia.
intorno li Matrimonii tra Greci, e Latini.

Ora il tutto stampato in tre Linguagii, cioè Italiano, Greco, ed Illirico.

In Venezia MDCCLXII. Appresso **Demetrio Teodosio.**

БОЛЛЫ

или

ДІПЛОМЫ БЛАЖЕННѢЙШИХЪ ПАПЪ,

Спрѣчъ

ЛАВА ДЕСЯТАГО, КЛИМЕНТА СЕДМАГО, И ПАВЛА ТРЕТІАГО.

О ПРИВИЛЕГИХЪ ГРЕЧЕСКИХЪ

С' Декрéтомъ Изящнѣйшаго Сенáта Венéтіка,
О Вѣнчáній Помежду Грéковъ и Латíнъ.

Нынѣ вся напечáтана Треязычная, спрѣчь Італíчески, Гречески, и Славéнски.

В' Венéціи. ҂аѱѯв го лѣта, во нов й Типогрáфіи **Теодóсіа.**

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

A Vendo veduto per la Fede di Revisione, et Approvazione del P. F. Serafino Maria Maccarinelli Inquisitor General del Santo Officio di Venezia nel Libro intitolato Bolle Pontificie di Leone X. e Clemente VII. e Paolo III. circa li Privilegii dé Greci, con un Decreto intorno li Matrimonii dé Greci, e Latini. Prima il tutto stampato, e ristampato Greco-Latino, ed ora tradotto nell' Illirico idioma, non v' esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concediamo Licenza a Demetrio Teodosio Stampator di Venezia, che possi essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Liberarie de Venezia, e di Padova.

Dat. li 27 Agosto 1762.

(**Sebastian Zustinian Rif.**
(**Alvise Mocenigo 4°. Cav. Proc. Rif.**
{ **Polo Renier Rif.**

Registrato in Libro a Cárte 146. al Num. 727.

Giacomo Zuccato
Segretario.

3. Settembre 1762.

Registrato al Magist. Eccel. degli Efec. contro la Bestem.

Francesco Gadaldini
Segretario.

CLEMENTE

PAPA VII.

A Sempiterna Memoria della Cosa.

---

1. Dal socorso di nostra Providenza, e Governo provenir deve, che a ciascuno conservisi il proprio diritto. Quindi è, che Noi abbiamo fatto osservare, e con diligenza esaminare il tenore di certe Lettere, esistenti nella Secreta nostra, di Papa Leone Decimo di felice memoria nostro Predecessore, e secondo il langue Fratello Cugino, e la Copia estratta dalle vere Lettere di esso Predecessore, concesse in forma di Breve; Poichè siccome la Nazion Greca ci espose, ella conoscesi averne bisogno di tal tenore per certi giusti motivi. Ed ordinato abbiamo, che fosse trascritto da parola in parola, ed annnotato alle Presenti nostre ad istanza di essa supplicante Nazione: il qual è tale.

LEONE PAPA DECIMO

A perpetua Memoria della cosa.

2. Abbiamo poc' anzi sentito, che sebbene già da gran tempo nel Concilio Fiorentino sotto Eugenio Papa Quarto di felice memoria nostro Predecessore, nel quale fra gli altri Principi, e Prelati v' intervennero allora anche l' Imperatore de' Greci, e moltissimi altri Prelati della Nazion Greca, per conchiudere l' unione della Chiesa Orientale de' Greci con la Romana (cosa da si gran tempo desiderata da' Romani Pontefici nostri Predecessori, e dal Cristianesimo tutto) fra gli altri Decreti, e Costituzioni, sia stato, ossia permesso per detto Concilio, che la predetta Nazione resti in certi suoi Riti, e Consuetudini, non imputate di Eresia, e fra gli al-

КЛИМЕНТЪ

ПАПА СЕДМЫЙ

НА ВѢЧНУЮ ДѢЛА ПАМЯТЬ.

а҃. Провидѣнія нашего должествуетъ помощи пріити, да своѐ право комуждо содержится. отъ сюду: яко ми силою нѣкихъ писаніи блаженаго воспоминанія Л'ва папы десятаго предсѣдателя, и по плоти брата отъ стрыя нашего, въ лицѣ Вревіона отъ истинныхъ его предсѣдателя писаній, яже в' таинницѣ нашей, тща(щ)ливо разсмотрихомъ, и искусихомъ, за тоєже и екстрактъ, якоже народъ намъ греческіи изложилъ самъ сицеымъ Образомъ, из извѣстныхъ вынъ требовати разумѣется, да отъ слова до слова препишется, и на тогожде народа молящагося предложеніе, симъ назначити сотворыхомъ иже сицевъ єсть.

ЛЕВЪ ПАПА ДЕСЯТЫЙ

НА ВѢЧНУЮ ДѢЛА ПАМЯТЬ.

в҃. Пріяхомъ садъ на ново, хотя бы и давно на соборѣ флорентінскомъ при блаженныя памяти Евгеніа Папы Четвертаго, председателя нашего, въ коемъ между прочіими началниками и архіереи Імператоръ тогда грековъ, и коль множайшіи прочіи архіерей народа греческаго, за оучиненіе єдинства восточныя грековъ съ рімскою церквію: (вѣщъ толь долго отъ предсѣдателей нашихъ рімскихъ архиереєвъ и цѣлаго общества христіанскаго желаемая:) быша: Между прочіими оуставленіами и заключеніами, да народъ вышереченный при нѣкихъ своихъ обычаяхъ и сохраненіяхъ, яже не вмѣняхуся во єресь останетъ, въ нихже и сиє яко презвітеры во квасцѣ літургисати, и инимъ обра-

tri per esempio, che li Sacerdoti loro possano celebrare in pane fermentato, e battezzare soto forma diversa dalla Latina, cioè, Si Battezza il Servo di Dio N. N. in Nome del Padre, e del Figliuolo, e dello Spirito Santo, Amen. Parimente, che gli Ordinati in Sacris possano valersi del Matrimonio contratto avanti di prendere essi Ordini Sacri, e lasciarsi crescere la barba, e ministrare il Venerabile Sacramento sotto ambedue le Specie (del Pane, e del Vino) a tutti, anche alli Fanciulli.

3. Contutto ciò gli Ordinarii Vescovi de' luoghi Latini molestano ogni giorno, importunano, ed inquietano essa Nazione sulli detti Riti, ed Osservanze, ne' luoghi ove i predetti Greci dimorano, sforzandoli a ribattezzare di nuovo giusto il Rito della Chiesa Romana li loro Figliuoli, e gli altri già battezzati conforme al proprio rito, e che non debbasi ministrare detto Sacramento sotto ambedue le specie a tutti, anche alli predetti Fanciulli, nè lasciarsi crescere la barba, ne celebrare in fermentato, ma in azimo, e che gli ordinati in detti ordini sacri non si servano del Matrimonio. Per le quali cose, e certe altre, nascono alla giornata fra 'l popolo diversi scandali, e di giorno in giorno no accaderebbono, se da Noi, e dalla Sede predetta non si provedesse con opportuno rimedio.

4. Considerando Noi pertanto, quanto vantaggioso insieme, e pio sarebbe, e necessario, che conservisi l' unione predetta con molta satica procacciata, e da' Romani Pontefici sollecitata, e s' impediscano le si fatte molestie ed ostacoli di detti Greci, e provedasi oportunamente nellle cose premesse alla di loro quiete, e consolazione delle anime, e si preservino li Riti, ed Osservanze di essi nelle loro Chiese, ed altrove, secondo la lor antica consuetudine: Di moto proprio, non ad istanza ò richiesta d' alcuno a Noi presentata, ma per pura nostra liberalità, e per certa scienza, e con la

зомъ неже рімская крещати, єсть, крещается рабъ божіи, во имя Отца, и Сина, и Святаго Духа, аминь; єще же яко ихъ священицы, прежде неже чинъ священства пріимутъ, женитися, и по хиротоніи со своими законими женами смѣшатися, браду воспитовати, и святѣйшее таинство во Обоихъ видахъ въ сѣмъ, єще же и дѣтемъ давати могли би, реченнымъ собборомъ оустановленно и опредѣленно, и позволенно єсть.

г҃. Обаче по мѣстніи єпископы латінскіи тому народу вышереченными обичаями, и сохраненіами въ мѣстѣхъ идѣже присуще грецы живутъ, повседневно досаждаютъ, смущаютъ и мірному имъ быти не даютъ, принуждающе дѣти ихъ, и другія по обичаю крещенныя, паки Обычаемъ рімскія црквe крестити, и выше реченное таинство во Обоихъ выдахъ всѣмъ, єще же и дѣтемъ предреченнымъ никакоже давати, ни браду воспитовати, ни во квасцѣ но во опресноцѣ літургисати, и оурежденнымъ священникомъ во священныхъ чинѣхъ не женитися. Ради коихъ нѣкия иныя повседнедно въ народѣ раазныя соблазны раждаются, и аще не бы на дны о приличномъ лѣкарствѣ чрезъ насъ, или престолъ предреченный посмотривалося проникнути оуже случилобися.

д҃. Размотряюще же мы, коль полезно, благочестиво же и нуждно бы било, да єдинство предпомянутое с҃ многимъ тщаниемъ исканное и рімскіми архіереи содержится, и реченныхъ грековъ досадамъ и препятсвіямъ сицевимъ противостанетъ, их же покою и душевному оутѣшенію въ представленныхъ оугодно размотрится, не менше Обичаи и сохраненіе во ихъ церквахъ, и индѣ по древнѣму ихъ Обычаю содержится, собственнымъ движеніемъ не на нѣкоеголибо намъ сего ради предложенное прошеніе, но отъ нашея истинныя свободы и извѣстныя вѣдомости, апостолскія власти и полности реченнымъ грѣкомъ, якоже началникомъ, тако и прочіимъ лицамъ народа греческаго и всякому ихъ,

pienezza dell' autorità Apostolica, concediamo e permettiamo a' detti Greci, tanto Prelati, quanto altre persone di Nazion Greca, e ad ognuno di essi, che possano servirsi de' loro Riti, ed Usi, o Consuetudini, come sopra, ed osservar e quelli, e queste, celelebrare le Messe, e li Divini Officii conforme all' uso loro antico.

5. Innoltre concediamo agli Arcivescovi, Vescovi, ed altri Prelati Greci, e fra li medemi Greci, ove gli Arcivescovi, Vescovi, ed altri Prelati Latini hanno giurisdizione, che possano liberamente esercitare gli Officii Vescovili, nè in verun modo possano essere tratti in giudicio, ò altrove, loro mal grado, fuori de' loro ordinarii Officii, Chiese, Luoghi Pii, ed Oratorii sopra l' osservanza di tali Riti dai Vescovi, e Prelati Latini, eziandio Ordinarii de' Luoghi, e da' temporali Superiori, e Secolari Magistrati.

6. Parimenti di simile moto, e scienza col tenor delle presenti concediamo, e permettiamo, che tutti i Clerici Greci, ed altre persone di Nazion Greca vegnenti da qualsivoglia parte ne' luoghi, ove sono Arcivescovi, e Vescovi, ed altri Prelati de' Latini, e Prencipi Secolari, possano liberamente, e lecitamente domandare, e ricevere limosine sì da essi Greci, che da' Latini.

7. Ed innoltre, che niun Arcivescovo, e Vescovo, Greco possa promovere al Sacerdozio i Clerici Latini, nè il Latino Arcivescovo, e Vescovo, anche Ordinario, i Clerici Greci.

8. E nellla Diocesi, dove abitano Latini, e Greci, ed hanno solamente Arcivescovo, ò Vescovo Latino per Ordinario, detto Arcivescovo, ò Vescovo (Latino) sia tenuto deputare circa gli affari, e cause di detti Greci un Vicario Greco a l essi Greci ben accetto, ò da ellegersi per essi Greci (dacchè un Greco conosce meglio i costumi Greci, che un Latino) e da ritenersi con loro proprio stipendio, e salario: e che nelle cause di appellazione al Metropolitano, che per sorte non

якоже Обычаи и сохраненія по реченному оупотребляти тыя и тая содержавати, литургій и иныя божественныя службы, по древому ихъ начину служити.

є҃. Не менше архіепископомъ, епископомъ и прочіимъ началнымъ греческимъ, и между тѣмижде греками, идѣже Архіепископы, епископы, и иніи началніи латинскіи властъ судскую имѣютъ, архіерейскія своя службы свободно творити, и отъ своихъ опрѣдѣленныхъ служба́хъ церквей, Святихъ мѣстъ и молитвенныхъ надъ симъ Обычаевъ сохраненіи, латінскими архиереи и началниками мѣстъ, господами временными, и магістраты.

ѕ҃. Свѣтскими на судъ или инамо зовомымъ влещися: якоже кіили бо клирицы гречестіи и иная лица народа греческаго, отъ кудулибо приходящіи на мѣста идѣже архіепископы, епископи же и иніи началніи латіновъ и господа временная суть, отъ тѣхъ, якоже грековъ, равно Латіновъ милостини просити, и примити свободно и позволно могутъ, силою сего допущаемъ и позволяемъ.

з҃. Ктому же да ни единъ архіепископъ или епископъ греческіи клирики латинскія, ниже латинскіи архіепископъ или епископъ, такожде клиріки греческія на степень священства производити могутъ.

и҃. Аще же во епархіи идѣже Латіни и Грецы живутъ и единаго архіепископа, или епископа латінскаго имѣютъ оурежденна, помянуты архіепископъ, или епископъ дѣлъ и винъ реченныхъ грековъ намѣстника грека, тѣмже грекомъ позволеннаго, или тѣми избраннаго, зане греческіи мужъ лучше вѣдаетъ греческія обичаи, неже латінскіи, ихъ иждивеніемъ и платою да имѣютъ опредѣлити. А еже во винѣ суда далшаго ко митрополиту, иже можетъ быти нѣстъ грекъ, той митрополитъ равно въ помянутыхъ винахъ судію грека опредѣлити долженствуетъ.

foste Greco, detto Metropolitano tenuto sia similmente di deputare in dette cause un Giudice Greco.

9. E di più non essendo lecito nelle Chiese Parochiali di essi Greci, per antichissimo e tuttor osservato Rito, celebrarsi la Messa, se non una volta al giorno da un solo Sacerdoti Latini, per ingiuriare i prementovati Greci, e per disturbare tali loro Riti, e Consuetudine, non si sà da quale spirito mossi, alle volte tralasciando le loro proprie Parochiali Chiese, preoccupano gli Altari di dette Chiese, Parochiali de' Greci, et ivi celebrano contro veglia de' medesimi Greci, Messe, e forse anche altri Divini Officii; e però detti Greci spesse siate restano, con grande risentimento del loro animo, senza Messa le Feste, ed altri giorni, in cui sono soliti di ascoltarla: Noi pertanto per ovviare agli scandali, e provedere, che in avvenire non vengano inserite sì fatte molestie ad essi Greci, inibiamo a' predetti Sacerdoti Latini, che da quì innanzi non abbiano a celebrar Messe, ò altri Divini Officii nelle sudette Chiese de' Greci medesimi: A' Magistrati poi, se vi sossero, comandiamo, che non prestassero mai ajuto, ò assistenza a' detti Sacerdoti Latini: ed innoltre, che niuno ardisca bestemmiare, riprovare, ò oltraggiare li Riti, e Cerimonie de' Greci in detto Concilio Fiorentino, ò altramente approvati.

10. Ove poi vi fossero que Vescovi, uno Latino e l' altro Greco della stessa Diocesi, come appunto in Cefalonia, e Zante, e forse altrove, il Vescovo Latino non presuma in alcun modo ingerirsi nelle persone Ecclesiastiche e Secolari de' Greci, nè nella giurisdizione del Vescovo Greco, o in altre cose di qualunque genere elle sieno, che in qualsivoglia maniera spettino al Vescovo Greco: Ma respettivamente il Vescovo Latino abbia, ed eserciti la cura, il governo, e la podestà soltanto dei Latini, ed il Vescovo Greco quella de' Greci.

҃д. Еще егда въ пароxіалнихъ тѣхъ грековъ церквахъ из древнѣйшаго, и сице содержаваемаго закона, не развѣ единою днемъ чрезъ единаго священника літургисати свободно есть, а нѣціи бы священницы латинскіи оставльше своя собственныя церквы пароxіалнія, еже бы предпомянутымъ грекомъ стужали, и препятсвовали, и ихъ закону и обычаемъ сицевымъ, не вѣдомо коимъ духомъ возбужденны, многажды Олтары реченныхъ пароxіалныхъ церквей присвояютъ, идѣже противъ воли тѣхъ грековъ літургіи и иныя божественныя службы творятъ, и того ради помянутіи греци часто безъ отслушанія літургіи со великою горестию Серца, въ праздники и иныя дни, въ няже слушати обыкли пребываютъ. Мы напротивъ соблазнемъ, сматрающе, еже бы въ будущая истимъ греком сицевыя досади не наносилися, Священником латінскимъ предреченнымъ, да не въ будущая літургіи и иныя божественныя службы въ реченныхъ иныхъ церквахъ тѣхъ грековъ, творятъ: Магистратомъ же аще кіи суть: еже бы сицевымъ Священикомъ помощь и свободу недали, повелѣваемъ.

҃г. Подобнѣ, да ни единъ обичаи и церемоніи греческія въ реченомъ соборѣ флорентінскомъ, или иныя оуже оутвержденныя, хулити или паки искусити, или отметати: и гдѣ два, единь Латининъ, другіи же Грекъ во единомъ мѣстѣ, яко же въ Кефалоніи, и Заквинтѣ, и можно быти и индѣ суть, епископа, епископъ латінскіи о лицахъ церковныхъ и мірскихъ греческыхъ, о власти судскои епископа греческаго, или иныхъ кіихъ либо до епископа каковымъ нибудъ образомъ надлежащихъ никакоже себе пустити дерзнетъ, но епископъ латінскіи латіновъ, епископъ же греческіи грековъ точію попеченіе, оуправленіе и судскую власть чинно да имѣютъ и оупотребляютъ.

҃аі. Над сими же да Священницы и клерицы латінскіи в' церквахъ греческихъ, ниже літургісати, ниже погреба-

11. Ed innoltre, che li Sacerdoti, e Clerici Latini non ardiscano, nè presumano nè celebrare nelle Chiese de' Greci, nè intervenire, ò frammischiarsi nelle Esequie, Sposalizii, e Battezzi, ò altre pubbliche e private funzioni de' Greci, se non saranno stati a questo fine espressamente chiamati da essi Greci.

12. Che i Clerici, e Sacerdoti Secolari, e Monaci de' Greci, e le loro Chiese, e Monasteri, e le loro beni di qualunque sorta, possano, e debbano servirsi, godere, e partecipare liberamente, e lecitamente di tutti sì in genere, che in specie i privilegii, immunità, favori, indulti, e grazie, delle quali per legge, ò consuetudine, ò in altra qualsivoglia maniera, partecipano, si servono, e godono li Clerici, Sacerdoti, e Monaci Latini, e le loro Chiefe, Monasterii, e beni di qualunque genere.

13. Di più, che gli Abbati, e Monaci Greci, e loro Monasteri, luoghi, e beni d' ogni sorta, possano eziandio servirsi, partecipare, e godere d' ogni, e qualunque privilegio, esenzione, concessione, grazia, e prerogativa, contenuta nella Bolla che chiamasi, Mare Magnum, che surono concesse per detta Bolla, ò saranno per concedersi poscia in qualunque altro modo alli Religiosi dell' Ordine de' Minori Osservanti, ed alli loro Monasteri ò Conventi.

14. Innoltre, che le Vedove de' Sacerdoti, ò Chierici Greci, che vivessero in castità giusto il Rito de' Greci, partecipino, e godano di quelle medesime esenzioni, immunità, e privilegii, di cui goder poteano durante la vita de Sacerdoti, e Chierici loro Consorte. Le quali cose tutte con pari Moto, e scienza, e podestá sopradetta vengono da Noi concesse, stabilite, e dichiarate.

15. E così ordinando comandiamo, che sieno inviolabilmente osservate le presenti Lettere, e tutto ciò in esse si contiene, dagli Arcivescovi, Vescovi, ed altri Prelati, e Sa-

вати, вѣнчавати, крещавати, и иныя дѣиствія Грековъ Общая, или особная творити могутъ, или себе в' тая мѣшати, развѣ на сія навластито грекамы звани бы были, дерзнутъ или прімутъ.

в҃i. Яко клерицы и пресвитеры свѣтскіи и монахи грековъ, ихъ же и церкви и монастыри и добра кая нибудъ всѣми или единою привилегіами, свободными изятіями, любовми, допущеніями, и милостми, яже клерици, пресвитеры, и монахи латінскіи, и ихъ церкви, монастыри, и добра вся по праву или обикновенну, или иначе каколибо оупотребляютъ, оуживаютъ и радуются, оупотребити, оуживати и радоватися свободно могутъ.

г҃i. Подобнѣ игумены и монахи гречестіи, тѣхъ же монастыри мѣста, и вся добра всѣми, и единою привилегіями, изятіями, позволѣніами, милостми, и первенствами в' Буллѣ „МАРЕ МАГНУМЪ" зовомѣи доволними, Братіямъ реда меншаго правилнаго обдержанія, и тѣхъ монастыри, и мѣста или приходи, яко чрезъ буллу, тако и иныя коимлибо Образомъ допущеныя, и допуститися имущая, оупотребыти и радоватися могутъ.

д҃i. Равно вдовыци пресвитеровъ или клериковъ греческихъ въ чистотѣ по закону греческому живущыя, тѣмжде свободами, изятіями, привилегіями, имиже мужи пресвитери или клерицы радоватися могоша, да радуются и оуживаютъ, равнымъ движеніемъ, вѣдомостію и властію допущаемъ, опредѣляемъ, и являемъ.

е҃i. И тако чрезъ архіепископы, епископы, и пныя началныя пресвитери и клерики латінскія за реченния и кіялибо пныя, тыя сіесть началныя, и при старѣйшинахъ, или останкахъ отъ божественныхъ, и прочихъ меншихъ, ради изсообщенія данныя отлуки, лишенія благодѣяніи церковныхъ, яже имѣютъ и вѣчнаго непребыванія, и иная въ послѣдокъ пріяти Самымъ дѣломъ чрезъ коеголибо противляющагося

cerdoti, e Chierici Latini, sotto le pene espresse, ed altre ancora, eziandio maggiori, da incorrersi ipso facto da qualunque contrafaciente: alli Prelati cioè sotto sospensione a Divinis, ed agli altri inferiori sotto scommunica di lata sentenza, di privazione degli Ecclesiastici Beneficii che possedessero, e di perpetua inabilità ad ottenerne degli altri in avvenire: E che così debba venir giudicato, sentenziato, e definito da ogni e qualunque Giudice in qualsivoglia istanza sì nella Curia Romana, che fuori; levando loro, ed a cialcuno di essi la facoltà di altrimenti, e diversamente giudicare, sentenziare, e definire, e dichiarando nullo, e di niun valore tutto quello, che per sorte venisse diverversamente deciso sopra tali cose da chiunque si fosse, e di qualunque autorità sì avvertentemente, che con inavvedutezza.

16. Perlocchè in forza delle presenti commettiamo alli venerabili nostri Fratelli Vescovi Casertano, ed Ascolano, ed in virtù della santa ubbidienza raccomandiamo loro, che assistendo a' medesimi Greci sì Sacerdoti, e Chierici, e Religiosi predetti, che Secolari, ed altre persone di detta Nazion Greca con valoroso soccorso di protezione, tanto per se, quanto per mezzo di altro, ò altri, facciano sì, che li soprariferiti Greci, e ciascheduno d' essi partecipino, e godano in pace, e in perpetuo delle sopramentovate concessioni, immunità, grazie, ed indulti, come anche costituzioni, decreti, e mandati, non permettendo, ch' eglino, ò alcuno d' essi resti nelle suddette cose sotto qualsivoglia colore, ò pretesto, molestato, importunato, ò disturbato; reprimendo, e castigando ogni, e qualunque contrafattore, e disubbidiente colle suddette Ecclesiastiche censure, e pene, ed altre a piacere, aggravandole eziandio, e riaggravandole, e quando constasse della loro contumacia, imponendo loro anche l' Ecclesiastico interdetto, e adoperando gli altri opportuni rimedii legali, non attesa qualunque appellazione, con invocare anche a questo fine,

претяще наказаніемъ повелѣваемъ, еже бы сіе писаніе, и вся в' немъ оудовлена нерушимо содержали, и тако чрезъ вся судіи въ Рімскомъ дворѣ, или вонъ того на всякомъ судѣ судитися, разсмотрѣтися, и заключитися, долженствовати, предложенная имъ, и ихъ коемулибо иначе судити, разсмотрѣти и заключити властію, и аще всуе и неполезно что нибудь над сими отъ коеголибо случится искусити.

ѕ҃і Сего ради честнымъ братіямъ нашимъ Касертану и Аскулану Епископомъ чрезъ сія писанія вручаемъ, и во крѣпости святаго послушанія повелѣваемъ, еже бы тимжде грекомъ якоже презвитеромъ, клерикомъ и церковнымъ вышшереченнымъ, тако и мірскимъ и инымъ лицамъ реченнаго народа греческаго твореніемъ заступленія помоществовати, сами собою или другимъ или иними пре именованними и всякими ихъ свободами, допущенми, позволеніями благодатми не менше оустановленми, опредѣленми, и оучиновленіями вышшереченными мирно, и всегда оуживати и радоватися, не допущающе имъ, и ихъ коемулибо въ предреченныхъ невеселимъ лицемъ, досаждати препятствовати и стужати противъ словцевъ всякихъ, и ратниковъ чрезъ глаголанія, и вся вины, и казны церковныя, тыя отягчающе, и возотягчающе, запрещеніе же церковное, в' купѣ стоящу о не свободномъ приступку, прилагающе и иная чинна, права, лѣкарства, називанію же послѣди положенну, оутишающе, призваной же на сие аще потреба будетъ помощи мишцѣ свѣтской. Не противляющимся предреченнымъ коимлибо апостолскихъ, во провинціоналныъ и синодалнихъ соборѣхъ, изреченнымъ Обцимь или Особнымь заключеніямъ и оурежденіямъ апостолскимъ, и Вонифантіа (¹) Папи Осмаго прежде насъ бывшаго, о единомъ и собора генералнаго о двухъ реченныхъ, да некто вонъ из своея епархіи на судъ влечется, и оустановле-

(¹) Бонифацiа.

occorendovi, il socorso, e la mano della Curia Secolare: Non ostante alle cofe predette qualunque Costituzione Apostolica, e gli Editti generali emanati ne' Provinciali, e Sinodali Concilii ò le particolari Constituzioni, e Decreti Apostolici, e quella di Bonifacio Papa Ottavo nostro Predecessore dell' una dieta, e del Generele Concilio circa le due, che niuno venga chiamato al giudicio fuori della sua Diocesi; e non ostante pure gli Statuti, e Consuetudini, etiam che fossero corroborate fino dalla fondazione, e con giuramento, con Apostolica conferma, ò altro qualunque siasi vigore; e parimenti li privilegii, ed indulti, e tutte quelle altre carte, delle quali, e di tutto il loro contenuto vi si dovesse, fare, ed osservare una particolar e specifica dichiarazione, e di parola in parola, ò qualunque altra distinta forma e precisa, e non per via di generali clausole significanti lo steso. Alle quali, restando esse per altro nel resto in tutto 'l loro vigore, per questa sola volta in specie, ed espressamente deroghiamo, e ad ogni e qualunque altra costituzione a questa contrariante.

17. Ancorache alli detti Arcivescovi, Vescovi, ed altri Prelati, e Secolari Dominanti, e ad ogni altra persona in commune, ò separatamente, fosse dalla Sede Apostolica concesso, che non possano essere interdetti, sospesi, ò scommunicati, per via di Lettere Apostoliche, che non sacciano una piena, ed espressa menzione, e di parola in parola di un tal loro Indulto.

18. E giacche malagevole riuscirebbe, che le presenti Lettere trasportate fossero in ogni Città, e Pæse, perciò vogliamo, e con simile Moto ordiniamo, che alle Copie delle presenti, rogate per mano di qualche pubblico Nodaro, e premunite col Sigillo di qualche Persona costituita in Ecclesiastica Dignità, venga sì in giudicio, che fuori prestata quella fede per appunto, che alle presenti medeme si presterebbe, se presentate, e mostrate fossero nel loro originale.

ніями, обычаями, и из основанія и заключенія сооутвержденія апостолскаго, или коимлибо сооукрѣиленіемъ другимъ оутвержденныхъ, привилегіями же и позволеніями: Не менше всѣми оними, о нихъ же, и тѣхъ всѣми силами Специялное, и отъ слова до слова, а не чрезъ споны генералныя, такожде вносяще воспоминаніе или кійлибо иныи Образъ держатися имущіи былъ бы.

ѕі. Имъ иначе да Они во своей крѣпости останутъ нынѣ, точію специално и явно отемлемъ, прочіимъ же противотворящымъ коимлибо, или аще бы реченнымъ архіепископомъ єпископомъ, и инымъ начелнымъ, и господамъ временнымъ и всѣмъ инымъ лицамъ Обще, или особно отъ апостолскаго престола допущенно было, єже возбранитися, лишитися или избощитися не могли бы чрезъ писаніе апостолское не творяще полныя и явныя, и отъ рѣчи до рѣчи о допущеніи сицевомъ памяти.

иі. И понеже бы трудно было, сему списанію на вся мѣста относится, хощемъ, и равнимъ подвигомъ повелѣваемъ, во єже бы сіе явнимъ коимъ Нотаріемъ преписанное, и печатію коего лица въ церковнѣмъ достоинствѣ нарочитаго оутвержденное, и како въ судѣ равно кромѣ, тоеяжде вѣры показовати, якоже главное бы было, могли.

ді. Данно въ Рімѣ кодъ Святаго Петра подъ перстенемь Рыбаря дне иі. Маія ,афкл. архієрейства же нашего лѣта девятаго.

к. Прочеє да тогожде писанія сила предреченная, тако всячески вещи или дѣла извѣстность имѣетъ, апостолскою властію опредѣляемъ, да тую крѣпостъ, тую силу, туюжде мощь реченное чрезъ вся имѣетъ, кою бы имѣло главное вышшереченное писаніе, и таяжде всячески истому тенору вѣра ємлется, когда либо, гдѣ либо или на судѣ, и индѣ гдѣ показанъ или явленъ будетъ, и томужде тенору крѣпко да держатся во всѣхъ, яко же аще бы истыи главныи гдѣ

19. Data in Roma appresso San Pietro sotto l' Annello del Pescatore, addi 18. Maggio 1521. l' Anno Nono del Nostro Ponteficato.

20. Del rimanente, acciocchè il predetto tenore delle medesime Lettere così inserto abbia e faccia tutta la reale e di fatto certezza, con l' Autorità Apostolica decretiamo, che il contenuto sudetto abbia in tutto, e per tutto quella stessa forza, e quel medemo vigore, e valore, che avrebbono le sopra riferite Originali Lettere, e si presti al tenore medemo la stessa istessissima fede in qualunque tempo, e luogo, ò in giudicio, ò altrove, che fosse presentato, o mostrato: e star si debba fermamente al contenuto stesso in tutto, e per tutto, soccome appunto si starebbe alle medeme Originali Lettere, se presentate fossero, e mostrate. Con esso però non vogliamo, che veruno acquisti alcun nuovo diritto, me si conservi soltanto l' antico, e finora corso.

21. Data in Roma appresso San Pietro sotto l' Annello del Pescatore, addi 26. Marzo 1526. l' Anno Terzo del Nostro Ponteficato.

PAOLO

PAPA III.

Al Venerabil fratello l' Arcivescovo di Corfù, ed alli diletti figli Prelati, ed altre persone in dignità Ecclesiastica constituite, che nell' Isola di Corfù si ritrovano, Salute ed Apostolica benedizione.

---

1. Avvanti noi per parte del diletto figliuolo Aloisio Rarturo Prelato, Protopapà nominato, Greco della Città, ed Isola di Corfù, fu esposto, che se bene Papa Leone Decimo di felice Memoria Nostro Precessore, così da ragionevoli cause

показанъ или явлень билъ, держалися. Чрезъ сіе никакову праву паки коемулибо приложитися хощемъ, точію древнему содержатися.

к҃а. Данно оу Ріму кодъ Святаго Петра подъ перстеном Рыбаря дне к҃ѕ. Марта ҂афк҃ѕ. архіерейства нашего лѣта третіаго.

ДІПЛОМА

ПАПЫ ПАВЛА ТРЕТІАГО.

ЧЕСТНОМУ БРАТУ АРХІЕПИСКОПУ КОРЦИРСКОМУ, И ВОЗЛЮБЛЕННЫМЪ ЧАДОМЪ НАЧАЛНИКОМЪ, И ЛИЦАМЪ В' ДОСТОИНСТВѢ ЦЕРКОВНОМЪ ОУРЕЖДЕННЫМЪ ВО ОСТРОВѢ КОРЦИРСКОМЪ СУЩЫМЪ, СПАСЕНІЕ И АПОСТОЛСКОЕ БЛАГОСЛОВЕНІЕ.

а҃. Предложенно быст отъ возлюбленнаго сина Алойсіа Рартура началнаго Протопресвитеря, рекомаго града и Острова Корцирскаго Грековъ пред нами: яко въ древле блаженныя памяти, Левъ Папа десятыи и преднаслѣдникъ нашъ, благословнымъ винамъ совѣтующимъ, подвигомъ собственнымъ, и извѣстныя вѣдомости, и отъ апостолскія власти полности, како началнимъ, тако и инымъ лицамъ народа Греческаго, чины, Сохраненія же и оуставы оупотреблятп, тая и тыя сохранивати, Літургіи и иныя божественныя службы по древному ихъ оуставу дѣйствовати.

в҃. Не менше архіепіскопом, єпіскопомъ и инымъ началнымъ Грекомъ, архіерейскія службы творити свободно и не припрятно, ниже би архіереами латінскими, началніками, и ихъ намѣстниками господами мірскими, и магістратомъ свѣтскимъ припятствоватися могли, понеже священицы и клирицы латінскіи въ храмѣхъ греческихъ, ни служити, ни

persuaso di proprio Moto, di certa sua Scienza, e con la pienezza della podestà Apostolica con sue lettere da valere in perpetuo Decretò, e concesse tanto ai Prelati, quanto alle altre persone della Nazione Greca, che potessero usare il loro Rito, ed osservanze, celebrare le Messe, ed altri Divini Officii secondo la loro antica consuetudine.

2. Parimente agl' Arcivescovi, Vescovi ed altri Prelati Greci tra di loro esercitar liberamente, e lecitamente gli Officii Pontificali, nè potessero esser sopra ciò da Prelati, e Pressidenti Latini, ovvero ordinari del luogo, e Signori Temporali, e Magistrati Secolari impediti. E perchè i Preti, e Chierici Latini nelle Chiese de' Greci non potessero Celebrare, ed intervenire a' Funerali, nelli Battesimi, ovvero altri atti publici, ò privati de' Greci, ò misciarsi con essi, se in questo specialmente non fossero per gli stessi Greci chiamati, e così sotto le pene, e censure allora espresse da incorrersi per i contraffattoro, abbia ordinato che sia osservato.

3. Nulla di meno poco fa tanto lo stesso Aloisio, quanto gli altri Chierici Greci di quella Città, ed Isola, da voi Venerabile fratello Arcivescovo, dali' Ordinario del Luogo, e d' alcuni Vostri Chierici Latini, parimenti da Signori Temporali, e Magistrati, sono stati e sono impediti in loro danno, e detrimento di fatto, e contro il tenore delle Lettere di Leone Nostro Preccessore, che non vivano secondo il loro Rito Greco, battezzando, benedicendo, e gli altri Divini Officii nelle loro Chiese, e Case all' usanza Greca liberamente esercitando, e senza alcuna composizione di denaro.

4. Però volendo Noi ovviare a simili impedimenti, e chi nell' avvenire da' Latini non siano molestati tanto esso Aloisio quanto il Prelato nominato Protopapá, che per tempo farà della Città, ed Isola di Corfù, e gl' altri Greci, e provedere sopra queste cose opportunamente allo loro quiete

погребавати, ни вѣнчавати, ни крещавати, или иная дѣйствія Общая или Особная творити, или себе вмѣщати, развѣ бы на сіе особно тѣмижде греками позвани были, все крѣпкимъ писаніемъ опредѣлилъ и заключилъ, и тако подъ жестокимъ наказаніемъ противотворцами Обдержаватися повелѣлъ.

г҃. Также не давно како самъ Алойсій тако нѣціи клиріцы гречестіи града и Острова тогожде, отъ тебе честнаго брата ерхіепіскопа, начелника же тамошняго, и иныхъ нѣкихъ клириковъ латинскихъ, такожде же и господей мірскихъ и магістратовъ, да по закону своему греческому крещати, благословляти и иния божественныя службы въ церквахъ и въ домѣхъ оупотребляти свободно, и безъ иждивенія живити не могли, понеже противъ писания Лва̀ предна-слѣдника нашего, приятни были, и припятствуются въ тѣхъ безчестіе и вредъ.

д҃. Того ради мы сицевымъ досадамъ, и что бы въ будущая досады, како истому Алойсію началному протопресвітерю, рекомому греку временно сущему, тако и тѣхже града и Острова Корцирскаго, инимъ грекомъ, отъ латіновъ не наносился, предваряемъ, и еже бы въ мирѣ о семъ благовременно были хощемъ, который Алойсій за время сущій началныи протопресвітер, и вси грецы предреченніи въ реченномъ Островѣ Корцірскомъ, оуставленная, силою писанія Лва̀ преднаслѣдника нашего чини, сохраненія же и оуставы оупотрбляти, не менше тия и тая сохранивати, литургіи же и иныя божественныя службы греческія, по Обичаю ихъ творити, и црковная таинства исполнявати.

є҃. Такожде, тѣх'же грековъ оумирающихъ тѣлеса по црковному оуставоположенію погребавати, и тая погребающе крестъ предносити, свободно и кромѣ всякаго данна Латіномъ, или за сіе прошенія, без пакости и досады да могутъ.

ѕ҃. Вамъ всѣмъ и єдиному въ добродѣтели святаго послушанія, симъ оуказуемъ и повелѣваемъ, еже бы писаніе

in questa parte inclinati alle preghiere del medesimo Aloisio, Prelato Protopapà, Decretando che lo stesso Aloisio, ed il Prelato Protopapà, che per tempo farà, e tutti gli altri e cadauno Greco predetti nell' Isola di Corfù constituiti juxta il tenore delle predette Lettere di Leone precesso Nosto, possino usare i loro Ritti, osservanze e consuetudini loro; similmente quelli, e quelle osservare, e celebrar le Messe, e altri Divini Officii Greci secondo la loro consuetudine, e Ministrar li Sacramenti Ecclesiastici.

5. Similmente tanto Aloisio, quanto il Prelato Protopapà che per tempo farà, e gl' altri Greci prefatti dare Ecclesiastìcimente Sepoltura ai corpi de' loro Greci prefatti morti, e sepelendoli portare la loro Croce liberamente, lecitamente, e senza pagamento d' alcun danaro da farsi a' Latini, senza ricercar licenza d' alcuno, ne sopra ciò possino in alcun modo esser impediti ò molestati.

6. E à Voi e ciascheduno di voi in virtù di Santa obbedienza, per le presenti ordiniamo e comandiamo, che le Lettere di Leone Nostro Precessore, e tutte e cadauna cosa in esse contenute inviolabilmente osserviate. Ma a' Chierici, e Signori Temporali, e altri di qualsivoglia Stato, grado, condizione, e dignità si siano, sotto pena dell' interdetto dall' ingresso della Chiesa, di sospensione a Divinis, similmente di Scomunica, e d' altre censure e pene, delle quali non possino conseguir il benefizio della relassazione ò assoluzione d' altri, che dal Pontefice Romano, suorchè costituiti in articolo di morte, più strettamente inibiamo, che il detto Aloisio, ed il Prelato Protopapà, che per tempo sarà, e gli altri tutti, e cadauni Greci predetti, ovvero alcun di loro per Voi ò altro, ò altri direttamente, ò indirettamente sotto qualsivoglia pretesto, ò quesito, colore, non presumiate in qualsivoglia modo molestare, nè inquietare, ovvero impedire, ovvero perturbare.

Лва преднаслѣдника сицеваго дѣла, все и единое позволѣнное нерушимо содержалося, и вамъ таковжде господамъ свѣтским и инимъ коеголибо состоянія, чина же и званія были бы под отлученіемъ, ради службъ божественныхъ въ церквахъ греческих, и лишеніемъ званія не менше, когда бы что въ томъ противотворили, наложеніемъ клятвы, коея, да, отъ Римскаго архіерея, развѣ бы на смртномъ часѣ были отлегчанія и разрѣшенія благодѣяніе не могутъ получити, крѣпко же, реченнаго Алойсіа и временно сущаго началнаго протопресвітера, и иних всѣхъ и единаго греков и инхъ нѣкія, чрезъ васъ или инаго, сице иныя правыя или косвенныя, коимъ либо Образомъ защищающе, да досадны, немирны, прискорбны или озлобленны.

3̃. Отъ васъ, оуставы законыя творяще, не будутъ, иначе же возлюбленнаго сына въ господѣ Благороднаго мужа Дукса Венеціанскаго, поищемъ, и прилѣжнѣе совѣтуемъ, еже бы за свое к' сему святому престолу благоговѣинство и правды должностъ, Алойсіа началнаго протопресвітера и иныя греки предреченные искренно врученныя примилъ и имъ благоволными милостми творително помагалъ.

И̃. И честнымъ братіямъ Касертаномъ и Милопоминсѣ епископомъ возбраниялъ, повелѣваемъ, и ему или инымъ тамо будущымъ, чрезъ себе или инаго сіе писаніе, аще бы гдѣ когда потребовало, и коимлибо Образом, ради Алойсіа временно сущаго началнаго протопресвитера и иних греков предреченныхъ, было бы искано, явно оглашенну, и по томужде Алойсію началному протопросвитерю и инымъ вишшереченнымъ грекомъ, якоже выше речеся, дѣйствителнаго защищенія помощь со рукопомощію силою писанія Лва преднаслѣдника нашего, еже бы Оная крѣпко Обдержаватися могла, дали, и тѣхъ, иже симъ мирно радоватися не даютъ, лишше же, аще кто отъ васъ, или инаго нѣкоего мужа, и кто либо иныи пакостити, досады творити, или озлобляти,

7. Dichiarando ancora irrito, e di niun valore tutto ciò che per voi incontrario accaderà essere attentato. E non di meno ricerchiamo, e più attentamente eforiamo il diletto in Domino sigliuol Nostro Nobil Homo il Doge di Venezia, che per la sua divozione verso questa Santa Sede, e per debito di Giustizia con pio affetto riceva Aloisio Prelato nominato, e gli altri Greci prefatti per raccomandati, e con benevoli favori gli protegga.

8. Ed alli venerabili fratelli li Vescovi Casertano, e Milopotamense comandiamo, ch' essi ò alcuno di loro per se, ò altro, ovvero altri le presenti Nostre Lettero e ciascheduna cosa in quelle contenuta, dove e quando fatà bisogno, e per parte d' Aloisio, e del Prelato Protopapà, che per tempo farà e degli altri Greci predetti nelle cose suddette, assistano in presidio d' efficace difesa, e saccino con l' Autorità Nostra le lettere di Leone Nostro Precessore, e le presenti Nostre, e le cose in esse contenute fermamente osservare, e che essi pacificamente le godino, non permettendo, che sopra ciò per Voi, ò alcun di Voi, ovvero chi si sia altro in qualunque modo siano impediti, perturbati, ovvero molestati, rafrenando anzi l' estorsioni, ed impedimenti, ed i contradittori che si siano, ed i ribelli con censure, e pene Ecclesiastiche posposta l' appellazione, con aggravare anco strettamente le censure e pene istesse.

9. Concedendo di più anco sopra ciò (se farà di bisogno) l' ajuto del braccio Secolare, nonostante la Bolla della pia memoria di Bonifacio Ottavo pur Nosttro precessore, ed altre costituzioni, ed ordinazioni Apostoliche comunque si siano contrarie, ovvero se à Voi, ò a qualsivoglia altro comunemente, ò divisamente dalla Sede Apostolica, sia concesso, che non possano esser per lettere Apostoliche Interdetti, sospesi, ovvero escomunicati, non facendo piena

дерзнетъ: Пакостители, досадители и озлобители противоглаголники же и молвотворцы по винѣ, церковнымъ наказаніемъ казнити, и оутѣсняти.

д҃. Призванной на сіе, аще нужда вострѣбуетъ мышцѣ свѣтской не мотряще опредѣленіе Воніфатіа Папѣ Осмаго, Преднаслѣдника нашего, и иная оустановленія апостолская Общая или особная симъ подъ лишеніемъ чина, и наложеніемъ наказанія, повелѣваемъ.

Данно въ Рімѣ оу Святаго Петра под перстенемь Рыбаря, п҃і. Марта ҂афм. архіерейства же нашего шестаго лѣта.

ДІПЛОМА СЕНАТА.

ПЕТРЪ ЛАНДЪ, БОЖІЕЮ МИЛОСТІЮ ДУКСЪ ВЕНЕЦІАНСКІЙ И ПРОЧАЯ:

Благороднымъ и премудрымъ мужемъ Андрею Гріту, Провізору же Генералному, и Конзиліару Корцірскому, и будущымъ наслѣдникомъ, вѣрнымъ, возлюбленнымъ благодать и спасеніе. Лѣта господня ҂афмв. Іулія л҃а.

В' Сенатѣ.

Извѣствуемъ вамъ, яко во винѣ Онаго нарочитаго и вѣрнѣйшаго града Корцира, отъ благообразнѣйшихъ мужей Андріола Коуартана, Беноланца, и Мануила Моска пред нами главы показанныя суть сыцевія яко же долу положенныя: На которыя мы отвѣствуемъ вкупѣ со властію Сената, и вящшаго нашего Консілія, о онѣхъ намъ нуждная видястя быти, имъ же Образомъ здѣ долу оузрите отъ главы во главу отвѣты наша данныя вамъ со властію горѣ-

ed espressa menzione a parola per parola del presente indulto.

Data in Roma appresso San Pietro sotto l' Anello del Pescatore il dì otto Marzo 1540. l' anno stesso del Nostro Pontificato.

APPROVAZIONE DEL SENATO.

PETRUS LANDO DEI GRATIA DUX VENETIARUM, &c.

Nobilibus, & Sapientibus, Viris Andreæ Giltti de Suo Mandato Bailo, & Proveditori Generali, ac Consiliariis Corcyræ, & successoribus suis fidelibus bilectis, Salutem, & dilectionis affectum.

Signfiicamo come per nome di quella Spettabile, e Fedelissima Università di Corsù dalli Spettabili Domino Andriol Quartano, Beno Lanza, e Manoli Mosco, ne siano stati presentati li Capitali infrascritti, nelli quali Noi avemmo risposto col Collegio Nostro, con l' Autorità del Senato, & etiam con il Nostro Maggior Consilio, in quelli che è stato bisogno; siccome vedrete qui sotto à Capitolo per Capitolo, le quali risposte nostre vi comettemmo coll' Autorità Sopradetta, che li dobbiate osservare, e far che da cadauno siano inviolabilmente osservate.

Tenor autem Capitulorum talis est; Videlicet.

(Omissis aliis.)

Al Capitolo 24: se gli risponde 1542. ultimo Luglio.

Che siano confirmate le antiche consuetudini, conservate per vigor degli suoi Privilegi e concessione fatte dalli Concilii, e per Brevi della Sommi Pontefici, e lettere della

реченною, кія должни єсте обдержавати, и смотрѣти да обдержанна будутъ отъ коегождо.

Сила же главъ Онѣхъ єсть сія;

(Оставленнымъ инымъ:)

На главу к҃д. тою отвѣтъ данныи єсть сей:

Да потвердятся древніє оуставы и содержатся, по силѣ своихъ привилегіи и допущеніи, коя оучиненна суть отъ соборовъ, и из діпломовъ Папѣжескихъ, и Книгъ Нашего владѣнія, єже творити чины Священныя, и исполнявати таинства, безъ всякаго дана новцовъ, яко же содержится в' Дипломѣ Папѣжескомъ данномъ ҂аф҃м. Спасеннія нашего.

҂аѱ҃і. НА в҃і. АПРИЛІА ОУ ПРЕГАДИМА.

Сверху вѣнчаняхъ по между Грекомъ и Латінъ да имѣетъ хранитися оно что отлучивъ Сената, на, л҃а. Іуліа, ҂афч҃д. не имѣюще быти возбранена со изявленіемъ, да єлико мужъ, толико и жена держатъ всякіи свой законъ и обычай, сыновиже да будутъ воспитани и воздвиженни во Отеческому закону, и обыкности празднество во вѣнчанія да будетъ на воли мужа. Ни священникъ Греческіи да вѣнчетъ Латинку, ни латінскій грекиню без федахъ свободы, такожде и в' случаехъ разлученія, подобаетъ во знати началнаго онаго обычая и закона, ижс вишереченнымъ образомъ будетъ бракъ благословилъ, и прочая:

Ловренцо Валіеръ.

Signoria Nostra, dovendosi conferir gli Ordini Sacri, e administrar le cose Sacramentali senza pagamento alcuno, sicome si contiene nel Breve Apostolico del 1540.

1710. 12. APRILE IN PREGADI.

Quanto a' Matrimonii tra Greci, e Latini, s' osservi il prescritto del Senato 31. Luglio 1599. non dovendo esser impediti, con dichiarazione, che ogn' uno de' Sposi segua il proprio Rito. La Prole sia educata in quello del Padre, la solennità del consenso dipenda dalla condizione dell' Uomo; nè il Sacerdote Greco sposi la Latina, nè il Latino la Greca senza le Fedi di libertà. E nella causa pure di Divorzio, spetti la cognizione al Prelato di quel Rito, che col metodo sopra espresso avetà benedetto il Matrimonio ec.

Lorenco Valier.

XCV.

Armales pro fratribus Paulo, Stephano, Joanne, Georgio et Lasaro Avakumovics. Племићско писмо или повеља, коју је дао ћесар Леополдо I 15 сепрембра 1791 г. браћи Авакумовићима: Павлу, Стевану, Јовану, Ђорђу и Лазару. Павле био је владика Арадски, а Стеван у оно доба архимандрит манастира Гергетега, а позније постао је владика темишварски. Авакумовићи су старином из Коморана. Доцније јамачно у прошлом веку доселили се у Сентандреју, где су одлично место заузимали у

грађанству. Данас је једини представник ове породице још у животу. Ова повеља повезана је у корице од црвене кадифе, има у позлаћеној кутији велики печат царски. Грб је у масним бојама врло вешто израђен.

„Nos Leopoldus Secundus, Divina Favente Clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ Sclavoniæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Ramæ, Serviæ, Cumaniæ, et Bulgariæ Rex Apostolicus, Archi Dux Austriæ, Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Styriæ, Carinthiæ et Carnioliæ, Magnus Dux Hetruriæ, Magnus Princeps Transilvaniæ, Marchio Moraviæ, Dux Brabantiæ, Limburgi, Lucenburgi, et Geldriæ, Würtenbergæ, superioris et inferioris Silesiæ, Mediolani, Mantuæ, Parmæ Placentiæ, et Gvastallæ, Osveciniæ et Zatoriæ, Calabriæ, Barri, Montis Ferrati, et Teschinæ, Princeps Sveviæ, et Caropolis, Comes Habspurgi, Flandriæ, Tyrolis, Hannoniæ, Kyburgi, Goritiæ et Gradiscæ, Marchio S. R. Imperii, Burgoviæ, superioris et inferioris Lusatiæ, Mussoponti et Nomenei, Comes Namurci, Provinciæ Val demontis, Albi montis, Zutphaniæ(¹) Sarverdæ, Salmæ, et Falkensteinii, Dominus Marchiæ Slavonicæ, et Mechliniæ et cet. Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes quibus expedit universis. Quod Nos cum ad nonnullorum fidelium Nostrorum humillimam Supplicationem, atque Intercessionem Nostræ propterea factam Majestati, tum vero attentis et consideratis fidelitate, et fidelium Servitiorum Meritis fidelium Nostrorum P a u l i, Græci Ritus non unitorum Episcopi Aradiensis, S t e p h a n i item Archi-Mandritæ Monasterii Gergeteg: dein J o a n n i s Regii Cameralis Nostri Districtus Kikindensis Primarii Judicis; demmum G e o r g i i Privilegiati Oppidi Szent Endre Senatoris, denique L a z a r i ejusdem Privilegiati oppidi Ci-

(¹) Жупаније?

vis et Quæstoris omnium omnino Avakumovics, Fratrum quippe germanorum, quæ Iidem cumprimis Paulus absolutis cum laude tam humanioribus, quam et altioribus Studiis, sacrisque initiatus Ecclesiasticis, primum quidem in Proto-Archi-Diaconi Muniis, quæ ea singulari sui cum Commendatione, atque ob subtiliores etiam Scientias, linguarumque Notitiam gessit, ut mox in Archi-Mandritam Monasterii Bezdiniensis promoveri, inde vero ita exigentibus Circumstantiis pro regulando Metropolitano Archivo Carloviczium revocatus, illud intra breve tempus, tanta exactitudine terminavit, ut subseque in sæpefati Metropolitani Consistorii Assessorem, paulo post vero Episopatus Temessiensis Administratorem renunciari, ac demum ad ipsam Infulam Aradiensem accersiri meruerit; Stephanus dein humaniorum, altiorumque Studiorum, prout et Juris Experimentalis cursu sedule ac laudabiliter exantlato, ad Curiam Nostram Regiam in qualitate Regestrantis promotus, sabin autem, ut Studio Publici religiosam quoque jungeret regularitatem, Monasticam vitam secutus, primum Proto et Archi-Diaconatus muniis admotus, postea in Præpositum maiorem creatus, ac demum Menere Archi-Mandritæ Monasterii Gergeteg, quod actu etiam cum Satisfactione tenet, decoratus extitit; Joannes demum terminatis per æque Juridicis, ac Cameralibus Studiis, haustaque advocatiali experientia, primum Magno Becskerekini Sindicus, dein Secretarius, ac una Fiscalis Episcopalis, inde vero pro Notariatus Officio Privilegiati Districtus Cis-Tybiscani vetero Becsinum translatus, tandem qua primarius Judex Districtus Kikindensis, cui actu quoque præest, pertes Muneris sui solerter adimplet; denique Georgius et Lazarus ambo Quæstui dediti fideles semet Patriæ Cives exhibent; sed et alias etiam pro quarumvis circumstantiarum ratione, atque occasionum exigentia Sacræ prælibati Regni Nostri Hungariæ Coronæ, Augustæque Domui Nostræ Austriacæ fide-

liter et constanter exhibuerunt et impenderunt, ac in futurum etiam pari fidelitatis, et constantiæ fervore (prouti Nobis de Ipsis firmiter policemur) exhibituri sunt et impensuri: Cum igitur ob id tum vero ex Gratia et Munificentia Nostra Cæsareo Regia, qua quosque de nobis, Augustaque Domo Nostra et Republica Xtiana (Christiana) bene meritos, virtutisque colendæ studiosos Antecessorum Nostrorum Divorum condam Hungariæ Regum exemplo prosequi, eisque certa Virtutum suarum Monumenta, que ad majora quæque præstanda eos incitare possent decernere consvevimus; Eosdem Paulum, Stephanum, Joannem, Georgium et Lazarum omnes omnino Avakumovics; ac per Georgium Filios ejus Avacum, Davidem, Serapionem, et Petrum, Filiamque Glikeriam, ex consorte sua Sophia Martinovics, per Lazarum vero Joannem Filium ex Consorte sua Julianna Zucsay susceptos, ac progenitos, Ipsorumque Hæredes et Posteros utriusque Sexus universos in futurum Dei Benedictione legitime nascituros e Statu et Conditione ignobili, in qua hactenus perstitisse dicuntur, de Cæsareo Regiæ Potestatis Nostræ Plenitudine et Gratia speciali antiquorum, et indubitatorum præmemorati Regni Nostri Hungariæ, et Partium eidem adnexarum Nobilium duximus adnumerandos, cooptandosque, et adscribendos, annuentes, et ex certa Nostra Scientia, animoque deliberato concedentes, ut Ipsi a modo in posterum futuris, et perpetuis semper temporibus omnibus illis Gratiis, Honoribus, Indultis, Privilegiis, Libertatibus, Juribus, Prærogativis, et Immunitatibus quibus cæteri veri, antiqui, et indubitati prædicti Regni Nostri Hungariæ, Partiumque eidem annexarum Nobiles hactenus quomodolibet de Jure vel antiqua Consvetudine usi sunt et gavisi, utunturque et gaudent, uti, frui, et gaudere possint, ac valeant, Hæredesque et Posteri Ipsorum utriusque Sexus universis valeant, atque possint; In cujus quidem No-

stræ egra Ipsos exhibitæ Gratiæ et Clementiæ, ac Liberalitatis Testimonium, veræque ac indibitatæ Nobilitatis Signum hæc Arma seu Nobilitatis Insignia: Scutum videlicet militare erectum horisontaliter partitum superiori sui parte aureum, in quo cernitur Aquila nigra dextrorsum respiciens lingua rubicunda exerta, alis expansis, Cauda et Cruribus distentis, pedum dextro ensem, sinistra vero ramum palmæ tenens; inferiori autem sui parte rubro et Cyaneo colore palariter sectum, hinc in rubra areola Leo aureus lingva exerta, et cauda post tergum sinuatim erecta, sinistrorsum respiciens, illinc in cærulea Monocerus candidus erectus, per medium Sectionis pedum altero Coronam tenentes, alterum vero sibi invicem porrigentes conspiciuntur; Scuto incumbit Galea tornearia, coronata, clatrataque situ pro more ad dextram obliquo Nobilibus concedi consveta Aquila scutaria nascente fastigiata; Laciniis hinc aureis et nigris, illinc vero argenteis et rubris Scuti latera decenter, ac venuste exornantibus: Quem admodum hæc omnia in principio seu capite præsentium Litterarum Nostrarum pictoris edocta manu propriisque ac genuinis suis coloribus clarius depicta lucidius ob oculos intuentium posita esse conspicerentur; Eisdem Paulo, Stephano, Joanni, Georgio, et Lazaro omnibus omnino Avakumovics, ac per Georgium Filiis ejusdem Avacum, Davidi, Serapioni, et Petro, Filiæque Glikeriae per Lazarum vero Filio ejus Joanni jam natis, Ipsorumque Hæredibus et Posteris utriusque Sexus universis in futurum Dei Benedictione legitime nascituris danda duximus et conferenda, decernentes et ex certa Nostra Scientia, animoque deliberato concedentes, ut Ipsi a modo imposterum futuris semper temporibus eadem arma, seu Nobilitatis Insignia more aliorum verorum, antiquorum et indubitatorum præfati Regni Nostri Hungariæ, Partiumque eidem adnexarum Nobilium sub iisdem Juribus, prærogativis, Indultibus,

Libertatibus, et Immunitatibus, quibus iidem de Jure vel antiqua Consvetudine usi sunt et gavisi, utunturque et gaudent, ubique in Præliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, Monomachiis, ac aliis omnibus et singulis, a quibus Nobilitaribus, et Militaribus exercitiis, nec non Sigiliis, Velis, Cortinis, Auleis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus, et Sepulturis generaliter vero in quarumlibet rerum et expeditionum generibus sub meræ, veræ, sinceræ, vetustæ, ac indubitatæ Nobilitatis Titulo, quo eos ab omnibus cujuscunque Status, Gradus, Dignitatis, Honeris et Praeeminentiæ Hominibus insignitos et ornatos dici, nominari, haberi et reputari volumus, et mandamus, ferre gestare, ac illis in Aevum uti, frui et gaudere possint, ac valeant, Hæredesque et Posteri Ipsorum utriusque Sexus universi valeant, atque possint; Imo nobilitamus, damus, conferimus et concedimus præsentium per vigorem; In cujus rei memoriam, firmitatemque perpetuam præsentes Litteras Nostras Privilegiales Secreto Sigillo Nostro quo ut Rex Hungariæ Apostolicus utimur, impendenti communitas, Eisdem Paulo, Stephano, Joanni, Georgio et Lazaro omnibus omnino Avakumovics Fratribus quippe Germanis, ac per Georgium suprafatis ejusdem Filiis Avacum, Davidi, Serapioni, et Petro, Filiæque Glikeriae, per Lazarum vero Filio ipsiùs Joanni jam natis, Ipsorumque Hæredibus, et Posteris utrius Sexus universis in futurum Dei Benedictione legitime nascituris gratiose dandas duximus et concendendas. Datum per Manus Fidelis Nostri Nobis sincere dilecti Spectabilis, ac Magnifici Comitis Josephi Majlath de Székhely Consiliarii Nostri actualis Status Intimi, Cubiculariorum Nostrorum Regalium per Hungariam Magistri, Comitatus item Borsodiensis Supremi Comitis, ac Regii Nostri Hungarico Aulici Pro-Cancelarii in Regia Civitate Nostra Pragæ Die Decima Quinta Mensis Septembris Anno

Domini Miliesimo Septingentesimo Nonagesimo Primo. Regnorum Nostrorum Romani Primo, Hungariæ, vero Bohemiæ, et reliquorum Anno Secundo. Reverendissimis Illustrissimis, Reverendis item, ac Venerabilibus in Xto (Christo) Patribus Domino Josepho e Comitibus de Batthyán, Perpetuo in Német Ujvár S. R. E. Cardinale ac S. R. J. Principe, Strigoniensis; et altero Comite Ladislao Kollonics de Kollegrad Coloczensis, et Basciensis canonice unitarum Metropolitanarum Ecclesiarum Archi-Episcopis; Comite Carolo Eszterházy de Galantha, Agriensis; Andrea Bacsinszky Gr. Rit. Cath. Munhacsiensis; Matheo Francisco Kerticza, Bosnensis seu Diakovariensis et Syrmiensis; Comite Francisco Berchtoldt Neosoliensis; Josepho Bajzáth Veszprimiensis; Joanne Szily Sabariensis; Emerico Kristovics, Csanadiensis; Antonio Libero Barone Andrássy de Szent Király et Kraszna-horka, Rosnaviensis; Comite Ignatio de Batthyán Perpetuo in Németh Ujvár Transilvaniensis; Comite Paulo Eszterházy de Galantha, Quique Ecclesiensis; Joanne Bab Gr. Rit. Cath. Fogarasiensis; Francisco L. B. Splenyi de Miháldy, Vacziensis; Maximiliano Verhovacz, Zagrabiensis; Josepho Fengler, Jauriensis; Francisco Fuchs, Nitriensis; Francisco Kalatay Magno Varadiensis; Joanne e Comitibus de Réva Scepusiensis; Ignatio Darabant Gr. Rit. Cath. Magno Varadiensis; Joasaphat Bastasics itidem Gr. Rit. Cath. Crisiensis; Joanne Jessich, Segniensis; Nicolao Milassin, Albaregalensis; Josepho Pierer de Hodos Consecrato Tinniensis; Comite Sigismundo Keglevics de Buzin Electo Makariensis; Gabriel le Zerdahelyi de Nitra Zerdahely Electo Corczolensis; Emerico Okolicsanyi de Eadem, Electo Ansariensis; Josepho Petheö Electo Drivestensis; Emerico L. B. Perényi Electo Bacensis; Francisco Miklósy, Electo Biduanensis; Josepho Zábraczky, Electo Vegliensis; Antonio Mandich, Electo Pristinensis; Andrea Szabó, Electo Noviensis; Cajetano Comite a Sauer, Electo Arbensis;

Emerico Vajkovics, Electo Almisiensis; Daniele Hersching, Electo Sardicziensis; Daniele Mitterbacher, Electo Scutariensis; Nicolao Konde de Pókatelek, Electo Cathariensis Ecclesiarum Epislopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Serenissimo item Archi Duce Austriæ Domino Alexandro Leopoldo Regni Nostri Hungariæ Palatino, et Locumtenente Nostro Regio; nec non Spectabilibus ac Magnificis Comite Carolo Zichy de Vasonkeö Judice Curiæ Regiæ; Comite Joanne Erdödy de Monyorokerék Regnorum Nostrorum Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ Bano; Petro Végh Tavernicorum: (Nobilis Turmæ Nostræ Prætereæ Hungariæ Capitaneo vacante) Comite Leopoldo Pálffy ab Erdöd Janitorum; Comite Carolo Pálffy ab Erdöd Curiæ; Illustrissimo S. R. J. Principe Antonio Grassalkovics de Gyarak, Agazonum; Comite Francisco Zichyi de Vasonkeö Pincernarum; Comite Josepho Georgio de Batthyán Perpetuo in Német-Ujvár Dapiferorum, antelato Comite Josepho Majláth de Székhely Cubiculariorum Nostrorum Regalium per Hungariam Magistris; ac prælibato Comite Carolo Pálffy ab Erdöd Comite Posoniense; cæterisque quam plurimis sæpefati Regni Nostri Hungariæ Comitatus Tenentibus et Honores.

Leopoldus, m. p.

Comes Josephus Majláth, m. p.
Josephus Jaszvitz, m. p.

Protocollatum in Libro Regio primæ Classis sub Numero 55. Pagina 769. Quod testatum redditur per Secretarium Aulicum, et Archivi Directorem.

Fabianics, m. p.

Præinseratæ Benignæ Armalis Nobilitatis Collationales Litteræ Augustissimi Imperatoris et Regis Hungariæ Domini Domini Leopoldi II in Generali Inclitorum Statuum et Ordinum Comitatus Aradiensis in Civitate Arad die 26-a Martij

1792. celebrata Cengregatione exhibitæ, lectæ, publicatæ, ac nemine contradicente improtocolatæ sunt; Hominesque Familiæ Avacumovics Paulus, utpote Stephanus, Joannes, Georgius, et Lazarus pro veris, et indubitatis Regni Hungariæ Nobilibus recogniti, ac Albo et Cathalogo gremialium quoque Comitatus hujus Nobilium inserti.

Extradatum per Jur. Ord. J. Comitatus
Aradiehsis Notarium

Adalbertus Török, m. p.

Anno 1792. Die 18 Mensis May sub. Generali Congregatione J. Comitatuum Pest, Pilis et Solt articulariter unitorum in Libera Regia Civitate Pestiensi celebrata, publicatæ sunt præsentes Benignæ Litteræ Armales privilegiales nemine contradicente præinserti impetratores Paulus quippe, Stephanus, Joannes, Georgius et Lazarus omnes Avakumovics ipsorum pariter præinserti filii, pro veris et indubitatis Regni Nobilibus cogniti, Cathalogo antiquorum præattactorum Comitatuum Nobilium adscripti sunt

Lectnm de extradatum per

Ladislaum Szentklralyi, m. p.

prælibatorum J. Comitatuum V. Notarium.

Sub Generali Congregatione J. Comitatus Temesiensis, 20-a Novembris 1820. celebrata, præsentes benignæ literæ armales publicatæ sunt, contradicente nemine. Vigore earundem inserti Impetratores, nominatim: Paulus, Stephanus, Joannes, Georgius et Lazarus omnes Avakumovits, eorumque filii, æqne nominati, et filia, ceu veri et indubitati Regni Nobiles gremialium Nobilium Catastro inscripti sunt.

Signatnm per

Alexandrum Csaszar de Pacsér, m. p.

prælibati J. Comitatus Ord. Notarium.

XCVI.

Armalis pro Petro Zsivkovics. Племићско писмо, које је ћесар Леополдо II подарио (6 јуна 1791) Петру Живковићу за заслуге, које је овај стекао у турском рату. Ова је породица пореклом својим из Острогона, у средини прошлога века преселила се у Темишвар.

Nos Leopoldus secundus — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

Memoriæ commendamus Tenore Præsentium significantes, quibus expedit Universis: Quod Nos cum ad nonnulorum Fidelium Nostrorum humillimam Supplicationem atque Intercessionem Nostræ propterea factam Majestati, tum vero attentis et consideratis Fidelitate fideliumque Servitiorum Meritis Fidelis Nostri Petri Zsivkovics quæ Idem pro quarumvis Circimstantiarum ratione atque Occasionum exigentia cum primis tempore moderni Belli Turci facta ad rationem Militiæ Cæsareo Regiæ notabilis tam saginatorum Boum, quam Cumulorum Fœni quantitatis justo pretio subministratione, præcipue vero dum Anno 1788 omnis pene Annona pro Fortalitio Temesvariensi destinata funesto Incendio absumpta fuisset, defectum hunc oblatis pluribus Centenariorum fumatæ Carnis, et idgenus requisitorum victualium Millibus incunctando suppleverit, hacque ratione fidelem Patriæ Civem omnino comprobando Sacræ prælibati Regni Nostri Hungariæ Coronæ Augustæque Domui Nostræ Austriacæ fideliter et constanter exhibuit et impendit, ac in futurum etiam pari Fidelitatis et Constantiæ fervore (uti Nobis de Ipso firmiter ac benigne pollicemur) exhibiturus est ac impensurus; Cum igitur ob id, tum vero ex Gratia et Munificentia Nostra Cæsareo Regia, qua quosque de Nobis, Augustaque Domo Nostra, et Republica Christiana bene meritos, Virtutisque colendæ

studiosos Antecessorum Nostrorum Divorum condam Hungariæ Regum Exemplo prosequi, eisque Virtutum suarum Monumenta, quæ ad majora quaquæ præstanda eos incitare possent, decerneri consuevimus, Eundem Petrum Zsïvkovics ac per Eum Joachimum Filium, Filiamque Sophiam ex Consorte sua Martha Vukov susceptos et progenitos, ipsarumque Hæredes et Posteros utriusque Sexus universos Dei Benedictione in futurum legitime nascituros e Statu et Conditione Ignobili, in qua hactenus perstitisse dicitur, de Cæsareo Regiæ Potestatis Nostræ plenitudine, et Gratia speciali eximentes in Cætum et Numerum verorum, antiquorum et indubitatorum præmemorati Regni Nostri Hungariæ, et Partium eidem adnexarum Nobilium duximus adnumerandum, cooptandumque et adscribendos. Annuentes et ex certa Nostra Scientia, Animoque deliberato concedentes, ut Ipse a modo imposterum futuris et perpetuis semper temporibus omnibus illis Gratiis, Honoribus, Indultis, Privilegiis, Libertatibus, Juribus, Prærogativis, et Immunitatibus, quibus cæteri veri, antiqui, et indubitati prædicti Regni Nostri Hungariæ, Partiumque ei adnexarum Nobiles hactenus quomodolibet de Jure, vel antiqua Consuetudine usi sunt et gavisi, utunturque et gaudent, uti, frui, et gaudere possit, ac valeat, Hæredesque et Posteri Ipsius utriusque Sexus universi valeant atque possint; In cujus quidem Nostræ erga Ipsum exhibitæ Gratiæ et Clementiæ, ac Liberalitatis Testimonium, veræque et indubitatæ Nobilitatis Signum hæc Arma, seu Nobilitatis Insignia Scutum videlicet Militare erectum quadripartitum prima ac ultima sui parte cæruleum referens Leonem aureum divaricatis posterioribus pedibus erectum, et ore hiante, ac lingua rubicunda exerta, caudaque post tergum sinuatim elevata, anteriorum pedum dextris falculis tres tritici Spicas aureas decussatim locatas tenentem, secunda vero et tertia quadra rubra exhibet Bovem candidum

ex prato viridi basim areolæ occupante nascentem, intra cornua aurea stella æque aurea sex angula comitatum: Scuto incumbit Galea tornearia, coronata clatrataque situ pro more obliquo Nobilibus dari consueta, e qua emergit Leo aureus scutarius inter sex tritici spicas, anteriores tamen pedes ad raptum protendens, Laciniis hinc aureis, et cæruleis, illinc vero argenteis et rubris Scuti Latera decenter ac venuste exornantibus. Quemadmodum hæc omnia in Principio seu Capite præsentium Literarum Nostrarum Pictoris e docta manu propriisque ac genuinis suis Coloribus clarius depicta lucidius ob oculos Intuentium posita esse conspicerentur, Eidem Petro Zsivcovics, ac per Eum Joachimo Filio, Filiæque Sophiae, Ipsorumque Hæredibus et Posteris utriusque Sexus universis Dei Benedictione in futurum legitime nascituris danda duximus et conferenda decernentes, et ex certa Nostra Scientia, Animoque deliberato concedentes, ut Ipse a modo im posterum futuris semper temporibus eadem Arma sive Nobilitatis Insignia more aliorum verorum, antiquorum et indubitatorum, præfati Regni Nostri Hungariæ, Partiumquæ eidem annexarum, Nobilium sub iisdem Juribus, Prærogativis, Indultis, Libertatibus et Immunitatibus, quibus iidem de Jure, vel antiqua Consuetudine usi sunt et gavisi, ututurque et gaudent, ubique in Præliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, Monomachiis, ac aliis omnibus et singulis, ac quibusvis Nobilitaribus et Militaribus Exercitiis, nec non Sigillis, Velis, Cortinis, Auleis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus et Sepulturis, generaliter vero in quarumlibet Rerum et Expeditionum generibus sub meræ, veræ, sinceræ, vetustæ, ac indubitatæ Nobilitatis Titulo, quo Eum ab omnibus cujusqunque Status, Gradus, Dignitatis, Honoris, et Præeminentiæ Hominibus insignitum et ornatum dici, nominari, haberi, et reputari volumus, et mandamus, ferre, gestare, ac illis

in Aevum uti, frui, et gaudere possit, ac valeat, Hæredesque et Posteri Ipsius Utriusque Sexus universi valeant atque possint; Imo nobilitamus, damus, conferimus, et concedimus Præsentium per Vigorem. In cujus Rei Memoriam, Firmitatemque perpetuam præsentes Literas Nostras Privilegiales Secreto Sigillo Nostro, quo ut Rex Hungariæ utimur, impendenti communitas Eidem Petro Zsivkovics, ac per Eum supra recensitis Joachimo Filio, Filiæque Suæ Sophiae Ipsorumque Hæredibus et Posteris utriusque Sexus universis; Dei Benedictione in futurum legitime nascituris gratiose dandas duximus, et concendendas. Datum per manum Fidelis Nostri Nobis sincere dilecti Spectabilis, ac Magnifici Comitis Josephi Majláth de Székhely, Consiliarii Nostri Actualis Status Intimi, Cubiculariorum Nostrorum Regalium per Hungariam Magistri, Comitatus item Borsodiensis Supremi Comitis, ac Regii Nostri Hungarico Aulici Procancellarii Mediolani in ejusdem Nominis Ducatu Nostro, Die Sexta Mensis Junii, Anno Domini Millesimo, Septingentesimo, Nonagesimo Primo. Regnorum Nostrorum Romani Primo, Hungariæ vero, Bohemiæ et reliquorum Anno Secundo — — — — — — — — — — — — — — — — —

Emerico L. B. Perényi, Electo Bacensis; Ecclesiarum Episcopis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Serenissimo item Archiduce Austriæ Domino Alexandro Leopoldo — — — — — — — — — — — — Petro Végh Tavernicorum; Comite Antonio Károlyi de Nagy-Károly, Nobilis Turmæ Nostræ Prætorèæ Hungarice Capitaneo; Comite Leopoldo Pálffy ab Drdöd Janitorum: —

Leopoldus, m. p.

Comes Josephus Majláth, m. p.
Paulus Szlavy, m. p.

Protocollatum in Libro Regio primæ Classis sub Numero 55 Pagina 690. Quod testatum redditur per Secretarium Aulicum et Archivi Directorem.

Fabianics, m. p.

Anno 1791 Die vero 12-a Decembris in Libera ac Regia Civitate Temessiensi, sub Generali J. Comitatus Nominis ejusdem celebrata Congregatione præsentes Benignæ Suæ Sacratissimæ Cæsareo Regiæ et Appostolicæ Majestatis Litteræ Armales Privilegiales pro egregio Petro Zsivcovics, Mediolani in Ducatu Nominis ejusdem Die 6-a Mensis Junii Anni 1791 sub pendenti Sigillo in Libro confectæ et Clementer elargitæ per Egregium Petrum Zsivkovics exhibitæ, publico lectæ et publicatæ sunt, qui in Cætum verorum et indubitatorum Regni Nobilium receptus et in Album reliquorum Comitatus hujus Nobilium insertus et improtocollatus est Nemine contradicente.

Antonius Trajcsik de Mély Nádas, m. p.
præelibati J. Comitatus ord. Jur. Notarium.

XCVII.

Donationales et Collatio Armalium nob. Joanni Jankovich: Племићско писмо којим је ћесар Франциско I. 19 јула 1811 год. подарио племство и повластице Јовану Јанковићу и његовој породици за заслуге, које је овај капетан Јован стекао у војничкој дужности и на бојном пољу. Породица Јанковића у првој половини прошлога века доселила се у Банат из горњих крајева Угарске. Капетан Јанковић, купио је половину камералног спахилука „Буња“, а други је део купио капетан барон Јовић. С тога су обе дипломе једнога дана издате.

„Nos Franciscus Primus Divina Favente Clementia Austriæ Imperator, Hierosolosolymæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Slavoniæ, Galliciæ et Lodomeriæ Rex Apostolicus; Archidux Austriæ; Dux Lotharingiæ, Salisburgi, Virceburgi et in Franconia; Magnus Dux Cracoviæ; Magnus Princeps Transylvaniæ; Dux Styriæ; Carinthiæ et Carnioliæ; Superioris et Inferioris Silesiæ; Princeps Berchtolds-Gadenæ, et Mergenthemii; Comes Habspurgi etc. etc. Memoriæ commendamus tenore præsentium significantes, quibus expedit universis: Quod Nos cum ad nonnullorum Fidelium Nostrorum humillimam Supplicationem, Nostræ propterea factam Majestati, tum vero benigne attentis, et consideratis integra Fide, et Fidelitate, fideliumque ac utilium Servitiorum Maritis fidelis Nostri J o a n n i s J a n k o v i c h emeriti Capitanei Nostri, quæ Idem sub Signis Nostris militaribus eximia Virtutis militaris Specimina quavis Occasione edendo, laudabili cum Zelo sibi comparaverat, sed et alias etiam pro quarumvis circumstantiarum ratione, atque Occasionum exigentia, fidelia et utilia Servitia Sacræ cumprimis antelati Regni Nostri Hungariæ Coronæ, Domuique Nostræ Austriacæ fideliter et constanter exhibuit, et impendit, ac imposterum quoque (uti Nobis de ipso firmiter ac benigne pollicemur) pari fidelitatis et Constantiæ Fervore exhibiturus est, ac impensurus; mediam Ratam Possesionis Bunya Comitatui Krassoviensi ingremiatæ Jure Armorum ad Dispositionem, Collationemque Nostram Regiam devolutæ, taliterque per Cameram Nostram Regiam Hungarico-Aulicam possessæ; Totum item et omne Jus Nostrum Regium, si quod in præatacta media Rata dictæ Possessionis B u n y a etiam aliter, qualitercumque haberemus, aut eadem et idem Nostram ex quibuscumque Causis, Viis, Modis et Rationibus concernerent Majestatem, simul cum cunctis ejusdem Utilitatibus et Pertinentiis quibuslibet; Terris scilicet arabilibus, cultis

et incultis, Agris, Pratis, Pascuis, Fenetis, Fœnilibus, Sylvis, Nemoribus, Montibus, Collibus, Vallibus, Vineis, Vinearumque Promontoriis, Jure item Montano, Aquis, Fluviis, Piscinis, Piscaturiis, Pisciumve Clausuris, Paludibus, et Aquarum Decursibus, Molis, Molendinis, et eorum Locis, et Braxatoriis, Educillis item et Macellis, generaliter vero quarumlibet Utilitatum et Pertinentiarum suarum Integritatibus, quovis Nominis vocabulo vocitatis ad eandem mediam Ratam dictæ possessionis Bunya, præfato Comitatui Krassoviensis adjacentis, de Jure et ab antiquo spectan(tur), et pertinere debentur, sub suis veris Meritis, et antiquis Limitibus existen(tibus) et habit(antibus); Eidem Joanni Jankovich erga effective jam præstitam per eundem præfatæ mediæ Ratæ æstiomationalis Pretii in Octodecim mille quadrigentis septvaginta quatvor Florenis, viginti octo et tribus quartis Cruciferis altissime defixi Exolutionem, Ejusdemque Hæredibus, et Posteritatibus, Masculini quidem Sexus Ejus Descendentibus Jure duntaxat Inscriptitio, in præattactæ Summæ æstimationalis Medietate, Pretio item Meliorationum, vel utilium et necessariorum Aedificiorum Sumptibus procurandorum, suoque tempore remonstrandorum et non ex ipso Fundo sua sponte promanantium, imputatis tamen Oneribus per Sexum masculinum nefors inducendis, Evictione eatenus in Fiscum Nostrum Regium assumpta, una cum Jure Patronatus Ecclesiæ benigne dederimus, donaverimus, et contulerimus; Imo damus, donamus, et conferimus, Jure, quo supra uten(tur), tenen(tur) et possiden(tur), pariter et haben(tur), (Salvo Jure alieno) harum Nostrarum Secreto Sigillo Nostro, quo ut Rex Hungariæ Apostolicus utimur, in pendenti communitarum Vigore et Testimonio Literarum, quas Nos in Formam Privilegii Nostri Regii redigi faciemus, dum eædem Nobis in Specie fuerint reportatæ. Et siquidem prænuncupatus Joannes Jankovich, Ejusdemque Hæredes et

Posteri utriusque Sexus universi legitime jam nati, et in futurum Dei Benignitione nascituri, Virtute præsentium Nostrarum benignarum Literarum Donationalium, in Cœtum et Numerum verorum et indubitatorum prænotati Regni Nostri Hungariæ, et Partium eidem adnexarum Nobilium juxta Titulum 4-tum Partis 1-mæ suapte cooptarentur, et adscriberentur ac modo imposterum, futuris et perpetuis semper Temporibus omnibus illis Gratiis, Honoribus, Indultis, Privilegiis, Libertatibus, Juribus, Prærogativis, et Immunitatibus, quibus reliqui veri, antiqui, et indubitati repetiti Regni Hungariæ, Partiumque eidem adnexarum Nobiles hactenus quomodolibet de Jure, vel antiqua Consvetudine usi sunt et gavisi, utunturque et gaudent, usuri, fruituri, et gavisuri essent; Hinc in ulterius Nostræ erga Eundem Joannem Jankovich Gratiæ Clementiæ et Liberalitatis Testimonium, veræque et indubitatæ Nobilitatis Signum, Hæc Arma, seu Nobilitatis Insignia: Scutum videlicet Militare erectum in quatoor Areas perpendiculariter, et horisontaliter divisum; Quarum prima seu dextra, et quarta rubro Colore tincta Area Brachium Cataphractum, Frameam dextrorum stringens exhibet, secunda vero aurea Area tria Lilia cœrulea inferiore parte abscissa ita locata continet, ut unum in superiori ejusdem Areæ parte, duo alia vero inferius in forma Piramidali situentur. Tertia demum Area cœrulea quatvor Montes superinducta aurea Luna, Cornibus sinistrum Latus respìcientibus repræsentat. Scuto incumbit Galea tornæaria coronata, clatrataque, seu aperta, purpura suffulta, auro reducta, Torque ac Monili circumducta, situ pro More ad dextram obliquo, Nobilibus concedi solita. Coronæ porro insistit Brachium scutarium cum Framea. Lacinis seu Lemniscis hinc Argenteis et rubeis, illinc aureis et cœruleis Scuti latera venuste exornantibus. Quedmadmodum hæc omnia in Principio seu Capite præsentium Literarum Nostrorum Pictoris edocta Manu, pro-

priisque et genuinis suis Coloribus clarius depicta, lucidius ob Oculos Intuentium posita esse conspicerentur; Eidem Joanni Jankovich, Ejusdemque Hæredibus, et Posteris utriusque Sexus universis legitime jam natis, et in futurum Dei Benedictione nascituris, danda duximus, et conferenda, decernentes, et ex certa Nostra Scientia, Animoque deliberato concedentes, ut Ipse a modo imposterum futuris, et perpetuis semper Temporibus eadem Arma, seu Nobilitatis Insignia, More aliorum verorum, antiquorum, et indubitatorum prælibati Regni Nostri Hungariæ, Partiumque eidem adnexarum Nobilium, sub iisdemque Juribus, Prærogativis, Indultis, Libertatibus, et Immunitatibus, quibus Iidem Natura vel antiqua Consvetudine usi sunt, et gavisi, utunturque et gaudent, ubivis in Præliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, Monomachiis, ac aliis omnibus, et singulis quibusvis militaribus et nobilitaribus Exercitiis, nec non Sigillis, Velis, Cortinis, Aulæis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus, et Sepulchris, generaliter vero quarumlibet Rerum, et Expeditionum Generibus, sub meræ, veræ, sinceræ, vetustæ, et indubitatæ Nobilitatis titulo, quo Eum ob omnibus cujuscunque Status, Gradus, Honoris, Dignitatis, et Præeminentiæ Hominibus insignitum et ornatum dici, nominari. haberi, et reputari volumus. et mandamus, ferre, gestare, ac illis in Aevum uti, frui, et gaudere possit, ac valeat, Hæredesque et Posteri ejusdem utriusque Sexus Universi legitime jam nati, et infuturum Dei Benedictione nascitnri veleant atque possint.

Datum per Manus Fidelis Nostri Nobis sincerè Dilecti Spectabilius ac Magnifici Comitis Josephi Erdödy de Monyorokerék, aurei Velleris, ac una Insignis Ordinis S. Stephani R. A. magnæ Crucis Equitis, Montis Claudii et Comitatus Varasdinensis Perpetui ac Supremi Comitis, prout et Arcis Civitatisque ejusdem nominis hæreditarii Capitanei, Camera-

rii, Consiliariique Nostri actualis Status intimi, Dapiferorum Nostrorum Regalium per Hungariam Magistri, Comitatus Nitriensis Supremi Comitis, nec non per idem Regnum Nostrum Hungariæ Aulæ Nostræ, prout et dicti Ordinis S. Stephani Cancellarii, in Archiducali Civitate Nostra Vienna Austriæ, die decima nona Mensis Julii, Anno Domini Millesimo octingentesimo undecimo, Regnorum Nostrorum Hungariæ, Bohemiæ, et reliquorum Anno vigesimo.

Franciscus, m. p.

Comes Josephus Erdödy, m p.

Sigismundus Bánffy, m. p.

Protocollatum in Libro Regio Classis I-æ, quod testatum reddo per Regestratorem et Archivi Directorem.

Mathiam Sztankovits, m. p.

Anno 1812 Die 9-a Subsequis Mensis Martij Diebus sub Generali Inclytorum Comitatuum de Bács et Bodrogh articulariter Unitorum in Libera ac Regia Civitate Zombor Continuative Celebrata Congregatione Præsentes Benignæ Donationales et Armales Privilegiales Litteræ, pro Parte et ad Rationem Egregii Joannis Jankovich Clementer elargitæ, lectæ et publicatæ sunt.

Pér Adalbertum Antunovits de Almas, m. p.
prælibatorum J. J. Comitatum Jur. Ord. Notar.

Anno 1812 sub Generali Congregatione J. Cottus Krassoviensis. 20-a et subsequis Mensuum July et Augusti, diebus, in Regio Camerali Oppido Lugos Continuative celebrata, præsentes Benignæ Donationales Literæ Egregio Joanni Jankovich clementer elargitæ, præsentatæ, lectæ, et in præsentia Fisci quoque Magistratualis, Nemine prorsus Contradicente,

publicatæ Sunt: Quarum vigore præfatus Egregius Joannes Jankovich geminalium Cottus hujus Nobilium Catastro insertus habetur.

Per juratum prælibati J. Cottus Krassoviensis
ord. Notarium

Adalbertum Makaj, m. p.

XCVIII.

Donationales Litteræ et Armales collatæ ab Imperatore Austriæ et Rege Hungariæ Francisco I libero Baroni Stephano a Jovich Confiniarii Valachico-Illyrici Regiminis actualis Capitanei die 19 mensis Julii Anno 1811.

Племићско писмо, којим ћесар Франц I потврђује, да је барон Стеван Јовић капетан Влашко-илирске крајишничке регименте од крал. благајне одкупио половину спахилука „Буња“ који лежи у крашовској жупанији. Исти барон Јовић постао је ћесарски ђенерал и 1848 године беше командант града Осјека, који је доцније предао Мађарима по писменом налогу ћесара Фердинанда. После свладаног покрета, влада ћесара Франца Јосифа осудила је Јовића на затвор у Јозефштату (у Чешкој), пошто га је предходно лишила свију чинова и титула па чак и племства. С тога је власт изчупала из ове књиге насликани грб, који је пред његовим очима поцепан, и бачен. Барон Јовић умр'о је у затвору на скоро након свога понижења. Овај барон Јовић био је 1848 год. један од кандидата за српског војводу.

„Nos Franciscus I Divina Favente Clementia Austriæ Imperator; Hierosolymæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Slavoniœ, Galliciæ et Lodomeriæ Rex Apostolicus; Archidux Austriæ; Dux Lotharingiæ, Salisburgi, Virceburgi,

et in Franconia; Magnus Dux Cracoviæ; Magnus Princeps Transylvaniæ; Dux Styriæ, Carinthiæ, et Carnioliæ; superioris et inferioris Silesiæ; Princeps Berchtoldsgadenæ, et Mergenthemii; Comes Habspurgi; etc. etc.

„Memoriæ commendamus tenore Præsentium Significantes, quibus expedit Universis. Quod Nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillimam Supplicationem nostræ propterea factam Majestati, tum vero benigne attentis, et consideratis integra Fide, et Fidelitate, fideliumque ac utilium Servitiorum Meritis Fidelis nostri nobis Dilecti Magnifici Liberi Baronis Stephani a Jovich, Confiniarii Valachico-Illyrici Regiminis actualis Capitanei nostri, quæ Idem in Statu Militari costitutus intemerata semper Fide et Fidelitate ad plenam Superiorum suorum Satisfactionem serviendo, peculiariterque semet distinguendo sibi comperaverat, prout et alias etiam pro Locorum et Temporum varietate, atque Occasionum Exigentia fidelia Servitia sacræ cumprimis antelati Regni nostri Hungariæ Coronæ, augustæque Domui nostræ Austricæ constanter, exhibuit, et impendit, ac infuturum quoque (uti nobis de Ipso firmiter ac benigne pollicemur) haud dispari Fidelitatis, et Constantiæ ardore exhibiturus est, ac impensurus; Mediam Ratam Possessionis Bunya Comitatui Krassoviensis ingremiatæ, Jure Armorum ad Dispositionem, Collationemque nostram Regiam devolutæ, taliterque per Cameram nostram Regiam Hungarico Aulicam posessæ; Totum item et omne Jus nostrum Regium, si quod in præattacta Media Rata fatæ Possessionis, Bunya etiam aliter qualitercunque haberemus, aut eadem, et idem nostram ex quibuscunque Causis, Viis, Modis, et Rationibus concernerent Majestatem, simul cum cunctis ejusdem Utilitatibus, et Pertinentiis, quibuslibet Terris scilicet Arabilibus, Cultis et Incultis, Agris, Pratis Pascuis, Fænetis, Fœnilibus, Sylvis, Nemoribus, Montibus, Collibus, Vallibus,

Vineis, Vinearumque Promontoriis, Jure item Montano, Aquis, Fluviis, Piscinis, Piscaturis, Piscium ve Clausuris, Paludibus, et Aquarum Decursibus, Molis, Molendinis, et eorundem Locis, Braxatoriis, Elucillis item et Macellis, generaliter vero quarumlibet Utilitatum, et Pertinentiarum suarum Integritatibus, quovis Nominis Vocabulo vocitatis, ad eandem Mediam Ratam dictæ Possessionis Bunya præfato Comitatui Krassoviensi adjacentis, de Jure et ab antiquo spectan(tis), et pertinere deben(tis), sub suis veris metis, et antiquis Limitibus existen(tis), et habit(antis), Eidem Stephano Libero Baroni à Jovich, erga effective jam præstitam per Eundem præfatæ Mediæ Ratæ æstimationalis Pretii in Octodecim mille quadringentis septuaginta quatuor Florenis, Viginti octo et tribus quartis Cruciferi altissime defixi, Exolutionem, Ejusdemque Hæredibus et Posteritatibus, Masculini quidem Sexus perpetuo, et irrevocabiliter, Fœminei vero Sexus Ejusdem Descentibus Jure duntaxat Inscriptito in præattactæ Summæ æstimationális Medietate, Pretio item Meliorationum, vel utilium et necessariorum Aedificiorum sumptibus procurandorum, suoque tempore remonstrandorum, et non ex ipso Fundo sua sponte promanantium, imputatis tamen Oneribus per Sexum Màsculinum nefors inducendis Evictione eatenus in Fiscum nostrum Regium assumpta, una cum Jure Patronatus Ecclesiæ benigne dederimus, donaverimus, et contulerimus, imo damus, donamus, et conferimus, Jure quo Supra utendo, tenendo, prossidendo, pariter et habendo, (salvo Jure alieno) harum nostrarum secreto Sigillo nostro, quo ut Rex Hungariæ Apostolicus utimur inpendenti communitarum, Vigore et Testimonio Litterarum, quas Nos in Formam Ppivelegii nostri Regii redigi faciemus, dum eædem nobis in Specie fuerint reportatæ. Datum per Manus Fidelis Nostri Nobis Dilecti Spectabilis ac Magnifici Comitis Josephi Erdödy de Monyorokerék, Aurei Velleris, et una In-

signis Ordinis Sancti Stephani Regis Apostolici Magnæ Crucis Equitis, Montis Claudii, et Comitatus Varasdiensis perpetui Comitis, prout et Arcis, Civitatisque ejusdem Nominis hæreditarii Capitanei, Camerarii, Consiliariique nostri actualis Status intimi, Dapiferorum nostrorum Regalium per Hungariam Magistri, Comitatus Nittriensis supremi Comitis, nec non per idem Regnum nostrum Hungariæ Aulæ nostræ, prout et Insignis Ordinis Sancti Stephani Regis Apostolici Cancellarii, in Archiducali Civitate nostra Vienna Austriæ. Die Decima nona Mensis Julii Anno Domini millesimo octingentesimo undecimo. Regnorum nostrorum Hungariæ, Bohemiæ item et reliquorum Anno Vigesimo.

Franciscus, m. p.

Comes Josephus Erdödy, m. p.
Sigismundus Banffy, m. p.

Protocollatum in Libro Regio Classis 1-æ, quod testatum reddo per Registratorem et Archivi Directorem

Mathiam Stankovits, m. p.

Anno 1822-o Die 26-a, et subsequis Mensis Martii diebus, sub Generali Inclytorum Comitatuum de Bács, et Bodrogh lege unitorum continuative celebrata Congregatione, præsentes benignæ Privilegiales Donationales Litteræ lectæ et publicatæ sunt, — virtuteque illarum introsertus Illustrissimus Dominus liber Baro Stephanus a Jovich in numerum verorum, et indubitatorum Comitatuum horum Nobilium cooptatus, et Catastro Dominorum Nobilium, nemine, sed nec Fisco Magistratuali contradicente, insertus habetur. Actum ut supra et Signatum

Adalbert Antunovics de Almás, m. p.
prælibatorum J. Comitatuum Jur. Ord. Notarium, et Tabulæ Judiciariæ Assessorem.

Anno 1838-e sub Generali J. Comitatus Syrmiensis die 21-a et sequentibus Junii Neo-Vucavarini celebrata Congregatione præsentes Benignæ Donationales Literræ palam lectæ et publicatæ sunt, atque Vigore illarum Illustrissimus Dominus Liber Baro Stephanus a Jovich Incliti Confiniarii Regiminis Petrovaradiensis Colonellus, nemine, sed nec Fisco Magistratuali Contradicente in numerum verorum ac indubitatorum Comitatus hujus D. Nobilium adoptatus, et Catastro illatus habetur. Sig. ut supra per

Josephum Zsitvay, m. p.
antelati J. Cottus Jur ord. Notarium
et Tabulæ judiciariæ Assescorem.

XCIX.

ПРОТОКОЛ

Српске православне цркве и општине у Коморану од 1659.

1659. **Месеца Июлна** 29 **дань. Да се ꙁна како ѕунинсмо саборь христианьски оу господина Капелете домоу црькване доуговаиа ради, те поставише менѣ Соуботѹ Костовиħа и мога коума Ѡстою Жоупановыħа. тѣ дадоше нами оу роуке црквени новаца оу дѹкати и оу талирихь** 63 **талир.**

и оу ситьни новаца дадоше 50 **форин.**

и їедань поꙗсь оу ꙁалогѹ ꙁа 30 **форин.**

и ї҆ошть после на 1660 **месеца Априла** 29 **дань ѹꙁесмо ѿ катанскѹ плаħѹ** 5 **фор.** 90 **нов.**

и ї҆ошть после на 1663 **лета месеца Марта** 10 **дань ѹꙁехь ѿ младога Митра Їенофца ꙁа црькьвенѹ кѹħѹ** 75 **фор.**

ѡпет после ѹзехь ѿ Дьмитра Ієнофца за црквенѹ коуќоу и то 60 фор.

То чини свѣга готови новаца 285 фор 40 нов.

То ıе било оу мою рѹкѹ свѣ.

Дадохь дебелом Димитрѹ ѡдь овихь новаца 30 тал. те ми даде 5 талира файдѹ.

1660. Месеца Ієнѹарна 6 дань. Скѹпих ѹ црквоу 70 нов.

Прохѣсапихь се Ю Сѹбота и Фогаш Лазо, тѣ дадосмо оу црьквѹ 1 фор. 80 нов.

Месеца Марта 2 дань, кадь ѡтидоше тргофци доле, скоупихь ѹ лаЂоу 2 фор. 35. нов.

Ѿ царевѹ плаќоу даде ми господинь Капѣлета 5 фор. 90 нов.

Ѡтиде оу Бѣчь Хаџи Манонла тѣ ми даде 55 нов.

ДониЂеше трьгофци ѡздо, тѣ се прохесапихомь, тѣ имь претече ѿ харча 24 фор. 75 нов. и то дадоше мѣни на црквоу.

Месеца Авгѹста 3 дань. ДонЂоше трьгофци ѡздо, тѣ се прохѣсапишѣ ї ѡнда, тѣ ми дадоше 2 тал. и по.

1661. Месеца Єнѹарна 1 дань. Скѹпихь ѹ црквѹ 46 нов.

Месеца Марта 1 дань ѡтидошѣ тргофци доле, тѣ ми дадоше походию 1 фор. 82 нов.

1662. Месеца Єнѹарна 5 дань. Отидоше тргофци доле, те скупихь походию 2 фор. 60 нов.

1663. Месеца Іюниа 20 дань. Даде ми Ѡстоіа, що е биль скѹпиль оу црквѹ новаца 17 фор. 47½ нов.

И Вице ишпань(1) ми даде 4 фор. 50 нов.

(1) Под-жупан.

Кадь раскидосмо црькв скоупихь троуне ѿ свѣће, тѣ оуӡехь свѣће те ихь продадох ӡа 7 фор. 29 нов.

Кад оумре Никола Арьнаоутинь остави в црькв 10 тал.

1664. Месеца Марта 18 дань. Почесмо да градимо цркв садашьню, ѡнда даде моꙗ гаӡдарица Илона 10 тал.

На Божић скупи Милеќне и Милинько в цркв 96 нов.

1665. Месеца Енварна 1 дань. Ѹӡехь ѿ Паушра и Бераӡа тороньски дрьва 27 фор.

Скупи Милеќне в цркв (два пут) 1 фор. $17^1/_2$ нов.

Месеца Ноеврна 21 дань кад посвѣти цркв владика будимски Виктор скупихь ꙗ в цркв 89 нов.

1666. Месеца Июлиа 9 дань. Даде ми Шаникат([1]) 6 фор. 50 нов. Ѡпѣт ми дадоше тргофци 2 фор. 80 нов.

Кадь пойће в Беч дебѣли Димитар и Вѹинь дадоше ми 2 фор. 44 нов.

Георгие Кѹрирь даде ми 1 дукат. Михаило, Стѣрио и Живань дадоше ми 1 фор. 65 нов.

Кад ѡтидошѣ долѣ трьгофци, дадоше ми 1 фор. 55 нов.

Скупи Стѣпанко в црькв 59 нов. Ιѡрго Влахь остави на цркву 5 фор. 79 нов.

1667. Месеца Енварна 2 дань. Кадь отидошѣ тргофци доле, скупихь походию 3 фор. $53^1/_2$ нов.

19 Енварна прохѣсаписѣ Ιѡрго и Хоурица и Исак, тѣ ми дадошѣ на цркв 10 нов.

([1]) Јамачно Синдикат, војна судска власт.

5 дань Марта ѡтидошѣ доле трговци, тѣ скупи походнію 3 фор. Кадь Іѡрго ѡтиде доле и ѡнда скупихь 2 фор. 40 нов.

29 Марта дадошѣ ми трговци и за Пѣтра Вранѣша 10 фор. 95 нов.

1668. Месеца Авгѣуста 15 дань. Скупихь у цркву 65 нов.

Ћурарщии ми даде у цркву 1 фор.

Видое и Іѡвань ѡтидошѣ доле дадоше ми 1 тал.

1669. Месеца Априлиа 12 дань. Даде ми Стѣрио 1 фор.

И калоуђерица ми даде 1 фор.

Ва лето 1670. Месеца Деќемврїа 19. Да се зна, како дође господарь Ќира ѿ Арнаутохорї на светую црковь коморанскую опщи лисль 10 фор. За свою и родител своихь душу. Богь да прости. И ѿ тога валяше дати 2 шестака попу Адаму, що му на проскомидїи помние и нѣгове родителие, то оста 9 фор. 43 нов.

Да се зна, где що самь трошил ѿ црьковьнихь новаца на црьковѣну потребу, и на калуђерову потрѣбу, що е била потрѣба дадохъ малиру (молеру), када прикова уиньке прѣдь апостоломь дадохь му 6 нов.

Дрьва узехь калуќеру у три пута 5 фор. 10 нов.

1661. Марьта 20 дань. За дрва дадох 13 фор. 40 нов.

1662. Мѣсеца Енуариа 6 дань. Узехь тамиана 1 фунту 75 нов.

Манастирьлиници дадосмо сви договорьну за тегле 18 фор.

1664. Узехь калуђеру 2 фунтѣ свѣќе 30 нов.

Ѿ Болаковиќь Милоша узехь 52 даски 9 фор.

1664. **Мѣсеца Марта** 18 **дань. Погодисмо сѣ с маистора да зида црькву за** 50 **форината, тѣ му дадох напрѣдь** 3 **фор.**

Кадь доконашѣ црькву маистори, дадохь им напойницу 40 **нов.**

1665. **Мѣсеца Ноемврина** 21 **дань. Да сѣ зна, што похарьчихь када црькву тропїиса владика:**

узехь 12 **рифи платьна за** 3 **фор.** 48 **нов.**

4 **фунти воска за** 2 **фор.** 40 **нов.**

бѣли свѣћа 4 **фунтѣ за** 3 **фор.** 20 **нов.**

1 **кѣлики ћилимь за** 6 **фор,**

на рибу и на еће потрошихь 5 **фор.** 69 **нов.**

що заградишѣ прѣдь црквомь на обадвѣ странѣ з даськама заедно дадохь 6 **фор.**

за нерьцку(1) **столицу дадо** 1 **фор.**

1666. **Мѣсеца Єнуарна** 28 **дань:**

трошкови за потрѣбу калуђера 4 **фор.** 10 **нов.**

кадь прѣградисмо цркву у преко, похарчихь 75 **нов.**

кадь бисмо у ћелию с хри(ш)ћани саборно, дадохь за вино 3 **фор.** 16 **нов.**

1667. **Мѣсеца Ѥнуарна** 7 **дань:**

ѡпѣть дадохь за архиеренску столицу 70 **нов.**

Іанош Дияку дадохь за альжицу, що погибе у ћелию 3 **фор.** 20 **нов.**

кадь смо пили у ћелию потрошиль самь 1 **фор.** 50 **нов.**

1668. **Узехь трську калуђеру за** 1 **фор.** 66 **нов.**

Када доиђе другипуть владика (будимски Виктор), те га частисмо саборно, потрошихь, що на вино, що на ело 16 **фор.** 80 **нов.**

---

(1) Архијерејску столицу.

Ꙁа владичинѣ конїє, що сѹ стаꙖли ѹ веньдигь фогадов(¹) дадохъ 15 нов.

Кадь исплатисмо протосинЂела дадохь Бокь Мѣштерѹ(²) Ђѹрешинѹ дадохь 4 фор. 50 нов.

Ꙁа три иконѣ дадохь 22 фор. 50 нов.

Ꙁа ꙁаставѹ дадохь малирѹ 15 фор.

1669. Мѣсеца Марта 20 дань. Направи свѣтьника предь апостоли дадохь 2 фор. 60 нов.

Кадь послалсмо Кишь Фаркаша и Бранковиħа ѹ Хрьвацькѹ по ѿца Іларишна дадохь имь готовихь новаца 22 фор.

Дїакѹ дадохь ꙁа плаħѹ 33 фор.

1671. Дадохь Ђѹрнискомѹ попѹ ꙁа 1 книгѹ 8 фор.

Када искрьпи Ѡтаць Иларишнь ѡдеждѹ потрошихь 5 фор.

Ноєврѧ 21 дань, кад смо били ѹ црквѹ, тѣ слависмо свѣца потрошиль самь 9 фор. 68 нов.

1672. Месеца Фѣврѹарна. Када доиде калѹħерь иꙁ Ковина, те потрошихь на нѥга 5 фор. 25 нов.

Месеца Марта 12 дань дадохь Ѡстои ѡпѣть ꙁа єдно годище 33 фор. Іоще що є сталь више ѿ годищѣ 4 месеца и на то ѹꙁе 5 фор.

Рѹжашь Пичика що донесе ꙁвоно горе, дадохомь 1 фор.

Ꙁа црьни кофѹежиħь що є на свѣтѹ трьпеꙁѹ 13 фор. 50 нов.

1673. Месена Єнѹрна. Дадохь Ѡстои ꙁа єдно годище 7 фор.

(¹) Vendégfogadó = Гостионица.

(²) Бокь Мѣштер од немачког Vacht-Meister.

1686. Месеца Априла дань 3. Да се зна, що донеше у церкву на васькрьсеније. 2 велике одежде; 1 диаконьска; 3 петрахила; 1 наруквице; 3 застаке; 1 антимин(и)сь, 2 кандила; Дари на путирь; 4 завесе; 2 ѡбруса; гробалица; 4 книге, апостоль, еванђелие, летурьгиарь, ѡктоихь.

1684. Маиа 10 дань. Да се зна како менѣ Николу и Ѡстою Лака учинише рисћани саборно црквене синове.

Дадохь кесцу бисера на аеръ (ваздух):

300 ситна зерна бисера.
130 крупина.
100 паки крупина.
180 зерна верло крупна.
150 „ ситина.
135 „ їощь ситина.
355 „ наиситина.
115 „ Павловица дала.

Сума свега 1465 зерна, то е дато на аер, и ощъ 3 зерна велика.

На 1689. Месеца Августа 18 дань. Да се зна, како даде хесапь Кузъма ванда церьковни синь ѿ новаца, що е скупиѡ у црькви и що су му давали христиани, те їоще остаде дужанъ христианомъ да има дати 26 фор. 50 нов. тѡ е остало у нега. И ѡсвем тога узео у Пожуну ѿ новаца що су христиани дали церковьни новаца, каде смо Пѡрфирна терали изъвадиѡ ѿ ѡнихь новаца 25 фор. 50 нов. и сѡ тимь іе дужань.

Платише сироте покоинога Кузма(на) З(ж)упанића дуг церковни 25 фор. и прими їхь Пешти Тамашь у руке, и метну у новце церковне.

1687. Ианварна 19 дань. Да се ꙁна, како дадоше катане, каде смо добили Беωградь каде сꙋ ꙋватили 42 фор.

1689. Месеца Авгꙋста 18 дань. Да се ꙁна, како иꙁабраше обърше христиани гласωмь народинмь поставили церъковънимь синωмъ Капошварлию Вꙋка, пωрэдь Ꙁω(м)борлие Николꙋ. Богъ га васъвисиω.

1686. Априлиа 8 дань. Да се ꙁнашь, шо потроши церковни новаца, де що е, наиперво начини на чим икона се целива 8 фор. Начини сандꙋкь ꙁа ωдежде 5 фор. Начини сандꙋкь ꙁа ꙁвеће 1 фор. 50 нов.

1687. Ферварна 12 дань. Дадохь церковне новце Порфирию 10 фор.

1687. Ферварна 25 дань. Да се ꙁна, како пос(л)аше рисћани Берлиаковића ꙋ Бечь, и дадо мꙋ 25 фор.

И дадохь ѿ шꙋпанре, що сꙋ писали каде ie ишавь Берлиаковићь ꙋ Бечь 1 фор.

Дадохь Патнхархꙋ? 2 вреће брашна 7 фор.

Ꙋꙁе владика и са ниима конма 1 меровь арпе(1).

1687. Дећемврия 25 дань. Да се ꙁна, що кꙋпи Кꙋꙁма ванда на Божићь, на ново лето, скꙋпно ꙁ Никола 91 нов. на богωявление, на месне покладе 2 фор. 76 нов.

Дадоше катане, каде смо добили Беωградь 12 фор.

Скꙋпи Кꙋꙁма ванда на ваꙁдвижение часнога креста, їощь скꙋпи ꙁ Никола 4 неделе поста ꙋ церкви $73\frac{1}{2}$ нов.

На цветносне, на васкрсение 2 фор. $36\frac{1}{2}$ нов.

(1) Арпа од мађарског korpa = мекиње.

На 1690. Месеца Ієнара 1 дань. Да се ꙁна, какѡ пѡписуемо црьковниꙁь новаца у кога що има, те є дужань. Паль Диакѡвица дужна црькви 600 фор. 62 нов.

Манастирьлиꙗ Милошь и братѡмь ꙁоєдно дужни 608 фор. 40 нов.

Ꙁѡмьборлиа Никѡла дужань црькви 86 фор.

Патриарьха биѡ на конаку 50 фор.

„И того дне, кадь погодисмо свещеника ѡца Севѣстиана, тай истин дань кь нѣму на помоћь у нѥговои црковьной служби, погодисмо и наимисмо ꙁа даскала ієродиакона Атанасиꙗ, да имать нашему коморяньскому свещенику бити покорань и послушань, и треꙁьно се носити, а плаћа му се ѡбреуе 30 фор. А хранити га имамо сь свещеником, и да имать учити дєцу и сиромашку, како и кои се по болѥ имали“.

Те исте 1690 год. 1 јануара био је патријар Арсеније III (Црнојевић) у Коморану, и био је на конаку код Николе Зомборлије.

Лѣта ҂а҃х҃ч҃ (1690) Месеца Сектемврна а҃ го дне. Да се ꙁна, како ми комѡрански христиана, благословенієм светейшаго Єпископа кир Исаїє Диаковића, владики Паннополскаго, сьбравши се вьси ѡбщє вь црковнєм домѣ, келлїи, наємисмо и погодисмо, ѡсвещенаго господина ѡца кирь Севѣстиана, ѿ данас почевьши до ово доба године, ѡбрѣкосмѡ му плаће 70 фор. и обрѣкосмо се, да га частно и поштенно плаћамо и хранимо, како смо и до сад.

И того дне, кадь погодисмо свещенка ѡца Севѣстиана, тай истїи данъ кь нему на помоћь у нѥгокои црковьнои служби, погодисмо и наимисмо ꙁа даскала ієродиакона Атанасиꙗ, да имать нашему коморяньскому

свещеникꙋ бити покорань и послꙋшань, и трезьно се носити, а плаћа мꙋ се ѡбрече 30 фор. А хранити га имамо сь свещеникомь, и да имать ꙋчити децꙋ и сиромашкꙋ, како и кои се по боле имали.

Лѣта ͵аѱч҃в (1792) Месеца Ѡктомврна к҃е (25). Бꙋди вѣдомо, како ми комораньски христиани вьси обще и мали и велики сьбравши се вь домꙋ црковнаго ѡца господара Адама Фельдкарне, дозвавши сьборно ѿ звега србскаго ѿ Сенть Ендрее попа Адама, благословенїемь светеншаго србскаго патрїарха кѵрь хаџи Арсенїа Чрноевића; и погодисмо га по на едно лѣто за 60 фор. велим и речемь за шестьдесеть форинтїи, ѡ своеи сїи речь ѡ нѣговои храни, и що годь стече и петраиломь преко свега лѣта, и то е попово, ѡкромь црковнаго доходка иже ѥ ꙋ нась ѿ старине и ѿ давна ѡбичаи; прво; на великою сꙋботꙋ на Христова гроба целованїю; второ е, на богоꙗвленїе, ѥгда изидемо сь литиѡмь на Дꙋнавь на ледь; третие на оутрьнѧхь на ѥвангелию, що се кꙋпить и на вьсѣхь литоргиахь, що се год кꙋпи, и то ѥ црковно, и на вьскрсение предь црькъвомь, на ꙋтрии кадь се целива ѥвангелие, ѿ насе да се дрьжеть две зделице ѡколо Евангелиа: то е, що се на едноi скꙋпи, попово, а дроуга зделица црковно е, що се скꙋпи на ню, и ѡщь к томꙋ комораиски христиани дароваше попꙋ Адамꙋ 20 фор. то мꙋ дароваше христиани гледавши нѣгово сиромашство, и да имь Богꙋ и людима по боле слꙋжить.

C.

Ана Фехирваринница позајмила 100 фор. од Јеронима Силера царског војног заставника и управника старог града Коморанског, и залаже своју кућу у Сентандрејској улици за сигурност свога повериоца. Ова облигација написана је и потписана 15 октобра 1690 године.

Wür Endts Underschribene Als Bürgen bescheinen in Krafft Dieses scheins, das von dem wohl Edl und gestreng Herr Hieronims Siller wollbestelter fendrig des löbl. ord. fändl, Undt zu gleich Withal Vorsteher der Alten Wöstung Comorn, der Fraue, Anna Feijerwarin zu ihre Unentpöhrlich nottürffs benantlich Hundert Gald. Jährlichen Ex: so auf ein Jahr lang Zeither interessirs par golig word verschreibet zu einem Undterpfand, ihr in der Sancth Andree gassen liegentes Erkauftes Edelhaus, gegen dem Szabó Imre überhaubt allen und in dem was darinen ist: (Wenn Gott bei sey) sie einiges Umgleiches betretten Sollte sich darinen auf allen Fall zur allen anderen prætentionen Zahlhafft mach solle. Uhrkhundt dessen Haben wür Uns heute, als bürg Handtshrüfften und Pettschafften underschrieben hund Verfertiget mit ihr solches von uns erteillet. Actum Comorn des 15 October 1690.

Id est 100 for.

(L. S.) **Coram Kozma Zuppanovicz,** m. p.
Vojvoda.

(L. S.) **Coram Belakovycz János,** m. p.
Voyvoda Nasadista

(L. S.) **Azь Анѹшка и своимь синомь Ђѹрьѹном и с мѹжемь Николомь дѹжна самь сто форинти, да имам платити.** +

Hiermiet übergiebe ich diesse Schuld dem Pauch Jaunst al die weull Er mir sie Völlig sammt der Inderesse 108 fl. Erlegt und bezahlt hat 1691 den 27 Noffemper

Georg Niecolaus Klörgl, m. p.
Wachmeister.

Coram me Kozma Zuppanovycz Vojvoda (†)
Coram me Joannes Belakovycz Vojvoda (†)

Азь сведокь Вѹко Iωвановнћъ (†)

На 1693 летω. Месеца Априлиа 18 дань. Да се има ѕнати, какω сѹ христиани сабрали саборьнω ѹ господина Адама Федварне црьковьнωга ωца кѹћѹ, те тѹ иѕабрали црьковьне синωве Марька Леньчеша и Ѕакѹ Добрића дω годиие дана да имаю слѹжити, ωпрωстише се на 1695 лето Марта месеца 26 дань.

На 1694 летω. Месеца Априле 18 дань. Да се ѕна како придадоше хесапь христианωмъ господинь Федварна Адамь црьковьни ωтаць и Вѹкь Капѹшварьлиа и Ѕомборлиа Никола цркωвни синωви, те осталω е новаца ѹ црьковьнога ωца свега сѹма 104 фор.

На 1695 летω. Месеца Марьта 26 дань. Да се ѕна, како придадоше хесапь Ѕахариа и Ленчешъ Марько ѿ свега, те ωсталω нωваца ѹ господина Федварне Адама црьковьнагa ωца готовихь новаца ѹ ѕдравω 116 фор.

На 1696 летω. Месеца Ианѹара. Да се ѕна, како даде Хаџи Первинннь синь Исакь, що мѹ ωстави ωтац на самерти на комораньскѹ црквѹ свега 50 фор. И то ωста кодь црковнога ωца са ωсталими више именовани новци.

На 1697 летѡ. Месеца Априла 25 дань. Даде Манастирли Петрь 50 фор. цркьенихь новаца, и тѡ се ставило ꙋ црковни ковчегь.

На 1695 летѡ. Месеца Марта 26 дань. Да се ꙁна, какѡ сви ѡбьще христиани сабѡрьнѡ иꙁабрали сꙋ. црьковьне синове, кои да цркви послꙋжи дѡ єднꙋ годинꙋ Манастирьли Петарь и Пѡжꙋньлиа Никола. Предаде хесапь Монастирли Петарь.

1697 летѡ. Месеца Априлиа 25 дань. Поставише коморански саборь на цркѡвно синовство, Ѩнию Ц(в)ит(к)овиħа и Фаркашь Ѩноша, и примио єсть Фаркашь Ѩношь црковних новаца готовихь ꙋ своє рꙋке 7 фор. ꙋ ꙁдравꙋ и ѡскѣнь тога примио ѿ Фаркашь Ѩношь 2 фор. 39 нов.

1699 лѣтѡ. Месеца Декемвриа 27 дань. Да се ꙁна, кадь се скꙋпише коморански христиани Срби, скꙋпише се вьсь сьбѡрь, и ѡправише що какве многе вещи црковьне, и тои истїи дань господарь Ѩиниа Цветковиħь, и Фаркашь Ѩношь били сꙋ. Тада црковни синови Петарь кїрь Ѩниа Цвитковиħь предаде хесапь с тектеромь ѿ новаца до новаца, и ѿ кога є що и на щѡ харчнѡ ѡколо црковне потребе.

1999 лѣтѡ. Месеца Декемврїа 27 дань. Да бꙋдеть на ꙁнани свимь опще, како се скꙋпише коморанскїи христиани Срьби ради црковнихь свакоіаки потребахь, и ѡправише многѡ що каквихь послова. И на томꙋ сьборꙋ тога дне, господарь Фелдвари Адамь црковнихь отаць предаде хесапь, що є примаѡ ꙋ своє рꙋке, почавши ѿ лѣта 1690, како є поставлєнь црквени ѡтаць до лѣта 1700.

Да се ꙁна, како дадохь на ꙁалогꙋ господинꙋ братꙋ Іѡванꙋ Манастирлїи ѿ црковнихь новаца

50 фор. и ʒалога мȣ ȣ єдном веʒаном кеси скилєнои подь мȣхȣромь стои вь лето 1700 месеъа Марта први дань.

На Ʒамфирки има фор. 60, на ʒалогȣ, партȣ и поїасъ има ȣ ʒалогȣ дато кою годинȣ ȣмрео покоини Ʒамфиръ.

Въ лето 1710. Месеца Їюнїа 16 дань. Принесе госпа попъ Петровица, и придаде на свети храмъ светоє воведенниє, на слȣжбȣ Богȣ, ʒа свою дȣшȣ и своихъ родителъ, їеданъ ѿ плаветне камȣке (?) ʒлатинимъ галономъ сребрни пȣци поʒлаћени їедань петрахилъ. Богъ да прости.

1710 лето. Месецъ Августа 2 дань Престави се покойна Ʒерепешка (Лончарка) са даштерню ією, и ѡставише на церквȣ ʒа дȣше ихъ две лажице ѿ сребра. Богъ да ихъ прости.

Покоинога старогъ Фелдвари Адама брадатога домаћица, коя се ʒвала по родȣ и племенȣ Фогашъ Катарина, ѡстави поредь свете цркве 1 косȣ грȣнта свога на светȣ цркви коморанскȣ ʒа свою дȣшȣ. Пристави се ȣ великои кȣги 1710 лета, месеца Авгȣста 21 дань.

На минеју, који је писан од 1532 г. има овај запис:

Сї манѣи црквѣ коморанскѣ храма въведенїа пресветїе кладичице нашеїє богородице и присно дѣви Марїє. подписа се рȣкою крепною їереи Пїѥ бившаго тогда преʒвитера, и тогда беше царь оумрль Ѡсифь то бысть въ лето ѿ рождъства 1711. Писато Авгȣста Гі дьнь.

Ка лето 1711. Месеца Марта 13 дань. Примисмо хесап саборно од господара Вани (Вали = Valy) Адама и перви и последни пȣть, и даде готови новаца, и 76 фор. 60 нов. ѡ свемъ трошка.

На 1714 лето. Месеца Јанȣарија. Ѡста ȣ Пеци Тамаша црковни новаца, що сȣ христиани дали на ни-

терешь фор. 500 велимо петь стотина форинти. И погоднсмо, да да̃ на годину на сто форинта фор. 6. и велимо шесть форинти. И тако се ѡкрицало, кадь годь христиани захтевало, да има положити све до нокца. И що ie держало пре две године, платно интерешь лепо, тако да ie свакому на ведомо.

Пещи Тамашь ѡста дужань интерешь фор 10 и 76 нов. и рекло ie, да ће платити, каде главнѡ плати 1715 1 дань Јанварна.

На 1714 лето. Месеца Јанварна 1 дань. Ѡста дужань Пещи Тамашь светои цркви ради нивє, що ie узео ѡдъ Андрие Костића фор. 43, и велимо четерь десеть и три форинта. И тако се ѡбрекло како дође из Беча, таки ће лепо дати и платити безь сваке речи.

1714 8 Septembris плати.

И има давати Пожунли Адамь. що ie интерешь ѡсталь дужань фор. 19. И има iедань — — — 8 осамь дуката у фор. 40, то да плати, пакь нека узме дукате.

Има у Ѡберь ванде Ћире фор. 20. що и пунница и жена лежи кодъ цркве.

На Замфирке има фор. 60, на залогу парту([1]) и поѡсь има у залогу дато, коiю годину умре покоини Замфирь.

Ѡбреко покоини Рацъ мещерь на свету цркву каде ie умрло, да га укопаю кодь свете цркве фор. 40 и за первашнио жену фор. 10, свега 50 фор.

И Станко га дужи, да му ѡстало дужань покоини Рацъ мещерь за калпакь

На 1714 лето. Сектемврия 10. Да се зна, како предаде хесапь Пещи Томашь, Нѡца Станковићь

([1]) Парта, женска капа од златоткане материје или чипака.

свете цркве введенија коморанске предадоше хесапь мало многω до новца клетовомь коморанске цркве православне хрисћаномъ; тако да се зна.

На 1714 лето. Септемврија 10. Предадосмо хрисћани Иωвану Федвари и Лепчешу Петики црковни сонови готови новаца 389 фор. и на трошакь оста 13 фор. И на пωлу црковни новаца.

У Пешти Тамаша 510 фор. у Дурке Оберванде 200 фор. у Федвари Ωвана 100 фор. у Замфирке 60 фор. у Пожунли Адама 19 фор.

1716 лета 4 дань Априлиа. Узе Фелдвари Дурнећь у заимь церковни дасака 20.

Узе Станковичь Яношь у заимь 7 ωслопа([1]) церквени. Райкω узе іедан чамь и две даске.

Фаркашь Янош дужань фор. 1, што су му дете поредь церкве закопали.

Ћирω Дурка ωберванда урамьфиа([2]) дужань интереш на церкву 26 фор. плати 5 фор. ωста дужань 21 фор. Лето 1718, 8 дань Априла плати и главнω и интерешь.

Лѣто 1717. Дек. 16 дань. Да се има знати, како госп. Пешти Тамашь плати црковну главни(цу), и още ωстаде интереша давати 54 фор. 50 нов.

Лето 1718. 8 дань Априла. Да се зна, како се господиномь Пешти Тамашомь саборнω прохесаписмω се, и плати главнω све до новца, негω ωстаде ѿ интереша дужань 1 фор. 68 нов.

([1]) Ωслопь мађ. реч српски значи Стуб.

([2]) Урамьфиа значи господичић = господинов син.

Лѣто 1717. Дек. 16 дань. Да се зна, како iа господинь Фелдвари Яношь и Ленуши Петика, бивши црковнїи синови, прѣдадосмо хесапъ христиа —, кои се находе (кодь) коморанске цркве светаго кавѣденїа прѣсветїе богородице храма, свимь ѡбще господаремь великимь и малимь ѡд свега, и прѣдадоше готовиу новаца 78 фор. 95 нов.

Лето 1718. Ферфара 27 дань. Да се зна, како се погодисмѡ саборнѡ за покоинога Валие (Valy) куће господаромь Фенервари Адамомь, и дадосмо му саборно за фор. 150, плати напредъ 75 фор. и ѡста и оште дужань фор. 75, Interis 5 фор. свега 80 фор.

Летѡ господне 1718 дань 8 Априлиа. Да ie на знание, како сабрасмѡ се саборно за ради свакоiаки церковни дугованиiа, и на ѡвомъ сабору избрасмо саборнѡ церковнога поглавара и епитропа господина кирь Iѡвана Станковића, и два церковна служителiа, или синове церковне, по имену господина Фелдвари Ђорђа, и господина Николу Фаркаша, и прими горе именити господинь церковни поглаваръ Iѡвань Станковићь церковни новаца готови у своiе руке дукатомь за iеднѡ ѿ десеть дуката фор. 82.

Anno 1719, 26 Decembris Komáromban.

Nemzetes és Vitézlö Stankovics János Uram, Egyház Atya Urunk Eö kegyelme mái napon számot adván az kösség elött az mint következik. — — —

Percipiált Eö kegyelme in Anno 1718 és 1719. In Summa Summarum az Egyház pénzit keziben for. 681 и 50 kr.

Ebbül Erogált Eö kegyelme 354 for. 85 kr. Restál Eö kegyelmeńél 326 for. 65 kr.

Лето господне 1719, Дек. 26 дань ꙋ Коморанꙋ. Племенити и храбри госп. Иωвань Станковићь, церковни поглаваръ и епитропь ꙋ данашнии дань положно хесапь предь црквеннимъ сабором, као што слѣдꙋе:

Прими нихова милость ва лето 1718 и 1719 готовинꙋ 681 фор. 50 нов. Ѡдъ свега ꙋзеω нихово господство 354 фор. 85 нов. ωстаде ꙋ нихова господства нощь 32 фор. 65 нов.

Ezen Restált for. 326 és 65 den. ugyan fölyül Emlittet Stankovics János Uram Eö kegyelme mai napon az kösségnek mind egy pénzig meg fizetett, és kezekez adott, mellyrül mink alúl Subscribalando Egyház Tagiay Eö kegyelmük quietaltuk is. Datum ut Supra.

Esztergami János Voivoda +
Fehérvarij György.
Тамаш Жикковичь.
Földvarij Adam.
Földvary János.
Farkas János.

Овен остатакъ фор. 326 és 65 дин. горе имените милостиви господинь Иωвань Станковићь ꙋ данашни дан саборꙋ предаде готовинꙋ све до покца ꙋ рꙋке, што ми потписати саборно призгнаемо. Ꙋ Коморанꙋ 26 Дек. 1719 лето.

Тамаш Жикковићь.
Фелдвари Ада́мь.
Иωванъ Фелдвари.

Иωвань Естергоми Воивода +
Ђꙋраћь Фенерварн.
Иωвань Фаркашъ.

Die et Anno ut supra Valasztotta az kösség és tette Stankovics János Egyhaz Atya helett Nemzetes és Vitézlö Obervaida Uramat Fehérváry György Uramat, percipiált Eö kegyelme Egyház pénzit in Summa 326 for. 60 den.

Истога дана и годиие горне иꙁбра саборъ и постави место Иѡвана Станковића црквеногь оца, племен. и храброгь господина Оберзандꙋ госп. Ђурђа Фенєрварию, и нихова милость прими ꙋ своє рꙋке церквенихь новаца 326 фор. и 60 ден.

Anno 1721 Die Szent Endre Napián Magyaroktól vött föl Egyház pénzitt interesen for. 50 Obervajda Uramfia Fehérváry László.

1721 год. на дань св. Андрие примно интерешь од Мажара у готовомь новцу 50 фор. Син. госп. Обервандє Владиславь Фенєрварию.

Anno 1722. 1 Januarij Komáromban. Számot vetvén az községgel az 1715 Esztendöben fölvett 100 forintokon marattam az Capitalis és interesivel együtt 120 for. id est száz húsz forintokban kötöm és inscribálom az Egyházunk mellet lévö pusztámat és pinczemmel együtt, mellynek nagyobn bizonyságnak okáért adom magam kezemirásomat az köröazt vonÿasommal ezen könyvben.

Földvary János (†)

1722 летѡ 1 дань мес. Юанꙋарна ꙋ Коморану. Прохесаписмо се саборно ꙁа оии од 1715 летѡ ѡстадѡ на 100 фор. главииномъ и интерешомъ ꙁаєдно 120 ф. велим на сто двадесть фор. ꙁа то даємъ ꙋ ꙁалогꙋ и ꙁаписꙋємъ оиꙋ мою пꙋстарꙋ до наше цркве ꙁаєдно съ подрꙋмомъ. Ꙁа веће верованѣ даєм свои потписъ и полажемъ крсть

Иѡвань Фелдвари (†)

Истога дана и годние горне.

Госпоћа Іωвана Станковића даде и поклони на свету церковь а за свою душу 1 сребрно кандило, коіе купи за 16 фор.

Лєтω 1723 Ферфара 24 дань. Господарь Адамъ Фелдварн даде 6 фор. Манастиранинца 88 фор. ωста у нега 80 фор., 8 фор. на они 80 фор. додао іе церкви нωщь 20 фор. 100 фор. узе за себе, а на то даде Картабнанку.

Истога дана и годние горне.

Даде саборь церковин госп. Ранку Милоіевнћу 6 на сто годишнегь интереша 50 фор. на то даде госп. Ранко Вартабнанку.

Лєтω 1724. Мес. Іенуарна 1 дань. Ωнога Неде по имену Зубуна синь, кои іе ω коморанскомь вашару умро, и кои іе кодь наше церкве закопань, даде за свою душу 6 фор. коіе предаде церкви госп. Иовань Станковићь.

Тога дана изабрасмо саборно церковна поглавара госп. Иωвана Станковића, а церковне синове Иωвана Фехерварню и Томаша Кузму, и узе до руку, што би за годину дана подь печатомь, као што иде:

2 ком. десето дуката чини 80 фор.; 7 прости дуката = 28 фор. у злату свега 108 фор. у сребру 40 фор. Свега 148 фор.

Истога дана прохесаписмо се са сироуади у Богу упок. госп. Ωберканде ω станю церковномь, кадь се прохесаписше место свога оца, осташе дужни 9 фор. Попу Пери 5 фор. Сребрна пуцета вреде 10 фор. свега 24 фор.

Ка лєтω 1725. Месеца Феркара 20 дана. Погодисмω саборно Фејерварн Миклошомь кућу

церковиѹ до лета 1726, мѥсеца Феркара 20 дань, ҁа 12 фор. и ҁградниномъ ҁаѥдно.

Да ѥ на ҁнаниѥ поцieнѹ саборѹ коморанскомѹ свакимь малимь и великимь, како ѥ Станковић Јаношь дадо мештерѹ 10 фор. ҁа ради господина митрополита беωградцкога, ако не прими до рѹке, да ми имамо поцieни саборь дωкωсѹрити и платити.

Ωдь лета 1724 дω лета 1725. Да ѥ на ҁнаниѥ свакωмѥ улокекѹ, какω церковии епитропъ господар Станковичь Јаношь са церкωвнимь синовωмь господаром Феѥрвари Јаношомь и гωсподаром Кѹҁма Тамашомь предаше хесаль до новца до пω. И погодисмо мештера Петра Касимировића на годинѹ 40 фор.

Паки ва лето 1725 ωста господарь Станковичь Јаношь, и постави смо га саборно сви ωвьции поглавара и питропа церкви коморарскиѥ и храмѹ введениѥ пресветиѥ Богородици са церковнимь синовомь господаромь Феѥрвари Јаношомь и гωсподаремъ Кѹҁма Јаношомь. И предадосмо Питропѹ церквеномъ новаца готови 21 дѹкать и бели новаца свега кωѥ форинтѥ коѥ какви 91 фор. 17 ден.

Ва лето 1725. Месеца Фервара 21 дань. Да ѥ на ҁнаниѥ, како продадосмо церковно место кодь гробља Мачарѹ ҁа фор. 35, келим ҁа триѥсть и петь форинти, и платише лепо до новца до по. и ѥ црковии питропъ Іωаннъ Станковичь прими до рѹке.

И паки дадо и ѿ ти новаца бировѹ 2 фор. 7 крајцара.

Ωдь лета 1725 дω лета 1726. Да ѥ на ҁнаниѥ свакоме улокекѹ, како ѥ црковии питропъ господарь Станковичь Јношь са церковнимь синовомь господаромь Феѥрвари Јаношемь, и господаремь Жѹпановичь

Тамашемъ предадосмо хесапь до новца дѡ пѡ коморанскимь христиханомь месеца Деѣемрна ї҃д҃ (14) дань.

1725 дана 14 Декемрна ѹ Коморанѹ. Да ѥ на ʒнание свакоме ѵловекѹ, како иʒабрасмо ми коморански хрисѣани сабѡрно церковнога поглавара господара Фелдварн Геѡрѣна, церковие синове господара Рац Ѷѹркѹ и Жѹпановиѵь Тамаша.

Ва лето 1726. Примисмо ѿ госп. Жѹпановиѵь Тамаша 200 фор. церковни новаца са интерешомь ʒаѥдно 12 фор. Месеца Ѥнуарил 1 дань.

Ва летѡ 1726. Примисмѡ ми сви ѡпщи коморански правѡславни Серби христиани церковни новаца интерешѡмь ʒаѥдно 212 фор. ѡдь госп. Ѵавдарь Раке месеца Ѥнѹарил 1 дань.

И примисмѡ сабѡрно церковни новаца ѡдь госп. Феѥрварн Адама са интерешомь ʒмедно 53 фор.

И ѡдь госп. Пещи Петра, що ѥ ʒа кѹѣѹ дѹжань биѡ свега 190 фор. и иниѥ нища дѹжань.

Лето 1726 дана 14, ѹ Коморанѹ. Примисмѡ хесапь ѿ господара Фелдварн Геѡрьѣна, що ѥ примиѡ ѹ дѹкате и ѹ беле новце све ѥ платиѡ ѡсвемь тога що ѥ примиѡ, и що ѥ иʒдаѡ ѡд свега даде леп хесапь, и ми примисмо бреʒ сваке хибе, и предаде готови новаца 45 фор. 43 ден.

Ва лето 1726 дан 14 Декемврна. Дадоше хесапь церковни синови: Петарь Марковиѣь и Жѹпановиѣь, и ми примисмо бреʒ сваке хибе([1]) и ѡпростисмо ихь.

Ѹ ово лето и дань на фор. 300 Петарь Марковиѣь и Рако Адам платише интереш савь и ѹʒеше на цер-

([1]) Хибе од мађарског Hiba = Погрешка.

ковиꙋ странꙋ 12 минеа и ѥдан часьловацꙿь изъ ѡни фор. 300 фор. за 100 фор. ѡсташе 200 фор.

Сан дань плати Жꙋпановић Тамашь на сто фор. интерешъ 6 фор.

Адам Фехервари	плати	интереш	на	100 фор.	6	фор.
Іѡван Фехервари	„	„	„	„	6	„
и Петар Калевић	„	„	„	„	6	„
Фехервари Лацн	„	„	„	„	6	„

Ѡд ѡве сꙋме извадисмо на трошакь што смо похарчили и ѡста готови 29 фор. 90 д.

Лето 1726. Примисмо саборнѡ за столицꙋ ѡдь господара Марковичь Петра 2 фор. коꙗ ѥ ѡдъ леве стране на прагꙋ пѡредь госп. Естергоми Ꙗноша вѡѥводе.

Лето 1726. Примисмо ѡдь гѡсподара Феѥрвари Ꙗноша саборнѡ за столицꙋ 2 фор. коꙗ ѥ ѡдь десне стране дрꙋга ѡд патрихархѡве и кладичине.

И ѡдь гѡсп. Феѥрвари Адама за столицꙋ 2 фор. коꙗ ѥ пѡредь кладичине ѡдь горне стране.

И ѡдь гѡсп. Феѥрвари Ꙗноша за столицꙋ 2 фор. коꙗ ѥ трећа до Ѡстрогонлиѥ воѥводе.

Ва лето 1727. Месеца Ꙗнꙋариꙗ 1 дань. Постависмо саборнѡ ми Срби православни христиани коморански назиратела коморанской церкви храмꙋ пресветиѥ богородици господара Феѥрвари Ђеѡрђиꙗ воѥводꙋ, да га господь Богь поживи на многа лета.

И предадосмо дѡ рꙋке гѡсподарꙋ преће написанꙋ питрѡпꙋ и назирателю церкви кѡморанскѡи.

Первѡ 2 дꙋката ѡдь десеть и ѥдань хѡлендꙋшь и бели новаца, свега 130 и 30 форинти, и вели стѡ и тридесеть форинти. —

Ва лѣтѡ 1727. Месеца Декемвриа ДІ (14) дань. Предаде хесапь сабѡрнѡ госп. Фекервари Ѓеорђие коекѡда брезъ свакe хибе уаснѡ и пѡщенѡ са церкѡвни синовь гѡсп. Петрѡмь Марковићь и госп. Жупановићь Тамашомь. Паки поставнсмо пређе именитагѡ гѡсп. Фекервари Ѓеорђиа воекодꙋ сабѡрнѡ ва лѣто 1728, месеца Јанꙋара 1 дань. Да га господь Богь и мати божиа поживи на многа лѣта.

Ва лѣтѡ 1728. Месеца Декемвриа ДІ дань предаде хесапь госп. питропь церковни Фекервари Ѓеорђие комаранскомь христианомь до новца до конца. —

И паки пѡставнсмо ми православни христиани прежде именита гѡсп. Фекервари Ѓеорђиа воекодꙋ, и предадосмо дѡ рꙋке готови новаца прежде именитомꙋ госп. питропꙋ церковномꙋ сꙋма 45 фор.

И такожде ѡсташе перви церковни слꙋжители саборнимь произволениемь гѡсп. Фекервари Адамь старейши и гѡсп. Жупановичь Тамашь младши. Да и господь Богь поживи на многа лѣта.

Ва лѣто 1729. Мес. Декемврїа 15 дань. Да се ѕна, какѡ прѣдаде хесапь гѡсп. питропь црькевнїи Фехервари Ѓеорђие коморанскїимь христиаиомь до новца до конца, сь црьквеними синовима Фехервари Адамомь и са Жупановичь Тамашомь.

Ва лѣтѡ 1730. Мес. Генвара 1 дань. Да се ѕна, како ми поставнсмо православнїи хрїстиани прежде именїта гѡсп. Фехервари Ѓеѡрьћиа оберводꙋ, и предадосмо до рꙋке готови новаца свега фор. 92 и 50 нов. прежде именїтомꙋ госп. питропꙋ црькевномꙋ коморанське црькве.

И паки поставише црьквовие синове на служби светои црькви прькω старнега Фехервари Ласьло млаЂи и Ωвань Димитьриевїћь.

Ва лето 1730. Мес. Деѣемврна 23 дань. Ωста Питропь госп. Феіерварн ЂеорЂиа, а црквени служители прво Ζупановичь Тамаша, вторωга госп. Іωвана Димитровића.

Да се ζна, колико има карьтабињанка код свете црькви

1728.	1.	Прими гωсп.	Фехервари ЂеорЂние .	100	фор.
1729.	2.	„ „	Пеши Томашь	100	„
1730.	3.	„ „	Пеши Адамь	250	„
1827.	4.	„ „	Фехервари Адамь . . .	100	„
„	5.	„ „	Пеши Петар	100	„
„	6.	„ „	Фехервари Иωвань. . .	100	„
1728.	7.	„ „	Станковичь ЂеорЂиіе .	100	„
1730.	8.	„ „	Фехервари Ласло . . .	100	„
„	9.	„ „	Ζупановичь Томаш . .	100	„
1731.	10.	„ „	Петарь Марковичь . . .	100	„
1732.	11.	„ „	Иωвань Митровичь. . .	100	„
„	12.	„ „	Фельдьвари Янощь . .	100	„
„	13.	„ „	Димитьре Грькь	100	„
„	14.	„ „	Фехерьвари Янощь . .	50	„
„	15.	„ „	Будаи Петерь	60	„

Да се ζна, што има давати Милошь ѿ Ћирине доламе 2 фор.

Да се ζна, како даде ζа столицу материну Петарь Марковичь ωдь своіе дωбре воліе ва лето 1732. 4 фор.

Ωста црькневьски питьропь госп. Фехервари ЂеωрьЂиа, да послужи светои црькви. Ωсташе и црькнени служители прьвω гωсп. Ζупановичь Томашь и други Иωвань Димитровичь.

Ва лѣтѡ 1733. Мес. Ѩнуарїа 1 дань. Да се ѕна, како ми правосл. христ. постависмо црковног питропа госп. Фехреварїн Ћеорђиѩ; и црковне синове 1-во госп. Ѕупановичу Томаша. 2-о госп. Ћеорђиѩ Станковића и 3-е госп. Темешварїн Ѩкуба.

Ва лѣтѡ 1733. Мес. Іанварїа 1 дань. Да се ѕна, како ми правосл. коморан. христ. примисмо ѿ поконие госп. Ленчешке, што оставила подушние ѕа свою душу новаца готови на свету церкву коморанску, суму 90 дуката.

Ва лѣто 1734. Мес. Іанварїѩ 1 дань. Да се ѕна, какѡ ми коморански христиани примисмо ѿ поконие госпође прест. Милице Радоица на комор. церкву 40 фор. ѕа свою душу, и то примисмо ѿ госп. Пешти Адама.

Да се ѕна, какѡ ми прав. христ. постависмо црковнога питропа госп. Петра Марковича; и црковне синове прво госп. Темишвари Ѩкѡба, и другѡ Фехервари Ѩноша.

1732 лѣто. Да се ѕна коликѡ има картабїѩлики свете церкве, што су уѕели господари ѡдь црьквеньски новаца на интерешь коморанскиѥ црькве; прьво:

1. Пешти Томашь има	100	фор.	платити.
2. Фехерьвари Ћеорђїѥ има .	100	„	„
3. Станковичу Ћеѡрђиѥ има .	300	„	„
4. Пешти Адамь има две картабїѩлике	250	„	„
5. Манастирли Деметер има .	100	„	„
6. Марковичь Петерь има . .	300	„	„
7. Фехервари Адамь има . . .	100	„	„
8. Фехервари Ѩношь има . .	100	„	„
9. Фехерьвари Ласлѡ	200	„	„

10. Ζѹпановићь Томаш има · · 150 фор. платити.
11. Фехерьвари Міклошь има · 100 „ „
12. Іωвань Димитровичь има · 100 „ „
13. Темешьвари Ꙗковъ има · · 100 „ „
14. Бѹдан Петерь има · · · · · 100 „ „
15. Ланьдонь(¹) Фехервари Ꙗ-
ношь има · · · · · · · · · 100 „ „
16 Фехерьвари Ꙗношь није пла-
тиω интереш · · · · · · · · 100 „ „
17. Пешти Петерь има 1732 · · 100 „ „
18. Федьвари Ꙗноша жена није
платила интереш · · · · · · · 100 „ „
19. Ранкω Чизьмечіꙗ ѿ 1724
лета није платно има · · · · · 50 „ „
20. Федьвари Адамь има · · · 30 „ „
21. Халась Ꙗношь има · · · · 5 „ „
22. И паки Фехервари Ђеωрђи 50 „ „
23. Ζаферъ (Ζамфир) на две кар-
табинаме има · · · · · · · · · 100 „ „
24. Чанади Хишокъ има · · · 1 „ 50 н.
25. 1735 Лета дадоше господари Пе-
шри Лацькѹ, има · · · · · · 100 „ „
26. Паки госп. Марьковићь Пе-
тер има · · · · · · · · · · · 100 „ „
27. Домωтωръ Коζарωвичь има · 50 „ „
28. Марковичь Петера жена · · 100 „ „

И паки дадосмо саборнω Копановичь Димитрию 50 фор.

В лето 1735, 1 Ꙗнѹаріꙗ. Да се ζна, какω ми православни коморански христиани постависмо црковнога

(¹) Ланьдонь = Lieutenant = Поручик.

Питропа госп. Петра Марковича и црькване синове: Фехерварн Яноша и Димитрия Козаковича.

Ва лето 1736, 1 дань. И паки да ие на ведомость свакоме уловеку, кога се достои, како поставнсмо опеть прежде бившаго и реченаго Петра Марковича Питропа церкви коморанској и предадосмо црьквени новаца до руке свега 88 фор. И паки дадосмо 100. фор.

Поставнсмо црьквене синове именемь госп. Зупановичь Томаша и госп. Фехервари Яноша.

Ва лето 1735. Да се зна, како преставелши се Ћирић Никола изъ Пеще остави на церкву коморанску 6 фор. Богь да прости.

И одь пок. баке Достане оста на церкву 4 фор.

Да се зна, како погоднсмо Мештера саборно одь лета 1735 до лета 1736. и погоднсмо га за готови 30 фор. и велимъ тридесеть форината више инща.

И паки оста на ту погодбу и за лето 1737, веће више му удобрисмо сабориo иединь олъ (öl = хвать) дерва.

Ва лето 1737. Да се зна како преставелши се Андреи Костићь, и остави за свою душу на церкву коморанску 20 фор. и Фаркашь Антaловица своиему господару за душу, що се сараниo код свете церкве коморанске 12 фор.

И престави се госп. Раць Ищвань код свете Дурске црвке и оставио за свою душу на црькву коморанску 35 фор. Богъ да му душу прости.

Покойни Живко остави за свою душу на св. комор. церкву 1 фор.

Ва лето 1738. Иенуария 1 дань. — — — Поставнсмо за Питропа госп. Станковићь Георгия.

И паки постависмо церквене синове госп. Фехервари Миклоша и Пеши Лацка.

1738 лето Дећемріа 26 дань. Да се зна како госп. Михаиль Дузи остави за свою душу и за свога сина подушніе на комор. св. церкву, да начине два чирака од камена, на споменъ и на службу светои цркви и православнимъ христианима, остави готови 60 фор.

Ва лето 1739. Доће ієромонахъ Гаврило Стефановићь славни проповедникъ изъ Сентандреіе.

Ва лето 1740. Постависмо питропа госп. Георгиа Станковића. И церквене синове: Зупановичь Томаша старіега и Пешьти Ласлова.

Ва лето 1741. Постависмо Питропа госп. Станковича Георгиа, и метнусмо црквене синове госп. Димитриа Антоніевича и Замфиръ Адама.

Лето 1742. Мес. Мартъа 20 дань. — — — Изваднсмо изъ кесе црьквене за чираке лакатошу (бравару), кинь Ирошу (сликару) 16 фор.

Ва лето 1743. Мес. Априлиа 23 дань. — — — — — Продадосмо место, що іе више свете церкве било пок. Фелдвари Јноша, госп. Китвали Јношу за 300 фор. — — и то би на погодби госп. капетанъ Фехервари Ласло, госп. Пешти Адамъ, Марковичь Петаръ и Монастирли Димитріе.

1743. Мес. Декемвриа 14 дань. Да се зна, што су дали за покоиного Папъ Иштвана изъ Дюра, кои се преставио овде у Коморну код ћерн Халасъ Јноша за свою душу на црькву, што су га укопали кодъ св. цркве, дадоше новаца 2 фор.

1743. Мес. Декемврија 14 дань — — —, што се престави Петарь Манонловъ Лацковъ братъ код Ротове кѹѣе, што сѹ га ѹкопали кодъ св. церкве коморан. даде новаца 12 фор.

1744 лето Мес. Јанѹарїа 1 дань. Да се зна — — — — — саборно изврасмо госп. Марковичъ Петра за питропа, — — црквене сниове по именѹ Замфиръ Адама и госп. Рѹжаша Димитрїа.

Ва лето 1744. Мес. Ферьвара 24 дань. Да се зна, како ми православни христїани посласмо ѹ Беѹъ, поради превелегїа да потврьди кралица, поштенїе господаре Пешти Адама и госп. Станьковичъ Ђеорђїа, и дадосмо имъ готови нов. 220 фор. и одъ ти новаца потрошише што ѥ на што ѥ потребовало, како сѹ дали хесапъ пред поштени саборънїи господари свега потрошише ѿ те више именовате сѹме 44 фор. 50 нов. а остало дадоше готове новце до рѹве с поштенемъ предъ саборнимъ господаремъ.

1745. Знати се, како покоини Фаркашь (Антоние) Тизедѹшь предь свою самрьтъ ѹчини тестаме(н)тѹ предъ госп. Хадьнаћомь Феѥрвари Јаношомъ и госп. барьјакьтаромъ г. Ѹгрини Аньдрашомъ и Пѣштїи Ласло, и што ѥ их имао своего сиромашьства по именѹ кѹћѹ и виноградъ, како се прода. И тако ѥ вазьвестно предъ више писани господари, полакъ за негово сахранение и на светѹ цркви; полакъ негокои жени законои виноградъ и кѹћѹ ѿ Сеце 98 фор. И ѿ те сѹме похарьчи више писани Пѣштїи Ласло на ѹкопъ и саланьдар похарьчи 33 фор. 43 нов. И паки после тога времена више писатога Вѹка([1]) (Фаркаша) жени, кое кадъ на потребѹ што ѥ ѹзела 33 фор.

([1]) Види се, да је покојиово право презиме било Вук.

48 нов. претече 31 фор. 84 нов. ҁа кою плѧтоше поштенїи саборъни господари, да їω(н) се иҁда 11 фор. 8 нов. на женину потребу, а 20 фор. ѡстае на свету црькву ҁа нєгову душу.

Ꙋ Коморашу, и то више писани Пешти Ласло предаде хесапъ ѿ те више писане суме до новца до по пред саборни господари.

1745 лето. Престави се госп. пок. Пецїи Томашъ кодь свете цркве комор. и прїдаде после нини самръти госпоѓа книгу именем „Клюуь" на св. црькву ҁа нину душу.

1746 лето. Ҁнати се, како ми православнїи комор. христ. постависмо госп. Ѡберъ Капетана Фехервари Ласлова ҁа црьковногъ питропа. — И такоѓеръ црьквене синове постависмо Деметеръ Яноша старнєга и к нему Мишка Летнеа (Будаји).

1747 лето (као и 1746) само што се Мишка Летић назива Будајија.

Ҁнати се, како се престави Симонъ Буданю.

Ва лето 1748. — — — — — Постависмо госп. Хаднаѓа([1]) Фехервари Яноша ҁа црькв. питропа, — — а ҁа цркв. синове — — госп. Димитриєвиуь Iωвана Старнєга, и по нему Михаила Буданю. —

1748. Дећемрна 8-га днаь. Ҁнано творимо, како покойнаго Новака Войнића, що ѥ оставио на свету церк. комор. вавед. пресв. богород. нѣговъ син Новак исплатно. — —

1748 лето. Новемрию 14 днаь. Коньвеньцию Маѓистерека, како се погодиω сь саборни го-

([1]) Хаднађ = Hadnagy = Поручник.

сподари свете црквє комор. да послѹжи св. цркви и христиѩномъ, и децѹ да поѹчава, и на то мѹ ѡбрећено готови новаца 40 фор. и 1 паръ чизама, и 1 клофтеръ дрьва: и ако би се кои преставиѡ ѿ старии да мѹ се плати 50 нов. ѿ ѡпела и звоненіѩ, и ѿ младенца 25 нов. и по прежде бившемѹ ѡбичаю ѡ благи дни, ѡ рождаствѹ, и на ново лето, ѡ богоявленїю, ѡ васкрьсенію, да послѹжи св. цркви и христиѩномъ на що бѹде за потребѹ.

1749 лето. И пак на тѹ истѹ погодбѹ ѡстає на слѹжбѹ св. цркви — — — — погодба є єдань клофтерь дрва, 1 парь чизама.

1749. Више писанѹ конвенцію изъплатисмо цело подьпѹно до новьца до по Маѧистерѹ Тадеи, и то се стало предъ пощеннмъ саборомъ.

1748. Мес. Деќемрїѩ 14 дань. — Како ѡставиѡ стари Новакъ за своюю дѹшѹ — — — готови 10 фор. и да синъ плати мєште ѡца, негѡ иніє дао иѡште. — И даде пок. Манонло Грьк за своюю дѹшѹ 10 фор.

1751. Престави се ѹ Ѧнньѧѹшѹ (Gyöngyös у хевешкој жупанији) биватель Димитрие и ѡстави за своюю дѹшѹ — — — 11 фор. Бог да мѹ дѹшѹ прости. И на то Паль Дїѩковъ братъ квитѹ примиѡ.

1749. Питропь и црквени синови оии исти као и 1748.

1749. Протѹколация. Знати се, каде прависмо свете црькве торонь, що похарчи госп. питропь Фехерварн Ѧношь сѹма сѹмарѹмь 163 фор. 38 нов. И пак 40000 шин(и)дри ѹзесмо на покровь и 480 лицева, и коиє що похаръчи, и горнѩ сѹма ѿ шиньдри чини 135 фор. 81 нов. и ѹ той сѹми ќечъка ѿ 2 рѹке калиьци.

1749. Мес. Декемрия 14 дан. Да се зна, какѡ се погоднсмѡ са свештеникомъ за готови новаца свма 70 фор. и 2 кловьтера дрва.

Знано творимо ми христ. комор. св. цркьве саборно, како контентирасмо нашега свештеника ѡца Петра 1749 до новца до по; и тако се ѡбещалѡ божнїю помоцїю и в напредакъ служити Господв Богв и христианомъ за првашьни хакь, именемъ 70 фор. и ко томв ѡбещасмо на потребв 2 ѡла (öl = хват) дръва 1749. Декемърия 15 дань.

1749 лето. Знати се коньвенция Маӑистера Лазара Владиславлевића, какѡ га погодише саборно госп. коморањски св. цркве да послвжи Господв Богв и сабѡрнимъ христианомъ св. црьквe коморањске вакедения пресв. богородици, и погоди се за 40 фор. готови новаца и једанъ паръ чизама и клофътеръ дрва, и по прежде бившемв ѡбичаю, да може ѡ благи дни по квћа ходити, — — — — — и каде се кои ѿ стари люди би се преставиѡ, да мв имадв дати 50 нов. и ѿ младенаца 25 нов. и да можеь децв повчавати и ѿ свакога детета на неделю по пола потвре плаће изънскивати.

Исплатисмо маӑистерв конъвенцию 43 фор. 76 нов. и ѡста рештанция при маӑистрв. Такоӑеръ и маӑистеръ Теѡдоръ Готовановић доӑе в Коморанъ 1751 лета ѡ васкрьсению на кишв погодбв 40 фор. и клофтеръ дръва.

1749, 1750, 1751 и 1752 лето. Црьквени питропъ Фехервари Янош Хаднаӑъ цръквени синови Фехервари Миклошъ и Фехервари Яношъ

1753. — — — Цръквени питропъ Фехеръвари Яношъ Хаднаӑъ црків. синови Фехервари Яношъ и Ковачъ Ласловъ.

1753. Престави се бивтель изъ Столногь Беωграда госпоЂа Сабо Ласъловица.

1752 лето. Мес. Деѣемъриꙗ 15 дань. Протѹколацн(а) саборъного реда, како ми христиꙗни коморански изъ дара милостивога госп. Бога и ѥго богоматери помеждѹ наши христиꙗна миръ и смиренiѥ свещасмо именъ господаръ Іωвань Димитриѥвичъ, и ѥго газдарица Сабо Мариꙗ, противно що сѹ имали меЂѹ собомъ неѹчастiѥ сась госп. ЂеωрЂиемъ Поповичемь и ѥго газдарицомъ Перишанъ Марнѥωмъ проѣѹ Нїколе Раделиѥ и ѥго газдарице Димитриѥвичь Юлинке, що бѹдѹ междѹ сωбомъ ѥдна или дрѹга страна пръвомъ Богѹ сагрешили и ѥдна и дрѹга страна ѹ пощеню ѹвредили, тако предъ саборнимъ редѹ ѥданъ здрѹгим рѹкѹ ѹватили, и цръковънѹ кащигѹ приложили вишега мира и благословениꙗ ради. (Долазе потписи парничара).

1752. Месеца Ѡктомриꙗ 16 дань. Здє ѹ Коморанѹ престави се Димьча Гога из Шяпишке и ωстави за свою дѹшѹ — — — що се код св. цркве сахраниω.

1754. — — Цръкв. питропъ Фехервари Иношъ Ландемонъта цркв. синови: Коваčъ Ласъло и Поповичь ЂωрЂиѥ.

1754. Деѣемриꙗ 15 дань. Знано творимо ми правосл. комор. христ. св. црьк. вовед. пресв. Богородице синови ω мала до велика, како ѿ зачела 1754 лета постависмо госп. Фехервари Іωхана госп. Ландимоньта за црькв. епитропа. И тако божиѥю милостию и светлости кралевъске допѹщенемъ ми соборъни христиꙗни ѥдино хотениемъ на саздание новиѥ црькви предадосмо ѹ рѹкѹ више писаномѹ госп. епитропѹ 3928 фор. 17½ нов. и ѿ зачела до садашнега време(на) показа, кѹда що из-

даде, и на що є похарчно; и поштено изнесе вишеписаны сумы ѿ новца до по. И ми саборни христиани видесмо хесапъ више писанога господина епитропа чисти и прави хесапъ, а потврьдуемо с нашимь писаниемъ и печати вишега вероватниа ради. — Фехерварн Адамь с. р. И при томъ бивши: Пещін Адамъ с. р. Coram me Nicolao Fehérváry (Предамном Никола Фехерварн) с. р. Пещи Ласло с. р.

И паки на градущїи годь 1755 утверждуемъ и благословлаюемъ госп. Ферварн Іωаннъ Летенантъ црковнимъ епитропомъ понеже чисто и право предаде хесапъ прошлога года, и ω цркви прилежно потрудисѧ.

Діонисїи Новаковичъ, с. р.
Епископъ Будимскїи.

Ва лето 1755. Такоѓер црковне синове постависмо са благословениемъ господина Епискупа госп. Ковачь Ласлова и госп. Иωхана Феюрвари, да послуже господу Богу и св. црькви за свою душу.

Од 1755—1764. Епитроп цркве коморанске госп. Фехерварн Іован, а црквени синови од 1759, Антал Яношъ и Пещи Георгие, а не 1760 Фехерварн Янош и Георгїе.

1758 лето 15 Декемврїя. Ми православни христиани саборно погодили юсмо Попа Петра у 62 фор. 50 нов. Такожде и оца Луку у 60 фор. 50 нов. И остало що доходка имаду ѿ новца до новца да разделе на поле, осем деце.

На 1761 лето. Яннуарня 1 днаь. Знано творимо ми православни христиани коморански, како садашнега вре-

мена по више писатом датомъ учинисмо погодбу на годину 70 фор. и іеданъ елъ (хват) дрва, да послужи господу Богу и светоме Ваведению Богу матере и намъ православнимъ христианомъ.

Честно исплатише православни христиани мне Іереа Луку пароха коморанскогъ.

На 1762 лето. Поновише уговор са попом Лукомъ и уговорише свещенодїакономъ Павломъ Киселовскимъ Русом магистромъ коморанским годишне за 50 фор. и 1 клофторь дрва.

1764. У господара Чикарскогъ Николе — — Іанка и Косте Думиче (Думче) картабиянке. — — — — —

На лето 1764. Февруарїа 3 дна. Избрасмо цр квене синове госп. Чанади Георгїа и Фехервари Адама.

На 1764 лето. Деѣемрия 15 дна. Я ниже подписани дамъ на знание, како я Фогараши Петаръ обещао, предъ пощенимъ саборомъ, по ради Темешвариинице, покоиие Яковлевице поради сахраненя кодъ свете церкве коморанске 12 фор. платити одъ грунта одъ нѣнога имения часно изпракити светои церкви или я или моя жена. Вишега верования ради постависмо у церковни протокулъ и полажемъ свои керсть + Фогараши Петарь. + Сь моиомь женомь.

На 1765 лето. — — — — — Постависмо госп. Пещи Лазара за питрона. За црквене синове: госп. Чанади Жеорђия и Фехеркари Павла.

На 1765 лето. Изъброисмо церковне новце по шпецификаци колико находимо. Знано творимо, како смо изброили свете церкве новце введение пресв. Богородице.

Свега находимо: у госп. Думче на интерессъ 200 фор. у госп. Чанади Георгиа 200 фор. у госпоѢе Фехервари Адамовице 160 фор. у госп. Фехервари Миклоша 25 фор. у готову имамо 186 фор. 1 нов. у госп. Пешти Ласлова 500 фор. у готову што находимо 201 фор. 23½ нов. Одъ покоинога Ристе што ie ѡставиѡ на св. церкву 87 фор. Свега суму чини 1559 фор. 27½ новчиЋа.

На 1766 летѡ. — — — — Изабрасмо и постависмо госп. Пешти Ласлова за питропа; а за церкв. синове: гос. Чанади Георгиа и госп. Марковичъ Геѡргиа. А 1767 лета оста питропь Пешти Ласло, а црев. синови госп. Марковичь Георги и госп. Думча Іѡана.

На 1768 лето. Мес. Іануарна 1 дань. — — — — Учинисмо погодбу свештиикомъ, Симеѡномъ, и погодисмо маЂистера именомъ Попа Адамѡвичевога сина за 37 фор. на годину и клофтеръ дерва.

1770 и 1771 лето. Месеца Іануарна 1 дань. — — — — Изабрасмо и постависмо за епитропа госп. Пешти Лазара, а за црквене синове: госп. Ковачь Ласлова и госп. Думча Іована.

1771 Дек. 15 дань. Постависмо госп. Пешти Адама за црквенога сина.

1771 лето. ДеЋембриа 15 дань. И паки изабрасмо госп. Унвари Яноша за церковнога сина, и госп. Антоновича Михаила. И тако на ѡву 1771 лета ѡца Симеона коморанског пароха контентиралисмѡ пошто до новца 70 фор. и два клѡфтера дерва. Знати се. — — — И паки погодисмо маЂистора Пантелию Андреѡвича на годину 50 фор. и клофтеръ дерва.

ꙁнати се. Тако исто и 1772 лета бисть и ꙁа пароха и ꙁа мештера.

1772 лета. Мес. Деѣембрія 15 дань. — — Иꙁбрасмо епитропа госп. Пещи Лаꙁара; а ꙁа церквене синове госп. Пещи Адама и Поповичь Іована и Антоновичь Михаила.

1773 лета. Мес. Деѣембрія 15 дань. — — — — Єпитропь госп. Пещи Лаꙁара; а црка. синове: Домокошь Андраша, Дунѣа Антонія и Антовича Михаила. — — — Платисмо нашемъ свещеникꙋ оцꙋ Симеонꙋ и МаѦистерꙋ Пантелеимонꙋ и погодисмо маѦистера и ꙁа 1774 лето ꙁа истꙋ платꙋ.

На 1776 лето. Маія 31. Погодисмо маѦистера Павла Іωхановича ꙁа годинꙋ 50 фор. и 1 клофтерь дерва, да послꙋжи светои церкви, и децꙋ да ꙋчи, ѿ мале деце има на неделю потꙋрꙋ (новчиѣ), а коя деца ꙋꙁъпишꙋ грошиѣь на неделю.

1776. Сентемърія 4. Погодисмо ꙁа маѦистера Якова Поповича, иꙁ Бꙋдима родомъ ꙁа готове новце 100 фор. и 1 клофтеръ дерва, да послꙋжи перво Богꙋ, и децу да поꙋчава, и да има старость, каде валя ꙁвонити ꙋ церквꙋ и на мертваца.

1777. Септ. 17. Стиже иꙁ Бауке Яковь Кнежевиѣь ꙁа маѦистера, и погодисмо га ꙁа 80 фор. и поче децꙋ ꙋчити 14, и ѿ ωвога датꙋма хесапи мꙋ се и негова слꙋжба до године.

1777. Мес. Декем. 14. Антоїи и Яико Гора платише ꙁа гробное место код церкве 10 фор.

CI.

Писмо Ексарха Василија из Коморана писано 4 априла 1707 бирову таначу и будимском..

Благородному христианину кѵрь Томи (бировꙋ) поздравие.

А по сих ако питаше за нас, хвала Богꙋ здрави смо и мирно зде ꙋ Коморанꙋ, и одьмарамо се од пꙋта, ожидавамо свакы дан Ђенерала Кꙋклендера([1]), кои паки иде ꙋ Острогонъ. Паконъ неделе, те ћемо и ми шинимъ поћи тамо. Паки знаи, како поуеше да овди ꙋ Коморанꙋ правити ћꙋприю на Дꙋнавꙋ, и воиска се поуела од квартира кꙋпитъ, и до десет дана есть заповесть, да бꙋде мость готовъ. И проуе здравствꙋи о ристѣ.

Месеца Априла 4-ог ꙋ Коморанꙋ 1707.

Ексархъ Василие с. р.

CII.

Писмена изјава Лацка Криштовљевића, родом из Коморана од 2 Маја 1707, у којој јавља да се погодио за учитеља у Будиму годишње за 70 фор.

„Да се има знати и вероватн овоме писмꙋ, кадє би годе било от коие потребе ꙋ коие врѣме, да се има вероватн овоме писмꙋ.

Како ꙗ именемъ Лацко Криштовлевићь родомъ одъ Коморана приде ꙋ Табань бꙋдимскꙋ са свештенникомъ господиномъ Ексархомь кѵрь Василиемъ. По томъ,

---

([1]) Породица Куклендерера узумрла пре 40 година.

како ме призваше кметови саборно и бировъ и ешкȣти, и поиȣдише насъ, да послȣжимо цркви, и да поȣчимо неколико деце за неко време. —

И ꙗ се Лацко погодихъ и прѣста како бировъ и кметови ȣрекоше мене плаће одъ саде за годинȣ дана шесдесеть форинта. За то ѥ моꙗ слȣжба прво што ѥ црковна слȣжба, кандила палити и свештинке послȣжити и звонити на време и примати свеште црковне до ковчега, и прѣдати синȣ црковномȣ; по томъ да имамъ примити тридесеть и петоро деце, да ȣчимъ за тȣ више писанȣ платȣ за единȣ годинȣ дана. И за то даѥмъ ꙗ Лацко ово мое исто писмо. И овде се самъ подписȣѥмъ колега ради вероваꙗ.

Лето 1707. Маꙗ 12 данъ ȣ Табанъ вароши.

1708 лето. Маꙗ 12 данъ. Паки се погодихъ са кметови, да послȣжимъ цркви за 70 фор. и од звона што є мое ѥ.

CIII.

ЗАПИСНИК

Српске православне црквене општине у Коморану кад се нова црква имала да гради 1754 године. Овај записник написан на кожи, положен је у кутију од олова и узидан је у темељу црквеном 23 марта 1754 г.

Здѣ въ Коморанѣ бившаꙗ церковь православнаꙗ греческаго закона не ȣнитωв ѿ 1511 лѣта месеца Маꙗ 17 дне, и ветхости еꙗ ради, поставихомъ здѣ въ коморанской кралевской вароши новый фȣндаментъ, светиꙗ восточныꙗ апостолскiꙗ греческагω закона (Не ȣнiатωвъ) церкве Воведенiаꙗ во храмъ пресвстыꙗ Богородицы. При

державѣ всепресвѣтлѣншагѡ Франціїшка первагѡ, цесара рїмскагѡ, и всепресвѣтлѣйшїѧ и державнѣйшїѧ Імператорїцы рїмскїѧ, кралицы Хѹнгарскїѧ, Бохемскїѧ, и архидѹкесѣ аѵстрїнскїѧ и пр. и проч. Марїи Өерезїи. При преѡсвещеннѣйшемъ господинѣ Павлѣ Ненадовичѣ православном архїепископѣ карлочаукомъ, и всегѡ в' державѣ ихъ цесаро кралевског величества ѡбрѣтающагосѧ народа гречаскагѡ закона митрополитѣ, и обоихъ ихъ цесаро кралевскихъ величествъ тайномъ совѣтницѣ. Благословенїемъ преѡсвещенпаго епископа Бѹдимскагѡ, Столно бѣлградскаго, Сеѹѵнскагѡ и Мѹхачкополскагѡ, господина Дїонисїа Новаковича. При парохѣ честномъ свѧщенницѣ кѵръ Петрѣ Кѵпровчаниномъ. и при ктиторѣхъ хрїстолюбивыхъ, благородномъ господинѣ Іѡаннѣ Фехерварн лайдинантѣ. Племенитородномъ господинѣ Пещи Адамѣ и благородномъ господинѣ Адамѣ Фехерварн лайдинантѣ, и прочїихъ христїанъ. Тогда бывшѹ въ славномъ комитатѣ коморанскомъ фешпанѹ господинѹ графѹ Леополдѹ Надажди ихъ цесаро кралевскихъ величества канцлерѹ. Кишпиганѹ господинѹ Франціїшкѹ Недецки, комендантѹ господинѹ Гретлерѹ. вице коленелѹ града Коморна. Бировѹ же магистрата господинѹ Мелхїорѹ Кїелъ. В' лѣто Господне 1754. месеца Марта 23 дне. И сей фѹндаментъ ѡсвѧтисѧ с благословенїемъ его преѡсвещтенства вышереченаго господина епископа Бѹдимскагѡ чрезъ пречеснагѡ протопресвѵтера. кѵръ Марка Ракича, тогда бившагѡ ѵ Ѹѹрѹ пароха. Конецъ и Богѹ слава. Аминь.

Число именъ и вещей положенныхъ во основанїе церковное:

Влагаеть во основанїе сїе церковное знаменїе господинь Іѡаннъ Фехерварн Лайдинантъ, епитропъ церковныи 1 марїашъ цесаро крал. величества Францї-

шка Лотринга, правлень на 1753 лето. За спомень вѣчныи.

Влагаетъ — — — — сей нови устроенныи новацъ ѿ 20 кр. ихъ рїмскагѡ цес. крал. величества Францишка Лотринга, племеннтородныи госп. Пеши Адамъ во свидѣтелство и спомень вѣчныи.

Такожде же племенитородныи госп. Пеши Ладиславъ полагаетъ к фундаментъ сей три новца свакн по 17 кр. новыи на 1753 лето.

Равнымъ ѡбразомъ полагаетъ племенитородныи госп. Данїилъ Пеши въ фундаментъ сей два новца цес. крал. вел. Марїе Өерезїе ѿ 17 кр. кованыи на 1753. Третыи же новацъ ихъ цес. крал. вел. Францишка Лотринга, ѿ 17 кр. новацъ на 1754 лето.

Сверхꙋ сегѡ вишепомененꙋтагѡ племенитороднагѡ госп. Пеши Адама синъ младыи, влагаетъ в фундаментъ сей Монетꙋ полтинꙋ двоеглавнагѡ орла ѿ лета 1719, изображенїе его Імператорскагѡ величества цара Петра Алексїевича всеа Россиѡ Самодержца.

Влагаетъ въ фундаментъ сей во знаменїе господинъ Адамъ Фенрвари, ландиилитъ, с сини своими: Петромъ, и Іѡсифомъ; Павломъ и Адамомъ 5 марїашевъ: кованны 1-ог на 1747; 2-и на 1751, 3-и на 1753, 4-и на 1752, 5-тыи на 1753 лето.

Такожде влагаетъ въ фундаментъ сеи госп. Ласло Ковачь, церковныи синъ 1 марїашъ ковани на 1750.

Госп. Іѡаннъ Костовичъ изъ Пеще влагаетъ 1 марїашъ кованъ 1749, во спомеъ вѣчныи.

Госпожа Домонкошка, влагаетъ в' фундаментъ сеи 1 марїашъ, на спомень вѣчныи, кованныи 1753.

Полагаетъ в' фундаментъ сїе знаменїе Іѡаннъ и Петръ два брата Іаковлевичи, два сина Іѡаннова:

Василїи и Геωргїи два брата, ҁнаменїе на бакарꙋ иҁображено Солнце, Крестъ и Месецъ, долꙋ три литера (слова) сицевимъ начертанїемъ С. К. М. ѿ фамилїе Черноевича на споменъ вѣчный.

Полагаетъ на ωснованїе сїе Адамъ Стефановичъ новацъ иҁдатый на коронацїи Марїе Θереҁїе Летописомъ на 1741 лето на споменъ вѣчный и ҁнаменїе.

Влагаетъ — — Димитрїи, Марко и Геωргїи сини Маркавича Петра на бакарꙋ иҁображенъ цагъ терговачки, дꙋплованый крстъ, во ҁнаменїе и — — —

Также влагаетъ госпожа Станковичка, ҁа своѧ 3 сина: Николаѧ, Іωанна и Геωргїа на бакарꙋ написана, во ҁнаменїе и — —

Полагаетъ — — — Іωаннъ Димитрїевичъ са своѧ 2 сина: Іωанна и Геωргїа ҁа ҁнаменїе написана на бакрꙋ, цагъ трговачки, дꙋплованный крстъ — — — 1-анъ печ. на 1743, 2 на 1742, 2 на 1743 лето.

Влагаетъ во — — — Іωаннъ Димитрїевичъ, своѧ два сина Іωанна и Геωргїа на бакарꙋ цагъ написанъ дꙋплованнъ крстъ во — — — 1 печ. 1743. 2. 1742, 3. 1743.

Также — — — Θома Попова братїѧ: Димитрїе, Камбити и Ҁамфиръ, на бакарꙋ имена сама — — 1 марїашъ ѿ 1752.

Влагаетъ в' фꙋндаментъ — — Николаи и Θеωдоръ два брата на бакарꙋ слова иҁображенω цагъ трговачки, дꙋпловани крстъ — — — 1 марїашъ Леополда 1664 лета.

Влагаетъ — — — — Геωргїи и Николай два брата Поповичи Геωргїи сꙋщїи бывшїи церковнїи синъ, на бакарꙋ имена написана — — — 1 марїашъ Леополда ѿ 1663.

Возлагаетъ — — — — Іωаннъ Радойчичь 1 маріашъ цесаревъ 1753. — —

Поставися церкви сія фундаментъ више именутагω датума 23 прежде полудне у 10 часовъ противъ олтара (на среди) в внутренныя страни и на овомъ истомъ ωснованїю ест ѿ огнѣ сводъ.

Никита Стойшичъ
їеродїаконъ епископскїи сопственною рукою. Декембра 29, 1754.

CIV.

Документат, који је узидан у темељ нове цркве у Коморану 10 октобра 1756 год.

1. Ѡсвятися жертвенникъ Господа Бога и Спаса нашего Іисуса Христа и храмъ сей входа пресвятыя владичицы нашея Богородицы и приснодѣвы Марїи, сооруженїи трудомъ и иждивенїемъ православнихъ христїанъ коморанскїи, при державѣ всепресвѣтлѣйшагω и державнѣйшагω Францишка перваго Імператора Рїмскаго, краля германскагω и Іерусалїмскаго, и при супрузѣ его всепресвѣтлейшей Імператорицѣ Римской Марїи Θерезїи, кралицѣ Хунгарской и Богемской и прочая. И при преосвещеннѣйшемъ архїепископѣ и митрополитѣ господинѣ Павлѣ Ненадовичѣ ωбоихъ цес. кралѣвскихъ величествъ тайномъ совѣтникѣ. Благословенїемъ и священнорукодѣйствїемъ преосвещеннагω Дїонусїя Новаковича православнагω епископа Будимскагω и прочая. Въ лѣто воплощенїя господня 1756 Індикта д҃ месеца Октоврїя 10-го числа на память святыхъ мучениковъ Еуламиїя и Еуламиїи.

2. Симъ вѣдомо да будетъ всѣмъ благочестивимъ коморанскимъ потомкомъ и свѣтия восточныя церкве си-

новомъ, аще в' кое время нѹжда позоветъ, или какои иныи слѹчай, сосллатися на цесаро кралевскїи милостивыи Ѹказъ и позволенїе на созиданїе церкве нашея благочестивыя коморанскыя изданы; Оригиналъ Ѹказа тогѡ во архивѣ архїепископской и митрополитской карловачкой цѣло и нерѹшимо хранится; а копїя и преводъ тогожде указа съ нѣмецкога языка обикновенною митрополїтскою печатїю потврждепъ, и са подписомъ своерѹчнымъ митрополїтскаго секретара Павла Ненадовича здѣ к' церквѣ коморанской имѣется.

CV.

СПЕЦИФИКАЦЇЯ.

Именъ высокородниxъ, благородрныхъ и поштенныхъ господаровъ Коморанскихъ жителей и прочихъ приложниковъ постраныхъ, кои за здравїе свою и фамилїарныхъ своихъ а ѹмершымъ за воспоминанїе вѣчное, на созиданїе церкве святыя восточныя коморанскїя приложили милостиню. Имено:

Госп. епитропъ Фехерварн Яношъ лайдинантъ с домаћицомъ своиомъ 2 парѹсїи далъ	84	фор.	—
И паки за работѹ щѹкаторскѹ майсторѹ даде	88	„	—
Господинъ Адамъ Нешич съ домаћицом 3 парѹсїе	126	„	—
И паки на изображенїе свода церковнаго даде	121	„	—
И паки за направленїе проскомидїи даде на изображ.	40	„	—

И паки за дрво Темпла (иконостаса) пилаторȣ (дрворезцȣ)	210	фор.	—
И паки на изображеніе тогаже темпла даде	25	„	—
Госп. Пещи Лацко съ домаћицомь 1 парȣсию	42	„	—
Госп. Пещи Лацко на изображеніе корȣса	40	„	—
Госп. Пещи Лацко на изображеніе тепла	25	„	—
Госп. Даніил Пещи съ домаћицомъ 1 парȣсію	42	„	—
Госп. Даніил Пещи на изображеніе темпла	25	„	—
Госп. Іоанъ Ћефала 2 порȣсие	84	„	—
„ Іоанъ Ћефала на изображеніе темпла	84	„	—
Госп. Фехервари Миклошъ 1 парȣсию даде	42	„	—
Госп. Іоанъ Димитріевічъ 1 парȣсію даде	42	„	—
Госп. Іоанъ Фитола 2 парȣсіе даде	84	„	—
Госп. Пещи Журка 1 пирȣсию даде	42	„	—
„ Анталъ Дȣзи 1 парȣсію даде	42	„	—
„ Елефтеріе Даскал из Пожȣна 1 парȣсію даде	50	„	—
Госп. Алекса изъ Розенберга 1 парȣсію даде	42	„	—
Госп. Димитріе Чудила 1 парȣсію даде	42	„	—
Госп. Дима Николаовиће из Пеще 1 парȣсію даде	42	„	—
Госп. Стамболія 2 парȣсіе даде	82	„	58 нов.

Госп. Димитріе из Унг(г)вара 1 парусію даде	42	фор.	—
Госп. Никола Демо братъ его 1 парусію даде	42	„	—
Госп. Теодоръ Коешору 1 парусію даде	42	„	—
Госп. Георгіе Хаич 1 парусію даде.	42	„	—
„ Никола из Кербове 1 парусію даде	42	„	—
Покойнога госп. Маркокича вдова Маріа Моусеова 1 парусію даде.	42	„	—
Госп. Алекса из Галгоца 1 парусію даде.	42	„	—
Госп. Никола Хариш из Тате 1 парусію даде	42	„	—
Госп. Ковачъ Іаношъ из Тате 1 парусію даде	42	„	—
Госп. Хаич Петко из Сентъ Андрее даде крсть ѿ востока надъ олтарем на врху церкви.			
Госп. Фехерварн Ласло 1 парусію даде	50	„	—
Госп. Аради Стефанъ 1 парусню даде	42	„	—
Госп. Аради Стефанъ даде на украшеніе олтарско	25	„	—
Госп. Георгїи и Никола Поповичъ дадоше 1 парусію	42	„	—
Госп. Димитріе Антоновичъ даде 1 парусію	42	„	—
Госп. Янко Думча плати 1 парусію	42	„	—
„ Вруша Костина даде 1 парусню	42	„	—

Госп. Даскалъ Єлефтерїи (нꙁ Пожꙋна) даде 1 парꙋсїю	100 фор.	—
Госп. Адамъ Фехеркари ландмонтъ доплати 1 парꙋсїю.	42 „	—
Госп. Коста и Иѡханъ плати 2 парꙋсїе	84 „	—
Преставльшаса покониа Леньчишка оставила	400 „	—
1763 лета госп. Коста Ћиро нꙁъ Середа даде парꙋсїю на коморанскꙋ церквꙋ и ꙁа свою дꙋшꙋ	42 „	—
1765 лета покониı Кефала Іаношъ ѡстави парꙋсию на св. цркꙋ комор. ꙁа свою дꙋшꙋ	40 „	—
Богъ да мꙋ дꙋшꙋ прости.		
1765 лѣта покониı Фехервари Ꙗношъ ландмонтъ ѡстави на светꙋ церквꙋ ꙁа свою дꙋшꙋ	192 „	—

Ꙁнати се, кои сꙋ что милостини дали на светꙋ црквꙋ коморанскꙋ и коморанскїи жителеи и прочи окресниxъ мѣстъ, поименꙋ:

Госп. Фехервари Іосифъ даде . .	4	фор.	20	нов.
„ Трандафилъ нꙁ Тате даде .	21	„	—	—
„ Ꙗнош нꙁ Тате даде.	4	„	20	„
„ Іоаннъ Пꙋло нꙁъ Тате даде	4	„	20	„
„ Гариси Димитрачѵ нꙁ Тате даде.	4	„	20	„
Госп. Ꙗношъ Гарисинъ ортак нꙁ Тате даде.	8	„	40	„
Госп. Геѡргїе Стерїо нꙁ Тате даде	4	„	20	„
„ Димитрїе Брамани даде . .	4	„	20	„
„ Ꙗнош Ꙁиꙁи нꙁ Тате даде .	8	„	40	„

Госп. Илиѧ Францинице мѹжъ даде	4	фор.	20	нов.
„ Варшани Катарина даде . .	21	„	—	„
„ Никола Ћирамида изъ Кишвира даде	2	„	20	„
Госп. Стамио и Геѡргїе изъ Пожѹна даде.	4	„	16	„
Госп. Михаилъ Алмїѧ изъ Трнаве даде	8	„	40	„
Госп. Геѡргїе Носама изъ Трнаве даде	8	„	40	„
Госп. Ставро Келица из Трнаве даде	8	„	40	„
Госп. Ѩнко изъ Тате даде	16	„	70	„
„ Андрей Крали даде.	12	„	—	„
„ Трандафилъ даде.	—	„	50	„

Знати се, что приложише милостинѣ на созиданїе св. цркве коморанске поутенїи господари са стране за свое здравїе и споменъ мертвихъ своих, по именѹ:

Благородни госп. Капетанъ Ѫѹка из Пеще	25	фор.	—	
Поутенїи госп. Пещанскїи кои что волю же дадоше	39	„	75	нов.
Поутенїи госп. Бѹдимци подробнѣ дадоше	122	„	67½	„
Госп. Ефта Давидовичь за споменъ Николи и Елисаветн даде на олтарско патосанѣ.	75	„	50	„
Господинъ Петаръ Димићь даде на квитѹ, что е ѡставила покойна госп. Елисавета Николе Давидовића домаћица за свою дѹшѹ . .	50	„	—	
Поутена варошъ Сент Андрейска ко е тко даде милостини. . .	55	„	33½	„

ТакоѦеръ госп. трговцы ѿ компанїє дадоше.	24 фор.	75	нов.
Госп. Марїа вдова Лазнна с сыномъ Исаакомъ дадоше	50 „	—	
Госп. трговцы Грцы изъ Ѓинѓоша (Gyöngyös) дадоше.	50 „	—	
Поутенїи госп. новосадцы с госп. Єпископомъ дадоше	145 „	—	
Поутена варошъ Фѹтошка приказа милостиню	14 „	—	
Благородна фамилїа Ѵарноєвичева даде	12 „	—	

1756-о лета Февруарїа 27 днаь. Знано творимо мы православнии христиани коморански у протикули исказуемо, како више писану милостиню, коıа ıє пришла и дошла преко госп. Пеши Адама руке, до новца до полъ предата светои црквы и саборнимъ господаромъ у руке, како и више шпецификацıа показує.

На 1764 лето. Знати се: гос. Пеши Адамъ, що донесωвъ преко добри госп. пощени кое изъ Сентъ-Андрее и изъ Будими, изъ Пеше, по имену сталамо у протукулъ.

Госп. Никола Авакумовић даде за покойнога Николу Загаревића на коморанску церкву . . .	12 фор.	—	
И паки ωдъ госп. Авакумовића Николе ωдъ цеха терговачкога предаде	12 „	—	
Госп. Геωргїи Ловчански за свои усопшти и живи душу.	25 „	—	
Госп. Стоико Грујић из Будима даде за свою душу	8 „	25	нов.

Госп. Капитан Ђȣкω даде ӡа свое ӡдравлѣ	20	фор.	—	
Иӡъ Сентъ Андрее ѵиӡмарски цег даде	16	„	50	нов.
И паки на ситно що сȣ дали господари Сентандрейци ӡа свою дȣшȣ	102	„	61½	„
Паки госпоЂа покойнога госп. Прерадовича Алексе иӡ Бȣдима даде	12	„	—	
1768 Іанȣарїа ȣ егω високорндїе покойни госп. Симеωнъ Христифоръ (Архимандрит родом иӡъ Рѵсию) конӡисторїе преӡидентъ ωстави на нашȣ церквȣ 6 дȣкати холендски .	24	„	75	„
Кои ми епитропи примисмо до рȣке.				
1768. ТакоЂеръ света церква Пештанска даде на нашѵ св. цркв̈ȣ 6 дȣката холенд.	24	„	75	„
1768 лета Деѣемрна 18 дна. Принесе госп. Пещи Адамъ 200 фор. аки пленипотенцнаръ поставленъ ѿ Конѵханїа, ради делъ покоинога Димитриа Летѣна, болшега ради ѵверованиа поставлает се ѵ протȣкȣлȣ церковиȣ, како е св. церква примила више писани 200 фор. . . .	200	„	—	
1771 лета Деѣемрна 14 дна. ТакоЂер иӡъ Сентандрие госп. ЏгȣнЂȣрићъ остави на нашȣ св. церквȣ комор. 24 фор. ӡа свою дȣшȣ. Богъ да мȣ дȣшȣ прости . .	24	„	—	

1771. Месеца Априла 14 дна. Продадосмо пок. Фехенвари Іаноша и Ѯамфиръ Адама кѹћѹ госп. Папъ Юношѹ по асигнацни светаωга маӔистрата ѯа 300 фор. Иѯ ωве сѹме ωдби маӔистратъ 24 фор. 62 новаца, и такω постависмо ѹ церковни протѹкѹъ предъ саборни персони.

1769-гω лета. Мес. Деќемрна 15-го дне. Ѯнано творимо, како и коюю милостинѹ предаде св. церкви, по именѹ ѯа своюю дѹшѹ:

Госп. Пещи Адамъ даде стари . .	150	фор.	—
„ Пещи Ласло даде	100	„	—
„ Хачи Симеωнъ даде	50	„	—
„ Дѹѯна Анталъ даде	30	„	—
„ Стефанъ Аради даде	50	„	—
„ Пещи Даниелъ даде	40	„	—
„ Фехервари Палъ даде . . .	20	„	—
„ Коста Дѹмча са братиωмъ ѯаедно даде	200	„	—
Госп. млади Пещи Адам даде . .	100	„	—
„ Антоние Гара даде	20	„	—
ГоспоӔа Ванда Иωвановица . .	20	„	96½ нов.
Госп. ӔеωрӔие Посанехъ иѯ Тернаке даде	100	„	—
госп. Іωанъ Фитола даде	100	„	—
„ Домонкошъ Андрашъ даω на церкѹѹ	64	„	—
Госп. Кара Іани иѯъ Пожѹна госп. ӔеорӔїе иѯ Беча ωстави на церкѹѹ	10	„	—
Ѯнати се преко госп. Дѹмче Косте иѯъ Пеще даде госп. Трандафилъ до рѹке милостинѹ на светѹ церкѹѹ	30	„	—

Ѕнано творимѡ, какѡ г-Ѧа Варвара
госп. Дѹѕи Теодорова сѹпрѹ-
жница ѡстави на св. цркв. Богъ
да ной дѹшѹ прости . . . . 40 фор. —

1772 лето. Мес. Деѣемриа 11 дне. Ѕнати се, колико ѡдъ пок. попа Петра и ѿ негова имания ѡстало на св. цер. кое ми меѦѹ собомъ у новацъ ѹчинисмо 42 фор. и 36 нов. Богъ да мѹ дѹшѹ прости.

1772. Мес. Деѣемрна 11 дне. Ѕнати се, како Пеши Ѧѹка био дѹжанъ св. цер. 101 фор. 60 нов. и тога, када сѹ киѣе веѣе учинили и хесапъ предали на плати 71 фор. 08 нов. и тако ѡсталѡ.

CVI.

Просба Јована Дераћанскога српском таначу 1-ог Јула 1726.

Племенито родномъ господинѹ бировѹ и господаромъ Хешкѹтомъ пощеногъ танача, кои се наѡде ѹ пощенои варѡши ѡко пощеногъ астала.

Понизно молимъ ꙗ Іѡванъ Дераћански, какоти єдан грешни чловекъ, кои самь се ѕъ грехомъ и родиѡ, нешколоватъ и неѹченъ, ако самь и сагрешиѡ господарѹ бировѹ и поштеномъ таначѹ, молимъ се бога ради, да ми ѡпростите, како и самъ господь Богъ велитъ ва светомѹ писанию, аще на данъ и седамдесетъ кратъ сагреши чловекъ, пакн каѥ се, ѡѣе господь Богъ ѡпростити, а ꙗ вамъ се молимъ, како самъ видимъ, да самь сагрешио поштеномъ таначѹ, а кроѕ моѥ добро страдамъ, видите и сами, коѥ ѥ време годнне, и пощо ми ѥ данъ лежати

ѡде ꙋ арнщꙋ, нмаде ѿ мене разꙋмнни н школоватни люди, падне ꙋ грешкꙋ веħꙋ него ꙗ, н ꙗ самъ несреħанъ ꙋ томъ, како що мало, а ꙗ на арнщте, н дангꙋба н щета. Молимъ васъ промисланте н са мномъ, коме самъ що ꙋчиниѡ ꙋ ѡвон варошн н под овимъ градомъ, те такꙋ завнсть нмамъ. Мене люди мало не ꙋбнше, н внше ꙗ ѡдъ дрꙋгогъ трьпнмъ н патнмъ, пакн тако н проħе, него на Бога н на вашꙋ правнцꙋ ѡстаюмъ, да бн мон домь не расцвелилн, н ꙗ подъ порꙋганню не паѡ. Н ко томъ ꙗ Іѡванъ Дераħанскн ѡстаюмъ покоранъ пощеномъ таналꙋ всегда ꙋ напредакъ.

Месеца Іюлн 1 данъ 1726.

Іѡванъ Дераħанскн +

CVII.

Ковински Срби 1727 г. пођоше да потраже повластице, које су њихови предци добили од краљева угарских од свршетка XIV до половине XVII века. Ове повластице, које су ковински Срби собом понели, кад се страха ради од Турака преселише у Коморан. И ту стајаше у безбедности више од две стотине година са још другим књижевним и историјским српским споменицима до 1727 г. Те године у месецу марту „по милости божјој и по савету добрих људи“ кренуше се на пут Ковинчани, да потраже своје старе привилегије. На том свом путовању сврате се у Коморан, најтврђи град у аустријској држави, који се славно одржао за све време турског господарства, противу најжешћих напада, поглавито јунаштвом коморанских Срба Шајкаша.

Ту у јуначком гнезду најстарије, још на крају XIV века, насељене војничке колоније српске, пропађу ковински

путници у цркви своје православне браће старе своје привилегије, којих је било свега 24 комада. (Види стр. XLVI и бр. LXIV. стр. 101—108).

Да би својој браћи Коморанцима заблагодарили, који су за два века неповређено сачували те њихове привилегије, Ковинчани обдаре тамошњу православну цркву, или као што они сами у доњем писму веле: „погодисмо се за 180 фор. братски и пријатељски — — — те су нам њихове милости уручили она писмена“.

То своје званично писмено признање написаше 27 марта 1727, пред бележником слободне и краљ. вароши Коморана на мађарском језику. Тај писмени документ прилажемо и у српском преводу.

„Потписани признајемо садржином овога листа, да кренувши се божјом помоћу и милошћу, а по савету добрих људи, често смо путовали по разним крајевима, да потражимо старе привилегије племените вароши Српског Ковина. И најпосле нађосмо их код њихове милости, своје једнокрвне браће Срба, православне вере, у племенитом граду Коморану. За оне привилегије и листине, што се тичу наше вароши, и којих има 24 комада, по што их нађосмо, да су истините и добро сачуване, погодисмо се братски и пријатељски и дадосмо на њихову свету цркву 180 фор. и у своје руке примисмо привилегије, а они су нам исте предали и уручили под овим условима:

1-о. Како су времена нестална и променљива, то се обвезујемо, ако би се у времену догодило, да се именовани наши рођаци, или потомци ваше милости настане у именованој вароши Српском Ковину; да како ваше милости тако и ваши потомци онако исто као и ми уживате оне привилегије.

2-о. Обвезујемо се и на то, ако би по времену дошло до неких невоља, да нећемо пропустити, већ да ћемо си-

лом оних привилегија и њихову свету цркву бранити од свакога напада.

3-е. По што је коморанска православна црква у течају дугог времена сачувала поменуте привилегије; то се обвезујемо, да те привилегије и у Српском Ковину чувамо у тамошњој српској православној цркви.

За већу безбедност овог уговора, као и за то, да ће тај уговор обе странке одржати, дајемо од своје стране братску сведоџбу, као и пуномоћно писмо, које потврђујемо печатом наше вароши.

Дано у слободном и краљевском граду Коморану, 27 марта 1727 год.

Никола Божић с. р.
у то доба бивши биров ковински.

Ђорђе Нађ Сабо с. р.
ковински ешкут.

Издао заклети бележник привилегијске вароши

Григорије Лукачи с. р.

(М. П.)

CVIII.

Мађарски текст горњег уговора.

Alább irtak recognoseállyuk tenore præsentium, hogy midön mi Isten kegyelmességéböl és vezérléséböl s némelly jó embereknek is javallásokból Nemes Ráczkeve várossa Privilegiuminak keresésére s indágálására egynehány utakat tettünk volna, és végre Nemes Rév-Comárom Varossában lakozó becsületes és Nemes Görög hiten lévö Rácz Atyafiaknál eö kegyelmeknél meg találttuk volna, s azután pedig

azon Privilegiumok és Várpsunkat concernáló Levelek valósága, vagy is conservátziójok végett (mellyek is Numero 24 darab Levelek voltanak) in et pro 180 for. vagy száz nyólczvan for. szép Atyafiságos es Amicabilis Accordában megegyezvén, kezünkhez váltottuk volna; tehát akkor eö kegyelmek is azon Leveleket kezünkhöz administrálták illy Conditziók alatt:

Primo. Minthogy az idö változandó, obligállyuk arra magunkat, hogyha valaha történnék, hogy az specificált Rácz Atyafiak, vagy pedig az ö kegyelmek maradéki, fenirt Rácz kewe várossába jönének lakni; tehát úgy eö kegyelmek mint szintén maradéki azon Privilegiumokkal, ugy élhessenek mint mi.

Secundo. Obligáltuk arra is magunkat: hogy ha az idö úgy hozna magával, azon Privilegiumok erejével az ö kegyelmek Eklesiájat mindenkor tehetségünk szerént defendálni elnem mulaszttjuk.

Tertio. Minthogy emlitett Privilegiumokat, sok idö forgása alatt, emlitett Komárom Városában lakozó Rácz Eklesia conserválta; ezért kötelezzük arra magunkat: hogy Ráczkeviben is az Rácz Eklesiában fog conserváltattni. Melly Punctumokk nagyobb bizonyágára és ab utraque Parte Bentül való megtartására adtuk ezen Varosunk szokott Pecsétünkel roborált Atyafiságos Testimonialis és Credentionális Levelünket. Datum in Libera Regiaque Civitate Comárom. Die 27 Martij 1727.

Никола Божићъ с. р.
ковински бировь у то доба бивши.

Nagy Szabó György, m. p.
Juratus Keveensis.

Extradatum per Juratum Privilegialis Oppidi Ráczkeve Notarium

Gregor Lukácsy, m. p.

(L. S.)

CIX.

ОБРАЗЪ ЦРКОВЬНАГО СЬСТАВА.

Иже вь иер(оуса)л(и)мѣ с҃тые Лавры прѣподобнаго и богоноснаго ѡ(т)ца нашего Савы. Сьь же чинь бываеть и вь прочихь вь иер(оуса)л(и)мѣ светыихь цр(ь)ккаахь.

Типик или правила, која је св. Сава прописао за потребу монаха у јерусалимској Лаври. Овај је типик писан на кожи уставним словима од једне исте руке. Судећи по палеографским знацима, по правопису и по чистоти језика, која карактерише доба св. Саве, а и по тој околности, што је кожа, на којој је типик исписан, још по све невешто учињена, те се на многим местима опажају веће и мање рупе, како су и од куда су панци исечени. По свему дакле држим, а у томе се поглавито ослањам на уверење наших филолога, кад тврдим, да је ова књига написана у првој половини XIII-ог века у доба св. Саве а можда и раније. У овом типику опажа се, да је превод са грчког оригинала по све самосталан и да се знатно разликује од других превода. Међу свецима у синаксару још се не помињу српски свеци.

Ова књига има 300 страна, и добро је очувана. На листовима има многих старих и важних записа. На 9-ој страни има јектеније: „**Єще молимь се ѡ благовѣрнемь и богом хранимѣмь крали нашемь (име рекь)**. Што је ова а и остале књиге добро сачуване, узрок је тај, што су те књиге и остале старине брижљиво чуване на сувом и промајном месту у торњу на ком су гвоздена врата и капци. Скврна рука није се дотицала тих старина. Оне су чуване у граду, који је мишицама краљевих Шајкаша, већином

Срба, чуван и очуван на ни турска сила није га порушила ни заузела. Праседеоци овога града већ су се у XI веку доселили из Баната у Српски Ковин а српски становници овога места дошли су у XV в. из Доњег Ковина, где је било српских насеобина већ у почетку VII века. По том је могуће, да је овај типик и још неке рукописне књиге много раније написане, но што је овде речено. Велика је штета, што у овој књизи није записано где кад и ко је њих преписао.

На страни 8-ој и 9-ој.

Сп(ас)и г(оспод)и люд(е) своѥ и бл(а)г(ос)л(о)ви до(сто)ꙗниѥ своѥ. и посѣти мирь свои м(и)л(ос)тию и щедротами. и вьзвиси рогь христиꙗньскии. и ниспосли нла ны м(и)л(ос)ти твоѥ богатыѥ. молитвами прѣчистыє вл(а)дн)ч(н)це наше б(огороди)це; и присно дѣвы Марне. и ч(ьс)т(ь)нынхь н(е)б(ес)ныхь силь безпльтныхь. ч(ьс)тнаго и слав(ь)наго пр(о)рока прѣдтече и кр(с)т(ите)лꙗ Ꙇωана. свѣтыихь и славьиихь и прѣхвалныхь апостоль. силою чьстнаго и животворещаго кр(с)та. и прѣподобиихь и богоносныхь ωтецьь нашихь. и свѣтаго. име р(екь). и всѣхь свѣтихь. твоихь. молимь ти се многомилостиве господи. оусалши нась грѣшныхь молещиихь ти се и помилоуи нась господи помилоуи нась.

Єще молимь се ω благовѣрнѣмь и богомь хранимѣмь крали нашемь. (име р(екь). дрьжавѣ побѣдѣ прѣбываниї. ω мирѣ здравии и сп(а)сении ѥго. и господоу богоу нашемоу наипаче поспѣшити и с'хранити ѥго. ω в'семь. и покорити подь нозѣ ѥго. всакыѥ врагы и соупостати. р'цѣмь в'си. господи помилоуи. л҃.

Попь м(о)лтвоу.

Ї єще м(о)лимь се за ωпоущениѥ грѣховьь ѥп(ис)коупа нашего. име р(ѣ)кь. и всеи ω х(ри)с(т)ѣ братии нашеи. и за всакоу доушю хр(и)стиꙗнскоу. за скрьбеще

ѥже и за ѡбидимыѥ, м(и)л(ос)ти б(о)жиѥ и помощи трѣбоуюшиихь. покри мѣсто сь сьвѣми живоущими вь немь.

На страни 13-ој.

„Останци же бл(а)г(ослове)нааго хлѣба на агрифиини имають разлинные дарї. Оуставляють ѡгнѥмь болеѕнихь и тресавицоу ѿгонет. и всакь недоугь исцѣлають К томоу же и сифице ѿжинить ѿгонеть“. — — — —

На страни 17-ој.

„М(есе)ца поѥв. ка. Оуведениѥ светыѥ богородице“.

На страни 20-ој.

„Сказанїе. како подобаѥть клѣпать на всакь дьнь. Прѣжде вечерниѥ мало за ране. оударяѥт кандило жеж'ць оу гвоздѣно былце. — — — — По томь клепаѣмь вь великоѥ было“.

На страни 25-ој.

„Вь жизають иѥреи свѣщоу. и утеть молитвы. стоѥ ѿкровеною главою. прѣдь светымь жрьтвьником. И по конци шести п(са)лма. глаголѥть диакон'ств(о). Не имати же ни ѥдинь власти кашльноут ни плюноути. доидѣ же сьв'ршинть се шести п(са)лмь“.

На страни 27-ој.

„Тажде метаини малинхь ві глаголоуште: — — боже ѡцѣсти ме грѣшнааго“.

На страни 35-ој.

„Боуди име господнѥ благословено ѿ селе (и до вѣка).

На страни 47-ој. „Тропарь Индиктоу“. глась в҃.

„Всеѥ твары сьдѣтелю, иже врѣмена и лѣта своѥю ѡбластию положивь, благослови вѣн'ць лѣтоу семоу бла-

годѣтню твоѥю. с'хранѧѥ вь мирѣ кралꙗ и люде своѥ. м(о)лещеѥете б(огородн)цѣ ради.

На страни 56-ој. **Тропар Архан҄ѓелу, глась д҃.**

Небесныимь воѥмь воѥводо, молим ти се ини недостоиныи. ꙗко да твоими молитвами покриѥши нась кровомь криилоу твоѥю. и бесплътноѭ ти славою сьхранѧѥмыи. прилежно ти припадающе вьпиѥмь. ѿ бѣдь избави нась. ꙗко ты ѥси чиноначелникь выш'ныимь силамь.

На страни 57-ој. **Тропарь гл. д҃ на прѣдпраздньство свѣтыѥ богородице 66 з҃ сект.**

„Ис корѣне ѥесеѡва и ис чрѣсль Дав(ид)о)вь ѡтроковица мариꙗ. дьнссь роди се намь. и ѡбнови се вьса тварь небо сьдѣла се, радоуѥть се ѡ нѣи небо и землꙗ. вьспѣвайте вса ѡтьчьствиꙗ ѥзыкь. и ѿакимь веселить се. и анна тръжьствоуѥть зовоуще. неплодиродии б(огороди)цоу и питателиїцоу жизни нашеи.

На страни 59-ој: **Тропар на рожд. пресв. богородице гл. а҃.**

Рождьство твоѥ б(огородн)це дѣво радость вьзвѣстї всѣи вьселеѥнѣи, ис тебе бо вьсиꙗ слнце правед'ноѥ х(ри-сто)сь б(ог)ь нашь, разорен клетвоу дасть благ(о)словениѥ. раздроушен сьмрть подаст' намь животь вѣчьнии.

На воздвижење часног крста тропар а҃. на стр. 67.

„Спаси господи люди своѥ. и благослови достоꙗниѥ своѥ. побѣди кралю нашемоу на соупостаты даѥ. и своѥ сьхранѧѥ крьстомь люде“.

На страни 70. и 71-ој.

„Прѣкланѧѥть (ѥреи) главоу ѥлико ѿстоꙗти педи ѿ землѥ. По малоу вьздвизати се до сьвршениꙗ сьт'ниїце — — — — — По томь ѡбратнїть се на южноу страноу. и пакы глаголѥть.

И ієще молим'се ѡ благовѣрнѣмь и богомь хранимѣмь крали нашѣмь. име р(ѣкь). ѡ државѣ и ѡ побѣде и прѣбиванин. — — —

И ієще молим' се ѡ рабѣ божиіемь прѣдьстатели нашеимь. име р(ѣкь). и ѡ в'сеи иже ѡ христѣ братии нашеи. И ієще молим' се ѡ слоужещиихь и слоуживьшиихь вь свѣтѣмь мѣстѣ семь. — — — —

На страни 76-ој.

И паметь светаго Симеѡна оужики господнѣ по пльтї".

На страни 82-ој и 83-ој. „Кь ѕ҃ѕ светаго апостола и ієваггелиста богословца Іѡана — — тропарь гл. в҃.

„Апостоле христоу богоу вьзлюблиенне, потьщї се изъбавити люди безь ѿвѣта. приіемлеть бо те припадаюціа прніемните на прьси сьзлег'шла. его же м(о)ли богослове прилеж'но, рат'ныи ѡблакь поганьскыи разорити. просе намь мира и велиіе милости".

На страни 9-ој. „Кь а҃ ѕ (октом.). Творимь паметь светыихь ѿць. з҃ го светаго вьселиенскаго с'бора. иже вь никеи сьшадьшиихь се вьтороіе. за побѣжденніе неуьстывыихь и безбожиїихь догмаѳ. христомрьзкыихь и христиꙗно ѡсоуждающиихь иконобор'ць, иже ієст' на Кофронима. и на его ѡкаи'не ієпїскопе, и не свещенне светителіе. и на ихь безбожныи и мрьзкыи с'борищи".

На страни 115-ој. „Тропарь Теѡдороу Стодитоу гл. и҃.

„Правовѣрию наставниче и благочестиꙗ оучителю. уистото всеи вьселиенѣи. и просвѣтителю минхомь богодоухновеннаꙗ доброто. Ѳеодоро моудре. молитвами си в'сѣхь просвѣти. цѣвнице доухьвнаꙗ. моли христа Бога ѡ доушахь нашихь".

На страни 123-ој. Тропар мученицима: гл. є҃.

„Чюдеса свѣтїхь моучениковь. градь не раздроушень намь дарова христе боже. тѣхь молитвами свѣть ієзыкь разори. и цьрстькиꙗ скипетрь оутврьди. ꙗко ієдїнь благы и чловѣколюб'ць".

На страни 133-ој. к҃и (ноєм.) Стефана новаго тропарь гл. д҃.

„Пощеннієм испитавь се на горѣ. мысльные вражие плькы все ѡрѫжиєм стрьль ієси блаженнє. кр'стнымь плакыи же моученію моужьскы подвиже се. оубивь кофронима(¹) мьчемь вѣрнымь. и роукою вѣнчань бы божиєю, прѣподобне моучениче прѣблаженне стефане".

На страни 134-ој. „Вь л҃. (ноєм). Св. Андреји тропарь гл. д҃.

„Ꙗко апостоломь прьвозванныи. и вр'хов'ниємоу истни брать. владикоу всѣхь Андреꙗ моли. мирь вьселенѣи даровати, и доушамь нашимь велию милость.

На страни 138-ој. Тропарь св. Николи. гл. д҃.

„Правило вѣры и ѡбразь кротости. пощенію наста'ника те ꙗви людемь своимь, дѣꙗниємь ти истинна. сего ради стежавь смѣренїємь высокаꙗ, а оубожаствомь богатаꙗ, ѡче нашь Николаѥ. моли христа бога ѡ доушахь нашихь.

На страни 155-ој. „Вь к҃д (декем.) тропарь гл. д҃.

„Отьписаше се иногда сь старцемь Ѡсифомь. ꙗко ѿ сѣмене Давидова вь Виѳлеємѣ Мариꙗ раждаєть весѣменьноє рожденіе. прииде бо врѣме рождьства. и мѣста не бѣ гдѣ ѡблещи. нь ꙗко красна полата врьтопь царици показа се, Христось раждаєть се прѣжде падшии вьскрѣсити ѡбразь".

(¹) Кофронима = Копронима.

На страни 159-ој „Вь к҃е (дек.) на вечерніе рождаства Христова тропарь гл. а҃.

„Рождьство твое Христе Боже нашь. вьсиꙗ всемоу мироу свѣть раꙁоумныи. вьн' же ꙁвѣꙁдамь слоужещіи ꙁвѣꙁдою оучими бывахоу. тебѣ кланꙗти се сльцоу праведномоу. и тебе свѣдѣти с више вьстокь господи слава.

На страни 176-ој. На нову годину. Тропар св. Василију гл. а.

„Вь всоу ꙁемлю изиде глась твои. ꙗко пріемьшии слово твоѥ, им' же боголѣпно илоучиль ѥси. и чловѣчьскиѥ ѡбычаѥ оукрасиль ѥси. цьр'скоѥ свѣщенниѥ. ѡче нашь прѣподобне Василиѥ, моли христа бога спасти доушамь нашимь".

На страни 180. Тропар гл. д҃.

„Готови се ꙁавлоне. оукраси се нефоалиме. иѡрь дане рѣко стани и вьꙁиграи. приети гредоущаго кръстити се владикоу. весели се Адаме и сь праматерию и не крите се ѥго. ꙗко же иногда вь раи дрѣвлѥ. нбо нага видѣвь ваю ꙗви се. да ѡблечеть ка(сь) вь прьвоюю ѡдеждоу Христось. и ꙗви се на Иѡрданѣ всоу тварь хотеи ѡбновити".

На страни 185-ој. На Богојављење, тропарь гл. и҃.

„Глась господень на водахь вьпиѥть и глаголѥть, приимѣте доухь свѣты. доухь прѣмоудрости. доухь раꙁоума. доухь страха божиꙗ просвѣтивьшаго се на нась.

На страни 187-ој. Тропарь гл. а҃.

Вь иѡрданѣ крщающоу ти се господи троичьскоѥ ꙗви се поклананиѥ. родителѥвь оубо глась свѣдѣтелствоваше ти. вьꙁлюблѥнаго те сина нарицаѥ. и доухь вь видѣнии голоубинни иꙁвѣстоваше словеси оутврьждаѥ. ꙗвлѥи се христе боже нашь. и мирь просвѣщь слава тебѣ.

На страни 194-ој. Тропарь прѣдтечи Іоанну крсти-телю. гл. в҃.

„Память праведникоу с похвалою бываєть. тебѣ же довлѣєть свдетелство господ'нь прѣдтече. ꙗвиль бо се єси вь истиноу пророкь чьстьнѣи. ꙗко и водою крстити сподобиль се єси проповѣданнаго. тѣм'же по истинѣ оумрь радоуєсе. благовѣствовалше адьскымь бога вь пльти ꙗвльшаго се. вьземлющаго грѣхы всего мира и подающаго намь велию милость".

На страни 202. „Поклонениє чьстныихь веригь св. и всеславьнаго апостола Петра, тропарь гл. а҃.

„Рима не ѡставль приш'ль єси к намь. им' же понес'а єси чьстныє вериги. апостоломь прьвопрѣстол'ниче. им' же покланяюще се вѣрою молим' се кь богу молитвами. — — — —

На страни 208-ој тропар Антонију великом гл. д҃.

„Рьвнителю нави н'равы подобе се и крстителю правыимь стьзамь послѣдоує. ѡче Ан'доние. — — — —

На страни 211 и 212-ој. „Вь кг҃. генвара свещенно моученика Клименьта єпископа ангир'скаго, тропар гл. и҃.

„Лоза прѣподобна и вѣтвиє страданиꙗ, цвѣть свѣщенныи плодь богоданны присно цвѣтоущии вѣр'ныимь даст' се. нь ꙗко моученикомь сьстрадальникь, и єрар'-хомь сьпрѣстолникь. моли христа бога спасти се доушамь нашимь".

На страни 212 и 213-ој. „Вь ке҃. генвара св. ѿца нашего великаго Григориꙗ богословца, тропарь гл. а҃.

„Пастыр'скыє пищали богословиꙗ твоєго. ритор'скыимь оудолѣ трюбамъ. ибо глубини доуха изыскавшоу, и доброта вещанию приложить се. нь моли христа бога ѿче григориє. спасти се доушамь нашимь".

На страни 219 и 220-ој.

„Мѣсьць Фервар̾ь имать дьни к҃и (28) или к҃ѳ (29). дьнь имать час а҃і. а нощь г҃і.

Тропарь Сретенїю гл. а҃.

„Небесныи ликь да дивыть се. небесныихь ангелѣь прѣклонь се на землю идоущаа зрить, ѩко младенца носимаа кь црькви, прьвѣнца вьсеѥ твари, матерню моуже неискоусною. прѣдпразднства оубо с нами поють пѣснь радоующе се“.

На страни 222-ој. Тропарь Сретенїю гл. а҃.

„Радоуи се ѡбрадованнаѩ богородице дѣво, ис̾ тебе бо вьсиѩ сльнце праведноѥ христось богь нашь. просвѣщаѥ тьмьниѥ, весели се и ти старче праведныи симеѡне приѥмли на роукоу свободителѩ доушамь нашимь, подающааго намь вьскр̾сениѥ“.

На страни 228-ој. Тропар св. Мартинијану гл. и҃.

„Пламень страстныи сльзныимь теченниѥмь оугасиль ѥси блажение. мор̾скыѥ влны и звѣрыимѥ ѩрости ѡбоуздаль ѥси. и вьпиѩше прославлѥнь ѥси всесилие, ѡгниѩ и влнѣь морскыих̾ спасаѥме“.

Тропар св. Тодору Тирону гл. в҃.

„Велиѩ исправлѥниѩ вѣрѣ вь источницѣ пламенне. ѩко на водѣ покоинѣ свѣтыи моученикь радоваше се. ѡгниѥмь сажегь се ѩко хлѣбь сладькь троици принесе се. того молитвами христе боже ѩко милостивь спаси доуше наше“.

На страни 230. Тропар „обрѣтениѩ главы свѧтаго ї҆ѡана прѣдтече. гл. д҃.

„Ѿ землѣ вьсиѩ глава твоѩ прѣтече. лоуче посылающии нетлениѥ исцѣлениѥ. с више сьбыра множство ангелъ. иже сьзиваѥ чловѣчьскыи родь. ѥдиногласно вьсилати славоу христоу богоу.

На страни 233 антифон: „Възвеселит' се праведникь ѡ господѣ и оуп(о)ванієть наа нь".

На страни 234-oj.

„Мѣсьць Мароь имат дьни ла. дьнь има час ві, а нощь ві.

На страни 242-oj. Тропар Благовештењу гл. д.

„Дньсь спасению нашемоу начело, и вѣчнѣи таинѣ ѿкрьвение, снь божии снь дѣвичь бывлієть и гавриль с' небесь радость благовѣстоуієть, то и мы вельгласно въз'пиієм. радоуи се благодатнаа господь с'тобою".

На страни 265-oj. „Мѣсьць Априль имат дни л. Дьнь имать час гі. а нощь аі".

На страни 270. „Вь кз. Свѣтаго симеѡна оужики господьнꙗ. Тропаръ.

„Христова те оужикю симеѡне свѣтителю. и моученика крѣп'каго свещенно вьсхвалимієль льсть сътрьвшаа и вѣрою сабл'юд'шаа, тѣмь дьнсь прѣсвѣтоую ти памеоть празднооующе, грѣхомь раздрѣшение молитвами твоими приємлієм".

„Вь кѕ Апр. свещенно моученика васиꙗ єпис-коупа амасиискаа".

„Мѣсьць Маи имат дьни ла. Дьнь имать чьс ді. а нощь і".

На страни 280-oj. „Мѣсьць Июнь имат дьни л. Дьнь имать чьс еі. а нощь ѳ."

На страни 284-oj.

„Апостоль. ѿ с'борьные єпистолиє иꙗковлиє".

На страни 289-oj. Тропар апостолу Петру гл. д.

„Иже апостоломь прьво прѣстолника и вьселенскьі оучителꙗ. владикоу вьсѣхь молита. мирь вьселен'нѣи даровати и доушамь нашимь велию милость".

На стр. 292-ој. „**Мѣсыць Нюль имать дьни л҃а. Дьнь имат д҃і. а нощь г҃**".

На страни 299 и 300.

Вь к҃в Нюлꙗ. Светые марии магдалинѣ. Тропарь гл. а҃.

„**Христа нас рад' волею рождьшаго се, учтаꙗ магдалины, послѣдствовавьшии бо марии, и того ѡправданїꙗ и законь сохранїшии, тѣмь дньсь прѣсвѣтоую ти памеіть празднующе вьсхвалимь вѣрою и любовию утемь**".

На страни 304-ој. „**Мѣсыць Авгоуст имат дьни л҃а. Дьнь имат чьсь г҃і. а нощь а҃і.**

На стр. 307-ој. **Тропар прьвомученику Стевану. гл. д҃.**

„**Цьрьскою диꙗдимою вѣнча се врьхь твои ѿ страданиꙗ. еже пострада христа ради. моученикомь прьвыи страдальче, ты бо июдѣѡмь ѡбличи шетаниꙗ. и видѣ своего спаса ѡ десную ѡца. его же присно моли ѡ поющиихь те**".

На страни 310 и 312-ој. Тропар Преображењу **гл. з҃.**

„**Прѣѡбрази се на горѣ христе боже. показае оученикомь славоу своюю, ꙗко же можахоу, да вьсиꙗеть и намь грѣшникомь свѣть твои истинныи. христе боже слава тебѣ**".

„**Подобаеть же вѣдѣти ꙗко заповѣдь приехомь ѿ светыихь ѿтцьь. на спасьнии сии празникь прѣѡбраженнꙗ вкоушаимь грозднꙗ. благословенние прѣжде ѿ иереꙗ вь цьркви приемлюще. по анафор ѿ роукы иереѡвы приемлюще. Кто ли се прѣслоушаеть ѿ братие, и вькоусить прѣжде сего празника грозднꙗ. ѡслоушаниꙗ приемлеть заповѣдь. и не вькоусить гроздиꙗ всего мѣсыца авгоуста, ꙗко заповѣдь повелѣнїемь прѣстоупникь и да наоучить се покаꙗти се кмъ, тоже сьблюдение да дрьжеть вси тежющи виноградними и си. гроздие же по празницѣ. г҃. дьнь на трапезоу полагаеть се прѣз недѣлю. и зобають е бра-**

тиꙗ, тожде же бываѥть и вь смоквахь и вь проуиих' ѡвощихь по врѣменоу ихь".

На страни 314 и 316-ој. **Тропари предпраз. и оуспенїю Богородице гл. д҃. и а҃.**

„Людие прѣд възиграите роуками плещоуще вѣрно. любовїю сьберѣт се дьньсь радоующе се. свѣтло вьсклицающе веселиѥмь. божїꙗ бо мати хощеть ѿ земльнихь вь вышнꙗꙗ прѣити славь. сию в'си ꙗко матерь божию пѣсми присно прославимь".

„Вь рождествѣ дѣвьство с'хранила ѥси и вь оуспении мира не ѡставии богородице. прѣстави бо се животоу мати соущи животоу, молитвами твоими избавлꙗѥми ѿ смр'ти доуше наше".

На страни 319-ој. **Вь к҃г (авг.) Свѣтаго моученика Лоуфа (Лоупа).**

На стр. 321-ој. **„Єуангелиѥ ѿ маѳ. Вь ѡно** (време) **слышавь иродь четврьто властник".** — — —

На страни 323-ој свршује се синаксар, и почиње: **„Слоужба свѣтыѥ и великиѥ м҃ нице([1]). Недели в'нꙗ же чтеть се свѣтоѥ ѥуангелиѥ ѡ мытаари и Фарисеи".**

Даље на страни 325-ој.

„Подобаѥть же вѣдѣти, ꙗко сию неделю постеть трьклетии армени скврьнны их пость нарицаѥми ар'цивоурь. мы иже на всакыи дьньми попирающе догмоу ихь ѥреси".

На страни 340-ој.

„Вѣди же ꙗко ѥдинь дьнь свѣтиѥ м҃ ниц̾е испитно изложихомь. и боудеть ть чинь и наставь и правило доушевно ѡ христѣ Їсоусѣ господи нашемь. прѣзь всоу свѣтоую м҃ ницоу. Подобаѥть же вѣдѣти, ꙗко аще слоучить

([1]) Четрдесетнице.

се братоу нашемоу изити кь богоу. вь сшествые дьнии. Прѣз неделю панахије да не бывают третиинамь іего. до пѣтакь вечери. тогда оубо бывают панахида іего. Такожде из оутра вь соуботоу понимь литоургию іемоу до приходеще іеже соуботе бивают деветине іего. или іе прилучно или не прилучно. а четири десетине іего бываюь. іегда число дьнии и испльнить се. и просфоуре и памети іего починалоть се ѿ нове неделие. доньдѣ же сьврьшить се м҃ днница.

На страни 349-ој.

„Починлають же ѿ селѣ нарежденіи миихь оубоуждати братию. Прѣзь всоу светоую м҃ цоу. ѡбьходе мьчен ѡгледаціеть спещинхь. и оубоуждала кь послоушанию по чиноу послѣдствующоу“.

На страни 365 и 366-ој. „Глаголѣт іереи: Помолим се ѡ правовѣрииих цьрьнихь“.

„Се оубо прѣжде іако писано. іеднинь дьнь светаго поста испыт'но сказавше прѣдложисмо любьви вашеи сладост и число пѣниіа, такожде и оу законие и на метаниіа ѿ светыих ѿцьь, иже неподобають ѡставльтати и много лѣнивымь. начинлають же вь цьрькви бывлаіемыхь метании прѣз ноћь и прѣз дьнь т҃. И прѣіехомь же вь палестини вь своиуь кіелиіах пѣт псалтирь, да іелико іе вьзмож'ныих. коньчавлю іего прѣз ноћь и прѣз дьнь. дроу(ги) же г҃. прѣз неделю, инии же в҃. метаниіа же творити іелико комоуждо по силѣ іего прѣдстатель повелить. — — —

На страни 367-ој. — — Се же прѣіехомь ѡд лавре светаго ѡца нашего Савы“.

На страни 387-ој. Тропарь светаго праведнаго Лазаріа гл. а҃.

Ѡбщеіе вьскрѣшеније прѣжде своіе моуки извѣщаіе. из мрьтвыихь вьскрѣсі Лазаріа христе боже нашь.

тѣмь же и мы ꙗко отроци побѣдныѥ ѡбразы приносеще. тебѣ побѣдителю сьмрьти вьзпиѥмь. ѡсанна вь вышнихь благословень грѧдыи вь име господнѥ".

На страни 398-ој. Тропар на велики четвртак гл. н҃.

„Ѥгда славнии ти оученици на оумовениѥ вечере просвѣщахоу се. тогда июда нечьстывыи сребролюбиѥмь недоугоуѥ ѡмрачаше се. и безаконьнымь соудиꙗмь тебе праведнаго соудию прѣдаст. зри имѣнию любителꙗ. того ради и оудавїшаа се, бѣжи не сытны доуше, сиѣвыи таковаꙗ оучителю. ѡ всѣх благыи господи слава тебѣ".

На страни 401-ој.

„На В҃. ю. манооуꙗлоу. до великыихь дверы црькве. Покланн оумвению оуготованиѣ соущии и нарежденыимь братиꙗмь в҃і хотещимь ѡ прѣдстателꙗ ѡмити се. Вь них же подобаѥть бити вратарь и икономь. Исходим' же имыи поюще псаломь н҃. И по конци псалма. поимь е҃ пѣснь. ѿ коу доу) великѥ(го) ч(оудес)е. сьоузамь любве. тропарь Иже не оудрьжимоу оученикомь показа. по томь с'трех ѡмивению, глась а҃ самогласно. Иже леѡнтиѥмь прѣпоꙗсав' се. дроугн. гл. е҃ великаго благодарꙗ, и глас г҃. Петрь благоѡбразоваше. слава и иниꙗ. гл. н҃. Дьньсь непристоупныи ѥстьствомь, по томь диꙗконств. ѿ иереꙗ или диꙗкона. миромь господоу — — — ѡ свышнѥмь мирѣ и ѡ — — — — ѡ мирѣ всего — — — ѡ избавити се намь ѿ всꙗкиѥ — — — — По томь прилагаимь се. И благословити се и ѡсвѣтити се ѡмвению семоу силою и дѣтелию светаго доуха господу помолимь се. ѡ быти ѥмоу ѡмвению скврьни прѣгрѣшениѥмь нашимь господоу помолимь се. Застоупи спаси помилоуи с'храни ни. Прѣсвѣтоу чистоу — — — — Ꙗко ты ѥси ѡчищениѥ доушамь и тѣломь нашимь христе боже нась, и тебѣ славоу. И по аминѣ ѥреи. молитвоу велиѥм' гласомь. Боже прѣ-

благын и не прикосновенни божьствомь. И по молитвѥ възглась, ѩко подобаѥть ти вьсака слава и чьсть. Мирв всѣмь. Диѩконь. Главн наше господеви. Попь молитвоу е҃ Господи Боже нашь показави чинсла смѣренню. И по молитвѣ възглась. Ѩко милостивы ѣловѣколюбць. И по възглашенню. диѩконь. Ѡ сподобити се намь послоушати (свѣто ѥванг.). И поунет ѥрен еванг. ѡмьвенню. Истоѥ творнить и прѣстатель. Ѣко же пишеть еvангелие. егда оубо реуеть. И положии рызи своѥ. Ѡтлагаѥть тьь мантию. Єгда же реуеть. и приѥмь Леѡньтии. приѥмлѥть и тьь оубрѹсь. И прѣпоѩсоуѥть се имь. егда же реуе. И вьлиѩ водоу вь оумивалницоу, вьливаѥт и тьь своима роукама водоу топлоу. Єгда же реует. И научсть оумивати ноги оуѵеникомь. И науиеть и тьь ѡмивати. Ѡть вратара до иконома, ѥгда же приидет' ѣь икономоу, глаголѥть ѥрен. Прииде кь симонѹо петроу и глагола ѥмоу ѡнь. господи тыи ли мои. И ѡтпираѥть ногыих и целиваѥть. Єгда же сконуаѥть ѡмываѥ число вı глаголѥ ѥрен. И проуѥ ѥvангелиѩ. И тако испл'нить се сиѥ ѥvангалиѥ". — — —

„Распьншоути се христе погибе моууитедьство. и поправа бысть сила вражиѩ. ни ангель бо ни уловѣкь. нь ты самь спасль ни ѥси господи слава тебѣ".

„Подобаѥть же вѣдѣти ѩко приѥхомь вь палестины. вь сии свѣты дьнь не творити прѣжде ѡсвѣщѥние. ни сав'шене литоургиѥ, ни трапези ставити ни ѩсти. И ако ли ѥ кто недоужнь, или старь или немощнь. прѣбываѥть вь постѣ до захода слнца. и даваютъ ѥмоу хлѣбь и водоу. Сиирѥ бо прѣѥхомь ѿ заповѣдии свѣтыихь апостоль. не ѩстыи вь свѣтыи вьси велики петак". — — —

На страни 449-ој. Тропар гл. н҃.

„Преполовльноу се праздникоу. жеждоущоую доушоу моюо напои благовѣрниѩ воды. ѩко же всѣмь вьзоупиѥль

ѥси спасе. жежде и да гредеть къ мнѣ. и да пиѥть ѿ источника живота моѥго. христе боже слава тебѣ".

На страни 457-ој. Тропарь д҃. на Спасовдан.

„Вьзнесе се вь славѣ христе боже нашь. радость творе оучеником своимь, ѡбѣтованиѥмь светаго доуха, извѣщь се нимь благословениѥмь. ꙗко ти ѥси синь божии избавитель мироу".

На страни 463-ој. Тропарь и҃. на Духове.

„Благословень ѥси христе боже нашь ꙗвлеѥ и ловце прѣмоудриѥ. и пославь нимь доухь прѣсвѣтыи. тѣми оуловыи вьселеноую. чловѣколюбьче слава тебѣ".

На страни 469-ој. Тропарь д҃. Мученицима.

„Моученикь твоих господи иже вь в'семь мирѣ ꙗко пор'фироую и вусомь, крьвию ихь цркви твоꙗ оукрас'ши се. тѣмь вьпиѥмь ти. людемь твоимь щедроты твоѥ христе посли. и мирь земли нашеи кождждь. молитвами богородице ѥдине чловеколюбче".

На страни 477-ој. „Да испльнет' се оуста наша пѣниꙗ господнꙗ ꙗко — — — — —

На страни 480 и 481-ој. Свѣтилны ѡсмы гласѡмь. свѣт' гл. а҃.

„Свѣт вьсиꙗвии господи. доушоу мою ѡчисти ѿ всакаго грѣха. застоуплениѥмь бесплътныхь и помилоу ни. Свѣт. в҃. гл. Свѣть твои незаходимии спосли господи, и просвѣти ѡчи таинѣи срдца моѥго, застоуплениѥмь безпльтнихь и помилоуи ни. Свѣт. гл. г҃. Посли свѣть твои христе боже. и просвѣти срдце моѥ застоуплениѥмь.

Свѣт. гл. д҃. Свѣть вьсиꙗвии в'семоу мироу. вь т'мѣ соущоую доушоу мою, ѿ всакаго грѣха ѡчисти застоуплениѥмь.

Свѣт. гл. е҃. Свѣтодавче господи посли свѣть твои. и просвѣти доушоу застоуплениѥмь.

Свѣт. гл. є҃ (внѣє ѕ҃). Ꙁастоупленнѥмь господи воже спльтниихь твоих. спосли доушамь нашимь свѣть твои приспосоущии и спаси ны.

Свѣт. гл. ꙁ҃. Ꙁастоупленнѥмь господи веспльт'ныхь. свѣть посли доушамь нашимь. великиѥ ради милости своѥє.

Свѣт. гл. и҃. Свѣть си христе просвѣти ме товою. ꙁастоупленнѥмь веспльтниихь и помилоуи ны".

На страни 484 до 495. „Ꙁьповѣди старꙗго ꙁавѣта".

„Подовлєть вслкомоу христианиноу ѡснованиѥ имѣти. что оубо ѥст ѡснованиѥ. ѥже хощеть имѣть. вѣра нес'моущена ѿ чиста срдца. любовь кь богоу ѿ всеѥ крѣпости. ѿ всего помишлениꙗ ѿ всеѥ доушє. такожде и ближнꙗго ꙗко самь себе. вь сихь оубо ꙁаповѣдехь. ꙗко же рече владика вьсь ꙁаконь стоить и пророци вси. не оубыѥши. не прѣлюби створиши. ни льжи свѣдѣтель боудеши. ни прѣкльнеши се. истиноу же кльнеши се. вьꙁдаѥ клетвы своѥ господеви богоу своѥмоу. не оукрадеши ни блоуда створиши. Сии ветхи ꙁаконь повелѣ и пише. христось же господь и владика всѣмь. ветхомоу и новомоу ꙁавѣетоу господь. вꙑшьше вьꙁдрьжаниѥ имѣти нас оучить. неклети се истинѣ. и ни ѥдиноѥ клетви глаголати. боуди же раꙁвѣ вь вась си ей ниии ниш. Єлико же ѥ(сть) лише сихь ѿ диꙗвола ѥсть. ꙁаконь оубо моучить дѣломь конець. спась же христось ꙁа(че)ло паче вещмии. вьꙁрѣвь во на женоу спохотию прѣлюби створиль ѥсть на срдци своѥмь. вьсма непристаꙗти лоукавомоу оучить. нь аще кто поведєть те по силѣ пьприще ѥдино иди с нимь двѣ. и ничто же не ѿвещавать. оударꙗющтоумоу те сь гнѣвомь ꙁа десноую ланитоу. крот'ко и смѣрено подаждь ѥмоу и дроугоую. и ѥлико кьждо страждеть ѿ искрьнꙗго. трьпѣти самодоушно. хотещоумоу соудити те и вьꙁет' и риꙁоу

твою. даждь ѥмоу и сроуницоу владика повелѣваѥть. и вса-
коу страсть ѡ ближнаго, всакомоу же просещоумоу даждь
невъз'вранно. и хотещаго ти заимовати тьща не възв'рати.
любити враги повелѣваѥть ѩко дроугыи, и молити ѡ всѣехь
искоушающиимь вась, и ѩкы ѡ молитвѣ сиице нась на-
оучаваѥть. не молити се ѩкоже ѵпокрити (ѵпокрити) ни
лицемѣрствомь творити пость и лица просмрждати. сии
оубо вѣр'ныихь с'борь. Что оубо много глаголю врѣме
погоубляѥ. аще цар'ства небеснаго оулоучити хощеши,
ѿлоучи се всѣхь злыихь а добрая приѥм'ли. сии же ти
вьписахь ѿ многыхь мала. ѩкы же подвизаю се на
поучениѩ иная. сповѣдати ти ѩкѣ, каяко подобаѥть прѣ-
бывати вь молитвѣ. и вь вьздрьжании и вь истиниѥмь по-
стѣ. вь прѣбывании рекше всего лѣта. зачело словоу пола-
гаѥ. начет' кь индиктоу. ѿ коудоу подобаѥть с'хранѥниѥ
поста имѣти, поста же коѥго рѣхь, двою дьноу срѣды и
пет'ка. ѩко же свѧты отци рекоше, рыбе вьздржати се
и масла и вино. соухо раздрѣжающе ѥдноущь вь ѳ҃ час,
ты же ѩко немощьнь вина мало испиваи. аще ли и сего
можеши вьздр'жати се питиѩ по многоу полꙁоу имаши за-
повѣди с'хранѩѥ. божьставныи бо апостолы вь сиѩ дьни.
и по нихь богоносны отци вьздержаниѥ повелѣвають стра-
шно и велико, хлѣбомь тьк'мо питѣти се и зелиѥмь со-
лию, такожде и питиѥ водоу развѣ имѣти. развѣ ако кто
немощьнь ѥсть, вина мало пити немощи рад. проучиїхь
же ѩко же писахь ѿлоучати се всѣхь, тьк'мо аще коѩ не-
мощь, и вина ноуждна велми наидеть. сии вьписахь прѣзь
в'се лѣто“.

„Ѡ владичныихь праꙁни'цѣхь“.

„Ниниѩ оубо починоу писати паки зде праздникы их'
же глаголѥмь господьскыѥ все. и раздрѣшаимь вь всѣхь
ѩстиѥ и питиѥ. прѣлагаѥм' же прѣжде рождьство бого-
родице и дѣвице изтыныѥ прѣчистыѥ владичице, такожде

и вьведеније іее вь цркьвь господню. по томь владикы моего рождьство по пльти. и егоже плаки крщеније нась рад уловѣкь обьновити хотевь строуахь иор'даньскихь. к' томоу же и срѣтеније того моего владикы. Сими же и прѣображеније божьствьноје. и оуспеније прѣславноје богоматеры прѣсвѣтѣи. кије же и пость прѣжде праздника по правилѣхь сьврьшають се. Ζачело и кон'ць прије ше в'сеуьстны и бож'ствьны богородиуин празници матере господние. ζачело имать рождьство оуспеније же конць. Прилагають же се оубо и два праздника прѣдтеуи, в'сеуьстноје рождьство и прѣславноје вь истиноу, и главн ѿсѣуеније еже прѣтрьпѣ бес правди, приути же оубо кь симь и божьствьныхь апостоль Павла, рек'ше проповѣдника. и Петра врьховьнаго, вь сихь оубо празницѣхь аще хощеши раζдрѣшити. вь нихь же аще слоуунть се срѣда или пет'кь рыбоу и масло раζдрѣши тьк'мо".

„О срѣдах и петцѣхь пеньтикостие".

„О тко ли оубо прѣидеть недела свѣтлаꙗ, едино образно сх'ьраниꙗ и срѣдоу и пет'кь, сира не в'коушаи ни ꙗꙗ, проуиих же не вьζ'брани, боуди же свободнь вь сие дьни. пост' бо не пишеть се ни поклоненије колѣномь. сих оубо н̑ дьнии светы отци (1) обшьдше рекоше дьнь бити еднињ.

„О уетырыдесетници Христовѣ".

„Трье же пости осташе тлако. и о сихь подобають рещи колико вьζ'можно ест. прѣжде же да скажемь о Христовѣ рождьствие. прѣданије бо прѣехомь ѿ дрѣвнихх лѣть, срѣди и пет'кь едио вь дьне ꙗстї рыби же не вь коушати вь сие дьнї к понед(ѣлникь) и вь втор(никь), с' ними же и кь ует(вр'такь). вь срѣд(ѣ) и вь пет'кь ни ма-

(1) Ова реч двапут је написана у оригиналу.

сла ни вина. Вь соуботоу же и вь неделю выкоушати в'се. и ѡставимь ѡ сих же подобает' веще писати.

„Ѡ двѣю постоу светехь апостоль и богородице.

„Ѡбичаи приехомь вь сие посте. двашти дьне ѥ(ст) всегда. невѣд ѿ коуд ѡбичаи сии изобрѣли соуть, нь ꙗко азь не п'щоую влара рад врѣменнааго, нь не подобаѥть намь вьнимати ѡбичаꙗ. никаако ни за что двѥт' се сие гла(гола)ти, нь искоушати инзисковати словеса светыхь ѿцевь и правила прѣмоудрыихь и божьствьныих апостоль. тѣмь и наше срце причитали житие. ѡбаче же аще испитание сих хощеши имѣти, поищи ѡпеть мало вь христовѣ рождаствѣ. и тамо ѡбрѣщешь ѥже просимь и каако хощешь таако творити“.

СХ.

„ТЕТРО ЕУАГГЕЛЪ“.

Српске редакције, писано на лепо урађеној кожи, на великом колу, а исписана је врло вешто лепим иницијалима и шарама (у византијском штилу).

Име писца, и место, где је писано, није забележено. Има 612 страна. У синаксару помиње се само спомен Стевана Немање 13 фебруара: „**Стго Мартиніана. Вь тꙉ днь стго ѡца Сімеѡна новаго мνротоуца, їже вь србии**“. Судећи по палеографским знацима, по правопису и по чистоти језика, која карактерише доба св. Саве, и по уверавању признатих филолога и старинара, држим, да је ово Тетро-еванђеље писано у првој половини XIII века.

У цели упоређења износим овде одломке из поменутог Тетро-еванђеља.

„Тетро еvаггель Глава а҃ ѿ Матѳеа.

„Неделꙗ прѣд рождьством Христовом с҃тыих ѿць.

Книга рωдьства ї҃с(оуc) х(ристо)ва, сина давидова, сина авраамлꙗ, авраамь роди исаака, исаакь же роди їакωва, їаков' же роди їюдоу, и братию єго, їюда же роди фареса, и зара ѿ ѳамары. фаресь же роди есрома. есром' же роди арама, арам' же роди аминадава. аминадав' же роди нассона. нассон же' роди салмона. салмон же роди воωза ѿ рахавы. воωзь же роди иωвида ѿ роуѳы. иωвид' же роди їесеа. їесеи же роди давида цара. давидь же роди соломωна ѿ вриныє. соломωн' же роди ровоама, ровоам же роди авию. авиа же роди асса. ассь же роди иωсафата, иωсафат' же роди їорама, їорам' же роди ωзию. ωзиꙗ же роди їωаѳама, їωаѳам' же роди ахаза. ахазь же роди їезекїю, їезекїа же роди манасїю, манасїꙗ же роди аммωса, аммωсь же роди їωсию. їосїа же роди їехонию и братїю єго. вь прѣселєниє вавїлонскоє. по прѣселєнии же вавїлоонысцѣмь, исхонию роди салаѳїилꙗ. салаѳїиль же роди зоровавелꙗ. зоровавел' же роди авиоуда. авїоуд' же роди елиакима. елиаким' же роди азора. азор' же роди садока. садок' же роди ахима. ахїмь же роди елиоудоу. елиоуд' же родї єлеазара, єлеазар' же роди мат'ѳана', мат'ѳан' же роди їакωва. їаков' же роди иωсифа. моужа марїина. из неє же роди се їсоусь нарицаємыи христось. Вь сѣх' же роодь ѿ авраама до давида роодь д҃i, и ѿ давида до пресєлєниꙗ вавилоонскаго роди д҃i. и ѿ прѣселєниꙗ вавїлоонскако до христа родове д҃i.

„На оцеве: пред рождьство Христово“.

Їсоус христово же рождьство сице бѣ. оброучєнѣ бывши матери єго марїи иωсифови. прѣжде даже не снеста се. обрѣте се имоущи вь урѣвѣ ѿ духа свѣта. Іωсифь же моужь єє правед'нь сыи, и не хоте обличити

ѥе. вьсхотѣ таи поустити ю. сице же ѥмоу сьмысльшоу, се аггель господ'нь вь снѣ ꙗви се ѥмоу глаголе, ї҆ѡсифе синоу давидовь, не оубои се приѥти марию жены твоѥе, рождьшеѥ бо се вь нѥи ѿ доуха свѣта ѥст', родить же синь и нареуеши име ѥмоу ї҆соусь. тъ бо спасеть люди своѥ ѿ грѣхь ихь. Се же в'се быст', да сьбоудет' се реуеноѥ пророком' глаголющимь, се дѣваꙗ вь урѣвѣ прїиметь и родить синь, и нарекоуть име ѥмоу емманоуиль, ѥже ѥст' сказаѥмо с нами Богъ. Вьстав' же ї҆ѡсифь ѿ сна. створи ꙗко же повелѣ ѥмоу аггель господ'нь. и приѥт' женоу свою и незнаше ѥе. доидѣ же роди синь свои прьвѣн'ць. и нареуе име ѥмоу ї҆соусь.

к҃д зау. ѿ Матѳеа.

„И по немь идоше народи мнози ѿ галїлеѥ и десети градь. и ѿ ї҆ер(оуса)лма и ї҆юдеѥ. и сь ѡного полоу ї҆ѡр'дана. Оузрѣв' же народь вьзїде на гороу, сѣд'шоу ѥмоу пристоупише к немоу оуеници ѥго, и ѿврьзь оуста своꙗ оуuаше ѥ глаголѥ. Блажени нищїи доухомь, ꙗко тѣхь ѥст' цр'ствїе небесноѥ. Блаженїи плаuющеи, ꙗко тїи оутѣшиет' се. Блаженїи крот'ци, ꙗко тїи наслѣдеть землю. Блаженїи алuющеи и жеждоущеи правды, ꙗко тїи насытет' се. Блаженїи милостївїи, ꙗко тїи помиловани боудоуть. Блаженїи uистїи срдцемь, ꙗко тїи Бога оузреть. Блаженїи смирающеи, ꙗко тїи синове божїи нарекоуть се. Блаженїи изьгнани прав'ды ради, ꙗко тѣхь ѥсть црствиѥ небесноѥ. Блаженїи ѥсте ѥгда поносеть вамь, и ижденоуть и рекоуть. в'сакь зьль глаголь на вы льжюще мене ради. Радоуите се и веселите ꙗко мьзда ваша многа ѥст' на небесѣхь.

ѿ Матеа зау. м҃в.

Вь немаꙗите милостыню вашеѥ, не творите прѣд u(ловѣ)кы да видими боудете ими, аще ли же ни, мьзды не имате ѿ оца вашего иже ѥст' на набесѣхь. ѥгда оубо тво-

ришн милостыню не вьстроуби прѣд собою ꙗко же и ѵпокрити творeть вь сьнмищїихъ и вь стьгнахь да прославет' се ѿ ч(овѣ)кь, амїнь глаголю вамь, вьсприїмоуть мьздоу своню. тебѣ же творещоу милостїню, да не чюють шоуица твоꙗ, що творить десница твоꙗ. ꙗко да боудет' ти милостниꙗ въ таинѣ, и ѿць твои виде и вь таинѣ, ть вьздасть тебѣ ꙗвѣ. И егда молиши се, не боуди ꙗко и ѵпокрите. ꙗко любеть на сьнмищихь и вь стьгнахь и на распоутиꙗхь стоюще молити се. ꙗко да ꙗвет' се ч(овѣ)комь. амїнь глаголю вамь, ꙗко вьсприемлють мьзды своие. ты же егда молиши се, вьниди вь клѣть свою. и затвори дв'ри своие. помоли се ѡтцоу твоемоу иже вь таинѣ, и ѡтьць твои виде и̑ вь таинѣ, вьздасть тебѣ ꙗвѣ. Молеще же се не лихо глаголите ꙗко езычници, мнет' бо ꙗко вь мнозѣ глаголаии ихъ оуслышани боудоуть. не ѹбо оуподобите се имь. вѣсть бо ѿьць вашь небесныи их' же трѣбоуете, прѣжде вамь просити оу него. Тако оубо молите се вы. Оче нашь иже еси на небесѣхь. да с(вѣ)тить се име твое, да прїидеть царствие твое. да боудеть воля твоꙗ ꙗко на небеси и на земли. хлѣбь нашь насоущныи даждь намь дьньсь, и ѡстави намь дльгы наше, ꙗко же и мыи ѡставлꙗемь дльжником' нашимь. и не вьведи нась вь искоушение. нь избави нас' ѿ лоукаваго. ꙗко твое ест' царство и сила и слава вь вѣкы амїнь.

ѿ Матѳеа зач. и҃—и҃д.

Рече господь. Не соудите, да не ѡсоуждени боудете. им' же бо соудомь соудите, соудеть вамь. и вь ню же мѣроу мѣрите, вьз'мѣрит' се вамь. Что же видиши соучьць вь оцѣ брата твоего. а брькна еже ест' во оцѣ твоемь не чюеши (видѣши?) или како речеши братоу своемоу. ѡстави измоу и соучьць из оусе твоего. и се брьв'но вь оцѣ твоемь. лицемѣре, изми прьвѣе брьв'но изь очесе

твоѥго. и тогда прозриши изети соучьць из оусе брата твоѥго. Не дадите светаго псомь, ниже помѣтаите бисерь вашихь прѣд свиніами. да не когда попероуть ихь ногами своими, и вращьше се растрьгноут' вы. Просите и дасть се вамь. ищѣте, и обрѣщете, тльцѣте, и ѿврьзет' се вамь. в'сакь бо просеи, приѥмлѥть. и ищеи, ѡбрѣтаѥть. и тлькоущоумоу ѿврьзет' се. Или кто ѥст' ѿ вась уловѣкь, ѥго же аще вьспросить синь свои хлѣба. егда камень подаст' ѥмоу. и аще рыбы вьспросить, ѥда змию подасть ѥмоу, аще убо вы лоукави соуще вѣсте даꙗніа блага даꙗти уедомь вашимь. кол'ми пауе ѡтць вашь иже ѥст' на небесѣхь дасть благаꙗ просеψимь оу нѥго. Вса оубо ѥлико аще хощете да твореть вамь уловѣци, тако и вы творите имь. се бо ѥст закона и пророци.

Ѿ Марка светоѥ Єvаггеліе.

Глава а҃—ѕ҃.

Зауело еvаггеліа іс(оусь) христова сина божиꙗ. ꙗко же ѥ писано вь пророцѣхь. се азь посилаю аггела моѥго прѣд лицемь твоимь. иже уготовить поуть твои прѣд тобою. Глась вьпиюшаго вь поустыни, оуготоваите поуть господьнь. правы творите стьзы ѥго. Бысть іѡаннь крс'те вь поустыни, и проповѣдаѥ крщеніе покаꙗниꙗ вь ѿпоущеніе грѣхоовь, и исхождаше к'ниѥмоу вса іудеискаа страна. и іероусалимлꙗне, и крщахоу се вси вь іѡрданѣ рѣцѣ ѿ нѥго исповѣдающе грѣхы своѥ. Бѣ же іѡаннь облѣуень власы вельблоужди, и поꙗсь усниꙗнь о урѣслѣхь ѥго, и ꙗди акриды и медь дивіи. И проповѣдаше глаголѥт. гредеть крѣплии мене вь слѣдь мене. ѥмоу же нѣсмь достоинь поклонь се раздрѣшити рѣмене сапогь ѥго. азь оубо крстихь вы вь водѣ, ть же кр'стит' вы доухомь светымь. И быст' вь ѡнѣхь днехь. Пріиде ісоусь ѿ назарета

галїлейскаадо и кр'сти се ѿ їѡанна вь їѡрданѣ. и абиѥ вьсходе ѿ воды, видѣ разводеща се небеса. и доухь ꙗко голоубь сьходещь на нь, и глась быст' с' небесе. ты ѥси снь мои вьзлюбленыи, ѡ нем' же благоволи.

ѿ Марка ⷪ҃ⷵ҃ⷦ҃—ⷪ҃ⷵ҃ⷴ҃. (152—159).

Рече господь своимь оученикомь.

Небо и земла прѣидеть. а словеса моꙗ не имоуть прѣити. О дьни же томь или ѡ часѣ никто же вѣсть. ни аггели иже соуть на небеси. ни снь. тькмо ѿць єдїнь. Блюдѣте, бдите, молите се, невѣсте бо когда врѣме боудет. Ꙗко же чловѣкь ѿходе ѡставить домь свои, и давь рабомь своимь власть. и комоуждо дѣло своѥ, и вратникоу повелѣ да бдить. Бдити ѹбо. невѣсте бо когда господь домоу прїидеть. вечерь ли. или полоунощи, или вь коуроглашениѥ. или ютро. да не пришьдь вьнезапоу обрѣщет' вы спеще. а ꙗ же вамь глаголю, в'сѣмь глаголю. бдите. Бѣже пасха и опрѣсньци по двою дьнию. искаахоу архїереи и книжници, како и льстию ѥмше ѹбиють. глаголаахоу же, нь не вь праздникь, єда како мльва боудеть вь людехь.

И соущоу ѥмѹ вь вїѳанїи вь домоу сїмѡна прокаженааго. вьзлежещоу моу, прїиде жена. имоущїи алавастрь мура нарьд'нааго пїстикїѥ драгыѥ. и ськроушьши алавастрь. вьзлїваааше ѥмоу на главоу. бѣхѹ же ѥтери негодоующе вь себѣ, и глаголюще. вь что гибѣль сїи мур'ниꙗ бысть можааше бо се муроо продано быти веще трїсьть пѣнезь и дати се нищїимъ. и прѣщаахоу ѥи. їс(оусь) же рече. ѡстанѣте се ѥе. что ѥи троуды даѥте. добро дѣло сьдѣла ѡ мнѣ. в'сегда бо нищеѥ имате сь собою. и ѥгда хощете, можете имь добро с'творити, мене же не в'сегда имате. ѥже имѣ сїи сьтвори. Вари помазати тѣло моѥ на погребениѥ. амїнь глаголю вамь. идѣже аще про-

повѣсть се еуаггелїе се вь в'сем' мирѣ. и еже сьтворїи сїи. глаголано боудеть вь паметь ее.

Ѿ Марка ске—елг.

Вь времє. Прїиде їѡсифь иже ѿ аримаѳеꙗ. благоѡбразнь сьвѣтникь. иже и ть бѣ чаѥ цар'ствиꙗ божиꙗ, дрьзноу вьвьниде кь пїлатоу испроси тѣла їсоусова. пїлат' же диви се аще юже умрѣть. и призвавь сьтника, вьпроси и аще юже умрѣть, и увѣдьвь ѿ сьтника, дасть тѣло їѡсифови. И коупль плащаницоу и сьньмь и ѡбвии плаштаницею. и вьложи вь гробь, иже бѣ исѣчень ѿ камене. и привали камень на дв'ри гробоу и ѿтиде. марїа же магдалїни и марна иѡсиева зрѣсте гдѣ и полагахоу.

И миноувши соуботѣ марїа магдалїни, и марїа їаковлꙗ, и салоомїи коупише ароматы, да пришьдьше помажоуть їсоуса. И зѣло за оутра вь едїноу соубооть. прїидоу на гробь вьснꙗвшоу сьлнцоу и глаголахоу вь себѣ. кто ѿвалить намь камен ѿ двери гроба. и вьзрѣвше и видѣше ꙗко ѿваленъ бѣ камен, бѣ бо велїи зѣло. и вьлѣз'ше вь гробь, видѣше юношоу сѣдеща вь деснымхь, ѡдѣнь вь одеждоу бѣлоу. и оужасоше се. Онь же глагола имь. не оужасаите се, кад ищете назарꙗнина пропетаго, вьста нѣсть здѣ. Се мѣсто їдѣже положише и. нь идѣть рьцѣте учеником его, и петрови, ꙗко вариꙗет' вы вь галїлеи ту и видите ꙗко же рече вамь. И изьшьдьше бѣжаше ѿ гроба. имѣше же е трепеть и оужась. и никомоу же ничесоже рѣше. боꙗхоу бо се.

Ѿ Лоукы светоѥ Еуаггелїе.

Глава а҃. Зачело а҃.

Понѥ же убо мнози начеше чинити повѣсть ѡ извѣстѡваныихь вь нась вещехь. ꙗко же прѣдаше намь иже

испрьва самовидци и слоугы бывше и словесы. изволи се и мнѣ послѣдьствовавшоу выше всѣхь испытно, по редоу тебѣ писати дрьжав'ныи ѳеофїле, да разоумѣеши о них' же наоучиль се неси словесехь оутврьжденние.

Быст' вь дни ирωда царꙗ їюденска иереи нѣкыи именем' захарїа ω ефимерїие авїа. иже на иего ѿ дьщерь аарωнь. и име иеи елисаветь. бѣста же праведна оба прѣд богомь. ходещаа вь всѣхь заповѣдехь и ωправданїихь господнїихь без'пороуна. и не бѣ има чеда. понеже елисаветь бѣ не плоды. и оба заматорѣвша вь дьнехь своихь бѣаста. Быст же слоужещоу иемоу вь чиноу чрѣды своиее прѣд богомь. по ωбичаю иеренскомоу. клюуи се покадити вьшьд вь цьркв' господню. и все множьство людїи бѣ молитвоу дѣие вьнѣвь годь ѳумїама. ꙗви же се иемоу аггель господьнь стоие ω десноую ωлтара кадилнааго. и смете се захарїа видѣвь и(хь). ї страхь нападе на нь. рече же к иемоу аггель, не бои се захарїа. за ние оуслышана бысть молитва твоꙗ. и жена твоꙗ елисаветь, родить сннь тебѣ. и наречеши име иемоу їωаннь. и боудеть радость тебы и веселние. и мнози ω рождьствѣ иего вьзрадоують се. боудеть бо велии прѣд богомь. и вїна и сїкера не имать пити. и доуха светаго испльнит' се еще из чрева матере своиее. и многыи ѿ сїноовь нїсраилıевь обратить вь господоу богоу ихь. и ть прѣдь идеть прѣдь нимь, доухомь и силою илїиною. обратити срдца ѿцемь на чеда. и противные вь моудрости праведныихь. оуготовати господеви люди сьврьшены. и рече захарїꙗ кь аггелоу. по чесомоу разоумѣю се. аз бо иесмь старь. ї жена моꙗ заматорѣвши вь дьнехь своихь. и ѿвѣщавь аггель, рече иемоу. азь иесмь гаврїиль прѣд'стоиеи прѣд богомь. и послань иесмь глаголати к' тебѣ. и благовѣстити тебѣ сїи. и се боудеши мльче и не могыи прогласити. до иего же дьне боудет' сїи. за иевѣрова словесемь моимь. ꙗже сьбоудоут' се вь врѣме

свою. и бѣше людиѥ ждоуще захариѥ. и чюждаахоу се кь снещоуѥмоу вь црькви. Изьшьд' же не можааше глаголати кь нимь. и разоумѣше ꙗко видѣниѥ видѣ вь црькви. и та бѣ помаваѥ нимь. и прѣбываше нѣмь. и быст ꙗко испльнише се дьниѥ слоужби ѥго. иде вь домь свои.

По сихь же дьнехь зачеть Єлїсаветь жена ѥго. и таꙗше месець петь. глаголющи, ꙗко тако мнѣ створи господь вь дьни вь ние же призрѣ ѿѥти поношениѥ моѥ вь чловѣцѣхь.

Ѿ Лоукы зачело ме—мѳ.

Во врѣмѣ ста Їсоусь на мѣстѣ равнѣ. и народь оученикь ѥго. и множьство много людїи. ѿ все їюдеѥ и їероусалима. и поморниꙗ тѵрьска и сїдоонска. иже прїидоу послоушати ѥго. и ицѣлити се ѿ недоугь своихь. и стражноущен ѿ доухь нечистыхь. и ицѣлꙗхоу се. и вьсь народь искааше, прикасати се ѥмь, ꙗко сила ѿ нѥго исхождааше, и исцѣлꙗше в'с'е. И ть вьзведь очи свои на оученикы своѥ, глаголааше. Блажени нищїи, ꙗко ваше ѥст' цьствиѥ божиѥ. Блажени алчющии ниꙗ, ꙗко наситите се. Блажени плачющии се ниꙗ, ꙗко вьзсмѣѥте се. Блажени боудете ѥгда вьзненавидеть вась чловѣци. и ѥгда разлоучет' вы и поносеть. и пронесоуть име ваше ꙗко зло сина чловечааскаго ради, вьзрадоуите се вь та дьнь, и вьзиграите. се бѡ мьзда ваша многаа на небеси.

Зачело н.

Рече господь кь пришьдшїимь к' нѥмоу їюде. Горѥ вамь богатьїимь. ꙗко ѿстоите оутѣшениꙗ вашего. горѥ вамь насыщенїи ниꙗ, ꙗко вьзалчете, горѣ вамь смѣющеи се ниꙗ, ꙗко вьзрыдаѥте и вьз'плачете. Горѥ єгда добрѣ рекоуть вамь вси чловѣци. по сим' бѡ творѣꙗ хоуль же пророкомь ѿци ихь. Нь вамь глаголю слышещїимь, лю-

бите врагы ваше, добро творите ненавідещїимь вась бла-
гословите кьлноущеие вы. Молите се за творещє вамь
ѡбидоу. бию щоумоу те вь ланитоу, подаждь и дроугоую.
и ѿ вьзимающаго ризоу и срачице невьзбрани. вьсако-
моу же просещоумоу ѹ тебе. даи. и ѿ вьзимающаго
твоїа, не истезаи. И ꙗко же хощете да творѣть вамь чло-
вѣци, и вы творите имь такожде. И аще любите любе-
щеие вы, каꙗ вамь хвала ѥст'. ибо и грѣшници любещеие
ихь любеть, и аще благотворите благотворещїимь вамь,
каꙗ вамь хвала ѥст'. ибо и грѣшнїци тожде творѣть. и
аще вь заимь даете ѿ них' же чаете вьсприети, каꙗ
вамь хвала ѥст. ибѡ и грѣшници грѣшникомь вь заємь
дають. да вьспрїимоуть равнаꙗ. обаче любите врагы ваше,
и благотворите и вь заимь даите ничесо же чающе, и
боудеть мьзда ваша многа. и боудете синоове вышнꙗ-
аго. ꙗко ть благь ѥст', на без'благодатныѥ изльїє, боу-
дѣте ѹбѡ милосрди, ꙗко же и ѿць вашь милосрдь ѥст.
И не соудите, и не соудеть вамь. и не ѡсоуждаите, да не
ѡсоуждени боудете. ѿпоущаите, и ѿпустеть вамь. даите,
и дасть се вамь. мѣроу доброу наткаиоу и ꙗо троу-
сноу и прѣливающоу се. дадеть на лоно ваше. тою бо
мѣрою ѥю же мѣрите, вьзмѣрит' се вамь.

Ѿ Лоуки (одломак зачела т҃л҃ѳ).

(упореди С. Новаковића: „Примери српско-слов. црквене књижевности" из јеванђеља Вуканова на стр. 78: „Лука XXIV. 12—35).

Вь врѣме ѡно Петарь вьставь тече кь гробоу. и при-
никь видѣ ризы лежеще ѥдины. и иде дивє се вь себѣ быв-
шоумоу. И се два ѿ нїхь вѣста идоуща вь тьжде дьнь.
вь вьсь ѿстоѥщоу стадии шест и десеть ѿ ѥроусалима.
ѥи же име ємиаѹсь. и таа бесѣдоваста кь себѣ ѡ всѣхь
сїихь прїключьшїих' се. и быст' бесѣдоующема има. и сь

въпрашающема се има. и самь їсоусь приближи се. и идѣаше с нима. оуи же ѥю дрьжаста се. да ѥго не познаѥта. реue же к' нима. uто соуть словеса сїи, ωних' же стезаѥта се к' себѣ идоуща. и ѥста дрехла. ѿвещав' же ѥдинь ѥмоу же име клеωпа. реue ѥмоу. ты ли ѥдинь пришьлць ѥси вь їероусалїмь, и не uю бывшїихь вь ниемь вь дьни сие. и реue има. ω кыихь. ωна же рекоста ѥмоу. ꙗже ω їсоусѣ назарꙗнинѣ. иже быст' моужь пророкь. силнь дѣломь и словомь прѣдь богомь и всѣми людми. и како и прѣдаше архїереи и кнези наши на ωсоуждение сьмрьти. и распеше и. мы же надѣꙗхом' се ꙗко сь ѥст' хоте избавити иїсраилꙗ. нь и надь всѣми сїими. третїи дьнь сь имать дьньсь ѿнели же сїи быше. нь и жены ѥтеры ѿ нас ужасише ны быв'шеѥ рано у гроба. и не ωбрѣт'ше тѣлесе ѥго прїидоше глаголюще. и ꙗвление аггель видѣше иже глаголють и жива. и идоше ѥтеры ѿ нась вь гробоу, и ωбрѣтоше тако ꙗко же и жены рѣше самого же не видѣше. И ть реue к нима. ω несмисльна и бьсна срдцемь вѣровати ω всѣхь ꙗже глаголаше пророци. не тако ли подобаше пострадати христоу, и вьнити вь славоу свою. и наuьнь ѿ мωсеа и ѿ свѣхь пророкь, сказаше има ω всѣхь писаниихь ꙗже бѣахоу ω нѥмь. и приближише се вь вьсь вь ню же идѣста. и ть твореше се далеue ити. и ноуждаста и глаголюща, ωблези с нама ꙗко при веuерѣ ѥст, и прѣклонилъ се ѥсть юже дьнь. и вьниде с нима ωблещи, и бысть ꙗко вьзлеже с нꙑма, приѥмь хлѣбь благослови. и прѣломь даꙗше има. ωнѣма же ѿврьзоста се ωuи, и позиаста и ть невидимь бысть има и рѣкоста к' себѣ, не срдце ли наю горе бѣ вь наю, ѥгда глаголаше нама на поутн. и ꙗко сказаше нама писаниꙗ. и вьставша вь ть uась вьзвратиста се вь їероусалимь. и ωбрѣтоста сьбькоупльше се ѥдиного на десте, и иже бѣꙗхоу с ними. глаголюще. вь истиноу ꙗко вьста господь.

и ꙗви се сїмоноу. и ть повѣдаста ꙗже быше нима на поути. и ꙗко позна се нима вь прѣломлѥнїи хлѣба.

Сїи же имь глаголющїимь. самь їсоусь ста по срѣдѣ ихь.

Ѿ Іωанна светоѥ Єуаггелїѥ.

Зачело а̃ и в̃.

(упореди Стојана Новаковића: «Примери српско-слов. црквене књижевности». стр. 79).

Іскони бѣ словω и слово бѣ кь богоу, и богь бѣ словω. се бѣ искони кь богоу. ї вса тѣмь быше. и безь нѥго ничто же бысть, ѥже бысть. вь томь животь бѣ, и животь бѣ свѣть чловѣкоомь. и свѣть вь т'мѣ свьтит' се и т'ма ѥго не ωбеть. Быст чл(овѣ)кь послань ѿ бога, име ѥмоу їωаннь. сь прїиде вь свѣдѣтелство да свѣдѣтельствоуѥть ω свѣтѣ (¹), да вси вѣроу имоуть нимь. Не бѣ ть свѣть, нь да свѣдѣтельствоуѥть ω свѣтѣ (²). бѣ свѣть истинныи иже просвѣщаѥть всакаго чловѣка гредоущаго вь мирь. вь мирѣ бѣ (³), и мирь тѣмь бысть, и мирь ѥго не позна. Кь своꙗ прїиде, и свои ѥго не приѥше. ѥлико же ихь приѥт ѥ (⁴), дасть имь ωбласть чедомь божиѥмь быти вѣроующїимь вь име ѥго. иже не ѿ крьви ни ѿ похоти пльтьскїѥ ни ѿ похоти моужьскыѥ, нь ѿ бога родише се. И слово пльть бысть и вьсели се вь нась. и видѣхомь славѹ ѥго, славоу ꙗко ѥдинороднаго ѿ ѿца испльнь благодѣти и истины. Іωаннь свѣдѣтельствоуѥть ω

(¹) до (²) Што је овде наведено у Ст. Новаковића: „Примери срп. слов. цркв. књижевности“ на стр. 80.

(³) У поменутом делу и на истој страни изостале су ове речи: „вь мирь бѣ“.

(⁴) У поменутом делу на истој страни стоји „приѥть и“, а овде „приѥть ѥ (ѥго)“.

нємь и вьзва глаголє. сь бѣ єго же рѣхь по мнѣ гредын прѣдь мною высть, ꙗко прьвѣи мене бѣ. И ѿ испльнєнна єго, мын в'си вьсприєхомь и благодѣть. вазь благодѣть. ꙗко закопь мωνсеωмь дань (1) высть. благодѣть. же и истина ї(со)ν(сь) христомь быть. (кньць пас. понед. свѣтлыиє нед.).

„Бога никто же видѣ ни гдѣ же. єдинородныи сннь сын вь лωнѣ ωтυи, ть исповѣда. И се єсть свѣдѣтєльство їωанново, єгда послашє жидове ѿ їєроусалнма жьрцє и левиты. да вьпросеть и҃. тын кто єси. и исповѣда и нє ѿврьже се. и исповѣда ꙗко нѣсмь азь христось. и вьпросїшє и҃. υто ѹбω. илїа ли єси тын. и глагола нѣсмь. пророкь ли єси, и ѿвєщ҄а. инн. рѣшє же ємоу, кто єси да ѿвѣть дамын пославшїнм' ны. υто глаголєши ω тебѣ самомь. И рєυє, азь глас вьпиюща҄го вь поустынн. исправите поуть господьнь ꙗко же реυе исаїа пророкь. И посланїи бѣꙗхоу ѿ фарїсен, и вьпросише и҃ и рѣшє ємоу, υто ѹбω кршτаєши аще тын нѣси христос. ни илїа. ни пророкь. Ѿвѣща имь їωаннь глаголє. азь крьщаю вы вь водѣ. посрѣддѣ же вась стоить, єго же вын невѣсте. сь єст гредын по мнѣ иже прѣд мною быст. ємоу же нѣсмь азь достоинь да ѿрѣшоу рѣмене сапогоу єго. Сїи вь виѳаварѣ бышє ωбонь поль їωрьдана. идѣже бѣ їωаннь крьсте.

Вь оутрѣ иже видѣ їωаннь їсоуса гредоуща к' себѣ. и глагола сє агньць божии вьземлєн грѣхы мироу. Сь єст' ω нем' же азь рѣхь. по мнѣ гредеть моуж иже прѣдь мною быст. ꙗко прьвѣи мене бѣ. и азь не видѣхь єго. нь да ꙗвит' се їисраилѣви, сего ради прїидохь азь вь водѣ крьсте. И свѣдѣтелствова їωаннь глаголє, ꙗко вїдѣхь доухь сьходещь ꙗко голубь с небе. и прѣбысть на нємь.

(1) У помен. делу на истој страни изостала реч! „дань".

и азь невѣдѧхь юго. нь̾ пославы ме крьстити вь водѣ. ть мнѣ рече. надь иже зьриши доухь сходещь и прѣбывающь на немь. ть юст' крьсте и доухоумь свѣтымь. и азь видѣхь и свѣдѣтельсвовахь. ꙗко сь юст синь божии.

CXI.

Јеванђелије бугарске редакције, писано је јамачно у почетку XIV века на хартији и на великом колу. Има бојадисаних слика 4 јеванђелиста, и врло лепих иницијала и шара. Име писца ни место, где је писано, не зна се. Биће, да је иста грешна рука и овај споменик осакатила.

Ѿ Матѳеа светое благовѣстїе.

Зач. в҃. і҃. ѕ҃і

Ісоусь христово рождьство сице бѣ. обрѫчень оубо бывши матери его марїи їѡсифови. прѣжде даже не сънитиса има. ѡбрѣтеса имащи въ чрѣвѣ ѿ доуха света. їѡсифь же мѫжь еѧ праведень сыи, и не хотѣ обличи еѧ. въсхотѣ таи ѿпустити ѧ, сїа же емоу помысливши ѧ. се аггелъ господьнь въ сънѣ ꙗви се емоу, глагола. їѡсїфе сиιоу давидовъ, не оубои се прїати марїамь жени твоеѧ рождьшееbѡсѧ въ неи, ѿ доуха юст свѣта. родит же сина, и наречеши има емоу їисоусь, тъ бѡ спасеть люди своа ѿ грѣх' их. се же въсе бысть. да събѫдет са реченое ѿ господа пророкомь глаголащїимь. Се дѣва въ чрѣвѣ прїимет, и родит сина, и нарекѫт има емоу емманоуилъ. еже ест сказаемо, с нами богъ. въстав же їѡсифь ѿ съна, сътвори ꙗко же повелѣ емоу аггель господьнь. и прийть женѫ своѫ. и не знаше еѧ. доиде же роди сина своего прьвѣнца, и нарече има емоу їсоус.

„И по нем идоша народи мнози ѿ галилеѧ и десети град. и ѿ їероусалима и їоудеѧ. и съ оного полꙋ їѡрдане. оуꙁрѣв же народы. въꙁыде на горѫ и сѣдшоу емоу, пристапиша къ немоу ꙋченици его и ѿвръꙁь оуста своа. оучаше ихь глагола. блажени нищїи доухомь, ꙗко тѣх ц҃ртвїе небесное. блажени плачащиеи, ꙗко ти оутѣшатса. блажени кротцїи, ꙗко ти наслѣдат ꙁемлѧ, блажени алчющиеи и жѫждѫщиеи правды, ꙗко ти насытатса. блажени милостивїи, ꙗко ти помиловани боудѫть. блажени чистїи срдцемь, ꙗко ти бога оуꙁрат҆. блажени миротворци, ꙗко ти синове божїи нарекѫт се, блажени иꙁгнани правды рад, ꙗко тѣ ест цьрствїе небесное. блажени есте егда поносат вам, и иждепѫть и рекѫт всѣкь ꙁлъ глаголъ на вы лъжѫщие мене ради. радоунтеса и веселитеса ꙗко мъꙁда ваша мнѡга на небесехь (конць прѣподобныим). Тако бо иꙁгнаша пророкы иже вѣша прѣжде вас. вы есте соль ꙁемли, аще же соль обоуает. чимь ѡсолит са. ни въ что же бѫдет к томоу. тъчїа да иꙁсыпана бѫдет҆ вънъ и попираема чловѣкы.

Вънемлѣте милостина ваша не творити прѣд чловѣкы, да видими бѫдете ими. аще ли же ни, мъꙁды не имате ѿ ѡца вашего иже юсть на небесех. егда оубо твориши милостына. не вътрѫби пред собоѫ ꙗко же лицемѣри творат въ сънмищих и въ стегнах, ꙗко да прослават са ѿ человѣкь, аминь глагола вам васприемлат мъꙁдѫ своѫ. тебѣ же творащѫ милостына. да не оувѣсть шоуица твоа, что творит десница твоа. ꙗко да бѫдеть милостыни твоа вь таинѣ. и ѡтьць твои вида и въ таинѣ. тъ въꙁда тебѣ ꙗвѣ. и егда молиши са, не бѫди ꙗко же лицемѣри, ꙗко же любат въ сънмищих и въ стегнах пѫтїи стоѫще молити са, ꙗко да авлатса чловѣкомь. аминь глагола вам, ꙗко васприимѫт мъꙁдѫ своѫ. ты же егда молиши се вънидн въ клѣт своѫ, и ꙁатворивь двери

твоѧ, помоли сѧ ѡцоу твоемоу иже въ таинѣ, и ѡтьць твои видѧ и вь таинѣ, вьдаст тебѣ ꙗвѣ, молѧще же сѧ, не лише глаголите ꙗко же ѧзычници, мнѧт бо ꙗко въ много глаголанїи своемь ѹслишани боудѫть. не подобите се оубо нимь. вѣсть бо ѡтьць вашь ихже требѫете прѣжде прошенїа вашего. сице оубо молитеса вы. Ѡче нашь иже еси на небесех, да свѣтит сѧ имѧ твое. да прїидеть цѣрствїе твое, да бѫдеть волѧ твоа. ꙗко на небеси и на земли, хлѣбъ нашь насѫщныи даждь намь дънсь, и ѡстави намь дльгы наша. ꙗко и мы ѡставлѣем длъжником нашим. и не въведи нас въ напасть, нъ избави нас ѿ лѫкаваго. ꙗко твое ест цѣрствїе и сила и слава въ вѣкы аминь".

Зач. ѕ҃s.

„Рече господь къ пришедшим к немоу ïѹдеѡмь.

„Горе вам' книжници и фарисее лицемѣри. ꙗко ѕиждете грѡбы пророчьскыѧ. и красите ракы праведных и глаголете, аще бихом были въ дьни ѡтьцъ наших, небихом оубо ѡбещници ныь были въ кръ'ви пророкъ, тѣм же сами свѣдѣлствоуете себѣ, ꙗко синове есте избившïихь пророкы. и вы исплъните мѣрѫ ѡтьцъ ваших, змїа по рожденїа ехïднова, како ѹбѣжите ѿ сѫда ѡгнѣ геенскаго. сего ради се азь посла къ вамь пророкы. и прѣмѫдры. и книжникы, и ѿ них оубїете и распънете. и ѿ них бїете на сънимщих ваших. и ижденете ѿ града въ град. ꙗко да прїидет на вы въсѣка кръвь праведна проливаема на земли, ѿ кръве авела праведнаго, до кръве захарїа сина варахïина. его же оубисте междѧ црковïѫ и ѡлтарем. аминь глаголѧ вам, ꙗко прїидоу въсѣ сїа народ' съ. ïероусалимь. избивыи пророкы и каменïемь побиваѫ посланныѧ къ немоу. коль краты въсхотѣх събрати чада твоа, ꙗко же събирает кокошь птенцѧ своа под крилѣ и не въсхотѣ-

сте, се ѡставлѣет са вам домь вашь поусть, глагола бо вам, ꙗко не имате мене видѣти ѿ селѣ, донде же речете благословемь грдыи въ има господне".

ѿ Марка глава а҃. мд.

Ꙁачало еваггелїа їсоус христова сина божїа. ꙗко же ест писано въ пророцѣх. се азь посилаѫ аггела моего прѣд лицем твоимь. иже оуготовит пѫть твои прѣд тобоѫ. гласа вапїаѱаго въ поустыни. ѹготовайте пѫт господынь правы творите стъѕа его. Быст Їѡаннь крста въ поустыни и проповѣдаа крыщенїе покаанїа. въ ѿпоущенїе грѣховь и исхождаше къ немоу въсѣ Їоуденскаа страна, и їероусалимлѣне. и кръщаахѫ са въси въ Їѡрдани рѣцѣ ѿ него, исповѣдающе грѣхы своа. бѣ же Їѡаннь ѡблъчень власы велбѫжды, и поась оусмынь ѿ чрѣслех его, ꙗды акрїды и мед дивїи. и проповѣдаше глагола. градет крѣплїи мене въ слѣд мене. емоу же нѣсмь достоинь прѣклон са раздрѣшати ремень сапог его. азь оубо крста вы въ водѣ. тъ' же крстить вы доухомь светыим".

„Рече господ, иже аще поустить женѫ своѫ. и ѡженит са инoѫ, прелюбы твори на на. и аще жена поустить мѫжа. и посагнеть за иного, прѣлюбы творит. И приношаахѫ къ немоу дѣти да коснет са их. оученици же прѣщаахѫ приносаѱїимь. видѣв же Їсоус, негодова и рече имь. ѡставите дѣтеи приходити къ мнѣ. и не бранїте имь. тацѣх бо ест црствїе божїе. аминь глаголѫ вамь, иже аще не прїимет църствїа божїа ꙗко ѡтроча не имат вънити въ не. и ѡбьемь их възложи рѫцѣ на нихь, и благословѣше их.

Въ врѣме ѡно, исходаѱоу Їсоусови на пѫт, притекь нѣкыи поклони са на колѣнѫ емѹ. въпрашаше его. оучителю благыи, что сътворю да живот вѣчныи наслѣд-

ствоуа, їсоус же рече емоу. что ма глаголеши блага. никто же благъ тъкмо єдинь богъ, заповѣди вѣси. непрѣлюбы сьтвориши, не оубїи не оукради. не лжи свѣдѣтелствоуи. не обиди. чти отца твоего и матере. онъ же отвѣщавь рече емоу. оучителю, сїа нъсѣ съхраних от юности моеа, їсоусъ же въздрѣвь на нь, въздюби его. и рече емоу. єдинаго еси не доконча ль. иди елика имаши продажд. и дажд нищїимь. и имѣти имаши скровище на небеси. и прїиди ходивъ слѣд мене възем кръсть. он же дрехль бывь о словеси, отиде скръба. бѣ бо имѣа стажанїа многа. и вь зрѣвь їсоус глагола оученикомь своим. Како не оудовь имаще и богатьство, къ църствїе божїе вънидѫт. оученици же оужасахѫ са о словесех его. їсоус же пакы отвѣщавь глагола имь. чада како не оудобь оупокажщен на богатьстко къ църсвїе божїе вънити, оудобѣс бо есть велбѫдоу сквозѣ иганиѣ оуши проити, не же богатоу къ цьрствїе божїе вънити, они же изумѣахѫ са глаголаще къ себѣ. то кто может' спасень бытї. възрѣк же на ни їсоус, глагола. от человѣкь се не възможно, нѫ от бога. въсѣ бо възможна сѫт от бога.

От Марка зач. ѯѳ о.

Въ време оно. Прїиде їосифь иже от арїмафеа благообразень съвѣтникь. иже и тъ бѣ чаа църствїа божїа, дръзнѫвь вънидe къ пилатоу, и проси тѣло їсоусово. пилат же диви са аще оуже оумрѣт. и призвавь сътника. въпроси его аще оуже оумрѣт. и видѣвь от сътника, даст тѣло їосифови. и коупивь плащаница. и снемь его, обвить плащаницеа, и вложи его въ гробь, иже бѣ изсѣчень от камене. и привали камень над двєрїи гробоу, марїа же магдалини, и марїа їосїева зрѣстѣ где его полагааха.

И минѫвши сѫботѣ. марїа магдалини, и марїа иаковлѣ и саломи, коупиша арωмата, да пришедше помажать

ї҆сѹса. и ꙁѣлѡ ꙁаоутра въ еднн҄ ѿ сѫбот', прїдоша на гробъ. въсїавшоу с҄лнцꙋ, и глаголаахѫ къ себѣ, кто ѿвалит намь камь ѿ двери гроба. и възрѣвше видѣша ꙗко ѿвалень бѣ, камень бѣ бо велїи ѕѣлѡ. и вълѣзше въ гробь, видѣша юнѣшѫ сѣдѧща въ десны их ѡдѣань въ ѡдеждѫ бѣлѫ и оужасоша сѧ. ѡн же глагола им не оужасаите сѧ. ї҆сѹса ищете наꙁарѣнина пропатаго; въстанѣст ꙁде. се мѣсто идеже положиша его. нѫ идѣте рьцѣте оучеником его и петрови, ꙗко варѣет вы въ галилеи. тамо его видите ꙗко же рече вамь. и иꙁшедше бѣжаша ѿ гроба имѣше же их трепет и оужась. и никомоу же ничьсоже рѣша, боахѫ бо сѧ.

Прѣдисловїе еже ѿ Лѹки светаго Єѵаггелїа.

Лоука божъствьныи антиѡхїанин бѡ бѣ родом, врачь же хытростїѫ. и вънѣшнеи прѣмѫдрости многь, нетъчїѫ же, нѫ ї҆евреиское накаꙁанїе иꙁвыкь до конца. въ ї҆ероусалимь пришед. и господь нашь оучаше. ꙗко же нѣцїи рекошѧ. и того быти ѿ седмьдесатих апостолъ. и ѿ мрьтвых въставшоу христови срѣсти съ клеѡпож. вьꙁнесшоу же сѧ господеви, и павлоу вѣровавшоу. быти съшествьника и послѣдователѣ томоу глагола павлоу. и оубо съпїсавь еѵаггелїе съ въсѣкымь иꙁвѣствомь. ꙗко же и самое то начало его ѡбьавлѣеть, попат на десатих' лѣтѣх христова вьꙁнесенїа пишет же къ ѳеѡфилоу сигъклитѣ коусѫрюу и кнаꙁоу. є же бѡ дръжавныи, на кнаꙁех и игемѡнѣхь глаголаше сѧ, и повель рече, къ игемоноу фистоу. дръжавны фисте, и въсѣкь человѣкь боголюбивыи. дрьжавѫ над страстьми въспрїемь. Ѳеѡфилъ ест дръжавны. сирѣчь. боголюбець иже достоинь ест по истинѣ слышати светаго еѵаггелиа.

Ѿ Лѹкы светоє благовѣстїє.

Глава а҃. в҃ г҃.

Понє же оубо мнѡѕи начаша чинити повѣсть, ѡ иꙁвѣстованых' въ нас' веще́хъ, ꙗко же прѣдаша нам' иже испръва самовидци и слоугы бывше и слѡвеси, иꙁволи са имиѣ послѣдовав'шоу выше въсѣх' испытно, по радоу писати тебѣ дръжавныи Өеофилє, да раꙁоумѣеши ѡ них' же наоучильса еси словесех' оутвръжденїє.

Быст въ дъни ирода царѣ їоудейска, иереи нѣкыи именемь ꙁахарїа ѿ дьньныа чрѣды авїана. иже на его ѿ дъщерїи аарѡновѣх, и има еи єлисавеѳь. бѣста бѡ праведна ѡба прѣд' богомь. ходаща въ всѣх' ꙁаповѣдех' и ѡправданїих' господних' беꙁпорочна. и не бѣ има чада. понеже єлисавет бѣ неплоды. и ѡба ꙁаматорѣвша въ дънехь своих' бѣста. быст' слоужащоу емоу въ чиноу чрѣды своеа прѣд' богомь. по ѡбычаж свещенства. ї слючи са емоу покадити въшед' въ цръковь господна. и въсе множество людїи бѣ молитвж дѣа въ нѣвъ год ѳумїана. ꙗви же са емоу аггель господынь стож ѡ деснжа ѡлтарѣ кадилнаго. и смжти с(а) ꙁахарїа видѣвь. и страх' нападе на нь. рече же къ немоу аггель, не бои са ꙁахарїа, ꙁане оуслышана быст молитва твоа. и жена твоа єлисавсть, родит' сина тебѣ. и наречеши има емоу їѡаннь, и бждет тебѣ радост и веселїє. и мнѡѕи ѡ рождьствѣ его въꙁрадоужт' са. бждет' бѡ велїи прѣд господемь, и вина и секера не имат' пити. и доуха свѣта испльнит' са еще иꙁ чрѣва матере своеа. и многи ѿ синовь їсраилевь ѡбратит' къ господоу богоу ихь, и тѣ (тъ) прѣидеть прѣд нимь, доухомь и силою илїиною. ѡбратити срдца ѡцемь на чада, и противныа въ мждрости праведных', оуготовати господеви люди съвръшены. и рече ꙁахарїа къ аггелоу. почьсомѹ раꙁоумѣж се. аꙁь бо есмь старь. и жена моа ꙁаматорѣвши въ дьнехч

своих. и ѿвѣщавь аггель рече емоу. азь есмь гавріиль прѣдстоѧи прѣд богомь, и посланъ есмь глаголати къ тебѣ и благовѣстити тебѣ сїа, и се бѫдеши млъча и не могы проглаголати, до него же дьне бѫдѫт' сїа за невѣрова словесемь моимь, ѩже съ бѫдет' сѧ въ врѣмѧ свое. и бѣшѧ людїе ждѫще захарїа. и чюждаахѫ сѧ къснѧщоу емоу въ црькви. изшед же, неможааше глаголати къ нимь. и разоумѣшѧ ѩко видѣнїе видѣ въ црькви и та бѣ помавлѧ имь. и прѣбываашe нѣ'м. и быст ѩко исплънишѧ сѧ дьнїе слоужбы его, иде въ дом свои. По сих же дьнехь, зачѧт' елисавет' жена его и таяше сѧ мьсыць пѧт. глаголѧщи ѩко тако мнѣ сътвори господь въ дьни вънѧ же призрѣ ѿѧти поношенїе мое въ человѣцѣхь.

Ѿ Лоуки зач. п҃е.

„И быст въ негда быти емоу на мѣстѣ нѣкоемь молѧщѫ сѧ. и ѩко прѣста, рече нѣкїи ѿ оученикь его къ немоу, господи. наоучи ны молити сѧ, ѩко же їоаннь наоучи оученикы своѧ. рече имь. егда молитеса, глаголите. Ѡче нашь иже еси на небесех'. да свѣтит сѧ имѧ твое, да прїидет црьствїе твое. да бѫдет волѧ твоа ѩко на небеси и на земли. хлѣбь насѫщныи подави нам на въсѣкь дьнь, и ѡстави нам грѣхы нашѧ, ибо и сами ѡставлѣемь въсѣкомоу длъжникоу нашемоу. и не въведи нас въ искоушенїе. нѫ избави насъ ѿ лѫкаваго. и рече къ нимь. кто ѿ вась имат' дроуга. и идет' къ немоу полоунощи. и речеть емоу. дроуже, даждь ми въ заимь три хлѣбы, понеже дроугь прїиде съпѫтникъ мнѣ, и не имамь чьсо прѣдложити емоу, и тъ изь'атрѣадоу. ѿвѣщавь речеть, не твори ми троуды. оуже двери затворены сѫт'. и дѣти моѧ съ мною наложи сѫт' и не могѫ въставь дати тебѣ, глаголѧ же вам'. аще и не даст' емоу въставь за не дрѫгь емоу ест'. нѫ за безѡчество его въставь даст

ємоу єлика трѣбѫте. И азь вам' глагола, просите, и даст са вамь. ищате, и ѡбращете. толцѣте, и ѿврѣзеть са вамь. въсѣкь бо просаи прїемлет'. и ищѫ и ѡбрѣтаеть. и тлъ'коущомоу ѿврѣзет са. Къторааго же вас ѿца въпросит' снь хлѣба, еда камень подасть ємоу; или рыбы. єда вь рыбы мѣсто, змїѫ подаст' ємоу; или аще просит' аица, єда подаст ємоу скръпїѫ; аще оубо вы зли сѫще, оумѣєте даанїа блага даати чадомь вашим', колми паче ѿцъ иже съ небесе даст' доухь свєть просащїим' од него".

ѿ Лоуки зач. ѯ҃.

„Свѣтилникь тѣлоу ест ѡко. єгда оубо ѡко твое просто бѫдет', въсе тѣло твое свьтло бѫдет. єгда же. лѫкаво бѫдет', и тѣло твое темно (бѫдет'). блюди оубо єда свѣт' иже въ тебѣ, тьма ест'. аще бо тѣло твое въсе свѣтло, не имы нѣкыа части темны, бѫдет' свѣтло въсе. ꙗко се єда (єгда) свѣтилникъ блистанїемь просвѣщает са. єгда же глаголааше, молѣше его фарисеи нѣкыи да ѡбѣдоует оу него. въшед' же възлеже, фарисеи. же видѣ въдиви са. ꙗко не прѣжде кр'сти са прѣжде ѡбѣда. рече же господь къ немоу, иинѣ вы фарисеє. вънѣшнє єсть клѣници и блюдоу ѡчищаеть. въ натрънее же ваше, пльно грабленїа ест' и лѫкавства. безоумнїи, иеи же ли сътвори вънѣшне. и вънатрънее сътворил ест; ѡбаче въ сѫщих дадите милостина. и се въсѣ чиста вам' бѫдѫт'.

ѿ Їѡанна светое благовѣскаванїе.

Къ светѫа и вел. нед. пасхы на лїтии.

Глава а҃.

Къ началѣ бѣ слово, и слово бѣ къ богоу, и богъ бѣ слово. се бѣ искони къ богоу. въсѣ тѣмь быша. и без' него ничто же быст', еже быст', въ томь живот' бѣ.

и живот' бѣ свѣть уеловѣкомь. и свѣть въ тмѣ свѣтит' сѧ, и тьма его не обьѧть. Быст' уеловѣкь послань ѿ бога имѧ емоу Їѡаннъ съ прїиде въ свѣдѣтелство. да свѣдѣтелствоует' ѡ светѣ. да въси вѣрѫ имат' емоу. не бѣ тъи свѣт, нѫ да свѣдѣтелствоуеть ѡ свѣтѣ. бѣ свѣть истинныи, иже просвѣщаеть въсѣкаго уловѣка градѫщаго въ мирь. въ мирѣ бѣ. и мирь тѣмь быст', и мирь его не позна. въ своа прїиде и свои его не прнаша. елици же прнаша его, даст' имь ѡбласт' уадомь божїемь быти вѣроужщїимь въ имѧ его. иже не ѿ кръви, ни ѿ похати плътескиѧ, ни ѿ похоти мѫжскиѧ, нѫ ѿ бога роднше сѧ. и слово плъть бысть, и въсели сѧ къ ны. и видѣхом' славѫ его, славѫ ꙗко единороднааго ѿ оца исплънь благодѣти и истины. Їѡаннъ свѣдѣтелствоует' ѡ нем', и вьзва глаголѧ, съ бѣ его же рѣх', иже по мнѣ градыи, прѣд' мнѡж быст. ꙗко прьвѣе мене бѣ. и ѿ испльненїа его, мы въси прнахом и благодѣть въз благодѣть. ꙗко законь моусеѡмь дань быст'. благодѣть же и истина їсоус' христомь быст". (Коньць пасцѣ).

Ѿ Іѡанна зау. в.

„Бога никто же видѣ нигде же, единородныи сынь сын въ лонѣ ѡтуи, тъ исповѣда. и се ест' свѣдителство Їѡанново. егда послаашѧ жидове ѿ Їероусалима Їереж и левиты да въпросѧть его, ти кто еси, и исповѣда. и не ѿвръже сѧ, и исповѣда. ꙗко нѣсмь азь христос'. и въпросиша его. уто оубо, илїа ли еси ты, и глагола нѣсмь. пророкь ли еси; и ѿвѣща нѝ. рѣша же емоу. кто еси, да ѿвѣть дамы пославшимь ны. уто глаголеши ѡ тебѣ самом. реуе. азь глась вапїѫщаго въ поустыни, исправите пѫты господьнь. ꙗко же реуе исаїа пророкь. и посланїи бѣхѫ ѿ фарїсеи. и въпросиша его, и рѣша емоу. уто оубо крьщаеши аще ты нѣси христось. ни илїа. ни пророкь. ѿвѣща имь Їѡаннь глаголѧ, азь крьщаа водоѫ. по срѣдѣ же вась стоить,

єго же вы не вѣсте, тъ ест' градын по мнѣ. иже прѣдо множ быст'. ємоу же нѣсмь азь достоинь да ѿрѣшж ремень сапогоу єго; сиа въ виѳаварѣ быша ѡбонь поль ї҆ѡрданѣ, идѣ же бѣ ї҆ѡаннь кръста.

Въ оутрѣи же, видѣ ї҆соуса граджща къ себѣ. и глагола. се агнець божїи въземлаи грѣхи мироу. се ест ѡ нем же азь рѣх'. по мнѣ градет' мжжь. иже прѣдомож бысть. ꙗко пръвѣе мене бѣ. и азь не видѣх єго. нж да ꙗвит са ї҆сраилѣви. сего ради прїидох' азь въ водѣ крьста. и свѣдителствова ї҆ѡаннь глагола. ꙗко видѣх' доухь сьходащь ꙗко гѡлжбъ съ небесе, и прѣбыст' на нем'. и азь невѣдѣахь єго, нж пославыи ма крьстити водож. тъи мнѣ рече, надь него же оузриши доухь съходащь и прѣбывающь на нем'. и тъ есть крстаи доухомь светымь. и азь видѣхь и свѣдител(ь)ствовах'. ꙗко съ есть сннь божїи.

CXII.

ОПШТАК

или општи минеј од 1-ог септембра до краја августа печатао у Ердељу, „ѡсвещенни митрополит Гїенадїе Арделски“ јамачно у првој половини XVI века јер у Синаксару св. Саве казује се за мођи светитељеве: „и приносаше є съ вьсакою чьстїю вь землю ѡтьчьствїа своего идѣже и до ннна лежат“. А зна се, да је Синан паша однео св. мођи (из Милешеве) 29 априла 1595 год. У овом општаку од српских светитеља помињу се: „ноєврїа вь ӑі. Памет светаго велико моученика вь царехь Стефана срьбскаго. Въ д҃і. гїенварїа. Иже въ светыих ѿца нашего Савы прьваго архїепископа србськаго. Въ г҃і. феврварїа. Паметь светаго ѿца нашего Сумеѡна срьбскаго оучителꙗ“.

Овде саопштавамо одломак из говора митрополита Генадија, из кога се види, ко је печатао ову књигу:

— — — — — — „прѣдаше нам сїю дѹше спасию книгѹ, глаголеши сь — — вь их же имена въ сѣмь светынимь изьбранными, пророкомь, — — мь, светител-ıемь, и прѣподобнынмь, и проучимь светынимь. Вь лѣ ...* ѡбхожденїе въ нıемь положихомь слоужбы, съ агрипиниїами ..... иже имеють славословїе, и проучаа.

Ѩко же красными цвѣтци раисцїими оукрашаем' се. помин .... тѣхь прѣкраснаа бдѣнїа и пѣнїа, и въ сѣноıрила славосло ..... пауе меда сладьуаишаа грьтаноу.

Тѣм' же изволıенїемь великааго господа Бога и спаса нашего Ïсоус Христа ..... дѣти дароу светаго Дѹха. Азь ѡсвещенни митрополить ... Гıенадїе ар'дѣлски. Видѣвшїи послѣдными врѣмен ..... ѿ инѡкер'ныихь ıезыкь, великоıе раздроушенїе и поперенїе свет .... цр'кѡвь, и оумалıенїе божьсьтв'ныихь книгь. Оувѣдевь ıако .... житїа сего соуетнаа, и малотременнаа прѣходещаа. И съ .... хь, еликаа оубо възмогохь оумомь постигноути, ıаже в .... въпроıенїю и свѣтлости светыихь цр'квиихь. Богоу поспеше ..... юноıроу ми, къ желанїю моемоу. Съписахь и сьставихь сїю.“ — — — — — — — —

У овој књизи има и дрвореза, икона светитеља и празника. Слова су с почетка лепша и читкија, а на крају већ су исквареца и нејасна. С почетка фали насловни лист предговор и цео први квартерион и први лист другог квартериона. Почетак службе св. Симеону столпнику попуњен је рукописом, који је јамачно из XVI века. На првом листу рукописа прилепљена је дрворезна слика св. Симеона, која је са печатаног првог листа исечена.

Квартериони су ћирилским словима а поједини листови овога римским цифрама избележени. Има свега 57 квартериона и неколико листова.

Овај оштак прештампан је на сву прилику са врло старог рукописа, као се то види из палеографских знакова, по чистоти језика и по правопису. На жалост је ова књига оштећена на свршетку поговора, из кога би се дознало, по чијем је рукопису, у ком месту и које је године печатан. Држим, да је ова књига нове и до сада не познате редакције. У збирци овој значајно је, што су у Коморану сачувани примерци свију до сада познатих српских старих печатани књига, а овај оштак био би, као што рекох, примерак нове редакције.

Септембра 14, на вазднижење часнога крста Тропар гласи овако:

„Спаси господи люди своє, и благослови достоанїє своє, побѣди царемь нашимь на вар'вары дарѹє, и своє съхраниѥ крстом люди“.

Кондакь гл. д҃.

„Възнесе на кр'сть волею, те ꙁьв'номѹ ти новомѹ гражданствѹ, щедроти твоє дарѹи Христе Боже, възв(е-с)ели силою твоєю вѣр'наго цара нашего, побѣдѹ дае юмѹ на съпостати, пособїє имоущꙋє твоє, оружїє мира не побѣдимѹю побѣдѹ.

„Месеца Ѡхтомврїа д҃і. Преподобные матери наше Параскеви“.

На листу, где почиње служба св. Параскеви, има два записа, од којих је значајан онај с десне стране. Прво износим запис на дну листа, по што је онај други у свези с оним, и тако рећи оверење онога.

„Сыю книгѹ ѿкѹпи Степань Радѡинћь ꙁа свою дѹшѹ, и даде е оу Сарайскѹ цр'ко(в). Да ние .... тко ће е ѿни(мити)“.....

Онај други запис гласи:

„По(д)пї(с)а М(ѥсе)ца Ѡк(то)мра д҃і. д(ь)нь и тоу бѥшь вл(ади)ка Викторь вꙋди(м)ски. Лѥ(т)о ҂ꙁрчг. (1685).

Оба записа написана су једном руком јамачно владике Виктора, који је 1685 год. долазио у Коморан.

Од стихира св. Параскеви исписао сам оне, које су због правописа, језика и садржаја свог значајна:

„Пришьствїе светых мощеи твоих, срьска ꙁемлꙗ ѡбогати се, и Христова цр'ква сих прїемши. мvро податлывї нищꙋщи красит се. въсе вѣрныи сьꙁываеть. свето носнꙋю и светꙋю паметь твою праꙁновати. таино въ ним глаголющи. стрꙋѥ исцѣленїа мvро поурьпаите. та бо красна житїю ни въ что же вьмениве'шїи. поснически житїе оусрьдно ѡбловиꙁа. и принетелище ꙗви се божьствнаго дꙋха. тѣм'же съгласно тои въꙁꙋпїем. радоу се сири предстателнице. и сꙋщїм въ тьмници оутешенїе. радоуи се ꙗже аггелское житие въ телесы съблюдши. радоуи се Христїаном топлаа побор'нице, и скvптрꙋ срьпскомꙋ пособница. иꙁвѣстна прѣдстателница. тѣм'же моли се Христоу Богоу. иꙁбавити се нам ѿ всако(е) нꙋжде молитвами твоими“.

Слава гл. є҃.

„Въстроубымь трꙋбою пѣснеи — — — — — — срьбскои ꙁемлы помощницꙋ. и въсем ѡкр'сним странам прѣдстателницꙋ“ — — — — — — — — — — —

Слава гл. и҃.

„Богатьство ѡбрѣте неиждивꙋщее. ꙁемлꙗ нинꙗ светые мощи. скровище многоцѣнное — — — — — —“

„Дньсь красꙋет се град срьскы. мощи твое преподобнаа. вь божаствьавнѣй ти црькви, дрьжещи богомꙋдрьно — — — — — — — — — — — — — — —“.

„**Месеца Ноемвріа аі. Памет, светаго велико мученика, въ царехь Стефана срьбскаго, иже вь Деуанехь**“.

Стихире су оне исте као и у Србљаку, само су синаксари различити и што је у Србљаку изостављен канон Богородици. У овом оштаку пред самим синаксаром, „**Стихь**“ овако гласи: „**Пети оубо Стефань, го Сумеωноу Србскомоу. іако же древлıе, Іωвь, по Аврааму верному. въ аі. оудавлıеныıем Стефань, вьстеуе къ Богу**“.

„**6 Декемвріа св. ѿца нашего Николи**“.

„**Кондакь св. Николи**“ упоређена стара српска са новом руском редакцијом.

„**Въ мурехь свете светитель іави се. Христово бо еуаггеліе преподобне испльнїи, положиль еси душу свою ʒа людїе свое. спасль еси ѿ сьмрьти неповинные. сего ради ωсвети се, велеи тайникь божїею благодетию**“.

„**Въ мурехъ свате священнодейстьитель показалса еси: Христово бо преподобне еуаггеліе исполнивъ, положилъ еси душу твою ω людехъ твоихъ, и спаслъ еси неповинныа ѿ смерти. Сего ради ωсватилса еси, іако великїи таинникъ божїа благодети**“.

„**Уловеуе божїи верьнїи рабе. служителю господьнь. мужу желанїи. духовии сьсуде иʒбранныи. стльпе и оутврьжденїе црькви. царьствїю наследниуе. непремлуи ω нас вьпїюϣи къ господоу**“.

„**Уловеуе божїи, верныи рабе, слуго господень, мужу желанїи, сосуде иʒбранныи, столпе и оутвержденїе церкве, царствїа наследниуе, не премолуи вопїа ʒа ны ко господу**“.

Тропар на Божић
из овога оишзтака из XVI. века.

„Рождьство твое Христе Боже нашь. въсїа мирови свѣть разума, вънѥ оубо иже звѣздамь служещїен, ѕвѣздою оучаху се, тебе кланѣти се слнцу праведномо, и тебе видѣти съвише вьстокь. господи слава тебе.

По типику (види стр. 306) из XIII. века.

„Рождьство твое Христе Боже нашь. вьсиѥ всемоу мироу свѣть разоумныи. вьн' же звѣздамь слоужещїеи звѣздою оучими бывахоу. тебѣ кланѣти се сльнцоу праведномоу. и тебе свѣдѣти с вишe вьстокь. господи слава тебѣ.

У овој књизи приметио сам разлику неку у једним истим саставима. Тако паримејс на Божић почиње: „**Въ начелѣ**“, а исти паримеј на Богојављење почиње: „**Искони**“. Има тога и на другим местима.

На Богојављење о водосвећењу има јектенније:

„Ѡ благовѣрнем и богом хранимѥм ..... ѡ пособи и покори под нозѣ его“.

„..... и спаси раба твоего и вѣр'наго цара нашего, име рекь. и съхрани его под кровом твоимь мирном. И покори емоу въсе поган'скыѥ ѥзикы. и даждь ему вьса прошенїа ѩже къ спасенїаю (спасенїю), и жизнь вѣчную. да въсѣмь съставми чловѣчаскыи и аггелскы, видимими и не видимими. славит се — — — — — —“.

Велѣ еси господи и чюднаа дѣла твоѩ, и ни ѥдино же слово довол'но ѥ(сть) на нохвалѥнї чудесь твои“.

На крајњем листу богојављенске службе почиње запис, који је у свези са оним на страни —, и овако гласи:

„Сїю книгу купи Степанъ Радоиић за свою душу и свои родитель даде ю съранскои црк'ви оу прилогъ“.

„**Месеца Гюнварь ді. Паметь иже кь светыхь ѿца нашего Савы. прьваго архїепискупа, и оучителя српскаго**“. Стихира за малу вечерњу нема, а стихире на великој вечерњи слажу се са онима у у Србљаку. Колико се разликују старији преводи од потоњих руско-словенских, ево примера:

Старо српски.	Руско словенски.
Оуста праведнаго каплють прѣмоудрость, оустни же мужь прѣмудрыих ведѣть дарованїа. Оуста моудри оучет се прѣмудрости. Сконьчавшу се мужу праведноу, не оумалит се надежда.......	**Оуста праведнаго каплютъ премудрость оустнѣ не мужей мудрыхъ свѣдатъ благодать. Оуста мудрыхъ поучат са премудрости, правда же избавлаетъ ихъ ѿ смерти, скончавшу са мужу праведну, непогибнетъ надежда...**

У канону св. Саве у другој песми разлика је код четвртог ирмоса:

„**Въ моудрости главизноу, страхь божїи вьзлюбивь**“...	„**Возлюбивъ мудрости начало страх божїи**“.......
„**Ѡ прѣмоудромоу ти кь богоу разоумоу. им' же оукьзньствова ѿца своего.** — — — — — — — — **Єлениѣь доушоу свою. его же любовїю ѡче жегомь. кь истоучникоу бесьмрьтїа того притекль еси**“.	„**Ѡ премудраго твоего къ богу разума! им' же прехитрилъ еси ѿца твоего, елена ловитвою Христу оче къ еленивъ душу твою, его же любовїю жгомын, къ источнику безсмертїа тому притеклъ еси**“.

Синаксари су различити, но што је синаксар у Општаку нове редакције, а по себи кратак, а по садржају значајан; то га саопштавамо у препису. Припев: Стих: „**Славы ѿбегнувь, славу ѡбрѣте Саво. Тамо ѿюду слава явїе се роду.**

рода свѣтлост, вѣры свѣтлость прѣзрѣ. Тѣм' же родꙋ свѣтило ꙗвїи се въсѣмꙋ. Оумꙋ высота, сана высотꙋ сьврьже, тѣмь оуко оума выше добротꙋ стиже".

„Сего оубо блаженнаго, и светителием сьпрѣстол'наго, светаго и прѣподобнаго ѿца нашего Савы, житїе сице бѣше. Бысть оубо благороднꙋ и праковѣр'нꙋ родителю снь, любымь ѕѣло бѣше нима. И из млада възлюби бога вьсѣмь срдцем и вьсею дꙋшею своею. їеваггелскыи гласъ оуслыша глаголющь, иже ѡстави ѿца или матерь, и въса красна мира сего, сторицею примет и жизнь вѣчнꙋю наследит. Ѡставль оубо ѿца своего и матерь, и вьса красна мира сего, и вьзьмь крсть послѣдова Христоу, и бѣжа вь светꙋю горꙋ. И вьшьдь вь манастирь, светаго и прѣславнаго мꙋченика Христова Пантелеимона, прием ть мнишьскыи ѡбраз. Троудолюбивое его житїе кто исповѣсть, иже трꙋдивсѣ добрѣ, постенїем и бдѣнїем, и молитвами, ꙗко прѣвьзыти житїемь аггелскыимь, вьсе мнихы соущеие вь мѣстѣ том. Его же видѣвь богь, иже вьса провидѣ и вѣдыи, хоте въ семь спасти се и въ разоумь истинны прїити, божьствьныимь посещенїем и благодѣтїю светаго дꙋха ражегль се, им' же не себѣ единого на высотоу възвѣдь довльнь бѣ, нь собою поуть родителюма своима показавь и тею привести, и добродѣтелы аггельскаго житїа възведь. Вьхоте посѣтити и видѣти ѡтьчьство си. Слишаше бо ꙗко соуть ꙗко овце не имоуще пастира. Господоу богоу поспѣшьствꙋющꙋ емоу, троуди его прѣмногыми, светитьл'скаго и кралиевскаго свещенїа, земльк ѿчьствїа его сподоби се полоучити. И слыша о нием вьселиенскыи патрїар'хь Манꙋиль, сиꙗше бо вь мире ꙗко сльнце, и добродѣтелы его ради постави его ар'хїепископа вьсе срьбскые земле, и връоученно емоу стадо пасти добрѣ, їепїскоупи поставїи, и вьсь свещенныи и мнишьскы чинь оумноживь, ар'хїепископїю сьзидавь и оукраси вьсачь-

скыми добротами. И пакы ѡставивꙑ вьса и шьствовавь въ Єїроусалимь (¹) поклонити се гробꙋ господню. и въсѣмь светыєм мѣстом. Таже и вь Сїнаи желанїа полоучивь. Богь бо рабом своимь испльниѥть вьса прошенїа ихь. ꙗко же и семꙋ светомꙋ. желааше бо и молꙗше се, вь тоуждеи стране приѥти кон'ць житїа сего, ꙗко же и бысть. дошьдь Трьнова града, и въ цъ҄рскыих полатах' прѣдасть доухь свои господеви его же възлюби. чьстное же тѣло его положено быст' вь гробѣ цр҃кве светыих м҃. моученикь. Многꙋ же врѣменꙋ миноувшꙋ. боголюбивꙑ его чеда ꙁемлє ѡтьчьствїа. съ вьсакыимь оусрдїем дошьдше. и ѡбрѣтоше цѣло и никако же раꙁдрꙋшимо. любьꙁно вьспрїемше ѿ ꙁемльныих ꙗдрь. и принесоше є сь вьсакою чьстїю вь ꙁемлю ѡтьчьствїна своего, идѣ же и до ниꙗѣ лежит“ (²).

Месець Феврꙋарїе. въ г҃ (г). Памеѣть иже въ светыих ѿца нашего Сѵмеѡна срьбскаго оучителꙗ. и мѵроточца иоваго.

Стихире на малој и великој вечерњи, и на јутрењу слажу се са стихирама у Србљаку.

Нема само спомена у синаксару Општака о св. Симеону.

(¹) **Єїроусалимь (Їєроусалимь)**, штампарска погрешка, прва два слова испремештана су.

(²) До 29 априла 1595 г. кад је Синан паша однео мошти св. Саве на Врачар, и ту их је спалио на очиглед Београђанима.

CXIII.

ЗБОРНИК

писан на хартији 1572. Име писца и место где је писано, не помиње се. Има свега 346 листова или 692 стране, од којих неки листови фале. Садржај му је веома занимљив, и ево га овде у изводу износимо.

---

1. **Пасхаліа аꙁ'бꙋчнаꙗ неисходнаꙗ до конца** (XVI) (од 1 до 10 стр.).

2. Означују се кад се чита које јеванђеље.

3. Синаксар од ($13^1/_2$—$24^1/_2$ стр.). Од српских светаца помињу се: Арсеније архијепископ српски (28 окт.); **„свѣти великомꙋченикь вь цinformationрехь Стефань србски. иже въ Деуанех“.** (11 нов.); **„иже вь св. ѿца нашего Саве, првога архіеп. Српскаго“** (14 јан.); **„преподобнаго ѿца нашего Сумеѡна србскаго новаго мироторца** (13 февр.).

4. **„Ѡ празницех кое подобаеть праздновати. Ѡ месецехь колико кои дьни држїть. Епакте лѣтꙋ. Вь годищи колико сꙋть месець, недели, дьни и часъ. Имена ꙁоднамь** (зодијака) **по мени месеца** (**„Ꙗрамь“** место Теразија) стр. $24^1/_2$ и $25^1/_2$).

5. Типик за велики пост. (стр. 25 и 26).

6. **„Слово како Римь ѿпаде“.** (26 до 34 стр.) Од 34—39 стр. одломак приче о прекрасном Јосифу.

7. **„Слово како живеше жїдовинь сь хрестианомь, ѿче благословї“.** (39—42 стр.).

8. **Слово ꙋчително ѡ прїтчи, благослови ѿче“.** (Од 42 до 44).

9. **„Вьпросы пресвѣтїе богородици ѡ ꙁ҃ грѣховь.** (Од 44 до $45^1/_2$).

10. **„Слово светаго ѿца Ефрема ѕ҃е.** ($45^1/_2$—48).

11. „Виденіє ѿца нашего Мелентїа. (48—50²/₂).

12. „Ѹказь и наѹка, како є заповѣдио господь богь сїє да имать сказївати людемь. Понеже вьсаки месець имать вь себе по два днї зла, коиио требѹє, да васаки чловѣкь разѹмет та два дни, кто се годе родить не имать жївота, и кто разболит' се не имать вьстанѹти; и кто свадбѹ чинить, не имат веселїти се; а кто на воискѹ поидеть, не иметь вьзвратїти се; и кто на сѹд' поидеть не хощет мѹ сѹда бити; и кто слѹгѹ нанимлюе, не хощеть мѹ ѿ него фаиде бити. И що годе ѹ та два дни за почетакь ѹчинить. Тако да знаеть, да не имаеть фаиде нї помощи.

Месеца	марта	д҃	и	кв҃.
„	априлїа	ѕ҃	и	кг҃.
„	маиа	г҃	и	кв҃.
„	їѹнїа	д҃	и	аі҃.
„	июлїа	г҃	и	кв҃.
„	абгѹста	г҃	и	ѕі҃.
„	сектемврїа . . .	аі҃.	и	кд҃.
„	ѡктомврїа . . .	гі҃.	и	ка҃.
„	ноемврїа . . .	ѳ҃	и	кѕ҃.
„	декемврїа . . .	ѕ҃	и	ка҃.
„	їанѹарїа	в҃	и	зі҃.
„	февраарїа . . .	з҃	и	—

13. „Сказанїе лѣкованїю“.

На стр. 52¹/₂ овога зборника има лек „ѿ далака“.

„Ѹзми ѡвчи мехѹрь, що држи водѹ ѹ немоѹ, те га напѹ'ни люта ѡцта, паке га метни: на далакь, и да се ѹѕдишь какав' є лѣкь. Ако ли ѿ тога не бѹде помоћи, а ти ѹзмї ѿ вр'бе гране чакь сь вр'ха, кое сѹ младе гранчице, те истѹци вр'ло, паке исцѣди водѹ, те каде поиђешь ѹ хамам', те попи тѹ водѹ, паке каде попиешь,

легни на лѣвꙋ странꙋ, те ако можеш заспати добро; ако хоћешь да вїдишь ели истина, ако ли невѣрꙋешь, а ти напои овцꙋ, паке ю заколи, те гледаи, што е чꙋдо лѣкь. Ако лї и ѿ того не бꙋде помоћи; а оно кои чловѣкь болꙋе, те нека и одрѣже од вр'бе коре, паке нека и измѣри скою ногꙋ, нека и бꙋде кора колїко стопа, паке нека ю изрѣже на три парацика, те нека искꙋха с виномь, те нека и пие за три ютра на срце. Ако лї и ѿ тога не бꙋде боле, а ти ꙋзми еимена, те скꙋхаи к' воде, те нека и се кꙋха докле пꙋкне зр'но, паке га извади из воде, те га осꙋши и самели ситно како брашно, те замѣси врꙋћомь водомь, те онако врꙋће метни на далакь".

14. „Коꙗ жена не има млека. (стр. 53).

Нека и юде салатꙋ онꙋ, ѿ коее млѣко тече, з҃ дана, и то да ꙗсть онда, каде млѣко тече. Ако не бꙋде зелении салате, а оно нека и наиће сѣме ѿ донеи салате, коꙗ е млѣчна, те нека истꙋче, паки нека и размꙋти, те нека и юде за з҃ ютара на срце срдце, и нека и пїе. Ако ли ѿ тога не бꙋде боле, а оно ꙋзмї ѿ краве iезикь, те га саждежи, паке сатри, те пї за з҃. ютри, те ће доћи млѣко са божиомь помоћю".

15. „А се есть лѣкь бѣсноватꙋ чловѣкꙋ". (Стр. 53 и 54).

„Трава на име полꙋденїкь, и тꙋ травꙋ трѣбба велми распарїти, а да не би клюнемь ключала, а каде се добре распарить, дати емꙋ пїти онеи воде и окꙋпатї его. Тада каде се мѣсець мѣниꙗ, те дрꙋги настае, и дрꙋги пꙋть окꙋпати, каде е мѣсець ꙋ пꙋв'ни, и трети пꙋть исхода мѣсеца. Паке тꙋю водꙋ врло валꙗ чꙋватї, да се не пролїе ни една капꙗ на землю. Каде ꙋскꙋплешь болна, и ꙋзевши тꙋ водꙋ и сь тим сꙋдомь, те однѣти тамо, где се дꙋвар' с дꙋваромь састае, ꙗли плоть с плотомь ꙋ врхꙋ, паке извадїтї валꙗ ис срѣде едаи колаць, те ꙋ тꙋю рꙋпꙋ онꙋю

водꙋ ꙋлиті, паке ѡпеть тай колацҍ на ѡно мѣсто ѡставиті горнн кран доле а долин доле (горе?)“.

16. „Такожде н ѡво“ (стр. 54).

„Ꙋфатившн ежа ѡдрѣти мꙋ кожꙋ, паке ѡсꙋшіти, а ѡно месо скꙋхати, да не види болин, и дати емꙋ, да ꙗдет г҃ пꙋта, а сало мꙋ башка изваді'вши и мазати его вьсꙋде иоћомь каде люде спеть, а ѡномь кожом каді'ти его, а жꙋчь извадив'ши из ежа помешати з добромь ракиѡмь напоити его, те ће мꙋ то све проћи и здравь бити“.

17. „Молитва ѿ кр'ви текꙋщее носом илї ꙋсты“ (стр. 54).

„Источинкь кр'и истекь ꙗзвою из ребрь твоих христе боже нашь, прѣсꙋшил' еси вьсе источники непріꙗзнине и недꙋжние, и победил' еси вьсꙋ силꙋ непріꙗзнꙋю. Ти владико вьсхощи иниꙗ пресꙋшиті источник' крвї сїе, и победи силꙋ непріꙗзнꙋю и не дꙋжнꙋю; И дай рабꙋ твоемꙋ, име р(екь), здравїе, волею и благодѣтию ѿца твоего небеснаго прославившаго те, и светаго дꙋха, и иниꙗ и присно и вь веки векомь аминь.

18. „Ѡ болѣзни ѡчию вьсакомꙋ жївотном“. (Стр. 54½).

„Имелꙋ ѿ брашлана сажвавь, и сокь ѡни плюни ꙋ ѡчи комꙋ болї живот̃нꙋ.

19. „Ѡ крви текꙋщей носом' или ꙋсти. Напїши на хартїце томь крвлю“.) (стр. 54½).

„Сꙋдь и вьз'данїе, иже хощеть вазьдати каматинци. Стани крви, стани, да не канеши. Вь име ѿца, и сина, и светаго дꙋха, аминь.

И привежи хартїю на чело емꙋ. И ѡ томь се ꙋдївиши“.

Са стране написано црвеним мастилом.

20. „Молитва светаго апостола Пав'ла ѿ змѣе“. (стр. 55).

(Види Стојана Новаковића „Примери књижевности стр. 515).

21. „**Ζеліе ζмнино, кое ζовѹ макрисгь**“. (стр. $55^1/_2$).

(Из овог зборника који сам ја пронашао и донео прештампао је г. Стојан Новаковић у својој књизи „Примери књижевности“. стр. 510).

22. „**Чѹдо светаго Николи, како иζвадї чловѣка иζ дна мора**“. **Ѿче благослови**“. (стр. $55^1/_2$, 56 и 57).

22. „**Прение дѹши и тѣлоу**“ (стр. $57^1/_2$).

„**Виде дѹша тѣло мрт'во лежеще, ѿ ωнога свѣта пришед'ши на тѣло свое, и начеть вел'ми жалос'но плакати. и глаголатї жалос'но сице. Ѡ небого тѣло мое, кто тобом тако раζьбї на ωнї дьнь свѣт', каде си било весело на ωномь свѣти, кои те прельсти рѹгае се тобом гдѣ сѹ саде слѹге твое, кое ζа тобомь постѹпахѹ, и ѿ в'сѹдѹ видеть ѿ вьсехь страиь. Сладкѹю и крас'нѹю часть твою много славнѹю кто вьζимаше ѿ тебе. Видиши лї како саде лежїшї на носилехь малоцѣн'нихь. И ωще те хощѹтьь положитї вь гробь, кои есть мало врѣд'ни. Що ти сѹ сада врѣднї домове твое и полате твое вїсоке и широке сь подрѹми многоцѣнними и хладними — — —**“.

(Осталога нема, но што су јамачно изчупани листови).

23. „**Слово ω прению дѹши и тѣлоу**“. (стр. 58, 59 и 60). (Из зборника овог прештампао је г. Ст. Новаковић у „Примери књижевности“ — — — стр. 475);

24. „**Слово Иωанна предитечи ω аде**“. (страна 60, 90, 69).

25. „**Слово ω Шакїшѹ царѹ. Ѿче благослви**“. Ово слово нема свршетка. (стр. 69 и $62^1/_2$).

26. Прича о Адаму нема почетка (стр. 70—76. Овај одломак прештампао је г. Ст. Новаковић у својој књизи: „Примери књижевности“ на стр. 419—424.

27. „Сказаніє вꙿ кратцѣ ѡ роджествє пресветнє богородици. Ѡче благослови“.

„Рождаство пресветне богородици бист' ѿ бітиꙗ вь лѣто є̃ тисꙋщно и ꙋ̃. п̃. г̃. по рождастве же єє. г̃. лѣтна сꙋщи, прїведена бїсть родителми своимї вь цр'ковь на слꙋженїє богꙋ. Вь цр'кві же пребист' ѳ̃. (9) лѣть; пакї же на молитвї пребїваше. И егда же напл'нише се ен вї. лѣть, и глась слїша невидїмо глаголюща: ти ꙋбо родншї сина моего вьꙁлюбленнаго. И сие глаголи нїкомꙋ же не иꙁвѣщаи, даже до вꙿꙁнесенїꙗ моего христова. Вь негда же сьвршїтї се ен дї̃. лѣть, тогда иерее сьвет' сьтворїше междꙋ собою, и предаше ю Иѡсифꙋ вь саблюденїє. Вь домꙋ же Иѡсїфове пребисть мѣсець. єі̃. И прїшедь аггель благовести ен вꙿ тои же. єі̃. мѣсец родї Христа, ѕ̃і-го лѣтна. Кр'стисе Христось л̃. (30) лѣтань. Єгда же вїсеще и(а)кр'стѣ Ісꙋсь. видевь матерь и ꙋченїка стоеща его же любляше, глагола матери своеи, жено се синь твои; по томь глаголꙋченикꙋ, се мати твоꙗ. И ѿ тога часа поет' ю ꙋченїкь вь своꙗси; и пребист сь Иѡаномь вї̃. лѣть вь домꙋ ꙁеведеѡвꙋ. Тꙋ бисть таинаꙗ вечера, и тꙋ Ісꙋсь ꙋми ꙋченїкомь своимь ноꙁе. И тꙋ посла пресвиети свои Дꙋхь на светие свое ꙋченїки и апостоли. И тꙋ бисть ꙋспенїє пресветне богородици. И вь време васнесенїꙗ Христа Бога нашего, видевши пречистаꙗ и апостоли вꙿꙁнес'ша се Христа, ꙁреще нꙿ небо ка миоꙁе тꙋꙁе глаголахꙋ: не ѡстави нꙿс' сирих' господи. Видещї пречїстаꙗ апостоли сꙋмнеще се, глагола имь: се єсть вꙿ истїннꙋ синь божи истинни, егда бехь вь цр'квї на молїтве, и слишах' глась глаголющи: ти ꙋбо родїнши сина моего вьꙁлюбленнаго, и сие глаголи нїкомꙋ же неиꙁрекохь даже до сего дне, ꙗко бити ен вьсехь лѣть ꙁ̃а. и тако престависе ѿ сьмртї вь животь.

28. „Чꙋдо ѡ светомь ѡбрꙋсе ї ѡ керамиди, и ѡ чꙋдеси бившемь“. (страна 77—79.

29. „**Слово светаго Васїлїа Великаго, ї ѿца Еврема**". (стр. 79—82).

30. **Прене Єлефтерїево с Еврєї ѡ вѣре. Исказанїє ѡ ві. петцехь ва годищу**". (стр. 82—87).

31. „**Сьбранїє сьчетаное їставленїє вьсе лунное ѡскуденниꙗ сьлнца и луни. Ѡбрѣте же се и извѣстно сложи се. Вьсе светеишимь мїтрополитомь солун'скимь и ізархом' вьсе Єѳесталїє (Ѳесалїє) и Македонїє кур Исїдоромь**". (стр. 87—102).

32. „**Сгово ѡ двѣю разбоинїку како зачеше се, и како распеше се на пречьстнемь древе ѡбе странь госп. Бога и спаса нашего Ісусь Христа. Ѿче благословї**". (стр. 103 и 104$^1/_2$).

33. „**Слово како Єуаггелїє напїса се**". (страна 104 и 105).

34. „**Слово ѡ дочеканїю сьвршенїꙗ божаствь'нне светие литургие. Ѿче благослови**". (стр. 105—107).

35. „**Слово светаго Иѡана златоустаго ѿ наказании попов**" (стр. 107—109).

36. „**Се же да вѣси типикь за чр'но мастїло.**" стр. 109).

37. „**Се же есть типикь чр'вену мастилу**". (стр. 109).

38. „**Се же есть типикь ѕелену мастилу**". (стр. 109 и 109$^1/_2$).

39. „**Се же да вѣси, како се злато растварa**". стр. 109$^1/_2$).

40. „**И пакн да знашь, како се злато растварa**". стр. 106$^1/_2$).

41. „**Се есть лѣкованїє ѡд бел'ма на оци**". (стр. 110).

42. „**Друго ѡд бел'ма**". (стр. 110).

42. „**Ѡд зверинца на руку** (стр. 110).

43. „**За Ѡвощїє. Ѡвощие се присадїюе, и наврткюе аирта од а҃ до к҃а.**

44. „Месеца Октомврїа кв. светаго и равно апостолнаго Аверкїа тропарь. Сеи тропарь ѿ тресавїцы напїши на ѡбаци, и даи болесни да изи“.

„Ꙗко светителя велїкаго и апостоломь сьѡбещника црква славит те вьса вѣрнихь Аверкїе, юже твоими молитвами сьблюдаи блажение непоколебаему и неметежну ѿ ереси всаueс'кия и нескврьну много страдалче и равноапостолне“. (стр. 110).

45. „Начело светаго и великаго поста. Вь светую и великую неделю Пасхи“. (стр. 111—135$\frac{1}{2}$).

46. „Вь четврьтакь ѕ҃. неделе празнуемь Вьзнесенїе госп. нашего Ісуса Христа. Неделе светие петїдесетнїце“. (стр. 135$\frac{1}{2}$—137$\frac{1}{2}$).

47. Вь понеделнїкь по памети вьсехь светихь выходить пость светыхь и прехвал'ныхь апостоль“. (стр. 137$\frac{1}{2}$ до 139).

48. „О житїи сирѣчь ѡ поштенїи и раздрѣшенїи вьсего лѣта оуказанїе“. (стр. 139—140$\frac{1}{2}$).

49. „О канонехь дневныхь. Како поют' се иже вь ѡктоихь сь минеем“. (стр. 140$\frac{1}{2}$—142).

50. „О двою светихь“. (стр. 142—144$\frac{1}{2}$).

51. „О еже вь келїи пѣнїе инокомь. И ѡ метанияхь“. (стр. 144$\frac{1}{2}$—145$\frac{1}{2}$).

52. „О светѣмь имущїимь Агрїпиню“. (стр. 145$\frac{1}{2}$ и 146).

53. „Акаѳисть пресветые богородицї“. (стр. 146$\frac{1}{2}$ до 149).

54. „Канонь благодарственыи пресветѣи богородици. Творенїе Иѡсифа“. (стр. 149—169).

55. „Акаѳїсть Господу нашему Ісусу Христу“. (стр. 169—171).

56. „Канонь Оумиленныи кь Господ8 нашем8 Іс8с8 Христ8. Твореніє св. Θеѡктиста ѡбители ст8дїнскїє“. стр. 171—185).

57. „Чьстныи Параклись пресвѣтеї владичиьи нашеи богородици“. (стр. 185—206).

58. „Прича о цару „Анѳон8“. (стр. 207—211).

59. „Сказаніє и повѣсть колїко имать Венеѳиꙗ светыхь мощеи, и како принесени бѣше ѿ вьсеѥ стране и градыи. Ѡвые ѿ Ієр8салима, а др8зїє ѿ Цариграда, а иные ѿ српскїє и ѿ блгарскїє земле, а др8зие ѿ римские страны, и ѿ вьсеѥ поморскїє ѡстровы и земле. Т8 почиваютъ множьство светыхь телеса до сего времени и лѣта настоєщих. ꙁп. лѣть ѿ Адама. (1572 год.).

„И т8 имать камень пророка Моусеꙗ, иже напои ѿ него люди водою м҃. тис8щь, егда ихь изведе ѿ Єгипта, иже нарица Іср(аи)лꙗ. И по томь пр’вое светы и велїки апостоль Марко, прїнесень бысть ѿ Александрїє. Светыи Ѡань александрински м8ченикь. и др8ги нѣки Іѡань патриархь и м8ченикь ѿ Алесандрїє. Светыи Сава їер8салимски. Светыи Исидорь великїи. Светїє в҃. м8ченика Сергїє и Вакха два др8га вѣрна ѡ Христе ѿ ср’пскїє зем’ле. Светаꙗ м8ченица Анастасїа. Светыи пророкь Варахиль, ѿць пророк8 Захарию. Светыи пророкь Захарїꙗ ѿць Іѡан8 крстителю господню. Светыи Григорїє патриар’хь Цариграда. Светыи Θеѡдорь исповѣдникь. Светыи Панкратие м8ченикь. Светаꙗ Савїна м8ченица. Св. Тарасїє патрїархь Цариграда ѿ Фїлит8ста град. Св. м8ченикь Лазерїє. Св. м8ченикь Лїєрие. Св. м8ченикь Бар’баро. Св. м8ченикь Павьль. Св. Іѡань нѣки нови Св. м8ченица Марина. Св. Θеѡдорь Стратилать. Св. м8ченикь Гордїє. Св. м8ченикь Флорїань. Светыи и велїки Павьль Θивейски. Св. Максимь епископь. Св. м8ченица Варвара ѿ мѣста Неврокопа. Св. м8ченикь Мань епископь. Св. м8ченица Лици

ѿ острова Цинцліꙗ. Св. в҃. мученіка Протасіє и Гервасіє. Св. мученикь Гризогонь ѿ Зара града иже вь Далмацехь. Св. муч. Назеть. Светыи муч. Нікита. Св. Костадинь исповѣдникь Цариграда. Св. пророкь Іѡна иже пожрет' того кить риба. Св. муч. Сімонь. Св. муч. Ермолає. Св. Никола стриць Св. Николі митрополіту мирликинскому чудотворцу. Св. Ѳеѡдорь патріархь Цариграда. Св. Єлена мати цара Кос'тантіна. Св. Стефань првомученикь. Св. Павьль муч. вь Цариграде мучень бисть. Св. в҃. брата врачеви Коз'ма и Дамꙗнь ѿ нѣкоємь селѣ близь Мелиника, ѡ ѡвоихь главы и всє кос'ти имать. Св. Леѡнь. Св. Аннань, єпископь александриски. Св. муч. Сегодь, Св. єпископь Донать муч. Св. Герар'до єпископь. Св. Албань єпископь и муч. Св. муч. Ѡсо. Св. муч. Ремета. Св. муч. Єлідорь єпископь. Св. муч. Фоска. Св. муч. Кристина. Св. муч. Рокь велики исцелітель. Св. Ер'макора патріархь. Св. Фортунать діꙗконь. Св. Аѳанасіє веліки ѿ Александріє. И ѿ св. богородице єдина честь ѿ бѣлеи свіле плать иже на главе носеше. И в҃. рога ѿ инорогь вь дл'готу по г҃. педі. Сіꙗ ѯ҃. светителꙗ телеса ту почіваютъ до сіꙗ времена и лѣта настоєща, ѯп. Венетіꙗ. Богу же слава вь векі, аминь. (стр. 212).

60. Прича о богородичиној смрти. Са стр. 213 овога Зборника прештампао г. Ст. Новаковић у својим „Примерима књижевности“ на 430 стр. (стр. 213—217).

61. „Краткоє сьбраніє ѡ господнеи пасцѣ, когда Рімлꙗнє равно сь намі, когда же нѣ. (стр. 217).

Рок	҂а҃хок (1602) . . .	равно сь нами пасха.
„	҂а҃хог	седьм нед. пред' намы.
„	҂а҃ход	с҃. неделꙗ „ „
„	҂а҃хое	рав'но с ними.
„	҂а҃хоѕ	„ „ „

Рок ҂а҃хоз . . . . седьм пред нами.
„ ҂а҃хои . . . . равно сь нами.
„ ҂а҃хоѳ . . . . д҃. неделї пред' нами.
„ ҂а҃хп . . . . равно сь нами.
„ ҂а҃хпа . . . . седьм' пред' нами.
„ ҂а҃хпв . . . . д҃. неделї пред' нами.
„ ҂а҃хпг . . . . равно сь нами.
„ ҂а҃хпд . . . . седьмь пред' нами.
„ ҂а҃хпе . . . . „ „ „
„ ҂а҃хпѕ . . . . рав'но сь нами.
„ ҂а҃хпз . . . . седьмь пред' нами.
„ ҂а҃хпи . . . . „ „ „
„ ҂а҃хпѳ . . . . рав'но сь нами.
„ ҂а҃хч . . . . е҃. неделѩ пред' намї.
„ ҂а҃хча . . . . седьмь „ „
„ ҂а҃хчв . . . . рав'но сь нами.
„ ҂а҃хчг . . . . е҃. нед. пред' нами.
„ ҂а҃хчд . . . . седьмь. „ „
„ ҂а҃хче . . . . рав'но сь нами.
„ ҂а҃хчѕ . . . . „ „ „
„ ҂а҃хчз . . . . седам пред нама.
„ ҂а҃хчи . . . . е҃. нед. „ „
„ ҂а҃хчѳ . . . . равно сь нами.
„ ҂а҃ѱкѕ . . . . „ „ „

62. Анастасїѩ блаженнаго патрїар'ха великїе Антїѡхие, и Курїла александрїскаго, изложенїе вь крат'цѣ ѡ вѣри, и вьпроси и ѿвѣты ѡ богословїи“ (стр. 219 – 221).

63. „Св. Максима изложенїе ѡ вѣри — — — —“ (221 — 223½).

64. „Ѡ обраӡѣ светїе Троици“. (223½ — 225).

65. „Сумволь преѡсвещеннаго Аѳанасїѩ патрїарха александрїскаго“. (225—227½).

66. „Ѡ фрезѣхь, и ѡ проуїнхь Латїнѣхь, и ѡ мѹдрствѹющихь сь нїми иже сь папою єдїноглас'ницн вьсех' єресеи“. (227½—235).

67. „Ѡ ѿшьд'шїхь свѣта сего, иже ѡ нїхь паметн творїти, и мїлостиню давати. Преж'него и новаго закона пїсанїє светоє повелѣваєть и показѹєть, ꙗко мы сь нїми не имѣємь нїкоторые раз'нос'ти до дне сѹда“. (стр. 235½ до 241½).

68. „Пренїє св. Иларїѡна епїскопа меглїнскаго сь Манихѣи“ (стр. 241½—245½).

69. „Ѡ крстномь знаменїи, єже кладем на лїца своꙗ, Максимь Грекь пїшеть вь своєи книзѣ тако“. (стр. 245½—247½).

70. „Ѡ хожденїю сь кресты, и чесо ради тако цр'ковь божїꙗ творить“. (257½—253½).

71. „Ѡ светомь постѣ, иже сѹть четириж'ды вь годищи“.... (253½—267).

72. „Ѡ Люторѣ и его ѥреси“ (267—271½).

73. „Ѡ Арменскои єресї глава л҃.“ (271½—273½).

74. „Ѡ посте арменском арцивр'цевѣ (1)“. (стр. 273½ и 274).

75. „Ѡ Аннѣ оучители арменскомь“. (274—275½).

76. „Ѡ ар'менскомь дыханїи, сї рѣчь прїчещанїи“. (275½—277).

77. „Ѡ римскомь ѿпаденїи, како ѿстѹпише ѿ православные вѣры, и ѿ светие цркви. (277—287).

78. „Ѿ светихь иконах како из' начела бїше“. (стр. 287 до 306).

---

(1) Види под CIX. „Ѡбразь цр'ковнаго сьсьтава.... стр. 311.

79. „**Ѡ томь, когда и вь кое врѣме ѿ самихь Христїань иконоборство вьстало, и которїе цркве иконоборцы быше, и на котором сьборѣ ꙁа то проклеты.** (стр. 306 до 309).

80. „**Иконоборцемь на протївные ихь рѣчи нашь ѿвѣть** (309—315).

81. „**Ѡ пречьстномь тѣли и крьви Христовѣ, иже прїносимь вь жр'твꙋ, ѩко истїнное есть тѣло Христово, иже нась ради рас'пето было, и крьв, юже господь ꙁа многихь иꙁлїѩ вь ѡставленїе грѣховь, ѿвѣть протїв'нымь. Глава ꙁ҃i.** (315—319½).

82. „**Ѡ ис'повѣданїи грѣховь вь црквї предь свещенїки, повеленнемь божїимь оус'тави се.**“ (319½—322½).

83. „**Ѿвѣть вь Арїѩномь, на протїв'ные ихь рѣчи ѡ пресвѣтѣи богородицы, иже др'ꙁнꙋше рещи, чесо ради Христось вьчловечи се ѿ жены преданные мꙋжевы**“ (323 до 327).

84. „**Родословїе светые богородицы**“. (327—328).

85. „**Ѡ несьгласїи еретиковь, иинхь раꙁ'лич'ныхь сьпротивны ересехь**“ (стр. 328—330).

86. „**Ѡ молитвѣ светыхь, иже светые и инна молет се ѡ нась**“. (330—335).

87. „**Ѡ божьствѣ светаго Дꙋха**“. (335—338).

88. „**Вь светꙋю и велїкꙋю сꙋботꙋ вечер.**“ (стр. 338 до 339).

89. „**Каноњ, творенїе Іѡанна Дамаскина**“. (стр. 339 до 346½).

CXIV.

БУКВАР И БИБЛИЈА.

Написао Кипријан Рачанин 1717 год. У почетку буквица, онака, како је Доситије писао. Има свега 635 страна. Писана је ситнијим минејским словима на хартији. (12-на).

На првом листу:

1). „**ГРАМОТІК НЛІ ТУЄНІА писмени книжнаго**". За тим долази поука и цртеж, како се ваља прекрстити — „**Буква, или писмена**", прво минејска, а за тим курсивна. Опомена деци и учитељима. „**Слоги двое писменны, ѿ самогласнїих, начинаемїи. Слогы трепнсмены. Слогы знаменателнїи три писменны. Въ исправленїе језика ѡтрочии. Слоги словесъ под титлами. Молитав' утр(е)нїи.**

2). **И абїе Символь православнїе вѣри пр'каго никеискаго с'бора и вторлго Константинополскаго въселенских с'боровъ.**

3). **Молитвы пред ѡбѣдомъ, въставъ ѿ трапези, пред вечеру, благодаренїе по вечери, на санъ грѣдущим мирским уловѣком**".

4). „**Символъ или исповѣданїе православнїе вѣры едныє светыє сьборнїе и апостолскїе вьсточныє цркви, иже вь светых Ѿца нашего Аѳанасїа, патрїарха александрїнскаго**".

5. „**Десѣтословїе**". **Лист ке҃. и кѕ҃.**

6. „**Повелѣнїа новаго завѣта**". **кѕв кз҃—лд҃.**

7. „**Сїи ест брои до р҃. тисущ'**". **Лист лд҃.**

8. „**Просодїе вр'хнее, се же требуют' Словене**". **лд҃. и ле҃.**

9. „**Молитва дѣтем' въ научѣлѣ хотѣщимъ оучити се. Сами да глаголютъ за учителем'**". **ле҃. лист.**

10. „Исповѣданіє православніє вѣры, иже вь светых' отьцъ нашнх Амвросіа медиоланскаго и Авгвстина гиппонскаго епископовъ". (Лист 25—36).

11. „Аѳанасіа блаженнаго патрїрха великїє Антїохїє и Кврилла александр'скаго иʒложенїє въ кратцѣ ѡ вѣре, въпроси и ѿвѣти". (36—41).

12. „Бвкварь словенских писмен оуставныхъ и скорописных". (41—42).

13. „Оучєнїє къ юным нравное или нравоучєнїє юношам" (42—53).

14. „Посланїє любовное: хощет ком писат" (53 до 55).

15. „Сказанїє сьбранное ѿ вьсех писанїи; ѿ господних повелѣнїи и пророчаскїих и апостолскїих иʒвєщенїи. Къ їновомъ и свещенником' и въсакого вьʒраста". Ісаїа глава ні҃ѕ. ѡ їночаствующих' и пвстиник". (55—82).

16. „Книги мѡѵсеѡви битїах глава в҃." (82—175).

17. „Повѣленїа господина ѡ сварѣх и ѡ свдѣх. Ісход. глава ка҃-го числа, и ѿ в҃ го ʒакона. Се же глава ѕ҃і. (175—223).

18. „Книги а҃. царствъ глава є҃і. (223—228).

19. „Повеленїа и ѡправленїа ѡ свещеницех, иже жены имѣют. книги моѵсеѡви г҃. (228—147).

20. „Лѣвит ѕ҃і. ѡ архїереех. (247—271).

21. „а҃. царство глава (в҃—д҃і. и глава к҃д.) (271 до 282).

22. в҃. царство, глава (ѕ҃—в҃і.) и гл.; (є҃і—ѳ҃і.): и гл. к҃д. (282—297).

23. „г҃. царство, глава (г҃і—ѳ҃і.) (297—304).

24. „д҃. царство, глава а҃. в҃. є҃. г҃і. и паралипоменъ в҃. гл. а҃ (297—313).

25. „Єздре г҃. книги глава а҃. в҃. г҃. ѕ҃. ꙁ҃. н҃. ѳ҃. гı҃. д҃ı. ѕı҃. (318—331).

26. „Товїа глава д҃. а҃. к҃. г҃. ѕ҃. н҃. д҃. (331—338).

27. „Пророкъ Ісаїа ѿ првїи пророчаствїи имать вь себѣ главъ ѯѕ. глава. є҃. ѡ негодованїи божїи наредба. Ѡ непокоравющих законꙋ. Глава ѳ҃. ı҃. ꙁı. ка҃. кн҃. кѳ҃. л҃. ла҃. лг҃. лн҃. лѳ҃. м҃—ѯѕ“ (338—367).

28. „Іеремїа пророкъ Глава в҃—лє҃. мѕ҃—н҃. Плачъ Іеремїє пророка по пленєнїи и ѡпꙋстѣнїю Єрꙋсалима, седе плака се ѡ ѡпꙋстенїи“. (367—397).

29. „Пророкъ Варꙋхъ, глава в҃—ѕ҃“. (397—400).

30. „Пророкъ Єзекиль, глава г҃—лꙁ҃. мг҃—мѕ҃“. (400 до 426).

31. „Пророкъ Данїилъ, глава є҃—дı҃. лн҃. и гл. н҃“. (426—436).

32. „Іѡсїа пророкъ, глава а҃—єı҃“. (436—439).

33. „Пророкъ Іѡнлъ, глава а҃“. (439—441).

34. „Пророкъ Амосъ, глава а҃. є҃—ı҃“. (441—444).

35. „Авдїа пророкъ, глава а҃“. (444).

36. „Пророкъ Мїхеа, глава а҃—ꙁ҃“. (444—448).

37. „Пророкъ Наꙋмь, ѡ нине вином' погꙋбѣ рече се Глава а҃—г҃“. (448 и 449).

38. „Пророкъ Авакꙋмъ. Глава а҃“. (449 и 450).

39. „Пророкъ Софонїа. Глава а҃. и в҃“. (450—452).

40. „Пророк Аггеи. Глава а҃“. (452—453).

41. „Пророкъ Захарїа. Глава а҃—єı҃. в҃-го лѣта Дарїа“. (453—457)

42. „Пророкъ Малахїа. Глава а҃. г҃. ѿ книг а҃. Макавеискїих. Глава в҃. (457—460).

43. „Книгы Іѡвъ. Глава а҃—мг҃. (460—481).

44. „Книги Єклесїаст, сиреч цр'ковник'. Глаголы съборника, сина Давидова. цара Ісраилєва въ Іерꙋсалиме, Соломона. Гл. а҃. '(481—493).

55. „**Книга премѹдрости цара Соломона. Гл. а҃—к҃. и зачело притчам Соломоновим. Гл. а҃—л҃** (493—533).

46. „**Книга Премѹдростїи Іисѹса сина Сїрахова. Гл. а҃—на҃**“. (533—585).

47. „**Книги, пѣснем пѣсней цара Соломона, ѡ пречистѣи дѣви Богородицы, или ѡ христїансцѣи цркви и законѣ. Гл. а҃—з҃. ѕ҃. Причи л҃а. Пѣсни ѕ҃. д҃. є҃. в҃. є҃. г҃. а҃. в҃. є҃. ѕ҃. з҃. и҃. г҃**“. (585—590).

48. „**Книги в҃е. Ездры. Гл. г҃. в҃.**“ (590—594).

49. „**Книги третїе Маккавеи. Гл. а҃—ѳ҃**“. (594—602).

50. „**Книги Іѹдитъ. Ѡ Ѡлоферинѣ асирском. Гл. з҃**“. (602—608).

51. **Книги Естир. Гл. а҃—г҃**“. (608—615).

52. „**Ѡ свр'шенїи книги сїе**“ (615 и 616). Писац ове књиге на свршетку вели — — — — „**Вѣды ꙗко неѹдобно чловѣкомь спасти се, такмо хранеїемь заповѣдей твоих съ вѣрою, их же благоволиль еси чловѣкомъ извѣстити писаними, его же благоволи нинѣ прїети ѿ мене грѣшнаго и оумаленнаго раба твоего. Твоꙗ бо ѿ твоих ꙗко въ истинѹ приносет се, и аще за немощь прегрешенїи моих недоразѹмѣнїем, не исправлено что быстъ, самъ исправи своимъ благоволенїемъ, съ сл'зами тебе молимъ грѣхов же ѿпѹщенїа просимъ и радостно славим и превъзносим твое пресветое и прехвалное име Ѿца и сина и светаго дѹха нинѣ и присно и въ вѣки вѣкомъ, аминъ.**

Въсем православным' въсем въсакога чина чатѹщим сїю книгѹ зовомѹ Бѹквар или наѹка детем и юнош, събрана ѿ ветхаго завѣта и новїе въсегда ѿ Бога заповѣди, каменопращна словеса пророческых' реченї, съвъкѹплаемо, ѿ испл'ненїа бездны мора капли. И въ сїю малѹю книгѹ ꙗко въ малы кладенец сътѣснаемо. И не възможно бо

сами вѣстѣ въсе море вънъ въліатн, и по широтѣ плавати кораблєм, въ студенцы водѣ сѫщим. Сего радъ раболѣпно метаніє до лица ꙁемнаго оумилієнно сътварају, ѿ усрдіа же душе усрдно молю, что се ѥ прикључило ѡписаніѥм прегрешеніе, исправлꙗите, не подобна же възтрунте углажденіем, и сего худаго писца прощеніа сподоблꙗите и благословеніа, да и вы тожде получити сподобити се ѿ Христа Бога въ дьнъ въ нже когождо дѣла ѡбнажет се противу лица его, и по них маꙁду прїиметъ, аминъ.

Сїе же вѣдомо сътварају вамь любимы съпришалци мои иже на ꙁемли сѫще, ꙗко да неестъ вам ꙁамишлєніа. чесо рад нѣстъ писато редом нъ семо тамо възложено и с пред и ꙁа того рад сїа сице бише, понеже никогда же сїе ни въ оумѣ моемъ пришло, да же сице наплинт се, нъ ѡбычнаго мѣста не имѣх, нъ въ чуждеи стране ѡбрѣте книгу ꙁовому библїю и прочат ю, рекох сїе да испишу на листоке такмо, и поиду ѿ суду, паки ѡстах неꙁгодїе времѣне ѿити, и ѿ месеца до месеца, подвиженїем ѿхода, ꙁа неколико лѣтъ сїе ѡнда, и то е тогда. Донде же ужетаство быст хартиею. И съвр'ши се сице до ꙁде. Къ лѣто ѿ рождаства Христова ах҃ѯі҃. Богу нашему слава въ вѣки, аминь“.

За тим долази поговор пишчев од 616—636 листа.

CXV.

„РАЗГЛАГОЛНИКЪ".

Књига разног богословског садржаја, написао јеромонах Гаврило 1734 године.

Поговор самога писца:

„Ѡ съвр'шенїи книги сее".

До здѣ еже по бозѣ конаць и сьвершенїе прїеть книга сїа зовомаа Разглаголникь: — истиннаго живота христїанскаго. божїею милостїю, сьнисканїем же и сьставлюнїем многовидна ѿ светых и божаствиих писанїи сьбранна. трꙋдом же многогрѣшнаго и хуждшаго вь христїанѣх оубогаго свещено їнока Гаврила. тѣм же прилѣжо молю вьсакого христолюбца, проучитающаго книгꙋ сїю. ѿпꙋщенїи многым моим грѣхом просити. сего бо ради и оустр'мих се на дѣло сїе. аще и неразсꙋдне повинуе се. ѡбаче др'зае и оуповае на щедроти божїе др'зиух. еже слѣпїе просвѣщающаго. и младенце оумꙋдрающа. той же и нась сподобиль желаемое о нем самом начань и навр'шити, не свое бо что, нь ѡ божьственых писанїи свѣдѣтел'но. и богоносных ѿтьць сьбранное вь едино сьвькꙋпих. аще же вь чесом гдѣ погрѣшенно и ѡбрио ѡбрещет се или прегрѣшено. понеже не аггель писа, нь рꙋка брѣнна и грѣшна. вы же ꙗко христолюбци духом кротости исправлꙗите и сего хꙋдаго писца не ѕлорѣчите, молю се вам, нь ꙗко сами прощенїа ѿ бога полꙋчити желающе, такожде прощенїю вашемꙋ и нас сподоблꙗите. Почета быст писати вь Коморанꙋ. а скончасе и свр'ши се сїа книга въ Гюрꙋ. вь лѣте ѿ сьзданїа мирꙋ ҂зсмв. а ѿ вь пл'ти рождества господа бога и спаса нашего Іисуса Христа ҂аѱлд. месеца септемврїа вь г. на дьнь светаго моученика

Антима и прѣподобнаго Ѳеоктиста, круга сльнаунаго н҃і. лунаго же г҃. Дав'шему богу науети и сьвр'шити благоволившему. слава, велѣлепїе, уасть и покланнанїе Ѡцу и Сину и светому духу, и нинѣ и присно и вь въсе вѣкы вѣковь аминь".

а. Шестоднев'никъ иже въ светых оца нашего Василїа великаго архїепископа Кесарїи, Кападокїискїе .а҃і. беседъ на шестоднев'ное.

б. Блаженагѡ Іѡанна Дамаскина изданїе ѡпасное православные вѣри ѩко непостижнмо божьство и ѩко не подоаетъ искати и испитовати не преданных нам ѿ светых пророкь и апостоль и евангелистовъ. Страна 74—177.

в. Иже въ светыих оца нашего Аѳанасїа архиепископа Алеѯандрїискаго къ епископомъ египетскымъ и ливїисвнмъ посланїе окружное на Арїаны пр'вое. Стр. 177—190.

г. второе. Стр. 190—225.

д. третїе. Стр. 225—269.

ђ. уетвртое. Стр. 269—305.

е. петое слово ѡблиуїтел'но на Арїаны иѕ Наѕїанѕа, светаго Григорїа богослова, архїепископа Константинопол. слово .к҃е. Стр. 305.

ж. Слово шестое предвьѕраѕглаголанїе на Евномїанина л҃г. Стр. 310.

з. Иже въ светыхъ Григорїемъ ар'хїепископомъ солуньскымъ покаѕуюшее ѕлоуастивнѣ имѣти ѿ латиномудрыих таковаа съписанїа и супротивоположенаа събраннымъ светих ѕде реуенїємь. Стр. 314.

и. Главиѕны латин'скые о св. духу. Григорїа митрополита солунског слово .а.

ј. На 339 листу пише: **Ї не бист више оу изводу лїстовъ истр'гнуты бѣху. Ѿ здѣ же и н'ше.** Иду натписи на врху листова: „**ѡ латинскои сулогизмы**". до стр. 345.

к. „**Свдѣтел'ство ѿ божьставнїих писанїи .... не къ разоренїю токмо латинскых ересеи нь и къ просвѣщенїю ѕѣло нуждны приуесником духа светаго**". Стр. 344.

л. „**Свѣдѣтел'ство їако ино їест добродѣтель души и ино благодѣтъ св. духа**". Стр. 368.

љ. „**Еще їако ино добродѣтель и ино їест благодѣть**" стр. 372 и још таквих чланака до стр. 383 где почиње.

м. „**Ѡбличенїа ꙗвставно многими ꙗко тщи духа обносет се Латины**". Стр. 383.

н. На страни 416 почиње „**Беседа о оепостижимомь**".

њ. На стр. 420 „**Свидѣтелства ѿ светаго еваггелїа ѿ пророкь же и апостоль ѡ словесехъ сїих иже рече Господь: Глаголы ꙗже азь глаголю свѣть сӯть и животь суть**".

о. На стр. 445 „**Ѡ начелствѣ папином**".

п. На стр. 436 „**Никиты философа Пафлагона ꙗко въ .гі. дьнъ луны пред еднием днем закон'ные пасхы господнꙗ бысть вечера и ꙗко же ꙗгние тогда сь оученикы ꙗде Христось**".

р. На стр. 445 „**Светѣишаго патрїарха Іѡан'на Антїохїнскаго о ѡпрѣсноцѣх слово къ Адрїанополиту**".

с. На стр. 460 „**Посланїе Петра патрїарха божїа града великые Антиохые къ Латином ѡ ѡпрѣсноцѣх слово**".

т. На стр. 469 „**Никити свешен'ноїнока ѡбители студитскїе нарицаемаго Сѡнѳата посланїе къ Римлꙗном ѡ преснокȣ и ѡ посте суботнем и о свещиничаскїих брацѣхъ**".

ђ. На страни 478 „Историа Барона цесара Гардинала римскаго именом Костела. Преведена с полскаго језика на словенски“.

у. „Еще зде приложениа некаа и Латинехь елико же ихь есть под областию папиномь западние римские цркви кроме Лутерановъ и Калвиновь“. Стр. 484.

ф. „Изложение о вери православней въ кратце Іоанна философа къ некоему въпросик'шему его“. Стр. 488. — Под тим насловом има више ствари. Наслови на врху страна иду овако: „о богословии, известие о веры въ Бога, о седьмыхъ съборехъ, о веры христиансцеи, о иудеском царству, о разорении царства иуденскаго, епистолиа Пилатова, епистолиа Киесарева на Іудее, о разбоиницехь на кресте при Іисусе, о закеси и о церкви Соломоновой, о рождестве Христове и предтечеве“.

У опису садржаја под ц. помиње се: „о Христовомь рождеству и васпитаи о иудейскомь царству, о разорении цар'ства иудейскаго, епистолиа Пилатова и епистола Киесарева“.

На страни 498 налази се: „Іоанна Дамаскина Летописца“ о рождеству Христовом.

„По пл'ти великаго бога и спаса нашего Інсоуса Христа повесть. Роды се оубо господь нашь Інсоусь Христось ѿ пречистые присно девы богородице Марие. вь сто деведесеть и четвртое олимбиади. къ третое олимбиада же држить м҃. леть. теми бо тогда римлиаиы лета числаху. (Олимбиада же бе мати великаго цара Александра) еже јесть вь пет тисущь петь сат и пр'вое лето. тожде бе лето м҃в-гое царства Августа киесара, а Іродова же кралјекства, или принципатие, лета. л҃в.-го. царствова же

Авгоусть римскы вьселеною, тогда же лѣть пѕ. Иродь же властвова вь Іероусалимѣ лз. лѣть. присем же Иродѣ испл'ни се пророучство патріарха Іакова глаголющее: не ѡскоудѣеть кнꙗзь ѡд Іоуды и владика ѿ стегну его. донде же пріидеть ему же ѥсть намѣреніе еже Христос господь, пр'віи бо властелин ѿ иноплѣменникь бѣше Іоудеѡм Ірѡд цӑрь, аравитенинъ, сы Идоумеа синь или внукь Антипатровь. и тои постави архіереѡм Анну. иноплеменникь сы. ꙗко Іѡсифъ глаголѣт. сам иже младенце изби и оубица сы. къ вьсем своим сьродничаскым оубіиствѣ приложи се. оуби же Іиркана старога архіерея. И того сина и сестру его. оуби же и свою его жену. и два сина своꙗ, жоужа сьвр'шенна сущa. и тащу свою, еще же и мужа присные сестри своее Саломи, посагну же она віиного мужа, приложи и того оубити. Къ сим же и оучителꙗ свещеннаго закона, и ѡтачаских преданіи ревнителю побіи. По сіих же ꙗзвою гнева божіа и водным трудом ѡб'ѥть бывь, чр'вівію кипѣщим ѿ оуст его. И тако мучим люте изврьже злом душу свою. Цьрствова же м. лѣт. Вв сѣх лѣть житіа его о. Тогда же и господь нашь Іисусъ Христос пет лѣт сы въздрастом; изыде ѿ Ѥгипта, въ землю Інсраилеву. Август же Кѥсаръ, Архелаꙗ же сина Ірѡдова на цьрство їуденское постави, братію же его четворицу сущу, раздѣливъ имъ Палестинскую страну на четиры чести, и даде имь владати комуждо въ своеи имь чести, и четворовласцѣ их нарече. Тогда же и гладь великь бысть вь Римѣ, ꙗко куповати нимь меровь жити по кз. форинти. Оумаршу же Авгусьу кѥсару Архела заточень бысть ѿ Римлꙗнь вь Лугдунь градь галилѣнскы, царствова же .ѳ. лѣть, бѣше во тогда господь нашь Іисусъ Христос ѿ еі. лѣть. По Августе же пріеть римское царство Тиверіе, въ Іудеех же по Архѣлае Антипа, иже Іирѡд бѣ нарицаемы. Сам же четворо-

властань такмо бѣ, обрѣтоше се оубо оба вь едино време егда начеше царствовати, Римляном Тиверы, Їудеом же Ирод. И тои оунукь сы великаго Антипатра сынь Їродовь, брать же Архилаевъ, въ пр'вое лѣто царства Тиверїова, Їиродова е҃-го лѣта. Тогда оуже бѣше господь нашь Їисусь Христось л҃. лѣть. и прїидѣ на Їордань крстити се ѿ Їоанна. И по сих начет глаголати проповѣд божаставную небеснаго цьрствїа, ѣко же о семь свѣделствует божаставны Еуаггелист Лука. Вь дванадесетое же лѣто Тиверїева цьрства страст и вьскресенїе Христово быст........ И по нем вьцари се Агрипа другїи. При нем же Павель светы въ кесары судимь бѣше ѿ Фиста ѕ҃-го лѣта царства его, и по нем оуже разбише градь Иеросалим пленюнїем конечным жидовскаго рода, царем Еспесїаном (Веспасїаном) и Титомь спаискым кралюмь соунтает же се, вьсѣх лѣт до сего ѿ спасителнїе страсти господа нашего Їисуса Христа, до пленюнїа Иерусалимскаго м҃. лѣт. Быст же оубїеннїих тогда жидовь мужескаго пола и женскаго и ѿ глада помарших, ѣко же тїи сами Иеврене написаше триста тма душь. За не за много град борим бѣше около за в҃. лѣт ѣко же ѿ нужде глада ьъ нутр града чеда своѣ ѣдеху.

Нѣцїи же пишуще ино. Егда Пилат описа вьса по реду о страстех Христовы и вьзвѣсти сїа Тиверїю кесару, и тогда разгнева се он на Їудею и на Пилата о сем, те посла повѣленїе свое къ въ стоуном владателю Лукунїю, и расплѣнїи вьсу Їудею, и привѣде Пилата вь Римь и посече его наваждан̾їемь Марїи Магдалины їи Логїина бившаго при кртѣ Христовѣ сатника. Нь се нѣст истинно, понеже Пилат еще живъ бѣ вь Римѣ, и при Неронѣ цесаре егда апостола Петра повѣсише стр'моглавно на древѣ, ѣко же о сем свѣдетелствует се юнїа к҃ѳ. вь проложѣ. А Лукинїе по сїих бѣ вь лѣто по рождаствѣ Христовѣ р҃у. велики мучитель на Христїаны". Сице знай.

х. На стр. 507 почиње „Єпифаніа миниха и презвитера ѡ знаменіи права и образа и възраста прѣсвѣтые владичице нашее Богородице“.

ц. На стр. 508 „Андреа Критскаго ѡ части и поклоненіа светіих иконъ“.

ч. На стр. 510 „Сказаніє еже колико дѣль сьтвори Богь въ шестіих днех“. У разним чланцима.

џ. На стр. 509 „Повѣст Никифора Калиста ѡ вечери Христовѣи“.

ш. На стр. 518 „Ѡ новотвореномь богопротивном календару, где се говори ѡ теченіи слнчном и лунном и о небесных крузех“.

— аа. На страни 527 почиње: „Книга зовомаа Маргарить иже въ светых оца нашего Іѡанна Златоустаго патріарха Константинограда на Іудеє“.

— На стр. 613 почиње: „Григоріа богослова патріарха Константинопол'скаго из книгє зовоміє Григоріє Назіанзь слово .лг. на Єуноміани“.

— На стр. 628 „Ѡ богословіїю истога“. Глава л҃д.

— На стр. 638 „Ѡ синѣ, слово прво“. Глава л҃є. и

— На стр. 664 „Ѡ св. духу“ слово л҃ѕ.

— На страни 683 „Из Маргарита Іов. Златоуста слово ѕ҃. ѡ непостижимом божьствѣ“.

— На стр. 691 „Из Назіанза книгє слово л҃ѕ. знаменіє на Ієзекіила“.

— На стр. 693 „И Аполинаріа къ Клидонію презвитеру посланіа а҃. слово м҃и.“.

— На стр. 699 „И Аполинаріа посланіє в҃. къ Клидонію ѡ їереехь безумліа человѣча. Глава. м҃ѳ“.

— На стр. 702 од истога слова на Ірона философа.

— На стр. 714 Самаго слово к҃є. на аріанску ересь.

— На стр. 723 **Къ Нектарїю патрїархꙋ Константинополском.**

— На стр. 725 **Слово наꙋке.**

— На стр. 726 „**Слово кн. на себе самаго изшадшаго из села по Мазнимꙋ бывшихь**“ с различитим насловима врху страна.

— На стр. 738 „**Ѡ догматехь сїирѣчь ѡ богословїи и ѡ поставленїи їепископовь**“ **глава кѳ. слово а.**

— На стр. 744 **Въ недѣлю светихь отьць s. ю сьбора мѣсеца Іꙋлїа по sі. слов сьборное ль.**

Наслови врх страна нису ни мало стални тако већ

— На стр. 756 почиње нешто друго, а и нема правог наслова као ови довде наведени чланци.

— На стр. 762 „**Слово к. на себе самаго кь глаголющимь нанъ еже пожелевати емꙋ стола константинопольскаго**“.

— На стр. 769 „**Слово второе къ призвавшимь его наѵелѣ поеже быти емꙋ пресвытерꙋ**“.

— На стр. 771 „**Ѿвѣтное на самаго себе по изшаствїи бег’ства слово е**“.

— На стр. 774 „**На Григорїа ієпископа инасинскаго брата великаго Василїа настав’ша по хиротонїи слово s**“.

— На страни 778 „**Ѿвѣтное на своего оца Григорїа сьприсꙋщꙋ емꙋ Василїю егда сасонь хиротониса се на ієпископство. Слово з**“.

— На страни 782 „**На свога оца егда попꙋсти емꙋ пещи се Назїанскаго црьквїю**“ **слово и.**

— На стр. 785 „**Метафрасть на еклесїасть въ трѣтюю недѣлю по вьсехъ светыхь на ꙋтрьни глава и**“.

— На стр. 800 „**Слово кѳ. на из Ієгупта изашадшихь**“.

— На стр. 806 „**Слово кі. ѡ монашествꙋющыхь мирное пр’вое слово**“.

Страна 819 **второе слово.**

Страна 827 **„третїе слово. Мирное третїе глаголанное въ Константинѣ градѣ их бывшее людемъ любопренїе ѡ некїнь епископѣхь“.**

— На страни 836 **„Слово є҃. Григорїа богослова на брата своего Кесарїа надгробное, десето иже и на инихь можеть се глаголати“.**

— На стр. 852 **„На сестрꙋ свою Горгонїю надгробное светаго Григорїа слово единанстое“.**

— На стр. 864 **Ѡглавленїе.**

— На стр. 867 **„Се же їесть из полꙋстава древнїа Московьскаго предисловїе.** У насловима пише **ѡ оустроенїи чловѣчьства“.**

— На страни 873 **О три имена човѣкꙋ.** И још неке ствари.

— На стр. 886 **Запис ѡ свр'шенїи книги сее.**

CXVI.

Сказанїе недостойногъ Христꙋ раба Іеромонаха Гаврила Стефановича говорено ꙋ славномъ градꙋ Коморанꙋ на Сретенїе господнїе, въ лѣто по Христовѣ рождаствꙋ ҂а҃ѱ҃л. Еваггелїе ѿ Лꙋке. глава в҃. Исаїа к҃г.

Се лежит сей на паденїе, и на въстанїе многїимь въ Исраили.

Ꙋ нѣко доби, быѡ е ѡбѣкаѡ Богъ оу Сїѡнь светꙋ црькви предраги камень. метнꙋти їѡй на ћошкове, да бы вѣрнїи крштены люди на нїемꙋ се назиђїивали, и свой темель црьковны свакад га имали. Тако кроз Исаїю про-

орока Богъ велын: Се азъ полагаю въ основанїє Сїѡнѥ каменъ многоцѣнанъ изкранъ краеоугалны честань, и вѣрѹей въ нь непостидит' се. Єво то божїє ѡбѣћание за овы драагы каменъ ондаа се испѹнило кад' се Христось родїѡ ѿ пречисте девѣ Марїє. Христось єво таай ює каменъ, на комено се хрискѥни темелѥ и назигюю се. А идолопоклањанѥ и невѣровање юдиога Бога, кроз нѥга падаа и сътире се. Тако и въсакы грѣх ѕлоба, юресъ, ѹсѹмнїиванѥ, грдиња, людска сила и дїика, ћаволскаа влаада, све се то по редѹ оутире, те стр'мо падаа. Єто знаайте, юръ и за ради тога, светы Сѵмеѡнь Богопрїємаць, кадее оу цр'кви младенца Христа примїѡ на свое рѹке, таи рече г' Богородици и к' Іѡсифѹ, нюнѹ ѡбрѹчникѹ, гледайте то, и ѹразѹмнте се, ткое око, може то овоме быти, да не лежы, нит се валѥ по чїи рѹкѹ, кад онь савъ свѣт на на юдиои рѹци држы; него за то лежїи, на попадланѥ юдиим, а дрѹгїим на ѹстанѹће оу Израилю. Оу пр'коме стааромъ заaконѹ Моѵсеовѹ, овакые родїлюм женами саамъ Богъ Саваѡѳъ разсказаѡ аадетъ имати, и то држати непомерено. Родїилѥ некѣста каде роды мѹжко дїєте, погана є ѿ кр'вотеченѥ їѡй, оу цр'квѹ никаако да не имаа долазити само до четр'десет даана, а после тога, да има оуюдно з дететом доћи оу цр'квѹ, и дааръ цр'кви донети за ради свога очиштенѥ скрнавости їои свое, юдно годиицно югнѥ; ако ли не може стачати со тым, те є сиротна, а ѡно паарь грлїица, иа мѹ два голѹбића нека съ собом донесе. Алъ єко сад таай аадеть ює престаѡ що месиато носити оу цр'квѹ, него како се ко имаа, паарь свѣћаа, юднѹ ли дѹжна є родїлѥ донети, и попѹ дати марїашь, ѿ мање ли рѹке, десетакъ. А кад се роды женско дїєте, деконче, већа їѡй є нечистоћа, већѹ и заповѣсть двострѹкѹ имаа; тамаам ваљало є женами до осамдесет даана неходити оу цр'квѹ. После тога с юд-

накым даром доћи, ка и за мужко дїете, ѡпроштенꙗ радь свога донети; іерно без тога нїє за прикатаніе оу цр'кву. То се зове божїи даръ, за дїете, и за свое оучиштеніе двострꙋко даваніе. И таай ладеть ѡвашка женскога порода разкварише апостоли, рекоше; кодь Бога ненма разазнанꙗ мужке ни женске феле, ієдно е то пред Богомъ, чоекъ чоекъ, за то ієдналако донось к цр'кви и учиниише по м҃. даана, та мужкомъ та ѡ женскомъ струку, ієдань завичай нека іе. А пресветла Богородица, свога она мужа нїє имала, ѡсвемъ мужа чиста е девонка была, и Христа у своме девоꙗчству родила, како што е саама к' архаггелу говорила, кадь їѡи е каазїнвлѡ, да кіе она родити божїа сина. Рече му: а како може то бити, кадь ꙗ мужа не имамъ, нити за мужку страдну знаамъ, нит мї е на то волꙗ познати га, ни имати, мени мужь не валꙗ, ꙗ се удаавати неће, пакъ како бы сина родила. Иди ѡдь мене путемъ, а не ласкай ме ту, кла у раю што е ѕмїа Еву с ласканіемь преварила. Ондаа їѡй рече Аггель: не велимь ти ꙗ то, да кіешь ѡдь мужа дїете имати, него сила вишніега Бога хоћети ѡсѣнити, и светы духь иаа те кіе напасти ево такы, те со тога кіешь зачети у тр'буху дїете. Она томе повѣроова, и такы с онога часа ѡсеты, іерь затрудны. Такогѣръ Іиосифу, кадь костоломлꙗше девонку Марїю. — — — — — — — — — — — —
Оу сну му рече тай аггелъ: То що се е оу нїѡнзи заметнуло, ѿ светога е Духа постало, за то да іе не имашь — ништо дїирати. И ето она по рогіеню детиню пакъ ѡста без нї ієдна квара чиста девонкомь: на што бы їѡй валꙗло чекати четрестъ даана, док се оучисти, пакъ да иде оу цр'кву. Ама що е ладеть, ладетъ. цр'ковны е то закон, и божїа заповѣдь. Да закон не преступы, никога пр'коса и инаата несвидна жидовомъ да не

чини, ако є и чиста бїла. Хеле каліало їой є чекати до м҃. даана. И тако по заакону з дететомъ и з дааромь дошла оу цр'кву. Єда ли є и могла оу Витлеєму, подь планиномъ, оу тудјои щали єдной чекати, и толико даана чамити оу затвору. А єдни исто путници, и за ради написиє цареве порціє, онде дошли. Него како є Іωсифъ доконаω онде свои посаω; такы су се враатили натрагь, и ωтишли своме дому оу Назареть. А кадь є изашло време на четрестъ даана, опеть су се заєдно дигли Іωсифъ и Марїа, те донеше по завичаю у Єрусалимь Христа к' цр'кви. За то є то светаа Богородица дочекала без цр'кве м҃. дана, и учинила, да со тїимъ научи ωстале Христїанке бити покорне цр'кви, божиωй заповеди и заакону, да како є она саама будавши божїа мати, и на што їой їє кои ладетъ. закои ли свршїивати, ипакъ по божїю заакаzу, родивши Христа, по роѓеню їой донела є, по свр'шеню четрестъ даана їой, Христа у цр'кву каа многоцѣнны каменъ, да бы на томъ камену вѣрны христиани темелили се, а невѣрство нека се сраани. Заокону и Богу светаа богородица врло є послушна была, те и прїиносъ по завичаю ωстаалы женаа за свое ωчищенїе у цр'кву є донела, будав'ши нїωй то нїє за потребу было доноситы, за што девойка є чистаа была. Али за то донесе, єдно заакоиь да не разоры, другo за светъ мужатымъ женама скр'наавымъ да буде, да када є она чиста за ωпроштенїе свога рогїенна даарь даа, ω колико є то вишаа дужность нечистимъ женама доносити заа се. Сусрете старацъ светы Симеωнъ богородицу код цр'кве, и оузе їой с руку дїете, пакь рече: Оваи єто садъ лежи на падание и на подизааиїє свое многымъ оу исраилскомь роду. Много що ща ω҃ Бога оуказааны за нишанъ некы чуда провидны светы пророкъ Захарїа, не предтечевъ Отац, него другы многїимъ временомъ, што

є пре нѥга быω ӥωште ʒа царства исраилског, ʒоровавела цара, пре Христова рождаства ҃ѵ҃ѯ. година, оу єдно доби виде єданъ окаты камень гледеħъ ω седамъ оуїю, и тай є каменъ Христа спрїликоваω собомъ, а седамъ оуїю, што є на нѥму, со тым ωбʒнанює се божїе свудаа просмотрїнваньє и на свашо меркааньє, шо у томе Христось меркаанью имаа свою цр'кву, христїанскы народъ, те добро ʒнаа свакога пособито по єднога по єднога човека, како мужко, тако и женско, ко шо чины, какавь аї є тко собомъ, шо ли коме є шо ʒа потребу, толико то и далѥ свакомъ своє, шо є ʒа кога, и може сносити, ʒа свашо Христосъ ʒнаа, нε текъ то, шо мїи чинїмо, шо ли послуемо, него шо и мислимо, шо ли кѥмо ӥωше до после у напредакъ чинити и говорити, мислиты ли, како ω тому оу псалму (р҃лѳ) се каʒуе, нε сьдѣланное моє видѣста оуи твои, и пакъ, ты раʒумелъ єси помишленїа моꙗ иʒ далечε, шо ӥωшъ нїнсамь нї учинїω, велы, и то су вєħъ виделе твоє оуи Боже, и моꙗ смишлїнванꙗ иʒ далека си проʒнаω, мой ходъ и све ми путове си преброи(ω) и провѣчбаω, давнашнѥ и последнѥ све моє пословє ты паитїншъ. ʒа то вр'ло се нама валꙗ паʒити, ω браħо христїани, шо чинимо, шо ли мислимо чинити, єръ божїе оуи свашо виде неʒаборавно, у свему свакадь свой намъ последакъ да смишлꙗмо, и нї у чему да не ʒгрѣшуемо Богу ни людма шо на кваръ бываамо с' коїωмь досадомъ, наудїнванѥмъ, и ѕлимь говоромъ себе осугююħи и мотреħи шо чинїнмо, а нε другε: паʒеħи душе своє даи нε погубїнмо него и спасемо, єда би по ωкоме нашем краткомь саданѥмь животовааню много брижливому достали и оны тамо беʒбрижны дугь вѣчиты животъ, сусретнемо с неба идуħи на судь милостива себы Христа Бога с' чистымъ душами, те нась лепо прикаты у своє небесно царство. Аминъ.

в҃. Чесъ.

Велїи ꙋ псалмꙋ светы пророкъ царъ Давидь:

„Каменъ што сꙋ га ѕидары с нехайствомъ ꙁа нъега, были пометнꙋли, ѡнъ после пристаде сврхъ ћошкова дꙋварны“.

Него ꙁа то бы просїѡ ваше кнетство, да би сте оусрдо ктели послꙋшати, що би вамъ хотїѡ каꙁїивати, по чемꙋ се наꙁивле каменомъ Христосъ, и какавъ лї є онъ тай каменъ, ѿ когано и ꙗ просимъ камените твр'де к' нъемꙋ вере имати ми, и ꙋ саданъемъ к' кама проговаранъю дати ми бистро ꙋмлъе и сладкꙋ беседꙋ.

Ѥсть Христось тай врло скꙋпїи каменъ, што но се ꙋ Єvаггелїю ꙁове статиръ свътовигъени каменъ, а овако на просто ꙁове се карбꙋнкꙋлꙋмъ, да речемъ на срб'скы ѥꙁыкъ горꙋћъ оуглъенъ, ꙁа што но ѡнь оу маракꙋ и ноћꙋ каво ватра ста се и видно свѣтлы. Тако и Христосъ нама на ꙁемли свѣтлы с' наꙋкомь еvаггелскимь, и съ своимъ прикладнымъ животованъемъ ко томе докле є на ꙁемли оуѥдно с людма боравїѡ, свѣтлїѡ є оу цр'номе їдолослꙋженю поганимъ нåародомъ, свѣтлїѡ є и ꙋ невѣры жидовскои. Такогъеръ и свїнмъ грѣшникомъ на проꙁнанъе имъ своє видети се оу чемꙋ се, да иꙁгаꙁе иꙁъ тога Ѧола смраданва. Ꙁа радъ тога велы то Єvаггелистъ Іѡанъ ꙁа Христа: „свѣтъ въ тме свѣтит се, свѣтъ оу маракꙋ свѣтлїи, и помр'чина не може га ꙁаслонити“. Карбꙋнкꙋлꙋмъ бралны люде ѡдь кꙋге, кои га код себе имадꙋ, и носе га. И Христосъ ѿ чꙋме и сваке хаветы ноћне люде чꙋва, кои га ꙋдїиль споминꙋћи моле, и помоћъ ѡдъ нъега пїитаю.

Оу неко (в҃. цр҃. 24 гл.) добы, щꙋкнꙋ на памеṭь Давидꙋ царꙋ, те посла свога воиводꙋ, да мꙋ све люде по царствꙋ. преброи, и донесе на хесапъ с' пїис момаъ

нѥмꙋ. Оучины то Іѡвакъ, щѡ мꙋ є над войском бїѡ господинъ. Преброи неко хисе и не све. Пронагїѥ осамъ стотинъ хилꙗд копиталиа, и пет стотинъ хилꙗд силны копанїлка само Ісраилꙗ. И престраши се со тога Давидъ, щѡ ѡнъ божїє люде имаде посла бронти. Та и рече: вр'ло ꙗ ӡгрешихъ до Бога, сасма се попꙋӡохъ с памеѣꙋ, што то ꙋчинихъ, тешко мени. И Богꙋ то не бы оу волю, раӡср'ди се на Давида. Сꙋтра данъ посла к' нѥмꙋ пророка Гада с' овакомъ порꙋкомъ: ѿ три феле саамъ себы, ӡа тꙋ кривицꙋ, нека ѥдинꙋ коюгод кацигꙋ иӡбере себы, кою хоѣе и волїи примити ѿ Бога ӡа покларанѥ свое; ꙗли три гладне године, или три месеца бежанѥ иӡ пред непрїателске мꙋ войске или мꙋ по свой нѥгови ӡемли три дни поморъ да бꙋде. На то Давидъ оуӡдахнꙋ, и рече г' божїемъ посланикꙋ пророкꙋ Гадꙋ: Тесно мї є ѿ свꙋдал, али волїимъ пасти ꙋ божїє рꙋке, него оу човечаске, и ѡд глади мин'калкати, а господъ Богъ є многомилостивъ и пожали кѥ ме ѡпет. А вїаше жетвено добы тадааръ: те онога дна од рана до рꙋчано добы по ӡемли Інсраилаской помре седамдесет хилꙗд мꙋжке исто феле люды. И догѥ тай побивачъ, стаде на Ар'ноновꙋ бр'дꙋ сꙋпроѣъ Ѥрꙋсалима, пꙋжы на градъ свой мачъ, да све широмъ люде оу едамъ маахъ по Ѥрꙋсалимꙋ побїѥ. Виде Давидъ съ свои полата аггела с' мачемъ, щѡ хоѣе да ꙋчины. Паде с' ѡбраӡомъ г' ӡемли, рече господинꙋ Богꙋ: Ꙗ самъ тай щѡ самъ ӡ'грѣшїѡ, ꙗ самъ пастїиръ, кои самъ ѕло ꙋчинїѡ, а те овце, щѡ сꙋ крїиве, нека бꙋде таа твоꙗ люта рꙋка наа ме и на мою ми очевинꙋ домаѣꙋ. Послꙋшаа га Богъ, и одвр'нꙋ с' вилаета мꙋ прекꙋ смр'тъ, щѡ но ꙋ пїисмꙋ ӡове се повѣтрїє, а ми велимо кꙋга и чꙋма. Хеле с овога посла наапреє таа прека є смртъ повѣтрїє постало. Рече Богъ к' ономе аггелꙋ побивачꙋ. Ӡаꙋстави

се веѣъ, доста тї е ꙁа сад то, ѡдвр'ни ѡдатле рꙋкꙋ твою, и не гꙋби свїю людїи. Тако то ѡд оного добы пригаꙉа се и вїнва и до сад по свѣтꙋ тла смртъ, и на кою страанꙋ напꙋстїи їѡй Богъ владꙋ, нека ти люди с постом, с мобом, покаꙗнием, ꙁ дешобомъ сиромаашн, присвоꙗтаю се Христꙋ, ꙋ уїѡй но рꙋци сꙋ клюуи ѿ смр'ти и живота, онъ кїе ѡдвр'нꙋти ѡд них талй гнїевъ повѣтр'ни кꙋгꙋ, ꙁабраанѣе їѡй да ѡнїим временомъ више не моры те люде, по нунꙋ вилаєтꙋ.

Єстъ Христосъ и каменъ бѣлы асписъ. Іаспис таквꙋ ꙗкостъ имаа, те ѕꙁїинуи ѥдъ раствара ꙋ нищога уины. Тако и Христосъ прогони ѥдовитꙋ силꙋ ѿ уовека. Оу ѥдно доби светы богословъ Іѡванъ ꙁнало попїи отровнꙋ уашꙋ вїина оу Христово име, што мꙋ е вїѡ дао рим'скы цесаръ Домнцїанъ на силꙋ попити, и ништа мꙋ ѕло не наꙋды. Тако и сада може се то придесити, ако кои би христїанинъ прекр'стивши се, и право оуꙁдаюѣи се оу Бога, ꙁдесїѡ се ѿ свога мꙋ ѕлоткора иꙁести кою ѥдовитꙋ уемеръ, отрове ли попити, нища мꙋ то неѣе наꙋдити, нит кїе га оумориті, како саамъ Христос то говоры оу Марковꙋ Єvаггелїю: ѡ моме именꙋ ако ко що кои и смр'тно испїю, ништа и неѣе оувредити. И аспис ꙁаꙋсталꙗа кр'въ ко е кр'вотоуивъ ꙋ уемꙋ. И Христосъ такогюръ кр'въ е ꙁаꙋставїѡ с ѥдиим дотакнꙋѣемъ текъ кр'вотоуивой жены, страг мꙋ край скꙋта ѡд халїина, и иꙁлеуние, кота но е све свое имание вїила истрошила на докторе леуеѣи се, и нища їѡй ꙁа трꙋнъ нїе файдило, їѡще горе їѡй ѥ было.

Єстъ Христосъ самфиром драагим. Самфиръ каменъ е оуолекокитъ, бистри оуи и гледъ уини оуима. А еда Христосъ недле ли вїидъ оуима, колико е слепце просвѣтлꙗо ꙁ гледаанимъ, ѡтворїѡ е оуи слепорогюеном; тако и дрꙋгоме слѣпцꙋ, що но е код Ѥрихона при пꙋтꙋ

седеѣи просїω. И пак двоици идвѣи имъ ȥа Христомъ, що кичѹѣи молахѹ се: Ӥнсѹсе сине Давидовъ помилѹй ны, рече имъ: „гледайте“, и такы прогледаше. И остале много ıе полеѹчїω, да ȥдраво виде. И ако и садъ ѹчи коимъ боле, невїидаи(к)имъ е наѹ́ї(нїо), нека мало прометанииѹ предъ Христовомъ икономъ свесрдо просе говореѣи: „Ӥнсѹсе сине Давидовъ помилѹй насъ“, хоѣе послѹшати, и ѹчи излечити имъ, да бистро и лепо могѹ гледати.

Єстъ Христосъ Хросолитом. Хросолитъ каменъ, ко га има кодъ себе, прогони ѿ човека свакѹ тѹгѹ, неволиѹ бригѹ и дерть сь срдца мѹ и с' ѹма, те га весела и фришка слободна чины. Тако и Христосъ ѿ побожны людїи, кои га све на помоѣъ себи приȥивлю, ωи прогони од нихъ свакѹ немоѣъ; раȥслабливаніє, снебїиваніє, тѹгѹ и грижѹ, те и чини фрешке веселе. Брижливѹ ȥа свои многы грѣхъ женѹ влѹдницѹ раȥвеселы Христосъ, што мѹ е сь своимь сѹȥами ноге прала и с' косами главны ωтирала, све їωй грѣхове ωпросты, говореѣи к' нїωȥи: ѿпѹштаιют се тебы грѣсы твои. Тако после и апостола свога Петра врло брижна, и ȥа ради што се трипѹт ωд жидовскога страха бїω га ωдметаω се и ȥатаιω да га не поȥнае, ωпетъ га Христосъ раȥвесели, кад се ωнъ сеты што е ѹчинїω, те се ȥа то раȥжалы, плачѹѣи се тѹжно, плака рече се горко, тадаар' мѹ Христосъ ωпрости тай грѣхь, и иȥнова га пакъ привати к' себы ѹ апостолскы редъ говореѣи к' іемѹ: Петре, ако ме милѹешь, пааси ми овце, пааси ιганце мое, пааси иȥбранне мое, то естъ свештенике, їиноке. Тако и садъ грѣшни и брижливы люди, нека се плачлнко степиоѣи моле христѹ Богѹ, свакад на ѹмѹ га имаюѣи, ωн' ѣе и с' ωпроштенıемъ грѣха раȥвеселити. Тако се ѹ псалмѹ пїише: поменѹхъ Бога и раȥвеселихъ се.

Ѥр'но Христосъ ѥ и с каменомъ Гагаткомъ. Гагатакъ брани ѡд ѕміє, врло она бои се и бежы ѿ тога камена. И ҁа ради тога ораѡ држїи га оу своме гнеҁду, да не бы ѕміа се привукла поморити му ор'лиће. Тако и човекъ, кои таи Гагатакъ Христа сина божїа каа оу орловомъ гнеҁду оу своме срцу имаа га и носи у себы, мислећи свакадъ ѡ нему, ѥдовитїи смокъ не може се прикучити ко тому човеку. Што но є грѣхъ душевна смртъ, како што насъ ѡ томе свѣтуе и уговара Іисусъ Сирахь, те велы: бѣжи човече ѡд грѣха, каа ѿ прїисоине люте ѕмїѥ, ѥрь ако к' нему се примакнеш, хоћете оугризти. Ҁа то грѣхъ ѕмїѡм' се наҁивлѥ; ѥрь како ѕміа крадом' се плаҁы у птичаа гнеҁда, да подлавы птиће, тако и грѣхь се сь желїѡмъ оувлаачи оу човечаска срдца, те човека ѿ свега подїшна (подушна) добра ѡголуҁны, и памет' му похаабы тако, да ни ҁа што не валѩ. Ако бы кои човекъ ѡд' младости до старости, свако на свѣту под(у)шно добро чинїѡ, ко томе наипосле мало што цигло ѥдань пут' нека што ҁгрѣши, све оно добро, што є годъ чинїѡ, такы свему оно ни подашто буде, раҁвїє кражы вѣтаръ све широмъ. Тако каҁуе брат' божїи светы апостолъ Іаковъ, ако тко спаҁы цѣло, и испуниаа савъ ҁаакопъ, а оу ѥдноме нечемъ што погрѣши, то у свѣму є кривъ и хїи́лешаи некаиѩѡ до краѩ.

Ѥсть Христось каменомъ ѕлатнимъ вирилл'їомъ, Вирилїонъ чини човека смѣ́шна (смела ?) жустра, слободна на бойной войскы, тако, да се ни ѿ кога не устручаа, нит' се шта бои, ко га код' себе носи, таи не стрепы каа ҁецъ ѿ скашта, него каа лавъ на бои наср'ће, и напредъ ҁагонїи се оударајући, нити ласно може погинути. Тако и Христосъ ѡра́ли и слободи те люде на бою, кои но нису лупежи ни хрсуҁы и псокаачи, чисто се држе и у нега саамога свое поуҁданіе имаду, оу

помоћъ себи га дозївлю, како официре тако и воиншане юднаако оштрїи на бой супроћъ непрїятелю имъ свои, а ных' слаби и страшїи. Како што є Інсраилтене, воююћи з Давидомъ супроћъ Аммонїитла, Моавитенаа, Филистимлюна, и Асирюна и с' wсталїи имъ душманы бїюћи се слободїw, и раз'бїали су и терююћи тако да є по юданъ Інсраилтенинь по стотина онїи гонїw пред' собомъ, а десеторица по десет хилюд', како се у вторый Моусеовицы пїше, те су и испокаарали подлясе, и владалы су над' ниммы. А и саамъ ю Богъ по себи пред' нима разгонїw, меште таанета напуштаw како облаакъ и маглу люте осове и велике стр'шенове, те су зврцали оу чела, оу оуи. Зато є Давидъ и напїсаw ова кѕ. псаломъ, супроћъ непрїятелю воююћи му често: Господъ просвѣштенїе мое и спаситель мой, ѿ кога би се боюw. Господъ є заштититель моме животу, и ѿ кога би стрепїw и плашїw се.

Юстъ Христосъ и Аметистом'. Амаѳустъ раз'гоны пїанство, ко га при себы носы, ако би колико ждераw вїнно и ракїю; нелясно се може wпити. И Христосъ пїанство разгоны с овым' плашенюе, юръ никакву пїаницу онъ к' себы непрїима, ако се со тога не покаю, ни престану пїюнчити, и Бога никадь неће достати. Тако апостолъ Павалъ (а҃. Коринт. ѕ҃.) казуе намъ, да пїаницє божїа царства не наследетъ. Не ласкайте се, рече, w томе ни се, рече, w томе ни се варайте, ни блудници, ни w домоложинцы, ни рукоблудницы. ни ѿ смишлїиваню, нечисти собомъ, ни мамелуїе, ни хрсузи, ни пїаницє, ни досаднїнцы, и тудоwтнимаачи, цар'ства божїа таквїи не достаю. Ипакъ то говоры: ако се кои из' мегю васъ брать такакъ находы, те є кои ѕлочестнїик', курваш' ли є, ил' му пїаница, каматар' ли є, и идолослужитель; їдолскы слуга то є, коило свакы вїнишакъ прикуплю к' себы за др-

жаніє, а твр'дїи се на сиромаашъ ништа неиздаае, криво меры, и преко цене продае, на блааго се кое свое ѹздаа, те дрѹгїимъ досагюе и ѡбећюе, заноси тѹгю с лажомъ и с' клетвомь; с таквима се рече не мешайте, ни се ѹ юдно състаайте оу коме разговорѹ, ни юсти, ни пити не валю с таквима, ѕлога, рече, изтерайте из мегю васъ, за што што є явно на виделѹ, ѡнїимъ вїи сте сѹдїє. а што ли є потайно и вама не знано, то мѹ є Богъ сѹдїа, кои по свачїа срдца знаа и испитѹє. А то знаате, да вамъ валюа из' овога света изаћи, и на дрѹгїи доћи. И за ради тога Богъ пїаннце ѡд'рїнва ѡд' себе юръ с пїанства свако се ѕло стаю. Праведны Ное ѡпїи се с' вїнномъ, заспа, и го се заћасы срамотно. Ѹ томе подсмѣа мѹ се рогюнїи сииь мѹ млаЂы Хамь. За то прокле га отацъ нюга и сав' мѹ пород', те ѡсташе и до данасъ цр'не цаю. Ѡпїи се Лот' Авраамовъ синовацъ, — — — — — —, после клюћи мѹ се за то по Аврaaмовой заповѣсти, три оусагюна оу землю с ватре, цр'на оугартка дотле валюло мѹ и ю из' свои оуста залїивати с водомъ, док' се нисѹ прозеленила.

ДоЂе асирскога цара везїръ Олоферна съ силномъ войскомь воевати на юдейскѹ землю. Паде подъ пр'вы Кефїналь градъ, и те ноћи вр'ло се ѡпїи вїнном' под шатором' своим'; Ѡсече мѹ главѹ нюговым' мачем' юдна оудовица жена Юдит', и ѡднесе є, те є на веденѹ на колацъ метнѹше. Навааль болюринъ опїи се, те цара Давида изрѹжы и испсоваа га, и да небїаше мѹ жена АвиЂїа припала молити и с' паметнимъ речма га тѣшити, то тїимъ маахомъ бїаше царъ изострїнѡ се да га смакне. И садь пїаница доста ѕлоуестїи послова послѹю, ако кавгѹ скадѹ, то ѡнїи дижѹ и заночинию, те и остале люде не мйре, ко се валю по блатѹ, поводїи се, не херо ходы, с моста, с коню спадаа пїаница. Ѹ кога сѹ замршене косе,

сїние оун, подвѹхаѡ образъ, и рѹке мѹ и све тѣло ломио и др'жће оу пїанице, кога рѹже люди и псѹю, шегаю се, изъ кѹће, ѿ софре, изъ двора вѹкѹћи протерѹю пїаницѹ, кои се псѹю, рѹже, сѣкѹ се, чѹпаю, тѹкѹ и бїю се; пїанице освемъ празнїи џепова, и кѹћи ништа не добаваню, корба и рѹга кѹћнѧ, тко ѹ разлике срамоте и грѣхове падаа, наагло ли смрћѹ скоро и рѹжно мре; пїаница. За ради тога пише се, да ıе проклето пїанство. И апостолъ велїи: не опїиайте се краћо с вїиномъ, ıеръ оу томе ıе блѹдь и свакаа неправда, а и сиромаштво. Тко, рече, милѹе вїино и маазно ıести, ѡбогатити се не може, раздрто рѹхо на севи носи, ни пословати што може, за то сви тога ѿстаемо се, да и ове срамоте, и оне тамо избегнемо, на трезво ѹ божїемъ страхѹ подвлаучимо се под' тай каменъ, што но се за нıега пїише оу псалмѹ и оу еvаггелїю, да црковны ѹ закону зидари, жидовскы книжевницы несѹ маарилы оу дѹваръ ставити га. Оу нашой цр'кви онъ е темель и свих' ћошкова ıе склопацъ, ко се, рече, на нıега попѹзне пасти, згрѹхаће се; а на кога ли собори се онъ, те падне; сътр'кıе мѹ и кости.

Христосъ е таи каменъ жїивы, по сказїиваню апостола Петра, съ железномъ палицомъ пласе, и каа лоице грѹха неверне ıезике, а верне с прећнїѡм' наказѹе. пазы а и каара съ страхомъ слѹжити мѹ, а ѕла се и грѣха клонити, да онога света и насъ ка и погане не посатире, него подваты насъ з' добром' волїѡм', не пропасти на сѹдѹ доле ѹ пакао.

Ѩ самъ, рече, пѹть и животъ, по томе каменѹ овде зїидаюћи се мїи, не с' коровом', с тр'скомъ, сламѹштиномъ снекали тїима више речены дѣлы, да нас згмежды ѹ прах', него съ сребром, злаатом з бисером' и з' драгым каменıемъ, с праавом' а не шѹвртномъ вѣ-

ромъ, с постомъ, с мобом' с подеобомъ. Ѵисто се држеѣи милокр'вно свагкад, да бы по нѥмꙋ и крозъ нѥга, небесноме нашемꙋ оцꙋ дошли оу животъ горны, небеснꙋ славꙋ.

CXVII.

Одломак из беседе јеромонаха Гаврила Стевановића, коју је говорио у Коморану на Божић 1739 год.

Слово а҃. на рождаство Христово.

Северїана Ѥпископа Гаваласкаго сказанїе ѿ прваго слова шестодневника великаго Василїа.

Прваго дна започе Богъ тваръ састављати. И ѹчины прво горнѥ небо не свигѥно ѡд' нас', не ово, што га мїи гледамо, него дрꙋго срх' овога слабо кано стрехꙋ срх' кꙋѣе, за себе и аггеле, како Давїид' ѡ том' сказꙋе, те вели: небо небеса господеви; више горе много ѡд' овога, кано неке двострꙋке високе полате ѡ два покрова, те и средньа преграда свой облашка таванъ да има. Тако ето кано ѥднꙋ кꙋѣꙋ ѹчины Богъ горнїи и донїи овай вилает' ꙋ ѥдно и' склопїи и саставїи своїѡмъ хитрином'. А на среди наме ово донѥ небо, и ѡдзгоръ на нѥмꙋ водꙋ, ка на стакленꙋ таванꙋ наместы. За то пакъ вели Давидъ: покрикаей водами превишнѣа своꙗ.

Ѡд' ништа то Богъ створи небо, и землю, и водꙋ, свѣт' и мрак. А што е ѡстало на светꙋ вигѥно, то кѣѣь све ис тога поста. Пише се: сътвори Богъ небо и землѥ. А за водꙋ и катрꙋ и овай къздꙋх' из'под' неба, що е шꙋплина провидна и вѣтрокита, кад' е то постало

не пише се. Ама ѿ кад' е вѣтаръ постаѡ, еко, доучи що се велї̈н: И дух', рече, божи ношаше се, да речем' вї̈аше се дух а шели врх' воде, над' водом' вї̈аше. И то не говори се за светога духа, зашто Творац ни Господъ не прибраѿ стваръ ю вкедно, него таи дух за ветрове се велї̈н, колебание въздушно чины вѣтаръ да дуие. После тога пакъ рече Богъ: да буде свѣт', и учини се те изагне ватра. Зашто што друго може свѣтлити, кроме ватре. Пише се, да су и аггели с' ватрена пламена, (у сто трекіем' псалму) огнкевиты духови су. Него ли наше су душе с' тѣлом' ѡбграгкене и затворене стое, не имаду свое влаке (изласке), никуд' се из' тѣла макнути, докле имъ Богъ не повелы из' тѣла изаћи. А аггели тако су ѡсвѣм' тѣла сътворени. Те какво е разазнание за човѣчаске душе и за аггеле. Тако и за ватру е свигкено, ѡвай земаѿни огањ нїе сам' по себи, ни то може быти; него смешатъ е з' другом' вѣшћу. А горнїи само ѡ себї е вигнкен, ништа у нкему нема, да што горы, ѡ себы планты, а кедно е та ѡвай, та ѡнай, ватра оно, ватра ово, сродни су кеданъ г' другоме, како и душе наше, што су аггелом' сачине. Како Давидъ казуе: Творен аггели свое духи, и слуги свое ватрени пламен'. А како е то, крошто но, и оно су духови, и око такогкеръ наше душе духови су, што с' нашим' тѣлом' миче, владаю, и подижу га. Пак' се у пї̈сму велї̈н: сва ето быше, огань, бездна, вѣтрови, и четири ове стихї̈е велике на свѣту, што е земаѿ, вода, ватра и вѣтаръ. Како Моусеи лѣпо, у кратко и свршито све то творение скупа у кедно съ земаном' и небом' оуказуе, да е сътворено; те овако велї̈н: Оу шест' дана сътвори Богъ небо и землю и све ѡстало, што год' међу тї̈ми' имаа. Како но и ѡ нашем' тѣлу нїе све редом' изброено сви у нами зглавци и чланци, кад и како е што зглавлї̈нвано и състалѿто; него текъ велї̈н

се: с'твори Богъ улов̌ѣка. Тако тїе и ʒа ту сву стваръ. Ʒнаа се; ієръ є съ ʒемлїωм у ієдно и вода и све ωстало сътворено. Да гдѣ ли бы стаяла вода, да нїе и ѿ пре под-нїω ʒемляно дно ωдʒдо было. А ватра такогѣр оу сва-учему нил. А да не бы ωд' оно доби у свакой ствари ва-тре было; то и до данас' камемъ, дрво огань раагія. А да по себи и у себи не бы по ʒавнуаю то ватре имало; ѿ куд' би испуштало оно огань.

Оу втори данъ, то ієст, на другїи данъ рече Богъ: на сред' водѣ тврдо да буде. И такѣ се вода на среды смрʒе, и преградїи се на по дубїне їωй, ієрно вода є сасма ду-бока была, те є Богъ располовы на поле, с' оным' смр-ʒнутым' на срѣди лѣдом, дниже полакъ воде горе у велику висину, те ис' тога лѣда учины ωво небо, не горнѥ, што є вншнѥ кано стреха над' таваном', него ово нама ви-гієно под' горнум' небом', каа таванъ наместїи га, горе вода, а лѣд є ωʒдо. Ʒа то се ово над' нама небо и на-рнуе тврдъ. ʒашто тврдое ѿ текућіе воде се ʒгуснуло. Ʒа то небо и Давидъ намї говори: Хвалите Бога, хвалите его въ утвржденїи силы его. А и другу наланку ω том' небу ѿ пророка Исаїе, да вам' оукажем': Небо се велїи утврдило кано дим'; ієрно дим' кад' се диже ѿ ватре, танковит є и проʒрачанъ, а кад' се у висины у ієдно скупи, сгустне се, и кано облакъ дебеω ωстае. Тако и водену снагу диже є Богъ горе, те є ʒгустиу. Среднїи иʒ' воде лѣд' у ієдно с' врхнїωм' му водом' половином ѿнесе горе, а полакъ исте воде ωста доле на ʒемли. И шта рад' та вода бы горе на овом' леденом' небу те ʒа кою є потребу. Є да ко тамо пїѥ од' нѥ, или што во-ʒїи се, плива ли по нїωй. Нїе. Тамо ништа вигієно живо не има. А како право є то, да ієст' вода горе врх' овога неба, свѣдоучїи ω том' Давидъ, те вѣлы: и вода ωнаа, што є сврх' неба да хвалїи име господнѥ. А и при Ною, кад

є била по дрꙋгїи пꙋт по створєнию неба потоплиєна сва ѕемлꙗ, по найболие ѕато свѣдоучїи се. Ѡткорише се, рече, хлѣбнице небесне, то ієст ꙗме, искроваліїика се тай горнїи лѣдъ гдѣ гдѣ, и лила є бла ис' кабла ѡдѕгоръ на ѕемлю вода, а дрꙋгаа пакъ иѕ' по' ѕемлѣ се иѕвирала, докле потопи савъ ѡвай свѣт', и свꙋ живинꙋ подави и помори. А после ѡпет' се ѡне ꙗме горие слѣдише, и ѕатвориште, ка и было. Вѣтаръ югъ крꙋћїи раѕлѣды ѡндаа то небѡ, а после ѡпет' дꙋхнꙋ ꙗко севернїи стꙋдены вѣтаръ, те га и ѡпет' стиште и слѣды.

И садъ вѣћъ смотры овꙋ Ѕиждителєвꙋ премꙋдрость, да просто рекнем', ѕидаревꙋ майстрїю хитлѣнꙋ, шта рад' горе ꙋчины лѣдено море. Ѕа то ієръ хоќє горе под' небомъ да распроетре по свемꙋ аерꙋ(1) над' ѕемлїѡм ватрени горꙋћъ пламен, свѣтлити мꙋ доле и грѣати по ѕемли. А ѕнате, да ватра свакад' горе носи свой пламенъ ꙋ вїисъ а не доле. Али кад' се ѡдѕгоръ поспа водом', ондаа доле га ѕбїа. Тако и тай горнїи сꙋнчаны ѕвѣѕдны и месечны пламенъ, своїѡм' врꙋћином' растапаꙗ ѡнай лѣд' горе, и дꙋрма ѡдгоръ каплє на пламенъ, те ієдно собара мꙋ доле г' ѕемли плантенє, а дрꙋго снагꙋ мꙋ ѡнаа вода превꙋѕима, да сасма не пали доле по ѕемли. Ієръ каквaа є таа одѕгоръ ватрена сила, то лѣти свѣ би пожегла по ѕемли, да га вода не ѕагашꙋє.

Ꙗ пакъ, да нїє ѡдгоръ на том' леденꙋ небꙋ голема и дꙋбока стꙋдена вода, ѡд' кꙋд' би трало толико тꙋ штенїи година то ледено небо, и не би се до сад' од' те ватрене пече растопило, и нестало би га давно тїюћи и ꙋдїна доле каплюћи данъ ноћъ. Него горна вода држи све више до леда ѡпет' се ѕгоре по немꙋ мрѕне. И тако небо ꙋвѣкъ ієднако трає, а ѡдѕдо ꙋдїна' доле каплє роса.

(1) Ваѕдꙋхꙋ.

Теке ω томъ се смотрите, да є свакад' над' горућом ватром' кон котаω казан' ли му бїω ракїнскы, ако би колико по найдевлїи з' бакра вїω, а празан' без воде стаω; не били скоро прогореω, на би се и растопїω. Ама кад' є пунъ до врха с' водом' ништа му ватра неуды.

И да видиш пакъ ωдгоръ чуда, колико єє доле лїє ωд' неба вода, ватра є толика пресушиє, и на землю їωште удїна спада роса, толико се ωпет' више горе' спорїи и множїи се дубином' на небу. Да ѿкуда би на земли роса бивала, кад' ни ωд кудъ облака многокут' ни више не има, ни пакъ у въздуху под' небом' да гдѣ има какве воде. То право є, јер' из' неба чакъ ωдзгоръ ромиња.

За то и патрїархъ Исаакъ, кад' є благосїнваω Іакова сина свога, рече му: да ти Богъ да а берикієт' ωд' небесне росе и съ землљане влаге.

Сад' єво брате, ω том' се увѣсти добро, да є за многу нам' хвайду таа горња небесна вода. И не текъ што небо од' сунца спажа, него и ватрене му лучє доле спушћаа, а да би небо не бїило водено, то би сва луга сунчана горе ишле; јер но пламен' ватрены у вїнс' шиба, а не доле. И нама ωд сунца и ѕвѣзды ништа хвайде не би было, ни би доле сіало ни грејало землю. За то Богъ намножи горе воду, да би се зраке с' квашеніем доле спуштале, и нама свѣтлиле.

Єто тако то врло мудро Бог за нашу потребу небо доніє справи. А ту небесну прїлику и свакы човѣк' сву оу себи носи, смотри де исто своју главу и вид'ѣъ у главки горніє небо, што мозакъ закрїива, врло слабо є и танко, а ис'под' нега пакъ друго нам є потврдѣе доніє небо више кзика, пуно слїина што но се грчки зове їураренисъ, то јест небесникъ, а по бугарски зову се лалоци, по србскы зовемо небо, тѣмели, ил' му рѣса.

И горнıє нам є ꙋ глави небо несвигıєно, а донıє видїнмо. Доста пꙋт' ѡд' многїи мꙋ на нıємꙋ слїина и подолє спадаа, те га с' прсти ꙋздижемо. Горнıє нам' є небо ꙋ разꙋмꙋ, а донıє ꙋ бесєди. И свакад' пꙋшта слинє из' себе, те кваси намъ оуста и ıєзикъ, да нам' се не пражи ѡд' изнꙋтрашнıє наше ватрене жꙋҷи, коıа нам' тѣло съгрева, да є врꙋкıє. На горнıємꙋ намъ небꙋ стои свѣтъ, паметъ и разꙋм' невигıєно. Како но и небесны оумны аггели што на горнıєм' небꙋ бораве.

Єто на тꙋ цѣлꙋ светскꙋ прїликꙋ ҷовѣкъ є сътворен' те свакы особито ҷовѣкъ назїивлıє се ꙋ пїисмꙋ мали овай свѣт, ıєрно ꙋ сваҷєм' наликꙋє великом' свѣтꙋ собом'. И ако є добаръ и вѣранъ с правицом' се своїѡм' живи, законъ и божїє заповѣди лѣпо служа, поштено се носи, ҷисто се држи, г' Богꙋ и к' своимъ ближним' милокр'вно своє срдце имаа, Богъ дꙋхъ светы нераздıєлıєн с' небесним' Оцем' и Сином' борави ꙋ ҷовѣҷой главы на том' врхнıємꙋ небꙋ и ѡдпоҷива каа сврхъ неба на херꙋвимском' престолꙋ. Ама ако лїє ѕлѡ и ѡпакъ, неҷистъ, неправъ, ѕлобан' оупоръ їѡгꙋнастъ, свѣ ѡ свѣтском се послꙋ бавы, земљї є прилıєплıєн' а не к' небꙋ. То доиста таи божїи ѡдпадникъ непрїатель дꙋшевны, свѣтодржаць ноћны кнезъ сатана, кано на облакꙋ, на томъ нıєговꙋ горнıєм' небꙋ сврхъ мозга мꙋ на тены своıю столицꙋ є поставїѡ, те сѣды и влада ш'нїме, мꙋтїи мꙋ оумъ, и недопꙋшта мꙋ ѡ дꙋши раадити, ни г' болıєм' се пꙋтꙋ навраћати, сладїи мꙋ око ѡвдашнıє живоտованıє, ѡнъ оу глави мꙋ ѿпоҷива и хꙋзꙋри на том' небꙋ.

CXVIII.

Григоріє Назіанзин: Аште хоште се глаголи; или преиди.

А на што мї є за данасъ толико клебетати и преклапанвати ѹемѹно нїє време. Ѹѹдїм' се, како ми до садъ из' мегю кои васъ нїє ѹїни крозъ тай многїи говоръ и ѡпехарїѡ коим' приговором' ѹкорним' или подсмѣшнїим': коино то вѣћма милѹе и желы слѹшати кое разговорне рѣѹи ѡ данашнем' ѹастном' ѡкомъ празднику, него ли што ѡ ѹемѹ разгонетку, да ми рекне: но де што си разиграѡ тога ждребца на странѹ, ободи га и вр'ни се натраагъ, пакъ ѡ празднику намъ изказѹюћи лѣпо доконаи, шта рад' но смо мїи ѡвдѣ дошли и събрали се оу овми божїи храамъ. Ехъ, добраа браћо, не бѹди вамъ за мѹкѹ стоећи юдне ноћи слѹшати ѡ Богѹ рѣѹи. Данасъ дрѹгогъ посла и тако не имамо, ни нам' што кола пословати. А на Божићъ не добро є ноћъ преспавати, а безпослени разговоръ и смѣх' већа є грѣхота. Та баръ великым' годовы валяло би вамъ, ако не ѹесто, то некы пѹт' потр'пѣти се и послѹшати слово божїє, да саами собом' не подигнемо на гаарезъ Бога слова на нас, кое но нас' питаа храмы, жїнкы, и др'жын. Бавећи нам' се оудїил' ѡ тїи проходанвїи свѣтскы пословы, а ѹвах' слабо за дѹшѹ и вѣѹны живогъ маарећи. Та и ово кїє се скоро доконати и исказати, проћи кїє вам' хитро и то време. Аль вашои и безпослѣнои забавн никад и до смр'ти краю ни конца вамъ не находїи се. Ко томе свагдар' сте готови и имате кад' приспѣти, нити вам' се што за дѹго ѹниы, нл' мѹ є за кою мѹкѹ то, ѹни' се дѹша пакы и гѹбы. Оно є време врло кратко и ласно; ама што є ѡ Богѹ и ѡ дѹши, сасма се и юданъ сахат настаанию продѹжы. За то и ѡпростите, ако сам' мало више што и нaд'крпїѡ,

ніє велика токара в томе. Со тым' самъ провїрлю пътанію ѡд' кѹд' самъ бїѡ ѕашаѡ, натраг' ми се прокрѐти. Слово ме тѹдал проведе; и пакъ доведе к' овом' данашнием' веселом' даанкѹ в єдно с вама благовати, и в любови ѡ Христовѹ рождаствѹ се радовати. Аминъ.

CXIX.

Слово к҃. на рождаство Христово светаго Єпифанїа.

„Испр'ва єво сътвори Богъ, дванист' и два посла до седмаго дна. Пр'вы данъ, како їє ѡ томъ више речено, справи горнѥ некеса, пак ѕемлю в єдно с водомъ. Те со тога посташе стихїе стѹдене, снѣгъ, лѣд', мраѕъ и роса. По том ѹчины дѹхове, то єст' аггеле, разрѣдїи имь слѹжее, свакым' свое слѹжбе издаде, чега се кои држати, слѹжити, и спажати хоће. Єдне врєдїи да пред нїим' гове и слѹже мѹ поюћи, славне изборли аггеле; дрѹге пакъ овом' свѣтѹ раазликим' пословом' пристави ѡко шта кіє радити, на што ли меркати. Аггеле вѣтрове да дѹшѹ; аггеле ф(о)р'тѹне, снега, крѹпе, града и лѣда; аггеле гласовала громовние, треска, и мѹніє блисталия; аггеле мраза, ѕїиме, лѣта, пролекѥ, єсени и жетве: и све ѡстале дѹхове, кои ће провигкати съ свакым' божїим' створением' на небѹ и на ѕемли. После тога Богъ ѹчины под' ѕемлїѡм' дѹбокѹ безднѹ, и преисподню. Над' нїѡмъ постави мракъ, и ис тога мрака нам' ѡвде излазы вечеръ и нoћъ быва. Ѹказа и свѣт', ѕорѹ и дань, тога великог' ѹрадениѥ пркога дна седам' ѹказа Богъ. А на дрѹгїи данъ на срѣды слѣды водѹ, и раздѣлїе на полакъ съ ѕемлю. Полакъ с' лѣдом' диже горе, те ово дрѹго небо се с' тога над' нама

ѹчини, и полак воде ѡста на ʒемли. То толико исто посла ѹчини дрѹгы данъ. Вода бїаше їѡште по свой ʒемли висока ѡд' оʒгоръ до петъ лакаатаа, не виглаше се нигде сѹхе ʒемлѥ. Трекѥга ѡпет' дна справи брда и долине. ѹкаʒа води пѹтъ кѹд' кѥ се съліивати, мора, рѣке, маале потоке, и жиле водене кроʒ ʒемлю, и иʒворове ѹчини, и рїнтове, ѥʒера. Пакъ рече да прорасти ʒемла, ѹчини свакоıако сѣме ʒа сеıанѥ, и др'вѣта родна и неродна, шѹме и лѹгове, и свачїим' ѡсталїим ѹкраси ʒемлю. Таа четири посла трекѥга дна справи. На четвр'ты дань сѹнце месецъ и ʒвѣʒдѣ. Ѹчини облаке рад кише да полївают сѹхѹ ʒемлѥ. Єто тога четвртога дна, што є ѿ пре быѡ свѣтаѡ каио даиица, а сад' є ѡстало цриъ каа ѡгореѡ пань. Кад' видѣ тѹ небесиѹ и ʒемлıанѹ красотѹ, ʒа што нѥмѹ є тай донки свѣт' под' рѹкѹ бїѡ иʒдаат', да ѹпраліа шиѵме и чѹка га съ свои аггели, кои сѹ под' ним', а ѡнъ со тым' вр'ло се понесе, и помислы, да себи метне свой престолъ на облакѹ небесномѹ, и раванъ да бѹде с' вишнимь' богомъ. И такы ʒ' божїѡм ʒаповвѣгю бы иʒметнѹтъ ѡд' аггелскога чина, небесне се славе, и те слѹжбе лиши, те се оучины црны врагъ, ѿ пакла настоиникъ и господаръ ѹ мракѹ, све лѥде со овога свѣта примамлюе тамо к' себы, кога чїим' вараюћи мѹ. Имадѹ неке поцепинце книге, те исказѹю с' лажом', ѥръ ʒа то є ѡнъ иʒметнѹтъ ѡд' аггелског' лїика, ʒа што иїе се к'теѡ поклонити Богомъ съʒдаатоме човекѹ. Ама кои то спр'даю говорећи: проклет' и анаѳема, како би то было, гдѣ ли се є и после чѹло, да се кои аггелъ лише, велїкы архаггель ʒемлıаномъ човекѹ поклоиıа. Кроме после тога Христѹ и Богородици ѥст покланıаю се, него по божїѡй ʒаповѣсти. Оу чемѹ им' се стои свакои слѹже и чѹваю нас. А човѣкъ є ѡндаа шестога дна съʒдаат, и ѡнъ є четвр'тога дна ѿпаѡ. Како но некы преклапаю, да и ʒемлıа

без' сꙋнца нїшта не може раагати. Да како ето пише се, іеръ трекіега е дна ꙁемлꙗ свачїнмъ проклїала, докъ їошъ сꙋнца ни месеца нїе было. То нека нико не мнїи, да ѿ сꙋнчане снлаге ꙁемлꙗ раагꙗ, та поћом' свашто болѣ расте, како и ꙋ Єѵаггелїю казꙋе се, него ли данїωм'. Кад' се е већъ све ꙁданїе оутврднло, тадар' пакъ посташе таа небесна свѣтленꙗ. И ѿ кꙋда ωдашта ли справи то много свѣтленїе. Ꙁа то ето іест исказꙁато ѿ кое матернїе справлєно е сꙋнце и ωстало, а не ѿ нншта како кодꙋ и ꙁемлю, а и небо е ωд' воде срегієно. Првога дна, што е творїω Богъ, то е све ωд' ништа изводїω. А дрꙋгїи даани, што год' е спраалаω, све е већъ из онога правїω, што е было. Свѣт' е издаω ѿ свѣга по напре, право е то, да из' оногъ свѣта, како е ктеω, такꙋ е майсторїю ꙋказїиваω; раазлнко саачє ꙋчины. Прве дань даде свѣтъ, а четврты данъ справи многе свѣкіе, каа некы кꙋюнџїа да сълїе понапре велнкы крꙋшацъ злаата, и после ωпет изразсѣца га на маале крꙋпице, те кꙋіе и раскїнка на свакꙋ формꙋ, маале и велнке дꙋкате и стога правы, што ли хокіе позлакіюе, да се свѣтлы. Тако ты е и господнны Богъ ꙋчинїω, те понапре ꙋчины горꙋћꙋ големꙋ ватрꙋ, после из ніе свако то горніе свѣтеніе на небꙋ, илъ да речемъ, под небом' како свѣће да ωдꙁгоръ из' висине свѣтле доле на ꙁемлю и разлꙋчꙋю данъ и ноћъ, и времена ꙁ годинами по нима се разпознаю, ни седамъ крꙋгоклаа, што но се каа поꙗсови небесны, обрꙋчеви ли царїнчꙋ, располаагай и на месты. И тако и оучины, да ωнїи поꙗсови, што ꙁовꙋ се планете, дꙋрма се ωврћꙋ и преходе. И да речем' теке ни на чемꙋ ꙋтврдїи горе стаꙗти, и свакїим' своим' мѣстом' ωкретати им' се, ни више ни ниже никоимь се не спꙋштати. А тако ты е и цѣло небо и ꙁемлꙗ штипом' стои вѣчито ꙋтвр'гієно а ни на чемꙋ нїє. Подпорни никакви ꙁбилꙗ не има, іедна сила тек божїа све то држи.

И како е испрва бездьну єдну воду на много струка раздєлїω, те е горе диже, мора, єзера, рєке, потоке, изворе учины, тако и єдно вигієнъ свѣтъ изразлїнва своїωм вєштином', у сунце, оу месецъ, оу мале и велике ѕвєзде. А свѣт' е огань, ωнъ свѣтлы и палїн. А и сам' Богъ, огнєм' и свѣтом се прозиваю, ако и ником' нїє дознатъ. што е собомъ; єрно ωнъ у недоприкуучному свѣту боравн. те съ свѣтом' као с' ћурдїωм' ωбгр'кє се. Оучины Богъ неко не округло, ако се и види нама тако да е.

И некы невѣшти философе изклюћи имъ, што нїи су досезали, ни му краєва виделї. да е небо на округъ сътворено, и превалює се каа хардов', ш ли цели, или каа ѩбука округло да е. Нїє такво окати слєпци, нїє.

Єко пророцы Давидъ, Исаїа исказую и свѣдоуе, да е небо ка и кућа на учетири ћошка спраљено. Исаїа тако каже: Небо е справїω како камару, и разширы га како кожу, кадъ ћуручїа разапие, како надъ кућом' таванъ. тако га над' землїωм' намести. А ωно више нєга што е прво небо каа стреха што е врх' тавана. Нико не буди манит', да халудиєм' учєм' преклапалїнваню вѣрує, говорећи имъ и саминмъ, єръ има небо край и заноуело. И то веле єръ оузлазы горе сунце. а не да излази. Писмо то говоры: излагіє сунце над' землю. а не вели: оуспѣло се е. Негово е, вели се. исходеніе ѿ край неба учакъ до другога небесного країа прелазеніе, а не куда стр'мо уз бр'до ли пеніаніе и силазеніе. А да би неко каа коло свудъ округло было. то гдѣ би му конацъ и край быω. Не текъ што Давидъ за те небесне краєве указує, єръ имаду; него и сам' Спаситель Христос: кад' вели, догіє синъ учовѣчаскы оу своїωн му слави. онда ће распослати свое

аггеле с великы трвбии гласовы, да покупе све мв изабраате болю люде ѿ край до край неба. Да гледамо сад' гдѣ и сунце залазы, куд ли обилази, и ноћом' гдѣ е (?) Некы говоре, да под' землю иде, ал то не може быти, нитї е ко том' прїличуно. Ерно из'под' земле и Бога не има, него е бездна. А оно с' небесны висїнаа ни кудѣ не силазы. А вернїи е поглѣдъ него ли учвеніє. А из тога згледни де камару сена, како стои', ил' ти цр'кву поглѣдай, коꙗ но е и Богомъ у облаакв из напре вказата, како валꙗ на небесни форму правити на земли, ніе ли їѡн олтарска страна ѡбрнута к' истоку, а друга с торонюм' г' западу, дестна страна на подне, а лева к' поноћнику. Тако ти и сунце удїналъ ѡбтиче, кад' за єдну страану заагіє, тадаръ з' друге страане пом'рчина ѡстае, и не видїи се сунца, ни месеца, а ни ѕвѣздаа свїю. Свѣ то єднако преходи и ѡбтиче овай светъ, те свакоm' вилаету и страни сїа и служи. Кад сунце ѡд' истока излазы и г' западу иде, не иде оно тадаръ под' землю, него ли кругом' ѡбилазы землю, тамо северним' странам' сїа, кад' е овамо ноћъ, дотле и обигіє, идући му до истоуне му прве страане, и пакъ овамо иде. Кад' ходїи северніѡм' страном': оне тамо високе планине и море, ваа некїи високъ дуваръ ѡдовудъ засланꙗ га, зато га и невидимо. А ѿ куд' іє томе сведоџба, да іест' тако, а не иначе.

Ето премудры Соломонъ оу книзи Еклесїасту указуе, него покривено се пише: излазы, рече; сунце и на свое место иде, диже се ѿ истока и иде к' югу, пакъ ѡблазы к' северу. Єво, вели, ѡбходацъ ѡбходи дух' и иде, и пакъ на свое ѡбраћаніе се вр'аћал. Мотри га, како иде на подне, и ѿ тудаа вєћъ такы поуне северню страну обколивати; те со тога и ѡ другом' се оуразуми куда сꙗ

ѡбр'ћѹћн мѹ се. Псаломннк' тако ѡ нюмѹ казѹе; радѹе се юко исполїнн', кано брзн юнакъ тр'чатн мѹ пѹтъ, н нзлазак' мѹ ѿ започела неба, н селюню сѹсретан до небеснога краю, нитн гдѣ нма тога, ко бн се съкрїѡ ѡд' нюгова съгрѣванѧ, н никадъ' нигдѣ се застаюва, нн само ѡ себн ходїн н горе стон, него з' божїимъ словом' е ѹтвргюно н ѹчинюно, да се тако обраќа ходом'. Како но н небо ѡд' воде згѹштено нн на чемѹ стон горе не покретно, како Давидъ велїн: словесем' господнимъ небеса се ѹтврднше, шта рад' то рече: н ѹтвр'днше се; за то юрно ѡд воде се състннѹше. А што ю само ѡ себн тврдо, за ѡно не говорн, юр' се оутврднло; него што е жїнтко н текѹће тврдїн се.

Петога дна ѹчнны Богъ сагюннце питоме, н свакѹ животинию ѹ морѹ, велнке кѵте, свакоюке рыбе н водены гад' н крилате птице.

А шестога дна съткоры то, што е четвороногого по земли, ѕвѣрад', маарвѹ, н стоке, гад' што плеже по земли. Тога дна н човека створї. Понайпосле, тамо на истокѹ оу юдем'ской страни, изабра Богъ юдно лѣпо ѡсобито мѣсто, да бѹде за почаст човекѹ, чисто, ѡбашка ѡд' дрѹге животиню, съ свакоюком' лѣпотом' н красотом' накїнти н изпосаћива. Рѣкѹ великѹ нз' юдема ѡд' окїана напѹсти, да кроз' нюга тече. Напаюти мѹ воћюке, н на сред' два красна їѡшъ др'вѣта посади, юдно жїнво, да дѹжн живот, ко ѡд' нюга ѡкѹшаа; а дрѹго пакъ разѹмно, свѣст' далюћи човекѹ. И томе местѹ продене име рай. Те ѹведе онамо човека без' бриге н шамате боравити мѹ се. Алъ за мало онде бы, такы ѡпет' испаде наполю.

Ѡвы божїи дѣла колико е створїн ѹ то шест' даанаа оураднїѡ. Имаа н свѣга до двадест' н два ѡсвѣм' дрѹге пошѹрице кое шта. Пр'во свѣт' н мракъ, а кад' не нма свѣта н без' тога свѹд' помр'чина. Дрѹго небо. Треће

ҁемлю. д҃. воде раҁрѣды, кꙋт кіє кои теће, стиати ли їѡй. Пето рибе. ѕ҃. ѕвѣрад' рꙋлє и гад'. ҁ҃. ватрꙋ. и҃. облаке. ѳ҃. кишꙋ. і҃. слане и мраҁъ. аі҃. снѣгъ, лѣд, крꙋпꙋ. ві҃. море. гі҃. сꙋнце. ді҃. лꙋнꙋ. еі҃. ѕвѣҁде. ѕі҃. вѣтрове. ҁі҃. садове. иі҃. високе горе и др'влє. ѳі҃. птичїи рѡд'. к҃. травꙋ и билє ҁа лекове. Дванст' и едно. Овꙋ по ҁемли плежнкꙋ ствар и мꙋшю, и росꙋ оуҷини с' неба ити. Дванст' и дрꙋго: ҷовека ѿ ҁемлина праха съҁда и рай посаадїи.

Єто то дванстъ и два посла оу то шест' дана Богъ докона. По томе хесапꙋ и жидови ꙋ своїѡй бꙋквици, на тай споменъ имадꙋ своꙗ книжна слова дванст' и два, а не више. На тꙋ пак' формꙋ и ѡд' ҁемлє до неба, имадꙋ раҁрегіена дванст' и два мїтарства, како ти да реҷем' страже, ҷꙋвари небесни горе пꙋтова, што истежꙋ и испитꙋю ҷовеҷаске дꙋше ҁа свакоꙗке раҁлике грѣхове по редꙋ, ко е што ҷинїѡ ѿ своє младости до смр'ти мꙋ. Ѕли и врло люти аггели, истога реда, што сꙋ оуедно съ сатаном' лꙋциферои' с' неба спали и поцр'нили, под небесни дꙋхови, кнеҁови и поглавари ҁовꙋ се, а не небесни. А ҁа аггеле небесне не пише се, кад' сꙋ сътворени, пре свѣга ли ꙋ єдно пр'вога дна с' првїим' горним' амперенским' превисоким' небом' и съ свѣтом' сꙗнним'. Хеле, тадар' сꙋ веће сви били, кад' є творїѡ Богъ небо и ҁемлю, овꙋ вигіенꙋ стварь. Толико ѡни ништо нї ꙋ ҷемꙋ нїисꙋ ꙗто помаагали спраꙗти, него исто, што сꙋ дворили ѡко Бога, ҷꙋдећи им' се и дїивећи негово' посаꙋ. Хваалили га и благодарили ѡ своме имъ постанкꙋ, ҁнаюћи имъ ҁа то, да ѡни ѿ пре нїисꙋ били, него и є онъ створїѡ драговолно, стоꙗхꙋ као ҁглѣдници, люди, кои ҁꙋрећи съ сокаака мотре, гдѣ се кои господски двори праве, што ли се майсторише, пред' ними, и по

нима. Видѣћи имъ небо где се из' ништа и земляю правы, узгјахѹ се томъ послѹ. Гледе где се море таласа, и земля се разлико краси, проиеражїнвахѹ се стрепећи ѿ страха, што ће из тога да бѹде. И како шни ни ѹ ком' послѹ нїнсѹ Богѹ помагаалали, него текъ гледали сѹ готовъ посаш, и томе сѹ се чюдили. Саамъ Богъ свѣдочи за то, каде с' праведним Іѡвом' бесегюше: кад' саамъ, рече, спраалюш небесне ѕвѣзде, тадар' сви мои аггели ме похвалише, и из' гласа предамном' запоюше. Видѣше шни Адама оу раю, юръ престѹпа божїю заповѣд' и згрѣшѹе, ама пакъ провидѣше, што кю из нюгова порода до после произдаћи. Оуз' то и немарише, видеше га из' рая протераата, и не пожалише га за то, юрно шпет проздадоше, да е за нюга приготовлюно небесно царство. И то е за велико чѹдо и припокѣсг', те прегю рая бы людма добрїим' пригововлюно небесно царство. Єто рад' тога ни мїи за то да се не чѹдїимо, крошто Адамъ за малѹ стваръ протерат бы из' рая. Ама томе повише да се дивимо, како ю пре нюгова посганка небесно царство постало мѹ, како єво саамъ нашъ Спаситель Христосъ ѡ томе изговара, те велы: прїидите благословены Оца мшга, наслѣдѹйте оуготованное вамъ царство ѿ сложенїа мїрѹ. Томѹ слава въ вѣки. Аминъ.

СХХ.

„СЛОВО НА РОЖДАСТВО ХРИСТОВО“.

Стихъ:

Се дѣва въ чревѣ прїиметъ, и родит' сина, и нарекѹт' име юмѹ Еммаиѹилъ, иже юст с' нами Богъ. Ове сѹ речи за Господа нашега Інсѹса Христа изговорене ѿ пророка

Исаїє оу седмой главы споменуте еvаггелистом' Маттеием' Зач. в҃. Лук. а҃. глава.

Ѿ ове девойке, што се є пред архаггелом' Гавріилом' Господу Богу слушкиниа на рекла, се раба Господниа рече, роди се саам' Господнїнъ Богъ.

Добри слушавцы кметовы и кметски синовы, те ѿ слушкиніє чинны свою малку, свое снизиваніє именовато слушкиниа, брзо їѡн на промену голему издаaѓе, тако, да се садъ зове: ево ѥ самъ мати Божїа, небу и земли царица. Тако, ко се саамъ испр'ва низы, после на велико излазы. Како што се у еvаггелїю кааже: ѥко въсакъ смераеи се въ знесет' се. Нїѡй доиста звыше се те речи. Погледа Богъ на ніено спушteніє служно, те є и врло повыси, и за свою матер оузе. И саамъ ѿ те слушкиніє слугину наалику презе наа се, те собом' и назва се по човечаской наатури слугом'. Нїє, рече, за то дошаѡ синъ човечаскы к' людма, да му ѡни служе, него ли онъ нима да послужы. Саамъ тай потежа се к' послу, кому но свако зданїє(1) раадеѣи послче. Ама овай радїни' нешто врло добро меѓу людма наумїѡ се упословати, кои но сви више съ ѕлом се жїнву. Ал' ніему добром' у вилаету бораклиеѣи, то и вилаетъ мирно и лепо ѣе се оу любави здржавати. Некат' смо пїтали, ѿкуд' се коме добру наадамо, коли ѣе нам' га дати. Овай рабъ добры слуга, што се ѿ божїє слушкиніє родїѡ, али болие праксїє да речем, благы Богъ, зашто нико не може само собом' ѿ свое наатуре право благъ ни добаръ быти, кроме ѥданъ Богъ. Онъ намъ на своме рогиеню и из'далие свако добро честито и бернеѣетли, име му є Еммануилъ (Еммануилъ), што но се зове Богъ ѥ с' нама. А кад' є Богъ с' нама, а Богъ є богат, то є свако преспорено благо

(1) Зданїє = създанїє, све што је саздано.

с' нама. Ꙗ што више и иштемо, онъ є нашъ господинъ и царъ вѣчны, а и отацъ намъ є милы. Толико да му на речъ врло меркамо слушаюћи га, право и вѣрно, да му служимо. А сами собомъ иначїимъ не старамо се, датикіє ѡнъ свега из' доволе ѿ куд' се и не надамо и прибавити нам'. И о томе на саданием' пониже указиваню поболма можемо вразумити се, на што се што докундисуіє.

Пресветаа дѣво Марїє, коѧ но си родила слово божїє съ пл'тїю, Ты и садъ, моли' Те, роди, ако су ми и погана моѧ оуста, оу ниима божїє слово. Боже посилаєи слово своє земли, пошли оу моѧ земаѧна оуста слово, да ва кротости течет слово Твоє въ оуши слишателием' моимъ.

CXXI.

Одломак из беседе јеромонаха Гаврила, коју је говорио на нову годину 1473 у Коморану.

— — — — — — — — — — — — — —

„Како су првїи богознанци, ѿ Ꙗкова деда имь, богомъ нареченнога Інсраила, проименовати, те се сви зову Інсраили. Тако и ѿ Христова имена вѣрны прозкаше се Христїани. Како и сваки ꙗзыкь именуе се кроз прво посталога имъ деда подретлу и имену. Ассирїани називати су по Ассуру деду нихову. А що су єдни другїим разабраѡци оу договору своме, ако му кои были раазлике беседе по себи. Хеле у писму све се то єданъ род зове, како що мы говоримо Словаци. Алъ не тако, него сви єднако нарнчемо се Славени, по пр'вом замаану, кад є све то оу єднои слозы было и єднога су цара над собо имали; те имъ нико нїє могаѡ ѡдолети, у великои та-

фри помпаашини на гласꙋ люди ѡсобити вїнали сꙋ, крали витезови на бою, те со тога сꙋ прозвати вр'ли и славни тꙋщены наарод, ни ти имаа на свѣтꙋ више кога рода, колико тай славенскы без числа многы наародь, що кꙋдь разсѣаѡ се; ѥсꙋ до посло называаты Хорꙗвци, що сꙋ више из меѓю Лешке и маџарске землѥ, Словацы, али кроз то, тако ѡкашка се именоваше. Ѥрно ср'бскога чатанꙗ слова, таа азъбꙋквица, понаапре из меꙉꙋ них ѥ изашла, свїим ѡсталим Србљѥм, Бꙋгаромь и Рꙋшнꙗком за потребꙋ книжнꙋ. Ако наипосле кроз Немце, и изгꙋбишее ѡни саами, ѥръ ѡсобито се ш'манише, кроз Атїлꙋ, пр'вога маџарскога кралꙗ. А ты Лесы Ѿ Рꙋса сꙋ тако називати, кад се ѡбрнꙋше ꙋ паапишкꙋ вѣрꙋ; а ѡни сꙋ Рꙋси не почела и Полꙗци кроз воеванѥ имъ оу полю, зовꙋ се, радъ ѡмразе, що се ѡд христїанске вѣре Ѿвраатише, кроз' неке ѥпискꙋпе своѥ, назваше и Рꙋсиꙗцы ѥдне мр'тве лешине, те по томе ѡстаде имъ имъ име Лесы. Рꙋси сꙋ прозвати, ѥдно Ѿ пр'вога имъ кнеза Росса, дрꙋго пакъ ѡд свога имъ раасапа, ѥръ тай наарод сасма е тꙋщени, имаа близꙋ до по свѣта, кꙋд се е раз'тр'вїѡ и размножїѡ свꙋдаа. — — — — —

CXXII.

Үетвр'та үест' слова на рождаство Христово.

„Добра братїѡ хришћани. Без' времена е сваки посаѡ оу залуд', а без' промотрїиванѧ разумна ни толико не валѧ. А што лї е үовѣкъ на свѣту, кои разума ни свѣсти у главы своїѡй не има. Ѿкуд' ли се то достае, ако господин' и(х) Богъ не дае, алъ по труду и уүеню книжном'. Небесны код' Бога аггели со тога су и създати, те саами оүмовы свѣсти пламенити и разумни су по себы. Алъ тога нашега говора тамо горе мегю нима не има, нит' имъ е за потребу. Ѥръ ѡнаако саами себе провиде, што кои хоће и знаду се, свѣсти су, а не тѣлесны. Ама нам' се з говором' валѧ уүити, ако хоћемо да што знамо и ѡ Богу и ѡ свѣту. То е понайпреүи посаѡ свакомъ үовеку из' свое му младости мудрости се и памети уүити. Земланин се аггелъ үовекъ назїва, ако е мударъ и разуманъ и Богу служи. Нс' тога намъ свако добро и живот' долази, а временом' и послови напредую за нашу хвайду.

Ѥво данасъ и сутра ѡвы благїи даана, кое другѡ радение нам' се прїистои, кроме Бога хвалити и благодарити, кои нас' е създаѡ радъ тога, и к' себи нас' е присвоиѡ, ка и аггеле, да га на земли славимо и үудеса му исказуемо.

Него што се напред' овде из говара ѡ Богу, и ѡ нашем' постанућу, бааръ слушайте и дїивите се каио аггели Богу, кад е свѣт състалѧѡ. Ако по себи не знаате му үатати и поѧти, ѥднаако се то прїими терава искаламлѧ Богу служение, како үатцемъ, певцем' тако и послушником' ѥдна е үастъ и хвала.

Ѿ пре, докле ї҆ѡште мі҆и писмо были създаани, имаѡ е Богъ изʒаавато мꙋ поштеніє ѡд' аггела и слꙋжбꙋ, како и ꙋвѣкъ пред' ним' сꙋ, слꙋже и пою. Те ѡсѣћиіє свѣсти оумливы. ієст' то, да е свѣст' и ѡсекиніє раʒлико и двострꙋко се ʒове, ама ꙋ ієдно се држи, иі҆ті҆ е свако по себи, ни то може бытн, да би се раʒдконило. Што ли се и може ѡсетити беʒ' памети. Памет е ʒнаніє, и ѡсећно е то, што се пиполі҆и, и проʒнае тврдо лі҆ е што меко лі҆ е, паа́лы или стꙋді҆и, боли ли или свр'би, као ієст' то, да е погалвиті҆а свѣсгъ ѿ спажаніа, алъ ієдно с дрꙋгі҆нмъ оу҆ч҆иануе. Спажаніє ѿ памети владуі҆и се, а где ѡпет' не има ѡсећаніа, ѡнде и ꙋмліє іє слабо. Ієдна страна мртва е, а ѡбадвое ʒдрꙋжно цѣло е и свршито. И то небесны аггели сꙋ, оумлъ и ѡсећаніє, разꙋмно ʒнаніє, то е пре нас' Богꙋ слꙋжило и мꙋчем хвалило га, ꙋ своме, да речем', местꙋ хатарꙋ ли стаіало е и бораві҆ло, те створителіа Бога слова, то ієст' Сина божі҆а ꙋ себи ношахꙋ. Мꙋчећи сꙋ ѡни божі҆и пѣвци и хвалієници мꙋ, као врло гласовити проповѣдні҆нцы были, негове иʒві҆а́ны хитрі҆и послова ꙋраагієны. Ѡнога доби ї҆ѡшъ ні҆е была коіа раʒ'меса ꙋієдно, раʒаʒнані҆нканієм', што е боліє оумліє ʒнаніє ли ѡсѣћно. Да би се право ʒнало оу той божі҆ѡй ʒграДи свашто по редꙋ што има што ли неима, коме лі҆ е што ѡвога свѣта ʒа коію потребꙋ, цѣло све ні҆е се ʒнало те божі҆е многопостале майсторске хитриніє; ієръ тога ї҆ѡшъ ні҆е было, коме е ʒа потребꙋ, да свашто ʒна, те чꙋе и види, пакъ да прихвати и ѡсеже стискꙋе ли рꙋком', те ѡсећа, што е што и на што е. Іер'но єдно оумліє, што но сꙋ аггели, што ѡсѣћа, кад' ни ʒа што не приката, не ієде оно ни пі҆е, нит се ѡдѣваа, нити се воʒи, ни стꙋпа, да мꙋ е што ѡсѣћно, виді҆и, чꙋе, ʒна ʒа свашто, весели се а и бои се, а ништа се не дотиче, ни мꙋ е што тешко, ни га што болі҆и. Оумоки видѣли

су, гдѣ прави Богъ небо и ʒемлю, и краасїи сваҷїим', и пунїи беʒговорливом' животниїωм' ʒемлю и воде. Ҷудили су му се майсторїи, и ʒа то хвалили га. Ама пак' су се дїивили на што є то, кому лї є ʒа потребу. Ʒнаду, да нима не валта и ни ʒа што имъ є. Като текъ садъ да се промотримо ʒа наше душе. Кад' кои оүмре, и душа му иʒ' тѣла иʒагїє. Она іє раʒум'на ʒа свашто ʒнаа, ҷуе, виды, весели се на' се бои. А еда їωй што хвайдише више ωвай свѣт', или їωй є што ʒа потребу оүʒимати, што у нему има. Ʒнамо, да ни ʒа што їωй нїє, нити што валта нїωй више ωдовуд' кроме простаком' подужбиние, ако їωй ко имаа што дати. Тако и аггелом' што є ʒа потребу славъ ωвай свѣт'. А Богъ ʒнаа ʒа кога є валтω, томе га є по напре и справїω, като вр'лїи господаръ, пре кућу и покуће справи и храну спреми, пакъ кућину ҷеляд' събере, да имаду на што доћи и дворове му ҷувати. Те како ѿ преговор'лива ни ωсѣћна Богу ʒахвалїωца ω вигїеном' ʒданїю нїє бїило. Ʒа то ево то и ʒактеде вр'ли хитарацъ, да му се майсторїа оваа справ'на ωсѣтлива скроʒ' бѣседу оүкаʒуе, а не мучећи проходїи се. Ѡ том' смотре, да такво што год' живо паҷины иʒ' двострукє вигїене и не вигїене форме склопи себи друге хвалїωце. Инди ето ҷовека на ту скопу съʒдаа, и ωд' ове вигїене ωсѣћне ствари готове оүʒе, те съʒындаа месната тѣло, а ѿ себе живот му даде, што но є умливаа душа божїе наалике и говорлива рѣҷъ у себи носи, те съ своим' іеʒиком' може скаʒївати те ҷудне божїе послове и управе ʒа дїику му хвалєну (съ седамъ фелы бы створен' ҷовекъ, месо ωд' ʒемлє, кости иʒ камена, оҷи ωд воде, крвъ ωд' росе, пару и ωдихїиванїе ωд вѣтра, раʒумъ памет' ωд облака, оүмлє съ аггелск бр'ʒине. Цѣлокупанъ състалєнъ є ҷовек с ҷетири стихїє: съ ʒемлє, с' вѣтра, ω ватре и воде. Кадъ умре, у тому

се ѡпет' тѣло и разиде. А душа е безсмр'тна, ѡна иде тамо, где оузбуде себи место ѡд окуд' заслужила, оу едно своим' умлем' и среуом').

Ето знаите, да тога рад' бы сътворенъ уовекъ, ѡ сваком' дару, и ѡ свакой му видѥной и учвеной ствари Бога да хвали. И ѡ томе свагдашнїи разговоръ нека му е мегю своим' оу састатку дружеском'. А ако ли ѡ свему томе мууы, ни за што не хас, него е поникао каа бравуе г' земли, ѡ своме се ѡвом' животоканю оудїнль забали з' грижом'; тай право да мегю люде нїе оуброенъ, ни принїнсат', него едно земляно е тракоберуе. Таквога пророкъ Давидъ, а сам' Богъ крозъ пророуаска оуста нарїнуе скот', а не уловекъ, сїи бо велы скоти сут'.

Тако е Богъ уовека на вилаетску форму учинїѡ, кано манїи неки ѡвай свет', те га постави на земли другога синжаа видѥна аггела з' двострукe слике, з' душе и тѣла склоплѥна, съ земле Богопоклонна хвалїѡца, назорнїика ове видѥне божїе ствари. С' памећу ѡсвѣтлїика свога тайника и домлакѥгъ вѣрна управацїю на земли постави оу овом' нѥгову свѣт'ком' двору, кано цара и господара над' свомъ морскомъ и земляном' животинїѡм', издаата из' горнѥга царства, земляна и небесна, малодобна, и вѣуита, смртна и безсмртна, разумна, паметна, оумлива, беседлива, видѥна и не смотрена; средня, ниска и висока; з' душе голема, а тѣла рад' худа и понизна; з' душе за разсмотриванѥ, и г' Богу доброволно присвааянѥ; а с' тѣла за покорност' и владенѥ земляно. Подизати се валя уовеку, а не у бр'логу лежати. За то га учины двострука, да едно боравн жїиво, те удїнль хвали свога Творца, добра господина; а друго, нек' се ломїи, кїину и трудїи се овога свѣта да ѡ sлу, каа ѿпаднїикъ не мислы, дирїницећи му и мучећи се, нек' се уїи, ко е што ѡдашта лї е, те ѡсвѣ-

стно съзнае свога му владику и госпудара. Саамъ оу томе издаату му поштеню лѣпо се нек' се без' хїнле и кое ѕлѣ прїнтрусе крїнве валада и сноси, знаюћи му, еръ е за сад' овде така животиња, коя е к' путу ωном свѣту хаазуръ, цигурно ωпраавна. Овай живот' тамо е преоданъ, а край му е затаят, нит се то коме знаа, у кое кие доби коме тай пут' пасти. А ко е добаръ и добре е кюди, то ест' з' божїим' мановенѣмъ ωбожїикат' съ своим' к' нюму прилеплїнванием'. Алъ ако лї е ωпаклїа и ѕлица, ωно ка и сатана ωпаднїикъ, ωвде у ѕлу боравлюћи, а тамо горе му се иадаюћи. Ето у око с мѣром рѣчи ми излазе, и овде се мѣры истинито с'тие, човѣку за видение тамо божїе свѣтлости. Овде валя многу муку и тугу протеглити. Адамъ е понапре свѣтлост' му видѣω, а после е муке допаω. За то садъ болю е нама муку пре подносити, да би после моган лице божїе слободно глѣдати. Свѣза Богъ съ животом' човека, и ωпет' га рад' кривице му ωдрѣши, алъ до после пакъ болма яче кие га съ животом' стегнути и свѣзати чврсто, тако да се вѣћъ никад' не може више ωдрешити, ни се душа икадъ с тѣломъ растати може. Тога ето ω вигиеной ωвой ствари чувставной, да речем ωсежной ωсѣћиой, под' руком' съзнанца створи, да свашто зна и Бога ω том' гласовито с' езиком' да хвали и благодари без' мучаания, оумом', то ест, понапре за свашто се прознае, и Богу хвала излазы. Ама свѣту нїе чувено. Тако, што но велимо, и свака добра и дуруз лѣпа справа хубава коя майсторїа себе сама згледна указуе, майстора свога хвали. Али ωпет' ко томе за свѣдоубу сказїивание валя знати, кои е тай майсторъ, што е што справїω. Ако му лї е што за потребу, онай то и превузима себи, а коме не валя, тай чудїи се и дїикы справи, и майсторїю хвали, пакъ тако и проходїи. И свако ω себи

с' мнром' стон на скон мѣсты; уздилацъ ѡ себы, а справа ѡ себи.

Тако св ѿ пре оумовн, што но св аггели по себи на горнем' неба нз' гласа славили Бога, ка н садъ. А ѡвай свѣт пакъ по себы съ своїѡм' спразѡм' лѣпом' н украсом' с' нѣговом' хвалѥн' є Богъ, ама без' гласа. Глас мв сказїнват' човекъ жїнвъ умлнвъ н беседливъ човекъ бы. Те н зарад' тога хвалѥнѧ н згласнванѧ поутовал га Богъ, н в рай га оуведе. А гдѣ лї є на ком' ли мѣств ондаа н бїѡ тай рай. Ако нїє сакъ ѡвай свѣт' ка н сада што є за люде н за сваки животиню створенъ, рай мв є то бїѡ, велнка милостъ божїа на нѥмв, што є сасма многознаалица бїѡ. Свачем' жнвв н травамн, древѣм', каменю, брдама, водамн, полима, вѣтровом', само ѿ свога разума, нмена є нзнадѣваѡ особито, н сваке земалѥне майсторїє непронаходїѡ є. Самоволянъ н самовластанъ бы сътворенъ, тако, да кроме ѥднога Бога, свога мв створителѧ, никога више господара над собом' не нма, нн га познае, нн се шта встрвча, нн бон ѿ кое дрвге вндѥне ствари, ѥръ ѡнъ бн царъ н господаръ свой свѣтской ствари, што хоѣе да чины, нико на пвт' да мв не стае нн мв се што спреча, страх' н трепет' рече Богъ, да бвде вашъ на свїнм' морскым' рибамн польскнм' sвѣрадма, н небеснїнм' птицама. Єто со тїнм' га почате, ако sло ако добро чинїѡ, в волѧ мв стон. Ама Богъ за то га тїнм' дааром' ѡбдарїнва, да ѡнъ не бвде sаѡ, него да є добаръ, Богв за хвалв н за слвжбв. Оу томъ голѣмом' поштеню мв добром', те на болѥ свѣ више нзлазы н претнче, не манѣ нн више в своме райском' раадению провнгѧтн мв речено бы. Него по семенв садовском, какво мв се семе дае, такво да н сладїн. Безсмртных садѡваа ѡнъ бы нарегїенъ саадилацъ съ своим' мотнкамн, то ѥст' з' нзмншалїнванѥм' вралїнм' ѡ свакоѥ ствари се

оуразум'лявати, и Бога гласовито ѡ томъ хвалити, и нешто лукаво и ѕлоуесто у себы мислити, на кваръ души своїѡй и Богу за досаду. Свою свѣст', како рай, господску неку баасуу, улюдно уистећи и пресагивати валалє мисли у главы бы му заповѣђено, што лї є ѕлоуесто неваладло мишлєнїє, из' своє памети му, то како коров' и хлурєже да круи и истреблює, те наполѥ исфућара, што лї є поштено и хубаво за поуаст' Богу да умы и мисли се. И не залуд' му пакъ реуено є сѣдити ни лежати оу томе смишлєному раю, оудїна' нека ѡ божїи садовы, кои но се оууениєм' ѡ писму назїивлю, да тре и крши свою памет', како пророкъ ѡд' божїи оуста нам' доказує, те велїи: оуди се оуди се Ієрусалиме, то єст зборе христїански, докле нїе те мой духъ пометнуѡ и ѡставїѡ пуста и ѡдомртила. Зашто без духа божїа, уовѣкъ є мртва стваръ. И Богъ є првогъ уовѣка проста, безбрижна, нелукава указаѡ, и само гола поставїѡ боравити му на свѣту безкућна, без нїєдногъ ѡдѣла, та какавъ є испрва быѡ, таку валадїаше му се држати и ѡбставати уакъ и до послѣднєга му краа живота на земли. Пакъ и ѡпетъ ко томе Богъ за своє незаборавлєно съзнаніє пред уовека издаде самоволнїику законъ, уему би се знаѡ држати. Законъ є то, што но є божїа заповѣстъ безсмртны садъ, кое ће воћно дрво своити себи, и воће му шнєга ѡкушати, до кога ли пакъ ни додїирати му невала. Бїаше у томъ раю єдна воћка, именом' разум съзнаніє, итї є око дрво само по себи за кою уовеку пакост' ѡнде посагєно было, нл' му пизме рад' ѡдреуено неєсти се. У то да не допуштаю на волю ѕлоуестинцы своме єзику на Бога укорне рѣуїи имъ ландати, ѕмїю наликуюћи; єрно с временомъ и глогиніе су за єло, и скашто є добро за приватланіе, а без времена ни лѣкацъ не вала, зашто то се може припѣтити несрећа,

да и ѡд' ꙃалогаꙗ свога може се ꙋгꙋшіти чоекъ и смрт' мꙋ се прилꙋчити. А тай ıє садъ поглєд' кїѡ, са шта ıє Адамъ под' смртъ ѿсꙋгıенъ ѡстаѡ.

Єто како и нас' копаа ꙋ срдцꙋ, да ѡмма свашто чꙋємо и видимо, и свашто проматрамо, што нам' нїє ꙃа нашъ посаѡ глєдати, да дꙋше своє опет' с' ѡговором' ꙃлоуєстым' грѣшимо. И до сад' мегю вама є то одреѵено дрво раꙃꙋмно, до кога се нам' не валя дотїцати, а и нїє башъ свакомꙋ ꙃабранєно, кроме малоꙋмним' и неꙋкым'. Али што мы ꙃовемо шꙋпланъ, ꙃврканъ, несвѣстанъ, вртоглавъ, нек' се ни на блиꙃа к' нємꙋ не прикꙋча проста а людина ни кои шмр'кланъ, ꙃꙋкан; а камо ли ѡбирати шнıєга воће и ıєсти мꙋ покрће. Ієръ ꙋтрнꙋкıємꙋ ꙃꙋбы, а ма кои є вр'ло вѣштъ, мꙋдар и цѣле памети, иꙃꙋченъ ѡ пїсмꙋ, хитленъ є многоꙃналица, такꙋ дотицати се валя, и не жꙋстро и лакомо, налгло ли, с ѡпїпом' и тихо. Єда лї є ꙃа децꙋ млеко сисаюћи, вїно и ѡпора людска храна, ꙃнамо да нїє. А што много ꙋ неꙃнанъ да вам' ꙃа то раꙃꙋмно дрво райско ꙃагонетам, кое но є свaком' ꙋ моꙃгꙋ мꙋ посаагıєно. Просто да вам' ꙃа нıєга искажем'. Дрвѣта сꙋ раꙃлике мисли, раꙃꙋмно ıєдно, нашъ є створитель. Ѡ нıємꙋ се ꙋ мисли не ꙃабаляй, ѿ кꙋд' є постаѡ, кто є и што лї є. Глєдай себе, што си ты, како ли жївїшъ, и ѡ дрꙋгой ствари промишляй, како стои ѡдашта лї є што постало. Ꙃадоста тї є то. Нит' се с' ꙋмлıєм' ꙋ дꙋбине и ѡ томе машай, да се не ꙋтопїшъ, а висїна се и не машай. Хвали Бога ѡ свемꙋ. Чꙋвай срдце и главꙋ чꙋвены речи ни ѡ свое ти памети. Акониси богословїю иꙃꙋчїѡ, и ꙃаконъ право свикаѡ, ѡ Богꙋ и ѡ вѣри с тꙋѧовѣрци не надпири се, ни се што инаати, а ни многога раꙃговора ѡ томе не бꙋди ти, никога иꙃмишлянвания многога, да ѡд' Бога и вѣре не ѡпаднешъ. Лишє пїанъ и ꙋ пїћꙋ оуста

на то не отварай. Тѹгѥ вѣре ни кѹди ни хвалы, ни меркай ни се на што оуглеедай. Оуѕглѣдай се на правшнѥ свете Оце и мѹченнке, те свой ѕаконъ лѣпо, право добро ѹѹвай и спажай. То слѹшай и држи, чемѹ те твоꙗ ѥрѹсалимска источнаꙗ црква, мати наша ѹчи и насталꙗ. Со тога се не попѹѕай ни на лево ни на десно, да се не споскліѕнешъ ѹ палеино гротло божїе ꙗрости. А ѿ свакога и найманꙗ грѣха се ѹѹвай, и не подири ѹ што ѹгажати, поѕнаавати ли што е што, какво е горко и сладко. Ꙗѕбе и пожелѥ клони се, ѥрно ѹѕбѹнћете на горе послове, пак' ће те иѕгристи и ѕадаавити. Ѕѹби сѹ, рече се, ты ѕѹбы лаковы, како палци воденичина кола ꙗкы и дебелы. Ето с кражїе наа ме ѕлѣ пиѕме, и съ женска ласканꙗ оумилꙗте раѕмажне пробе оуиѕглѣие, пожелна иѕноса коћна, преварїи се човекъ, мѹжка глава, с нѥном' маалѕанцом' ѕа нїѡм' се поведе, Бога се ѕаборави и прећнѥ мѹ, донесенѹ крагю оуѕе їѡй иѕ' рѹке, и ѹѥдно то поѥдоше, свой чемеръ смртно воће с ласком' ѡкѹси и приседе мѹ оу грлѹ. Таки проѕна свое ѕло ѹ себи, да е брїачъ прождраѡ. Иѕ' пред' Бога се оу шишлꙗгъ сѣкрише; поѕнаше, што е ѕло и добро. Дрхаат и превѹѕе, ѕаплашены стрепећи имъ ѿ свашта, меште влаaде господске над' свачїим' ѡстааше. Ѡх' ꙗѡ и леле, да ѕла мога посла, што ме снагѥ с' мое ѕлѣ несвѣстице малоѹмие. Мой ево дедъ, съ ѕаборавка иѕдаате мѹ ѥдне ѕаповѣды, поѥде свое отрове, те и ѕарадъ ѕлобе и желѥ тѣлесне, ѡд' Бога ѿпаде. Ѿ жнїва коћа иѕ раꙗ, ѿ свое мѹ слободе и мѹдрости, наполѥ бы протерат'. Оѹ кожне халѥшние смртне се преѡкѹче, ово дебело тѣло тромо, слабо, трѹло и гнило, тешко и рѹжно ѕглѣдно наа се превѹѕе. Ѹ томъ проѕнасмо свою срамотѹ, съ ѕноемъ и ѹмором' ѡдсѹгѥны ѡстасмо до смрти се хранити. Ѕемлꙗ ѹ нашем' раадению ѡста под' клетвом ѕлородна. Смртъ

на све жїиво од' оно добы постаде. Нєго еда би се грѣхъ и наша ѕлоба пресекла с' коїωм' годъ доблю, тал што се є испрва ȥапоуела ѵинити, да беȥсмртно на ȥемли не ωстане. Ȥато Богъ и иȥволи съ смрћу їωй се иȥтреблїиивати, съ ȥемлє да пропадла доле у беȥдну, и скорїе съ свѣта є иȥнестае. То гублюнє съ с'людске ѕлобе и нааменћорлука друг на друга све постаде, и с' кр'вомешавние ȥапуштуе од нас' ȥемлю. Како и саами то ѵуємо и виднмо, што се и колико се беȥ'ѵинство по свѣту перы и ѵины, те велика божїа милостъ ѵовеколюбїе му, што є над' нами. То се преωбрће садъ на ѕло, скаку педепсїю и голему муку нама. многом' тужном' каштигом' наакаȥном', ȥа раазлике многе наше грѣхове, рааȥлико и кааȥнећи те люде с' коих' но се ѕло ȥапоѵинию, и корснъ пакостлив' у себи носе, по рааȥликом' времену свога имъ ѕла иȥвїюню.

Те понаапре єто люде оуѵїи Богъ, и свѣтоваа саамъ иȥ' свои му оустаа, и после съ ȥаконом' и с' пророци каȥїва права се пута држати, и ωпет' на руку даава и приводи к' себи ȥ' доброуѵинюнием и с' помааженнием. И пакъ с' великом' прећиїωм' каара и сътираа ȥ' болєскю раны и цвѣлы, глаадом', мором', ватром' жеже, водом' топїи, градове толике и селишта оу беȥдну испроваліива, непрїателске войске напуштаа, сеѵом', харанием', пленом' ȥапуштаа ȥемлю, и ωпет се на милостъ повраћа с' пожаωбом' своїωм' ωслободїиванием' ωд' робства слаану и мааȥну свою руку пружаюћи, те над' своим' душмани клааду и надбиюние даава, и иȥ' нова пакъ каара, многе страхоте и ѵуда ȥа нишанъ с' неба, да кие карание бытн, по напре указїива, еда би се люди ωд' ѕла ȥаустегли, докле нїе пукаω одȥгоръ ни паω кои хушум' на ных'. После пакъ туѵе и бїи, градом' туѵом', треском', мунїωм паали, вѣтром' водом' раȥмета и топїи домове и полю;

род и жїта смлата и развїа; люте ѕмїе ѡсойнице и аржадахе, и свакꙋ лютꙋ ѕвѣрадъ на люде и на марвꙋ напꙋшта, клати и́. Што но се и до сад᾿ гдѣ где то изꙗвлюе, мꙋжко и женско ꙋ єдно з᾿ децом᾿ раазликом᾿ смрћꙋ гꙋбїи. А све се то тай божїи гнѣвъ проспиа и наводїи се, еда би се исто ѕлоба сътрла и искоренила се из мегю люди. А никаако човекъ, што ѥ каменита и стꙋдена срдца ꙋсвѣтовати се ни ѡдашта не може, него то више свѣ оүдїиль г᾿ злꙋ теглїи. Мр᾿штїи, мрзы, ѕлꙋ се дрꙋжниємъ и конщїиском᾿ радꙋе, каа сꙋштїи Ћаво. Ꙋкор᾿, покоръ, шега, рꙋга, подсмѣх᾿, крагꙗ, каранѥ, преѡтнимаиѥ, ѡговоръ, шꙋганѥ, кꙋденѥ, братско продаиванѥ, и свако крвно дѣло, лажа, клѣтва, зааноc᾿, криво меренѥ, без᾿ изма преꙋмножило се на земли. Више тога, свако кꙋрварство и ѕлоставлѥнѥ, родъ с᾿ родом᾿ кꙋмовство с᾿ кꙋмством᾿ и мꙋжко на мꙋжко се бесећи, с᾿ козами с᾿ кравами и съ свакым᾿ скотом᾿ и с᾿ птицами себе и оно поганећи с᾿ мꙋрдарлꙋком᾿ своим᾿. Скрхъ свега тога ѕла, їѡште ѿ пре и саамога Бога створителꙗ были сꙋ се люди пометнꙋли, и до конца га заборавили, и к᾿ саамомъ Ћаволꙋ се навраатили слꙋжити и нѥмꙋ оүгааЂати, по волы мꙋ чинећи. Правили себи ћꙋтꙋке, др᾿вене, каменне, златне и сребр᾿не богове. Те ныма и свакой земляной воденой хавети се поклааниꙗли слꙋжећи имъ и дарове своє з᾿ богомолством᾿ нима сꙋ доносили и издавали, те божїю слꙋжбꙋ ствари наменїиваали.

Єто тога рад᾿ людска ѕлочеста посла, а горе натꙋре, врло є то Богꙋ досадно было. Выше иїе могаѡ трпити. Слвъ свѣт᾿ а́а местимице шїиромъ ꙋ два пꙋт не може погꙋбити; доста є то, што є првїи пꙋт све водом᾿ кїѡ погꙋбїѡ, после скачїим᾿ много каазнїѡ, а ꙋсвѣтовати се никаако нехтѣше. Иди валꙗдїаше мꙋ саамꙋ на землю сїнкꙋ съ своє висине, те провигїети, што се то од᾿ людїи чины,

и за тѷ имъ ѡбесноќю, вєћы, волы, конлуны и крании лѣкъ проналћи и провидѣти, да сасма невпдом' манито сви не погинꙋ. То згодїи се на нас' по нѥговой врло доброй волы. Достаде нам' се велико лѣкарство за ѡставꙋ и ѡпроштеие свїи првїи грѣховаа, свѣмꙋ ѡвомъ вилаетꙋ. А то за нас' провїнгиаиє бы намъ докторїа. Саамо то слово божїє, превѣчно, несмотрено, непостижно, безтѣлесно, ѿ започетка почетакъ, из' свѣта свѣт', живы и текꙋћы изворъ бесмртанъ; изображение и печатъ започетакъ првога образа не помешитат' вїидъ; не промениено божїє очнио лице, и рѣч' мꙋ беседлива; десна мꙋ рꙋка свꙋдаа досежлива. Те ето тай нигде не смеџенъ смѣсти се оу човеческо наше месиато тѣло, и носи га на себи, и за радъ наше грѣшне пакостливе тѣлесние. Ѷзе и ꙋмливꙋ нашꙋ дꙋшꙋ оу се, за наше погибеле дꙋше Смѣша се цѣлокꙋпно с' нама, и ꙋєдини нас' к' себи, да би с' овом' приликом' нашꙋ злочꙋдиꙋ наатꙋрꙋ из' нас' изтребїѡ. За то и свꙋ наатꙋрꙋ нашꙋ преꙋзе на саамъ себе кромѣ грѣха. На свѣто Благовѣштенїе, ꙋ чистомъ девоѥчком' стрꙋкꙋ дететом' се заче, а на данашнїи данъ се єво из' ние роды, испрва ѡчиштение з' дꙋшомъ и тѣлом', и посвѣкиене з' дꙋхомъ светым'.

А ѿ како се то догодило, было є ѡндаа ѿ сътворенїа овога свѣта пет хиляда и пет' стотина(¹) година, и ѡд' оно добние вѣћъ є єво имаа хиляды седам' стотина (нїме рек'), (искажи колико є више) а и до вѣка споменом' се почитꙋе.

Лѣпо є валяло и рогиеню томе частиꙋ быти, а родыли здравой без квара чистой, оу своме девоѥчаствꙋ ѡстати. Прогие из' ние Богъ с' човѣчаским' тѣлом', скроз' онаи пꙋт' кꙋд' но и ѡстала дѣца на ѡвай свѣт' произлазе; не

(¹) и осам.

дознано ни матери, што нелагодно, неѡсѣћнїѡ їѡй произдаагіє. Исто виде га пред' собом', не знаюћи, како се то ласно роденіє нїѡй слꙋчїн, ѡста чистаа ка и пре девойком', те єднако из' двога нашега сꙋпроћниа състава, з' дꙋше и тѣла; єдно ѡбожи ꙋчинїн га Богомъ; а дрꙋгое крозъ прво ѡбожїн, то єст' Богомъ се претвори.

Ѡ да чꙋдне нове смесе, и дїивна разблажїиванѧ наше преслланости. И како є више постао, што се є Моѵсєю из' давна оуказаѡ Богъ именом' сїи; таай єто и ѡпет' исты тай бы човеком' рогієнъ, те не здаат' зыда се, не смештенъ смешта се, среднїимъ човечимъ животом', то єст' с разꙋмном' дꙋшомъ, съ среднїимъ своимъ божестком' с' тѣлесном дѣбланном' Богъ се помеша, и коимо з' богатством' землю из'пꙋны. Тай єто и за рад' нас' тешко спаде и ꙋ сиромашство поср'нꙋ кроз тѣло, за то, є да би се текъ мїи ш'нїиме ѡбогатилы, пꙋи' се испразны, ѿ свое велике помпашне тафре на мало се ѡдлꙋчи, да би се мїи више ꙋздигли и на голем глас изашли.

Єто смотрите то, какво є богатство искона тога божїа нам' даатога даара; и тайны послови ѡ нашем провїнгѧнию; єрно из'напре мїи смо имали на себи божїи ѡбразъ, ама га не сачꙋвасмо, него съ ѕли дѣлы ѡчадисмо га и помр'лѧсмо. Зато пакъ нашъ Створитель Син божїи, на себе и прїими тꙋ нашꙋ ѡбрꙋженꙋ прїиликꙋ, да собом' ѡпет' из нова просвѣтлиа намъ црнъ на нама образъ и смртно наше тѣло ѡбесмр'ты, те дрꙋги пꙋт' ѡпет' човекꙋ придае свое мꙋ хꙋбаво нааличе, саам' се дрꙋжы ш'ниме, да много полепше оуз'бꙋде ѿ прашние ѡне Адамове наалике, крошторо како є испрва Богомъ ꙋкраашенъ быѡ човѣкъ; ѡно ѿ скога нехайства с' невалѧла мꙋ живота съ своимъ мꙋрдарлꙋком' ѡцрнїи, и на себї кожїи образъ изгꙋбы, ѡста за рꙋгобꙋ и ꙋкоръ.

Радъ тога се Богъ доле и синцы, те со тїим' ружнїимъ нашии се лицем' здружы, да га полѣпшал и богослично прекаали га, да бѫде ꙗсно и сиꙗйно, и болїи оумъ, памет' и разумъ оузимамо, с' чим но човекъ Богу и наалик8е с ѡбразом', а не тѣлесномъ дебалном', ни с' оузраслим' своим стасом', белим' и руменїим' лицем' на' му съ цифрастим' ѡдѣлом', него з' добрїим разумомъ, с' милокрвством' с пожаѡбом неволнїинкаа крижливы, съ сладком' и разговорном' беседом', к' свакоме оуказїиванием' наасмешна образа, а не мр'штала и кишна, е да би се нашли у човечаскомъ ѡбразу, кад' излеземо тамо пред' суд' божїи. А не по коїѡй намъ ѕлоуестой ћуди будемо, ко е годъ бестїе, свинскога ѡбраза, пасїега, лисичега, медвегюлига или ѕмїинѡ, тїимъ прїиличина. Ѕло ће по те быти, кои не збуду Адамова човечегъ ѡбраза по божїѡй прїиличцы създаатога. За то е по найвише ѡву нашу таслачиу и не згледиу прїилику на се и примїѡ, да съ своим мегю нама боравлением', наакъ намъ издаа, и укаже, како би се мїи држали и живелы, да пакъ ѡну прву врло таиковиту, хитру не светлу наалику на себе придостанемо, како но сѫ сви светы право досгали, Христовим трагом' ѡвде им' се држећи и сносећи, свако ѕло кротко подносећи, те ѡбожени быше, и царства се Христова додворише. Со тым' траагом', по еваггелской наѵци, и мїи, браћо, да слѣдїимо, е да би и' суstигли и у ѥдном' друштву ш'нима код' нашега Христа Бога вѣчно ликовали. Аминъ.

CXXIII.

Сїа же словеса сѹт' нꙁ' трѹбе преводиа Лаꙁара Барановиħа рѹского архїеииснопа. Слово его прко ла рождаство Їисѹсъ Христово.

По вѣковы и многѡ прошаавшим' годнимами стары Богъ, коино сѣды на раꙁѹмном' высокѹ престолѹ сврх свїю небеса, ево садъ вигіенъ младенацъ лежеħи мѹ на слами оу говеꙉїи іаслаа, кои и ѡ млаадѹ дѣцѹ жїивы и хранын Господъ, ето мати га храны и сисом' дои на свои рѹкѹ оу пеленаа држеħи га, коꙗ є ѿ пре ꙁакаꙁаѡ вїѡ своимъ оученицыма, нека не ꙁабранюю дѣчнцы к' нємѹ долаꙁити им: Тай саамъ дѣтетом' к' нама доходы, неваліа мѹ бранити, ни га ѿ себе ѡдвїнати, такво га є божїє царство. Христос ондаа дѣцѹ ѡбѹимаꙗ с рѹками и благословы н'. ТакоꙉеРъ и мати ми ѡбграи нюга, положи свое їѡй рѹке на нюга, благословениа мегю женама, хваліеногл ѡд аггіелаа благосїнвлꙗ. Проиашлаїи се на селѹ еvаггелскы бисеръ доуепа себи, келы намъ апостолъ: да се под' старост' не дѣтимо с' памеħѹ, него ли ꙁ' беꙁаꙁлѣнствомъ дѣца бывамо, а памет' нека намъ цѣла бѹде. Христосъ и дѣтетомъ цѣлѹ мѹжкѹ памет' ю сиосїиѡ. Апостолъ тако ꙁа нюгово оумлює исkаꙁѹе ко реуе, може се досетити господнюмъ оумлю. Ако се и виды по тѣлѹ дѣтинствомъ', ама дѣтиию памет' не проводы, нити оу своме ѵꙁрастѹ коме што ꙅлоби, него є ис'прво благїи Богъ, гако и свакад' юднако сладкѹ и благѹ свою ħѹдъ на ске имаа. Тай се ето роди ѹ Вртопѹ, кои но ħе оу своме оуꙁрастѹ прогонити те ꙅлоуесте люде нꙁ' цр'кве, кои по уине те нюгове домоке, што сѹ справлюны ꙁа богомолство, с харамїискы ертоповы крчме и бакалнице. Родїѡ се оу каменитой прокопииы, ꙁа то, да до после, како што є ѿ пре было, а и сад'

се гдѣ што по мало находы, ѡвде врло рѣдко и слабо, душе ради своє прескиѣуюћи се ѡд' не драга по пустиня и високы планина кріюћи им' се ѡд људїи, бораклећи голи, боси, гладни, жедны, ѡѕсбли по крталуаа и пештера, по дубокы долауаа и високи шуплїи камениты шипака дервенти и литицаа Христа ради мучећи им' се само собом'. Находїи се, іест и сад' такы шумиюка и гуласа, ама ѡны, кои но по путовы путнике пра'ве разбїаю, и ноћом' по селїи Кабе пр'лие, вражїи люди ѕа пакло, а не божїи ѕа царство. Тѣсанъ, каже се, пут' к' небу, ѕа то со таквом' животном' тескобом' скаком' валяа жывити се, ко мыслїи оу рай се проврети, те тамо у просторы — боракити. Пл'т' се у пїнсму месиато тѣло ѕове, а слово є рѣуъ. Тога радъ слово пл'тъ бы. То наша пл'тъ ѡнако валя да се истануа и ѡблакшаа с' постом' и укахаанием' молећи се, како слово. Ако по смрти тко иште ѕ' душом' скоро излетити крозъ вражїє поднебесне страже безъ ѕаусталяня и ѕла спреуїнканя испитанканя ѕа разлике свѣтске грѣхове, и скаке ѡпаке пошурице, горе оу небо и мирно безъ ѕаадѣва тамо проћи.

А садъ лѣпо и оусрд'о валяа намъ скупа єдиако словити и славити слово въплоштенное, Христа Бога нашего, кои но є ѕа ради насъ с' уокеуаскым' се тѣлом' преѡдѣѡ, с' єзиком, ѕ' грлом, душомъ и оумлємъ свагдаръ да га хвалимо и благодаримо въ вѣкы. Аминъ.

Слове, иже нас' ради пл'тъ быст', въ плоти моєи буди слоко, сътвори и възлюблєнным' сапшателєм' моимъ да прїимут' въ оуши свое словеса моя, ѿ тебе, слове, данная. И ми же на нинѣшнїей проповѣди поташтѣ се изявити уесо ради слово пл'тъ бистъ.

CXXIV.

СЛОВО СЕДМОЕ НА БЛАГОВЕЩЕНІЕ ПРЕСВЕТІЕ БОГОРОДИЦЕ.

„Рече къ ней архаггелъ. Не бои се Маріє".

Наагиє пречисту деву богобоꙗзливу марію, архаггелъ Гав'ріилъ саму оу іосифову дому. видѣ є где се препаде ѡд' нєга. тай скоро іѡй рече. нє бои се мааро не бой. нашла си ты благодетъ ѡд' бога. слушала є марія що се пише то. ищите и нааѣникєте. ꙁ боꙗниєм' ѡна иска. и с' радосѣу наагиє срєѣу ѡд бога. како що и велы господъ. кои мене милуе. те и ꙗ милуемъ. и коиио мене траже они то свою срєѣу траже. и марія ищуѣи іѡй бога. нлагиє свою кр'лу срєѣу. що но се у пісму благодетъ добро пронаходеніє наꙁінва. велы аггелъ не боꙗти іѡй се. алъ марія ꙗко се боꙗꙁливости божіє др'жи као твр'да ѡд ѕла ꙁааклона. ıєръ ꙁнаа що се у ꙁаакону пише. господина бога твога велы бой се. и томе ıєдному свакадъ вѣр'но служи. а и ви преклоните ваше оуши на ѡве беседливе речи:

Не бои се маріє, рече к' маріи архаггелъ. не старай се. честиты даръ добіила си код' бога. ѡдговоры на то девойка к' архагглу. те му рече. алъ тако є ꙁакааꙁано у пісму. бойте се господа сви нєговы светы. а мени крощо велишъ не боꙗти се. пак іѡй рече архагглъ. ты светаа ѿ светыих' вышшаа и много болꙗа. теби се то пріистои кад' матери цѣло док'онало миловати господа бога, а не боꙗти се. ꙁа щоно праава милостъ иꙁ' срдца страву протерує напоље. рече му марія. ꙗ ꙁнаамъ да тога ра̂дъ и ты си слетіѡ од' бога те си к' мени дошаѡ. ıєръ ꙗ бога се боимъ, те и врло стрепіим ѡд' нєга. пише се да господинъ аггелъ богобоꙗꙁ'ливце ѡбколеніємъ сво-

нимъ ѡд ѕла спажаа. велїиш' ми радꙋи се, оу томе ска мї є моꙗ радост' да се боимъ господа бога. ѡн'да мї ѥ весело срдце каде оу себы стрепїнмъ ѡд' божїєгъ имена. тако и проорокъ кааже. господи постави ми твоме рабꙋ да мї є ӡа страхъ твое иӡговор'но слово. и не само людма, него и вама аггеломъ валꙗ вам' га се боꙗти. ӡа що но пред' нїнмъ и хїерꙋвїми стрепе ѿ страха и др'кћꙋ серафїми. пакъ їои реуе гаврїилъ. ты се нищa не бои марїе, поуастиїа си ты ѡд' хїерꙋвїнмаа и славиїа ѿ серафїнма. господъ нама єстъ господинъ. алъ тебї є синъ и господинъ. не бои се марїамъ кр а тїа благодетъ сꙋстигла. реуе марїа. ӡа то самъ ꙗ и сꙋкобила благодетъ. що га се боим'. милостъ є господиꙗ ѡд вѣка и до вѣка над' богобоꙗӡан'вијїи кои се бога бо'ѥ. оувѣщаака и їисꙋсъ сирах'. поуекайте наадаюћи вам' се ѥгокои милости и свакомꙋ блаагꙋ вѣуноме веселю. ӡа то и валꙗ ми се више боꙗти да тога даара ѡпет не иӡ'гꙋбим що сам' га нашла. реуе аггелъ, не бои се марїам'. милостъ божїа се є на тебы оутврдила. и благодетъ господиꙗ вѣуито ѡстаѥ на тебы. не брини се ѡ томе. реуе марїа. ӡа то се ѥгова милостъ и подкрѣплꙗ на мени. ѥр' га се боимъ. и то ӡнаамъ да под' божїѡм' милостю єсꙋ ты кои га се прибоꙗваю. а како се не бы боꙗла. каде онъ своюю мꙋ добрꙋ волю имаа на свое богобоише. реуе архаггелъ. рекаѡ господинъ богъ к' євви. наспориткю ти многе твое тꙋге брижне и твога оуӡдихїиванꙗ оумножити, те с' великомъ грижом' скою децꙋ хоћешъ раађати. инди таа се не може радовати. алъ єво тебы ӡакааӡано ми бы рáдъ гласъ донети уꙋвенъ. радꙋи се ѡбрадованнаа господъ с тобою. те тебы єто множећи прикиагюе ти радост' господъ. и ꙋ радости хоћешъ свое' дѣте родити ѿца свїю отааца. реуе марїа: паметно є соло'монъ ове р'ѣуи напїнсаѡ. родъ є таи премꙋдры

конио божы страхъ на срдцꙋ носы. и богатъ славанъ. многодницланъ съ животом̀ своим̀. а ты ми велїишъ не бои се марїе. благо ѡнїнм̀ кои га се боꙗ. те и мене страш̀ливꙋ ѿ нѥга сви родовы дїнуе. и ꙗ ово напислато соломоном̀ мылꙋем̀. оу божїемъ страхꙋ бави се цео данъ. оу томе се и ꙋздам̀ да кꙗ господъ погледати на мое пред' нїимъ плашливо преклананѥ. како що се пише що' на своꙗ землю ѡдзгоръ гледа. те с погледом̀ своимъ чины да се ѡна тресе. да како ꙗ бꙋдавши земла не бы стресла ѿ погледа мꙋ нал ме. а чꙋешъ ли що самъ крозъ пророке говоры. ѣоще кю ꙗ ѥданъ пꙋт' затрести не само с' небомъ него и съ землїом' свомъ цѣлом'. рече архангелъ: ако си ты земла, ама не та земла що е за ню речено, земла си. и ѡпетъ оу землю ћеш поћи, не за стресанѥ, него на играанѥ весело твое' походенѥ излазы. рече дѣвоика к' архаггелꙋ. до год' самъ ꙗ жїива на земли. дотле и ѡ свом' спасенїю вала ми радити з' др'хаатом оу страахꙋ боравлѥћи се с' тꙋгом'. ѥрно то е за почетакъ оученю страах' господань имати, свима е то добра свѣст' кои се тога др'же. ꙗ каде имаам' родити христа божїю силꙋ и премꙋдростъ. то таи за почетакъ премꙋдрости попре страах' мꙋ стои ми се ꙋ срдцꙋ имати. та лепо е то пророкъ исаїа, ако некъ оуз'ꙋде и ѡ мены изрекаѡ. еко дѣвоикѥ привати ти оу цревꙋ своме и родит̀кѥ сина, али окако и онъ пакъ позꙋчаава. а господина бога кашега свѣтите. тай нека вамъ е за вашъ страхъ. и царъ давидъ то преговаара те велы намъ. прїидѣте поклоним' се припадаюћи г' земли нѥмꙋ запалачемо се пред' нашим̀ господином'. а тым' заказꙋешъ радовати се. радꙋи се ѡбрадованаа. радовати се господеви стресенїи каже пророкъ. и пословати мꙋ съ страхом'. и мени како господаревои робыни съ страхомъ слꙋжити ми валаа. ако ми велїишъ радовати се и та мї е радостъ сꙋ-

стрꙋчанѥмъ. а како се небы боꙗла. кад є виш'нїи господъ вр'ло страшанъ. ты говоришъ господинъ є с' тобом'. то пострашнїє мꙋ ѿ ѕемлꙗны царства съ страхомъ и прикꙋчати се к' нѥмꙋ клꙗ. страшанъ є ѡнъ над' свима боговы. и що є овал намъ радостъ. каде с' многомъ тꙋгомъ и бригомъ валꙗ намъ дођи оу небесно царство. рече архаггел: не плаши се марїє. свѣты кѥ дꙋхъ наа те сааћи. а гдѣ є божїи дꙋхъ. он'де є свакал слобода. иѕбранны съсꙋд господань плачаѡ. то каѕꙋе. да кадъ ѥ нама то речено. оу той слободы, с коїѡм но є нас' христос' ѡслободїѡ др'жте се и стойте. а не иѕ' нова пакъ под' товаръ несносни се подлажите. да колико паче ты марїѥ свакад' оу богодалтой ти слободи стоишъ. твога сина свѣд'ло благое. ако и келїишъ то ево ꙗ самъ господнꙗ робинꙗ. с' посленым бременом се не пр'ти. и тꙋ є нѥгово драго бре(ме) мꙋ є лако, носећи ти га оу тр'бꙋхꙋ. под'виенꙋткѥ ѡ тебы царъ давидъ. сва є слава царевой к'ћеры оу нїѡѕи иѕ'нꙋтра, ничхаюћи ти на рꙋкꙋ господичикꙗ. и сама кѥшъ то иѕ'говаарати. мой ѥ ꙗрамъ гладакъ и товар' мї ѥ сладакъ сасма вр'ло лакъ, носећи благога бога, говорити к' нѥмꙋ имашъ с' попеванѥм', сѣдей въ славѣ на престоле божаставном', на ѡблалкꙋ лакꙋ догѥ їисꙋсъ божаствьный ѿ пречисте дѣвойке. великы є господинъ и вр'ло хвалѥнь оу градꙋ нашега бога. каде овы божїи градъ свѣтла богородица похвалы господа бога. те оке рѣчи иѕ'рече. величит' дꙋша моꙗ господа. и възрадова се дꙋхъ мой ѡ боѕе спасе моѥмъ ꙗко сотворы мнѣ величїе силны. тадаръ ето бы великы господинъ и вр'ло славанъ оу градꙋ нашега бога. Благословеннꙋю меѓъ женама. благословїи ѥ богъ вѣчито. восхотѣла еси благословенная глаголющи, бꙋди мнѣ по глаголꙋ твоемꙋ. не тачїю ты, нъ и въси людїе рекꙋт, бꙋди бꙋди. да ѕачнеш въ чревѣ. иѕ' чрева прежде денице рож-

деннаго. овоме по ıезекıлову нарїцаню. човѣчем' сину. що нигде на земли ни толико места свога нїе имаω, гдѣ бы свою главу ѿ сунца ѿ кише ли под'клонїω, даде му господинъ богъ царску столицу нѥгова му ѿца давида. те се оцары вѣчито над' ıаковлıевымъ домомъ и родом їисраиласкимъ, докле тай цар господъ що е съ дѣвицомъ марїωм. не покр'ха на насъ вражїе напрежене и затегнуте лукове. и ватрены му стрелаа не поломы, оружые покр'шы. и щїтове спаллы с' огнием'. дотле мира оу вилаету неќıе быти. господинь снаажанъ и силовитъ на войскы. конно раскїнда боеве по свой земли. таан господъ е богороднце с' тобом'. разагнаткıе и поплашити те ıезике. що су на ѕло и на кав'ге бр'зо готовы. инди ωд' нѥгова имена понайкише валıа нам' се боıати и у себы стрепити. спажаюћи му заповѣды, како що царъ давидъ ω нıему оу ѱалму пише, да се исповѣдаю твоме великомъ имену. ıерно страшно е то име. рече архагелъ. тай неќ' се бои конно велы многаа бѣда и неволıа ме снаагıе. ама тебы коıано си пронаш'ла свако добро без' промене, ща се имаашъ боıати. ако е кога големъ дертъ сустигаω. алъ тебы е радост' дош'ла. кога теш'ка болестъ снашла е. ама ты кıешъ тога зачеты. и родити конно свакu некол'ну тугу и болѣдницу разгоны с речу своїωмъ и тай неќ' се оу себы смућа и снебыва се ωдъ ıадъ. ѿ когано богъ свое лице ωдвраћаа. како се у ѱалму казуе. ѿтвраатїω си боже свое лице од мене и смућанъ ωстах'. а ѿ тебе ωнъ не ωдвраќıа свога му лица. него кал царъ желы за тобом' видети твою ти красоту и гледыи наа те. и за ради тебе. на савъ род' човечїи мило гледыи. тако да се и хвалеће к' нıему можемо говорити. твое лице господи нишаны од'згоръ на насъ, и развеселїω си со тїим' срдца наша. Тога радъ ω браћо хрїстїани. весело служите господу богу. у свакомъ вашемъ ходу и

послꙋ весело божїе име оуӡимаанте пр'во напредъ спомин-
нюћи га, како що давидъ учинаше. споменꙋх се велы бога
и провеселиω сам' се. рече аггелъ г' дѣвойцы. та богъ не
само исто ꙋ твоїωйӡи памети да кю быти. него и ꙋ твоме
цревꙋ боравит' кю. ω крошо не бы се радовала. небой се
марїам'лїе. беседе свога ти господа имаашъ и при себы.
говори то слобсдно ω фал'ма. не бой се ѕла юрно съ мном'
си ты ꙋ юдно. моме слꙋхꙋ даω си радо веселю. ω томе
и мое смерене кости хоће се порадовати. кад си ты боже
поглєдниꙋω на смеренїе свое ти раабе. свеми кости ӡа то
рекоше господи т'ко е подобанъ теби. твоꙗ дꙋша ето ви-
дим' да се радꙋе ω господинꙋ богꙋ кроӡъ ово мое к' тебы
скаӡїнвание. то ты и садъ велым'. радꙋй се ωбрадованнаа.
господинъ богъ с' тобомь е. каде ето и кости твое го-
спода спомнию и радꙋю се ω июмꙋ. юр'но томе ты кюшъ
маайка быти. що мꙋ се кости неће ӡгрꙋхати ӡдрꙋӡ'гати.
радꙋй се ωбрадованна, крошоно свима веселимъ ω животꙋ
ω тебы имадꙋ свой животъ. ты марїамъ ωбретши сїю бла-
годетъ рецн. благодетїю божїею есамъ що юсамъ. и ню-
гова благодет що е оу мены праӡна не бы. ево ћешъ ӡа-
чети оу себи и родити сина. големꙋ си срећꙋ стекла съ
своим' ти синӡїнванюмъ говорећи: слꙋш'киниꙗ самъ
господинова. а господинъ тай що е с тобом'. въӡнош'-
ливым' главꙋ снїнжа. а иниске оуӡдиже на велико. коме
се сꙋстиг'ло ω неволю говорити тꙋжно. свакаа ме бѣда и
ѕло снаагю. ама ты радост ωд аггела докꙋидисаатꙋ и
големы даарь достаде, да тога рад' ω сей доби ни ωдаща
се не оустрꙋчай марїе, да ты кое ѕло може досадити. не
гледаа богъ на лїица. него ли ꙋ свакомꙋ' юӡикꙋ ко се нюга
бои и с' правицом' се своїωм' живыи. нюговъ е таай. не
бой се ни се що препадай марїе. рече марїа: а како
се тꙋжна не бы боꙗла. на ωвоме самъ светꙋ. а свет' савъ
оу ѕлꙋ боравы. рече аггелъ: не бой се с' тобом е

богъ. тебе кѥ съчувати ѿ свакога ѕла. рече марїа: то
ми и не говори. валѧ се мени господа бога боꙗти. ӡа
що тїю онъ волю испуни кои га се боѥ. и мощу имъ
слушал. велїиш' ми не бои се марїе, господъ е с' тобомъ.
а господъ и самъ то казуе с' евагелистом' лукомъ. ꙗ
вамъ кажемъ кога вам' се валѧ боꙗти. тога се боите.
тко има ту владост. по ѡвои смр'ти душу турити доле
оу ону горућу катру вечно распалїивату. доиста велим'
вамъ тога се боите. рече аггелъ. тал е страва ӡа греш'-
нїике. а ты си оу бога радост' досталла. що га имашъ и
родити. паметаникъ синъ велы соломонъ. свою маику
веселы. а ты ћеш премудрога сина ӡачеты и родити бо-
жїю премудростъ. те и ӡа ради тога весела свагд' има-
ашъ быти. пише светы їѡа́нъ богословъ. свакы тали ко
се др'жы хрїстовог оученѧ. таи имал оца и сина. и т'ко
ли к' вама долаӡы. а тога оученѧ не доноси. тога ни
оу кућу свою не пушћаите. нит' му божїю помоћъ наӡи-
ваите. архаггел гаврїилъ ето г' девоици марїи оу кућу до-
ходы. с' ученїемъ хрїстовымъ. како ближны оученикъ хрї-
ста, аггелскога створителѧ. ѡнъ имал отца, кои но га е и
послалѡ. имал сина. що га и проказуе лепом' волном'. да
ће се с' телом' од девоике родити. те и самъ їѡи то
велы нека се ѡ нему веселы. радуи се ѡбрадованла ма-
рїѥ. и тыме со тога гласа валѧ се доносила радовати и
божїю помоћ наӡїивати му. рече марїа к' архаггелу:
говориш ми не бои се, ама радуи се. та то се пїише. да
е страх' господань слава мужу и похвала. и веселѡ му е
то радостны лепъ венацъ на главы. страх' господань ра-
ӡиграва срдца. те ис' тога се выше животне годиие и
ӡ' добром' приспоравају. ко се бога бои све на конѥ
му се последак изврьшуе. и на смр'ти благо нему. имал
ѥ то речено. Каде све ӡаповеди доконате. онда то гово-
рите, мїи смо слуге некаллале ни по да що. алъ ты пре-

чиста дѣво. једна кадд'ра си ѿвѣщати. ево ꙗ господинова двор'кинꙗ оу свакои сам' служби каддра и валꙗла. твои је тр'бух' валꙗло пристаѡ. що ћешъ у нјему затрудиети ѿ светога духа. валꙗле су ти руке, с' коимано кјешъ повити и у ꙗсле положити бога сина твога. коино пре вѣка и свѣта сѣды з' десне руке бога отца свога. вр'ле су сисе твое, ш'нима кјешъ тога доити коино све жїиво храни. твое ти поздраније ѡд' матерїнин ти сїнса. а твое сисе нјему кјешъ даавати: за потребу е срдце твое господу богу. да у своме ти срдцу задржаавашъ скривено рѣчи му. како що ѡ томе пїше еваггелистъ лука. а мати му спазааше све нјегове беседе, смещаюћи и оу своме срдцу. валꙗла е глава твоꙗ, глаави цр'ковной христу. да е съ ѕвѣз'дами коруниише. валꙗле су очи твое. оу господин су руку ѡнако, као очи слугаа оу господарскыма руку що су оудїиль. сїе ты очи име выну къ богу. за потребу су твое ноге да путуеш ш' нима с' хрїстомъ оу јегупат'. ѿ куданo богъ отацъ доз'вати кје свога му сина. у малом' си вѣр'на рабa. надъ многым' те благом' господинъ поставы. довести ће се тущене чисте девойке к' небесному цару по пїѡнзнии траагу вѣлы давидъ. ама царъ поиаӣболма за нјеном' лепотом' желы. јерно онъ е нјейзинъ господинъ. к' нјему же речеши, се рабa господнꙗ буди мне по глаголу твоему: аминъ.

CXXV.

„Марта въ ке҃. дьнъ. На благовѣщенїе пресветые владичице нашее богородице и присно дѣвы Марїе: Сказанїа и словеса предвод'наа на српски ѥзыкъ“.

Превео, написао и изговорио ту беседу јеромонах Гаврило Стевановић (Венцловић) у Коморну на сам тај празник 1740 године.

„Саданием частноме и господскомъ събраанию. свѣтломъ и пречȣдноме споминаанию. страане племена свакога рода и ѥзыка. свакаа добророднаа фела. много събрано и милокр'вно к' празникȣ множаство побожны людїи, събор'но ȣ скȣпщины. радȣюћи се з' дȣшами. дȣховно да свѣткȣемо овы благы и прехвалѥни дьнъ. ѡ богȣ с' красным' пѣсмами свою тафрȣ да проводїнмо на стрȣне веселећи се ѡ давида цара красной кћери приспело мȣ їон царскомȣ годȣ. съ затицаанием стр'чалвамо се к' новоӥ овой црковной на гощение софри. те весело провеселїнмо се ȣ милости брат'скы каа ȣ царскоме дворȣ на части. оу нашой слободи, код' наше царице божїе матере. она нас своимъ покровом покрыва ѿ свакe напасти и ѕлїи несвидовнїнца и пазы лепо. доиста данас'ке, и разȣм'ливе све небесне силе. с' неба ее ѡдзгоръ склаанаю прегиблюћи се доле, те с' нама земланїим' людма веселећи се оу ѥдно свѣт'кȣю. данаске се ѥ испȣнило давидово поречение. що се ȣ ѱалмȣ каже. да се веселе небеса и радȣе се земла. ето ѡбадвое то радости испȣны ѡбрадованла марїа. данасъ свѣцопочитоваты и много човѣч'ны свѣтлы съборъ. лепо се цифрасто преѡдека с' накитением'. сотым и свѣтаа цр'ква хȣбаво цвѣтаа ѿ да-

насъ. и ѿ стȣдена зим'на мраза. на топло и много цвѣтасто пролет'нїе време се ѡбраћа. и ꙗсно сȣн'це на виснинȣ истинче. хȣбавїе и покрȣкїе свое лȣче намъ доле пȣшта зрачно. данасъ богомъ насагїены їедемъ ѡтвораа се. те пр'во създаны з' божїимъ рȣкама адамъ човеколюбїа радъ благости господнїе. ѡпетъ тамо се населꙗ с твореным своимъ породом'. данас кїе се раз'творы прадедово и вчино ѡсȣд'но ѿ бога протеранїе. преста ѕлоба и падан̾е. и к а р ї н м и н ы покоръ и ч п о т а за рȣгȣ наша. и онаа голема п р е ћ ' н а оүгасе. данасъ гор'нїи аггелсцы чиновы з' доиима ликȣю. и за ради саданїега четворокрайнїега светȣ праздника овога. и великога по црква хрїстїанскога събыранꙗ. цѣло савъ свѣт' свѣтлым' се свѣтом просвѣтлюе. данасъ б е з х ї н л е ш ' н а божїа црква побожно се своїѡм' красотом' се дїчи. и како съ златнїим' т р е п е т л и к а м и з' д о б р и н ї ѡ м садaнїега дна много желива цифрасто се сносы. данасъ светоименитаа и лепо з'г л е д н а а невеста, їерȣсалимскы градъ ѡвы доле земаꙗныи з' горнїимъ небеснымъ їерȣсалимом' ȣ їедно вр'ло се веселы и новы сїѡнъ по пророчаском' изречению краасїи се хȣбаво. данаске що є ѿ давида цара много чедны град' виѳлеѣмъ каа земаꙗно небо се ȣказȣе. и како младоженꙗ мегю сватовы накиђен' се свїнгꙗ. данасъ зракоименниты градъ назаарет', и частнаа кааропшъ гетсиманїа. а и свакы градъ и страана хрїстїанска, савъ човѣчы родъ и племе, драговол'но и мирно свѣткȣе овлы благы данакъ, данас сва господа и цари земаꙗны съ свїим' людма. непорочнȣ нашȣ царицȣ и божїе майкы овлы споменъ по цар'скы почитїю. такогїеръ и све царске кћеры и царице. к паан'тению ове божїе полате выш'нїега цара матери. ѡд' сȣ(и)чаногъ истока, чакъ и до запада стичȣ се съходећи скȣпа. и с' остаалїим' дѣвойкама, мааде невѣсте, майке с маалом' дечицом' двострȣком'. свакаа добродна фела

човѣчаа. матеръ дѣвицу и доилицу нашега живота господнна. богоугод'ливо хвалећї є ouz'вишую. данаске ис почела светопїисание пророчаске книге на среду се износе и разгибаю. те сваки по себы пророкъ проказуе честитъ гаавилукъ вр'лы овога года. данасъ патрїархъ іаковъ. оу сну му вигиеной оной лествицы оуздигнутой и исправленой круто стоећи съ землю на небу наслоненой. радуюћи се приповѣда. данасъ моусей давнаш'ны пророкъ їисраелскы вождъ и законоположинїикъ. за ону горећу купину а не спалену. що ю є мотрїω оу хоривской горы. на просто таке намъ исказуе. како є она богородицы наааликовала. данасъ мегю пророцы на гласу чудны захарїа, прорїнуећи му, с' под'викїиванием' тако исказуе. те велы. видеω самъ рече, алъ оуказаза се іеданъ злааатанъ свѣт'инакъ съ з'горућомъ вощаном' свѣћомъ на нему. данасъ исаїа великы проповѣдачъ и ѿ пророка сииь, прорїнући му за богородицу вїнче зоћући. израстиће чудна за дивоту палица из' корена іесеωва. а іезекилъ див'ны пророкъ пакъ то намъ доказуе. єво рече видїим' іедна затворена враата. кроз коию иїе иикад прошао ии унутра. ии наполие. ωскѣмъ іеданъ господъ богъ. и удїиль ωсташе замакнута, такогиеръ и богогласны пророкъ данїилъ, оу оно добы що хоће да се събуде до послие. како тадаръ да му є предъ очима было, тако право ωно сказыкаше. те рече ѿтвалалїи се каменъ ωд литице горе без' човѣчы руку. и испосътира свѣ їдоле поганске богове. то приводы за хрїстоко без' мужа ωд' матере рогиение му, іерно таа гора богородица се нарїиче, а каменъ без' руку ѿтр'женъ хрїстосъ є. данасъ и давидъ с' красно поющемъ ψаломскым'. велы. то доиста ω томе дѣвоичкомъ чистомъ босїиаковом' струку. преславнаа ω тебы глаголаше се граде божы. щоно мїи рекнемо. нещо чудно за тобомъ ωвамо лѣпо говоры се. да си ты град' виш'-

нєга великога цара. Данашнєга дана сȣстиже с' неба ко томе градȣ и великы чиноначелнїикъ небеснїимъ силама гаврїилъ архистратигъ. прошавшїи мȣ небесне крȣгове, догїе оу наꙁларет'. ꙁапоѿ с' похвалїиванїемъ ѡкойꙁи дѣвойкы нарече є богородицомъ. и ȣ томе поꙁдравлїиканю. то їѡй иꙁ'глаасы. Радȣй се ѡбрадованнаа господинъ є с' тобомъ. него ли и мы ако смо и ꙁемлѿны слабы люди. овы оуєдно ш'нїиме аггелскы глас' да преȣꙁмемо. так'вȣ похвалȣ. нашой ходатаицы вечне намъ радости. сладкȣ пѣсмȣ иꙁговаарамо доносећи к' нїѡꙁи ово аггелско поꙁдравлїиванє рекнемо. Радȣи се вр'ло, к'ћерко цара давида. и майко истинитога небеснога хрїста цара, нелажна дѣвице марїе. коило ꙁем'лѿным' царемъ. наипаче вѣрным' барѿке раꙁ'вїа и владост' имъ над' непрїятели даае. — — — Радȣй се ѡбрадованнаа, багровидиаа — чрв'лєнице. иже небеснаго и ꙁемл'наго цара ꙁаа ны въ пл'щша се оукрасившы. — — — —. Него ли и пакъ с' овога имамо повратакъ свой ѡ скаꙁїиванию. божїєга благовещенїа. да ȣср'до послȣшамо ѡпетъ, и архаггела гаврїила. како є к' непорочной дѣвойци привеpȣюћї є божїѡй ѡвой тайны ꙁа прикатанє ȣ себе бога слова ꙁ' докаꙁїиванємъ говорааше. и то рече к' нїѡꙁи. Слȣшай невѣсто божїа преславнȣ вышнєга бога потайнїи мȣ с' тобомъ оуговоръ. те де доучȣй чȣданъ лепъ глас'. єво ћеш ѡд' данасъ такы ꙁатрȣдинти. оу себи и родикєшъ сина и именовакєш їисȣсом'. толико бȣди справ'на и готова к' нєговȣ оу тебе доходȣ. лепо самъ с' пощенєм' ти дошаѡ кааꙁати тай добры глас'. що тї є ѡстава ꙁащегєна дати се садъ пре вѣка и свѣта. На то ѡдговоры чистаа дѣвойка и рече к аггелȣ мр'щало натраагъ. ѡбїиђи де ты момче на ѡколо ѡд' мене подалеко. те иꙁааћи иꙁ' мога граада на полє, и ѡб'коли ми очевинȣ мою. ѡд овȣд' поскорїе да си иꙁ'макаѡ. ѿстан

се ты овога долазка к' моїωй кꙋћи. те ѿ мои вратаа хїитро се ωдвїи не долази ти тꙋ заговлаарати ме. а мени ꙋдой овде не продан тїи твои масаала. ни ми маазны гласови казꙋй. Ко томе пакъ їωй аггелъ на лепо гроговоры, то рече к' нїωйзи. та послꙋшай ме дѣвойко. док' ти искажемъ по редꙋ на що сам' к' тебы послаат'. а не бꙋди тако скоро плаха и жꙋстра. ево свой даавнашны договоръ садъ хоћє богъ да доконаа. те то зак'теде на виделю свїим изнети. да потраажи и помилꙋе изгꙋблѥна и заблюгѥна из' давна човека. и за радъ тога са̑мъ собом' хоће човѣком' се оучинити. да спасе човѣка. ꙗ за що вѣћъ не приватиш' ми рѣчи, ни ми поздравлѥнїа прїимашъ радо и весело ωбрадованаа. Рече мꙋ ωпет девойка: видим те да си сас'ма лѣпъ и хꙋбавъ момакъ с' красна стаса. цифрасто ωдевенъ, гиздава об'раза свѣтла. алъ те чꙋдне твое речи ми говорене ѿ тебе що и никад' нисамъ чꙋла. све ми се чины да нешо ты мене не варашъ. вѣрꙋй ми знано. да сам' се вр'ло препала, и дор' се пропераз нала оу себы. кадъ те смотрих' код себе. гледећи ми на твой зрачны образъ какав' си кан'да те е саамъ богъ из'образїω, и божїа свѣтлост видымъ блиста ис' тебе. садъ ето когано ѥзыка никад' нїисамъ чꙋла ни знала, говоръ мꙋ раз'бирамъ. ни тога образа що га никад' ни на снꙋ нїисамъ видела. сад' га на ꙗве пред' собомъ гледамъ. и како да се не бы опрепастила стрепљећи ми из' нꙋтра. а ево и свога ми зарꙋчника ꙗ вѣћъ имам' праведна човека. те мꙋ знадꙋ люди чїа самъ под' пр'стеном' жена. не прїистои ми се више з' дрꙋгы момцы свога разговора имати. ни то и саама зак'тевам чинити, и стидїим' се вр'ло да би с' каквом мꙋшкомъ страаномъ що беседити. а маадꙋ момчад', ни видети не зак'тевам', а камо ли да свой кои разговоръ свой имала би ш'нима. Рече аггел: та ꙗ те добро знаамъ како си

ти чиста и поштена дѣвойка. тако да ти на свѣтꙋ не има
дѣвоꙗчкогъ паара. за то самъ ꙗ ѿ бога и послат доћи
к’ тебы на поздраво. толико послꙋшай ме сестро моꙗ.
и прїими ѡд’ мене овы за чꙋдо весеѡ за твое добро из’-
сказаты глас’. а на твою великꙋ свагдаръ хвалꙋ бытїе
ти то. ѥр’но ис’ тебе рождены, вышнега бога синъ ће се
наз’вати. а ето ты пречиста з’ др’жанием’ на свои ти рꙋкꙋ
и вр’ло жел’но носиѥш’ га. Рече марїа: чꙋемъ брате
што ми говорїиш. и то све раз’бирамъ. те видїим’ те како
нїеси ты ѿ човека рођенъ. него дꙋх’ си. алъ не знамъ
кои. те за то їошъ болма стрепїимъ и бои’ се, да ме
тако не намамиш’ на кое ѕло с’ преваромъ каио ꙋ раю
еѵва што е с’ преварением’ пропала. алъ ꙗ доиста нїесамъ
оне ћꙋди да ме лас’но на кою невалаштост’ преволїишъ
съ ласканием’. ако бы кое маазанце предамном’ из’-
водїѡ. їоште ты никад’ на ѡвакꙋ тврдоћꙋдꙋ дѣвойкꙋ нї-
иси се намерїѡ, нит’ си е кадъ видеѡ. Рече аггел:
знаам’ те какве си натꙋре дѣвойко. алъ ꙗ ево тебы лаж-
ливы маазлїица не доносїим’. него правꙋ ти радость
из’казꙋем’ што е зал те болѥ, недознано ти роденїе
без’ дѣвоꙗчког померена квара. з’ добром’ ти ꙋказꙋем’.
доходакъ к’ тебы выш’нѥга цара недомишлѥнъ. та са-
ама ты собом’. и та тебы порфира коласто свилено одело
што га на себы носїишъ, проказꙋе те ѥр’ си с’ цар’-
скога подретла, те и саама си прїистоина за цара. што и
саама то свакад’ ис’казꙋешъ говорећи да еси таа. за то
ѿ селе и ꙗ те изобличꙋемъ што си, коꙗ ли имаашъ бытн,
ако ме послꙋшашъ и рѣч’ ми прїимишъ. Рече дѣва: што
е хвайде тꙋ тебы много и зановѣтати. кадъ ꙗ ти велым’
ѥръ невѣрꙋемъ томе таквомъ твоме оуказꙋ. не освѣст-
номе. видїимъ шта радъ си тꙋ дошаѡ съ шегом’ ѡбрꙋ-
жити царско и дѣвоꙗчко поштенѥ. съ срамогом’ ѡдер-
тити и с’ пиѕ’мом’ иза ме из’вадити мога ми домаћина

господара. Рече аггелъ: архїерен пророкъ ҫахарїа елисаветнинъ мужъ. твое рогіаке. добро ҫа то ҫнашъ; да кадъ ѡдъ неповѣровал моимъ речма, те и ҫа радъ тога ѡнемы. баръ со тога се оувѣры. а деде ѿтїид тамо до нїихъ. те раҫ'бери и навик'ни побол'ма що ни сее было припетило. Рече дѣва: іаѣнимъ и анна. съ дружство добрород'но и побожно беҫ' укора мои су родители. и како іа тїѡ иҫ'растанца, с' пророцы да се състаемъ, те тко бы нихъ надговорїѡ и ко томе приверїѡ да іа марїа нїисамъ ѕлимъ путемъ пошла грѣшити. иҫ'остав'ши беҫ' отца беҫ' матере сиротна. Рече аггелъ: но, велим' ти, да кад' се иҫ'вр'ше мое ове рѣчи що ти кажемъ оу свое имъ томе време. ондаа кеш' се сетити и проҫ'нати томе недоҫнаном' ҫаподѣлу оукааҫъ.

Тадаръ вѣѣъ поче дѣвойка распитїивати аггела. с' коимъ начиномъ то може ѡд ніе быги. и рече му. коино е иҫ' давидова дома и те очевиие рода вогіенъ и у томе е ҫ'броенъ. како таквой големой и страш'ной тайны послужити могу. како ли оу себы да приватим' свѣтога господа їисуса коино на херувїмех' седеѣи му ѿпочїива. буди іему слава въ вѣкы аминъ.

CXXVI.

Друга беседа јеромонаха Гаврила Стевановића, коју је изговорио у Коморану 1740 г. на дан благовештења пресвете богородице.

„Ѿ господа бога послаты ар'хаггелъ Гаврїил. догіе у наҫаретъ до пречисте дѣвице марїе. благовѣстити їѡй сина божїа ҫачетїе. рече к' нїѡйҫи, радуй се ѡбрадованна господъ с' тобою. ты се хоѣешъ нареѣи богоносна сто-

лица, цар'ско седеніе небеснога цара. Ѥр'но и тако овде си владичица царица и к'ћи с' подретла земльнога цара давида. те на себы црковны образъ со тога имлашъ. а ако невѣрѹеш ми що ти казѹемъ. то каде ти се звѹде. тадаљръ кіешъ проzнати мои речы доконаніе. и вышніега бога неиз'говорно к' тебы сълаzеніе. На то ѡдговоріи мѹ маріа те рече: како могѹ ꙗ быти вышніем' богѹ престолъ поиз'вѣстніе ми то скаажи аггеле божіи. како ли то ѡны внишіи ѿ сѹнца не дотакнѹт свѣт да бѹде ѿ земльногъ тѣла ѡсеzінкат. више каадрости сносне. ты младићѹ юнаачe доказінваніе такко мени оу ѹши недоzнано оуносіншъ. све ми се чины да не оуz'бѹдешъ ты дошаѡ к' мени на кою преварѹ. Пакъ іѡй рече аггелъ. ѡ дѣвойко дѣвойко чѹдна ли си ты. те крощо. zащо ли момѹ добромъ исказінванію невѣрѹешъ, божіа невесто. докле то хокюш' се самном' инаатити, и наговаарати. а не пріимаашъ оуговора с' неба послатога к' тебы аггела. иінсамъ ꙗ од' оны що е прваріѡ евѹ. Рече дѣва: видіим' твое лѹкав'ство гдѣ ти се разлико промениое лице. и чѹемъ твое много сплетаане чѹдне беседе. що нисамъ никадъ и чѹла. zа то и не пріимамъ твога ѡбрицаниꙗ, ни га слѹшамъ ако що ми говоріѡ. Рече аггелъ: та ако и лѣпота мога променивата зрака лична и глас' ми що плашінте. алъ то ти каажемъ. да ове мое избеседене к' тебы рѣчи, zа великѹ хваймдѹ хотіе теби изаћи. те ѿ сей доби по моме говорѹ. небо и zемлꙗ хоће те хвалити и лепо дичити, на велико ѹz'диzати. Рече маріа: а по чемѹ могѹ ꙗ то съzнати. да би се на мени те твое рѣчи из'вр'шиле. кад' самъ ꙗ девойка и zа мѹжа неzнаамъ, нит самъ с' кіим вѣнчаата. нити ми е ко томе волѥ; а ни коѥ желѥ имамъ. ꙗ самъ раба мога ми створителꙗ. Рече іѡй аггелъ: zа вѣрованіе ево и то ти из'вѣскюем'. ѡ елисавети твоіѡй

прїятелицы. како то она ове добиие ето под' своюю їѡн старость хокіє да роды сина. те многїи люди кіє се порадовати ꙁа то чудо ѡ рогїєню томс. а име ономъ дѣтету їѡванъ хоћє се нарећи. ощ'ми що ти се ѿ мене препоручиє. а не клони се говорећи ти съ мномъ. Рече дѣва: човекъ ли си или аггелъ. не могу ти речма поверовати. ни се сетити ѡ чему то шниєшъ. по образу мотрим' те као аггела суща. алъ по стасу човека те видїим'. Рече аггелъ: та каарь оу цркви оу светла светых посвѣкієна дѣвойко, нїиси л'ме видѣла, та ꙁнашъ то добро и оунвѣстно да самъ ꙗ исты много времена тебы храну доносїѡ ієсти. те си од' мое алтрене руке уꙁимала ієсти. и доста самъ беседїѡ с' тобом. ꙗ самъ ар'хаггелъ оны Гаврїилъ що самъ ти од' господа бога послаты служїѡ. Рече дѣва: праведна и пощена раꙁумна стар'ца дунгієрина свога ми обруч'ника имаам' що ме є ꙁал се оуꙁеѡ. те боимъ, и стидим' се ѡд нєга що ће ми рећи ако ме ꙁатече с' тобом' туѦином' беседећи а на саму оу ꙁатвору с' млаадимъ момкомъ будавши вѣћъ ꙁа мужа пр'стенована девойка. и що му ꙁнаамъ и ѡд'говораати. а що си се и обеꙁаѡ ту толико ѡко мене те нешибашъ и идешъ своим путем'. — — — — — — — — — — — — — — — Рече аггел. та ево текаръ садъ и ꙁапочеѡ самъ с' тобом' беседити. а пун' самъ небесны беседа. и ѡд ꙗко мї є с' тобом' ѡ свему раꙁ'говоръ, що ти имаамъ докаꙁївати. ꙗ що ме бр'же терашъ ѿ себе. кад' самъ ꙗ оудїиль код' тебе. ако ме и не видишъ свакад' очима. ѿ садъ ево право ти то кажем'. ієръ ис тебе хоће се родити царъ царемъ. що ћє цаловати надъ ꙗковлієвым' домом увѣкъ. и нєговим' царованю не има кон'ца. ѿговорила му пакъ марїа плахо те му рече: смела сам' се оу себы кр'ло. и ниша неꙁ'намъ що ти више одговаарати. що ли ѿ себе

учинити. стрепїнм' и боим' се со тога посла. — — — — — — — — — — Рече аггелъ: чудїим'ти се дїив'на девойко. що се їошъ толико смућашъ ω мени и боиш' се преваре. кад' ꙗ нїєсамъ ȥем'лꙗны. него с' толике големе висине горнє сишаω самъ, те предлате дошаω Божїю тайну оукаȥати тебы, а що крїєшъ свое очи ωд' мене, те ме се стидишъ. кад' се ꙗ веһ'ма ѿ тебе стидым'. и мени паче валꙗ тебы говити. и лев'дити пред' тобом' како достойной почасти се тебы давати како ωд' вѣр'ны людїи. тако и ωд небесны аггела. ꙗер'но ты мати божїа хоћешъ да будешъ.

Тадаръ марїа прошлаїи се с' аггелом', те му рече. ω млад' юначе. дивно є то твое чудно к' мени оукаȥїиванїє. и стоꙗнїє ти вр'лу ћудъ лепу оукаȥуе. ама како си ты то смѣω др'ȥнути тако ωв'де оулеȥти к' мени. чудим' се. беȥ' гласа у мою куһницу. ни куцнуω оу врата, ни ȥапиталω слобода мї є оуһи. ȥаар' си ме текъ тако ȥа неку просту дѣвойку а не ȥа марицу мыслїω да самъ.

Рече їωй ωпет' аггелъ: Сва си ѿ свуда чиста и беȥ' мане, алъ то ти се дїивим', како ѿ толико доби се не уверуеш'. ко самъ, ни ме право проȥ'нати. и мое ми беседе не прїнмашъ. та ево слав'ны царъ що ти ȥа нєга каȥуем' кроȥ' ωву мою беседу вѣћъ оушаω є оу тебе и седы оу твоме цреву. Рече дѣва: каде дѣвойку не съȥнаату бралка цѣлуешъ. и не пробаликанои дѣвойкы вища с' мужкомъ страном', такво дѣло їωй напред' иȥносишъ родити дїете. а ты ми баар право искажи те ме истинитом' оувѣвести ако ȥа то ȥнашъ. како и ѿ куда хоһе ми се то случити кад' ꙗ ȥа мужа не ȥнам'. Рече аггелъ. светы кїє духъ напасти на те. и сила вышнєга бога отца хокїє те ωб'сенити. у томе и дїєте кїє се оу тебы ȥачети. и рогїено иȥ' тебе. наȥвакїє се синъ божїи. синъ вишнїи. не бой се, ни се що ѿ чега препадай ма-

рїам'лїе, велим' ти да си вр'ло честито добро срећо придостала ѿ бога. Рече дѣва: то много искаано тайно дошаѡ сї е с' неба мены предаавати. и како да неби се ѿ тога жаснла и више пасе невѣровала таквоме чуд-ному оуказїиваню. а кад' ми ʒа то доказуешъ їѡще по-бол'ма оуразуми ме ѡ томе. Рече аггелъ: ѡд'ба-аци вѣћъ ту бедусту невѣрио ћудъ ѿ себе велїим' ти ѡ дѣвойко. щѡ се толико иналатишъ съ мномъ. престани вѣћъ ѿ тога доста е было рѣчы. его вѣћъ мое су се рѣчы како ми се сииды ʒа то. све доконале с' тобом'. твоꙗ е вѣћъ оутроба ето несмещенога иигʼде. у себы гле смѣстила, ако ти и небы оу волю на то было. гдѣ е ту е вѣћъ. iер'но у божїимъ рѣч'ма не има нї едне недоскутице, щѡ не бы могло быти и то статн се щѡ богъ хоће. Рече дѣва: ꙗ самъ стабло ѡд' давидова корена. ʒа то се и боимъ. да некако — — оуʒрокъ сра-мотны иʒненада и нєга и мене не снаађє ʒа укоръ люты. те посвѣћение и попове снаађи кє грѣш'на брига. кои су ме ѿ детинства до ѡво добы чисту оу цр'кви спаажа, и цѣлу старицу пощену ѿ сей доби на спа-ажание ми събор'но предаали. Рече аггелъ. господа спаса кєшъ ты родити iєдиога ѿ живоначел'не тронце. те свему кєшъ свѣту не иʒговориу радостъ добавити коюно никад' ни аггелскы, а камо ли човѣчаскы род'. нїє могаѡ то сконаатори съ своим' истражїива-нием' коимъ. и твое ће се име уѣкъ ʒа то благосїив'-лꙗти. Рече марїа. те кога ми то спаситеꙗ каажешъ момче. оуито ми га оукаажи. iеръ доиста и чуда мы ѡ томе нестае. тако да и аггелску сву красоту. пламените много окате небесне поглаваре. то твое сказїиванїє чудно оу чудо и стаалаꙗ. Рече аггелъ. сладка дивота лепа твое су те беседе чистаа. тога рад' и велю ти. да не ѿ желиє жен'ске ни ѡд' мушке ко тому волє хоћеш'

ȥаѵети, нєго ли ѿ выш'нѥга бога и находенѥ светога на те дѵха. ткоє ћє сє дїєтє ѿ тєбє родити. Рєѵє дѣва. да тко кѥ ѡ томѹ оу моме ȥнааню оувѣрити їѡсифа. како ѥ нїнсамъ ȥатрѹднила с' мѹш'кым' сѫстат'ком'. нєго ѿ светога дѹха ми се то ȥгодило. ѥрѣно с' постан'ка свѣта никад' сє то нїє ȥдєсило нит' се кад' ѵѹло. да ѥ икад' дѣвойка беȥ' — — — прїнтрѹсє ȥдєтиа гдє ѡстала. с' погледом' ни ȥ' договором' беȥ прїнсєва сє то нє свр'шѹє. Рєѵє аггєлъ. ȥа то се ниша нє старай, нит се що брины. божїа є ѡ томе оупрaва и провїнгѥниѥ, а нє твоѥ. нєго то ȥнаай да ѿ сеи доби под' твоє милокр'вство хокѥ прибѣг'нѹти сваки ѵовєѵїи родъ. и сваки ȥ' блата мєстаиъ ѥȥыкъ на голємо хокѥтє дїнѵити и блажєннѹ тє нарїнцати. ѡд рода до рода свако подрєт'ло людско спомниат'кѥ свєто имє твоє молєћи се тєбы. ѥр'ѧо иȥ тєбє виши ѿ сѹнца кѥ свима свѣт просїниѹти. Рєѵє дѣва. ѥ самъ сaмa ȥем'лѥ и ѿ ȥємаѥна рода се родила. пакъ как'во наaȥорно прибєганѥ людско к' мєны да бѹдем'. како ли хрїста свѣт' вилаает'скы да понесем'. на своими малоѵр'сны и слабы рѹкѹ. те како то нєȥаходно сѹнцє с' мєсєцом' носити се може. Рєѵє аггєлъ. прєѹȥми си себы тѹ вр'ло свѣт'лѹ ȥракѹ преславнаа прєѹȥ'ми. и богомъ кѥшъ быти. и си'ка богосмѣстна. божїа ѡд(ѹ)шєвлѥнна цр'ква. ѿ сєдамъ нєбєсны крѹгова шира и виш'шаа' Рєѵє дѣва. стрепїим' ѥ преслав'нога и страннога и ѵѹдна ѡ рогїєню твога иȥрєѵєнѧ. а и їѡсифа стидим' се и боимъ. не ȥнаамъ що кѥ ме ис' тога снаћи. колїим' бааръ ѡдовѹдъ иȥаћи. те тамо отити оу ȥахаринѹ кѹкю боравити ми код' моє сѹродницє єлисаавєтє. доклє видимъ що кѥ се ѡд мєнє ȥ'быти. и на що се иȥвр'шити твоѥ бєсєда. Рєѵє їѡй аггєлъ. ѡб'щла иȥ'бава ѿ свїи ѕлииѥ и ѡѵисщенїє свїимъ вѣрнїим наародом' ты

ѡсталешъ и быти кѥш'. тога рад' и опет говорим'ти ȥа хвалу оке сличне рѣчы гласовито. радуй се ѡбрадованна господъ с' тобою. благословен'на си ты над' свїми женама. и благословенъ є плод твог чрева. Рече марїа. ѿ самъ род царского. и у царскы полатах мога ми града виѳлѣема с' матер'ним млеком самъ ѡдоєна, пакъ оу божїїѡй цркви оу светах светых без' покора ѡд'расала мегю свещенницы борав'лећи много доби оу своме поштеню чисто се др'жећи. и сад' самъ дѣвойкомъ. пакъ како да ѩ мати детиња проучена ѡстанемъ и таа будемъ. Рече аггелъ. савъ є ѡвый свѣтъ прогледаѡ выш'нїи богъ од'ȥгоръ. алъниг'де нїє таку дѣвойку прїличну нашаѡ ȥа свою мамйку кроме тебе. те добра му волѩ ето бы. да иȥ' тебе прогїє посвѣкиєне. и ȥа рад' смилования му се над' людма погуб'люены. собом' и самъ чоекъ ȥак'теде быти. и ты ѿ сеи добы блаженна буди мегю людма и хвалюна свакад'.

На то дѣвойка се вѣћъ преколы. те похвалы господа бога. то рече: почеватнию и хвалити име бога мога с' пѣсмами. кад' є и наа ме синжу и наймалию свою служкиню му погледнуѡ ѡд ȥ'горъ и то вѣћъ и сама ȥнамъ ѥръ ѿ селе хоће ме дїчити и хвалити свакы рѡд под' богоыъ што є. и што не' тога имаа више: рече марїа то найпосле к' аггелу. нека да ми се тако ȥбуде по твоме скаȥїнвано ми.

И пакъ рече к' нїѡйȥи аггелъ: радостна ѡ томе буди дѣвойко. небесне красоте веселе. и див'но населѩние, и све цѣло виллетско поклаништїе ѡ тебе постаѥ. вр'ло кие твоѩ молитва прихватана пред' богомъ ȥа люде быти небесне радости ходатанце. Мучно вѣћъ бы богородици, што аггелъ не ѿступа ѡд' нїе. но много є ȥ' беседом' ȥадр'жава ѿ посла. инакъ боећи се. да є ко не вреба или ȥатече с' младим' мом'ком' на само дуго

се славећи. та и преко рече му ѡпетъ. та доста вѣћъ, доста си ми наговорїѡ. ѿпоучины вѣћъ ζ' беседе. учѡ си кер' сам' се ко томе предалла, те сам' ти реклла. се рака господина, буди мне по глаголу твоему. ѥ вѣћъ що кише ѡд' мене ищешъ. що ли чекашъ ту. — — — — — — — — — — — — — — — — алъ мени кіе горко пасти с' цан'грызанием' нѥговим' и с упоутанием'. то дѣвойка из'говоры ар'хаггелу гаврїилу. и ѡнъ такые ѡставы. неста їѡй га ис'пред ѡчїю бы исскиѳенъ: молитвами пресветые дѣвы марїи. и свѣтаго архистратига и евестоводца матере твоее. хрїсте боже, помилуй насъ, аминъ.

CXXVII.

На свѣтлое Христово въскресенїе. иже въ свѣтыхъ оца нашего Їѡанна златоустаго. архїепїскопа константинопол'скаго. Слово пр'во.

Превео са грчког језика и говорио у Комарану 1740 год. јеромонах Гаврило Стевановић (Венцловић).

„Господъ нашъ їисусъ христосъ. коино нас' свїю жйвы ζ' душом' живом'. храни нас' и др'жи. ζа нас' оумре и погребе се. ѡде ζ' божаставном' своїѡм' душом' доле до пакла. раζоры адово тамо царство, поплѐни, и човечаске душе праведничке све ѡпрости од' оне вѣчне Дяволске свеζе у мраку. изведе и ѡд' онуд. и ѡдведѐ оу рай. пакъ како е рекаѡ и казаѡ своим' оученикомъ' попре. ѥр' ће оу ѥрусалиму ѡд' жидова много ѕла под'нети, и оуморенъ быти. ама пакъ таки трећега днѐ дигнуће се и устати из' мртвїи. ѡ том' кад' виде да га повлаче їу-

деи и мѹ҄че. нек' се ѡни несѹмнѧю, ни сасма ѹ се́би тѹ́же, що се є то̀ ѡ нѥ́мѹ спернало и ѹчинило. ѹзданюћи им се въскресенїю. скоро кю га ѡпет' жива видѣти и състати се ш'нїиме.

Єто данашнѥга дна, ондаа, испѹни оно ѡбреченїе нашъ господинъ хрїстосъ богъ, на трећи данъ оу неделю оустаде из' мр'твих. и оде оу галїлею да се он'де съ свои мѹ вѣрнїи познаници и с' оученицы състане. а ѡд' оне во́ишлан'ске страже що сѹ мѹ чѹвали гробъ. Такы неколиц'мина дигоше се. ѡдоше оу градъ. казаше їѹдеѡмъ за то̀. рекоше имъ. онаи їисѹсъ. що се прозивлѥ хрїстосъ. оустаде єво мало поѡтонѹ' из' мр'тви. на то́ ѡщро набре́коше на них жидови рѣкоше имъ. да за що га вы ѡм'ма такы не ѹватисте. ѿговорише имъ натраг' хаидѹци съ страже и рекоке. та ви сте га єто прекоючеръ сви др'жали, и по градѹ повлачилы. извели наполѥ и оумо́рилы. пакъ кою сте со тога хваидѹ имали и що сте мѹ наѹдили. що ли мѹ пакъ можете дрѹги пѫтъ оучинити, ако́ би сте га и тѹ̀ пред' вама видѣли. кад' ѥ онъ самовла́стит'. и никога се не бои. нит' се ѿ ко́га що ѹстрѹчаа. ваш' ти сте сви ѹѥд'но ѥдни ѕвѣкани и шѹпаїѡглак'цы. тешко ва́шим' дѹшама чемерници. та добро вїи то̀ знаате ѥръ є онъ вама казїиваѡ и говорїѡ є саам'. да кю ѹмрѐти, и на трећи данъ дићи се и ѹстати из' мр'твїи. и то є доконаѡ. с великом' та́фром' сла́в'но диже се из' мр'твїи. али не имаде коме наговорити, що сѹр'лани могѹ сетити се ѡ чемѹ.

На то̀ рекоше имъ жидови. ѡхѡ. не залѹд' ви тако намъ ѿговаратѐ. ѥдне глад'не оуши. добро мїи знамо са ща є то̀. да нїисте вїи под'мїикюены не би сте вы тѹ ни дошли то̀ пред' нама лагати. него и вр'ло сте вы ѡд нѥгови мѹ оученїика ѡбдарены и из' до волѐ сте се залѹдилы. пакъ имь издадосте мѹ тело, да га съкрїю.

Ѿговорише имъ ѡпет' стражє ружно и рекошє. ѿлуп'лює, некър'ны безаконицы. кад' нюму саамомъ не вѣровасте толика чудеса указуюћи му пред' вами, и говорећи вам' у оуи. юр' му валю муку протег'лити. и трећим' дном' оустати. а да нам' ли ћете за що повѣровати право. Хай, хай, кр'тоглавцы смушени. тешко вама жидови юхудїе. Садѣ ето чекаты ѿ васъ месїашъ дошаѡ е к' вами право, а вїи нектесте му вѣровати. него съ злом' га ѿ себе протерасте и оубисте. а за тѐ е онъ на овай свѣтъ и долазїѡ, да се ѡ нюму сва пїисма събуду, како е у книгаа за нюга писато. ю да кад' ѡпет' другїи пут' с'неба догює свима судити. що тадаръ да вы̏ чините. теш'ко ти ће и горко вама пасти онога дна. А що нам' велите, за що га нисмо оухватили кад' е из' гроба изашаѡ. юсте ли вы сви маинти ѡ той вамъ будаластой беседы: како бы мїи худиїи нюга ватали и могли га задр'жати, кад' се е у тò доби кад' оускрсиу. иза д'на затресла сва земла. и толика тущена огнювита войска аггеласкаа оружата стаде му ѡколо гроба. а мїи сви ѿ страха се ѡбнезнанисмо и попадасмо г' земли оу мр'твило. и кад' се ѡпет' пробрасмо ѡд несвестице дигосмо се на ноге. онда пакъ смотресме юднога гроз'на аггела као ма'нїю тако се блисташе. те одвалїи ону камениту плочу з' гроба. и чусмо що неке жене рано бїаху нещо дошле с' послом' своим' онде. нима аггелъ рече. вїи се ништа не препадайте. нит' се що боиге. него ли скоро идите. те кажите нюговым' оученикомʼ да се дигаѡ из' мртвїи. и ето чека васъ оу галилею ѡнде кюте га видети. тò мй чусмо како е ѿ аггела женама речено. алъ ѡн е пре въскр'сао и изашаѡ из' гроба као царъ из' свои полата, онда, кад' смо мы ѿ страха ничке попадали г' земли. нит' га мїи могасмо оуглѣдати куд' се деде, толико що чусмо да е тамо ѿтишао. и ето ѡн' ю

оу главлѣн. а вїи ако се толико силовиты, ит'те те га ѡпет' из̀ нова оуватите. и доведите к' себи на сꙋдъ. то вам' право кажемо како смо с' нашим' оушима чꙋли и слꙋшали, що е аггелъ говорїѡ.

И каде тай глас' жидови доучꙋше ѿ страже. забекнꙋше се ѡпет ѡни ѿ плахе. пакъ мею се сꙋша́п'таше. и еш-киле с' нов'цы под'мизаше оне хайдꙋке. те и́ молише. да гласе по градꙋ. еръ ѡко поноћи немогаше се доꙗи'-дисати ѿ сна. навалїи на нихъ голем' дремежъ и вр'ло поспа́ше. и до зоре юд'ва се пробꙋдише. скоучише гледати гробъ. алъ не има нища. плоча ѡд'ва́лена а ѡнъ ѿнесенъ и не знамо кад'. а меѓеръ оу мракꙋ невиди се нищо ни пр'стъ пред' оучима. нѣгови оученицы све сꙋ се онꙋда тꙋ-толећи врз'али те врекали на насъ. що мы чинимо. а кад' смотрише юрь мы сви поспасмо, том' добише и оукрадоше га и ѡд'несше из' гроба. Тако вы то, рекоше, говорити и людма казꙋите. а ѿ кнеза пилата се вы нища не бойте. ни се що ꙋшꙋи'дишите за то. ако и проучꙋе ѡ томе. то ю нашъ посаѡ, мы кюмо нѣга под'митити и таш'кати. и вас' ѡбезбрижити за то. да вас' никога кроз' то глава не заболи:

Ѡ беззаконние юде ѡ савъ виалет тко кю подмити и замꙋчкати, да се то не спомине. крвавїицы юдин. тешко вама' да ѕлꙋ ти вѣћꙋ ꙋчинисте. вако лажлива дѣца вражїа, сами се лаже ꙋзнасте. горе вамъ лютище гор'ке не раз'борите срд'цем'. бꙋдꙋвши прозваны люди божїи. преобꙋкосте се оу вꙋче далке и срдца. скло-щающи зꙋби на божїе ѡгнию. ѿ нѣгове славе ѿтꙋгꙋсте. тешко вама, юдне сирове деканꙋчине. смꙋшене. те а да вы пожелисте и вѣчиты огань. тамо, що мꙋ с' ка-траном' из' ꙋста истиче. да не нова адама хрїста. та адъ изпразнисн ѿ првашнїи дꙋша. плаче и риче за тым'. нада се и чека да мꙋ се празне ѡпет' з' дрꙋгїим' дꙋшама на-

пние. а кои год' не ҁоке се да сꙋ хрїстїани. онъ имъ е ѡтацъ. и к' нѥмꙋ имъ е пꙋт' ѡткоренъ. врата беҁ' иҁма широка. тамо силаҁе сви слáвни и на великом' глáсꙋ болiари и ѕлꙋради люди. велико и широко ѡнъ ҁ'и. и свѣ невѣрне ѥретике, ѕлоуестнике, смешнике, играуе, каматаре, продáйнике, хр'сꙋҁе, немилокр'вне. лакоме. тꙋжонҁелице, блꙋднике. идолмѣоре, поносливе, беҁ'срамлїиве, вражалице, оубонце и крвнике. неунсте. лаже, ҁаклинаауе и преклинàуе. досаднїнке, ковлáйцїе. скаке неправеднике, и ҁаконопрестꙋпнике. к' себи и онъ прїима и сладко н́ гꙋтаа. Ѡ іадни жи́дови: и вас' тò пакалено место уека. адъ вр'ло ҁа вас' мер'каа. и демоне тáмо код' себе испитꙋе. еда има и нахóдили се їѡще гдѣ ко, тамо гòре на свѣтꙋ. ѡд' онїи людїи що се жидови наҁи́влю. конио сꙋ диҁали рꙋке свое на хрїста господа. те мене они со тим' похарàна оуунише. а да ѡни не бы мегю собомъ ꙋуи́нили ѕла договора на тога великога господина. тò нї іа небы толи́кога ѕла ни бѣде ми поднеѡ. ама ҁа то да ҁнадꙋ и пам'те. кад' ми шлака иихове дꙋше падиꙋ. да н́ неѣꙋ ѡвде исто ꙋ саамом' мраакꙋ код' себе др'жати, како сꙋ ѡне прве дꙋше выле теке по там'ницаа повеҁане лежале ꙋ мракꙋ. а дрꙋго ништа бою ни мꙋке патиле. него ли с' и́ма дрꙋгоюуе ѣꙋ оуправити. поспꙋщати и потꙋрати повеҁане сꙋноврлтице уакъ доле оу беҁдиꙋ що е синжа под' овом'. мегю кипнене цр'ке ꙋ неҁагашенꙋ ватрꙋ цр'иꙋ беҁ видѣла. тако к' оцꙋ иихꙋвꙋ сотони, гдѣ онъ лежи сцапаренъ. да ꙋвѣкъ горе и црви н́ грїиҁꙋ ватрены. нек' се онде оуте и мꙋуе, како ѣе на свога имъ господина воевати, и лажꙋ на нѥга плести.

Ѡ теш'ко вама уивꙋтске пáре, како данъ пометнꙋсте а цр'иꙋ ноѣъ превꙋҁесте. ҁа васъ е ово иҁрекаѡ пророкъ исаїа. тїим' кои ѡбрѣꙋ свѣтъ на мракъ, и инате се да е горко сласт', а сладко е горко.

Ѡ худиницы. како вам' є на срдцу баарь ʒа то, кад' видите оне форме др'во на кому сте вы хрїста господа распинали. гдѣ му по свѣму свѣту сви́ вѣ́рни̏ покланя́ю се. а вас' осугюю. те́ хуле псую и ругаю вам' се. и хакъ вам' є то подносити. добро чиие. кои на вас' плюю и шегаю вам' се. и то є свѣ под' ништо. ка́мо што вас' тамо чека цр'ни и горы ѡпаки бѣлай. послѣдньга онога дна кад' вѣћь сви оустану иʒ' мртвы, и повр'ве на судъ божїи. те смотри̏те тога кога сте вы мучили и уморили на мука. идући му на облаци стущени страшни аггели. сѣсти на суд. и вас' ѡсуд̾ююћи му.

Ѡ то вама ѡхудїє. ʒа што доконасте тай̆ ваш' ѡпакы договоръ. те усудисте се оумориiти тога коино ни-кад' не умире. него вѣчито жи̏ве. а вї́и оу своме невѣрїю губите се и оу томе помирете. онъ оувѣкъ царуе. а вы вѣчно муку теглећи. рад невѣре ваше ѡбставати кюте.

Ама мїи благочестивїи. стресемо съ себе жи́дов'ску несвѣсну духливу кюдъ неразсудну. те к' Хрїстову вьс-кр'сенїю свесрдо да се у цркву сти́чемо и весело да по-пѣвамо. Хрїстос' васкрсе иʒ мртвих. Оускрсну Хрїстос' иʒ' мр'твы: данїѡм' кад' огрāну сунце. — — — — —

РЕЧНИК

ИМЕНА И МЕСТА.

А

Б

В

Г

Д

Ђ

Е

Ж

Ј

И

К

Л

M

Н

О

П

Р

Т

У

Ф

Ц

Црквени синови 1699—1716 год: Адам Фелдварија и Тома Пешти. — 256.

Црквени синови 1716: Адам Фелдварија и Петика Ленчипг. — 258.

Црквени синови 1718: Јован Станковић епитроп, а цркв. синови: Ђорђе Фелдвари и Никола Фаркаш. — 259.

Цркв. поглавар (отац) 1719 г. подвојвода Ђорђе Фехирвари. — 261.

Цркв. отац 1723, Јован Станковић, а цркв. синови: Јован Фехирварија и Томаш Кузма (Жупановић). — 262.

Цркв. отац 1724, Јован Станковић, а цркв. синови: Јован Фехирварија и Томаш Жупановић — 263.

Цркв. отац 1725, Ђурка Фелдварија, а црквени синови: Ђурка Рац и Тома Жупановић. — 264.

Цркв. отац 1726, Ђурка Фелдвари, а крква. синови: Петар Марковић и Тома Жупановић. — 264.

Цркв. отац 1727 г. Ђорђе Фехирвари подвојвода, а цркв. синови: Петар Марковић и Тома Жупановић. — 266.

Цркв. отац 1728, Ђорђе Фехирвари подвојвода, а цркв. синови: Адам Фехирварија и Тома Жупановић. — 266.

Цркв. отац 1729 г. Ђорђе Фехирварија подвојвода, а црквени синови: Владислав Фехирварија и млађи Јован Димитријевић. — 267.

Цркв. отац 1730, Ђорђе Фехирварија подвојв., а цркв. синови: Тома Жупановић и Јов. Димитријевић. — 267.

Цркв. отац 1731 г. Ђорђе Фехирварија подвојвода, а црквени синови: Владислав Фехирварија и Јован Димитријевић. — 267.

Цркв. отац 1732, Ђорђе Фехирварија подвојв., а цркв. синови: Тома Жупановић и Јов. Димитријевић. — 267.

Цркв. отац 1733, Ђорђе Фехирварија подвојв. а цркв. синови: Тома Жупановић, Ђорђе Станковић и Јаков Темишварија. — 268.

Цркв. отац 1734 г. Петар Марковић, а црквени синови: Јаков Темишварија и Јован Темишварија. — 268.

Цркв. отац 1736, Петар Марковић, а цркв. синови: Тома Жупановић и Јован Фехирварија. — 270.

Цркв. отац 1738 г. Ђорђе Станковић, а црквени синови: Никола Фехирварија и Лацко Пешти. — 271.

Цркв. отац 1740 г. Ђорђе Станковић, а црквени синови: Тома Жупановић и Владислав Пешти. — 271.

Цркв. отац 1741, Ђорђе Станковић, а цркв. синови: Димитрије Антонијевић и Адам Замфир. — 271.

Цркв. отац 1746, подкапетан Владислав Фехирварија, а црквени синови: Јован Димитријевић и Мишка Летић (Будајија). — 272.

Црквени отац 1744 г. Петар Марковић, а цркв. синови: Адам Замфир и Димитрије Ружаш. — 272.

Цркв. отац 1748, Јован Фехирварија, Хаднађ, а црквени синови: Јов. Димитријевић и Михајило Будаји. — 273.

Цркв. отац 1749—1753 г. Јован Фехирварија, Хаднађ, а цркв. кинови: Јов. Фехирварија и Никола Фехирвари. — 275.

Цркв. отац 1753, Јован Фехирварија, Хаднађ, а цркв. синови: Јов. Фехирвари и Влад. Ковач. — 275.

Цркв. отац 1754 г. Јован Фехирварија, Лајдин; а цркв. синови: Адам Пешти и Адам Фехирвари. — 277.

Цркв. отац 1755, Јов. Фехирварија, Хаднађ, а црквени синови: Владислав Ковач и Ђорђе Поповић. — 277.

Цркв. отац 1755—1759 г. Јов. Фехирварија, Хаднађ, а цркв. синови: Јован Антал и Ђорђе Пешти. — 277.

Цркв. отац 1759—1764 г. Јов. Фехирварија, Хаднађ, а црквени синови: Јован и Ђорђе Фехерварије. — 277.

Цркв. отац 1764, Јов. Фехерварија, Хаднађ, а цркв. синови: Ђорђе Чанади и Адам Фехирварија. — 278.

Ш

Ч

Ћ

Штампарске погрешке.

СТРАНА	МЕСТО	ВАЉА
XII	Курији	Курије.
XII	Cursæ	Curiæ.
XIV	Карлу	Краљу.
XVI	поврати	повратно.
XXIX	Пету	Петнику
XXIX	1580	1520
XLI	Повиња	Подвиња.
XLII	Вершемарт	Верешмарт.
LIX	генера	генералата
LIX	читана је	читала се.
LVI	Тилне	Толне.
LXIII	сузбијају	сузбијају Турке.
LXXV	Бегу	Бегеју.
CXXXI	Гелеји	Гељиљ
6	право заштите	право надзора
6	nolo	nolumus
7	occasione	occasionibus
7	requirente	requirentes
8	queans	queat.
9	temera	de vera
10	војводи Владиславу	мачванском бану Владиславу
14	dotendis	tollendis
14	Spectantes comorantibus	Spectantibus comorantes
30	uti fuissent	usi fuissent
33	constisentias	consistentias
39	prælati nostri	præfati nostri
56	ante	antea.
122	5 јуна 1655	24 јуна 1655.
144	Heisler	Heister.

СТРАНА	МЕСТО	ВАЉА
190	Уговор српске	Уговор коморанске српске
193	Булла	Булле
208	cofe	cose
234	Servitiorum Maritis	Servitiorum Meritis
280	Антовича	Антоновича
287	Адамъ Пешти	Адамъ Пешти
293	Димитрија Летића	Димитрїа Летића
334	ѡбещници имь	ѡбещници имь
336	помажать	помажѫть
448	ѕабекивше се	ѕабеѕекивше се

Ѿ матѳеа стое блговѣстїе

[illegible]

Книга родства іу хва
сна двдва сна авраа
млѣ. авраамъ роди
исаака. исаакъ же
роди іакова. іа
ковъ же роди іоу
дꙋ и братїю е
го. іоуда же роди фареса

ТИПИК СВ. САВЕ (из XIII века)

2/3 п. б.

ІС ХС
НИ КА
ЦРЬ СЛАВѢ

ѾЛОУКЫ СТОЕ ЕѴАГЛІЕ ГЛ. А

ФОТО-ЛИТОГРАФСКА РАДИОНИЦА ГЛАВНОГ ЂЕНЕРАЛШТАБА

Понѥже оубо мноꙁи начѧше
чинити повѣсть о иꙁвѣсто-
ванꙑихъ въ насъ вещехъ ·
ꙗкоже прѣдаше намъ иже
испрьва самовидци и слоугꙑ бꙑ
вшеи словесꙑ · иꙁволи сѧ и мнѣ
послѣдьствовавшоу вꙑше вьсѣхъ
испꙑтно. поредоу тебѣ писати
дрьжавнꙑи теофіле · да раꙁоу
мѣеши о нихже наоучилъ сѧ еси
словесехъ оутврьжении · начатиѥ ѿ

Трака

Стр. CX.

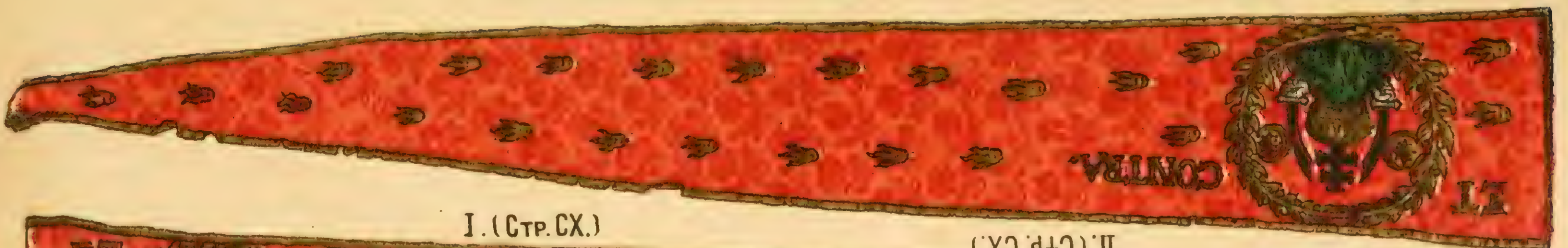

I. (Стр. CX.)

II. (Стр. CX.)

II. (Стр. CX.)

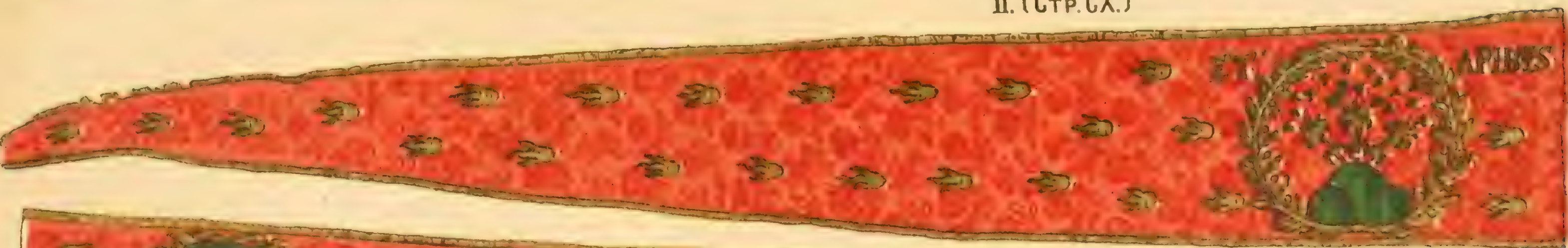

I. (Стр. CX.)